ZPRÁVA

o

IV. všeobecném sjezdu katolíků československých,

který konán

V PRAZE

od 29. srpna do 2. září 1908.

Jménem přípravného komitétu k tisku upravil

Dr. **Josef Tumpach,**

předseda tiskové komise.

V PRAZE 1909.

Nákladem přípravného komitétu sjezdového. — Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba.

Imprimi permittitur.

Z kníž. arcib. Ordinariátu v Praze, dne 20. února 1909 čís. 2653.

Dr. Jan Sedlák,
generální vikář.

OBSAH.

Strana

Úvod 1

Přípravy ke sjezdu.

První kroky přípravné 3
Jednací řád pro přípravné komité katolického sjezdu československého v Praze 1908 6
Přípravné komité a členové jednotlivých komisí 8
Služby Boží na počátku činnosti přípravného komitétu 10
Sjezdový program 10
Adressa Svatému Otci 14
Sjezdová provolání 17
Pozvání ke sjezdu 22
Finance, ubytování, výzdoba sálů žofínských, hudební doprovod . . . 24
Legitimace sjezdové 25
Před sjezdem samým 25
Jednací řád IV. sjezdu katolíků československých v Praze 28

Dni sjezdové.

První den sjezdový.

I. slavnostní schůze.

Zahájení schůze J. O. hrabětem V. Schönbornem 32
Volba předsednictva 33
Řeč Jeho Eminence Leona kard. Skrbenského 34
Omluvné a pozdravné telegramy a přípisy 36
Pozdrav zástupce Prahy, cís. rady Novotného 37
Pozdrav J. J. knížete Ferdinanda Lobkovice 37
Pozdrav V. Kodla z Chicaga 38
Oslovení říš. posl. V Myslivce 39
Slavnostní řeč Dra. Moř. Hrubana na oslavu 50letého kněžství sv. Otce Pia X. a na oslavu 60letého jubilea panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. 39
Telegramy zaslané Jeho Svatosti papeži Piu X., Jeho cís. a král. Apoštolskému Veličenstvu, Jeho cís. a král. Výsosti panu arcivévodovi Františku Ferdinandovi a odpovědi na ně 49

* * *

Příjezd moravských Slováků na sjezd katolický do Prahy 51
Volná zábava večer na Žofíně 52

Druhý den sjezdový.

V neděli dopoledne.

Strana

Manifestační průvod Prahou na Hradčany 58
Na Královských Hradčanech 64

V neděli odpoledne.

Spolkové schůze a jednání.

Promluva kanovníka Fr. Vaněčka 66
Řeč P. Mod. Voňavky „O vývoji a stavu katolických spolkův a praktickém křesťanství v nich“ 67
Řeč inženýra Jana Dostálka: „Stávky, mzdy a kartely“ 77
Řeč říd. učitele Fr. Jelínka „O organisaci mládeže“ 87
Řeč red. Jar. Astra „O dělnické otázce“ 98
Řeč V. Dvorského „O otázce živnostenské“ 102
Resoluce „O otázce živnostenské“ 108

Schůze zemského sboru českých katolíků.

Řeč red. J. Paulyho: „Proč se nepolitická organisace „Zemská rada katolíků v království Českém“ utvořila?“ 109

V neděli večer.

Schůze spolku sv. Bonifáce.

P. Modestus Voňavka promlouvá „O nouzi o kostely v Čechách“ . . 115
J. M. nejd. pan biskup Dr. Jos. Doubrava pozdravuje schůzi 116
Řeč učitele Vl. Jelínka: „Odpomoc nedostatku kostelů spolkem sv. Bonifáce“ 116
Promluva far. Vlast. Hálka 119
Promluva dp. P. J. Zimy 121
Promluva red. T. J. Jirouška 121
Resoluce 121
Slavnostní představení v Národním divadle 123

Třetí den sjezdový.

V pondělí dopoledne.

Mše sv. za zemřelé účastníky předchozích sjezdů 127

První schůze odborová.

Prof. Dr. K. Slavík zahajuje schůzi 127
Resoluce o jubileu Jeho Veličenstva císaře a krále a o jubileu Jeho Svatosti Pia X. 128
Prof. Ant. Drápalík promlouvá o stanovisku katolíků k národnosti . . 129
Resoluce o katolicismu a národnosti 130
Resoluce o úctě sv. patronů českých 131
Resoluce o Ústřední Matici Školské 131
Resoluce o ochraně památek církevních 131
Resoluce o účastnění se katolíků v životě veřejném 131
Resoluce o ochraně náboženství 132

Strana
Řeč říd. učitele V. Špačka „O rodině“ 132
Resoluce o rodině 139
Řeč kapl. Jiřího Čadka „O klerikalismu a o náboženství jakožto věci soukromé“ 140
Resoluce o téže věci 157

V pondělí odpoledne.

Druhá odborová schůze.

Řeč prof. Dr. Fr. Nábělka: „Exaktní vědy a náboženství“ 158
Resoluce o témž předmětu 183
Řeč prof. Dr. Fr. Šulce „O liberalismu a socialismu demokratickém“ . 183
Resoluce o téže věci 195

V pondělí večer.

II. slavnostní schůze.

Promluva hraběte Ferdin. Chotka 197
Promluva J. Exc. nejd. pana arcibiskupa Dr. Fr. Bauera 198
Řeč říš. posl. Václava Myslivce „O křesťanském socialismu“ 199
Řeč P. Jos. Rybáka: „Náboženství křesťanské jest i náboženstvím budoucnosti“ 203
Promluva prof. Dr. Al. Koliska 207
Řeč far. Filipa J. Konečného „O Volné myšlence“ 209

Čtvrtý den sjezdový.

V úterý dopoledne.

Služby Boží 226

Odborová schůze.

Řeč rolníka Frant. Šafránka „O rolnické otázce“ 227
Řeč sl. Marie Hoffmannové: „Katolicismus a vzdělání žen“ 230
Resoluce o věci té 242
Řeč prof. Em. Žáka: „Křesťanská škola“ 242
Resoluce o předmětu tom 254
Schůze katolických redaktorů 256
Banket na Žofíně 257

V úterý odpoledne.

Odborová schůze.

Řeč řed. Dr. Fr. Reyla „O tisku“ 258
Resoluce o tisku 266
Řeč kapl. Jana Beránka „O křesťanské charitě“ 266
Resoluce o téže věci 282

Schůze přátel myšlenky Cyrillo-Methodějské.

Řeč prob. Dr. Ant. Stojana „O apoštolátě sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie na Velehradě“ 284
Přání účastníků o „Apoštolátu“ 288
Řeč děk. Jana Vychodila „O významu Velehradu“ 288

Strana
Resoluce 303
Řeč kapl. Adolfa Jaška „O důležitosti idey Cyrillo-Methodějské“ . . . 303
Nástin řeči P. Frant. Žáka T. J. „O sjednocujícím momentě v úctě svatých, zvláště Panny Marie“ 313

V úterý večer.

III. slavnostní schůze.

Promluva J. M. nejd. p. biskupa Dr. Jos. Doubravy 316
Řeč kanovníka Dr. Jos. Tumpacha: „Církev a věda“ 316
Řeč říšsk. posl. Dr. Jos. Myslivce: „Církev a stát“ 324
Řeč říšsk. posl. Dr. Rud. Horského: „Ut omnes unum sint. — Aby všichni jedno byli“ 330
Pozdrav říšsk. posl. Dr. Jana Kreka 339
Pozdrav rol. Botka z Chýlic 340
Závěrečná promluva J. E. Leona kardin. Skrbenského 340
Předseda Dr. Mořic Hruban uzavírá sjezd 340

Ve středu dne 2. září 1908.

Návštěva jubilejní výstavy a pražských památek 342
Odjezd Slováků z Prahy 342

Různé schůze a projevy v době sjezdu.

I. Sjezd eucharistický 343
II. Sdružení katolické intelligence české 345
III. Sdružení venkovské mládeže v Čechách 346
IV. Provolání „České Ligy Akademické“ 347

Pozdravné dopisy a telegramy sjezdu zaslané 349
Výkaz příspěvků na IV. všeobecný sjezd katolíků československých v Praze 356
Hlasy některých katolických listův o sjezdu 361

PAPEŽ PIUS X.

ÚVOD.

Třetí všeobecný československý sjezd katolický konán byl ve dnech 30. a 31. srpna a 1. září r. 1903 v Brně. Od té doby nebylo ani v Čechách ani na Moravě zaháleno, ba naopak všude pilně pracováno o utužení a sesílení života katolického v národě československém v životě soukromém i veřejném. Pořádány četné schůze různých politických i nepolitických spolků a sdružení, hojně se po vlastech českých šířících, konány krajinské, diecesní i zemské sjezdy jejich, a když dostavily se volby do sněmu moravského a volby do říšské rady, tu ukázalo se ovoce práce té způsobem velice potěšujícím a povzbuzujícím tím, že nebývalý a netušený počet katolických poslanců vešel do zákonodárných sborů ve Vídni a v Brně.

Po pěti letech pak ukázala se toho potřeba, aby katolíci československští opětovně se sešli, a to v královské Praze, kde před deseti lety konán byl druhý všeobecný sjezd katolíků československých. Byloť záhodno nejen dále na programu a v programu katolickém pracovati, nýbrž bylo též třeba opět vzájemně se povzbuditi a osvěžiti k další plodné práci a ukázati tak celé veřejnosti, že katolíci československští s pole práce neustoupí, nýbrž že právě v usilovné a neúnavné práci jest život jejich.

Byla tu i snaha ukázati světu, že přes některé různosti v té či oné věci jsou všichni katolíci československští za jedno ve věcech hlavních, kde jde o církev a vlast, kde jde o víru a národ.

Velice vhodnou dobou ku konání všeobecného sjezdu katolíků československých byl pak právě r. 1908, neboť v roce tom

konána dvě slavná jubilea: zlaté jubileum kněžské Jeho Svatosti papeže Pia X. a diamantové jubileum vladařské Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Tamť zajisté, kde jde o lásku a oddanost k nejvyšším hlavám v církvi a státu, nikdy nechybí katolík, jenž jako věrný syn církve a vlasti své ví, co mu velí svatá povinnost plynoucí z příkazu Božího. A proto chtěl katolický lid československý použiti zejména význačné té doby v životě obou těchto ctihodných a vznešených vládců a společně dáti průchod citům oddanosti a lásky své k nim na všeobecném sjezdě v královské Praze, kterou pro její četné svatyně a hroby světců zovou též severním Římem.

A tak pod dojmem zmíněných idei a uvedených skutečností konán IV. všeobecný sjezd katolíků československých v Praze ve dnech od 29. srpna do 2. září 1908.

A dlužno vyznati, že sjezd ten zdařil se stkvěle! Tisícové účastníků plnili schůze sjezdové, a počet jich den ode dne stále stoupal. Z některých krajů Čech a Moravy vypraveny k němu zvláštní vlaky, jako ze Slovácka a východních Čech. Průvodu ke sv. patronům českým do velechrámu svatého Víta na Královských Hradčanech súčastnilo se přes 12.000 katolických mužů a žen, mezi nimiž přes 1100 moravských Slováků.

Obrovské nadšení plnilo všecky účastníky a nálada po všecky dny sjezdové byla u nich radostná a povznášející. A nepřátelé? Jedni mlčeli, jiní malomocně zuřili . . .

V době jubilejní výstavy, kterou v Praze pořádala Obchodní a živnostenská komora pražská, konána byla celá řada rozmanitých sjezdů. Sjezd katolíků československých vynikl nade všechny.

Kéž dá Bůh, aby sjezd ten vydal hojných plodů ku zdaru církve svaté i milené vlasti!

Přípravy ke sjezdu.

1. První kroky přípravné.

Dne 14. dubna 1908 přinesl katolický denník „Čech" následující zprávu: „Zemská rada katol. v království Českém konala v těchto dnech svou schůzi za předsednictví J. O. p. hr. Schönborna. Přítomni pp.: kanovník Vaněček, prof. dr. Slavík z Čes. Budějovic, prof. dr. Reyl z Hradce Králové, děk. Stejskal z Loun, Pauly, Škrdle, dr. Herman, Kotrba a Dvorský. Jednáno o různých důležitých krocích na prospěch katolické věci; usneseno svolati na 29., 30. a 31. srpna a 1. a 2. září sjezd česko-slovanských katolíků do Prahy a první schůzi o této věci pro širší kruhy ustanoveno svolati na den 11. května."

Ke schůzi té rozeslána dne 1. května 1908 pozvání jak četným jednotlivcům, tak všem katol. spolkům a korporacím, by se jí (tyto skrze své delegáty) v sále Jubilejního spolku „Praha" v Myslíkově ul. súčastnili. Pozvání to znělo takto:

P. T.

Zemská rada organisace katolíků v král. Českém (nepolitická) usnesla se na tom, aby byl letošního roku ve dnech 29. srpna až do 2. září konán v Praze sjezd katolíků českých. Za tím účelem konati se bude v pondělí dne **11. května t. r. v 5 hod. odpol.** v sále Jubilejního spolku katolického „Praha" (Myslíkova ulice čís. 23) širší schůze, na které má býti zvoleno přípravné komité sjezdové a předsedové jednotlivých komisí přípravných.

*

Zasílajíce pozvání k této schůzi žádáme, abyste se důležité akce této súčastnil a do uvedené schůze se laskavě dostavil.

V Praze, dne 1. května 1908.

Zemská rada organisace katolické v království Českém:

Dr. Fr. Herman, jednatel. Vojtěch hrabě Schönborn, předseda.

Četně navštívenou schůzi tu zahájil 11. května 1908 J. Osvícenost Vojtěch hrabě Schönborn, k jehož návrhu zvolen za předsedu schůze nejd. pan gener. vikář dr. Jan Sedlák a zapisovatelem magistrátní sekretář dr. Fr. Herman, načež pan gener. vikář dr. Sedlák oslovil shromáždění delší řečí. Ujistiv, že Jeho Eminencí má živou účast na této schůzi, jež má býti přípravným krokem k dosažení velikého cíle, jakýmž je IV. všeobecný sjezd katolíků československých, pravil, že vykládati obšírně důležitost sjezdu katolíků pokládá za zbytečné. „Že němečtí katolíci zaujati mohli posici tak rozhodující, jakou dnes v německé říši mají, toť ovocem jejich zdařilých každoročních sjezdů. S vážností projevů na sjezdech těch počítati musí i činitelé nejvyšší. U nás v Rakousku — tak pokračoval — počalo se s konáním sjezdů později a význam jejich teprve počíná stoupati. První valný sjezd katolíků rakouských byl r. 1877 ve Vídni, loni pak konán tamže opět sjezd, na němž proneseno mnoho perných pravd, které — jak známo — faly do živého. My Čechoslované měli jsme svůj první sjezd teprve r. 1894 v Brně. Zemská rada katolíků má zásluhu, že se zasazuje o to, aby letos svolán byl u nás IV. československý sjezd katolíků. Správněji řečeno, má to býti sjezd uvědomělých katolíků, aneb ještě lépe sjezd na probuzení katolíků, sjezd, jehož cílem jest přispěti k tomu, aby zásady katolické uplatněny byly i v životě veřejném, čehož dosud — bohužel! — není.“ Ukazuje, jak veřejné mínění jeví se býti zrovna otráveno (Wahrmund, Konečný atd.), pokračuje: „Takto věci dále jíti nesmějí . . . Přesvědčení to mocně na venek projeviti, názorům katolickým mohutný průchod dáti — toť jeden z cílů všeobecného sjezdu katolického.

Aby však sjezd měl náležité váhy u veřejnosti, k tomu potřebí nejprve a nade vše jiné svornosti v táboře našem, k níž dovoluji si již dnes co nejsnažněji vybízeti účastníky sjezdu našeho. Jakékoli tříštění slabých našich řad, všeliké odlučné snahy a choutky, všeliké drobení se způsobilo by jen radost nepřátel

snah katolických. Neváhám říci, mělo-li by k něčemu podobnému na sjezdu dojíti, že by lépe bylo, kdyby sjezd raději konán nebyl.

Doba naše sleduje snahy demokratické. Nuže, je-li kdo demokratický, je to do jisté míry naše sv církev, která nečiní rozdílu ve stavech, v osobách. Stačí, připomenu-li jen, že v řadách papežů, náměstků to Kristových, a biskupů jsou muži z rodu zcela nepatrného, a zase mnozí členové rodů nejslavnějších, nejmocnějších, zemřeli v zákoutí klášterním jako prostí, chudí řeholníci. Mocný kníže přiklekne k zpovědnici, v níž rozhřešení mu udílí kněz, syn třeba jeho služebníka — a zase jako prostá chudá řeholnice poslouchá mnohá dcera z rodu knížecího představenou, která je dcerou chudičkého venkovana. Takovou demokracii zná církev katolická, kteráž však ústy papeže Lva XIII. v encyklice „Graves de communi“ ze dne 18. ledna 1901 odsoudila rozhodně nepravý demokratismus, a to takový, který nechce se podrobiti autoritě biskupů. Bludné jest svobodu parlamentarismu chtíti vnášeti do ústavy církevní, volnost názorů, které se dle nahodilé často většiny uplatniti mohou na čas v životě parlamentním, chtíti podobně přenášeti i na pole církevní. Budoucí náš sjezd nechť ukáže světu nerozbornou jednomyslnost a svornost naši ve všem, co se týká náboženských pravd a katolických snah!

Na sjezdě bude zajisté proneseno mnoho krásných řečí. Dobře tak, ale ještě lépe bude, bude-li méně slov, ale za to více skutků. Chvály hodno, bude-li se krásně řečniti o důležitosti tisku, ale ještě lépe, když hned po krásné řeči každý účastník stane se členem spolku toho neb onoho, který si obral za cíl rozšiřovati dobrý tisk. Hezké to bude, pronesou-li se dojemná slova o potřebě katolických spolků, katol. organisace, ale daleko záslužnější bude, ustanoví-li se duchovní správce, účastník sjezdu, na tom, že ihned ve své farnosti založí spolek, zařídí organisaci. A podobně i v jiných oborech. Krásně se poslouchají i čtou nadšené resoluce na sjezdě jednomyslně přijaté, ale více vydají příslušné kroky další, aby se zásady katolické v život uvedly.

Doufejme, že budoucí náš sjezd tak si povede, tak zařídí činnost svou. Kéž Bůh požehnáním provází další činnost, kterou nyní převezme na sebe přípravný komitét.“

Po této souhlasem provázené řeči přistoupeno k volbě přípravného komitétu sjezdového. Předsedou zvolen J. O. Vojtěch Josef hrabě Schoenborn, prvním místopředsedou prelát Dr. Jos. Burian, druhým kanovník Dr. Jos. Tumpach, třetím majitel knihtiskárny Václav Kotrba, jednatelem Dr. Fr. Herman a

jeho zástupcem Karel Wolf, pokladníkem JUC. Jos. Šindler, zapisovatelem ingen. Jan Dostálek a jeho zástupcem JUC. Kotrč. Dále zvoleni předsedové jednotlivých komisí, a to Msgre Dr. Fr. Kordač předsedou komise řečnické a náměstkem jeho ThC. Jan Pauly, Dr. Jos. Tumpach předsedou komise tiskové, kanovník Dr. Karel Schuster předsedou komise finanční a živnostník Václav Dvorský předsedou komise uvítací, ubytovací a okrašlovací.

Pozn. Toto přípravné komité později bylo ještě doplněno, resp. i pozměněno, a také poslední komise rozdělena ve dvě: ubytovací a pořadatelskou, jak dále bude uvedeno.

V téže ustavující schůzi učiněno hned se zřením k příštímu sjezdu pp. Dvorským, Vaněčkem, Jirouškem, Paulym, Vinopalem, Slavíkem a Tumpachem několik návrhů, jež však všechny přikázány zvolenému přípravnému komitétu resp. příslušným komisím. Radostně vzrušilo každého písemné sdělení J. J. Zdeňka knížete Lobkovice o věnování 1000 K na úhradu výloh sjezdových.

* * *

Hned po té započal přípravný výbor sjezdový svou činnost, konaje schůze v místnostech Jubilejního spolku „Praha“, který je k účelu tomu s velikou a vší chvály hodnou ochotou propůjčil, a to každý týden v úterý, později pak ještě též v pátek (odpoledne), až byli v posledních dnech před sjezdem někteří členové jeho takořka v permanenci.

Nejdříve bylo pořídíti návrh jednacího řádu přípravného komitétu, jenž by se spolu s funkcionáři přípravného komitétu předložil Jeho Eminencí ke schválení, a pak bylo třeba zříditi jednotlivé komise.

Jeho Eminence, požádána za úchvalu konání IV. všeobecného sjezdu katolického v Praze, učinila tak s velikou radostí, a schválivši i jednací řád i funkcionáře komitétu přípravného jmenovala zároveň ordinariátním zástupcem v přípravném výboru Msgra. Ant. Wünsche, kanovníka vyšehradského.

2. Jednací řád pro přípravné komité katolického sjezdu československého v Praze 1908.

Čl. 1. Přípravné komité se skládá: ze zástupce nejdůst. ordinariátu a z funkcionářů na schůzi delegátů katolických spolků dne 11. května 1908 zvolených, totiž: z předsedy, 3 místopředsedů, jednatele, jeho zástupce, pokladníka, zapisovatele a jeho zá-

stupce a z předsedů a místopředsedů odborných komisí, nebo jich zástupců

Před započetím činnosti konají se služby Boží a nejdůstojnější arcipastýř se požádá o požehnání.

Čl. 2. Schůze svolává předseda nebo jeho zástupce, a dle potřeby mohou býti pozváni i členové odborových komisí. — Komité usnáší se většinou hlasů přítomných.

Čl. 3. Přípravnému komitétu náleží:

a) vésti korrespondenci, rozesílati pozvání ke sjezdu veřejnými listy i zvláštními přípisy na nejdůst episkopát v zemích koruny České, na katolické a konservativní poslance a na jiné vynikající osobnosti;

b) vyjednávati s místními úřady, starati se o výhody pro účastníky sjezdu, určovati cenu rozličných lístků a opatřiti vhodné místnosti pro jednání sjezdu;

c) vyhledati vhodné osobnosti, které by sjezdu předsedaly, jakož i pro jiné úlohy se sjezdem spojené se hodily;

d) předsedati první zahajovací schůzi a navrhnouti sjezdové praesidium. — Zvolením předsednictva sjezdu přestává vrchní řízení přípravného komitétu, až opět ukončením sjezdu nastává znova jeho činnost za účelem uspořádání běžných věcí, na př: tisku zpráv o sjezdu, jich rozeslání, ukončení účtů, a dále opatření, aby se usnesení sjezdová prováděla;

e) usnášeti se o celém programu a o denním pořádku sjezdu, bdíti nad odborovými komisemi, jejichž schůzí se mohou členové komitétu súčastniti s hlasem poradním. — Návrhy sjezdu se týkající možno podati nejdéle do 14ti dnů před sjezdem.

Čl. 4. Odborové komise sestavuje přípravné komité a jsou to:

a) řečnická,
b) tisková,
c) finanční,
d) ubytovací a
e) pořadatelská.

Čl. 5. Předsedové komisí těchto přiberou si členy pro své komise a každá komise si zvolí místopředsedu a další funkcionáře dle potřeby. — Každá komise spravuje a pracuje si své záležitosti samostatně a podává hotové návrhy a zprávu o své činnosti přípravnému komitétu. Každé důležité usnesení komise potřebuje předem schválení přípravného komitétu, což platí zvláště o rozličných výdajích.

Předsedové nebo jich zástupci svolávají schůze komise, jež se usnášejí většinou hlasů přítomných.

Čl. 6. Řečnická komise pečuje o to, aby důležitější otázky přišly na sjezdu ku projednání, sestavuje themata řečí, přednášek a referátů, a vyhledává a získává důkladné řečníky, jichž volbu schvaluje přípravné komité

Čl. 7. Tisková komise přihlíží k tomu, aby katolické listy všecky potřebné zprávy a spolehlivé referáty o sjezdu uveřejňovaly. Tato komise obstarává provolání a otisknutí zpráv, ozná-

mení, programů, pozvánek, vstupenek atd. Dále rozhoduje o tom, kteří zpravodajové mohou býti jako zástupci novin připuštěni, stará se o stenografy, kteří by jednání veřejných shromáždění zapisovali. Konečně jest úlohou tiskové komise, aby dala do tisku všecky zprávy o sjezdě a rozeslala je účastníkům, kteří je předplatili, anebo aby je dala do prodeje.

Čl. 8. Finanční komise přijímá peníze za vstupenky a dary a z různých podniků sjezdových a rozesílá přihlašovatelům vstupenky, při čemž dlužno dohodnouti se s komisí ubytovací o současném zaslání poukázek bytových. Komise tato předkládá komitétu návrhy na získání peněžitých příspěvků na uhrazení výloh sjezdu

Čl. 9. Komise ubytovací pečuje o dostatečný počet bytů v hostincích i v soukromých domech, při čemž dlužno přihlížeti k tomu, by se získalo co možná nejvíce bytů bezplatných. Povinností této komise jest hosty na nádraží očekávati a do bytů je poukázati.

Čl. 10. Komise pořadatelská připravuje a okrašluje místnosti pro sjezd určené, pečuje o bezpečnostní opatření proti ohni a uvažuje o tom, zdali a jak má býti docíleno okrášlení domů a příbytků. Komise obstarává všecky potřebné věci pro přípravné komité, pro předsednictvo sjezdu, zaopatřuje pořadatele, sluhy atd., stará se o pořádek, čistotu a dohled ve sjezdových místnostech, účastní se uvítání hostů a pořádá sjezdové zábavy

Čl. 11. Tento jednací řád, jakož i jmenovaní funkcionáři přípravného komité předloží se nejdůstojnějšímu arcipastýři ke schválení.

3. Přípravné komité a členové jednotlivých komisí.

I. Přípravné komité

konstituovalo se definitivně takto:

Praesidium: J. O. Vojtěch Josef hrabě Schönborn, předseda; Msgr. ThDr. Josef Burian, děkan kapitoly vyšehradské, I. místopředseda; metropolitní kanovník ThDr. Jos. Tumpach, II. místopředseda a spolu předseda komise tiskové; Václ. Kotrba, majitel knihtiskárny, III místopředseda; Msgr Ant. Wünsch, kanovník, zástupce kníž. arcib. ordinariátu; JUDr. Fr. Herman, magistrátní sekretář, jednatel; JUC. Jos. Šindler, bank úředník, pokladník, který po resignaci Dr. Hermana koncem měsíce června převzal ochotně i funkci jednatelskou.

Členové: Msgr. ThDr. Frant. Kordač, c. k. universitní professor, předseda řečnické komise; ThC. Jan Pauly, kaplan na Smíchově, místopředseda řečnické komise; Frà Josef Hamršmíd, převor řádu maltánského, místopředseda tiskové komise; ThDr. Karel Schuster, metropol. kanovník, předseda finanční komise; JUDr. Václav Popel, advokát, místopředseda řečnické komise; Jan Beránek, kaplan u sv. Haštala, předseda komise pořadatelské;

Jan Vokoun, živnostník, místopředseda pořadatelské komise; Karel Wolf, poštovní úředník, předseda komise ubytovací; Jan Dostálek, ingenieur, místopředseda komise ubytovací; Frant. Vaněček, kanovník, za zemské sdružení katol. spolků v král. Českém; ThDr. Frant. Reyl, ředitel Borromaea, za diecesní sdružení katol. spolků v Hradci Králové, ThDr. Karel Slavík, professor bohosloví, za diecesní sdružení katolických spolků v Č. Budějovicích; Alois Svojsík, kaplan u nejsv. Trojice, jednatel komise tiskové.

II. Členové jednotlivých komisí.

a) Řečnická komise:

Monsign. professor Dr. Fr. Kordač, předseda; ThC. Jan Pauly, kaplan, místopředseda; Jan Beránek, kaplan u sv. Haštala, jednatel; Antonín Drápalík, professor; František Vaněček, kanovník; Emanuel Žák, c. k. professor náboženství; JUDr. František Herman, magistr. sekretář; Josef Šauer z Augenburku, c. k. školní rada; Václav Müller, c. k. professor náboženství; P. Adolf Špaldák T. J.; P. Antonín Ostrčilík T. J.; Václav Dvorský, živnostník; Karel Wolf, poštovní úředník; Jan Dostálek, ingenieur.

b) Tisková komise:

ThDr. Josef Tumpach, metrop. kanovník, předseda; Frà Josef Hamršmíd, převor řádu malt., místopředseda; Alois Svojsík, kaplan, jednatel; Josef Soukup, vicerektor k. a. semináře, zapisovatel; ThDr. Alois Soldát, c. k. univ. professor; Eduard Šittler, farář v Žižkově; Václav Müller, c. k. professor náboženství; Tomáš Škrdle, redaktor „Vlasti"; Julius Košnář, c. k. professor náboženství; Václav Kotrba, nakladatel; Dr. Gustav Mazanec, c. k. finanč. koncipista; Tomáš Jiroušek, redaktor „Našich Listů".

c) Finanční komise:

Dr. Karel Schuster, metropol. kanovník, předseda; JUDr. V. Popel, advokát, místopředseda; J. Excell. K. Ervín hrabě Nostitz; JUC. Jos. Šindler, bankovní úředník; Jindř. Svoboda; Bedřich Schrámek; JUDr. Frant. Svojsík, advokát; Fr. Motys, farář u Nejsv. Trojice; Rajmund Humml, sekretář na Strahově; Brejla, kaplan u sv. Vojtěcha.

d) Ubytovací komise:

Karel Wolf, pošt. úředník, předseda; Jan Dostálek, ingenieur, místopředseda; Václ. Kunz, katecheta; Fr. Köppl; Fr. Šach; Petr Pícha; Václav Dvorský; Jan Vokoun; Fr. Stupka.

e) Pořadatelská komise:

Jan Beránek, kaplan u sv. Haštala, předseda; Jan Vokoun, živnostník, místopředseda; Václav Gottlieb, malíř; Václav Kunz, katecheta; František Stupka, truhlář; Frant. Köppl; Karel Reif; L. Hladký; Václav Fára; Ptáček, čalouník; L. Nixa; Čerovský; Kořen Ant.; Wildenstein; Fr. Krejza.

4. Služby Boží na počátku činnosti přípravného komitétu.

Přípravný komitét sjezdový, aby pracím svým i sjezdu samému vyprosil zdaru a požehnání nebes, usnesl se hned v první schůzi své na tom, požádati Jeho Milost nejdůstojnějšího světícího pana biskupa Františka Brusáka, by ráčil na úmysl právě označený sloužiti v seminářském chrámu Páně Nejsvětějšího Spasitele mši svatou. Jeho Milost s největší ochotou ráčil žádosti té vyhověti, a sloužil tuto mši svatou dne 2. června o 8. hodině ranní za assistence pp představených semináře a za přítomnosti členů přípravného komitétu. Za tuto ochotu a milost bylo nejdůstojnějšímu panu biskupovi od p. t. kanovníků Dr. J. Tumpacha a Dr. K. Schustra jménem komitétu upřímně poděkováno.

5. Sjezdový program.

Další péčí přípravného komitétu bylo, sestaviti sjezdový program. Za tím účelem požádán byl předseda řečnické komise Msgr. Dr. Frant. Kordač, aby spolu s jednatelem přípravného komitétu podali příslušný návrh. Professor Dr. Kordač založil celý program sjezdový na té myšlence, by sjezdem vedle oslavy obou jubileí bylo zároveň pokud možno realisováno heslo Jeho Svatosti papeže Pia X.: „Omnia restaurare in Christo“, t. j., aby všecko obnoveno bylo v Kristu.

Po delším uvažování byl konečně na zmíněném základě program rozvržen tak, aby konány byly jednak schůze slavnostní, jednak schůze odborové, a v nich aby daná themata dožádanými řečníky byla probírána, při čemž bylo stanoveno, aby jedno celé odpoledne vyhrazeno bylo katolickým spolkům. Dále stanoveno též, by ke hrobu svatých patronů do chrámu sv.-Vítského pořádán byl manifestační průvod katolíků a by požádán byl nejdůstojnější pan kardinál, aby při té příležitosti sloužil pontifikální služby Boží ve velechrámu samém, pro ty pak, kdož by se do velechrámu dostati nemohli, aby sloužil mši svatou jeden z nejdůstojnějších pánů biskupů na hradním nádvoří. O kázání při té příležitosti požádán pan kanovník Dr. Josef Tumpach a dp. Alois Jemelka T. J. Spolu též stanoveno, že při sjezdu samotném má býti vyhrazeno několik přednášek přátelům myšlenky Cyrillo-Methodějské za tím účelem, by se tu probírala themata, týkající se apoštolátu Cyrillo-Methodějského a spojení církve východní s církví západní; podobně souhlas projeven s tím, aby

při sjezdu samotném konána byla schůze spolku sv. Bonifáce, dále schůze katolických redaktorů, jakož i aby bylo umožněno účastníkům sjezdu, býti přítomnu schůzím spolku Eucharistického. Rovněž bylo pamatováno na to, aby v jeden sjezdový den sloužena byla mše svatá v chrámu Páně Nejsvětějšího Spasitele za zemřelé účastníky dřívějších sjezdů, a aby za sloužení této mše sv. byl taktéž požádán jeden z nejdůstojnějších pánů biskupů českomoravských. Konečně pak bylo též přijato, aby v program sjezdový bylo zařazeno i slavnostní představení v Národním divadle, za kterýmžto účelem vyjednáváno se správou divadla, která ve směru tomto přišla sjezdovému komitétu přípravnému s největší ochotou a blahovůlí vstříc. Usneseno požádati, by při slavnostním představení byla dávána opera „Psohlavci“ od Karla Kovařovice, jíž by předcházel vhodný proslov z péra katolického spisovatele a básníka Jindřicha Š. Baara. Pro toto slavnostní představení bylo celé divadlo komitétem sjezdovým zakoupeno. Také usneseno požádati správu Národního divadla, aby i v ostatní dni sjezdové dala na program takové kusy, z nichž by ti účastníci sjezdu, kteří by do divadla šli, mohli čerpati ušlechtilé poučení a pobavení. Konečně mělo býti při sjezdu pamatováno i na to, aby se účastníkům popřála možnost navštíviti jubilejní výstavu obchodní a živnostenské komory pražské.

Na provedení celého programu stanoveno pro sjezd sám pět dní, a to tím způsobem, aby sjezd začal v sobotu dne 29. srpna odpoledne první slavnostní schůzí, jež by po provedení příslušných formalit sjezdových byla cele věnována oslavě obou nejvznešenějších jubilárů: Jeho Svatosti papeže Pia X. a Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Nedělní dopoledne (dne 30. srpna) určeno pro zmíněný již slavnostní průvod do velechrámu sv.-Vítského a bohoslužby, odpoledne pak nedělní věnováno cele spolkům, večer pak slavnostnímu představení „Psohlavců“. V pondělí (dne 31. srpna) a podobně též v úterý (dne 1. září) dopoledne i odpoledne měly býti konány odborové schůze a přednášky s příslušnými debattami a resolucemi, načež v pondělí večer měla se konati druhá a v úterý večer třetí schůze slavnostní, jíž by sjezd sám byl ukončen. Středa (2. září) určena jednak pro návštěvu pražských památek, jednak pro návštěvu jubilejní výstavy.

Když takto program sjezdu byl nastíněn a praecisován, jednáno po návrhu řečnické komise s příslušnými pány o převzetí přednášek. Při tom bylo stanoveno, aby za konání přednášek při spolkovém dni dožádány byly příslušné osoby přímo od ústř.

organisace spolkové v král. Českém, a ta aby jména jich a název přednášek předložila sjezdovému komitétu. Také spolku sv. Bonifáce a přátelům myšlenky Cyrillo-Methodějské ponechána volba řečníků a přednáškových themat. Když konečně pro veškery řeči a přednášky řečníci byli získáni, sestaven a před počátkem sjezdu uveřejněn byl následující definitivní

Pořádek IV. sjezdu katolíků československých v Praze ve dnech 29. srpna až 2. září 1908.

V sobotu dne 29. srpna v 5 hodin odpoledne: První schůze slavnostní. Chorál: Svatý Václave! — Uvítací řeč předsedy přípravného komitétu. — Volba předsednictva sjezdu. — Řeč Jeho Eminence nejdůst. pana kardinála a knížete-arcibiskupa Leona Skrbenského z Hříště. — Volby předsedů odborových.

První slavnostní řeč na oslavu 50letého kněžství sv. Otce Pia X. a na oslavu 60letého jubilea panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. (JUDr. Mořic Hruban, advokát a říšský a zemský poslanec v Olomouci). — Hymna papežská, císařská, národní.

Večer: Volná zábava na Žofíně, při níž předneseny budou pozdravy hostí.

V 8 hodin porada předsedů katolických jednot tovaryšských v malém sále žofínském.

V neděli dne 30. srpna v 7 hodin ráno Shromáždění účastníků sjezdu na Purkyňově náměstí (kolem chrámu Páně u sv. Ludmily) na Král. Vinohradech.

O půl 8. hodině ráno: Průvod do velechrámu sv. Víta, načež promluva ve velechrámě (metropolitní kanovník Dr. Jos. Tumpach); současně promluva na nádvoří (P. A. Jemelka T. J.). — Pontifikální mše sv. ve velechrámě, již sloužiti bude Jeho Eminence nejdůstojnější pan kardinál, a současně mše svatá na nádvoří u improvisovaného oltáře, již sloužiti bude jeden z nejdůst. pánů biskupů. — Po mších svatých rozchod účastníků. — Při nepříznivém počasí odpadá průvod a budou toliko promluvy v 10 hodin a po nich pontifikální mše svaté v metropolitním chrámu Páně u sv. Víta a v hlavním chrámu Páně u svatého Mikuláše na Malé Straně.

Odpoledne vyhrazeno spolkům. Počátek ve 3 hod. odpoledne. Na programu themata: Stav a vývoj katolických spolků a praktické křesťanství v nich (P. Mod. Voňavka). Stávky — mzdy — a kartely (Jan Dostálek, inženýr). Velký sál žofínský. — Otázka dělnická (Jar. Astr. redaktor). Organisace mládeže (Frant. Jelínek, říd. učitel ve Ždánicích). II. sál žofínský. — Otázka živnostenská (Václav Dvorský). Zemský sbor katolíků českých III. sál žofínský. — Schůze spolku sv. Bonifáce (velký sál žofínský).

V 7 hodin večer: Slavnostní představení v Národním divadle (opera „Psohlavci“).

V pondělí dne 31. srpna v 7 hodin ráno: Mše svatá za zemřelé účastníky dřívějších sjezdů v chrámu Páně u svatého Salvatora.

V 8 hodin ráno: První odborová řeč: Stanovisko katolíků k národnosti (Ant. Drápalík, professor). — Druhá odborová řeč: O rodině (Václav Špaček, říd. učitel). — Třetí odborová řeč: O klerikalismu a náboženství jakožto věci soukromé (kaplan Jiří Čadek).

O půl 3. hod. odp.: Čtvrtá odborová řeč: Exaktní vědy a náboženství (F. Nábělek, c. k. professor). — Pátá odborová řeč: Liberalismus a sociální demokratismus (ThDr. Fr. Šulc, professor a kanovník v Hradci Králové).

Od 5 do 6 hodin večer: Adorační hodina spolku Eucharistického v kostele sv. Salvatora, jež se doporučuje k hojné účasti.

V 7 hodin večer: Druhá schůze slavnostní. — Druhá slavnostní řeč: Křesťanský socialismus (V. Myslivec, říšský poslanec). — Třetí slavnostní řeč: Náboženství křesťanské jest i náboženstvím budoucnosti (P. Josef Rybák T. J.). — Čtvrtá slavnostní řeč: Volná myšlenka (farář a red. Filip Konečný).

V úterý dne 1. září v 7 hodin ráno: Mše svatá u sv. Salvatora, již sloužiti bude Jeho Eminence.

V 8 hodin ráno: Otázka rolnická (Frant. Šafránek, rolník) (Velký sál.) — Schůze katolických redaktorů. Jejich organisace a zájmy. (Malý sál.) — Šestá odborová řeč: Katolicismus a vzdělání žen (slč. Marie Hoffmannová, odborná učitelka v Kojetíně). — Sedmá odborová řeč: Křesťanská škola (professor Emanuel Žák).

Ve 3 hod. odpol.: (Velký sál). Osmá odborová řeč: O tisku (řed. ThDr. Fr. Reyl). — Devátá odborová řeč: Křesťanská charita (kaplan Jan Beránek).

Touž dobou (ve 3 hod. odpol.) v malém sále schůze přátel myšlenky Cyrillo-Methodějské. Přednášejí: Msgr. Dr. Ant. Stojan, probošt, říšský a zemský poslanec: O apoštolátě sv. Cyrilla a Methoda na Velehradě. — Jan Vychodil, assessor a děkan: O významu Velehradu — Adolf Jašek, kaplan: O důležitosti idey Cyrillo-Methodějské. — P. F. Žák T. J.: O sjednocujícím momentě v úctě svatých, zvláště Panny Marie.

V 7 hodin večer: Třetí schůze slavnostní. -- Pátá slavnostní řeč: Církev a věda (ThDr. Josef Tumpach, metropol. kanovník). — Šestá slavnostní řeč: Církev a stát (JUDr J. Myslivec, říšský poslanec). — Sedmá slavnostní řeč: Ut sint omnes unum (Aby všichni jedno byli) (ThDr. Rud. Horský, říšský poslanec). — Promluva J. Em. nejdůstojněj. pana kardinála Leona ze Skrbenských.

Ukončení sjezdu.

Ve středu dne 2. září dopoledne: Návštěva výstavy, památek pražských, po případě společný oběd na výstavě neb na Žofíně.

Všechny schůze konají se na Žofíně.

Ku konání sjezdu vyhlédnuty a zamluveny místnosti na Žofíně, a stanoveno, aby veškery schůze vůbec konány byly v místnostech těchto. Za tím účelem stala se s příslušnými činiteli patřičná dohoda a jest s potěšením konstatovati, že také zde setkal se přípravný komitét se vší ochotou. Aby pak účastníkům sjezdu nebylo třeba ve dnech sjezdových platiti mostné při příchodu na Žofín, požádána slavná rada královského města Prahy, aby v náhradu za to přijala pouze příslušný paušál, což táž také učinila.

6. **Adressa Svatému Otci.**

Jelikož jest povinností věrných synů církve katolické, aby ve veškerém jednání svém zůstávali ve spojení buď přímém nebo nepřímém s nejvyšší hlavou církve svaté, bylo hned na počátku přípravných prací komitétem rozhodnuto, podati Apoštolské Stolici zprávu o zamýšleném sjezdu katolíků československých v Praze a vyžádati si pro sjezd ten jejího požehnání. K tomu konci po návrhu kanovníka Dr J. Tumpacha zaslán do Říma prostřednictvím nejdůstojnějšího k. a. Ordinariátu pražského následující latinský přípis:

Beatissime Pater!

Bis faustum celebrant hoc anno linguae slavo-bohemae catholici in Austria annum, quatenus dupplex eodem tempore obeunt iubilaeum. Primum Tuum est, Sanctissime Pater, qui ante 50 annos dignitate sacerdotali decoratus, modo iam per quinquennium Petri naviculam indefessa dirigis ad portum coelestem manu; alterum Imperatoris est ac Regis nostri dilectissimi, qui Deo Optimo Maximo favente nationes sibi concreditas per annos sexaginta paterne regit et gubernat. Quid ergo mirum, quod iidem bohemae linguae catholici sinceros tum erga Beatitudinem Tuam tum erga Imperatorem ac Regem suum sensus ad extra manifestaturi, modum eligere velint, unde simul maxima pro re catholica provenire possit utilitas. Quamobrem Tuorum, Sanctissime Pater, memores verborum, necessarium esse, ut in Christo restaurentur omnia, annuente ac consentiente Eminentissimo Archipraesule suo Leone Cardinali Skrbenský, archiepiscopo et metropolita Pragensi, alterum universalem linguae bohemo-slavicae catholicorum conventum Pragae diebus 29., 30., 31. Augusti, 1. et 2. Septembris anni currentis celebrare intendunt, ubi viribus per fidem et amorem unitis quaecunque ad maius rei catholicae in statu, civitate, schola, fa-

milia, individuis incrementum facere possint, mature valeant perpendere, eadem iuxta vires suos et possibilitalem in vitam deducturi.

Quos sinceros conatus ut Sanctitas Tua benignissimo dignetur prosequi animo, summopere rogamus, simulque humillime precamur, ut eosdem approbare atque Tua uberrima benedictione Apostolica corfirmare velis, ita ut fructus afferant quam maximos. En filii sumus Sedi Apostolicae Tibique, Pater Sanctissime, deditissimi, qui Petri petrae nunquam non totiquanti adhaerent. Haec est professio nostra, quam omnium, praeprimis etiam consilii conventum praeparantis nomine proferre audet

Beatitudinis Vestrae
in profundissima humilitate obedientissimus filius

Adalbertus comes de Schönborn,
praeses.

Pragae Bohemorum, festo s. Viti martyris, Bohemiae patroni, anno 1908.

Přípis tento zní v českém překladě následovně:

Svatý Otče!

Dvojnásob radostný rok slaví letos katolíci československští v Rakousku, jelikož touž dobou dvojí oslavují jubileum. První jest jubileum Tvé, Svatý Otče, jenž před padesáti lety, ozdoben byv důstojností kněžskou, nyní již po pět let neúnavnou rukou řídíš lodičku Petrovu do přístavu nebeského; druhé jest jubileum milovaného císaře a krále našeho, jenž z milosti Boží po šedesát let otcovsky řídí a spravuje národy sobě svěřené. Což tudíž divu, že tíž katolíci československští, hodlajíce upřímné city své, které jak vůči Tvé Svatosti, tak vůči svému císaři a králi chovají, veřejně projeviti, snaží se zvoliti k účelu tomu způsob, z něhož by zároveň plynul, pokud možno, největší prospěch pro věc katolickou. Z té příčiny, pamětlivi jsouce slov Tvých, že jest nutno, aby vše v Kristu se obnovilo, hodlají za souhlasu a úchvaly svého pastýře Jeho Eminence Leona kardinála Skrbenského, arcibiskupa a metropolity pražského, konati ve dnech 29., 30. a 31. srpna a 1. a 2. září tohoto roku v Praze druhý všeobecný sjezd katolíků československých, kdež by silami věrou a láskou spojenými o všem, co by k většímu prospěchu věci katolické

ve státu, obci, škole, rodině i u jednotlivců sloužilo, zrale uvažovali a totéž dle sil svých a možnosti ve skutek uvésti mohli. I prosíme nejsnažněji, by Svatost Tvá ráčila tyto upřímné snahy naše dobrotivě sledovati, jakož i bys je ráčil schváliti a Svým hojným požehnáním apoštolským utvrditi, tak aby přinesly ovoce nejhojnější.

Hle, jsme syny Apoštolské Stolici a Tobě, Svatý Otče, nejoddanějšími, kteří ke skále Petrově vždy zcela lnou. Toť vyznání naše, jež jménem všech, a především též jménem přípravného komitétu sjezdového osměluje se předložiti

Svatosti Tvé
v nejhlubší pokoře nejposlušnější syn

Vojtěch hrabě Schönborn,
předseda.

V Praze v den sv. Víta Muč., patrona českého, roku 1908.

V odpověď na tento přípis došla pana předsedu přípravného komitétu J. O. hraběte Schönborna tato odpověď:

Secretaria di Stato di Sua Santita. Nr. 31.168.

Dal Vaticano. Die 15. Julii a. MCMVIII.

Illmme Domine!

Sensus filialis pietatis, quos tu nomine catholicorum e Slavobohemica lingua Summo Pontifici significabas ob quinquagesimum amnum Sacerdotii ab Eo suscepti, Ei pergrati fuerunt. Simul iucunde ex litteris a te datis accepit, mense Augusto ad exitum vertente et ineunte Septembri, iam prope coetus catholicorum virorum Pragae in comitium, Emmo Cardinali Archiepiscopo Skrbenský praeside et auspice, conventuros. Beatissimus Pater de consilio, quod cepistis, effuse laetatur, praecans Deum ut labores vestros exitu prospero fortunet. Interea pignus singularis benevolentiae Suae, benedictionem Apostolicam peramanter impertit.

Hac ego occasione utor ut studium meum confirmem, quo sum

Tibi addictissimus

R. Card. Merry del Val.

Illmo Viro Comiti Adalberto de Schönborn Pragam.

CÍSAŘ FRANTIŠEK JOSEF I.

List tento má v českém překladu následující znění:

Státní sekretariát Jeho Svatosti. Č. 31.168.

Ve Vatikáně, dne 25. července 1908.

Vaše Osvícenosti!

City synovské oddanosti, jež Jste jménem katolíků československých při příležitosti padesátiletého kněžského jubilea Jeho Svatosti tlumočil, potěšily Svatého Otce velice. Zároveň s radostí přijal zprávu Vašeho dopisu, že koncem srpna a počátkem září, tedy již v době blízké, sejde se lid katolický v Praze na sjezd pod předsednictvím a protektorátem J. E. kardinála arcibiskupa Skrbenského. Svatý Otec upřímně se raduje z Vašeho podniku a prosí Boha, aby pracím Vašim popřál zdárných výsledků. Prozatím pak jako důkaz Své obzvláštní přízně uděluje milerád apoštolské požehnání.

Užívaje této příležitosti, projevuji Vám svou oddanost a znamenám se

Vám nejoddanější

R. kardinál Merry del Val.

Jeho Osvícenosti hraběti Vojtěchu Schönbornovi v Praze.

7. Sjezdová provolání.

Komitét přípravný pečoval všemožně o to, aby o přípravách ke sjezdu a o programu sjezdovém přicházely do novin hojné a časté zprávy. Úkol ten připadl tiskové komisi, kteráž nejen sama péčí svých členův o příslušné zprávy do časopisů se starala, nýbrž i na redakce katolických listů se žádostí se obrátila toho obsahu, aby tyto samy sjezd fedrovaly. Stalo se to následujícím přípisem:

Slavná redakce!

Jménem přípravného komitétu (tiskové komise) katolického sjezdu československého v Praze 1908 dovolujeme si Vás požádati, byste ráčili ke zdaru sjezdu přispěti hojnými a účelnými zmínkami o sjezdu ve ct. listu Vašem. Officielní bulletiny jednotlivých komisí přípravného komitétu budou Vám dodávány ze sjezdové kanceláře; bylo by však v zájmu dobré věci záhodno, byste ráčili i mimo tyto officielní projevy častějšími notickami na pořádání sjezdu předem upozorňovati. Zároveň prosíme, byste v každém

čísle Vašeho ct. listu v nápadné typografické úpravě přinesli reklamní linku (pokud možno) před úvodním článkem:

Katolický sjezd československý v Praze od 29. srpna do 2. září 1908. Nebo: Připravujte se na veliký katolický sjezd československý v Praze od 29. srpna do 2. září 1908!

Protože chystaný sjezd prospěje jistě nad jiné též katolickému tisku, jsme přesvědčeni, že sl. redakce ze všech sil ke zdaru velikolepé naší katolické manifestace bude pracovati.

Děkujíce již předem za veškerou ochotu, znamenáme se za

Tiskovou komisi přípravného komitétu katolického sjezdu československého v Praze:

Kanovník ThDr. Jos. Tumpach, předseda. Alois Svojsík, jednatel.

V Praze, dne 20. června 1908.

Nejen všecky české časopisy katolické a některé listy konservativní, nýbrž i katolické listy jinojazyčné a zahraniční vyhověly ochotně žádosti na ně vznesené, a dlužno na tomto místě veřejně vyznati, že za zdar svůj vděčí IV. všeobecný sjezd katolíků československých v Praze velikou měrou právě české katolické žurnalistice.

Týmž českým časopisům katolickým zasláno též k uveřejnění provolání sjezdové, jež uveřejněno v katolických dennících v neděli dne 28. června, v jiných pak listech katolických v jednom z nejbližších čísel jejich. Zní pak provolání to následovně:

Čechoslované! Katolíci!

Deset let uplynulo od té doby, kdy katolíci národa československého na sjezdu v královské Praze rokovali o nejdůležitějších otázkách katolického lidu v naší otčině Že tyto dny hluboce vryly se v duši naši a způsobily v katolickém lidu českém mocné vzrušení a vzpružení mysli, jakož i posílení a nadšení v životě náboženském, jest známo.

Od těch dob mnoho se změnilo. Katolické přesvědčení v našich krajích značně pokročilo a uvedlo v život celé řady podniků, z nichž blahodárná činnost náboženský život křesťanský posilující mocným pramenem proudila, útoky našich nepřátel odrážela, řady nových pracovníků našich tvořila, pod jeden šik nás pojila a hluboce v organisaci naši a v mocný rozmach katolického tisku zasahovala. Výsledky všech prací našich dokazují, že katolíci v Čechách čím dále tím více se hlásí pod prapor Kristův za bojovníky nadšené

a značných obětí schopné, že katolické přesvědčení u nás stoupá, síla náboženství vzrůstá, zkrátka, že katolicismus u nás mohutní a pokračuje.

Než úspěchy tyto jsou trnem v oku těm, kdož přísahali nenávist všemu katolickému cítění a myšlení. Zatím co nesčetní tisícové kolem Krista se kupí a srdce svá jeho svaté a oblažující vládě dokořán otvírají, oni ve své pýše volají ke Kristu: Nechceme, abys vládl nad námi! A toto zavilé nepřátelství ke Kristu a ku všemu, co s ním souvisí, žene je ve slepý, rozvášněný boj proti náboženství vůbec a proti katolicismu zvláště, a to v boj, který hluboko sahá na kořeny života náboženského. K boji protináboženskému zneužívají vědy i umění, školství universitního, středního, odborného i obecného, sociálního hnutí ve všech odborech života politického, spolkového, organisačního, vůbec kde jaký prostředek nalézti lze, každého se chápou, aby kořeny náboženského života podryli a víru sv. ze srdcí lidských vypudili.

Vše schyluje se k velikému boji za nejdražší statky náboženské.

Proto doby naše vyžadují na katolících mnoho obětí, mnoho síly, mnoho nadšení a sv. zápalu. Jest tudíž třeba, abychom přehlédli své šiky, změřili svou sílu, doplnili a rozmnožili své řady. Jest třeba, abychom si pohovořili o velikých a důležitých otázkách naší doby a seznali, jaké stanovisko zaujímají k nim naši nepřátelé a jak my se k nim zachovati máme.

Za tím účelem svoláváme do královské Prahy

všeobecný sjezd katolíků československých

na dny: 29., 30., 31. srpna a 1. a 2. září t. r.

Ke sjezdu tomu, který vylučuje všechno jednání politické a který je čtvrtým všeobecným sjezdem katolíků československých, zveme všechny věrné katolíky československé bez rozdílu stavu a povolání, neboť v Kristu všichni jedno jsme, jedinou rodinu tvoříme, v níž bratry a sestrami se nazýváme.

Letošní rok jest zvláště pro nás památný, neboť letos tomu 50 let, kdy náš sv. Otec Pius X. kněžský úřad na sebe vzal, a letos tomu 60 let, kdy náš nejjasnější panovník vlády se ujal. Památná tato jubilea mají veliký význam i pro náš národ, a proto letošní rok zvolili jsme si jako vhodnou dobu pro sjezd náš.

Život náboženský u nás zajisté vždy hluboko zasahoval do života národního, a čím pevněji národ náš ve víře katolické stál, tím více v něm mohutnělo vše, co jeho existenci, zdar a pokrok zaručovalo. Světovládní národové, kteréž nedostatek mravního a náboženského života ze světového dějiště odstranil a v minulosti pohřbil, musí nám býti výstrahou a vážným napomenutím, že národ náš v existenci a blahodárný rozvoj svůj jen tehdy může doufati, bude-li založen na hluboké mravnosti, vyplývající z pevného ná-

boženského přesvědčení o věčné pravdě učení Kristova. A k tomu cíli hodláme na sjezdu svém pracovati.

Netajíme si, že doba naše jest velmi vážná také i co se týče života našeho národního. A jako katoličtí předkové naši vždy, i v nejnebezpečnějších chvílích osvědčili pravou lásku k vlasti své, a to ne slovy, nýbrž skutky a obětmi, tak i my chceme se navzájem posíliti v lásce k drahé domovině, osvědčiti příslušnost svou k rodině národní, podati veřejnosti důkaz, že křivdou by bylo podezírati naše vlastenectví, které arciť nevidí spásu národa v planém horování a v nesnášelivosti, nýbrž v positivní, obětavé a nezištné práci národní, posvěcené spravedlností a statečností.

Nuže, přijďte všichni, jimž víra svatováclavská jest drahým dědictvím po zbožných otcích, přijďte v počtu četném do slavné, královské, stověžaté Prahy naší, abychom tam za vůdcovství milovaných arcipastýřů složili slavné vyznání víry svatováclavské, abychom tam novou sílu, nové nadšení pro svoji sv. víru načerpali, je do svých domovů odnesli a tam pak všestrannou činnost na povznesení života náboženského v soukromí i na veřejnosti vyvinuli. Nechť náš sjezd podá veliký a mocný důkaz, že v Čechách žije víra katolická, schopná velikých a blahodárných skutků.

Nuže, v Praze na shledanou!

Dáno v Praze v předvečer svátku knížat apoštolských sv. Petra a Pavla r. 1908.

Přípravný výbor sjezdový:

Vojtěch Josef hrabě Schönborn, předseda. — Msgre Ant. Wünsch, kanovník, zástupce kníž. arcib. Ordinariátu. — Msgre Dr. Josef Burian, kapitolní děkan na Vyšehradě, I. místopředseda. — Dr. Jos. Tumpach, metropolitní kanovník, II. místopředseda. Václav Kotrba, majitel knihtiskárny, III. místopředseda. — Dr. František Herman, mag. sekretář, jednatel. — JUC. Josef Šindler, bankovní úředník, pokladník.

Členové:

Msgre Dr. František Kordač, universitní professor, předseda komise řečnické; ThC. Jan Pauly, kaplan a redaktor, místopředseda komise řečnické; Frà Josef Hamršmíd, převor ryt. řádu maltézského, místopředseda komise tiskové; Dr. Karel Schuster, metropolitní kanovník, předseda komise finanční; Dr. Václav Popel, advokát, místopředseda komise finanční; Jan Beránek, kaplan, předseda komise pořadatelské; Jan Vokoun, živnostník, místopředseda komise pořadatelské; Karel Wolf, poštovní úředník, předseda komise ubytovací; Jan Dostálek, ingenieur, místopředseda komise ubytovací. — František Vaněček, kanovník, za zemské sdružení katolických spolků v království Českém; Dr. Frant. Reyl, ředitel Borromaea, za diecesní sdružení katolických spolků v Hradci Králové; Dr. Karel Slavík, professor bohosloví, za diecesní sdružení katolických spolků v Č. Budějovicích.

Mimo to pak komitétem přípravným usneseno, aby 14 dní před sjezdem, jako v poslední chvíli, uveřejněno bylo v denních listech ještě kratší provolání následujícího znění:

Čechoslované! Katolíci!

Deset let uplynulo od té doby, kdy katolíci národa československého sešli se na prvním všeobecném sjezdu v Praze, aby rokovali o nejdůležitějších otázkách katolického lidu v zemích koruny svatováclavské. Jest v dobré paměti, že sjezd tento byl nejen zdrojem nadšení, ale i vzpruhou k další plodné práci, jak to ukázaly i následující dva sjezdy katolíků československých, kteří nikdy nezapomínali ani svého původu, ani povinností náboženských a tím méně povinností občanských. „Pokud a kdy Bůh žíti povelí, buď věren Bohu, vlasti, příteli!“ bylo heslem nejen prvních buditelů národa, ale také heslem Tvým, katolický a československý lide náš! A přece neschází těch, kteří sahají na Tvé nejsvětější statky a upírají Ti nezadajná práva i schopnost života . . .

Nuž mužně v šik! Jeť doba vážná a rozhodná a třeba za posledních let rozmnožily se řady naše, jistě přibylo i nepřátel, kteří tupí i víru naši, snažíce se vypuditi ji slovem, tiskem a již i násilím nejen ze srdcí jednotlivců, ale i z katolických rodin, škol i veřejného života, ač tato byla a jest základem kulturního života národů a bratrské pospolitosti slovanské od dob svatých našich věrozvěstů Cyrilla a Methoděje.

Ano, doba jest vážná a rozhodná, a běda, kdo osamocen zůstává v boji, třeba hleděl jen sebeochrany! Proto, katolíci! Čechoslované! sečtěmež opět řady naše a přehlédněmež i šiky nepřátel, abychom nejen poznali sílu svou, ale i ty, kteří stojí proti nám a svatému dědictví Kristovu! Spojme se ne ke hlučným projevům, ale ku plodné práci, na obranu svou a svatých zásad i dědictví, pro něž život byli hotovi obětovati již otcové naši a pro něž žili a umírali svatí patronové nedílného a staroslavného království Českého. K tomu cíli svoláváme

čtvrtý sjezd katolíků československých do král. hlavního města Prahy

na den 29., 30., 31. srpna a den 1. a 2. září t. r.

Na sjezdu tomto oslavme zároveň dvě světlá jubilea, připadající na letošní rok, a to padesátileté jubileum kněžské sv. Otce Pia X. a spolu šedesátileté jubileum panování nejjasnějšího Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Nechť sjezd náš jest důkazem neochvějné věrnosti a oddanosti, kterou vždy vynikal katolický lid československý v dobách dobrých i zlých. Hleďme se posíliti poznovu, aby tak, jak pojí nás v jedno jedna církev a jedna koruna svatováclavská, aby tak pojila nás nadále i koruna

lásky. Hleďme před nevěrou zachrániti ohrožené rodiny, jednotlivé stavy, školství a život společný a zachráníme sebe i budoucí! Řada řečníků nejlepších a pracovníků nezištných poví nám na sjezdu našem, co činiti a jak se dívati na všechny ty proudy, které se valí proti nám, a kterak odrážeti útoky i z ciziny přivolaných nepřátel, kteří diktují boj proti nám i tu, kde stála otcův našich kolébka. Toho, bohdá, nebude, aby katolický lid náš byl vyděděncem ve své vlasti a lidské společnosti a stal se robem diktátorů, kteří srdce věřící dali v klatbu posměšnou, podáme-li si svorně rukou k dalšímu dílu!

Proto vzhůru na sjezd, směle ku předu — pro Boha, vlast a krále!

V Praze, na slavný den Nanebevzetí Panny Marie, dne 15. srpna 1908.

Přípravné komité.

Provolání to přiloženo k listům i ve zvláštním otisku za tím účelem, aby mohlo býti od duchovních správců na příslušných místech vyvěšeno a ve všeobecnou známost uvedeno.

8. Pozvání ke sjezdu.

Nemenší péče věnována tomu, aby různým sdružením a spolkům katolickým dostalo se na sjezd pozvání.

Stalo se to následujícím cirkulářem:

Velectěný Pane předsedo!

Letošního roku bude konán v Praze ve dnech 29., 30. a 31. srpna, 1. a 2. září sjezd katolíků československých v Praze. Sjezd započne dne 29. srpna v sobotu na večer a ukončen bude dne 2. září ve středu.

V neděli dne 30. srpna bude konán dopoledne veliký manifestační průvod katolických spolků československých, který půjde Prahou na Hradčany do chrámu sv. Víta, kdež bude Jeho Eminence nejdp. kardinál a arcibiskup Pražský Leo svobodný pán ze Skrbenských sloužiti pontifikální mši svatou.

Na sjezd a na průvod ten zveme bratrsky všechny katolické spolky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a tudíž i vážený spolek Váš.

Sjezdu i průvodu mohou se zúčastniti katolické spolky mužské i ženské s prapory.

Pro účastníky sjezdu bude uspořádáno slavnostní představení v Národním divadle, pro něž zvolena opera „Psohlavci“.

Účastníci sjezdu navštíví jubilejní výstavu, která v Praze právě jest otevřena.

O všemožné výhody účastníků sjezdu bude postaráno.

Poněvadž v zájmu naší katolické věci jest, aby sjezd i průvod co nejskvěleji dopadl, žádáme Vás, abyste pokud možno nejdříve Váš ctěný spolek svolal, vše členům ve známost uvedl, po společné úradě připojené údaje laskavě vyplnil a je co nejdříve, nejdéle však do 1. srpna t. r. na adressu: Kancelář sjezdu katolíků československých v Praze-II., Myslíkova ulice zaslal.

V Praze, dne 15. června 1908.

Za přípravný výbor sjezdu československých katolíků:

Vojtěch hrabě Schönborn.
předseda.

Dotazník pro sjezd československých katolíků v Praze 1908.

Jméno spolku . . . . . .
Sídlo spolku a počet jeho členů . . . . . .
Jsou členy spolku jen mužové či též ženy? . . . .
Kolik členů neb kolik členek spolek do Prahy na sjezd vyšle?
Účastní se spolek průvodu Prahou dne 30. srpna? . . .
Účastní se s praporem či bez praporu? . . . . .
Kolik členů žádá lacinější ubytování? . . . . . .
Který den členové do Prahy přijedou? . , . . .
Kterou hodinu a kterou drahou? . . . . . .
Úplná adressa toho, s nímž kancelář sjezdu o těchto věcech si dopisovati bude . . . . . .
Poznámky . . . . . .

V . . . dne . . . 1908

Razítko spolku. předseda spolku.

Jednotliví nejdůstojnější páni biskupové českomoravští pozváni ke sjezdu od Jeho Eminence nejdůstojnějšího pana kardinála; také nejd. pp. biskupové slovanští pozváni. Zvláštní pozvání zasláno i nejdůst. panu nuntiovi papežskému ve Vídni. Kromě toho rozeslána pozvání na četné vynikající korporace a jednotlivce, u některých pak zvlášť vynikajících osobností v Praze vykonáno pozvání osobně skrze zvláštní deputaci.

A tu třeba doznati, že u všech těchto korporací a jednotlivců, jichž pozvání se týkalo, setkal se sjezd s nelíčenými sympatiemi, jež manifestovány nejenom slovy, nýbrž i skutečným účastenstvím na sjezdu samém buď in persona, nebo skrze delegáty, jako to

učinila i slavná rada královského hlavního města Prahy, která dala sjezd uvítati a pozdraviti skrze dva členy svého zastupitelstva, jimiž byli P. T. pánové cís. rada Novotný a J. Fiala.

Ostatně dala slavná obec pražská sympatie své se sjezdem na jevo mimo jiné i tím, že dala ve dnech sjezdových vyvěsiti na stožáry na Václavském náměstí a cestou k Žofínu prapory zemských barev a že k ubytování účastníků sjezdu dala k disposici několik svých školních budov.

9. Finance, ubytování, výzdoba sálů žofínských, hudební doprovod.

Finanční komise věnovala se úkolu svému s veškerou neúnavnou péčí, aby zdar sjezdu i po stránce hmotné úplně byl zabezpečen. Jednak osobní intervencí členů této sekce, jednak písemně žádáno za příspěvky, a nelze leč s největším uznáním vysloviti se o výsledcích, s jakými se přičinění její setkalo. Viděti to ze seznamu příspěvků, jenž k této sjezdové zprávě připojen.

Veliký úkol čekal komisi ubytovací, jejíž starosti stoupaly stále dle toho, jak stoupaly přihlášky účastníků sjezdu. Ale obětavosti členů komise té se podařilo postarati se o ubytování všech účastníků sjezdu, což tím většího uznání a ocenění zaslouží, uváží-li se, že bylo nutno zaopatřiti obrovský počet bytů těch v době, kdy Praha vůbec návštěvníky výstavy přehojně byla vyhledávána. Byty zamluveny a opatřeny jednak v hotelích, jednak u soukromníků, jednak v klášteřích, jednak v k. a. semináři a ve školách pražských. Všem sluší se vyjádřiti tuto srdečný dík za veškeru práci a ochotu.

Komisi pořadatelské a okrašlovací bylo před sjezdem postarati se o to, by sjezdové sály žofínské náležitě byly upraveny a ozdobeny, jakož i aby vykonány byly veškery přípravy k tomu, by jak při průvodě na hrad pražský tak i při sjezdu samotném ve všem všudy zachován byl náležitý pořádek. Co se týče výzdoby sjezdových sálů, došla komise tato veliké podpory zvláště u opatství emauzského a u slavného zemského výboru království Českého zapůjčením květinové a dekorační výzdoby. Co pak péče o pořádek při průvodu a sjezdu se týče, byli to nejen členové komise, nýbrž i pořadatelé jednotlivých spolků a organisací průvodu se zúčastnivších, kteří o to nemalých získali si zásluh.

Jelikož pak při mši sv. na hradním nádvoří bylo zapotřebí příslušného doprovodu hudebního, a jelikož táž potřeba zjevna byla i při doprovodu papežské, rakouské a národní hymny při prvé slavnostní schůzi sjezdové, pověřen vdp. professor Václav Müller úkolem, opatřiti doprovod ten, což týž také ochotně učinil, zamluviv k tomu konci potřebný počet hudebníků z České Filharmonie za řízení p. t. kapelníka Elsnice. Že byl doprovod ten bezvadný a působil přímo úchvatně, dosvědčí zajisté rád každý účastník sjezdu.

10. Legitimace sjezdové.

Pro účastníky sjezdu vydáno několik druhů sjezdových legitimací. Kromě vstupenek čestných, volných a žurnalistických byly ještě:

1. Legitimace sjezdové po 4 K, oprávňující ke vstupu ku všem schůzím slavnostním i odborovým s nárokem na výtisk sjezdové zprávy;

2. legitimace sjezdové po 2 K, oprávňující ke vstupu ku všem schůzím slavnostním i odborovým bez nároku na zprávu sjezdovou;

3. legitimace sjezdové po 50 h, oprávňující k jedné libovolné schůzi sjezdové, bez nároku na zprávu sjezdovou;

4. legitimace spolkové po 2 K (pro spolky a organisace), oprávňující ku všem schůzím slavnostním i odborovým, s nárokem na zprávu sjezdovou, a

5. legitimace spolkové po 50 h, oprávňující ku všem schůzím slavnostním i odborovým, bez nároku na sjezdovou zprávu.

Na rubu všech těchto vstupenek a legitimací byl zároveň udán krátce pořádek sjezdu.

11. Před sjezdem samým.

Přímo před sjezdem rozesláno bylo pražským a vůkolním spolkům a organisacím katolickým provolání k průvodu a sjezdu tohoto znění:

Pražským a předměstským katolickým organisacím.

Katolický lide!

Stkvělé dni katolíků československých se blíží. Jen ještě kratičká doba, a král. hlavní město Praha hostiti bude ve svém mateřském středu tisíce účastníků IV. všeob. sjezdu katolíků českoslo-

vanských. Přijdou k nám bratří z různých zemích slovanských, aby s námi společně manifestovali za pravdu a nejvznešenější ideály. Katoličtí poslanci, slovutní řečníci Čech, sesterské Moravěnky a jiných zemí slovanských, neochvějní a nadšení nositelé vznešených našich snah k nám promluví o otázkách, jež jsou osou existence a vývoje člověčenstva. Každému upřímnému katolíku musí se srdce radostí zachvěti, když vzpomene na velebné ty dny, kdy tolik tisíc duší spojí se v jednu tužbu, tužbu to vznešeného souladu a bratrské lásky. Katolíci král. hlav. města Prahy a předměstí musí důstojně přivítati vzácné hosty a svojí velikolepou účastí dokázati, že mají pochopení pro vznešenou ideu. Zvláště nedělní průvod dne 30. srpna z Král. Vinohrad do velechrámu sv. Víta, kde bude jedna mše sv. ve velechrámě a druhá u improvisovaného oltáře na nádvoří, a kde ve velechrámě bude promluva metrop. kanovníka Dr. Jos. Tumpacha a současně na nádvoří P. Al. Jemelky, čl. ř. T. J., bude manifestací katolického lidu, jaké Praha dosud neviděla.

Zvláště při tomto průvodu nesmí ani jeden uvědomělý katolík scházeti.

A proto, lide katolický, všichni do jednoho šiku!

Shromaždiště pražských a předměstských katolických organisací bude na rohu Komenského nám. a Sokolské třídy.

Dostav se každý přesně o 7. hod. ranní!

Snažně prosíme o přesné dodržení hodiny!

Tedy na shledanou v neděli, dne 30. srpna!

Zdař Bůh!

Ohledně přednášek sjezdových atd. lze obdržeti legitimace, oprávňující k sjezdu, a sice:

a) Legitimace pro organisované členy v katolických organisacích, oprávňující ku všem schůzím slavnostním i odborovým s nárokem na zprávu sjezdovou, za 2 K.

b) Legitimace, oprávňující ku všem schůzím slavnostním i odborovým bez nároku na zprávu sjezdovou, za 50 h.

Nechť ohlásí každý člen katolické organisace svoje účastenství při sjezdu místním důvěrníkům a zapraví předem příslušný obnos za legitimaci. Legitimace budou pak důvěrníkům v sjezdové kanceláři vyplněny a vydány. Jiným způsobem se legitimace vydávati nebudou.

Seznam důvěrníků, u kterých možno legitimace objednati:

Praha-I.: p. Vrat. Buk, řezbář. — Praha II.: p. Jos. Wildenstein. — Praha-III: p. Fr. Köppl. — Praha-IV: p. baron Tunkl a p. Bohuslav Adam, pekař. — Vyšehrad: p. Novotný. — Libeň, p. Bittnar. — Smíchov: p. Em Šmucler, obchodník. — Žižkov: p. Emil Holý — Král. Vinohrady: p. Ant. Drápalík, profesor. — Karlín: p. Mošna. — Nusle: p. Brož. — Vršovice: dp. Fr Čurda.

V neděli večer bude na počest účastníků představení v Národním divadle, a sice úchvatná hra „Psohlavci“. Bezplatné záznamy přijímá knihtiskárna Kotrbova (v písárně).

Kdo by si přál levné vstupenky do výstavy, nechť přihlásí se u p. Wildensteina nebo v sjezdové kanceláři, Myslíkova ul. č. 174.

Ku konci ještě jednou apelujeme na náš katolický lid a voláme příštímu sjezdu: „Zdař Bůh!“

Mimo to rozeslána pražským farnostem k případnému rozvěšení velká návěští, která zněla takto:

Průvod do velechrámu sv. Víta

koná se při IV. sjezdu katolíků československých v neděli 30 srpna 1908 Shromáždění v 7 hodin ráno kolem chrámu Páně u sv. Ludmily na Král. Vinohradech, Purkyňovo nám. Průvod počne přesně o půl 8. hod ráno.

Při průvodu dbejte pokynů pp pořadatelů, označených páskami sjezdu, aby zachován byl úplný pořádek

* * *

Sjezdové dni se konečně přiblížily. V kanceláři sjezdu panovala v pravdě horečná činnost od časného rána až daleko přes půlnoc; poslední týden každodenně až do dvou hodin po půlnoci. A nestačili k tomu pracovníci v tom počtu jako na počátku, nýbrž bylo třeba počet jich valně rozmnožiti. A všichni i s mnohými členy přípravného komitétu pod prací posledních dnů téměř klesali Kdo toho šumotu v kanceláři sjezdové na své vlastní oči neviděl, ten nedovede si učiniti o tom pojmu Vydávání vstupenek, přijímání peněz, vydávání ubytovacích lístků, zápisy do různých žurnálů a seznamů komitétových, podávání příslušných zpráv, odpovědi k nesčetným dotazům atd. atd., to vše dálo se v kanceláři sjezdové v zimničném chvatu, ale při tom spolu s nadšením Opravdu upřímné a vroucí „Zaplať Pán Bůh!“ zaslouží si všichni tito neúnavní a obětaví pracovníci, jež jim tímto budiž veřejně vysloveno.

* * *

Před podáním zprávy o sjezdu samém podáváme tuto ještě znění, jaké měl

12. Jednací řád IV. sjezdu katolíků československých v Praze ve dnech 29. srpna až 2. září 1908.

§ 1. Předsednictvo.

Předsednictvo sjezdu skládá se: z předsedy, 2 místopředsedů, 4 zapisovatelů a předsednictva nebo zástupců přípravného komité.

Předseda řídí sjezd, zastupuje jej na venek, předsedá schůzím slavnostním, v nichž bdí nad pořádkem za řečnění.

Místopředsedové zastupují předsedu.

Zapisovatelé píší protokoly, zaznamenávají usnesení, prohlíží těsnopisné zápisky a obstarávají práce redakční, předsedou jim uložené

§ 2. Schůze.

Na sjezdě konati se budou:

1. Schůze odborové usnášející, v nichž se návrhy předložené po přednesených referátech projednají a odhlasují.

2. Schůze slavnostní, kde se prosloví slavnostní řeči.

První slavnostní schůzi zahájí předseda přípravného komitétu a navrhne předsednictvo sjezdu, jakož i předsednictvo schůzí usnášejících, kterážto volba provádí se aklamací.

Ve slavnostních schůzích nepřipouští se ani rokování ani dotaz.

§ 3 Schůze odborové usnášející.

Předmětem jednání těchto schůzí budou návrhy přípravným komitétem jim přikázané, jež se, pokud možná, vytisknou a rozdají. Návrhy pro sjezd možno podati nejdéle do 14 dnů před sjezdem přípravnému komité, jež rozhodne o tom, má li býti návrh na sjezdě projednán, čili nic.

Ve schůzích těchto připouští se rokování, které zahájí referenti, přípravným komitétem ustanovení; přihlášený řečník může mluviti nejdéle 10 minut a nejvýše dvakrát k téže věci.

Po ukončení debaty hlasuje se o předloženém návrhu a rozhoduje nadpoloviční většina hlasů přítomných.

Schůzím usnášejícím předsedají předsedové na první schůzi slavnostní zvolení, kteří si přiberou místopředsedu a zapisovatele. Výsledek schůzí sdílí předsedové pak praesidiu sjezdovému.

§ 4. Účastenství na sjezdu.

Sjezdu mohou se zúčastniti katoličtí mužové a ženy, kteří se u přípravného komité nebo u předsednictva sjezdu přihlásili a legitimačním nebo vstupným lístkem se prokáží. Přípravné komité nebo předsednictvo sjezdu mohou vydání těchto průkazů bez udání důvodů odmítnouti nebo i zpět žádati, v tomto případě ovšem za vrácení zaplacených poplatků.

§ 5. Vstupenky.

Do schůzí vydávají se:

a) legitimace po 4 K barvy bílé, znějící na jméno a oprávňující ku všem schůzím sjezdovým a poskytující nárok na jeden výtisk zprávy o sjezdě.

b) Legitimace po 2 K barvy modré, znějící na jméno a oprávňující ku všem schůzím, ale bez nároku na zprávu sjezdovou.

c) Vstupenky po 50 h barvy červené do jedné schůze, pokud místo stačí.

Spolkům poskytnuty budou zvláštní výhody.

Dámám, pokud to bude možno, budou vykázána místa zvláštní.

§ 6. Sbírky.

Sbírky na sjezdě se vůbec nedovolují.

§ 7. Výklad jednacího řádu.

O všech pochybnostech při výkladě tohoto jednacího řádu i o všech věcech v řádě tomto nepředvídaných rozhodne předsednictvo dotyčné schůze nebo předsednictvo sjezdu.

§ 8. Tištěná zpráva o sjezdu.

Po sjezdě sestaví se dle stenografických zápisků a tiskem se vydá zpráva o sjezdě, jejíž redakci, rozeslání a prodej obstará přípravné komité.

Dni sjezdové.

První den sjezdový.

(Sobota, dne 29. srpna 1908.)

Nadešla sobota, den 29 srpna, kdy královská Praha oděna v slavnostní háv vítala účastníky IV. všeobecného sjezdu katolíků československých. Toho dne přinesl katolický denník „Čech“ na prvé straně následující slova na uvítanou:

Vítejte nám!

Matička Praha, město slavné a posvátné svými dějinami, chystá se přijmouti do svých bran valné zástupy účastníků IV. československého sjezdu katolického. V dobách těžkých, kdy nepřátelé jsou se všech stran a kdy sta nerozluštěných časových otázek doléhá, přicházejí do města Libušina, jež Karel IV., Rudolf II., Ferdinandové a císař a král František Josef vykrášlili, bojovníci za pravdu, obhájci práva a spravedlnosti, rytíři svaté víry, přicházejí sem katolíci, aby si porokovali. Praha jest napjata, Žofín se krášlí, pražské obyvatelstvo rozčileno očekává, až v nádražích sestoupí z vlaků přečetní naši delegáti. Nejlepší naši řečníci bez bázně a strachu, s klidem učence a vroucností humanisty proberou na sjezdu themata časová, sporná, jež každý tábor vykládá si jinak. Nuže, slyšte také katolíky — podezřívané, kaceřované, štvané, slyšte také nás, jak naše srdce bije, když jedná se o ideály tisícileté naší víry, o práva vlasti, o povinnosti k bližnímu! Slyšte naši odpověď vy, kteří nám nerozumíte, nebo rozuměti nechcete, slyšte naše resoluce, naše debatty, poslechněte si výkaz našich činů! Československí katolíci čtyři dny budou

pospolu v radách, bratrství, obraně a vzájemném nadšení, čtyři dny budou odpůrci naši míti příležitost vyslechnouti si naše stanovisko. Do Prahy sjedou se katolíci, to jest: přijde dělník, učitel, rolník, živnostník, kněz, šlechtic, přibudou naše statečné ženy a dívky, a rozhovoří se, vyslechnou řeči a povznesou ruce k odhlasování.

Ze všech sjezdů, co jich v tomto roce bylo, bude náš sjezd největší, myšlenkami nejbohatší, silou, z víry čerpanou, nejmocnější. A proto katolická Praha čeká s otevřenou náručí, aby přivinula k svému srdci výkvět našich organisací, naše předáky a vůdce. Vám však, kteří z lásky k věci katolické, z lásky k lidstvu a k víře podnikáte k nám dalekou cestu, vám vyznavačům víry i jejím mučedníkům voláme z hloubi srdce: Buďte nám vítáni! Vítáme vás se staročeskou pohostinností, děkujeme vám za příchod a účast a přejeme si, abychom vzájemně zdrávi a spokojeně si porokovali, a aby na náš sjezd, už už nastávající, přítel i nepřítel dlouho si vzpomínal. — Účastníci IV. sjezdu česko-slovanských katolíků, přijměte na uvítanou pozdrav královské naší svatováclavské Prahy! Vítejte nám, bratři a sestry!

Vítáni pak byli upřímně nejenom katoličtí bratři a sestry z Čech, nýbrž i katoličtí pobratimové ze sesterské Moravy, jichž příchod s toužebností byl očekáván, jakož i hosté z jiných bratrských zemí slovanských. O páté hodině odpolední konala se

I. Slavnostní schůze

v nádherně ozdobeném žofínském sálu. Schodiště žofínské dvorany vyzdobeno bylo příslušnými znaky a svěží zelení květin. Hlavní sál, kde slavnostní schůze konány, měl překrásnou dekoraci palmovou, květinovou a látkovou. Na estradě, po stranách velikého kříže, stála v palmových hájích poprsí papeže Pia X. a císaře a krále Františka Josefa I. Dekorační barvy byly česká, rakouská a papežská.

Obecenstvo obrovským počtem počalo se scházeti již po 4. hod., takže daleko před početím schůze byl žofínský sál do posledního místečka naplněn. Na galerii zaujaly místa dámy. Mezi účastníky nalézali se členové nejdůstojnějšího episkopátu českého i moravského: Jeho Eminence nejdůstojnější pan kardinál Skrbenský, J. M. nejdůstojnější pan biskup královéhradecký Dr. Josef Doubrava, J. M. nejdůstojnější pan biskup českobudějovický Josef Hůlka, oba nejdůstojnější páni světící biskupové pražští, František Brusák a Dr. Václav Frind, zástupce Jeho Excellence nejdůstojnějšího pana biskupa litoměřického kanovník Čech, zástupce nejdůstojnějšího

pana biskupa brněnského regens alumnatu Adamec; dále přítomni byli probošt vyšehradský Dr. Mikuláš Karlach, generál křižovníků František Marat, převor řádu maltánského Jos. Hamršmíd, opat strahovský Method Zavoral, opat emauzský P. Albán Schachleiter, členové metropolitní kapitoly svatovítské: gener. vikář Dr. Jan Sedlák, prelát Dr. Jan Marek, kanovníci Dr. Josef Tumpach, Dr. Karel Schuster, Jiří Glosauer, Ant. Grimmer, děkan kapitoly vyšehradské Dr. Josef Burian a členové téže kapitoly Jos. Kyselka, Jos. Kuchynka, Josef Farský, Frant. Zapletal, Ant. Wünsch a Fr. Vaněček, jakož i představení různých mužských řádů a kongregací pražských. Ze šlechty byl zde bývalý zemský maršálek kníže Jiří Lobkovic, kníže Ferdinand Zdeněk Lobkovic, kníže Karel Schwarzenberg, hr. K. E. Nostic, hrabě Leopold Sternberg, hrabě Kinský, hrabě Lažanský, hrabě Mennsdorf, baron Parish, baron Derczenyi, princ Jan Lobkovic; dále dostavili se praesident vrchního zem. soudu rytíř Wessely, vicepraesident Dörfl, místodržitelský rada Sedláček z Brna, vicepraesident Tersch, dvorní rada dr. Novák, místodržitelský rada Eduard Scheller, cís. rada Novotný, obecní starší Jan Fiala, universitní professoři dvorní rada Dr. Ott, Msgre Dr. Kordač, Msgr. Dr. Pachta, Dr. Sýkora, Dr. Vřešťál, Dr. Soldát, Dr. Pecháček, kustos musea král. Českého Dr. Vác. Řezníček, pan Kodl z Chicaga, katoličtí poslanci Dr. Hruban, Dr. Myslivec, Václav Myslivec, Záruba, Šabata, Adam, Chlebus, Bartoň, Vykoukal; dále klerus světský, klášterní i vojenský, členové a členky katolických spolků a organisací z Čech a Moravy, příslušníci intelligence, rolnictva, živnostnictva, dělnictva.

Kolem páté hodiny vstoupil do dvorany žofínské nejdůst. pan kardinál a zaujal s členy nejdůst. episkopátu českého, s přípravným komitétem, zástupci města Prahy a katolickými poslanci estradu. U vedlejších stolů zasedli členové redakcí četných listů katolických, konservativních a jiných.

Schůze zahájena chorálem sv. Václava, který zapěl lid s doprovodem hudby České Filharmonie, řízením pana kapelníka Elsnice. Tím připravena sjezdu opravdu slavnostní nálada. Po té ujal se slova předseda přípravného komitétu J. O. Vojtěch Josef hrabě Schoenborn. Zahájil sjezd křesťanským pozdravem a uvítav jménem přípravného komitétu srdečnými slovy Jeho Eminenci, nejdůstojnější pány biskupy, zástupce šlechty a král. hlav. města Prahy a všechny účastníky sjezdu bez rozdílu stavu a povolání a oznámiv, že J. Excellence nejdůst. pan arcibiskup olomoucký Dr. František Bauer se pro tuto schůzi omluvil,

vzpomíná toho, že scházíme se v Praze opět po 10 letech. V těch 10 letech — tak dí — rozmnožily se útoky na náboženství katolické, ale rozmnožily se i řady nadšených obránců jeho. Tento sjezd jest jenom novým článkem v řetězu sjezdů katolických. Všem účastníkům jest potřebí pracovat, a pak zdaří se dílo naše a my dosáhneme vytčeného cíle. Po té přeje sjezdu nejhojnějšího zdaru, tak aby katolíci ve své snaze sjednocovací a obranné znovu se utužili, a děkuje všem, kdož sjezdu se súčastnili, zejména pak též královské Praze, že všem žádostem sjezdovým vyšla ochotně vstříc a ke sjezdu samotnému vyslala své dva delegáty.

Vřelá slova tohoto řečníka, o katolický život v Praze a v Čechách tak zasloužilého, vzbudila na četných místech živý potlesk.

Po té přikročeno k volbě předsednictva sjezdu. Po návrhu přípravného komitétu zvolen předsedou sjezdu říšský a zemský poslanec a předseda klubu katolických poslanců na říšské radě Dr. Mořic Hruban, I. místopředsedou hrabě Ferd. Chotek a II. místopředsedou školní rada Dr. Matěj Kovář. Zapisovateli sjezdovými zvoleni prof. Jul. Košnář, stud. práva Hronek, JUDr. Kotrč a J. Svoboda, úředník fin. ředit.

Za činovníky schůzí odborových zvoleni: Pro pondělí dopoledne prof. Dr. Karel Slavík předsedou a zemský poslanec Adam místopředsedou, zapisovatelem pak člen tiskové komise převor Jos. Hamršmíd; pro pondělí odpoledne advokát JUDr. Julius Nejedlý předsedou a poslanec Šrámek místopředsedou, zapisovatelem pak člen tiskové komise Dr. Gustav Mazanec.

Pro úterý dopoledne poslanec Šabata předsedou a pan V. Kodl z Chicaga místopředsedou, zapisovatelem pak člen tiskové komise professor Václav Müller; pro úterý odpoledne hrabě Josef Nostic předsedou a poslanec Šillinger místopředsedou, zapisovatelem pak člen tiskové komise Václav Kotrba.

Volba předsednictva při schůzi spolkové v neděli odpoledne, dále při schůzi sv. Bonifáce a při schůzi přátel myšlenky Cyrillo-Methodějské ponechána pořadatelstvu schůzí těch.

Volba všech těchto činovníků přijata byla s nadšením a radostí. Hned po té ujal se předseda Dr. Hruban slova. Uvítán novou bouří potlesku, děkuje za volbu řka, že přijímá volbu tu zejména jako projev sympatie českých katolíků z království ke katolíkům moravským a jako uznání snah Cyrillo-Methodějské Moravy, jimž zasvětil svůj život (Hlučný potlesk). Po té

vítá srdečně celý přítomný nejdůstojnější episkopát i zástupce nejdůst. pánů biskupů litoměřického a brněnského, šlechtu, klerus, katolické poslance a veškery účastníky sjezdu a za salvy potlesku a bouřlivého volání slávy přeje sjezdu úplného zdaru. Omlouvá též I. místopředsedu pana hraběte Chotka, který do I. schůze slavnostní dostaviti se nemohl, načež uděluje slovo II. místopředsedovi Dr. Kovářovi, který děkuje za volbu připomínaje, že vždy byl a vždy zůstane dobrým katolíkem, jelikož tak vychován byl od své dobré katolické matky.

Slova ujímá se Jeho Eminencí nejdůst. pan kardinál Skrbenský. Řeč jeho, kterou vyslechlo celé shromáždění stojíc a jež přijata byla s úctou a nadšením, zněla následovně:

Velectěné shromáždění!

Vskutku vznešený to obraz, jenž se dnes poskytuje očím našim, patřiti na shromáždění tisíců věrných a nadšených katolíků! Kypí-li radostí při pohledu tomto srdce každého upřímného katolíka, jak teprv plesá arcipastýř, v jehož arcidiecesi se shromáždily tyto zástupy vybraných katolíků!

Jak mocnou útěchou jest pro biskupa, viděti pohromadě tisíce a tisíce uvědomělých a nadšených věřících právě v té době, kdy tak mnozí snižují úctu a oddanost k církvi svaté a k církevní vrchnosti a tupí dokonce i víru v Boha a v Krista, božského Spasitele, ba hledí ji i ze srdce vyrvati a zničiti, prohlašujíce za pošetilství, zpátečnictví a neštěstí to, co bylo pramenem síly, útěchy a požehnání po dvě tisíciletí jak veškerému člověčenstvu, tak i národu českému!

Avšak velikolepé a rozsáhlé podniky sjezdové v těchto dnech utvrzují nás znovu v tom útěchyplném přesvědčení, že záhubné dílo odkřesťanění u nás se nikdy nezdaří, budou-li katolíci své nejdražší statky se vší rozhodností a svorností chrániti a hájiti.

A právě toto naše shromáždění a tento náš sjed poskytuje nám obraz svornosti a sjednocenosti, kterýžto obraz jen katolické shromáždění dáti může. Byť účastníci se lišili stavem, povoláním a zevnějšími životními poměry, přece všichni jsou jednoho smýšlení a jednoho srdce, jež se nese za mocnou ideou křesťanskou, vůdčí to hvězdou každého katolického sjezdu.

Tato veliká myšlenka sjednocuje nás všechny pod jedním praporem k jedné společné práci i k jednomu společnému boji.

Za tuto jednu a společnou myšlenku, za víru v Krista, za jeho svatou církev, za uplatnění křesťanských zásad v srdci jednotlivců, v rodinách, ve školách, v obcích i zemích pracujeme a bojujeme, a mohu zajisté i říci trpíme, jako acies bene ordinata, jako šik dobře spořádaný, my biskupové, spojeni jsouce vedle božského ustanovení se svými duchovními syny, kněžími.

Za tuto jednu myšlenku pracuje s námi katolická šlechta,

jejíž zástupce, věrně kráčející v slavných tradicích svých zbožných předků, zde přítomné vděčně a s radostí spatřujeme.

Za tuto jednu a společnou myšlenku pracují horlivě a nezištně bezpočetní stateční mužové a ženy laického stavu s obdivuhodnou obětavostí a vytrvalostí.

Vás všechny, mé nejdůstojnější spolubratry v biskupském úřadě, naše věrné spolupracovníky, milovaný klerus, vysokou šlechtu, věrný katolický lid všech stavů, všechny vás s pohnutým srdcem vítám zde v tomto hlavním městě své rozsáhlé arcidiecese a naší společné domoviny.

Vítám také obzvláště ty, kteří z daleka sem přichvátali, mé drahé rodáky, zástupce milovaného moravského kleru a lidu, a všechny ostatní naše drahé a milé hosty.

Velectěné shromáždění! Aby naše radost z tohoto krásného sjezdu katolického byla úplná, a aby jeho ovoce trvalé požehnání přineslo, uplatněme při něm tyto tři zásady:

Pracujme především svorně. Nevyhledávejme, co by nás rozdvojovalo a rozštěpovalo, nýbrž to, co nás spojuje a slučuje. Nezapomínejme, že nesjednoceností v řadách našich neprospíváme společné naší dobré věci, nýbrž pracujeme do rukou nepřátelům našim. Když v katolickém táboře vznikne roztržka, tertius gaudens, smějícími a radujícími se jsou vždy nepřátelé katolické věci.

Pracujme dále nezištně. Ne pro svou vlastní slávu a odměnu, nýbrž pro čest a slávu Boží, na prospěch svaté církve, pro vítězství věci katolické a ke spáse našeho lidu.

Pracujme konečně na základě osvědčených zásad katolických, to jest ve svorném souhlasu s těmi, které Bůh za pastýře církvi své dal, a prosti oněch proudů, které v poslední době způsobily církvi svaté tolik starostí a škod a jež našim pracím a snahám nikdy by nepřinesly onoho Božího požehnání, kteréž jedině podmiňuje veškeren zdar a zásluhu.

A této svorné, nezištné a důkladné práci našeho čtvrtého sjezdu katolického volám z plna arcipastýřského srdce: Zdař Bůh!

Když nejdůstojnější pan kardinál za hlučného potlesku skončil, povstal předseda Dr. Hruban, aby poděkoval Jeho Eminenci za vřelá slova, otcovské rady a pokyny, jichž chtějí všichni dbáti, a zejména za ta slova, která týkají se drahých jeho rodáků moravských, kteří právě — tak pravil — přicházejí v počtu větším nežli 1100 zvláštním vlakem do Prahy.

A v tom právě, co v řeči své pokračuje a počíná sdělovati některé omluvné listy a telegramy, slyšeti zvuky hudby, slyšeti volání slávy, hudba zní stále blíže a silněji, až konečně otevrou se dveře a do dvorany vcházejí Slováci a Slovačky, v čele majíce prapory, za vedení pánů Šindlera, Kotrby a Havelky (z Plzně), kteří je na nádraží očekávali. Obecenstvo tvoří ulici, všecko vstává se svých míst, lidé vystupují na špičky a všickni s nadšením volají:

*

„Slováci jsou tady!“ Hudba hraje stále svůj řízný pochod, praporečníci vystupují na estradu v pozadí biskupů a s nimi, pokud místo dovoluje, Slováci i Slovačky ve svých nádherných, pestrých krojích, a celé shromáždění tleská při tom ze všech sil a provolává neustále „Slávu“, a do všech jakoby byla vjela nová jiskra nadšení. A teprve když vlny nadšení toho zase poněkud se uložily, jest možno předsedovi Dru. Hrubanovi pokračovati, a on činí to tím způsobem, že vítá tyto rodáky své a zpravuje je o tom, s jakou láskou byli právě před tím všickni účastníci z Moravy vítáni Jeho Eminencí panem kardinálem.

Po té pokračuje v započatém sdělování omluvných listů a telegramů.

Vicepresident Dörfl sděluje zvláštním přípisem, že Jeho Excellence pan místodržitel hrabě Coudenhove upřímně lituje, že IV. sjezdu katolíků československých nemůže se súčastniti, an již delší dobu dlí mimo Prahu.

Jeho Excel. nejdůst. pan biskup litoměřický Dr. Emanuel Jan Schöbl telegrafuje: „Nemoha pro stáří své sjezdu se súčastniti, dlím v duchu mezi Vámi a prosím Pána Boha, by jednání sjezdu milostivě žehnati a jemu hojných blahodárných výsledků dopřáti ráčil.“

Starosta král. hlav. města Prahy, Dr. Karel Groš, píše: „Velevážení Pánové! Vzdávaje zdvořilé díky za pozvání, tlumočené praesidiu král. hlav. města Prahy k zahájení IV. sjezdu československých katolíků, dovoluji si zdvořile žádati, aby pro neodkladné zaneprázdnění úřední byla nepřítomnost moje laskavě omluvena. S projevem nejdokonalejší úcty jsem Vám, velevážení Pánové, vždy zcela oddaný Dr. Groš, starosta král. hlavního města Prahy.“

První náměstek starosty král. hlav. města Prahy Dr. Štych posílá přípis: „Velevážení Pánové! Za laskavé pozvání, jehož dostalo se mně a praesidiu městské rady král. hlav. města Prahy k dnešnímu IV. sjezdu československých katolíků, dovoluji si vzdáti nejzdvořilejší díky; zároveň však prosím zdvořile, aby nepřítomnost moje při dnešním zahájení slavností sjezdových laskavě byla omluvena, ježto ve stejnou dobu jest mně účastniti se důležitého sezení výkonného výboru jubil. výstavy; budu však si pokládati za čest účastniti se zítřejšího slavnostního představení v Národním divadle na počest sjezdu pořádaného. S projevem nejdokonalejší úcty trvám Vám, velevážení pánové, vždy zcela oddaný Dr. Štych, úřadující I. náměstek král. hlav. města Prahy.“

Druhý náměstek starosty pražského J. Jirousek píše: „Vysocedůstojní a vážení Pánové! Vzdávaje srdečný dík za vzácnou pozornost, projevenou mi zaslaným pozváním k sjezdu Vašemu, lituji upřímně, že není mi možno téhož se súčastniti, ježto ve dny sjezdové za příčinou nutné officielní návštěvy na družné Moravě meškati budu mimo Prahu, a prosím proto, aby nepřítomnost moje laskavě omluvena byla. Přeje jednání sjezdovému, jehož důležitost každý uznává, v každém ohledu zdaru toho nejlepšího, trvám s ujištěním obzvláštní úcty vždy zcela oddaný J. Jirousek, starostův náměstek.“

Ferdinand princ Lobkovic, zemský maršálek, telegrafuje: „Lituji, že mi možno není do Prahy se dostaviti. Žádám o laskavé omluvení a přeji sjezdu z plna srdce nejzdárnějších výsledků.“

Z ostatních četných telegramů čten ještě pozdrav poslanců moravských: Šamalíka, Kadlčáka a Al. Horáka.

Všechny tyto projevy doprovázeny potleskem přítomných. Po té uděleno slovo panu císařskému radovi Novotnému. Tento delegát král. hlav. města Prahy vítá sjezd jménem rady a zastupitelstva král. hlavního města a ubezpečuje, že Praha s radostí vítá české katolíky, program sjezdu že jest sl. radě městské sympatický, a přeje sjezdu Božího požehnání.

Předseda Dr. Hruban děkuje panu městskému radovi Novotnému, žádaje ho, by vyřídil sl. městské radě vřelé sympatie sjezdu. Katolíci československanští (pravil) lnou z plna srdce ku Praze, vidouce v ní matku a hlavu království Českého, lnou k ní i proto, že právě ty nejnádhernější památky v Praze připomínají nám nejslavnější listy pražských dějin, dějin katolických a katolické kultury.

Když pak cís. rada Novotný po těchto s potleskem přijatých slovech znovu ujistil sjezd o sympatiích městské rady pražské se sjezdem katolickým, dáno slovo vévodovi roudnickému J. J. knížeti Ferdinandu Zd. Lobkovicovi, který jakožto předseda zemské organisace katolické pro království České pozdravil sjezd těmito slovy:

Vaše Eminencí! Nejdůstojnější páni biskupové! Velectěné shromáždění!

Přijímám na sebe milou povinnost, abych, jakožto president zemské organisace pro království České, vyslovil nelíčenou radost nad tím, že se křesťanskému lidu v Čechách podařilo uspořádati osvědčení katolického sebevědomí způsobem tak imponujícím

v době, kdy útok nepřátel vždy ostřejším se stává, na druhé straně však ve všech vrstvách obyvatelstva vůči nejvznešenějším ideálům a nejsvětějším zájmům lhostejnosti způsobem povážlivým přibývá.

Bylo mi rovněž uloženo, abych jménem katolického ústředního komitétu ve Vídni tomuto velectěnému shromáždění přátelský pozdrav projevil. Konaje tudíž tento čestný úkol, na mne vložený, ujišťuji, že ústřední komité sjezd tento s největším účastenstvím vítá a s vámi všemi ve vroucím přání úplného zdaru za jedno jest.

Společná páska katolické i vlastenecké věrnosti, kteráž nás, rakouské občany všech národností víže, nechť se dnes opět náležitě upevní k duševnímu i hmotnému blahu národů, k zachování trůnu i oltáře, jsouc důkazem lásky a úcty k našemu panovníkovi, jehož srdce vždy otcovskou péčí o nás naplněno bylo, a jehož šedesáté výročí panování slavíme.

Kéž ovládá veškera jednání tohoto sjezdu veliká myšlenka organisace, dodávajíc jim života i síly k dalšímu vývoji našeho života státního i sociálního. Jest celá řada otázek, jichž zdárné řešení toliko účinným vystoupením silné katolické strany možným se stane. Utvoření takovéto silné katolické strany podporovati a urychlovati budiž snahou každého v pravdě křesťansky smýšlejícího člověka.

V oboru veřejného tisku hleďme, abychom dostoupili výše časové, a ve škole i v rodině budiž pěstováno to, co člověka skutečně šťastným činí: hluboká nábožnost.

Pročež zpět — ano — zpět na to stanovisko, z něhož jedině pravý postup ku předu možný jest; neboť lidstvo ocitlo se v slepé uličce, z níž pro nemístnou pýchu východiska nenalézá.

Avšak vedle obrany zůstává naším hlavním úkolem positivní práce, a tu mezi všemi úkoly a podniky, jež nás čekají, jest zajisté první a nejdůležitější postarati se o intelligenci, kteráž by obtížným otázkám doby čeliti dovedla, postarati se o nadějný dorost.

Nechť Všemohoucí svým požehnáním provází veškera jednání sjezdu tohoto a žádoucím zdarem opatří snahy jeho!

Hlučným potleskem provázena byla tato slova, osobou tak význačnou pronesená, a když pan předseda vzdal mu za ně upřímný dík, přihlásil se k slovu katolický Čech z Chicaga v Americe p. Václav Kodl, který uvítán bouří potlesku vyřizoval sjezdu pozdrav katolických Čechů amerických. „Oceán jest mezi námi, avšak věrou a láskou jsme spojeni,“ tak volá a dodává: „Tupí naše kněze a biskupy, tyto naše dobrodince, učitele a vůdce; my však právě proto slibujeme svým biskupům a kněžím věrnost a poslušnost. Naším neštěstím jest, že nevíme, co nám prospívá a co nám škodí, kdo jest naším přítelem a kdo naším nepřítelem. To musíme jasně věděti. Náboženství musíme si vážiti a je chrániti, neboť ze zkušenosti pravím, že jen dotud se udržíme národně,

dokud zachováme své náboženské přesvědčení. Ovšem že třeba též i discipliny i obětavosti i pevnosti!" (Hlučný potlesk a souhlas.)

Když předseda Dr. Hruban řečníku poděkoval, vítal ještě zvlášť katolické poslance, řka, že kdežto prvého sjezdu katolíků súčastnil se jediný tehdejší katolický poslanec český Dr. Stojan, jest jich nyní v říšské radě 17, na sněmu moravském pak 27, a když tito, pokud v prvém shromáždění slavnostním přítomni byli, po nadšeném volání účastníků sjezdu, kteří je chtěli spatřiti, usedli na estradě, tu říšský poslanec Václav Myslivec hluboce dojat, krátce, ale srdečně poděkoval jménem katolických poslanců za tuto nelíčenou ovaci a projevil přesvědčení, že křesťanská myšlenka má v českém národě budoucnost.

Když utišilo se nadšené volání slávy katolickým poslancům, ujal se předsednictví druhý místopředseda sjezdový Dr. Mat. Kovář, který ihned udělil slovo poslanci Dr. Mor. Hrubanovi, aby týž proslovil tuto první slavnostní řeč

na oslavu 50letého kněžství sv. Otce Pia X. a na oslavu 60letého jubilea panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.

Vaše Eminencí! Nejdůstojnější páni biskupové! Velectěné shromáždění!

V paměti mé vynořuje se nezapomenutelný obraz, jaký skýtala dvorana tato dne 22. srpna 1898: druhý veliký sjezd katolíků československých, první tohoto druhu v naší zlaté slovanské Praze, konaný pod mohutným dojmem vzácného, řídkého jubilea; oslavováno ť 60leté kněžské jubileum Lva XIII. a 50leté vladařské jubileum císaře a krále. Za těch deset let ovšem mnoho se pozměnilo. Povolán na věčnost svaté paměti Lev XIII. Vrchní pastýř této arcidiecese šlechetný primas království Českého kardinál Schönborn, který nás tehdy nabádal k vytrvání v boji za zásady katolické -- odpočívá také již vedle svých předchůdců a opodál knížat a králů českých ve velechrámu Svatovítském.

Není mezi námi tak mnohý vysoký hodnostář a řečník z minulého sjezdu — v přední řadě postrádáme nezapomenutelného vlasteneckého biskupa Brynycha (Sláva), a tak mnohý tenkráte nadšený účastník navždy umkl, mnohý unaven věkem, sklíčen nemocí, uondán životním zápasem, aneb uštván, mezi námi schází. A ejhle, týž skvělý, ba skvělejší obraz, totéž nadšení pro katolickou věc, táž odvaha k boji a obraně zásad, a na programu zase v první řadě dvojité jubileum, jenže tentokráte démantové vladařské a 50leté kněžské nejvyšších našich hlav.

Věru, již toto vše naplňuje nás radostí, že zapomínáme na to, co v nás budí pocity zármutku — vždyť co se stalo — z vůle Boží se stalo — toto vše naplňuje nás nadějí, že vyplněna jsou slova zemřelého primasa českého, že máme pomoc Boží, svou statečnou odvahu a své dobré právo a že proto jdouce neohroženě vpřed za pokrokem vědy a umění, za pokrokem průmyslu a hospodářství — nebojíme a nestydíme se jíti zároveň i nazpět, kde se ostatní odchýlili — totiž zpět ke Kristu a jeho zásadám.

* * *

Bylo to 20. července 1903, kdy zesnul v Pánu Lev XIII., veliký papež Slovanů a dělného lidu, po více než čtvrtstoletém požehnaném působení.

Údery zvonů, jež lkaly tuto smutnou zvěst celému světu, vrážely se nám katolíkům hluboko do srdcí bolem, ale i teskli-vou starostí o budoucnost.

Za to odpůrcům církve zněly tyto nenáviděné zvony zase jednou radostně, vždyť zemřel katolíkům otec, hlava a světlo, před nimiž i oni se musili skláněti — snad blížiti se jim zdála chvíle, kdy uvidí církev dlouho opuštěnou, snad i rozervanou, poníženou, slabou a hynoucí, aby na jejích troskách mohli konečně vztyčiti červený prapor svůj. (Souhlas.)

Avšak, katolíci, vzhůru! Nevěste hlav! Ohlédněte se k tomu, který pravil: „Aj, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa!“ (Souhlas)

Zavřela se hrobka za mrtvým Lvem, přispěchal svátek svatého Dominika, jehož odznakem jest hořící pochodeň — ignis ardens — a celým světem letěla radostná zvěst, že máme zase nejvyšší hlavu — Pia X. — Petr neumírá! (Hlučný souhlas.)

Po muži ze vznešených kruhů nejvyšší šlechty — muž z prostého lidu; — po muži, jenž jako maják svítil daleko za hranice církve, aby všem zbloudilým a bloudícím ukázal cestu a přispěl, „ut omnes unum sint!“ — aby všichni jedno byli — po muži, jenž jako lumen de coelo — světlo z nebes — vnikal svými paprsky do záhybů všech spletitých, velikých problémů vědeckých, sociálních a politicko-církevních (Souhlas) — muž, který jako čistící oheň stráviti chce na budově církve vše, co na jejím zlatu se časem usadilo rezavého, jehož tiché, ale promyšlené reformy vnikají do všech poměrů církevního života.

Když na to vše popatříme, zvolati musíme: „Ejhle, dílo prozřetelnosti Boží!“ a novou máme záruku, že „brány pekelné jí nepřemohou!“ (Hlučný souhlas.)

* * *

Padesát let kněžství! Býti dnes 50 let knězem, ovšem knězem dle srdce Páně, znamená půlstoletí trpkého, trudného,

těžkého života, plného práce a odříkání, bohatého na oběti a boje — ale pak i života tichých radosti z vykonané povinnosti a hojného požehnání.

A slaví-li farnost okázale řídké jubileum 50letého kněžství svého faráře — ó, jak nemáme my všichni slaviti toto převzácné jubileum hlavy církve, svého otce, hlavy tak ctihodné, zasloužilé a vynikající! Jak oslavíme toto jubileum nejlépe? Když věrni zůstaneme víře a církvi své! A my zůstaneme! (Hlučný souhlas.) Celé dnešní živé hnutí, které obrozeno bylo sjezdy katolickými, je toho dokladem — je toho důkazem i dnešní náš nadšený, krásný sjezd!

* * *

Strom roste od kořene. A tak i naše katolické hnutí, má-li býti zdravým a úspěšným, musí bráti sílu životní od kořene a poměr náš k sv. Stolici navázati se musí k Cyrillo-Methodějství. (Souhlas.)

Idea Cyrillo-Methodějská, jak kouzelné to slovo! Idea tato, jak jsem na sjezdu kroměřížském ji byl definoval, jest snaha, aby katolická víra v národě se udržela, aby pronikla celý národ, aby tato víra a národnost československá sloučily se v jeden celek tak, aby víra katolická se stala a zůstala náboženstvím národním, a národnost česká aby byla křesťanskou, čili stručně řečeno: Idea Cyrillo-Methodějská znamená kulturní spojení s Římem a zachování slovanské svéráznosti. (Souhlas.)

Křesťanství dostalo se národu katolickou církví — ale církev přes veškeré obžaloby z Němec nechala nám slovanskou bohoslužbu, jako ji nechává za jistých předpokladů na slovanském jihu a v Haliči.

Slovanskou bohoslužbu jsme vlastně ztratili vinou poměrů, na nichž jsme měli podstatný podíl sami.

Řím, jak tak rádo se vytýká, nepodporoval a nepodporuje odnárodňování. To jsou fráse — ničím nedoložené (Hlučný souhlas.)

Co na př. se děje v Uhrách, to jest abnormální, a není to církev, ale zcela jiní činitelé, kteří zneužívajíce orgánů církevních olupují národnosti, zvláště naše bratry slovanské, o národnost, ničíce zároveň víru. (Hlučný souhlas.) — U nás na př. mělo kněžstvo hlavní podíl na obrodné práci národní

Poláci se opírají o katolictví jako hlavní baštu v boji za svou národní svéráznost, a národ náš proti Prusku a všem známým snahám na hranicích království a proti protestantskému císařství nemá a nikde míti nemůže lepší opory, než — v katolictví (Hlučný souhlas.)

Cyrillo-Methodějství, jehož šiřiteli v Čechách byli hlavně svatí z rodu Přemyslovců, zbudovalo, jak Palacký praví, českému národu křesťanskou kulturu, rozšířilo vzdělanost

a vyvrcholilo svou vzdělavací činnost v universitě založené Karlem IV. a Arnoštem z Pardubic.

Tedy ke kořenům sahá a zpět hledí naše katolické hnutí, chtějíc správnou cestou kráčeti za pokrokem a vzdělaností národa v přesvědčení, že katolictví nepříčí se ani vědě, ani pokroku, ať hospodářskému, ať sociálnímu, ani svobodě a právům národa. (Hlučný souhlas.)

Proto heslo, že Řím je nepřítel, že katolictví se protiví pokroku, že největším nepřítelem národa jest — „klerikál" — jest jalovou, planou frásí, jednou z těch, na něž, bohužel, český život tak bohat jest. (Živý souhlas)

Nemáme proto příčiny kopat anebo šířit propast mezi Římem a národem českým, propast z důvodů pokroku.

Zůstaneme proto i dále věrnými katolické církvi, zůstaneme Cyrillo-Methodějskými ve spojení s Římem a katolicismem, poučeni historií, že boj s těmito faktory vedl vždycky národ k bratrovražedné domácí válce a ke zkáze české samostatnosti! (Souhlas.)

Tuto pravdu vyčísti můžeme v dějinách jednoho z největších synů národa, a k tomu akatolíka, Fr. Palackého.

Tuto pravdu pochopil také druhý z největších Čechů, František Sušil, muž hluboké vzdělanosti a evropského rozhledu.

Předvídaje vnikání liberalismu do českého národa, založil právě také v roce 1848 — tedy třetí jubileum — se svými věrnými Kuldou, odpočívajícím zde na Vyšehradě, a Mat Procházkou — první českou katolicko-politickou jednotu v Brně, a jeho žáci a přátelé, seskupeni kol „Hlasu", šířili podobné jednoty na Moravě a hleděli postaviti rodící se náš národní život na pravé stanovisko a určitou dráhu.

V letech 50tých 4 veliké katolické sjezdy a na 70 jednot byly snahy té korunou.

Než Bachův absolutismus spálil jako mráz i toto mladé osení hnutí katolicko-národního; jinak bychom dnes v celém národě byli už — dále.

Obnovením ústavy rozproudil se v národě nový národní a hospodářský život a v plném zápalu se jemu české kněžstvo věnovalo — bohužel však bez zdůraznění stanoviska katolického. Domnívali se, že toho netřeba.

Tak to trvalo až do let devadesátých, kdy liberalismus směleji a konkretněji začal vystupovati směrem protikatolickým, a to pod různými hesly a formami.

Na naší straně zakládány nové katolicko-politické jednoty — ti, kdož v čelo jejich se stavěli, naráželi na mnohé překážky a bohužel i neporozumění ve vlastních řadách, tak že jejich zásluha je tím větší, pokud ovšem vytrvali.

I lidé dobří a hodní nechápali, že běží o náboženství — teprve zjevy posledních let, sjezdy učitelské, volná myšlenka,

časopisy atd. otevřely jim oči a působily jednak povzbudivě, jednak soustředivě. (Souhlas.)

V roce 1894 prvním sjezdem katolíků československých v Brně zahájeny krásné sjezdy naše všeobecné a krajinské po Čechách a po Moravě a hnutí katolické jde bohdá vítězně naší vlastí — jen vytrvat, sloučit se a zase vytrvat a jít mužně vpřed! (Hlučný souhlas.)

Proč to všecko připomínám? Abych dokázal, že nejlepší a sv. Otci i nejmilejší oslavou bude, když nejen v životě soukromém, ale i v životě veřejném svého národa říditi se budeme jeho heslem: „Omnia instaurare in Christo!“ — Všecko obnoviti v Kristu! (Hlučný souhlas.)

Proto nedopustíme nikdy, aby z červeno-bílého praporu českého a z koruny Svatováclavské odstraněn byl kříž, tento symbol naší křesťanské kultury, naší veliké minulosti a bohdá i šťastné budoucnosti. (Hlučný souhlas.)

* * *

Šťastnou shodou okolností slavíme letos i druhé vzácné jubileum, jubileum 60letého panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Dne 2. prosince 1848 hřmění děl, hlahol zvonů a jásot na ulicích olomouckých hlásaly městu, Moravě, národu, říši a světu, že staroslavná residence metropolitů moravských se stala jevištěm historické události na výsost důležité a významné pro další vývoj věcí v říši.

Moravou táhl sen staré veliké její slávy ze zlatých dob — neb byla v roce 1848 na jistý čas střediskem říše a jevištěm událostí, jimž v dějinách říše navždy zůstane památné místo zabezpečeno.

Ulicemi vídeňskými valila se bouře převratů, krev barvila dlažbu hlavního města zmítaného revolucí, takže sbor zákonodárný mladičké konstituce, vláda i panovnická rodina donuceny byly — opustiti Vídeň.

A věru hrdi můžeme býti na to, že zvolena naše katolická slovanská Morava, kam se vše, co bylo v říši rozhodujícím, odebralo. (Souhlas.)

Říšský sněm zasedal v arcibiskupském zámku kroměřížském, vládní orgánové přesídlili na Moravu, a panovník, poslední korunovaný král český Ferdinand Dobrotivý, s celou rodinou uchýlil se do středu Hané, do král. Olomouce, do stínu velechrámu patrona českého svatého Václava.

„Svatý Václave, nedej zahynouti nám, ni budoucím“ — chvělo se na rtech všech věrných. A vyslyšena prosba: sv. Václav nedal zahynouti, nedá bohdá ani budoucím (Hlučný souhlas.)

* * *

Přeletělo 60 let! Změnilo se mnoho v životě jednotlivců, změnilo se mnoho v životě národa i říše.

Ti, kdož muži byli, žijí už jen v památce pozůstalých. Mládež kloní hlavy pod tíhou stáří, kdož se tehdy zrodili, stojí na prahu kmetství.

A jak už ten život lidský jest, radost střídala se s bolem, mnohá starost kalila klidný život, vášně zmítaly nitrem, aby zase ustoupily rozvaze. Tak i v národě!

Přes požehnané nivy naše přeletěl tak mnohý mrak, zastínil sluneční jas — doby ponížení střídaly se s dobami národního povzbuzení a nadšení, doby radosti s dobami národního smutku, a vlny politického života často dorážely na břehy národního lánu našeho, jednou jej zaplavujíce a ničíce mladé osení národního rozvoje, po druhé zase jej zavlažujíce, aby rostlo a sílilo. (Souhlas.)

Mužové, kteří silou výmluvného slova hájili práv našich národních na sněmu v Kroměříži, odpočívají v rodné zemi, v čele majíce tam na Vyšehradě velikého našeho Riegra — a vděčně vyslovuje národ jména jejich. (Sláva. — Hlučný souhlas.)

Uplynulých 60 let má pro náš národ význam tak veliký, že stala se doba tato směrodatnou pro dalekou, bohdá šťastnou budoucnost. —

A celá tato význačná doba spjata jest nerozlučně se jménem našeho panovníka.

Máme proto nejen právo, ale přímo povinnost, abychom oslavovali démantové jubileum J. V. císaře a krále. (Živý souhlas.)

Jsou to důvody osobní, řekl bych čistě lidské, důvody náboženské, ale i národní a politické, které jsou nám pobídkou k takové oslavě.

* * *

Mladičký, bezstarostný, pln růžových nadějí do budoucna přišel arcikníže František Josef na Moravu do Olomouce, aby za krátký čas několika měsíců ozdoben korunou vrátil se do Vídně a pocítil celou tu tíhu veliké zodpovědnosti, s velkou hodností spojenou.

A do dneška stojí ozdoben stříbrem poctivých, úctyhodných šedin, a třímá pevně žezlo vladařské. (Sláva.)

Ejhle: zde leží před námi celá ta růžová budoucnost mladistvého arciknížete z r. 1848 jako kniha otevřená a jistě závist není motivem našich citů, které nás při tom prochvívají! (Souhlas.)

Panovník náš zakusil mnohou radost ve svém životě, ale nebyl též ušetřen ran a utrpení nejhroznějších.

Nechci kaliti slavnostní nálady a dotknu se jenom dvou událostí.

Před dvaceti lety skončil předčasně život svůj jediný syn panovníkův způsobem tragickým.

Otec ztratil syna, panovník dědice a následníka a manžel — choť, která od téhož dne žila v ústraní jen svému zármutku.

Před desíti lety, když se říše chystala oslaviti 50leté jubileum panovnické, přiletěla z jihu, z té krásné země nebetyčnými horami

chráněné — ze země svobody, strašlivá zpráva o zavraždění císařovny a královny — bloudící nešťastné matky.

Klesla skolena dýkou vraha, člena společnosti bez Boha, bez pořádku, bez lásky — ona, která žila jenom sobě, svým vzpomínkám a svému bolu.

Zachvěla se celá veřejnost, otřásl se hrůzou celý svět — a ti, kdož dobré vůle jsou, se zamyslili nad dalším vývojem společnosti — — — —

A ejhle, panovník neklesl, podřizuje zájmy své zájmům veřejnosti, vytrval — hledaje a nalézaje útěchy, opory a síly v kříži, v jehož stínu jest tolik bezpečného místa a tolik hřející lásky pro nás všecky. (Hlučný souhlas.)

Jsme lidmi, víme sami, jak těžký je často ten život lidský, a proto s úctou se skláníme před panovníkem jako před velikým člověkem! (Živý souhlas.)

* * *

Ale i jako katolíci máme mnohou příčinu, abychom oslavovali jubileum mocnářovo.

Panovník náš je synem téže matky církve jako my, a to synem věrným a vynikajícím. (Souhlas.)

S modlitbou na rtech odevzdal mu Ferdinand Dobrotivý korunu královskou, a první cesta vedla mladého panovníka do chrámu Panny Marie Sněžné v Olomouci, aby Bohu díky vzdal a jej o pomoc a přispění poprosil.

Císař a král náš plní veškeré povinnosti náboženské, súčastňuje se rád manifestací náboženských, a v tom směru sloužiti může za vzor katolíka dobrého. (Hlučný souhlas.)

Jest sice pravda, že za dlouhého panování vyskytly se i události, které se dotkly katolíků bolestně — ale chceme-li pátrat, proč se tak stalo, pak — máme-li dosti sebekritiky — uhoďme se především my katolíci v prsa svá, poněvadž jsme se neorganisovali, následkem toho neměli jsme síly a moci něčemu zabránit a tím méně moci využitkovat výhod a svobod zákonem nám zaručených ku zabezpečení práv náboženských — — — (Hlučný souhlas.)

Pohlédneme-li na celý život Jeho Veličenstva, vidíme, že splnila se prosba hymny: „Zachovej nám, Hospodine — císaře a naši zem — dej, ať z víry moc mu plyne — ať je moudrým vladařem.“ (Sláva. Souhlas.)

Bylo to roku 1864, kdy navštívil mocnář náš svatá místa, po nichž Spasitel náš kráčel, a založením rak. uher. hospice v Jerusalemě umožnil návštěvu těchto drahých a svatých míst i ostatním příslušníkům říše. — Zvláště však památným zůstává pro nás rok 1899, kdy vystoupil na horu, kde Máti Boží divy tvoří, na posvátný Hostýn, aby tak vyznal veřejně, že jest katolikem,

a dal zároveň příklad i uvědomělosti náboženské (Sláva!), kterou i jinak častěji zřetelně na jevo dal.

Takovými musíme býti i my — nejen katolíky dobrými, ale také uvědomělými, vědomými nejen svých povinností, nýbrž i svých práv. (Hlučný souhlas.)

Zvláště dnes, kdy každý nedouk se sápe na náboženství, kdy tak mnohý polovzdělanec posměchy si tropí z toho, co je nám a co je millionům nejsvětější (Hlučný souhlas), dnes, kdy se organisuje útok na školu a mládeži má hned z útlých srdcí vyrvána býti víra, vložená tam zbožnými našimi matkami svaté paměti (Hlučný souhlas), dnes, kdy celé strany předstírají pomoc hospodářskou a sociální dělnictvu tím, že je připravují o náboženství (Souhlas), zvláště tedy dnes za takových poměrů jest třeba plného uvědomění v řadách katolíků, nechceme-li se nechat zatlačiti do řad občanů inferiorních, do řad občanů druhé neb poslední třídy my, kteří v této říši máme právo býti občany nejen plnoprávnými, ale občany rozhodujícími. (Bouřlivý, trvalý souhlas a potlesk.)

Blíží se hodina dvanáctá, a tu třeba ostražitosti a bdělosti i statečnosti na všech stranách — poněvadž odevšad žene se na nás útokem.

Vděčni musíme proto býti Jeho Veličenstvu za veškeré projevy katol. víry, vděčni za projevy na ochranu rovnoprávnosti a práv našich, vděčni i za slova, jež v době universitních bouří protikatolických proletěla novinami a nikde popřena nebyla: „Udělejte skandálům konec!“ (Bouřlivý souhlas.)

Ano, skandál přímo evropský jest to, co vše se dělo a děje proti nám katolíkům v této katolické říši, a nestrpíme déle, aby s námi tak se nakládalo. (Opětovný bouřlivý souhlas.)

Držme se hymny:

„plňme věrně povinnosti,
chraňme práva počestně
a když třeba s ochotností
v boj se dejme statečně!“ (Souhlas.)

Slibme si zde v této slavné chvíli, že budeme plnit povinnosti a chránit práva — práva veškerá, náboženská i národní, sociální i politická, a že se nelekneme ani boje za ně! Neuložili jsme do hrobu s Riegrem přece jeho ducha, a katolíci — Čechové „nedáme se!“ (Hlučný souhlas.)

* * *

Také se stanoviska čistě národního stavíme se v řady těch, kdož vděčně vzpomínají na démantové jubileum panovníkovo.

V roce 1848 doutnala slabá národní jiskra, která sice památným slovanským sjezdem a celým ruchem pohnutého roku tohoto vzplanula, ale brzy zase pohasla — avšak nepřestala doutnat dále.

A ejhle za 60 let?

Jaká změna! Národ náš vyspěl v národ vzdělaný, uvědomělý; národ náš stal se kulturním a hospodářským činitelem v říši takového významu, že se s ním musí vážně počítat. (Souhlas.)

Vzkvetlo umění, prohloubila se věda, školství naše vybudováno do učilišť nejvyšších; průmysl vzrostl, obchod sesílil, všude vidět a cítit českou hlavu a českou ruku. (Souhlas.)

A když na to všecko popatříme, pak vděčně musíme vyslovit jméno panovníkovo, s nímž celý tento rozvoj a rozmach jest sloučen.

Byť vlastní silou, vlastní pílí a vytrvalostí náš národ dosáhl toho stupně, přece se tak stalo za panování Jeho Veličenstva a pod jeho mocnou záštitou a ochranou, na mnoze za jeho blahovolné účasti. (Živý souhlas.)

Se jménem vladařovým nerozlučně spojena jsou první česká gymnasia na Moravě v Brně a Olomouci, jež z vlastního rozhodnutí Moravě a tím národu dal po nešťastné válce s Pruskem, a z ústavů těchto pod vedením znamenitých vychovatelů-učitelů, kteří by vzory měli zůstati učitelstvu veškerému, vyšla legie národních pracovníků, kteří podstatně přispěli k národnímu uvědomění. (Souhlas.)

Se jménem panovníkovým sloučen jest rozvoj českého školství, spojena jest česká universita, české dvě techniky, spojena jest akademie věd a umění, spjata jest moderní galerie umělecká atd.

* * *

Stejně i ve směru politickém jméno císaře a krále našeho nedá se odděliti od politického života českého, jako na vždy zůstane sloučeno s politickým přerodem říše, a v tom směru musím se dotknouti i politiky.

S mladým panovníkem slavila svůj vjezd i mladá konstituce.

Než absolutismus ještě jednou pozvedl hlavu svou a na léta dusil slibné zárodky nového politického života v říši — i v národech. Ale neudusil jich!

Konečné provedení a zajištění konstituce stalo se hlavní zásluhou panovníka, který toto dovršil zavedením všeobecného rovného práva hlasovacího na radu říšskou.

Toto — byť i národně nám patřícího práva nedalo — přece sociálně zavedlo politickou rovnost a může i národně i politicky našemu národu přinésti úspěchy a přiblížiti národ ke kýženému cíli, pakli jen náležitě a správně ho bude využito.

Na radě říšské byli jsme to my, poslanci katol.-národní, jen tři, kteří jsme hlavně z důvodu národní křivdy předlohu

důsledně potírali. Ale předloha stala se zákonem, a tu ať se komu líbí, nebo ne, ať je kdo přívržencem tohoto způsobu volení nebo ne — jednou je zákon zde, a bylo by to osudnou chybou s protestem postaviti se někam do kouta a čekat na zlepšení volebního řádu. Toto stanovisko — jak máme v českém životě politickém hojně příkladů — je sice pohodlné, ale užitku národu nepřineslo. (Souhlas.) Proto se doporučuje volebního řádu správně využiti a pracovati dále na jeho zlepšení. (Souhlas.)

Dnes, kdy každý má právo volební, musí také každý cítiti spoluzodpovědnost.

Politická výchova českého lidu musí se nésti směrem věcným, vážným, opravdovým a střízlivým. (Souhlas.)

Té frásovitosti a demagogie jsme už syti, a národ nejlépe zakusil na sobě jejich učinků. Proto pryč s dvojakostí, pryč s neupřímností, ven z toho přítmí frásí a demagogie! (Hlučný souhlas.)

Hlásáme, že jsme národem státoprávním; pak musíme dle toho jednat i v otázce dynastické. (Souhlas.)

Císař je králem českým, proto uznávejme a chraňme i jeho autoritu a šiřme úctu k němu a jeho úřadu. (Souhlas.)

Císař uznal naše státní právo, a nebyl-li slib splněn, nezapomínejme, že císař je panovníkem konstitučním, a hleďme si zjednat takový vliv, který by v životě konstitučním zaručoval také — moc. (Souhlas.)

Hlásáme monarchii — ale pak nestrpme anarchii (Hlučný souhlas) — pracujme k evoluci, ale nekoketujme s revolucí. (Bouřlivý souhlas.) Neopouštějme sebe v malomyslnosti, nevmlouvejme se pořáde do role ponižovaných, ale mužně a sebevědomě si počínejme, aniž bychom zase upadali do domýšlivosti, jak ze záhrobí radí † Rieger. — Nedělejme politiku ulice, politiku slov, ale politiku práce, hlavně té drobné, namáhavé, často nevděčné práce v lidu a pro lid — ale poctivá musí být! (Bouřlivý souhlas.)

Tak nejlépe oslavíme my a oslaví celý národ významné jubileum vladařovo. (Souhlas.)

* * *

Jsem u konce.

Jako vidíme prospěch národa v dobrém styku a spojení s Římem, tak v zájmu národa a jeho budoucnosti přejeme sobě dobrý, přátelský poměr k dynastii. (Souhlas.)

Karel starší ze Žerotína, ten muž planoucího srdce, ale chladného rozumu, veliký badatel Palacký, ohnivý obhájce práv národa Rieger jsou nám pro tento názor klassickými svědky.

Slovo Palackého o Rakousku, ovšem později správně korrigované, že to musí býti Rakousko spravedlivé — jest

správným poznáním mezinárodního postavení českého národa, který jest nejlépe chráněn v Rakousku. (Souhlas.)

Za takových okolností je patrno, jaký poměr k dynastii vyžaduje prospěch našeho národa. Jsme otevřenými, upřímnými hlasateli těchto zásad.

Proto slavíme letos okázale jubileum papežovo i jubileum císařovo s celou hlubokou vroucností svého přesvědčení. Není to projev chvilkové nálady nebo výpočet osobních nebo strannických zájmů, ale projev kardinálních zásad programu českých katolíků v zemích koruny Svatováclavské. (Souhlas.)

Přál bych sobě, aby slabý můj hlas nesl se od stříbropěnné Vltavy, ze stínu královských a katolických Hradčan přes požehnané nivy a šumící lesy tohoto staroslavného království tam na jih k Dunaji a dále přes nebetyčné Alpy do věčného města a slyšán byl, když volám:

To věrné české srdce, které tolikrát osvědčilo oddanost svou k panovníkovi, které v roce 1848 na Moravě a v r. 1866 zde v království Českém a stověžaté Praze ukázalo se býti pevnějším nad hradby a účinnějším nad zbraně a bezpečnějším nad skalnaté hrady — ono ještě bije, bije pro svého krále, ono tluče pro víru svou a pro hlavu církve a jásá jim vstříc oddanost, lásku a věrnost na věky.

Dle hesel našich vznešených jubilárů „Obnovíme se v Kristu“ s „Spojenými silami“ pracovati chceme a budeme pro Boha, vlast a krále!

Neutuchající, bouřlivý to byl potlesk, jenž odměnil řečníka, jemuž díky srdečné jménem shromáždění tlumočil místopředseda Dr. Kovář.

Když opět Dr. Hruban ujal se předsednictví, přečetl telegramy, které zaslány Jeho Svatosti papeži Piu X., Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefovi I. a jeho císařské a královské Výsosti panu arcivévodovi Františku Ferdinandovi, a jež zněly takto:

Jeho Eminence kardinál Merry del Val v Římě.

Čtvrtý všeobecný sjezd katolíků československých, shromážděný v Praze na oslavu jubilea Jeho Svatosti papeže, jakož i Jeho Apoštolského Veličenstva, skládá k nohám Jeho Svatosti hold nejhlubší oddanosti, synovské lásky a upřímné poslušnosti, a vyprošuje sobě co nejpokorněji apoštolské požehnání jako záruku dobrého výsledku svých porad a usnesení.

Jeho císařskému a královskému Apoštolskému Veličenstvu v Išlu.

Katolíci československští v Praze za příčinou oslavy jubilea Vašeho Apoštolského Veličenstva jakož i Jeho Svatosti shromáždění pokládají za svou milou povinnost tlumočiti city nejhlubší oddanosti, lásky a věrnosti.

Jeho císařské a královské Výsosti panu arcivévodovi Františku Ferdinandovi.

Katolíci československští v Praze za příčinou oslavy jubilea Jeho Veličenstva a Jeho Svatosti papeže shromáždění projevují Vaší císařské Výsosti city nejhlubší úcty a oddanosti.

Provolávání „Slávy“ vznešeným jubilárům z tisícerých hrdel jásavě se neslo dvoranou žofínskou; po té následovala hymna papežská, národní hymna rakouská a česká hymna národní s písní „Moravo, Moravo“, s nadšením všemi zpívány a dovedně sborem trubačů doprovázeny, načež, když oznámeno, že za půl hodiny bude konán slavnostní večer, při němž předneseny budou pozdravy hostí, a když sdělen program dne následujícího, ukončil předseda křesťanským pozdravem tuto překrásnou první slavnostní schůzi.

* * *

Na výše uvedené holdovací telegramy došly následující odpovědi:

Od Jeho Svatosti papeže Pia X., na adressu Dr. Hrubana, předsedy sjezdu katolického v Praze:

„Sanctissimus Pater sensus filialis amoris, reverentiae atque sincerae obedientiae, quos nomine catholicorum istic congregatorum Ei obtulisti, gratos habens, Tibi tuisque sociis imploratam benedictionem apostolicam peramanter impertitur. Card. Merry del Val. (Česky: „Svatý Otec, dík čině za projevy synovské lásky, úcty a upřímné poslušnosti, jež jsi Mu jménem účastníků sjezdu katolického učinil, Tobě a Tvým tamo shromážděným druhům žádané apoštolské požehnání z celého srdce rád uděluje. Kard. Merry del Val.“)

Od Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., na adressu Vojtěcha hraběte Schönborna, náměstka nejvyššího zemského maršálka v Praze:

„Z Nejvyššího rozkazu kladu si za čest sděliti s Vaším Vysokoblahorodím a s účastníky IV. sjezdu katolíků československých,

pořádaného v Praze, Nejvyšší dík za telegrafický projev loyality předsednictvem zaslaný. Vicepresident Dörfl."

Od Jeho c. a k. Výsosti nejjasnějšího pana arcivévody Františka Ferdinanda, na adressu Dr. M. Hrubana:

„Jeho cís. a král. Výsost nejjasnější pan arcivévoda František Ferdinand děkuje co nejlépe za projevený hold československých katolíků. Nejv. hofmistrovský úřad."

Příjezd moravských Slováků na sjezd katolický do Prahy.

Jak již pověděno, přijelo na IV. všeobecný sjezd katolický do Prahy přes 1100 Slováků, kteří byli na Žofíně nadšeně uvítáni. Vedl je red. Matoušek a P. Mikulaj. O příjezdu jich do Prahy píše „Čech" v čísle 236 z 30. srpna roku 1908 toto:

„V imposantním počtu vypravila se moravská Slovač na sjezd československého lidu do Prahy Ve zvláštním vlaku, který je unášel z rodných krajů blíž a blíže k stověžaté Praze, tísnili se starci, mužové, stařenky a ženy, lepé děvuchy a švarní šohajové, téměř do jednoho v malebných krojích národních. Věrný lid slovenský! S vírou otců svých zachovali si jazyk mateřský i staré, dobré zvyky domácí, a dnes kdekoliv se objeví, všude jim kyne radostné uvítání. V Praze dostalo se jim přijetí nad jiné vřelého. Krátce před příchodem jejich dala obec pražská vyvěsiti na stožárech praporce červenobílé, které vroubily cestu vedoucí na Žofín. V ulicích, kudy bylo jíti hostům slováckým, nakupilo se hojně obecenstva, které po obou stranách jízdní dráhy utvořilo hustý špalír.

Na perronu nádraží společnosti státních drah v Hybernské ulici shromáždila se zatím přední společnost katolická, pánové i dámy, aby uvítali přijíždějící hosty. Za přípravný výbor sjezdový dostavili se pp. nakladatel V. Kotrba a jednatel Šindler, za katolický tisk p. red. Havelka z Plzně. Dámy rozdělovaly hojné a krásné kytice, aby na přivítanou mohly býti podány mileným hostům. Napjatě očekáván vlak. Bylo po půl 5. hod. odpol., když oznámen jeho příchod. Na perronu nastal šum, ruch a zmatek, každý chvátal, aby prvý pozdravil bratry a sestry slovácké. Již byli zde. Zavznělo jásavé volání: „Sláva!" „Na zdar!" „Vítejte nám!" Dámy mávaly kapesníky, kynuly kyticemi, pánové smekali a provolávali, a z přijíždějících vozů hlaholily pozdravy a jásala slovácká hudba

Otevřela se dvířka vagonů, a jako když snese se déšť májových květů, jako když vylétnou pestrobarevní motýlové, tak vyhrnul se tlum slováckých hostí. Úsměvy, tisknutí rukou a veselé pozdravy vyměňovány. Odevšad zářila radost, planuly oči, barvy krojů, praporů i kytic. Na hostech nebylo známky únavy, jakoby se jich námaha cestovní nedotkla. Vše bujaré a křepké řadilo

*

se v průvod Prahou. Vůdce milených hostí pozdravili zatím nakladatel p. V. Kotrba a redaktor dp. Havelka. Vítali je vřele a bratrsky při vstupu do matky českých měst, do srdce zemí koruny české, k níž Morava lnula vždycky a putovala za dnů slávy i v dobách hoře. Vítali je na sjezd katolického lidu československého, jehož jsou přední ozdobou a chloubou. Vyměněny vzájemné nadšené pozdravy, zahrála ohnivá slovácká hudba a seřaděný průvod dal se na pochod. V nádražním vestibulu tísnily se davy. Burácivé volání „Sláva!“ a „Na zdar!“ zavznělo bodré Slovači vstříc. Ohlas ovací přenesl se na ulici, kde tísnily se stohlavé zástupy obecenstva, jež bouřlivě zdravilo bratry a sestry z družné Moravěnky. Vítaní hosté neskrblili děkováním. Ubírali se triumfální cestou za zpěvu „Hej Slované“ Jindřišskou ulicí, Václavským náměstím a Ferdinandovou třídou k Národnímu divadlu. Zde stanuli. Hudba zahrála národní hymnu „Kde domov můj“ na počest Uměnám národním, a slovenský lid propukl v nadšené provolávání „Slávy“. Na to kráčel průvod na Žofín. V čele jeho neseny prapory spolkové a v řadách červenobílé tabulky označovaly místa, z nichž účastníci pocházejí. Následovaly: Uherský Brod, Kyjov, Bzenec, Uherské Hradiště, Strážnice, Uherský Ostroh, Hodonín, Břeclava a na konec z Dolních Rakous Valčice a Poštorná.

Odevšad, kde Slovač sídlí, přišli účastníci, jimž v čele stálo místní duchovenstvo. — Velmi mnoho kněží přijelo se svými osadníky. Předcházeli jim dobrým příkladem a vzorem. Účast jejich byla mile sledována obecenstvem pražským a zvyšovala význam i lesk průvodu slováckého. Lid je tam s kněžími za jedno. Pospolu nastoupili pouť na sjezd katolíků československých, cestu do královské Prahy, na posvátná místa, kde odpočívají světcové naši a odkud pramení síla, jednotící celý národ československý. Byli upřímně a nadšeně uvítáni.“

V témž smyslu píše i brněnský „Hlas“ v č. 201 z r. 1908, vzpomínaje i nadšeného uvítání Moravanů v Kolíně.

Volná zábava večer na Žofíně.

Dlouho to trvalo, než proudy nadšeného lidstva opustily hostinné síně žofínské. Mezi tím proměněna dvorana, jež skýtala dříve nádherný pohled vážného shromáždění, v družnou místnost restaurační. Veliká část súčastněných, hlavně Slováků, odebrala se zatím do zahrady, kde vesele vyhrávala slovácká kapela. Průběh večera byl dle „Čecha“ tento:

Druhý místopředseda sjezdový, p. školní rada M. Kovář, vítá přítomné a projevuje radost nad zdarem sjezdu. Na to předčítá následující báseň sjezdu věnovanou:

Pochválen Pán Ježíš Kristus!

Zni pozdrav náš, ten pozdrav věkem dávný,
ten pozdrav vroucí citem, milý, slavný:
„Pán Ježíš Kristus budiž pochválen!“
vždy, všude, zvláště v tento vzácný den!
I vítám křesťanským tím pozdravem
vás všecky druhy, družky milé sem,
kde v lásce, v souladě a harmonii
se srdce cit a tužby odekryjí.

Náš prapor — víra, vlast! Ten prapor vlaje
kol nás a vůkol do českého kraje.
A zvučné heslo naše — Kristus Pán.
Z nás každý je mu celý odevzdán,
a vede nás sem láska s nadějí,
že ta se utuží zde stěžejí,
a by se utvrdila víc a více,
si žádá zástup četný na tisíce.

V boj, bude-li ho třeba, zaň se dáme
a odpůrcům svým bohdá odoláme;
jsou nejsvětější statky světa nám:
vlast, víra, manželství a škola, chrám;
ty obhájiti chcem a hodláme.
Bůh s námi, vítězství nás nezklame!
Kdo za dobro a ctnost se v zápas říti,
byť padl rek, jen ctnosti zář když svítí.

Druh z druha čerpá sílu, vznět a vzpruhu
i nadšení, jež přejde s druha k druhu,
a z oka radost, rozkoš vytryská,
když Jemu nové učně vyzíská,
již hrdi nebojí se dojista
krev cedit, život dáti za Krista
a nezhroženě šířit jeho slova,
jež víra živá v základech svých chová.

Sjezd náš se sťaň nám mocným vzpružitelem
se úže spojit, sloučit duší, tělem
s tím, jenž jen samou lásku činnou sil,
ji ve vyprahlé nitro útrob lil,
jenž za pravdu a právo život dal,
a stvrdil tím, že slavně z mrtvých vstal,
že Syn je Boží, z nebe darovaný,
bez stínu viny, poklesku a hany.

Čím větší nepřátel jsou bujné řady,
tím úžej' my se k němu viňme všady!
Tu vzbuďme spící, vzpružme nedbalé,
by s touhou k němu lnuli nadále,

tam utvrzujme chabé, váhavé,
zde učme zbloudilé a vrtkavé,
a všecky vraťme církvi do přístavu,
by našli v lůně nebes věčnou slávu.

Jen s chutí, svorně, odhodlaně k dílu!
Syn Boží pomoc poskytne a sílu.
My za vše dík mu složme žádoucí,
zvlášť za jeho k nám lásku horoucí,
jíž objal lidstvo celé. Den co den
„Pán Ježíš Kristus budiž pochválen!“
Ten pozdrav náš se porozléhej všude,
i v skvělém paláci i v chatě chudé!

Hlučným potleskem odměněn byl za svou uvítací řeč i báseň.

Prvním z řečníků byl farář z Hloubětína dp. Toman, jenž vyřizoval pozdrav z velikého sjezdu katolíků německých v Düsseldorfu. Líčí nadšenými barvami, jak srdečně uvítán byl jeho pozdrav od katolíků českých a jeho vylíčení poměrů katolicismu v Čechách. Přeje si, aby v našich řadách panovala ta sjednocenost a svornost, s jakou jdou do boje a vítězí voje katolíků německých. (Hlučný potlesk.)

Slč. Hoffmannová, učitelka, praví, že je sice učitelek katolického přesvědčení dosud málo, ale za to že jdou neohroženě za praporem kříže. Které se bojí, ty jsou mimo naše řady, ale které jdou s námi, jsou plny nadšení a energie. Za heslem nábožensko-mravní výchovy jdeme do boje a svou posici si uhájíme, jestliže náš lid nás neopustí. Rodiče, jimž děti patří, mají právo volati s námi po škole křesťanské, a společnému úsilí našemu se jistě podaří, že křesťanskou školu uhájíme. — Nadšený potlesk byl odměnou znamenité řečnici.

Pan JUC. Hronek pozdravuje sjezd za „Českou Ligu Akademickou“. Vykládaje mladou dosud historii sympatického tohoto spolku, zdůrazňuje národní a katolické přesvědčení mladé české intelligence. Vzpomíná rozdílu, jaký nastal mezi českým studentstvem, jež před 60 lety bojovalo na barrikádách, a studentstvem dnešním. Líčí ideály, za nimiž české katolické studentstvo připravuje se ke vstupu do vážného života veřejného. Prosí, aby česká katolická veřejnost hleděla k 170 českým katolickým studentům se stejnou láskou, jakou oni nesou vstříc českému katolickému lidu. (Hlučný potlesk.)

Kanovník hrabě Ledóchowski z Olomouce pozdravuje sjezd jménem arcidiecese olomoucké a oznamuje, že druhého dne zavítá do středu shromáždění J. Exc. ndp. arcibiskup Bauer. Mluví o naší české katolické mládeži, pro jejíž dobro s radostí léta pracuje. (Potlesk.)

Pan Šůrek z Valašského Meziříčí, v malebném kroji valašského lidu, přináší pozdrav z kraje našeho velikého Palackého. Praví, že Valašsko je kout chudý, ale bohatý svou

láskou k vlasti a církvi — Rečník, jenž jest chudým dělníkem, proslov svůj pronesl dokonalou formou řečnickou a odměněn byl bouří potlesku.

Slovácká kapela zahrála na to hlučně akklamovanou „Velehradskou hymnu“ a rakouskou národní hymnu; obojí zpívá obecenstvo stojíc. Rovněž s nadšením přijata hymna „Hej Slované“.

Dp. Pavel Knapp, český kazatel z Vídně, odkudž přijela na sjezd 15tičlenná deputace, tlumočí pozdrav z macešské Vídně, jež má býti srdcem říše, ale jest pouze jejím žaludkem. Líčí zápas české katolické menšiny a zásluhy jejich vůdců, v jichž čele stojí vdp. prelát Dr. Horný. Děkuje za dosavadní obětavost českého lidu a prosí za další přízeň. (Potlesk.)

Moravský nadučitel Mezírka vítá jménem českého katol. učitelstva z Moravy sjezd. Myšlenka katolického uvědomění zkvétá na Moravě, vede lid dobrý, varuje před zlými proroky a zachovává lidu nejdražší dědictví, víru Cyrillo-Methodějskou. A lid sám vstoupí na místa, odkud intelligence utekla, a přivede intelligenci tam, kde měla býti, na půdu křesťanství. Vyvrací paušální výtky nevěreckého tisku a praví, že i my chceme školu svobodnou, volnou, prostou byrokratismu, ale jdoucí za ideálem dvojím: štěstí pozemského a blaha věčného. Vybízí zvláště křesťanskou ženu, aby své děti nedala vláčeti výchovou nevěreckou; ona je jediná kompetentní k tomu, aby hájila práv křesťanské rodiny a bránila svých dětí před otravou moderních jedů z ciziny kolportovaných. Po boku vlasteneck ho kněžstva půjde katolické učitelstvo v boj a s pomocí Boží zvítězí. (Burácející potlesk.)

Když odhlaholila národní hymna „Kde domov můj?“ a několik písní slováckých, plných žáru a originelního rhytmu, předčítá p. školní rada Dr. M. Kovář telegramy. (Přinášíme je ku konci.)

Kaplan J. Beránek z Prahy mluví o naší Moravě a lidu slováckém. Vyzývá dále k hojné účasti na zítřejším manifestačním průvodu katolického lidu na Král. Hradčany, a udává disposice k němu.

Vrchní arcibiskupský lesmistr Südermann posílá omluvný dopis.

Říšský poslanec p. Šabata vítá za sedm českých havranů, katolických poslanců, sjezd. Klade důraz na to, že v organisaci lidové je naše síla a záruka našeho vítězství. Postavení katolických českých poslanců v parlamentě jest velmi těžké; bojují nejen proti našim odpůrcům národním, ale stojí v první frontě proti nájezdům našich nepřátel naší svaté víry. Prosí, bychom si hleděli hlavně našeho dorostu, jemuž patří budoucnost a jemuž přeje, aby ušetřen byl bojů, které my starší musíme bojovati. Zmiňuje se o pohaně, jaké se dostalo matičce Praze jmenováním Wahrmunda do Prahy, jenž však bude dle všeho brzy učiněn neškodným. (Hlučný potlesk.) Dnešní nepřehledné davy na sjezdu přítomné jsou nám nejlepší zárukou lepší a jasnější budoucnosti! (Bouřlivý potlesk.)

Pak mluví dp. Josef Kuška, kaplan z Kladna, jenž přichází z „horkého kraje“ od „zabitého lesa“, z kraje smutného. Proti nám stojí kde kdo, a my na Kladně máme všecky proti sobě, ale je nás tam již tisíce „studených“ v tom horkém kraji, a od těch přináším pozdrav! Vzkřísil se náš lid křesťanský; i u jiných najdeme takový zabitý les, najdeme však i cestičku k jejich srdci, a získáme i na těch horkých půdách lid pro naše ideály. — Tento oblíbený řečník odměněn sympatickým, bouřlivým potleskem.

Ku konci představili se shromážděnému obecenstvu bratři Havelkové, horníci z Příbramě. Prostou, ale za to tím upřímnější řečí hlásili se oba ku práci a ku praporu Kristovu a přinesli pozdrav od Matky Boží Svatohorské.

V družné zábavě za zvuků rázovité kapely slovácké strávili účastníci ještě dlouhou dobu.

Tak ukončen první den sjezdu. Nadšeně a velkolepě. Proto „Čech“ právem o dni tom napsal v „Úvodním slově“ ze dne 30. srpna 1908 k referátu o první slavnostní schůzi:

„Kdy nepřátelský světa duch
v svá pouta vlast mou svírá,
kdy na druha se vrhá druh,
kdy hanbou říci slovo „Bůh“ —
z mé duše vane víra.

Zřím v církve čele zedraném
hrot nevděku, jenž bolí —
a proto plesám v duchu svém,
že také já byl skřivanem
nad opuštěnou rolí.“

Těmito slovy nadšeného pěvce mohou právem promluviti účastníci IV. katolického všeobecného sjezdu našeho, kteří přese všecky útoky sešli se v královské Praze, aby se v jedno spojili na obranu nejsvětějších práv svého národa, vlasti i církve. Převeliké účastenství, s jakým potkal se sjezd tento přes všeliké překážky i nepohodu posledních dnů, dostavil se katolický lid náš nejen z Prahy, matky českých měst, ale i ze vzdálených dědin milované naší vlasti, Moravy a Slezska, těžce utlačované a pronásledované Slovače, a s ním přišli i četní hosté slovanští od Karpat až k Adrii . . .

„Co srdce pojí, ani moře nerozdvojí!“ — naplnilo se i tenkráte, ač naši nepřátelé chtěli rozděliti nás mořem ústrků, stejně jako nevěrecký tisk usiloval o to, aby lid náš odtrhl od víry Kristovy i kněžstva, které stálo po drahnou řadu let u kolébky národního obrození. Nikdo by byl tehdy neřekl, že bude mu co nevidět pracovati i na obrození náboženského přesvědčení. Než Bohu díky! — svítá již a den poznání a zmužilého vzkříšení se blíží.

Tisícové včerejšího dne dokázali, čím jest jim víra a že bohdá nesplní se na českém lidu, čeho se mnohý obával, když četl smutnou sloku, třeba jen obrazně psanou:

Vyšlehnou ti zraky zkrvavělé,
v chřípě zavěsí ti hanby kruh
a kříž zahladí ti na tvém čele,
spoutají tě, budeš zrady druh . . .

Ano, již svítá, včerejší den to dokázal; nebudeme otroky cizích diktátorů, kteří víru a lásku k národu v posměšnou dali klatbu. — „Kříž Kristův nám nikdo nevyrve!“ stalo se heslem, a za tím půjdeme dále, jako šlo věřící lidstvo před námi a půjde i po nás, pokud svět bude státi.

Druhý den sjezdový.

(Neděle, dne 30. srpna 1908.)

V neděli dopoledne.

Nedělní dopoledne dne 30. srpna 1908 bylo určeno pro slavnostní služby Boží sjezdové ve velechrámu sv.-vítském a na třetím hradním nádvoří, k nimž účastníci sjezdu měli se odebrati ve slavném průvodu. Pontifikální mši sv. sloužiti měl toho dne u sv. Víta J. Emin. nejdůstojnější pan kardinál Skrbenský, před níž za kázání požádán metropolitní kanovník Dr. Jos. Tumpach; na nádvoří hradním měl touž dobou u improvisovaného oltáře sloužiti mši sv. nejdůstojnějši pan biskup králové-hradecký Dr. Josef Doubrava a kázati P. Alois Jemelka T. J. (C. a k. zámecké hejmanství dalo za tím účelem nádvoří s největší ochotou k disposici.)

O tom, kterak se má průvod seřaditi a kudy se má ubírati, stanoveno k návrhu pořadatelské komise za schválení přípravného komitétu sjezdového toto:

„Nedělní slavnostní průvod ubírati se bude od chrámu sv. Ludmily na Král. Vinohradech Palackého třídou do Mezibranské ulice, odtud Václavským náměstím do Ovocné ulice, Ferdinandovy třídy, Nábřežím na Karlův most a odtud na Král. Hradčany.

Shromáždí se z arcidiecese pražské:

1. mužské spolky a spolky smíšené (mužů a žen) v Sokolské třídě (vrchní pořadatel p. Josef Sadil);

2. výhradně ženské spolky arcidiecese pražské v Táborské ulici (vrchní pořadatel p. Karel Reif);

3. krajská organisace smíchovská (napřed muži, v zadu ženy) shromáždí se v Chocholouškově ulici (vrchní pořadatel p. František Krejza);

4 sdružené spolky žižkovské v Divišově ulici (vrchní pořadatel p. Jan Krejčí).

Z diecese královéhradecké shromáždí se spolky v třídě Hálkově (vrchní pořadatel p. Růžička), pro diecesi budějovickou je shromaždiště v Puchmajerově ulici (vrchní pořadatel p. Křenek), pro litoměřickou diecesi Tylovo náměstí (vrchní pořadatel p. Fr. Mošna a p. Šach), pro diecese moravské a jiné diecese ulice Komenského a Čelakovského (vrchní pořadatel p. Reichert).

Každý spolek má svého pořadatele. Nejdříve ubírají se spolky mužské, pak smíšené (muži, za nimi ženy), konečně ženské spolky.

V každé diecesi průvod začnou Jednoty katol. tovaryšů, dále družiny mariánské.

Čestné presidium sjezdové ubírati se bude za prapory po spolcích mužů a za ním následuje duchovenstvo.

Veškeré spolky nechť přijdou na stanoviště již seřazeny."

* * *

Za největší slavnostní nálady uplynulý den sobotní se skvělou první schůzí slavnostní opravňoval k tomu, že i manifestační průvod na posvátné Hradčany bude velikolepý. Přesvědčení to choval u sebe každý a jemu dán projev i v denníku „Čech", který pod dojmy sobotní nálady psal v neděli dne 30. srpna 1908 na úvodním místě takto:

„Nadešel den, který s toužebností očekával katolický národ český. Ze všech krajů vlasti sjeli se v srdce země, stověžatou matičku Prahu, nesčetní tisícové věrných synů a dcer, aby ve stínu kříže slavně manifestovali své smýšlení. Přišli, aby pomodlili se na hrobech světců Václava, Jana Nepomuckého a Prokopa, oživili víru v srdcích svých, a posilněni a nadšeni aby se pak vraceli k svým prahům. Přispěchali, aby stanuli s úctou u hrobu králů českých a zaletěli v mysli své do slavných dob minulosti naší, a vzpomínkami těmi aby posilnili se k další věrné práci na národa roli dědičné. Přišli všichni bez rozdílu stavu i povolání i pohlaví, přišli se srdcem nadšeným a stanuli ve zdech matičky Prahy na půdě posvěcené.

Vítejtež nám!

Veliké jsou ideály, jež jako jasné hvězdy svítí na cestu lidu katolického, veliký, ba velikolepý jest způsob, jakým je před světem manifestují, velikou, ba obrovskou jest účast, která již v předvečer vlastního sjezdu při zahajovací schůzi se ukázala. Nechť stejně velikou jest i budoucnost jejich blahodárného působení v národě. Roste uvědomění katolické, roste vůčihledě; katolický sjezd nejlepším je toho dokladem. Předčí zajisté všecky dosavadní své předchůdce, což je pro věc katolickou znamením potěšujícím. Čím více a prudčeji na vznešené zásady Kristova učení se útočilo, tím pevněji semkli se katolíci v pevný šik Katolický sjezd jest přehlídkou vykonané práce, výrazem síly katolické organisace, imposantním osvědčením katolické myšlenky.

Není hnutí, které by v sobě zahrnovalo tolik vrstev, nad hnutí katolické. Na sjezdu katolickém není zastoupen jeden stav nebo třída, tam jsou zastoupeny všecky údy společného národního tělesa. Dělník, rolník, řemeslník, kněz, učitel, šlechtic, úředník, obchodník, všichni jsou tu zastoupeni. Žádná třídní nenávist se zde nerozdmychuje, katolicismus překlenul protivy a rozpory, a proto není sociálnějšího a národnějšího hnutí nad katolické. To je národ ve všech svých složkách, který se sešel na čtvrtém obecném sjezdu českých katolíků. Proto také v budoucnosti veliký ještě úkol očekává tábor ten a věc národní má v něm nejbezpečnějšího ochránce a strážce.

Papeži a císaři vzdává sjezd katolíků svůj hold. Hlavy křesťanstva i slavné ozdoby trůnu rakouské říše vzpomíná, a tím dává výraz svému katolickému a loyálnímu smýšlení. Katolické hnutí je tudíž útočištěm autority, dnes tak mnohými podkopávané, účastníci sjezdoví pak jsou oltáře a trůnu věrná stráž. Věrná a čestná. Štěstí pro vlast naši i říši rakouskou, že tu věrný katolický lid jest, že v něm ztělesněn jest ideál občanských ctností.

Hojné a požehnané bude zajisté ovoce tohoto sjezdu. Probudí mnohé spící, povzbudí váhavé, nadchne všecky pro práci a boj za vznešené zásady křesťanství. Obrodí a osvěží život katolický ve vlasti naší a získá nové bojovníky. Posílí nás v boji za ideu, bez níž nemyslitelným jest svět, která jest semeništěm všech nejšlechetnějších ideálů a činů. Bohu a vlasti, národu a církvi věrně až do posledního dechu sloužit — toť ideál těch tisíců a tisíců, kteří v těchto dnech manifestují v Praze. Přejeme proto sjezdu zdar a požehnání Boží.

Dnes půjdou účastníci IV. sjezdu českých katolíků ve slavném průvodu do velechrámu svatovítského. V dobách dobrých i zlých shromažďoval se tam český národ, vždyť tam má to nejdražší, světce a krále své. Tam budou slavně slibovati katolíci čeští, že katolickým zůstane národ náš v budoucnosti, jako jím jest již celý tisíc let. Prositi budou sv. Václava, tohoto dědice země české, aby nedal zahynouti nám, ni budoucím. Tisíc let již zvedá se znamení kříže ve vlasti naší, tisíc let odchovávána v národě našem generace za generací v učení křesťanském, a po celé tisíciletí za nejdražší

statek svůj víru tuto považoval a ji hájil národ náš. Katolický sjezd jest slavným osvědčením, že tak činiti bude i v budoucnosti, plně tak vůli, kterou nám jako vznešený odkaz zanechali předkové. V závěti Riegrově vyslovená rada, aby se národ náš český nespouštěl zásad křesťanských, nalézá v katolickém lidu českém své uskutečnění.

Z úst tisíců ponese se dnes s výšiny hradčanské k nebi prosba: Svatý Václave, nedej zahynouti nám, ni budoucím! Vratislavem budiž a vratiž Čechům svým slávu dávnou!"

A radostné očekávání to bylo skutečností netušenou měrou i v tomto směru překonáno a převýšeno.

Manifestační průvod Prahou

k hrobům sv. patronů českých na Král. Hradčanech popisuje „Čech" (číslo 237 z 31. srpna 1908) takto:

„Zachmuřenou oblohu spatřil úsvit nedělního rána, včerejší den, kdy katolický lid československý chystal se manifestačním průvodem táhnouti Prahou a ukázati veřejnosti české svoji sílu a pohotovost. Z šedých mračen spustil se hustý déšť, a už se zdálo, že chladné vody jeho zmaří okázalou cestu katolického lidu Prahou; ale v rozhodné chvíli déšť ustal Měl snad býti zkouškou, ochabne-li před ním horlivost našich řad a odstraší-li nepříjemnost z hrozící nepohody náš lid od projevu, kterým přesvědčena býti měla Praha o pevnosti a neochvějnosti tábora katolického. Mezi námi nikdo deště nedbal. Od zábřesku jitra bylo vše vzhůru, na nohou, a chystalo se na průvod Trochu chladných krůpějí nedovedlo nikoho zaplašiti. Dokázali jsme, že malou zkoušku chladnou vodou dovedeme překonati ohněm nadšení. Plam horlivosti roznítil v nedělní ráno naše řady, které počaly se seřaďovati na Královských Vinohradech kolem chrámu svaté Ludmily. Všichni nejprve zavítali do chrámu Páně a potom odebrali se na ustanovená místa Mužské spolky a spolky žen a mužů sešly se v třídě Sokolské, ženské spolky z arcidiecese pražské zaujaly místa ve třídě Táborské, krajská organisace smíchovská shromáždila se v ulici Chocholouškově za Národním domem, sdružené spolky žižkovské skupily se v ulici Divišově V třídě Hálkově vykázáno místo diecesi královéhradecké, v ulici Puchmajerově diecesi budějovické, na Tylově náměstí diecesi litoměřické. Hosté z Moravy a odjinud sešli se v ulicích Komenského a Čelakovského. Všude vládl čilý ruch, který se stupňoval, čím více blížila se chvíle zahájení průvodu Nastalo seřaďování. Provedeno vzorně. Rázem 8 hodiny dal se průvod na pochod V čele jel povoz pořadatelů. Na to následovaly diecese královéhradecká, litoměřická a českobudějovická, za nimi kráčely slovácká hudba a slovácké prapory. Na to ubírala se šlechta. J. O. Vojtěch hr. Schönborn, J. Ex. Karel Ervín hr. Nostic, Josef hr. Nostic, Jan princ Lobkovic, Em. hr.

Mensdorf, Bella bar. Derczenyi, poslanci Dr. Hruban a V. Myslivec, kanovník hr Ledóchowski, přípravný komitét sjezdový, předsednictví sjezdu, dp. Škrdle, nakladatel Václ. Kotrba, ředitel Stejskal z Berouna, množství duchovenstva světského i zástupci řádů. Na to kráčela pestrobarevná Slovač a Čechové dolnorakouští Za nimi ubírala se diecese pražská. Všeobecnou pozornost budili horníci v krojích z dolů příbramských a kladenských a z okolí. Následovalo Polabí, Plzeňsko, Pošumaví a spolky i organisace pražské. Průvod ubíral se ve vzorném pořádku a klidu, jediné jásavá hudba slovácká příjemně zvučela z velikolepého průvodu tohoto, v němž se ubíralo přes 10.000 osob pod četnými prapory a korouhvemi. Průvod jako veliký šumivý proud vinul se s bývalých hor viničních do pražské nížiny a po starobylém mostě Karlově vzhůru ku královskému týnu hradčanskému, do velechrámu sv. Víta.

Ještě cestou připojovaly se četné hloučky. Na Hradčanském náměstí čekalo již na 2000 účastníků, kteří ubytováni byli na Letné a okolí a nemohli proto na shromaždiště se dostaviti. A tak průvod do velechrámu svatovítského, počítaný přesně dle řad, přestoupil imposantní číslici 12.000 osob.

Mimo hosty slovanské, kromě bratrů a sester z družné Moravy, Slezska, Dolních Rakous a uherské Slovače brali se v průvodu obyvatelé z obcí a okolí: z Humpolce, Chotěboře, Strážnice, Uherského Hradiště, Třebechovic, Nového Strašecí, Sedlce, Ronova, Roztok, Písku, Jilemnice, Nové Paky, Spál Poříčí, Horního Jelení, Plzně, Poličky, Přelouče, Úpice, Třešti na Moravě, Nízko-Srbské, Roudnice, Radnice, České Třebové, Zlonic, Skutče, Studence, Strmilova, Sušice, Rapice u Kladna, Kard. Řečice, Kamenice, Holohlav, Kladna, Berouna, Pardubic, Chlumce u Třeboně, Hradce Králové, Žižkova, Smíchova, Král Vinohradů, Vršovic, Prahy a j v. Červenobílé tabulky, nesené v průvodu, označovaly jména osad. Delegáty nebo korporativně súčastnily se průvodu mimo mnohé jiné zejména tyto spolky a jednoty: Spolek „Anežka“, Praha; „Beneš Třebizský“, Vršovice; „Besídka mládeže“, Sušice; „Beseda katolická“, Praha; „Beseda katolická“, Žižkov; „Besídka učednická“, Praha; „Besídka hospodářská“, Jestřábí Lhota; „Beseda katolická“, Karlín; „Beseda katolická“, Třešť; „Mariánská družina jinochů“, Praha; „Mariánská družina učitelek“, Praha; „Družstvo sv. Václava“, Smíchov. Jednoty: Svatováclavská, Praha-III.; svatojosefská, Roudnice; katol. tovaryšů, Jindř. Hradec; katol. tovaryšů, Kr. Hradec; katol.-sociální, Horní Jelení; svatojosefská, Dol. Beřkovice; svatojosefská, Černoušek; katolická, Domažlice; katolická, Příbram; svatojosefská, Polička; svatojosefská, Spál. Poříčí; katol. mužů a jinochů, Krucemburk; katolická, Pardubice; katolická, Třebechovice; katolická národní, Nový Bydžov; sv. Vojtěcha, Kutná Hora; sv. Vojtěcha, Plzeň; sv. Václava. Dobruška; katolická, Písek; katol. tovaryšů, Netolice; sv. Josefa, Třebešice; katol. tovaryšů, Chrudim; katolická, Chrasť; sv. Methoděje, Vídeň; katolicko-politická, Vídeň; sv. Josefa, Hronov;

katolických jinochů, Plzeň; mariánská, Dušníky; katolická, Branné; křesť. sociálů, Nové Strašecí; svatováclavská, Stará Boleslav; katol.-národní, Černilov; sv. Josefa, Jaroměřice; katolická, Libštát; katolická národní, Smíchov; Cyrillo-Methodějská, Strážnice; svatojosefská, Klatovy; mariánská, Košíře; katolická, Studenec; „Jitřenka“, Plzeň; „Politický křesť. soc. spolek pro království české se sídlem na Smíchově“; „Vlastimila“, spolek katol. paní a dívek v Liboci; křesť. soc. spolek mužů a jinochů, žen a dívek v Hostivici; „Katol. organisace v Úněticích“; „Křesť. soc. spolek katol. mužů a jnochů v Liboci“; katolická, Jilemnice; svatojosefská, Klatovy; svatojosefská, Brandýs; svatojosefská, Vobořiště; svatojosefská, Kamenice; katolická, Kr. Vinohrady; katolická, Nová Paka; katolická, Úpice; svatováclavská, Kard. Řečice; katolická, Mělník; katolická, Lomnice nad Pop.; katol. tovaryšů, Č. Budějovice; svatojosefská, Břevnov; svatojosefská, Mělník; spolek kostelníků v Praze; klub křesť.-sociální, Plzeň; politický klub, Mělník; Liga Akademická; „Obrana“, Strmilov; katol. organisace: Vršovice, Roztoky, Sušice, krajská, Smíchov, Benešov, Říčany, Jílové, Plzeň, Kostelec n. Orl., Hronov, Lodenice, Dol. Břežany, Bubeneč, okresní, Mělník, Okrouhlo, Břevnov, Záboř, Stodůlky, katolické organisace pražské s ústředním výborem v čele, místní organisace katolíků v Nuslích s tamní odbočkou Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva, jakož i organisace okresní a j. v. Spolek „Obrana chleba“, odbočka všeodb. sdružení, Přibyslav; „Patronát Mládeže“; „Spravedlnost“, Příbram; spolek křesť. sociálů. Smíchov; „Svornost“, Brno; „Svornost“, Benešov; „Svornost“, Písek; „Spolek křesť.-soc. žen a dívek“, Praha; spolky křesťansko-sociální: Radnice, Čáslav, Skuč, Holohlavy, Machov, Bělohrad. Nízko-Srbské, Kladno, Ronov, Smiřice, Kolín, Litoměřice, Č. Budějovice, Rupice; „Svornost“, Přelouč; dámský křesť. soc. spolek, Hronov; katolicko-národní spolky, Pardubice, Náchod; spolek sv. Vincence, Praha; „Svornost“, Neveklov; „Svornost“, Dašice; katol. spolek, Č. Budějovice; spolek křesť. žen a dívek, Příbram; spolek katol. tovaryšů, Třeboň; „sv. Ludmila“, Mělník; katol. spolek, Pečky; „Svornost“, Chlumec; spolek sv. Bonifáce, Praha; „Úvěrna živnostenská“, Brno. Všeodborová sdružení: Vršovice, Libšice, Sušice, Plzeň, Praha-I., Č. Třebová, Praha-II., Brno, Hronov, Přibyslav a j. „Vlast“, Sedlec; „Vlastenka“, Praha; „Vzájemnost“, Praha; „Vzájemnost“, Hronov; „Vlast“, Kladno; „Vrchota“, Janovice; „Vlastimil“, Jindř. Hradec.

Trvalo půl hodiny, než průvod rázně ku předu se beroucí pozorovatele minul.

Působil dojmem imposantním.

Praha dávno již takového průvodu neviděla. Obecenstvo, hustě po ulicích špalir tvořící, netajilo se svým uznáním. Katolický lid československý ukázal se veřejnosti důstojně a mohutně. Úspěch průvodu byl zřejmý a nepopíratelný.

Manifestace katolická v ulicích pražských se zdařila. Jen sluníčko mělo býti příznivnější. Jak by se zaskvěly hedváb a zlato

praporců a živé barvy národních krojů v jeho záři. Průvod byl by se změnil v řeku květů, která krásná, půvabná a svěží plyne za určitým cílem, k pevným břehům, na luhy zemí českých, aby je svlažila, zúrodnila. Než skoupé sluníčko nevystlalo svými paprsky triumfální cestu katolického lidu českého.

Poprchávalo a snesl se lehounký, krátký deštík, jakoby silivé vláhy chtěl poskytnouti semeni, které zaseto bylo sjezdem do srdcí dobrého lidu katolického, aby vydalo žeň stonásobnou. Přes všechnu nepřízeň počasí průvod byl skvělý a zdárný výsledek z něho i ze sjezdu nedá na sebe čekati."

Také „brněnský Hlas" v čísle 201 ze dne 1. září 1908 píše o průvodu tom s velikým nadšením, když dí:

„Praha podobného průvodu ještě neviděla. Průvodu v čele šli diecesáni král.- hradečtí, za nimi šlo sjezdové presidium, pak Slováci a ostatní Moravané, za nimiž pak táhla se ještě nepřehledná řada účastníků z království. 36 praporů vlálo v průvodě dlouhém přes 4 km., ač se šlo v šestistupech. A teď představte si po obou stranách pohyblivé řady Pražanů, doprovázejících průvod až na Hradčany. Kde které okno bylo obsazeno a Pražané budou dlouho říkati, že sice viděli mnoho průvodů, ale průvodu tak mohutného, imposantního a pěkně seřaděného že ještě neviděli. Těžko určiti cifru účastníků. Stačí, když uvedeme, že průvod potřeboval 2 plné hodiny, — a šlo se rychle za zvuku pochodů hraných vlčňovskou hudbou — aby z Purkyňova náměstí celý přešel na Hradčany. Největší pozornosti se ovšem zase těšili naši Slováci, kteří, skoro vesměs oděni v národní kroje, ukázali Praze, jak věrné jsou obrazy Úprkovy. Údiv Prahy nelze vylíčiti. Ta dnes viděla, že lid vzdor všemu je a zůstane katolickým. Ani nejmenšího výkřiku neozvalo se proti průvodu. A to jest v Praze vzácnost. Snad se tak mnohý přece jen lekl ohromnosti průvodu."

Na Královských Hradčanech.

Když imposantní průvod dospěl kolem 10. hodiny výšiny hradčanské, kdež Jeho Eminence ze svého paláce spolu s nejd. panem biskupem Doubravou průvod sledoval, rozdělil se tak, že část účastníků, mezi nimi praesidium sjezdu, moravští hosté a hodnostáři, odebrala se do metropolitního chrámu Páně, ostatní pak seřadili se před oltářem na třetím hradním nádvoří.

Velechrám sv. Víta, jehož hlavní oltář skvostně byl upraven, naplněn byl do posledního místečka. Sedadla v presbytáři zaujali členové v. v. metropolitní kapitoly, praesidium sjezdu a honorace. Celý presbytář vyplnili Slováci a Slovačky ve svém úboru národním, tvoříce tak malebný pestrokvětý záhon; ba i lavice a sedadla chorová byla jimi vyplněna. Na stupních k presbytáři rozestaveni praporečníci.

PRŮVOD VCHÁZÍ DO NÁDVOŘÍ HRADU PRAŽSKÉHO.

Na kazatelnu vystoupil metropolitní kanovník Dr. Josef Tumpach, aby v řeči láskou k církvi, vlasti a svatým patronům se nesoucí promlouval k zástupům na slova Písma: „Pomoc naše ve jménu Hospodinově, kterýž učinil nebe i zemi“, vybízeje ke stálosti a vytrvalosti ve víře svatováclavské a k obraně víry té proti nepřátelům a škůdcům jejím.

Zatím na nádvoří hradním, kdež oltář byl květinami ozdoben a prapory obklopen, kázal vdp. P. Alois Jemelka T. J., povzbuzuje nadšeně účastníky sjezdové, v ohromném počtu tam přítomné, k tomu, by Krista nejen rozumem, ale i srdcem pevně se drželi.

Po skončených promluvách ve chrámě i na nádvoří hradním přijel J. E. nejd. pan kardinál Skrbenský, aby měl slavné služby Boží ve velechrámě, a nejd. pan biskup Dr. Josef Doubrava, by měl tichou mši sv. u oltáře venku.

Jeho Eminencí uvítán nejdůst. v. v. metropolitní kapitolou a klerem velechrámovým, ubíral se za zpěvu Griesbachrova „Ecce sacerdos magnus“ ke svému trůnu, kdež oděl se pontifikálními rouchy. Při mši sv. provedena byla sborem velechrámu svatovítského řízením kapelníka při dómu Karla Douši mše téhož autora, poctěná cenou Akademie věd a umění: „Missa in honorem s. Wenceslai“, jež případně ke slavnosti té zvolena, taktéž náležitě byla provedena. „Graduale“ při ní bylo od Jos. Cainera, „Offertorium“ pak od Dr. Frant. Witta. S jak pohnutým srdcem Jeho Eminencí mši sv. sloužil a ku konci požehnání uděloval, nedá se ovšem vysloviti, ale dá se to mysliti, když viděl přímo před sebou ty, mezi nimiž jako mladý duchovní byl působil.

Při mši sv. na nádvoří hradním provedena byla staročeská mešní píseň: „Hospodine, všech věcí pane“, kterou za tím účelem pro sbor trubačů upravil kapelník České Filharmonie pan Jan Elsnic. Velebně nesly se zvuky této písně po rozlehlém nádvoří, zvyšujíce posvátnou náladu při nejsv. oběti, a když na konec zazněly zvuky písně svatováclavské a shromáždění tam tisícové pěli ji tu poblíž hrobu tohoto světce a dědice země české mohutným sborem, byla to chvíle přímo úchvatná, velebná! . . . Po mši sv., při níž přítomni byli též zástupcové šlechty: kníže Zd. Lobkovic, princ Jan Lobkovic, kníže Karel Schwarzenberg a j., nejdůstojnější pan biskup Dr. Doubrava, pomodliv se s věřícími, vyslovil srdečnou radost nad velikolepou účastí, načež odejel do arcibiskupského paláce.

Také Jeho Eminence nejd. pan kardinál vrátil se po pontifikální mši sv. do své residence. A krátce po té přišli moravští

Slováci před arcibiskupský palác, aby pozdravili svého bývalého kaplana. Majíce ve svém středu vlčňovskou kapelu, seřadili se na Hradčanském náměstí proti balkonu paláce, a když nejd. pan kardinál na balkoně, voláním „slávy“ uvítán, se objevil, pozdravil ho Dr. Hruban jménem moravského lidu v tato slova: „Přišli jsme sem z povinnosti náboženské a vlastenecké. Pokládám při této vzácné příležitosti za svou povinnost jménem moravského slováckého lidu z celého srdce projeviti Vaší Eminenci naši úctu. Bůh žehnej Vaší Eminenci dlouhá léta.“

Jeho Eminence p. kardinál Skrbenský poděkoval takto: „S pohnutím děkuji vám, drazí krajané z Moravy, za váš projev co nejsrdečněji. S dojatým srdcem vidím tak veliký počet dobrého slováckého lidu, jenž ode dávna vynikal vroucí zbožností a láskou k společné vlasti. Vzpomínám radostně na dobu, kdy jsem byl kaplanem mezi vámi v Uh. Ostrohu. Buďte ubezpečeni, že vždy budu pamatovat na své milé Slováky. Nezapomínejte i vy na svého kněze, jenž dlel mezi vámi.“

Po slovech Jeho Eminence bouřlivé volání „slávy“ ani neutuchalo. Na to se celý ten veliký zástup rozešel za zvuků hudby, jež zahrála před tím hymnu papežskou, národní a „Moravo“.

V neděli odpoledne.

Nedělní odpoledne vyhrazeno schůzím a jednáním spolkovým. Počátek položen na třetí hodinu. Schůze konány ve všech třech sálech žofínských současně. Veliký zájem o vážné odborové práce dán na jevo tím, že všecka místa v prostorných těch sálech dlouho před započetím schůzí byla obsazena.

Ve velkém sále žofínském zahájil schůzi předseda zemského sdružení katolických spolků vsdp. kanovník vyšehradský František Vaněček za přítomnosti členů výboru p Václava Čákory a Frant. Noáka, a promluvil takto:

„Na místě samozřejmého srdečného vítání našich spolků dovolte, abych poděkoval komitétu sjezdovému, že nám s ochotou přenechalo nejpřednější den sjezdový: neděli. Zařazen spolkový den na tak význačné místo proto, že vývoj katolického hnutí souvisí s katol. spolky jako ruka s rukou i dnes, jako v minulosti. Vrátil se před měsícem missionář z Porýní a sděluje: Pět missií se mi zdařilo, že byly v těch místech katolické spolky. Čtyři se nezdařily, jelikož byly v místech jen sociálně-dem. spolky a žádný katolický. Jaké jde poučení z toho? Vracejí se řečníci s volebního kolbiště a sdělují, že kde byl spolek aneb aspoň

společek, lépe se jim pracovalo. Jaké poučení z této zkušenosti? To jsou fakta z přítomnosti.

Celý vývoj centra německého má na své dráze milníky, značící založení spolků pro časové otázky. Včera poslanec Václav Myslivec projevil přání, aby sjezd byl mezníkem nové svorné činnosti. Každý dobře vedený spolek jest milníkem pokroku našeho. Nejstarší takřka milník nese rok 1844; označen jménem Kolpingovým a jednotami katolických tovaryšů, akce to na záchranu a vzdělání řemeslníků. Druhý milník položen v Mohuči r. 1848 v době revoluce; nese název Piův Spolek v Německu na obranu a vyznání víry ve smyslu hesla Kettelerova: „boj proti revoluci pomocí reformy na základě křesťanských zásad". Se 24 členy začal, s tisíci působí. Třetí milník položen v Řezně v r 1849 a nese jméno Sv. Bonifáce na obranu katolických menšin. 24,000 000 marek sebráno, 2000 osadám zřízeny kostely Čtvrtý položen v Linci v r. 1850 spolkem pro nákup literárních děl: Spolek sv. Karla Boromejského jest duševní zbrojnicí katolickou.

Pátý nese název spolek sv. Augustina, na zdokonalení listu. Šestý má světové jméno od r. 1879 „Pro blaho dělnictva" (Arbeiterwohl).

Sedmý položil Windhorst „spolkem lidovým". Všechny pokroky katolické přivozeny byly svornou a rozdělenou prací jednotlivých spolků. My též vykonali jsme kus práce a musíme dokončiti ji pomocí rozdělené práce.

Angličtí katolíci učí se od centra. „Dublin Rev." přináší v každém čísle obraz k následování. My se také učme. Francouzský spisovatel nazval sjezdy katolíků: „sacramentum unitatis", „svatostí jednoty".

Taká svatá jednota ať oživuje všechny naše různé spolky, ať politické ať nepolitické, ať organisace ať bratrstva. Každý při své práci — všichni svorně. Zanedbávali jsme tuto činnost, musíme ji probudit, oživit, sjednotit a nové a nové plány dělat pro blaho společné. To buď cílem a ovocem našeho dne."

Po té zvoleno předsednictvo schůze, do něhož povoláni p. t. řídící učitel Václav Špaček (předsedou), technik Skalický a příbramský horník Patu, načež přikročeno k jednání dle programu. Prvním řečníkem byl P. Modestus Voňavka z Č. Budějovic, jenž uvítán potleskem promluvil následovně

„O vývoji a stavu katolických spolkův a praktickém křesťanství v nich".

S duší roztouženou čekali jsme den tento, kde bratrsky sejdeme se, zapomínajíce, co nás dělí, a vzpomínajíce jen toho, co nás pojí. Dnes — řekněme krátce — konali jsme generální přehlídku, zda české katolické království je schopno obrany či zda již je zralé pro hrob napomenutí. Nepřátelů vztek a naše radost nám říkají, že žijeme. Katolicismus neumřel, katolicismus žije

v Čechách a s ním žije Čechie. — S hrdostí Čecha jako radostí kněze mohu dnes zvolati: „V tomto táboře dnes je české království“.

S hrdostí Čecha, pravím, že možná to říci. Vždyť stále se papouškuje ve všech listech, opakuje na všech schůzích, konstatuje na všech poradách, béře na vědomí při všech sezeních, že český národ láme jařmo Říma a má jitřenku svobody — — a ejhle, dnes celá Čechie dala si dostaveníčko, dnes všecky české kraje přišly říci: „Když jste mluvili o nás, nemluvili jste za nás — my promluvíme bez vás proti vám.“ Celý národ zde — tam jen jednotlivci — snad jen věštci, jimž možno zvolati: „In patria nemo propheta.“ Zklamali jste se a osobujíce si právo, za celý národ mluviti, celou veřejnost jste klamali. My protestujeme dnes činem proti vašim slovům. S radostí kněze pozdravuji dnešní den a v něm událost, která bude mezníkem vlažnosti a hranicí, kde počíná nadšení a vytrvalost. Přece marně nevolaly strážné hlasy katolického kleru, toho kleru, který byl si vědom své velikosti jako veliké povinnosti ve XX. stol., jíti mezi lid a s lidem jíti k Bohu! Tomuto kněžstvu tak vlasteneckému jako církevně pracujícímu platí náš dík, náš vroucí dík. Pánové, jste-li zde, kochejte se pohledem na dílo modliteb, prací, strádání a obětí svých, a nejste-li zde – pak do tichých vašich vísek a vírných měst voláme dík ten. Lepší budoucnost Čechie bude vděčna českému katolickému kleru, který šel s lidem, jako odsoudí ty, kteří v době zodpovědné zapomenuli potřeb lidu a tluku svého srdce, které je jistě volalo tam dolů, odkud vyšli a kde zůstali bratři.

Dnešní den je nejen přehlídkou práce, ale přehlídkou vojů pracovníků. My nepřišli jen říci, že jsme tu, my přišli říci dnes všem těm, kteří nás čekali s posměchem, ale vítali s údivem, že tu zůstanem. My přišli nacvičiti dnes společně „kommando“, dáti si nové heslo, obnoviti přísahu Bohu a králi, vlasti a svému právu i svým povinnostem. Přišli jsme dnes sečísti pluky, rozestaviti stráže, jmenovati nové pluky (hvězdičky rozdají „Právo lidu“ atd. zítra, až budou jmenovati hlavní „officíry“).

Všecka naše práce, již jsme na poli hospodářském i politickém v době poslední — o té jen mluvím — vykonali, vykonána ve znamení „spojených sil“. Šli jsme po rakousku: v jednotě k síle a silou k vítězství. Naše spolky byly baštami, byly tvůrci tohoto dne.

Tím jsem u svého thematu. Promiňte, že se omluvím ještě: Nechci poučovati — jen láska mne vedla v tato místa; nechci kritisovati — jen nadšením bije srdce; — jdu říci pravdu a zpytovati svědomí — vždyť jsem jeden z těch černých — našeho spolkového života. Slovo „spolek“ vykládati v tomto shromáždění, bylo by urážkou těch, kteří mne poslouchají. Říci, že nikdy nedojdeme cíle bez sjednocení — tedy bez spolku, je věcí dokázanou; — vysvětlovati, že spolky jsou školou vojínů a arsenálem zbraní, je zbytečno.

Naše katol. spolky jsou tu proto, aby se došlo tak daleko, by nebylo třeba žádných spolků a všichni aby žili v jednom —

v církvi — plníce příkazy praktického křesťanství. Jiný cíl není. Chceme sjednoceni dojíti k úplné jednotě.

Stav našich katolických spolků v Čechách ještě však daleko neodpovídá potřebě; ještě stále svědčí, že Brynych viděl dál před 10letími, než vidí dnes katoličtí Čechové po 10letích. On volal: „Proti spolku spolek“ — a skutečnost ukazuje, že všecky strany se učí od našich generálů taktice, kdežto my zapomínáme povinné poslušnosti vyplývající z porozumění. Stav našich spolků nerovná se stavu spolků nepřátel. Ať mluvím již o spolcích vzdělavacích, hospodářských, politických — zůstávám při svém tvrzení.

Zhošťuji se první své úlohy o stavu našich spolků slovy: Jediným a nejhroznějším naším nepřítelem je naše zaslepenost a liknavost, která se neodvážila blíže ku práci.

Jsou místa, kde sociální demokraté, národní socialisté, Volná myšlenka pracují ve svých posicích — jen první domácí pán stále ustupuje a čeká, až snad se některá se stran smiluje a řekne: „Chceme také klerikální spolek, abychom tu byli všichni a mohli počítat, kolik přece je stran v Čechách.“

Jsou celé kraje v Čechách, kde „nepřítel člověka“ tak hluboko uspal lid, že na hodiny daleko nevědí o ničem katolickém, než o tom, o čem se s babičkou učili, a pak to, co soudruh, jejich zástupce v lidovém parlamentě, jim „přinesl“.

Jako nejsme ve státě proto, aby stát jen vládl, tak nejsme také katolíky jen proto, aby církev jen stále bezmocně protestovala, ale aby jednou rázně pracovala; a u nás to bude tehdy, až zvýší se všeobecně stav našich spolků, organisací atd. Každá víska, každé město budiž baštou katol. spolku, a spolek řádně vedený bude baštou mravnosti a víry každé vísky a každého města.

Nepřítel stává se stále troufalejším. Vášeň a nenávist už neskrývají se v temnu večera, ale chodí veřejně ve dne . . . mluví, a nahlas mluví a zákony lámou a vězení se nelekají. — Proč? Mají své stany — zloba pekla má své bašty ve svých spolcích.

Pánové! Táži se: Je to něco nebo nic, když v Čechách odváží se muž, k nábož.-mravní výchově přísahou vázaný, říci: „Není Boha, proto náboženství je nesmyslem?“ Stalo se v Plzni 17. ledna 1907!

Je to něco uraziti city millionů, nebo není to nic, zahrávati si s právem lidu zákonem hájeným a srdcem bráněným?

Něco je to tam, kde „někdo“ vstane a ten někdo mluví hlasem tisíců; tam se zalekne i „volně myslící“ a myslí moudře. Nic to není tam, kde nic není.

Něco je to tam, kde je spolek, organisace — nic to není urážet lid a jeho svaté city tam, kde blaženost ustlala a liknavost kde lid uspala.

Čemu děkují sociální demokraté své úspěchy? Táži se v této slavnostní chvíli vás, kteří stojíte na výspách a denně přezíráte obzory jejich práce

Náhodě? Pak táž náhoda mohla i nám poslati 87 mužů do parlamentu. Nářku? Tomu-li tak — tož my bychom byli prvními na úspěchy.

Práci spolkové, vytrvalé práci společné!

Tajemství úspěchů je tajemství rozhodné vůle a upřímné práce! A té dosud u nás není v nadbytku.

My všichni pevně věříme, ale věříme více, než je třeba. Věříme, že Bůh udělá zázrak, že zeď vystaví kolem nás, až nepřítel sítě postaví!

Spolkový život u nás bral na sebe přirozeně ve svém vývoji ráz doby. Potřeby doby vyvolávaly spolky s tou či onou tendencí. Spolky vzdělavací před časem hrály svou roli jako dnes ji přijímají spolky odborové. V posledních letech s blahým vědomím můžeme konstatovati, že vznikla v našem táboře celá řada spolků, které již nepřátele nenutí „k smíchu útrpnému", jak psávali, ale k „práci záchranné", jak říkají.

Všeodborové sdružení křesť. dělnictva v Hradci Králové stalo se mohutným pilířem, který zdobí velikolepou stavbu strany katol. lidu v Čechách. Leží v něm porozumění potřebám doby, jako porozumění potřebám srdce. Křesťanství je základem a křesťanství je vrcholem. Praktické křesťanství je zde programem. Nemenší a neméně významný je spolek našeho katol. zemědělstva. Nový to důkaz, že čeští katolíci chápou nové volání nové doby a nové opakování starého zjevu, že český pravý sedlák je jen katolíkem a Čechem. Organisace mládeže — té dobré mládeže venkovské a naší mládeže městské, dorostu řemeslného, jednotlivé jednoty katol. tovaryšů, spolky náboženské, Mariánské kongregace, které pod svým zářným praporem shromažďují řady nadšených jinochů — toť opět zjev, který svědčí, že čeští katolíci pozorují chod času a naslouchají jeho tužbám.

Slibné spolky katol. žen a dívek se svojí kratičkou historií, ale velikou prací, opravňují k nejlepším nadějím.

Spolkový život náš jde cestou přirozeného vývoje: od první kostry spolkové až k poslední růžici v gotické stavbě. Dnes stojíme ve stadiu vývoje živlu sociálního a politického na podkladě křesťanském.

Spolky rostou — nevím však, zda by nebylo vhodno, abych také aspoň jednou citoval Písmo — nuže „Multiplicasti gentem, non autem laetitiam". Spolkový život béře na sebe namnoze ráz roztříštěnosti pošlé z egoistických snah Myslím, že bude třeba v Čechách ještě založiti spolek slučující všecky spolky k jedné spolkové práci Naše diecesní sdružení katolických spolků jsou institucí, která jistě není marně v život vyvolána. Jen třeba se strany spolků spolupůsobení, se strany sdružení iniciativy. I diecesní komitéty nepolitické organisace po vykonaných volbách komitétu strany polititické budou moci ruku v ruce — ne však ruku proti srdci — jíti s prvními k společným cílům.

Mnozí — a k nim se řadím i já — často bloudí v myšlenkách v Porýnsku a počítají úspěchy spojených spolků katol. německých ve světovém díle, Windhorstově „lidovém spolku". Kdybych směl říci, co si myslím, pak bych řekl: „Bylo by to

u nás hezké míti Windhorsta, ale když nemáme Windhorsta, aspoň ať máme podobný spolek."

V dnešním rozmachu spolkového života zásada „Aut sint ut sunt, aut non sint" platit nemůže. Platila-li o jesuitech, nesmí platiti o těch, kterým přezdívají jesuitů ve fracích.

In unitate salus! Samostatnost a samospráva jednotlivých budiž šetřena, šetřiž však spolek společného postupu proti společnému nepříteli!

Není možno opominouti časově promyšlených, jako časově nutných institucí, jimiž jsou katolické spolky naší intelligence. Dík Bohu — dnes již možno o laické katol. intelligenci mluviti a dík jim, možno o nich mluviti jako o semeni zdatné budoucnosti.

Připomínám naše vysokoškolské studenty v. jejich Lize. S hrdostí na ně patříme a s nadějí je pozdravujeme. Hyperkultura jich neschvátila, falešná kultura, která by mnohdy ještě potřebovala lekce základních pojmů slušnosti — (o pojmech práv nemluvím) — ta se jich dotkla jen svou slinou, nestrhla jich však svůdnou silou slova státem placených professorů, hledajících Boha a ztrácejících vlast, jich nesvedla od Boha — těmto patří dnes náš obdiv, dík a prosba o vytrvalost, jim platí náš slib — slib všeobecný, český slib: „Pánové, jako bratři jedné krve, jedné víry, jdeme s vámi, jako bojovníci za stejné ideály vaše boje přijímáme za své a prohlašujeme, že jsme již syti vašeho odstrkování, vašeho posmívání. Český lid bude hájit zájmů svých synů proti každému a proti všem a vždy. Chceme, abyste na Karlo-Ferdinandově universitě byli rovnocenni."

Zastavuje-li se někdo nad slovem mým, pak s klidem stoika odpovídáme: „Chceme, aby jednou stát měl poctivé úředníky, proto chceme zachovati křesť. a katol. smýšlení našim studujícím."

Obdivujete-li v rámci našeho spolkového života naše studentstvo, nezapomenete v této památné chvíli nadšení věnovati vzpomínku slibné organisaci našeho katol. učitelstva. Co je dobrý učitel, poznáváme my, kteří víme, co je zkažené dítě. Co je katol. učitel, poznáváme, čteme-li nekatolické projevy našich učitelských listů. Katolický učitel je dnes drahokamem, který je stále v ohni terroru zkoušen. I jim náš dík za mužnost jako ostatním, slabým naději, že i je najde čas a přivede upomenutí na přísahu do tábora obránců kříže a zachránců mládeže.

Prominete vy, jako prosím, aby prominuli i zapomenutí, že tímto končím pojednání o vývoji našeho spolkového života.

Řekl jsem, že spolkový život katol. je „Credem" katolíka. Potom ovšem musí býti toto Credo skutkem, tento skutek dobrem plynoucím ze srdce přesvědčeného a milujícího. Spolky naše musí býti školou praktického křesťanství. Slova Dr. Decurtinse: „Sociální otázka bude rozluštěna ve stínu kříže aneb nebude vůbec rozřešena" jsou programem našich spolků, ježto jsou programem prakt. křesťanství.

1. Ačkoli si vážím katol. spolků, nezatajuji, že jen ty jsou živými voji, které pijí ze studnic milostí svátostných. Síla muže je v modlitbě a ve svátostech.

Společná sv. přijímání dle spolkových stanov musí býti dostaveníčkem všech členů a slavností všech rodin členů. Společné přijímání spolkové je nejkrásnější kázání o důležitosti sv. přijímání, je to zpytování svědomí chladných, posílení slabých a nadchnutí silných. Velicí muži jako Windhorst, Görres, Malincrodt, O'Conell musili hájit práv lidu, ale znali i povinnosti své k Bohu. Dobře říká P. Abel: „Ve spolku člověk snadněji svaté přijímání odbude; skryje se v řadách ostatních!"

2. Druhou prací našich spolků je práce pro svobodu a vliv církve, aby tato o své pomoci nejen mohla mluvit, ale mohla ji i provést.

K tomu musí býti svobodna. Nehodno ve svobodném státě poutati ochránkyni svobody. My jsme daleci toho domnívati se, že kněz patří do sakristie a muž a žena jen do kostela. My se přesvědčili, že tím potvrzuje se domněnka, že církev patří mezi antiquity — v zapomenutí. My nechceme Francii následovat, my se jí chceme vyhnout. Již Tertullián řekl: Nejsme nečinnými členy společnosti, nýbrž dobrodinci, snažíme-li se ve veřejnost křesť. zásady vnésti a v užívání uvésti. Nenáležíme k těm, kteří pláčí, že je zle, a zoufají, že nebude lépe, ale k těm, kteří i když je nejhůř, pracují, aby bylo nejlíp. Nejsme a nesmíme býti ani v řadách těch, kteří v katastrofách vidí obrození. Padnou-li zdi, padnou i na nás — ve troskách jsou i pro nás hroby.

Cílem katol. spolků jest a zůstane hájiti práv církve, aby církev mohla hájiti práv všech. Odkazuji vás na dějiny její, chcete-li důkaz, zda toho dovedla, a odkazuji na zaslíbení, zda i dnes to zmůže.

Boj za svobodu církve povedou naše spolky tím, že oprávněné členy své povedou všecky k volební urně. Žijeme v ústavním státě, kde právem jednotlivců jest zasáhnouti ve veřejnost a oznámiti svou vůli volebním lístkem. Buďte si vědomi, že nám zadarmo — vyjma oprátky na krk — nedají ničeho. My si musíme vybojovati vše, co nám patří. Proto v boj! My nechceme milost, chceme své právo.

Známé výmluvy po trhání sjednocenosti, po málocennosti jednoho lístku opomíjím. Sjednoceni jsme šli — ale odkopnuti jdeme sami. Kdo je v právu? Každý lístek má svou cenu, a každý jednotlivec má povinnost užiti ho pro svobodu církve.

Nemylte se, nejedná se dnes o otázky čistě politické, o otázky stran — v posledním bodě jedná se o pád či vítězství křesťanství. Nejde o to, zda Evropa zítra bude toho či onoho, ale zda bude či nebude Kristova. To je poslední písmeno programu všech nepřátelských stran. Chcete důkaz? Nuže, jmenujte mi jen jeden časopis sociálně-demokratický, který by o náboženství mluvil s takovou slušností, jako se sluší mluviti o pře-

svědčení cizím. Můžete jej jmenovati? Já ne — a četl jsem české snad všecky a někdy i ital. „L'asino".

Jdou všichni proti nám — tedy všichni proti nim! Tuhle jsem měl radost. Počalo se opět mluvit o nutné změně § 111. Myslil jsem si: To by bylo ulehčení — pro sociální demokraty, národní socialisty a Volnou myšlenku a někdy i Sokola, měli by snazší rozluku — nemusili by na katolickou církev choditi jako nerozluční manželé. — Ale Herodes a Pilát se stali přáteli — skrze Krista.

Vzdělání stavovské, vzdělání apologetické — toť jsou body, jichž význam každým dnem stoupá a které v našich spolcích musí býti uplatňovány. Také hnutí charity.

3. Sociální otázka řešena v duchu křesťanství je úlohou a — pravím — povinností našich spolků.

Buď je křesťanství povoláno k reformě sociálních poměrů — pak je lží opak nepřítelem tvrzený; aneb nemá povolání, protože nemá síly, pak je lží naše tvrzení.

Pravdou je prvé, a že mnozí vidí pravdu v druhém, je vina u nás, kteří liknavě se otázek sociálních chápeme, třeba o nich horlivě rokujíce. Práce sociální nesmí se přenechávati jiným, kteří jdou jen experimentně. Na tomto kolbišti je také místo katolíků, a první místo! Kde se katolík — prakticky prováděje zásady evangelia — chápe práce, mnoho opraví, mnohým hne, o mnohém vzbudí pochybnost . . . Německé katolické centrum a katolický klub poslanců ve Vídni — myslím — přes odpor socialistů, patentovaných reformátorů, uzákonily opravy!

Práce tato odpovídá zásadám evangelia. Křesťanství není povoláno jen jednotlivce zachrániti, ale celé společnosti skytnouti ve tmách světla, ve slabosti opory, v zoufání naděje.

Oči mohou vzhůru, ale ruce k nebi nedosáhnou, ty staví žebřík, a tím je sociální práce pro spokojenost jednotlivců, záchranu rodin a pomoc celku. První křesťané nejednali jinak . . . Ještě byly ruce poroseny svatou krví těch, jichž mrtvá těla právě unesli z arény do katakomb, a již opět chápali se práce pro dobro celé římské společnosti. „Hesterni sumus," píše Tertullián, „et omnia implevimus." V senátě byli na foru byli, ve škole byli, všude byli. Křesťanství není slovem, je činem!

V ý m l u v o u, řeknu lží je slovo, které uráží a zaráží: „Katolická církev není povolána k práci sociální." — Zahalte se, velikáni křesťanští, odsuzujíť vás lidé XX. stol., kterým jste se stali přepjatci, protože jste pracovali. Františku, marně jsi chudobě se zasvětil, abys milliony obohatil; marně jsi, Vincenci, síly, práce a život celý zasvětil ubohým — my tě nechceme znát, ty ses prohřešil na zásadách křesťanství. Bosko děti jsi zachránil, ale nevěrným zásadám křesť. se stal, vstup v zapomenutí a plač své viny. Vy, milosrdné sestry, dobře činila Francie, když vaši slabost urazila násilím; — hřešíte, bratři sv. Jana, kteří skláníte se nad lůžkem, abyste poslední chvíli opuštěných osladili šepotajíce slova útěchy a blahé naděje; — nepochopili jste ducha evangelia

vy, před nimiž skláním se s úctou a jichž jméno vzpomínám s láskou, dědicové prací a nadšení de La Sal'ova, ani vy, třeba děti nejopuštěnější voláte, ani vy nepracujete v duchu křesťanství — — jsou lidé, kteří i evangelium opravují: pertransiit benefaciendo!

Je to pravda? Je to lež? Vaše srdce odpovídají a vaše ruce odpoví!

Katolík nemusí býti sociálním demokratem, aby mohl sociálně pracovati, jako nemusí kněz býti odpadlíkem, aby mohl státi ve víru sociálních bojů jako strážný duch svého lidu. K Napoleonu I. uveden odpadlý kněz, který očekával přátelského přijetí a odměny: „Zřím ve vás jen deserteura vašeho praporu. Můžete jíti."

Táž slova platí o jednotlivcích a jsou hrozbou celým spolkům, kteří se vyhýbají sociální práci.

Nejpádnější apologií našich spolků jest apologie činů! Na nás je nyní tuto provésti a podati příštím desetiletím důkaz, že křesťanství i ve XX. stol. má sílu záchrany. Sociální prací a vyškolením k ní zavážete si budoucnost k vděku. Vězte, že lidé XX. století budou s láskou objímati knihu evangelia, kterou lidé XIX. stol. zneuctili, jestli my budeme s to slaviti vzkříšení činů hrdinných.

Sociální práce naše musí pojímati všecky stavy, všecky potřeby a pěstiti všecky křesťanské ctnosti.

Naše spolky musí pracovati k povznesení práce a dělníka, musí vrátiti mu jeho čest, rolníku jeho nadšení, rodině vrátiti její nezadatná práva, mládeži zachrániti víru a mravnost. Jen taková práce utvoří novou epochu v životě katolickém. Proto „do dělnických, do zemědělských, do jinošských spolků katolických!" musí býti heslem dne!

Pamatujte také i toho bodu, že musíme pracovati tak, abychom stavěli hráze sociálně-demokratickému hnutí, které nikdo nesmíme podceňovati. Kdo zná rodiče — třeba by dítě bylo levobočkem — sociální demokracie, nepochybuje ani dost málo, že dítě zdědilo povahu otcovu! Sociální demokracie již není pouze stranou dělnictva, je stranou pochybovačů, — řeknu více — stranou haerese — atheismu. Nechcete-li, aby z československé sociální demokracie vzrostlo československé pohanství — pak do práce, volejte, pracujte, budujte — Bůh požehná!

Rád bych více řekl — vůle však je slabší než síla okolností.

4. Tisk. Vyslovuji nejvíce užívané slovo a snad nejvíce přeslýchané. Katolický tisk!

Spolky musí býti továrnami na kolportéry katol. tisku. Žádný spolek nemá práva činiti si nároků na jméno katolický, nečte-li katolicky, a žádný spolek nemá práva zváti se činným, nešíří-li katol. tisk. To není sport — to je povinnost. Stavíte jen hru z karet, dokud nestavíte na organisovaném tisku.

V našich spolcích musí býti ne čestná, ale nutná funkce i kolportéra. Žijeme v době, kdy se shání po antiquitách. Věřte

mi, že budoucí společnost, stavěna na základech Volné myšlenky, ta že si jistě nenechá na věčnou upomínku jeden exemplář kněze, který v osadě založil spolek a v něm zavedl nucenou funkci odebírání a čtení katol. tisku — Tot pojištění, býti aspoň po smrti ukrytu zrakům zvědavých.

5. Péče o dorost, o mládež.

Chcete žíti? — Pak musíte chtíti dorost! Chcete taký, jaký dnes je? — Pak musíte začíti budovati nový! Chápete-li čas, pak uchopíte se nejdříve mládeže. Tajemství, jímž se domůžete jejího srdce a důvěry, je tajemství lásky. Mějte ji rádi, utvořte pro ni odbory při svých spolcích, pečujte o její zábavu a vzdělání, a s klidným srdcem čekejte pak dnů příštích: sebe těžší boj — i ten nejkrutší boj kulturní přežijete. Zůstanou zde dědici vašich snah a svědkové vašich prací!

6. Pěstování pravého vlastenectví.

Uměle vyvolána a uměle živena je pochybnost o naší lásce k vlasti. Vytýkají nám, čím sami mnoho hřeší, vytýkají nám ziskuchtivost z vlastenectví, vytýkají nám ultramontanismus, vytýkají nám zradu mateřské řeči, mluví o naší slabosti v hájení práv království Českého. Přečtěte si jednou nějaký časopis — ani to nemusí býti sociálně-demokratický — jestli pan redaktor se na cestě potkal s jistým poslancem a předsedou nejmenšího klubu poslanců spletl si jména a psal o „klerikální bezpáteřnosti“, „zaprodajnosti“, „servilnosti“, „centralismu“. Myslím však, že prof. Masaryk nebyl klerikálním poslancem a že tehdy ještě Boha nenašel, když se svým soudruhem hlasoval pro potupení českého národa. — Kdyby Boha byl našel již, byl by mu týž přikázal milovati vlast všude, vždy, jako to káže nám.

Mlčíme, když nám spílají slabochů, tiskneme rty, když nám přezdívají zpátečníků - nemlčíme však, když nám vytýkají nevlastenectví.

V lásce k vlasti a králi nedáme se nikým předejíti; žádnému není vlast světější, než nám. My nectíme svého krále a nemilujeme svou vlast jen z osobních zájmů, poněvadž nám snad vyhovuje, nýbrž z náboženských zásad. Kdož hanobí naši vlast a zneuctívá krále, je netoliko naším nepřítelem, že hanobí otčinu, ale proto, že uráží i city naší svaté povinnosti. Jako katolíci jsme povinni milovati svou vlast!

Ptejte se jen oněch ztichlých míst, kde stojí kamenné kříže na věčnou upomínku, že padli tam rekové, ptejte se, čí že tam kanula krev, čí že to byla ruka, která se zdvihla k hájení napadené vlasti. A ona poví vám, že to byli otcové vaši, synové prostých matek, ale vnuci veliké víry — katoličtí Čechové! My zdědili jejich půdu s přesvědčením, že uchováme jen potud zděděný jazyk svatováclavský, pokud zachováme víru Cyrillo-Methodějskou. O piedestal víry opírá svou hlavu vlast.

S hrdostí můžete listovat v dějinách Čechie a nechati mluviti věky, které svou řečí potvrdí vaše smýšlení: „Čech nebyl zrádcem vlati, dokud nezradil Boha.“

Ovšem — říkám předem, kdo šovinismus zaměňuje s vlastenectvím, ten u nás nenajde, co hledá. Nekřesťanský šovinismus, který z krve jiného národa připravuje maltu k udržení vlastního, ten zavrhujeme, tak jako proti němu protestujeme, ať ho již páše Maďar na Slovácích neb ruský kolos na Polácích. My chceme svá práva, nedotýkajíce se svatých práv druhých.

Smím snad říci, že králové nejsou dosti bohati, aby mohli si koupiti naše přesvědčení, dvory nejsou dosti zámožné, aby mohly zničiti za to klid svědomí našeho. Čech sklání se před Bohem a jeho zákonem, před majestátem pravdy, práva a spravedlnosti. Miluje svůj jazyk a víru a svou zem. Ať vábí, nemění se, ať hrozí, nebojí se, ať poutají, neprodá se. Byl a jest a zůstane Čechem a katolíkem. Tolik na adressu těch, kteří nás podezřívají, tolik na adressu našich katol. spolků, které vzrostly ve stínu koruny svatováclavské. Je to kus křesťanství praktického, učiti spořádané lásce vlastenecké. — Spěchám ku konci. Tolik ještě zbývá říci — a již nemožno říci ničeho.

Volám tedy všechny k záchranné práci: „Stavte hradby," napomínám všechny: „Posilněte stráže," prosím všech: „Cvičte mužstvo ve zbrani," a zapřísahám všech: „Stavte mosty!"

Boj je tu. Ukažte, že jste rozuměli, když v dáli se blýskalo!

K spolkové práci povolán každý a každý spolek povolán k záchranné práci.

Ku hrobu vlekoucí se stařec — ať jde s námi! Kdyby více neměl než křesťanskou smrt, pak ať tou posílí přesvědčení; muž ať jde a silou, ať žena jde a písní, ať jinoch jde a nadějí, ať sílí bojující! Při reorganisaci společnosti není výmluvy! Výmluva je zde zbabělostí a zbabělost zradou. Již jednou si řekněme pravdu: Jednou je třeba začít a jednou je třeba chtít!

Zítra je pozdě, dnes je poslední chvíle. Buď dnes anebo nikdy!

Vítězství skloní se na stranu silných obránců pravdy. Vítězství má býti vaše. Chcete je? Pak chcete obět, práci, utrpení — pak chcete spojené síly, pak chcete společnou práci.

Ruku k ruce, srdce k srdci, k hrudi hruď! My jsme tu, dědicové lánů, ale i dědicové povinnosti. Zdviháme kříž, nad hlavou plane, na horách hranic, leskne se s výšin paláců a věží — — čtu v jeho záři radostné: „In hoc signo vinces" a slyším v millionech přísahu Čechů: „Národ Václavův slibuje věrnost, práci."

Nuž, dobrý Bože, dnes nás zříš, to jsou Tvoji Čechové, Tvého Václava synové. Dej nám jednotu, dej nám sílu udržeti jednotu, a my budeme silni udržeti Tebe ve své krásné vlasti Tebou zdobené a Tebou slavené. Katolická Čechie u Tvých nohou dnes opakuje přísahu otců: „Tvoji Čechové vždy Tvoji a vždy Čechové!"

Řeč páně Voňavkova doprovázena byla salvami potlesku; dovedlť řečník, jak se říká, sáhnouti na žílu.

Po něm referoval redaktor „Našince" v Olomouci vdp. J. Světlík o spolkové organisaci katolíků moravských. „Na Mo-

ravě“ — pravil — „máme půl druhého sta tisíc organisovaných katolíků, každé neděle konáme 20 až 80 organisovaných schůzí, a to po tři léta, těchto dnů pak založíme zemský svaz živnostnictva, svaz žen a dívek a zemský spolek tělocvičný. Na Moravě není města bez organisace, nyní pak dojde i na poslední ves. Přeji Čechům, aby dostihli našeho příkladu!“

P. Ostrčilík T. J. doporučuje katol. organisacím jako základ náboženský život a hojnou účast na sv. svátostech — což osvědčilo se v organisaci lidu irského.

Kaplan Beránek odmítá výtku nepřátelského tisku, že katolíci pracují pro cizí zájmy, a doporučuje fedrování spolků katolické mládeže, hlavně besídek učňův a jednot katolických tovaryšů.

Po čtvrthodinné přestávce, když pozdravil shromáždění p. Faustin Kilewski, Polák z ruského Polska, následovala řeč pana inženýra Jana Dostálka na thema:

Stávky, mzdy a kartely.

Liberální nauky hospodářské, řídící se zásadou „laisser faire“ et „laisser passer“ (ať to běží jak to běží), ať mocní tohoto světa dopouštějí se sebe větších bezpráví na slabších, ať nespravedlivě snižují mzdu, ať zvyšují ceny potravin a produktů svých, nemá zákonodárství v tomto nepoctivém řemesle „mocné“ svými trestními paragrafy omezovati, nýbrž úplnou volnost v životě hospodářském jim ponechati; nauky ty rozdělily národy na dva tábory, a to na tábor organisovaného kapitálu a na tábor organisované práce.

Každý z těchto má jisté prostředky, kterými buď chce hájiti svých práv, neb které mu slouží k potlačení slabších, aby svého cíle, bohatství, moci, vlády třebas přes tisíce mrtvol slabších dosáhl. Právě hroby padlých, přemožených, jsou mu svědectvím, že cíle svého dosáhl. Než padnouti, zahynouti, umříti se nechce nikomu, ani katolíkům ne. ba ani největšímu chudáku, majícímu jen holé ruce a zdraví. Každý chce býti živ, a slušně živ, neboť země jest stvořena pro všechny, nejen pro kapitalisty, nejen pro sociální demokraty, ale i pro rolníky, řemeslníky a křesťanské dělníky. A proto snaha, opanovati svět kapitálem a upírati právo života druhým, vyvolává protisnahu sebeochrany slabších.

Jedním z nejnebezpečnějších prostředků sebeochrany slabšího tábora, organisované práce, jest stávka, u zaměstnavatelů výluka. Tato zbraň není ovšem vynálezem novověku, neboť již starověk a po něm středověk stávkami zmítán býval; dlužno jen vzpomenouti cesty z Kapue do Říma, při kteréž dal Crassus vztyčiti kříže a na ně 10 tisíc vzbouřených otroků přibíti.

I. Čím jest stávka společnosti lidské a její škodlivost nejlépe poznáme, uvážíce její následky po stránce společenské, hospodářské, mravní a právní.

1. Stávka v ohledu společenském jest válkou mezi kapitalistou a dělníkem, jest to následek hříchu, který páše buď zaměstnavatel na dělnictvu, aneb dělnictvo na svém prácedárci. Stávka jest semeništěm nejvýš nebezpečného třídního boje, ze kterého národové mají škody ohromné; neboť národ jest tělo, jehož údy svorně musí pracovati, aby tělo bylo silné, zdravé. Ale jak vypadá tělo, kterému žaludek vypoví poslušnost, jak vypadá tělo bez nohou, rukou, očí?

Právě tak vyhlíží společnost s třídním bojem, stávkami. Pohled na chudáka chorého o berlích se smýkajícího a vlekoucího u nás vzbuzuje soucit, snahu pomocnou, milosrdenství — což pohled na vzájemně válčící společnost lidskou nemá u nás vzbuditi soucit, nemá nás pohnouti k tomu, bychom třídní boj — stávky — odstraňovali a pro svornost jednotlivých stavů společenských pracovali?

Sv. Otec Lev XIII. volá k nám: „Svornost plodí krásu věci a pořádek, ale ustavičný boj naopak zdivočení a zmatek!“

Pročež pro svornost a tím krásu vlasti směřuj naše činnost.

2. Stávka jest nejen zlem po stránce společenské a působí škodu společnosti lidské třídním bojem jí nepřirozeným, ale ona i v ohledu hospodářském má smutné následky jak pro vítěze tak i pro raněné, zaviňujíc váznutí výroby a tím drahotu a chudobu, jsouc vždy neštěstím a ochuzením té oné země.

a) Stávka rozmnožuje chudobu a bídu proto, že bývá mnoho pracovních dnů stávkováním ztraceno. V roce 1896 stávkovalo se v Rakousku celkem 595.768 dní, z čehož patrno, že dělnictvo ztratilo na mzdě nejméně 1 a půl mill. korun. (Zprávy statistické kanceláře ministerstva obchodu.)

b) Stávkami vyčerpají se stávkové fondy na podpory dělnické a na daleko větší podpory vůdců, a fondy ty musí dělnictvo haléři ze své krvavé mzdy zásobovati a nemůže ukládati fondy pro své stáří, nemoc neb dítky.

c) Stávka zbavuje výživy tisíce dělníků, kteří bývají prácedárci ze závodů propuštěni a kterým před prací v jiných závodech bývají brány zavírány. Na čela těchto, mnohdy svedených, vtiskují zaměstnavatelé Kainovo znamení, aby daleko široko chléb svůj získati nemohli. Kolik bídy zaviněno stávkami jen roku 1897, uvážíme-li, že bylo 2937 dělníků z továren pro stávkování propuštěno! A kolik tisíc ztratilo chleba v letech následujících, na stávky bohatších?

d) Hroznou žalobu vznésti musí společnost lidská na ty zaměstnavatele, kteří podplácejí vůdce, by dělnictvo ke stávce strhli, aby potom zaměstnavatelé měli příčinu dělnictva nepohodlného se zbaviti. A který dělník bývá často trnem v oku továrníka, totiž dělník sedřený, starý, který všecky síly tělesné na zvelebení závodu svého prácedárce obětoval, ten nyní, ubožák, po stávce uměle vyvolané jest propouštěn z práce. Nevraždí zde bratr bratra svého? Nevrhá ho do bídy? Vzpomeňme stávky r. 1894 plynáren-

ských dělníků ve Vídni, kdy stávkou touto zbavila se židovská společnost starých dělníků.

e) Stávka zaviňuje drahotu, neboť zboží bývá zdražováno, a co horšího, obecenstvo musí spokojiti se s tovarem nejhorší jakosti. Zboží, které jindy bývá jako bezcenné a překážející odváženo, za stávky jest draze prodáváno, ba máme i doklady, že stávky byly jen proto aranžovány, aby kapitalisté se zbavili zboží špatného a za veliké ceny. Vzpomeňme Kladna r. 1900, kdy dělnictvo 8 až 12 neděl mrzlo, hladovělo, 8 mill. korun na mzdě ztratilo, a my 40 mill. korun zvýšením 1 q uhlí až na 8 K. (Viz R. Vrba: Stávky.) Tato stávka nebyla ničím jiným než ohyzdným obchodem sociálních demokratů, kteří obohatili nejen rudé centrální pokladny v Myslíkově ulici a rozšířili jejich tisk, ale ona obohatila hlavně uhlobarony, kteří zbavili se za veliké peníze uhelného prachu. Kolik získalo dělnictvo? Velikou nullu, do práce se šlo po stávce za těchže podmínek jako před stávkou!

Nejjasněji zhoubné účinky stávek po stránce hospodářské ukazují zprávy Spojených Států severoamerických od Wrighta, sekretáře statist. kanceláře washingtonské, který udává ztrátu stávkami způsobenou v letech 1880 až 1886, kdy stávkovali dělníci 3903krát, prácedárci 1753krát, a stávkovali 1,318.624 dělníci, 2182 mistří a obchodních dělníků 173.995, na 494 millionů franků.

Dělnictvo ztratilo na mzdě skoro 300 mill. (299,889.410) franků, na stávky vydáno od dělníků 17,125.285 fr., od prácedárců 5,527.690 fr., celkem 22,652.975 franků, to jest asi jedna desetina toho, co by dělníci byli vydělali v případě práce. Prácedárci pak ztratili stávkami 170,779.570 fr.

Tyto summy nevyváží 10procentní přídavek na mzdě, neboť trvá-li stávka jen měsíc, pak činí zvýšení mzdy teprv za 10 měsíců tolik, co ztratil dělník za jeden měsíc ve stávce.

Ovšem marné jest dnes volání k dělnictvu, marně ukazujeme mu na škody stávkami vzniklé; dělnictvo jest svedeno, bez rozvahy, nevládne samo sebou, ale ovládáno jest několika nepoctivými lidmi. Existence těchto vůdců dělnictva vyžaduje těchto hrozných obětí od dělnictva, ale také i od ostatního obecenstva, a dokud dělnictvo ze spárů těchto dravců nevybavíme, škodám, bídě, drahotě nezabráníme.

3. Chceme-li poznati jasně povahu stávky, uvažujme ji i po stránce mravní, kde opět jest zlem nemalým.

Staré přísloví: „Zahálka všeho hříchu, vší nepravosti počátek“ se osvědčuje zkázonosně ve stávkách, kdy celé zástupy dělnictva zahálí, kdy zlost a vztek je podněcuje, kdy marnivost a hýřivý život továrníků hladovící dělnictvo popuzuje — zde pak pijáctví, neřesti, zoufalé útoky na cizí majetek a život nejsou vyloučeny. Smutné svědectví podává stávka v Náchodě r. 1899, kde přes 100 stávkujících odpykalo své násilí v žaláři, a v Ostravě r. 1894, kde pro násilnosti 13 horníků zastřeleno a 36 těžce poraněno.

Tak smutné výsledky a tak veliké oběti musí býti výstrahou dělnictvu a pobídkou všem, stávky odstraňovati, býti lidu Samaritánem, tím spíše pak, poněvadž vlastní vůdcové ve chvílích krytických lid nechávají na pospas mocným, trestům, ač v první řadě oni trestáni by býti měli. Když v Ostravě to šlo do tuhého, utekl vůdce Cingr do Berlína, k žádosti dělníků vrací se pak udatný vůdce a hlava stávky, ale ne k dělnictvu, nýbrž zamyká se ve své residenci! — Poctivý vůdce stojí v největší řeži a z bojiště neutíká, bojuje s ostatními, vítězí, s nimi též trpí a umírá, a jen takové bitvy se vyhrávají, kde vůdce setrvá do konce; ale kde zradí své vojsko — tam hrozná porážka, zmatek, zajetí a smrt

4. Posuzujeme-li stávku s hlediska právního, jest svépomocí; ovšem podmínkou oprávněnosti a svépomoci dovolené musí býti spravedlivé požadavky dělnictva, nedodržení smlouvy pracovní zaměstnavateli a z ní plynoucí mzda, práce přílišná neb nedělní a sváteční bez naléhavé potřeby.

Stávkovati dovoleno jen tehdy, když dělnictvu se od prácedárců skutečná křivda děje; křivda nesmí býti uměle vůdci předstírána. Před zahájením stávky třeba užiti všech možných prostředků k dosažení oprávněných požadavků a k odstranění sporů mezi oběma stranami, musí býti naděje na vítězství, stávka musí býti promyšlená, připravená a nejméně dvěma třetinami dělnictva tajně odhlasovaná, nikdy však akklamací neb na kommando několika jednotlivců.

Stávka pak, nemající podstatné důvody, jest násilím a hříchem, páchaným na zaměstnavateli i na obecenstvu. Náležité pochopení uvedených čtyř momentů dělnictvem i zaměstnavateli zamezilo by množství stávek, zamezilo by stávky bez řádného úspěchu, kterých v roce 1897 bylo as 47 procent, zamezilo by stávky s úspěchem nepatrným, jichž bylo v uvedeném roce 37 procent, tak že pouze 16 procent ze všech stávek skončilo vítězstvím, zamezilo by oběti hmotné, třídní boj mezi dělníkem a prácedárcem, kteří jeden bez druhého nic nesvedou, zamezilo by hrozné následky a škody mravní.

II. K zamezení stávek potřebí jest nejen poznati škody ze stávek plynoucí, ale třeba znáti i příčiny stávek, jichž odstranění pokoj a blahobyt národům přinese.

Na stávkách vinu nesou obě strany, zaměstnavatelé i dělníci, největší vinu však stát, který ač stará se o každý šindel kostelní, který ač mnohdy k práci neschopného, zmrzačeného žebráka z ulice vyhání, odstraňuje, by neobtěžoval kolemjdoucích, příčiny stávek a stávky samé, ohrožující životy a existence tisíců, neodstraňuje.

1. Žalovati dlužno na zaměstnavatele, kteří podceňují fysické síly dělníka a necení ho výše následkem zřeknutí se křesťanských zásad než jako pouhý stroj, domnívajíce se, že dělník jest ze železa, které nepotřebuje chleba, oddechu, opatření, chránících zdraví, se kterým možno libovolně nakládati.

SLOVAČKY V PRŮVODU.

2. Vedle oprávněných příčin jsou i příčiny neoprávněně vyvolané vůdci dělnictva, kteří nechtí dopustiti, aby dělnictvo bylo spokojeno. Zde uvésti dlužno přemrštěnou mzdu, krátkou dobu pracovní a hlavně uznání sociálně-demokratického důvěrníka či lépe řečeno policajta dosud neuniformovaného, který bdí nad tím, aby řádný dělník o minutu dříve pracovati nezačal a také o ni déle nepracoval; ovšem o deset méně může. Vykonává revisi v továrnách a dohlíží, aby žádný, kdo není kovaným soc. demokratem, do práce přijat nebyl, aby každý, kdo nechce se podrobiti nejvyšším rozkazům ne zaměstnavatele, ten je pátým kolem u vozu, ale toho zdemokratisovaného policajta, byl ihned z práce propuštěn.

Také se stávkovalo na Ostravsku roku 1896 proto, aby žid dostal každý týden z dělnictva peníze na kořalku.

Dělnictvo nevládne nad sebou, nemyslí, ale živí mezi sebou lidi, kteří nemají nic jiného na práci, než organisovati stávky. Tito myslí za dělnictvo, ale ne pro dělnictvo, nýbrž pro sebe, tito vládnou nad dělnictvem, poněvadž tato vláda jim vynáší peníze, mají jednak stávkové pokladny ve svých rukou a z nich berou první; s nimi musí vyjednávati podnikatelé, aby stávka byla skončena aneb aby stávka byla vyvolána, když velké zásoby špatného zboží mají na skladě, by tohoto se zbavili; že pak v prvním i druhém případě nedocílí uspěchu podnikatelé s vůdci bez slušné odměny těmto vyplacené, jest na snadě.

Tito lidé jsou jedna z nejčastějších příčin neoprávněných stávek.

3. Příčiny stávek dlužno hledati i v zákonodárství, které o dobrý poměr mezi dělnictvem a zaměstnavateli se nestará a výstřelky obou nekrotí.

III. Co činiti? — Příčiny stávek odstraniti!

1. Zaručme a přičiňme se, aby dělnictvu se dostávalo spravedlivé m z d y, která ujednána býti musí smlouvou pracovní. Smlouva pracovní nesmí však býti ani nájmovou, ani spolkovou, ani trhovou, poněvadž síla a práce lidská nejsou statky hmotné, pozemky, zboží, které se prodávají neb pronajímají.

Smlouva pracovní musí vázati obě strany k povinnostem, a ne jen dělníky, jimž ukládá pracovní řád samé povinnosti a žádná práva.

A tu nemůžeme souhlasiti s liberální naukou národohospodářskou, t. zv. merkantilní fysiokratickou, která určovala co možná nízké mzdy, aby prý průmysl mohl dodávati laciné zboží, nemůžeme souhlasiti, aby na úkor dělnictva a rolnictva, kterému touto zásadou sníženy ceny obilí a produktů, by společně hlady umřelo, se obohacoval průmysl.

Nesmíme souhlasiti, aby práce dle fysiokratické nauky byla ceněna jako zboží a mzda závisela od nabídky a poptávky po práci, tedy dle toho, běží li za jedním továrníkem 2 dělníci (kdy mzda klesá), neb běží-li dva továrníci za jedním dělníkem (kdy stoupá). Neboť učitelům, filosofům, advokátům nesnižuje se služné proto,

že jich jest mnoho schopných; kdyby tomu bylo tak, musil by p. prof. Masaryk přednášeti už zadarmo, neboť filosofů pravých i nepravých je tolik, těch druhých zejména jeho zásluhou, že možno, jak říkáme, s nimi ulice dlážditi. Když tedy výše služného pana professora M. neklesá počtem filosofů, nesmí ani dělníkům klesati, vždyť dělník je také člověk, který liší se od p. professora tím, že buď Boha má, aneb jej zásluhou jistého pána ztratil, kdežto pan professor Boha teprv hledá.

Jak litovati musíme ty dělníky i rolníky, kteří opouštějí tábor Kristův a spěchají v náruč liberálů, kteří svými zákony je ničí. Možno říci: „Sami si hrob kopají."

Mzda spravedlivá musí býti tak stanovena, aby dělníkům i zaměstnavatelům se křivda neděla, musí odpovídati hodnotě vykonané práce, musí poskytovati slušnou, člověka důstojnou výživu celé rodině, má z ní hospodárný dělník střádati si pro případ nemoci a stáří. Bohužel, organisovaný dělník neukládá pro stáří, on ukládá do pokladen, z nichž vůdcové bez mozolné práce pohodlně žijí.

V té věci promluvil sv. Otec Lev XIII. zlatá slova:

„Práce dobrovolně a slušně ujednaná buď věrně plněna; není dovoleno poškozovati pána na majetku jeho ani na cti."

„Dělníci nebuďtež považováni za otroky, budiž v úctě jejich lidská důstojnost křesťanstvím povýšena. Hanebné a nelidské jest zneužívati lidí za předmět výdělku a ceniti je jen potud, pokud tělesné síly stačí. Nepřednější povinností podnikatelů jest dáti dělníkům, co jim patří," t. j spravedlivou mzdu, přiměřenou dobu pracovní, chrániti jejich zdraví.

Čím toho dosáhneme? — Člověk od přírody je sobec, a dokud z člověka nezmizí sobectví, dotud nezmizí boj s kapitálem o spravedlivou mzdu a ostatní požadavky.

Na světě jest však jedna, skoro dva tisíce let stará cesta, po které by dělník s podnikatelem dobře jíti mohli; jsou to dvě křesťanské ctnosti:

1. Spravedlnost, která učí: co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim, a

2. jest to láska, jež žádá: „miluj svého bližního jako sama sebe".

Pokoj a mír mezi dělníky a zaměstnavateli jest podmíněn přijetím křesťanství a zachováním těchto dvou křesťanských ctností.

Nesmí však dělnictvo v dobách utrpení a těžké práce hledati pomoci u lidí mnohdy sobeckých, ti je k ctnosti nepřivedou, ale u toho, který tak mile je zve: „Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím."

Než nejen dělník a zaměstnavatel má se vrátiti k zásadám křesťanského náboženství, nýbrž i stát, zákonodárství, a když zákonodárství, musí nezbytně i poslanci.

Stát musí býti spravedliv, musí bdíti nad tím, aby spravedlnost panovala ve státech, musí chrániti vždy slabé v právu

jsoucí, nesmí chrániti svojí policií jen podnikatele, kapitalisty a jejich majetek, nýbrž musí chrániti i dělníky a jejich majetek, který sestává jen z rukou a zdraví. Musí zasahovati do poměru dělníka se zaměstnavatelem, a ne dle liberálů „nechat vše běžeti“, musí prohlásiti smlouvu pracovní za poměr služebný práva veřejného, nikoliv soukromého, poněvadž se týká nejen blaha soukromého, ale i celých národů; stát nesmí dopustiti, aby o mzdě rozhodovali jen prácedárci neb dělníci, nýbrž o mzdě a ostatních příčinách stávek musí rozhodovati: prácedárci, odborová společenstva dělnická a dozorčí orgány státní. Nikdy nesmí o mzdě rozhodovati sociálně demokratičtí agitátoři, dokonce ne tací úředníci státní, kteří slouží názorům protikřesťanským.

Zákonodárství nechť zavede k vyřízení neshod mezi dělnictvem a podnikateli dělnické výbory, živnostenské inspektory, kteří bdětež nad zdravotními opatřeními v továrnách. Buďtež zavedeny a rozšířeny smírčí soudy, které o sporech vzniklých rozhodnou a tu kterou stranu k povolnosti přinutí. Těmto musí obě strany své stížnosti předkládati, čímž zamezí se zbytečnému štvaní, ničení existencí dělnických, mrhání peněz národních, monopolisování stávek sociálními demokraty, terrorisování dělnictva několika vůdci.

Tito tři činitelé, stát, prácedárci a dělníci, jsou s to, aby na základě křesťanské spravedlnosti stávky odstranili a požehnání vrstvám nejširším přinesli.

V loni na Moravě pan prof. Masaryk prohlásil: „Nutno starati se o hospodářské povznesení a sesílení národa českého.“ Nuže, nechť se přičiní on první jako říšský poslanec o zákony, pokojný vývoj hospodářský zaručující, a jako universitní professor svým posluchačům, příštím státním úředníkům, nechť vštípí lásku a spravedlnost křesťanskou. Jsme jisti, bude-li v úctě spravedlnost na universitách, bude v úctě i v továrnách, v zákonech i v nízkých chaloupkách. A toho k sesílení národa potřebujeme!

IV. Tak jako stávky jsou obranným prostředkem organisované práce a také někdy prostředkem k potlačení v právu jsoucích podnikatelů, podobně tábor kapitalistů k uhájení moci a nadvlády nad slabšími konsumenty a podnikateli, tentýž druh zboží vyrábějícími, má k disposici „k a r t e l y“.

Kartely nejsou podobně jako stávky novinkou, ale mají svůj původ již ve středověku v Německu. Ovšem tehda neměly takové moci jako dnes, kdy dráhy, železnice, poštovní zřízení jsou ve službách kapitalistův a rozvoj kartelů podporují.

Myšlenka kartelů sama o sobě není škodlivá, neboť podobně zřízeny i cechy, ale kartel musí sloužiti k záchraně závodů před nepoctivým konkurrentem, takový kartel musí stejnoměrně upraviti výrobu, chrániti tak závody před úpadkem.

Kartel není ničím jiným než dobrovolnou svépomocnou organisací podnikatelů totéž zboží vyrábějících, spočívající na přísné úmluvě. Úmluva tato zpravidla zavazuje závody, akciové společnosti v kartelu stojící:

*

1. že nebudou více než určité množství zboží vyráběti, aby se trh nepřeplnil a cena zboží neklesla;

2. že nebudou své výrobky pod určitou nejnižší neb nad nejvyšší cenu prodávati neb kupovati;

3. k jednotné úpravě poměrů dělnických;

4. k utvoření rayonů, t. j. obvodů, ve kterých kartely materiál k výrobě zboží přijímají aneb do kterých své výrobky dodávají;

5 ke zřizování ústředních prodejných kanceláří pro soustřeďování zakázek a přidělování jich jednotlivým členům.

Kartelů dovolených, solidních, jest poskrovnu; ale za to jsou v době svobody národohospodářské šmahem zakládány kartely, které převahou svého kapitálu ničí podnikatele slabší, totéž zboží vyrábějící, které vyhrazují si právo výhradně obecenstvu zboží samy dodávati, cenu tohoto zboží libovolným způsobem určovati, ale vždy tak, by akcie společnosti nesly vysoké dividendy.

Kartely tyto, společnosti lidské tak nebezpečné, střední stavy a zboží odebírající lid vůbec v otroctví moderní uvalující, nazýváme pak trusty, rinky, syndikáty, po staročesku a od srdce organisacemi zlodějů en gros (ve velkém), organisacemi lichvářů, s tím jediným rozdílem, že lichváři, stojící mimo kartel, své nekalé řemeslo tajně provozují a omezují svou činnost všude na jednotlivce, kdežto lichváři zkartelovaní lichvaří veřejně, a lichvy dopouští se na celých národech, aniž by se jim spravedlivého trestu v Rakousku, bdícím tak úzkostlivě nad církevním jměním, dostalo.

Na říšském sněmu v Kolíně r. 1512 rozhodl císař takto: „Poněvadž od několika let všeliká družstva a obchodnictva v říši vzrostla, která všeliké zboží, kovy, vlněné látky skoupí a cenu libovolně určují, poškozují tím nemálo všechny stavy říše naší, a proto takové počínání se přísně zapovídá. Kdo by takového něco podnikal, ten jměním a statky propadne a bude odevzdán v moc soudu.“ (R. Vrba: Povaha kapitálu.)

Tak chránili císařové a stavové obyvatele říší před karteláři v temném středověku, a v osvíceném novověku, který obral si za úkol zničiti církev katolickou a volá: „Ecrasez l'infame“, „Zničte, hanebnici“, si zákonodárství a povolaní činitelé tak nebezpečných zřízení nevšímají a lid nechrání.

Jedině v Americe takové ptáčky chytají a je buď 1000 až 2000 dollary pokutují, aneb na 2—6 roků učiní neškodnými v chládku za mřížemi.

Dravá zvěř, ohrožující lidská obydlí, se hubí neb do klecí zavírá a lidstvu ukazuje, aby ji poznal; ale dravci v osobě člověka se ponechává úplná volnost, a místo do klece, kam by patřil, se staví na nejvlivnější místa, aby sám „o sobě“ rozhodoval.

Sv. Otec Lev XIII. vybízí státy, aby pomohly rychle společnosti, neboť ona uvržena jest ve jho otrocké.

Tážeme se kým? Liberálními zákony národohospodářskými, tedy státy samými, a z nich plynoucími kartely.

Liberálové chtěli dáti lidstvu svobodu — rovnost — volnost, ale dali svobodu a volnost kapitálu (církevnímu ovšem ne, ten jest pod kartelem státu) a lidu hodili na šíje otroctví, moderní feudalismus peněžní.

A poněvadž dnešní zákonodárství nemá práva zkoumati jednání kartelářů a je trestati, musí býti takové zákonodárství nahrazeno takovým, které bedlivě bude střežiti jednání těch, kteří ohrozují životy a existence celých národů. V tom náleží rychle postarati se o pomoc.

Lidu dána prý svoboda, ale v čem? Našim hospodyňkám cukr zdražují a cenu jeho libovolně určují karteláři.

Rolníkům, zač a kam smí prodati řepu, rozkazují karteláři.

O ceně uhlí rozkazují karteláři, a nesmrtelnou památku po sobě u uhlobaronů zanechají zde Rothschild, Weimann, Guttmann, Peschek, všichni klerikálové — ale židovští.

Cenu petroleje pro celý svět určuje kartel petrolejový a v něm dva pánové: Rothschild, Rockefeller; také klerikálové, t. zv. petrolejoví králové.

O ceně masa, obilí, mouky rozhodují karteláři.

Železo, cín, měď, mosaz, ocel atd. jsou v rukou kartelů železářských, které vyvíjejí tak lidstvu prospěšnou činnost, že akcionářům zvýšily dividendy ze 3 procent na 47 procent, že akcie se 194 K nominální ceny stouply na 2800 K, že na př. měď ze 193 K stoupla v ceně na 205 K, nikl ze 440 K na 510 K atd.

O sazbách na drahách rozhodují karteláři. Že Vám, katolíci, na sjezd nebylo sleveno jízdné — rozhodli karteláři.

Cenu toho, co všichni rádi pijeme, určují karteláři pivovarští. Vůbec, ať ohlédneme se kamkoliv a vezmeme zboží jakékoliv — o všem rozhodují karteláři.

Kdo odnáší drahotu cukru, uhlí, piva, masa, mouky, kovů, petroleje a ostatních potřeb životních? Ten, kdo jich potřebuje, a to jsme my.

Ó jak hrozné jest to jho otrocké ve dvacátém století pokrokovém!

Akcie stoupají v ceně, akcionáři bohatnou, životní potřeby se zdražují, a lid, ten dobrý, chudý lid? Ten chudne, hyne, hladem umírá.

Akcie stoupají o 50—100 procent — zdaliž stoupají i ceny usedlostí rolnických o 50—100 procent? Ceny potřeb stoupají — stoupá-li však v ceně rolníkovo obilí a výrobky živnostníků? Nikoliv!

Jho otrocké nám vloženo na bedra a vy voláte „klerikalismus toť nepřítel“. Ano, Gambetto a vy všichni, kteří tak voláte, jest klerikalismus náš nepřítel, ale ne klerikalismus křesťanský, nýbrž kartelářský, a ten není křesťanský — nýbrž pohanský a židovský.

Ku zničení tohoto klerikalismu voláme vás všechny v jeden šik k sociální práci v zájmu vašem, v zájmu národa a vlasti

volám vás, odstraňte liberální zákony, podporující kartely, volám vás, sociální demokraty, agrárníky a všechny ostatní, pracujte s námi, aby všechny kartelové úmluvy musily se oznamovati vládě, aby se nesměly díti tajně, nýbrž veřejně. Voláme vás, pracujte s námi pro zákonodárství, které úmluvy kartelní bude zkoumati a ty, které chtějí zvýšiti cenu tovarů, zruší. Voláme vás, aby vůči těm, kdož taková usnesení zaviní, aneb tajně je provádí, bylo trestně zakročeno jako proti lichvářům, a buďtež trestány ne pokutou, ale klecí — žalářem.

Nuže, všichni v jeden šik, nechme štvaní protináboženského, toho se český národ nenají, toho se nají jen zaprodaný redaktor, ale národ, nebude-li vše zdražováno, bude živ, bude zachráněn před zproletarisováním, a k tomu a k silnému hospodářskému povznesení českého národa naše činnost směřuj, a nedej Bože, aby o našem národě vinou netečnosti vlastních synů se psalo, že jest to „národ chudáků“ — a končím slovy dřímajícího již B. M. Kuldy:

„Svorná mysl nechť nás spojí
za vlast, církev v svatém boji.“

Řeč páně Dostálkova byla hojně akklamována a po ukončení jí dostalo se panu řečníku zaslouženého uznání dlouho trvajícím potleskem.

* * *

Ve druhém (malém) sále žofínském (dole) touž dobou zahájeno za přítomnosti velice četných posluchačů jednání o organisaci mládeže a otázce dělnické. Z členů výboru zemského sdružení katolických spolků byli přítomni pí. Marie Pátková a pan Karel Staněk.

Schůzi zahájil vsdp. kanovník František Vaněček, který vzpomenuv toho, že schůze v místnosti té na programu má důležitý předmět organisování mládeže dodal: „V mládeži naší jest budoucnost naše. Příkladem buďtež nám Spartáni. Žádali je kdysi, aby jim za rukojmě dali 30 mladíků. Odepřeli. Starců nabízeli dle libosti, ale mladíka nechtěli dáti ani jediného, neboť na mládeži spočívá další rozkvět a rozvoj společnosti.“ Po těchto slovech pozdravil zahajovatel vynikající účastníky a přivítav shromáždění vyzval k volbě předsednictva. Zvoleni: za čestného předsedu p. školní rada Dr. M. Kovář, za výkonného předsedu p. Jindřich Svoboda ml., za místopředsedkyni pí. Marie Pátková, zapisovatelem pak p. Dr. Podrabský.

Čestný předseda Dr. Kovář, zaujav své místo, promluvil vhodně o účelu schůze a nabádal k čilé práci. Na to předseda

p. Svoboda udělil slovo p. řídícímu učiteli ve Ždánicích, Františku Jelínkovi, který pronesl následující odbornou řeč

o organisaci mládeže.

Jak stará je církev katolická, tak staré je pronásledování její. Bylo tu krvavé pronásledování křesťanů, bylo tu hlásání bludů, které zavinilo odpady celých národů.

Dnes jsou to nauky židovského Talmudu, které pod rouškou vědy a různých filosofických náhledů šíří ve světě ducha protikřesťanského tak chytře, že toho mnozí dosud ani nepoznávají. Činí se to slovem, písmem, uměním.

Dnes nejsou to zásady křesťanské, které ve společnosti vládnou, nýbrž je to duch židovského Talmudu, který je mezi námi rozšířen a zakořeněn a jejž i mnozí křesťané nevědomky šíří, mnozí pak za mrzký groš Jidášův, domnívajíce se a honosíce se, že konají záslužné dílo pokrokové. — Stačí připomenouti učení Talmudu o majetku, že veškeren patří židům, a socialistické: Majetek je krádeží; talmudové učení, že jsme „gojim“, dobytek (zvěř), a socialistické, že člověk povstal z opice; talmudové učení o manželství křesťanů, jež nazývá „obcováním koní“, a socialistické učení o volné lásce a rozvižitelnosti sňatků atd.

Dnes jsou to četné časopisy, spolky, organisace, které všemožně usilují o vyhubení všeho křesťanského ze světa, ze srdcí lidských, a dílo to se jim znamenitě daří.

V posledních letech připadli na ďábelsky chytrou myšlenku. Vykořeňovat náboženství ze srdcí lidských jest jim již příliš pracné, a proto si usmyslili, že začnou jinak. Přičiňují se o to, aby semeni učení Kristova do srdcí lidských byl vůbec zamezen přístup, a pak se to bude Israeli vládnout. Odtud veřejné vyzývání k odpadu od církve, ku přihlašování se k bezvyznání. Lidé bez vyznání pak nedají svých děti křtít a v náboženství cvičit. Odtud též snahy čelící k vyhoštění náboženství ze školy, odtud též snahy směřující k rozvratu křesťanské rodiny hlásáním rozvižitelnosti manželství a snahy po „volné lásce“.

Proto nutno, abychom stáli na stráži, abychom všemožně hleděli křesťanský ráz společnosti zachovati, ode všeho nekřesťanského očistiti a upevniti. K tomu vede nás již pouhý zdravý rozum, který uznává, že provedení zásad učení Kristova jest jedinou jistou zárukou klidného vývoje a bezpečného trvání společnosti lidské.

Ježto v poslední době předmětem útoků nepřátelských je nevinná, slabá, nesamostatná mládež, musí i naše pozornost sem v prvé řadě obrácena býti.

Pozorujeme u všech politických stran, že usilují všemožně, aby co nejvíce mládeže získali pro sebe, pro svou stranu, pro své záměry. A to se jim daří hlavně proto, že hoví libůstkám, slabostem a špatným náklonnostem mládeže. Každý člověk je nakloněn více méně k zlému a touha po ukojení smyslných choutek

je u mládeže mocnější než u dospělých, a proto jde raději s tím, kdo jí v tom nebrání, kdo jí v tom hoví.

Heslem mnohých stalo se: Vyžíti se! A proto lze v mnohém táboře spatřiti opravdu množství mladých vyžilců.

S jakého stanoviska musíme však my pohlížeti na organisaci mládeže?

1. My musíme na organisaci mládeže pohlížeti se stanoviska křesťanského. Valná většina mládeže vychází do života s pouhým základem vzdělání, jaké poskytuje škola obecná, a i ten vlivem „pokrokářských“ živlů leckdy bývá nesprávný.

Naše organisace mládeže musí býti nejlepší náhradou za pokračovací školy, musí vykonávati jaksi přenesenou působnost rodiny dle povinnosti, již nám ukládá 4. Boží přikázání. To poroučí dětem, aby měly úctu, lásku a poslušnost k rodičům Proto především k tomu musí naše mládež býti povzbuzována. Přikázání to však ukládá povinnosti i rodičům a jich zástupcům, ukládajíc jim, aby děti vyučovali v pravé víře, přidržovali k dobrému, chránili před sváděním a o ně se starali a pečovali.

Dokud mají rodiče děti své doma a pečují o ně, je dobře. Hůře bývá, když dítě domov opustí. Zhusta se stává, že dítě z domácnosti dobře vedené se pokazí ve světě. Čím? Zkazí je svět, špatná společnost, svede je špatný tisk. Příležitost a pokušení k zlému vystupuje u věku tom nejmocněji, svůdné okolnosti podávají číši rozkoší hříšných a není li mládež na podobné okolnosti připravena, proti pokušení náležitě obrněna, klesá a zhusta úplně se zkazí. A proto budiž naší povinností, abychom se o mládež postarali tak, abychom ji před špatnou společností ochránili, před špatným tiskem varovali, proti svůdným pokušením ji ozbrojili.

Postarejme se jim o společnost dobrou, o dobrý tisk a ušlechtilou zábavu. Proto starejme se, abychom dobrou, nezkaženou mládež všude seskupili v organisaci. Do organisace té nesmí míti přístupu mládež zkažená, zhýralá. Organisace mládeže nesmí býti pokládány za nějaké polepšovny pro mládež zkaženou, nýbrž musí býti útočištěm mládeže dobré, nevinné Doporučoval bych vřele, aby do konviktů studentských přijímáni byli hoši již od 1. ročníku školy z řádných domácností, a ne později, kdy mnohý otec studenta lehkomyslného dá konviktu proto, aby mu znemožnil nepořádný život, on však mnohou špatnost mezi studenty dosud hodné zavleče.

Budeme-li míti v Praze v každé čtvrti několik takových organisací, budou-li v každém městě, v každém místě, všude naše organisace, pak budeme se moci těšiti nadějí, že se nám mládež nepokazí, ježto všude najde společnost mládeže sobě rovné, čilé, veselé, ale dobré, která jí bude ochranou před zkázou. A budeme-li doprovázeti dobře z domácnosti vychované dítě i svými modlitbami, nezkazí se tak snadno jako nyní. Pokládejme tudíž každý za svou povinnost, dle možnosti o zřizování a udržování organi-

sací mládeže se přičiňovati. To nesmíme si pokládati za oběť, nýbrž za povinnost.

2. Jaký tedy jest vlastně účel organisací mládeže? — Účel organisací mládeže musí býti v prvé řadě vychovatelský. Takový ráz musí míti celá činnost každé organisace mládeže. Podporovati zdravý vývoj mravní povahy, uvědomění náboženské, národní, stavovské až ku statečnosti šlechetné vyspělosti duše, toť má býti nejpřednějším cílem každé organisace mládeže.

Při výchově člověka, jak jsem se již prve zmínil, v době po ukončení povinné návštěvy školy nejmocnějším činitelem je společnost druhů a družek, s nimiž pravidelně obcuje, mezi nimiž volný čas tráví anebo s nimiž i pracuje Společnost působí silněji než základ v rodině položený, je mocnější než působení školy, je účinnější než kázání v kostele. To pozorujeme dobře každý. Hoch venkovský jde do města do škol nebo do učení, po čase se vrátí celý jiný. Osvojil si jednak návodem, hlavně však mimovolným následováním příkladu jiných lidí ve svém okolí jejich zvyky, způsoby i nezpůsoby, předsudky i názory. Proto třeba shromažďovati nezkaženou mládež, o ni pečovati, vzdělávati ji a povzbuzovati k tomu, aby nejen naším působením se vzdělávala, ale aby sama sebe snažila se povznášeti, aby přičiňovala se o své vzdělání, aby hleděla vlastního sebevzdělání a sebevychování. Musíme vzdělávati a k zdravé soudnosti přiváděti její rozum, ušlechťovati srdce a povzbuzovati ku konání dobrého a vytrvalosti v dobrém. Musíme ji připravovati pro život, ukazovati, jak v různých okolnostech života si počínati má, upozorňovati, které překážky se v životě naskytají, jak je odstraniti nebo jim se vyhnouti lze.

Musíme mládeži poskytovati návod k sebevzdělání a sebevychování. Musíme ji připraviti na jistá pokušení života, nebezpečí, které jí nastává. Musíme ji dle potřeby povzbuzovati, varovati, musíme jí raditi i pomáhati. To vše, čili krátce řečeno „vychování“ předpokládá vychovatelské vedení, ku kterému třeba jistého stupně vzdělání a znalosti duše mládeže, trpělivosti a lásky k mládeži.

Mládež ze školy vycházející podobá se stromku ze školky do sadu vysazenému. Ten sice stojí v řadách starších, ovoce nesoucích stromů, ale sám dosud ovoce nenese a vyžaduje ještě dalšího opatrování, aby vzrůst jeho se nezkřivil, aby chráněn byl od škodné zvěře a škodného hmyzu a korunka jeho aby byla zbavována výhonků, které by pravidelný tvar její porušovaly a zbytečně síly stromku ubíraly. A tak i mládeži třeba upřímné péče.

Musí se jí dostávati přiměřené duševní stravy, musí chráněna býti před škůdci, mrazivými větry nevěry a nemravnosti, které květy nevinnosti ničí, musí se neužitečná bujnost mládí do pravých mezí uváděti.

3. Kdo mládež organisuje, musí počítati se skutečnými poměry a k nim náležitý zřetel míti. Zejména jest to duševní ne-

vyspělost a neustálenost, finanční nesamostatnost mládeže a láska její k svobodě, k nimž dlužno značnou měrou přihlédnouti.

Před lety na křesťansko-sociálním sjezdu družstva „Vlast“ v Praze vyprávěl jistý duchovní o svém působení v jisté jednotě katol. tovaryšů. Byly pořádány pro ně přednášky. Za čas znechutily se jim, chtěli divadlo. Hrálo se divadlo, za čas — lepší prý v létě vycházky. Konaly se vycházky — raději prý tanec. Tancovalo se — chtěli zase přednášet sami. Při ničem nevydrželi déle a novými a novými starostmi velebného pána zahrnovali, tak že si konečně nevěděl rady. Toť těkavost mládí vlastní a s ní nutno počítati. Vyhovíme jí nejlépe tím, když stanovíme obor činnosti co nejširší, výběr co nejrozmanitější.

Nechť mládež činí cokoli, jen ne nic špatného. Nutiti mládež, aby činnost svou vpravila do určitých mezí, aby činila vše dle našich předpisů, není radno, a nedoporučuje se též ukládati jí nějakých těžších, stálých povinností. Požadujme než to, co je skutečnou povinností každého katolíka, totiž život víry, život křesťansky spořádaný, a v ostatním ponechejme mládeži svobodu a hleďme, aby se uplatnila ke svému prospěchu i ku prospěchu celku dle své chuti a způsobilosti; šetřme individuality.

Rozumný hospodář mladého, slabého koníka nezapřahá hned do nákladu. Ten táhnou staří a hříbátko volně kolem nich pobíhá. Hospodář jen dbá, aby mu nezmizelo s očí, aby se neztratilo a nedělalo škody. Později přiváže je pouze za ohlávku, aby se učilo stejně se starými jíti touž cestou a stejnou rychlostí. Pak teprve připřahá je do prázdného vozu a konečně do nákladu nejprve na krátkou dobu, pak na delší, až konečně vydrží tolik co starý tahoun

A podobně se to má i s mládeží. Nesmíme jí ukládati těžkých povinností, ale popřejme jí svobody, která ovšem bude obmezena rozumným dohledem starších tak, aby se celkovému hnutí neškodilo. Připoutávati mládež 14letou k těžkým břemenům a úkolům strany není radno, nutno však zjednávati porozumění pro úkoly tyto a probouzeti touhu ku pomoci za účelem dosažení a provedení úkolů těch a dospělejším podávati návody k působení tomu.

Poněvadž většina mládeže buď vůbec žádných příjmů stálých nemá, anebo jen malé, není radno ukládati mládeži placení stálých ani velkých příspěvků, a těch vůbec budiž použito opět jen ku prospěchu mládeže. Jako v chudší rodině jsou rodiče rádi, když se dítě samo začíná živit, tak budiž i u nás. Buďme rádi, obstará li si mládež aspoň částečně potřeby své sama. Ale nechtějme jí předpisovati a diktovati, kam a mnoho-li má dát. To mládež odpuzuje.

A jako rozumné děti, pokud ve společné domácnosti s rodiči žijí a u nich se stravují, též z výdělku svého k uhrazení nákladu na vedení společné domácnosti přispívají, tak nechť i mládež naše činí, čerpá-li s naší strany pro sebe a má li z našich

podnikův užitek. Zejména může z výtěžku svých zábav k účelům společné rodiny katolické dobrovolnými dary přispívati. Nebudiž to však na mládeži vynucováno a jí za povinnost ukládáno, ježto způsob takový odpuzuje. Na tomto stupni mládí ustupuje vůbec rozkaz a nařízení ve vychování laskavému povzbuzování, radě a důvodům rozumovým. Hleďme získat uznání mládeže pro naše snahy, přesvědčit ji o potřebě našich podniků, povzbuzovat ji k součinnosti, ale ne úřednicky předpisovat.

4. Organisace mládeže musí přihlížeti ke skutečným potřebám mládeže a oprávněným tužbám jejím. Mládež potřebuje výchovy hlavně radou, pomocí, přátelským povzbuzováním, laskavou výstrahou a návodem k sebevzdělání a sebevychování.

Budiž povzbuzována k svědomitému plnění Božích přikázání vůbec a čtvrtého zvlášť. V organisaci nutno připravovati mládež k životu.

Třeba ji uvědomovati v ohledu náboženském, zejména povzbuzovati k praktickému plnění povinností náboženských a vycvičiti v obraně proti útokům na víru a církev. Dále třeba pečovati o uvědomění národní, politické, sociální i odborné; neméně třeba šířiti známosti o zákonech občanských a starati se o to, aby si osvojila mládež jistou míru praktické životní moudrosti, aby nabyla jasných názorů o životě na základě opravdového křesťanství, aby se naučila všemu se vyhýbati, co by jí v životě škodu mohlo způsobiti, i aby si dovedla život dovoleným způsobem zpříjemniti. Musíme pečovati o to, aby mládež v organisacích připravila se k tomu, co z ní jednou býti má, by z ní byli hodní lidé, uvědomělí občané, vzdělaní katolici, stateční Čechové, rozumní muži, moudré ženy. Širší pojednání o vzdělavací činnosti organisací mladeže a o působnosti místních organisací mládeže vůbec podal jsem v brožurce: „Organisátor venkovské mládeže“, k níž odkazuji, abych řeč zbytečně neprodlužoval. Samozřejmo jest, že nesmíme zanedbávati, naopak podporovati i zdatnost tělesnou naší mládeže tělocvikem, hrami a rozumným sportem. Zejména tělocvik lze snadno zavésti, ježto u mládeže obliby dochází, zvláště u jinochů. Že k vážné práci počítám i pokusy v řečnění a dopisování do novin, rozumí se samo sebou

Organisace mládeže musí hověti i oprávněným tužbám mládeže. A mládež všeobecně touží po zábavách. Je to mládí zcela přirozeno. Mládež bez zábavy jako ryba bez vody. Zábavy, jež veřejný život mládeži poskytuje, jsou velmi jednostranné a zhusta velice nebezpečné vývoji mravní povahy. Proto třeba pečovati o rozmanitější druhy zábav

Zábavy takové jsou: 1. Čtení zábavných, nezávadných spisů a časopisů. To lze buď každému jednotlivci zvlášť, nebo ve schůzkách, kde jeden hlasitě předčítá a ostatní poslouchají. Na venku lze při tom i mechanicky pracovati, šiti, dráti peří, plésti, a tak spojí se příjemné s užitečným. — 2. Deklamace vážné i veselé pro zábavu i poučení mládeže i dospělých jsou

zároveň jednak vhodnou předpravou ku přednáškám vážným, jednak přípravou k solovým výstupům. — 3. Solové výstupy a kuplety solidní, vybrané a upravené, aby neurážely, jsou dnes velice oblíbené u lidu a mládeže Musíme vyhověti vkusu mládeže, jen když neobsahují nic špatného. — 4. Zpěv písní nejen zbožných, ale i vlasteneckých, národních i milostných. Tomu třeba věnovati hodně pozornosti, abychom zpěvem slušných písní zatlačovali všeliké odrhovačky, zhusta dvojsmyslné neb nemravné. — 5. Divadlo, kde to lze docíliti, nechť se provádí veřejné. Tím nejen docílíme pěkné zábavy, ale i slušného výtěžku peněžního, jehož lze upotřebiti dobře ve prospěch mládeže neb k jiným dobrým účelům. Lze i domácí divadla k zábavě užších kruhů pořádati. — 6. Hudba na různé nástroje baví mládež i posluchačstvo. V některých organisacích mládeže jsou pěkně sehrané kroužky hudební, které již i při veřejných slavnostech a schůzích dobře se osvědčily. — 7. Tanec je dnes u naší mládeže nejoblíbenější zábavou a nejčastější. Nechtějme jej úplně vymýtiti, ale rozumně obmeziti, aby neškodil zdraví, aby se v tančírnách nekouřilo a aby se tančilo raději ve dne na volném prostranství než v noci a v místnostech uzavřených, a jen v čase církevně dovoleném. Nezapomínejme pak na staré, pěkné tance národní. — 8. Pěknou zábavu i poučení poskytují zejména v létě vycházky a výlety buď výhradně zábavné, nebo spojené s poučením, když se uspořádá vycházka na místo historicky památné, nebo přírodně krásné, nebo do závodů průmyslových. — 9. Milou zábavou mládeže jsou společenské hry i tělocvičné, z nichž některé lze prováděti i v místnostech menších, některé venku na dvoře, zahradě, louce, v lese. Pak některý druh sportu jako plování, bruslení. — 10. Velmi oblíbenou zábavou jest luštění hádanek, jímž zaměstnávají se jednotlivci i celé kroužky. — 11. Anekdoty solidní, vtipné i historické pěkně baví i tříbí vtip. — 12. Kouzelné kousky různého druhu ať žertovné, ať na výjevech přírodních nebo zručnosti se zakládající jsou dobrým číslem k vyplnění programů zábavných. — 13. Konečně lze doporučiti i ozdobné práce, jako vyšívání, malování, vyřezávání, fotografování a jiné.

Velmi dobře se hodí pro organisace mládeže pořádání dýchánků a večírků ku poctě zasloužilých mužů a žen, pak slavnosti na památku svatých patronů našich. Dle programů uveřejněných v „Jaru Mládí“ pořádány na více místech slavnosti na památku blah. Anežky i Milady.

Velmi snadno dají se provésti večery národní písně, jak svého času navrženy byly v časopise „Český Lid“ a též některé v Národním domě na Vinohradech provedeny. Chystám podobnou práci do tisku, a sice „Dýchánek národní ukolébavky“. Tím způsobem lze provést beze všeho namáhání, abych tak řekl, jakousi malou operetu sestavenou výhradně z národních písní.

Velmi snadno při trochu pile dá se na venku provésti, udržeti aneb znovu zavésti některá lidová slavnost, na příklad sta-

vění májí a obžinky. Někde, na př. v Horním Újezdě na Litomyšlsku, provedla mládež pro zábavu bývalé přástky a selskou svatbu.

Mimo to lze pořádati schůze s programem zábavným a poučným, na příklad na oslavu panovnického jubilea a pod.

5 Vedoucím a rozhodujícím činitelem v organisacích mládeže musí býti láska k mládeži. Dnes leckdy lze slyšeti a čísti, že nutno, abychom získávali mládež, že ta či ona strana potřebuje dorostu. Mládež to slyší a čte, a v nejednom případě budí to u ní ješitnost. Ona vidí, že je hledaným materiálem, a není-li zvlášť pevná, zviklá se a odejde tam, kde se jí více slibuje nebo dává více výhod.

Lépe učiníme, když mládež přesvědčíme, že ona potřebuje nás, naší rady, zkušenosti, výstrahy, pomoci, že ona má a musí pracovati ne pro nás a naše zájmy, nýbrž především pro sebe samu.

Nutno ukázati mládeži, že celý její budoucí život, její vlastní štěstí či neštěstí, spokojenost nebo nespokojenost leží v jejích vlastních rukou, že ona potřebuje, aby se starala sama o sebe a svou budoucnost. Třeba přesvědčiti mládež, že je to láska upřímná k ní, která nás vede ku zakládání organisací mládeže, pro ni samu a pro její blaho přede vším jiným, nikoli snad pro náš zisk aneb jakékoli záměry a zájmy naše. Rozumnější mládež dobrého srdce pochopí brzy a pozná, kdo kde pracuje pro její blaho, kdo s ní upřímně smýšlí a kdo ne. Dokažme skutky lásku k mládeži a ona nám ji oplatí a bude se říditi pokyny a radami našimi z lásky jí podávanými ku svému vlastnímu dobru a naší radosti.

6. Třeba ještě zmíniti se o tom, mají-li se scházeti v organisaci mládeže obě pohlaví společně nebo odděleně. Vyslovují se hlasy pro i proti. Nejsem proti jednomu zaujat ani pro druhé nadšen.

Pro společné schůzky mluví přirozená touha jednoho pohlaví po druhém. Mimo zvláště čisté duše, které se k stálému panictví odhodlaly, jest to touha všeobecná a není radno úplně jí překážeti, nýbrž rozumně a odůvodněně ji říditi. Má-li jinoch jedenkrát volit svou družku pro celý život, na kterémž spojení nejen spokojenost vezdejší, ale i spasení záleží, jest třeba, aby pohlaví ženské seznal trochu důkladněji než až před samou svatbou.

Schází li se mládež pohromadě, provozují se třeba hry, při nichž se mají vyplácet zástavy. Tu vidí mladík, že nechce dívka úkol jí úložený provést ku zábavě ostatních, poznává její svéhlavost. Nebo dívka vidí, že při vážném rozhovoru mladík se s jinými zabavuje, pozoruje, že nemá smyslu pro vážné věci života, že je lehkomyslný.

Vůbec nenucené styky v domácnostech, při volném rozhovoru, společenských hrách valně přispívají k seznání povah mládeže navzájem. Jako učitel nejlépe pozná pravou povahu žáka při hrách, tak i tu mládež při nenuceném styku se navzájem po-

znává, což má pro budoucnost její velikou cenu. To je mé přesvědčení a to sdílí též ženy, jak o tom podává doklad v článku „Matčiny listy“ v „Evě“ roč. III. č. 6. (1906) A. Simerská slovy: „Jest nutnou potřebou, aby dospělejší dívka stýkala se s muži. Žena jest Bohem ustanovena, aby byla družkou a společnicí muže; přijde chvíle, kdy dívka musí zvoliti sobě muže společníka pro celý život. Kterak by obstála při této veledůležité volbě, kdyby z dřívějších styků neznala různé povahy mužů? Proto při hovoru s muži nehleď na tvář, na pěkný šat neb na společenské postavení, nýbrž především snaž se vystihnouti, jaká je povaha toho muže, jaké jsou jeho snahy a cíle.“

Toť důvod pro styk obou pohlaví. Na venku stýkala se mládež a stýká dosud mimo organisaci zhusta potmě o samotě, a podobně i v městech. Není-li lépe, poskytne-li se příležitost ku styku mládeže za účasti rodičů a jiných dospělých lidí? Tím odpadnou i námitky a výtky, že by snad organisace podporovala zbytečný styk mládeže, svádějící k lehkomyslným známostem. Nikoli. Vezměme, co jest. Mládež se schází, scházela a bude se scházeti i proti naší vůli. Zušlechťujme tyto styky mládeže, zamezujme pohoršení a budeme podporovati i vliv jednoho pohlaví na druhé. Známo a jisto jest, že žena má veliký vliv na muže, sestra na bratra i milenka na milence. Aby vliv ten byl dobrý, o to se přičiňme.

Kde však jsou poměry takové, že by zlí jazykové toho zneužívali, nechť schází se mládež odděleně a vystupuje jen veřejně společně ve schůzích a zábavách i širší veřejnosti přístupných. Při dobré vůli dá se namnoze zříditi vše tak, že čest a dobré jméno mládeže tím neutrpí. Ze zkušenosti v organisaci československé mládeže venkovské nabytých mohu sděliti, že v té příčině ani se strany nepřátel ani s naší nebylo vůbec žádných stížností, ač skoro vůbec schází se mládež dohromady.

7. Nejsilnější početně z katolických organisací mládeže jest Organisace československé mládeže venkovské, kterou jsem počal zakládati v druhé polovici července 1906 Otisknul jsem provolání v 60 výtiscích a rozeslal na adresy těch, kteří se hlásili, a výsledek byl, že do konce září téhož roku přihlásilo se 136 členů, kteří složili po 1 K zápisného. Na to provolání opraveno a dáno do tisku v počtu 10.000 výtisků a ponenáhlu rozesíláno a rozdáváno. Do konce roku 1906 přihlásilo se celkem 330 členů. V prvním pololetí roku 1907 přibylo jich 251, tak že koncem června čítala organisace 581 členů. Do konce roku 1907 přibylo nových 538 členů, tak že bylo již 1119 členů Do konce prvního pololetí letošního roku dostoupil počet na 2277. Přibylo tudíž za půl roku 1158 a dnes čítá již 2500 členů. (Pochvala.)

Organisace vydala 4 letáky a otisky jich pak v brožurce „Organisátor venkovské mládeže s návodem k sebevzdělání“. Zvláště tato poslední část vyniká dle úsudku učeného muže, vld. p. Dr. V. Mrštíka, arciděkana v Chrudimi, svým obsahem a zpracováním i mládeži přístupným. Též velmi cenné je tu pojednání

o působení místních organisací. Organisace tato žila již půl roku a pak teprve sestaven stručný řád, v němž vyhradil jsem si vrchní vedení organisace, a podotýkám, že se to stalo jednak z potřeby doby, jednak ku přání mládeže samé, a že si nikdo ze členů na to nestěžoval, nikdy proti tomu neprotestoval. Naopak, mnozí proti jakékoli změně u vedení se vyslovili. Organisace ta plně vyhovuje mládeži, docílila již slušných výsledků. Širších, důvěrných schůzí jejích súčastnilo se již 25.000 osob. Užší schůze, k nimž se vstupenky nevydávají, konají se pravidelně každou neděli. Organisace postarala se o založení časopisu k rozšíření svých zájmů a stane se brzy časopis ten, „Jaro Mládí", jejím vlastnictvím, rozšířila 20.000 svých letáků, přes 2000 vlastních a množství veliké jiných brožur. Má v tisku 3 vlastní díla, má dvě knihovny, a to zábavně poučnou, která po částech se posílá z jedné organisace místní do druhé, tak že knihy se střídají, a pak vzdělavací knihovnu ústřední, z které se půjčují knihy na požádání, tak že zbytečně nikde neleží knihy nečtené Právě zakládá vlastní sbor řečnický, do něhož přihlášeno na 30 členů, má zaručeného i slavnostního řečníka s vysokoškolským vzděláním, má v programu založení sboru dopisovatelského, který bude zásobovati naše časopisy zajímavými zprávami, šíří tisk katolický. Mnozí členové jsou kolportéry katolických časopisů. Organisace má několik kroužků hudebních a divadelních, skoro všude kroužky pěvecké, a koná přípravy k založení prvního tělocvičného sboru — katolického sokola, který, dá Bůh, ještě letos v život vstoupí. (Pochvala a potlesk.)

V místě máme organisace místní, ve farnosti obvodní, v okresu okresní, ve více okresích krajinský a všecky pak ústřední organisaci Vrchní vedení, vlastně svého předsedu zvolí si ústředí samo dle nového, opraveného řádu

Příspěvky jsou zcela libovolné, povinnosti snadné. Za členy se obětuje každý měsíc mše svatá, též za zemřelé se mše svaté obětují. Organisace má dospělé, ženaté a vdané dozorce čili příznivce tam, kde žádné jiné organisace ani spolku katolického není. Kde jsou spolky a organisace, přejeme si, aby vyslali své zástupce mezi mládež. Také duchovenstvo prosíme o účast jako duchovní rádce.

Organisace má svůj odznak trojlist jahodový s květem a plody, jehož význam je víra v Nejsvětější Trojici, tři božské ctnosti — Svatá Rodina — rozvaha, odvaha a vytrvalost — Čechy, Morava a Slezsko. Zelená barva — naděje lepší budoucnosti mládeže dobře vychované. Bílý květ — nevinnost mládí. Červený, sladký plod značí lásku k Bohu i bližnímu.

Nedlouho, pouze 2 roky organisace působí a výsledek je potěšující. To vám mohu nejlépe pověděti já sám, který jsem tisíce dopisů přijal a bezplatně vyřídil. Vidím a znamenám pokrok dobrý a to mne povzbuzuje vedle přání členů, abych v činnosti vytrval tím směrem, jaký jsme nastoupili zdokonaleným způsobem. Že organisace prospívá zvláště tam, kde se jí laskavě pomoci

dostává, dosvědčí nám i důstojné duchovenstvo z Nové Vsi nad Popelkou, jak vldp. farář V. Mrštík, tak i veleb. pán Kobza, dále dp. P. Jan Beneš z Chrasti, dp. P. Šorm z Kyšperka, dp. P. Jos. Kotlaba z Lažic. kteří zejména zřízení organisace již poznali a v něm úspěšně pracují.

Vůči všem možným podezřením, jakoby organisace naše nebyla katolickou, tvrdím, že katolickou jest, k životu katolickému mládež vede. Že mládež naše má porozumění pro potřeby doby, dokládám i tím, že řečnického kursu v Hradci Králové letos súčastnilo se na 40 členů a stoupenců naší organisace. Odmítáme též veškeré výtky nesvornosti. Jsou tak oprávněny, jako kdyby na 2500 chodců po Karlově mostě jdoucích na druhou stranu volalo 10 jiných, aby tamtudy nešli, nýbrž po mostě Palackého, a když by nechtěli, obvinili by je z nesvornosti.

Naše činnost v budoucnosti usvědčí každého, že máme smysl a porozumění pro společnou a svornou činnost s každým spolkem a každou organisací katolickou. To učiníme vždy bez nucení, ochotně. K tomu však není třeba, abychom byli jinými ovládáni a komandováni.

8. Povězme ještě krátce, jak organisace mládeže zakládati a jak by tyto pracovati mohly pro sebe i společné vítězství dobré věci.

Kde jsou katolické spolky a organisace, dejtež své děti, služebné a příbuzné zapsati do organisace mládeže a vysílejte do nich své zástupce, aby tu náležité meze činnosti udržovali, jakož i součinnost a srozumění při společných podnicích a potřebách pěstovali.

Kde žádných spolků a organisací není, oznamujme adressy hodné mládeže. Těm pošle se vyzvání k přistoupení a tak znenáhla se organisace mládeže založí. Tak jsme to dělali ze začátku. Nyní jde to již rychleji. Stávající organisace zvou ke svým schůzkám mládež z okolí a když přistoupí, zřídí si organisaci doma. Také lze již vyslati řečníky, kteří na schůzích mládeže dají podnět k utvoření organisace. Leckdy však dá se mládež uchvátit ohnivým slovem, ale nemajíc pevného přesvědčení, opět se zviklá a není celku ku prospěchu.

Duchovenstvo přispěje nejlépe, když dá jakýmkoli způsobem podnět k založení organisace takové povzbuzením rodičů nebo mládeže a pak se též k ní přihlásí a jako rádce v ní působí. Tak se to nejlépe osvědčuje.

Těžiště činnosti organisací mládeže nevězí v okázalém vystupování, v parádních řečích a hlučných, velikých sjezdech, nýbrž v tiché domácí práci v úzkých kroužcích.

Ke schůzkám třeba ovšem místností. Na venku schází se mládež v kroužcích i mimo organisace; lze to učiniti i v organisacích. A kde jsou organisace četnější aneb v městech, kde jsou byty menší, rozdělí se organisace na kroužky a schází se pro sebe kroužek hádankářský, hospodářský atd. a všichni dohromady pak ke schůzkám větším v hostinci nebo spolkové míst-

SLOVÁCI SE SVOU HUDBOU A PRAPORY V PRŮVODU.

nosti. Mládeži městské, která jsouc po celé dny v dílnách zaměstnána, bude milejší, zejména v létě stráviti volný čas na vycházkách, než opět v místnostech uzavřených poslouchati přednášky.

Ke konci dovoluji si upozorniti, že organisace mládeže a vedení její vyžaduje veliké trpělivosti. Skvělých výsledků nedosáhneme za rok nebo za dva. Na dosažení účelů organisací mládeže máme celých 10 let. A budeme-li s láskou dobrou mládež chrániti před špatnou společností a slovem, tiskem, výstrahou, radou, příkladem povzbuzovati k spořádanému životu, ji uvědomovati, vzdělávatj a o ni pečovati od 14. do 24. roku, pak dobrý výsledek je zaručený. Kdo má chuti ku práci té, pracuj! Není nutno vždy a všude jíti stejnou cestou, není možno jíti stejným způsobem, není radno domáhati se toho, aby vše se dělo dle přesných předpisů. Každý jděme pěšinkou a cestou svou k společnému cíli; neuznáváme-li cesty jedné, jděme jinou, ale nenuťme nikoho, aby šel s námi a opustil svou cestu, po níž se mu dobře kráčí a na níž úspěchů se dodělal. Nestrpčujme nikomu práci proto, že nechce dle naší šablony pracovati. Něco podobného, třeba to z katolické strany vycházelo, bylo by nekřesťanské. Všecky cesty vedou do Říma. Nechť někdo přelézá přes Alpy, když jiní projíždějí tunelem a jiní po moři jedou.

Pracujme jen všichni svorně pro záchranu mládeže, pro lepší budoucích s pomocí Boží tak, až přijde doba, kdy jako v bitvě u Kolína 18. června 1757 Karel ze Štampachu, velitel mladých, bezvousých dosud vojínů, zvolal k nim: „Nuže, ukažte, vy bezvousé tváře, co umíte!“ a tito statečně se vrhli v boj a dokonali porážku Prušáků, tak abychom i my v rozhodné chvíli všickni zvolati mohli každý na své šiky: „Ukažte, vy bezvousé tváře, co umíte! S námi v boj pro blaho a štěstí všech!“ Zkušenější a vycvičenější mohou řady naše sesilovati hned Cvičme je třeba v různých oddílech, nechť cvičí se sami, abychom společně nejen útoky nepřátel odráželi, ale i vítězství dobyli nad nepřáteli víry i národa.

Nuže k práci s Bohem, pro Boha, k Bohu, pod ochranou Svaté Rodiny a svatých patronů českých Poznávejme se, vzdělávejme se, milujme se, nebojme se, nedejme se, Bůh s námi!

Resoluce panem řečníkem uchystaná měla toto znění:

„V každé obci budiž založen katolický spolek neb organisace a při ní organisace mládeže s tendenci vychovatelskou se zřetelem ku potřebám mládeže a ohledem k duševní neustálenosti a finanční nesamostatnosti její; pročež neukládej organisace tato mládeži ani velikých povinností ani příspěvků peněžních, ale spokoj se s životem křesťansky spořádaným a příspěvky dobrovolnými.“

Dlouho trvající potlesk odměnil pana řečníka za jeho vývody.

Slova ujal se pak redaktor „Českého Západu“ dp. J. Havelka z Plzně, jenž promluvil o organisaci mládeže městské a pojednal o organisaci odborové. Přimlouval se za svorný postup na poli tomto a žádal, aby byl vypracován program odborové organisace městské mládeže.

Pan J. J. Krejčí, rolník z Hrazan, přičinil k vývodům referentovým několik myšlenek o působnosti mezi mládeží a vřele nabádal k další práci. (Potlesk.)

Dp. P. Mod. Voňavka přimlouval se, aby rozhodnutí o tom, jak mládež organisovati, bylo odloženo, a napřed aby byl vypracován podrobný postup. O dalším ať rozhodne strana. (Souhlas.)

P. Cagášek, předseda omladiny moravské, pozdravil shromážděné za katolický dorost venkovský z Moravy a Slezska a mluvil horlivě pro sjednocení sil. (Souhlas a pochvala.)

Předseda výkonného výboru katolické mládeže vídeňské dp. Knapp poukázal na příliv mládeže ze zemí koruny české do Vídně a žádal, aby při odchodu z vlasti byla poukázána na katolickou organisaci československé mládeže ve Vídni, by v cizích kruzích neodpadla od víry a řeči mateřské. (Pochvala.)

Dp. farář Jan Mačí z Bráníka ujal se slova na obhájení náboženského vyučování ve školách pokračovacích a řemeslnických. Žádal, aby vyučovací rozvrh škol těch nezabraňoval v účasti na službách Božích. Organisování mládeže může prospívati jedině na základě náboženském. Duchovní proto musí míti vliv na mládež obecné škole již odrostlou. Navrhuje, aby se žádalo za zavedení náboženství do pokračovacích škol. (Potlesk.)

Po slovech páně referentových, dále p. řid. učitele Špačka, pana předsedy a dp. Frant. Petráčka skončena debata a přednesené vývody doporučeny za podklad budoucího programu pro organisování mládeže.

Jako druhý řečník vystoupil pan Jar. Astr, redaktor z Hradce Králové; pojednal takto

„o dělnické otázce“.

Velectěné shromáždění!

Maje promluviti na tomto slavném kongresu katolíků československých o otázce dělnické, předem podotýkám, že obávám se, že mé slabé síly nestačí snad, bych úplně, jasně a i kriticky referoval o jedné z nejpalčivějších otázek společenských. Společnost naše jest jako ve varu, vše kolem nás vře a reptá; není

snad jednoho stavu společenského, který by byl úplně spokojen. Hlavně dělnictvo vede stálý boj o své bytí a dělník také posavad považován za méně cenného člena naší společnosti. Otázka dělnická má svůj počátek již v dobách pohanských, kdy dělník-otrok sváděl boje za svoji svobodu a uznání rovnocennosti společenské.

Křesťanství osvobodilo otroka a tím postavilo jej na stejný stupeň společenský s ostatními stavy. Křesťanství to bylo, které posvětilo práci, té práci zjednalo důstojnosti a dělník povznesen. Křesťanství to jest, které velí mocnému toho světa, knížeti i zaměstnavateli, by týž nazýval dělníka bratrem svým, a zase naopak. A historie, dějiny učí nás, že ve státech v pravdě křesťanských byl dělník svobodným, spokojeným a šťastným. Hlavně středověk málo se zmiňuje o otázce dělnické, neboť tehdy protivy mezi zaměstnavatelem a dělníkem mizely, byla úplná shoda mezi oběma.

Nikdy nebyla otázka dělnická tak palčivou, jako ve století XIX. a XX.

Zvláštní však zjev ukazuje na doby pohanské. Čím více společnost, zaměstnavatel i dělník, oddaluje se zásadám křesťanským, tím větší zeje propast mezi zaměstnavatelem a dělnictvem a dělnictvo jest vháněno do otroctví moderního. Dělník jest zotročen kapitálem jak hospodářsky, tak kulturně, národnostně a mravně. Století devatenácté to bylo, které přineslo dělnictvu místo kulturního a hospodářského povznesení bídu a nedostatek — v pravém slova smyslu otroctví.

Upozorňuji na krásný, vznešený a souladný poměr mistra s tovaryšem v dobách rozkvětu řemesla, zřízení cechovního. Zde staral se mistr-zaměstnavatel o svého tovaryše dělníka jako o svého spolubratra. Velmi často stávalo se, že dělník přijat byl i do pokrevního příbuzenstva. Dělnictvo ne bez závisti vzpomíná na tehdejší takřka zlaté časy.

Jak ohromný to rozdíl mezi dobou křesťanství a mezi dobou dnešní, kdy vše jest prosáklé liberalismem — nevěrectvím atd. Kdo vinen jest dnešními smutnými poměry našeho dělnictva?

Zde, velectění, jest kámen, o který klopýtají mnohé politické strany. Jedni tvrdí, že stát jest tím vinen, druzí zase, že tím vinna církev atd. Pravdou však jest, že nepřítelem pracujícího lidu jest ten, kdo uchvátil do své moci stroj a s tím spojenou velkovýrobu, a to jest kapitalismus. Kapitalismus to jest, který zničil řemesla, ztroskotal rodiny řemeslníků, řemeslníka vyhnal z dílny své do továrny, kde z bývalého samostatného řemeslníka stal se dělník-otrok kapitalisty, který za denní mzdu jest bezpodmínečně povinen pracovati Kapitalismus nejen že zotročuje dělníka a řemeslníka, ale on také jest úhlavním nepřítelem rolníka.

Dělník v rozmachu kapitalismu byl zde osamocený, bez ochrany. Církev katolická, jako v dřívějších dobách nejlepší ochránce utiskovaných, byla připravena o svoji politickou moc. Éra to doby josefinské a následující, kdy vlády evropské hleděly moc církve co možná nejvíce obmeziti. Církev takto dotčena a stále pronásledována neměla té moci, aby se utiskovaných proti zhoub-

nému vlivu kapitalismu mohla s úspěchem ujmouti. Stát, který měl zde státi na stráži proti škůdcům malého lidu, nejen že nečinil tak, nýbrž postavil se po bok kapitalismu, a i zákonodárcové liberální v letech padesátých, šedesátých a sedmdesátých napomáhali všemožně vzrůstu a moci kapitalismu.

Samo zákonodárství rakouské, které jasně ukázalo, že nemělo nikdy zájmu na přáních našeho dělnictva, dodnes postrádá zákona na ochranu dělnictva proti nesvědomitým — nekřesťanským zaměstnavatelům. Máme sice svobodnou smlouvu pracovní, ale skutečnost nás poučuje, že to v pravdě svobodná smlouva není. Nebo může se nazvati takováto smlouva svobodnou, když dělníkovi zaměstnavatel diktuje podmínky pracovní bez ohledu, zda s tím souhlasí nebo ne? Co má dělník činiti? On musí chtěj nechtěj je přijmouti, poněvadž nad ním visí Damoklův meč, který mu velí, že musí ony podmínky pracovní přijmouti za každou cenu. A onen Damoklův meč není nikdo jiný nežli hlad, hrozný nepřítel dělníka i jeho rodiny.

Vpravte se, velectění, do situace takového dělníka! Má své povinnosti vůči své rodině splniti a přes veškeré své síly není s to, aby tak učinil. On vidí své dítky hladověti, nedostatečně oblečené, byt jeho je malý, nezdravý, a mzda jeho nepatrná. Každým dnem stoupají ceny všech životních potřeb, mzda jeho však je stále stejná. Odváží-li se žádati svého zaměstnavatele o zvýšení mzdy, na kterou má také právo, dostane se mu jednoduché odpovědi: „Když se vám to nelíbí, zde jest knížka a můžete jít!“ Není-liž dělník takto vydán na milost a nemilost svého nesvědomitého zaměstnavatele?

Co tu potřebí nápravy, to může dosvědčiti jen ten, kdo zná tyto poměry našeho dělnictva. Jsou i sem tam někde lepší poměry, ale těch jest velice málo. Dělnictvo takto zneuznáno, neoslyšáno, jest rozervané a nachází se na šikmé ploše k anarchismu. A nemůže ani za daných poměrů jinak být. Dělník náš, který nezná jiného, než svoje strádání, svoji dřinu, večer, když po celodenní lopotné práci přijde domů mezi své, očekává zajisté osvěžení a vyražení. A jak teprve jest zklamán? Zde zase spatřuje chudobu svoji, strádání rodiny, dítky polonahé atd. Tu jest náš dělník zdrcen, nic ho netěší ani doma v rodině. Pak se ovšem nedivme, že mezi dělnictvem má dobrou půdu nevěra, sociální demokracie a anarchismus.

Co se týče nevěry, dá se snadno vysvětliti. Sám byl jsem svědkem, když dělník ráno přišed do práce, dříve než spustil stroj, vykonal před svou prací krátkou modlitbu. O dva stroje dále stál jeho ředitel, který po chvilce přistoupiv k dělníkovi, posměšně mu pravil: „Tak co, Kabáte, budete míti o pětku větší výplatu, že jste se pomodlil?“

Který dělník chce si zachovati svoji svatou víru, stane se v pravdě mučedníkem. Jest šikanován se strany svých spoludělníků socialistů, dále dozorců také socialistů, a i se strany zaměstvatele-žida nebo nevěrce.

Mimo jiné jest mu býti členem socialistické organisace, z větší části proti svému přesvědčení, a musí odebírati její tisk, kde zase jsou samé nadávky na víru a sesměšňováno jest svaté náboženství. Dále nedovoleno mu často ani, aby se súčastnil aspoň nedělních služeb Božích, a tu pomalu, ale jistě přichází o to, co má mu býti posilou jeho trudného života. Sociální demokracie pak svým násilnictvím a terrorismem hledí dostati veškeré dělnictvo do svých spárů. Není však horšího nepřítele pro dělníka. Sociální demokracie porobuje dělníka hospodářsky, kulturně a národnostně. Několik dobrodruhů ovládá massy dělnictva, ne aby zlepšili jeho společenské postavení, nýbrž užívají dělnictva ke svým politickým účelům. Vyšplhavše se po zádech důvěřivého dělnictva, jednoduše je odkopnou a stydí se pak za ně. Že i anarchisté nalézají dobré půdy mezi dělnictvem, toho svědkem jsou severní Čechy.

Dělnictvo, chce-li si vydobýti svých práv hospodářských, politických a kulturních, nesmí věřiti ani anarchistům, ani sociální demokracii, ani těm, kteří je svádějí na cestu nevěry. Žádný z těchto nemá upřímné vůle, dělníka povznésti, jemu prospěti.

Tři činitele pokládám za směrodatné při luštění otázky dělnické a to:

1. církev,
2. stát,
3. dělnictvo samo.

Že církev má veliký vliv na odklizení protiv, jež jsou mezi dělníkem a zaměstnavatelem, uznávají nejpřednější sociálové celého světa. Vliv církve ve středověku jest toho nejpádnějším důkazem. Církev to byla tehdy a jest i podnes, která velí zaměstnavateli býti laskavým otcem svému dělníkovi. Jenže ve středověku měla církev moc, ale dnes, v době vlády liberální a sociálně-demokratické, jest církev o vliv tento připravena k radosti kapitalismu, který právě hledí toho využitkovati. Náboženství, sv. víra to jest, která činí zaměstnavatele přístupnějším požadavkům dělnictva. Jsme pevně přesvědčeni, bude li zaměstnavatel říditi se zásadami svatého náboženství, že veliký pokrok v řešení otázky dělnické jest učiněn.

Druhým důležitým činitelem jest stát; jemu přináleží úkol bdíti nad prováděním zákonů na ochranu dělnictva vydaných, nové vydávati, doplňovati atd. Povinností státu jest býti ochráncem dělníka proti nespravedlivému zaměstnavateli.

Velectění! Posavad byl všeobecný názor, že dělnictvu musí býti výhradně pomoženo se strany státu a že dělnictvo samo ničí ho v mezích zákona nesvede. Dnes již názor tento padl. Největší sociologové doznávají, že hlavní síla leží v dělnictvu samém. Dělník musí pracovati ke svému sebevzdělání, kulturnímu i politickému uvědomování, a hlavně k hospodářskému zlepšení. Kapitalisté, veškeří zaměstnavatelé jsouce dobře zorganisováni, tvoře takto nerozbornou hradbu oproti přáním a požadavkům pracujícího

lidu. Má-li dělnictvo domoci se úspěchu, musí proti organisaci kapitálu postaviti pevnou organisaci dělnickou.

Organisace dělnická nesmí býti nikdy účastna štvanic náboženských a národnostních. Proto nemohu uznati sociálně-demokratické organisace odborové za organisace dělnické, poněvadž tyto slouží hlavně politickým cílům strany této. Dělnictvo musí se odborově organisovati v rámci křesťanském. Máme své „Všeodborové sdružení křesťanského dělnictva". Z nepatrných počátků vzešla organisace tato a dnes, Bohu dík, jest jednou z nejmocnějších organisací dělnických. Hlouček nepatrný byl těch, kteří stáli u kolébky našeho sdružení, a dnes jest nás přes 10.000 organisovaných dělníků křesťanských. Je to armáda, která budí respekt a úctu všech našich nepřátel. Přece však tyto úspěchy nesmí nás ukolébati ve spánek. Dále musíme pracovati, burcovati a zbrojiti dělnictvo k velikému sociálnímu zápasu.

O jedno prosím vás, velectění, ke konci své řeči: Staňte se apoštoly našeho hnutí dělnického, našeho „Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva". Nechť není jednoho města, jedné obce, jedné dílny, kde by nebylo dělnictvo organisováno na zásadách křesťansko-sociálních, kde by nebyla odbočka nebo skupina našeho sdružení. Budoucnost nesmí nás nalézti nepřipraveny. Má-li se dělnictvo dopracovati zlepšení svého sociálního postavení ve společnosti, nesmí nikdy býti pod praporem rudým, pod praporem terroru, násilí, zkracování práv dělnických, nýbrž musí státi pod praporem kříže, pod praporem práva a spravedlnosti. Organisaci naší ve „Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva" volám své srdečné „Zdař Bůh!"

Řeč p. red. Astra byla často akklamována, a když p. řečník ukončil, odměněn byl nadšeným potleskem. Po té schůze ukončena.

* * *

V třetím (malém) sále žofínském (též dole) zahájil schůzi předseda pan Josef Šach za přítomnosti přísedících členů výboru zemského sdružení katolických spolků dp. Václ. Kunze a Frant. Ptáčka. Řečníkem byl tu p. Václav Dvorský, který pojednal následovně

o otázce živnostenské.

Mluviti o otázce živnostenské a poukázati na všechny nedostatky a vady v půl hodince mi vykázané, jest věcí nemožnou.

Obmezuji se proto na časové reformy všeobecně ventilované v přítomné době

Od doby zrušení cechovní samosprávy dožili jsme se zkušenosti, že cizorodé živly, které nikdy ani řemeslo neprovo-

zovaly, jaly se spekulovati s naší prací. Podařilo se jim také nás na tomto poli notně poškoditi a do jisté poroby přivésti.

Vizme zubožené poměry v našich živnostenských společenstvech.

Máme přece právo hájiti svůj stav, hájiti výrobu i ceny.

Upadne-li však ten který člen společenstva do konkursu, a je-li zboží jeho dražebně rozprodáváno, nenapadlo dosud společenstvu, přispěti svému bratru ku pomoci a vyrvati jej z kleští pověstného chabrusu.

Nešťastník jest opuštěn jako Lazar a v neštěstí svém se může ještě nadíti, že kollega — nemusí to být ani žid — přijde, aby jej dorazil.

Neláska tato má za následek, že židovská společnost skoupí celý sklad za babku a dalším prodejem tohoto křesťanského zboží nedostižnou konkurenci dělá všem ostatním živnostníkům a řemeslníkům.

A přece nemůže společenstvu nikdo překážeti, aby bratra svého zachránilo, anebo aspoň chránilo své zájmy proti chabrusu. Možno skoupiti výrobu na skladě nejen na prospěch postiženého i věřitele, ale také na prospěch svůj, poněvadž na základě solidarity by nesměl nikdo ničiti ceny, stanovené představenstvem vůbec.

Rozumí se, že by pak s mírným výdělkem členové společenstva o další prodej se postarali, a chabrus aspoň po této stránce neškodným učiněn byl.

Dosud nebylo domáháno se práva, aby zákonem bylo uplatněno, co jsem naznačil. Vláda by nepřekážela nikterak této existenční obraně.

Mnohá společenstva živnostenská dosud neodhodlala se k obrannému boji proti velkokapitálu a dobývačnému velkoprůmyslu. Tyto dvě mocnosti stůj co stůj snaží se zproletarisovati střední strany řemeslné, při čemž zdatně jim sociální demokracie pomáhá. Zmonopolisovati veškerou výrobu jest jejich jediný cíl.

Chce li spekulant rozmnožiti svůj kapitál, vyvolí si jeden obor, — řekněme třeba výrobu obuvi. Vyhledá několik živořících mistrů obuvnických, nakoupí stroje zrychlující výrobu, k tomu zjedná trochu dělníků a výroba továrenská počne.

Agenti pak starají se o odbyt. S počátku si mistr libuje, poněvadž vydělá více, nežli když byl samostatným. Poznenáhla však vývoj takové továrny béře na sebe nový ráz.

Za nějaký čas není potřebí dělníků dokonale znalých svého řemesla, neboť tovární výroba potřebuje pouze lidskou sílu a trochu smyslu pro určitý druh práce. Vše se připraví stroji: krájení podrážek, svršky, podpatky, tak že jenom obsluhovati tyto stroje je dělníku třeba. A zde vidíme nikoliv pokrok v odborovém vzdělání, nýbrž zajetí ve velmoci kapitálu, který zákeřně hubí jeden stav za druhým.

Avšak namítne snad někdo, že mistrovi v továrně se vede líp a má pevné postavení. Na to dlužno odvětiti: ano, tomu jednomu, ale na sta jiných jest uvrhováno do záhuby, kamž je právě továrenská velkovýroba přivedla.

Ostatně dlužno uvésti, že po čase jme se kapitalista spekulovati dál a diktuje libovolně mzdy i ceny prodejní sám.

Nespokojenost dělnictva může sice míti za následek stávku, ale to továrníka nezničí. Dělník, i organisovaný, musí po dobu stávky strádati, ale v boji jest malomocným, poněvadž odkázán jest na továrenskou výrobu, jelikož úplné, celé práce výrobního předmětu nezná.

A zde pokládám za svatou povinnost živnostenských společenstev samostatnost řemeslnictva hájiti.

Tážete-li se, pánové, jak, tož odpovídám:

Domáhati se všemožnými prostředky zákonů na rozšíření a prohloubení práv ve společenstvech.

Naši poslanci bez odporu budou klestiti cestu.

1. Zákonem chráněno musí býti právo, aby stroje usnadňující a zrychlující výrobu byly výhradným majetkem společenstev, nikoliv soukromých kapitalistů a podnikatelů.

2. Naprostý průkaz způsobilosti.

3. Právo společenstev rozhodovati u povolování počtu nových řemeslných živností.

4. § 38. rozhodně musí aspoň tak upraven býti, aby nepoškozoval řemesel a živností.

Pánové, jen za těchto podmínek snad dostojíme břemenům daní, velikého nájemného a valně zdražených existenčních podmínek.

S § 38. dějí se eskamotáže nejen židovským, ale také křesťanským kapitálem, že budeme-li mlčeti, padneme v době dohledné.

A tu sociální demokracie s nemenší vehemencí usiluje zničiti nás a s blokádovými stávkami znemožňuje vývoj nebo existenci toho kterého řemeslníka.

Sotva že ten který řemeslník má trochu práce, vytasí se dělnictvo jeho s novými požadavky, které obligátně zní: 1. zvýšení platu, 2. zkrácení doby pracovní, 3. uznání vedle organisace jejich i vážnost důvěrníka, 4. a bez vůle důvěrníka že mistr nesmí propustiti žádného z díla. Naproti tomu však musí mistr propustiti toho z práce, koho si dělnictvo nepřeje.

A to bývá obyčejně křesťansko sociální dělník, který se ovšem vzpírá do jejich bezedných pokladen daň odváděti

Pánové, zde skýtá se společenstvu veliké pole činnosti, aby členstvo své poučovalo a proti armádě organisovaných postavilo svoji energii a solidaritu.

Bohužel, není dosud valného pochopení v četných kruzích živnostenských, ale časem přinuceni budeme jenom opět dělnictvem samotným, abychom se vzepřeli.

Nejsme optimisty, pánové, abychom chtěli věřiti, že nám katolickým živnostníkům se podaří vyburcovati široké vrstvy našich kollegů, nikoliv, zaslepenost liberální je přivedla tam, že nevěří

ani církvi Boží, ani prozíravým rádcům, přese všechny přívaly velikého nebezpečí.

Avšak, pánové, povšechná situace není přece tak beznadějna.

Některá společenstva postřehla vyhubující taktiku plánu sociálních demokratů a dokázala, že solidarita s vytrvalostí a přirozená práva se spravedlností vítězí.

S uspokojením mohu ukázati na boj společenstva pekařského, dlaždičů a lakýrníků.

Boj proti soukromé velkovýrobě opět úspěšně podstoupilo společenstvo truhlářů, a to postavením svojí veliké strojovny na Benátkách a zřízením representační vlastní tržnice. Za nepatrný peníz si každý člen odnáší obráběné dřevo ze strojovny a úvěr vzešlý se velmi pěkně amortisuje.

Společenstvo obuvníků podstoupilo opět v jiném směru boj proti židovské velkovýrobě.

Po velikých nesnázích dosáhli totiž dodávky vojenské obuvi. Avšak ve značném procentu jim byla práce vrácena jako nedokonalá, nevyhovující.

Kdo v tom asi hrál úlohu dobrodinečka, může si každý domysliti. Než i zde se klestí houževnatě cesta dál ku předu.

Řemenáři a brašnáři byli šťastnější.

Energický, podnikavý předseda téhož společenstva podnikl u ministerstva války akci na prospěch českých řemenářů s patřičným důrazem a vyrval židovským továrnám pěkný kousek práce.

Před dvěma lety se zdarem odvedli za několik set tisíc práce, a letos podařilo se jim asi za 5,300 000 korun práce získati.

Skomírající tento stav byl náležitě osvěžen a členstvo žehná svému předsedovi panu Václavu Holzknechtovi.

Tím chci, pánové, jenom dovoditi, že když se ve společenstvu pracovati chce, že se mnoho dokáže.

Podotýkám mimochodem, že tato činorodá společenstva nikterak nám katolíkům nepřátelská nejsou, ba že nás v naprosté splynutí dělí jen papírová stěna.

Kdyby netečnost a jakás tupost nevládla v představenstvech různých společenstev, brzy by pych nepřátel dělníků klesl.

Pevná důvěra v Boha nás konečně vede k názoru, že dělnictvo samo prohlédne to lživé pletivo intrik proti vlastnímu stavu, poněvadž řemeslnicko-živnostenské dělnictvo ve svých vlastních zájmech si přece kove věčná otrocká pouta.

Zájmy řemeslného dělnictva se na př. od textilního, železářského, sklářského, hornického atd. pronikavě liší.

Křesťanská spravedlnost rozhodně žádá, aby dělnictvo těchto stavů bylo tak honorováno a pro stáří zabezpečeno, aby příjemný byl sklonek jejich života.

Ale křesťanská moudrost opět velí, že nemůže se druh řemeslného dělnictva nikterak stotožňovati s druhým, jelikož povolání jeho jest, aby doplňoval a vyměňoval řady vymírajících samostatných řemeslníků a živnostníků.

Hospodářské zájmy a touha po samostatnosti tudíž přirozeně vráží klín do dosavadního zorganisovaného dělnictva sociálně-demokratického, a stane se v době dohledné, že tyto třídní zájmy rozdělí jistě sociální demokraty.

Pánové! Chceme-li pracovati, musíme počíti v drobném. A to, otcovskou lásku chovati ke svým pracovním silám. Spravedlivě a poctivě s dělníky jednati a slušnou mzdu platiti.

Pakli my katoličtí živnostníci a řemeslníci takto jednati budeme, budeme tvořiti jednu svornou rodinu.

Mistr i dělník má právo s potěchou si vzpomenouti, že také na stará kolena nebude vyhozen na milost či nemilost obce nebo svých dětí.

Proto právem můžeme vítati starobní a invalidní pojištění.

Než, pánové, poznav veliké výhody starobního fondu císaře Františka Josefa, který založen byl v r. 1888 na počest jubilea J. Veličenstva, vřele se za to přimlouvám, abyste pečlivě prostudovali výhody jeho a sebe, kdož nejste, jakož i své dělnictvo u něho pojistili.

Fond tento bude bez odporu zákonem za náhradný uznán, a já pro svou osobu bych vždy dal raději přednost domácímu ústavu nežli Vídni, která nám Čechům nikdy mnoho nepřála.

Celá agenda se vede ze základního fondu obnášejícího 1,200.000 korun, tak že úřednický aparát ničehož nestojí.

Jest opět smutným důkazem pro nás, že jsme dříve již těchto výhod nepostřehli, neboť Němci dobrodiní tohoto zemského fondu užívají již plnou měrou.

Rád bych se rozhovořil blíže, pánové, ale minuty míjí, proto dotýkám se jednoho z důležitých zájmů našeho stavu, a to jest úvěr.

Jest mi žalno dosvědčiti pravdu, že nepochopili jsme významu úvěru dosud v plné míře, a tudíž velmi lehkomyslně si veliká většina našich řemeslníků a živnostníků s úvěrem počíná.

Následkem nedochvilnosti v placení účtů i směnek nepožíváme úcty ani vážnosti, a to pak dotýká se bolestně i těch, kteří by svědomitě konali své povinnosti.

V záložnách a bankách byly reformní pokusy již činěny, jak pomoci českému živnostníku, ale závěrek všech anket byl ten, že dlužno většinu našich lidí pro pořádek teprve vychovati.

Jest nepopíratelno, že soutěž pro malého člověka jest krutá za našich časů, než lehkomyslnost jest větší.

Ředitel živnostenské banky pan Procházka činil mnohé pokusy pro maloživnostenský úvěr, a výsledek dal by se shrnouti asi v tom, aby při stávajících společenstvech zřizovány byly úvěrní komise, které by po dohovorech se záložnami dávaly těmto informace o členech se dlužících a stanovily povahu i výši úvěru.

Nemenší význam pro naše stavy má škola odborná.

Ovoce škol pokračovacích a odborných jest velice skrovné.

Jedovatý mráz, duchem sociálních demokratů způsobený, spálil přemnohé květy v mládí a zdivočelost dostupuje vrcholu povážlivého, že učitelstvo samo jest se svou radou u konce.

Nazpět ku kříži rozpakují se vrátiti, ku předu vidí dorostem jistou cestu k anarchii.

A tu opět na výsost zapotřebí jest intervence živnostenského společenstva, které s důrazem žádati musí o školu vedenou duchem víry a duchem vlasteneckým.

Toť se rozumí, že i v učitelstvu nastati musí řádná reforma a docela jiný školní řád, nežli jaký dnes panuje.

Shrnu-li dohromady vše, pánové, co jsem v krátkosti naznačil, vysvítá pak ze všeho, že jednoho jest nám potřebí, a to jsou představenstva řemeslnicko-živnostenská, která křesťanskými zásadami jsouce proniknuta, energicky, obětavě, nezištně a rázně půjdou za vytknutým cílem.

Není třeba, aby se nám vlasy ježily hrůzou před prací.

Vážnost a opravdovost získá sobě úcty.

Když to jde někde, proč by to nešlo všude?

Neštěstím naším jest, že se funkcionáři našich společenstev vyhýbají práci.

Věříme, jest to obět obětovati pohodlí, ale proč béřeš na sebe břemeno bez lásky?

Máme li povinnosti k rodině, povinnosti ke státu, k daním, k dělníkům, máme bez odporu také povinnosti ke kořeni svého povolání, a to jest společenstvo.

Než se rozejdeme, pánové, prosím vás, staňte se apoštoly našeho obrodu. Kdo jen trochu schopnosti v sobě cítíš, nech se voliti do představenstva svého společenstva, nepodceňuj nikdo činnost na tomto místě.

Stavme lepší základy pro sebe a dorost svůj.

Sotva deset procent členstva se dostavuje k valné hromadě a tam nikdo nechce přijmouti funkci.

Konečně zbývá, že přijme ten, kdo pro dobrou, měkkou povahu svou neodolal nátlaku, ale kvalifikován na starostu není.

Posléze se zahnízdil takový šlendrian, že aby starosta neutekl, dostává se mu někde 600 – 1000 korun remunerace. A tím vlastně dorážíme důstojnost starosty.

Proto dnes starosta nepožívá také té vážnosti, jako druhdy. Poněvadž jest placeným, pokládají jej za služebníka svého.

Nedivme se pak, když některý člen žádá starostu o nedovolenou, nepřípustnou koncessi, že si toho troufá za odměnu dosáhnouti.

A když starosta nepovolí, má v úplatníku úporného nepřítele.

Pánové, já prohlašuji:

Kdybychom měli řadu mužů kvalifikovaných, rázných katolíků, kteří bezplatně a důstojně by ochotni byli chopiti se funkce starosty nebo člena představenstva, byli by bez odporu vítáni, poněvadž je o ně nouze.

Nerozhoduje zde politický směr nebo vyznání, dnes se žádá charakter a obět. Takový starosta by požíval vážnosti i lásky.

Úkolem jeho by pak bylo na prvním místě, svolávati schůze členské a předčítáním a výkladem živnostenského zákona vzdělávati členstvo.

Duch liberalismu volá: rozděl a panuj!

My pak jménem Kristovým musíme se říditi heslem: „Spojenými silami pro Boha a vlast!“

Řeč p. Dvorského přijata byla s velikým potleskem a souhlasem, načež řečník navrhl následující resoluci:

„IV. sjezd československých katolíků, konaný ve dnech od 29. srpna až 2. září 1908 v Praze, uváživ neblahé a zubožené poměry stavu řemeslnicko-živnostenského a jeho společenstev, co nejrozhodněji protestuje:

1. Proti tomu, aby dražbou rozprodávané řemeslnicko-živnostenské sklady přecházely v ruce chabrusu, nýbrž žádáme, aby uzákoněným právem druh toho kterého zboží, výhradně v obor příslušného společenstva spadající, spravedlivě společenstvu prodán byl, aby ceny výrobní jakož i živnosti nebyly ničemnou konkurencí poškozovány.

2. Protestujeme co nejrozhodněji, aby živnostnictvo, které platí daně své, bylo beze všeho práva proti terroru zorganisovaných dělníků, aby v šanc bylo vydáno rozvratným živlům, toužícím po zproletarisování středních stavů. Nechť tuhá organisace stavů živnostenských pečuje o to, aby důstojnost stavů těch byla obnovena a práva i autorita živnostníků na jedné straně hájena, důvěra mezi prácedárcem a pracujícím zjednána, na druhé straně pak i pracujícímu dělnictvu na základě křesťanské spravedlnosti nejen příslušná mzda zaručena, nýbrž i toho dopřáno bylo, aby tyto pracující třídy jednou své vlastní samostatnosti docíliti mohly.

3. Sjezd československých katolíků děkuje u příležitosti jubilea Jeho Veličenstva, že zřízen byl r. 1888 jubilejní fond císaře Františka Josefa. Upozorňuje stavy střední, že třeba o tomto fondu lepších vědomostí nabýti, a doporučuje, aby nejen sebe, ale i personál svůj u tohoto fondu pojišťovaly, neboť žádné jiné zákonné starobní či invalidní pojištění nezaručuje takových výhod, jako tento jubilejní fond.

4. Doporučujeme, oceňujíce význam škol odborových a pokračovacích, aby tyto školy vedeny byly duchem náboženským, a proto žádáme za vyučování ve dnech všedních a ne svátečních, kdy každému uvědomělému katolíku jest třeba obcovati službám Božím. Příčinu onoho smutného zjevu ve školách odborových, kde autority učitelů nedbáno a do zpustlosti dospívající mládeže víc a více si stěžováno, spatřujeme jedině v tom, že nedostává se mládeži slova Božího,

této rosy nebeské, bez které něžné květy mladistvých duší vadnouti musí

5. Důtklivě vyzýváme kruhy řemeslnicko-živnostenské, aby nedbajíce posměchu nepřátel a přemohše zhoubnou lhostejnost křesťanskou, chopily se s obětavostí práce vzdělavací ve svých společenstvech a volily kvalifikované a obětavé funkcionáře. Vyzýváme proto k častým a pravidelným schůzím členským, na nichž živnostenský řád budiž populárně vykládán a odborové vědomosti prohlubovány a co nejvíce šířeny."

Resoluce tato byla jednohlasně přijata. Po té pan předseda poděkoval řečníkovi a ukončil jednání.

Podotýkáme, že sál, v němž toto shromáždění se konalo, musil býti o $^1/_2$5. hodině odpolední postoupen schůzi Zemského sboru českých katolíků, takže jednání z tohoto třetího sálu převedeno se shromážděním do sálu druhého a tam skončeno. — Tiskovou komisi sjezdovou při jednání spolkovém zastupoval pan redaktor T. J. Jiroušek.

* * *

V témž třetím (malém) sále žofínském konala se o $^1/_2$5. hodině odpolední za hojné účasti delegátů

schůze zemského sboru českých katolíků,

kterou svolala „Zemská rada nepolitické organisace katolíků v království Českém" s tímto programem: 1. Zahájení schůze panem předsedou. 2. „Proč se nepolitická organisace utvořila", promluvil dp. ThC. Jan Pauly. 3. Zpráva jednatelská. 4. Zpráva pokladní. 5. Zpráva revisorů. 6 Volné návrhy.

Schůzi předsedal J. J. kníže Ferdinand Zdeněk Lobkovic, J. O. hrabě Vojtěch Josef Schönborn a dp. kaplan Jan Pauly. Po uvítání přítomných panem předsedou hrabětem Schönbornem přednesl dp. Jan Pauly následující řeč o thematu:

Proč se nepolitická organisace „Zemská rada katolíků v království Českém" utvořila?

Když naše organisace vstupovala v život, nebyl mnohým dosti jasným účel její, a to zavdalo příčinu k jistým nedorozuměním a též i k neocenění hlavní ideje naší organisace. Poněvadž ještě dnes myšlenka tato nenachází v našich řadách takového pochopení a účastenství, jakého v zájmu věci jest třeba, bylo na dnešní

program dáno thema: „Proč se naše nepolitická organisace utvořila“. Poněvadž dnešní den na síly i trpělivost účastníků sjezdových příliš veliké požadavky klade a příští dny sjezdu jsou o málo skrovnější, nehodlám velevážené shromáždění unavovati dlouhou řečí a chci věc probrati co nejkratčeji, a proto prosím jen za několik minut vzácné trpělivosti.

Pozorujeme-li poměry v různých státech, shledáváme, že více méně skoro ve všech vede se boj proti náboženství vůbec a proti katolicismu zvláště, toliko s tím rozdílem, že boj ten někde vede se tajně, avšak systematicky, jinde zase zcela otevřeně a zjevně. S největší bezohledností vede se proticírkevní boj ve Francii. Francie od dávných dob dává již dobrou školu všem pronásledovatelům a nepřátelům církve a dodnes tatáž země svým proticírkevním jednáním a postupem dodává jim odvahy a ukazuje cesty, kterak by oni měli ve svých státech proti církvi vésti vyhlazovací boj. A v tom ohledu jsou nepřátelé církve až příliš učeliví. Kde nemohou neb si netroufají vystoupiti zjevně, pracují tajně, ale za to tím houževnatěji; kde jim nikdo nebrání, postupují zřejmě, ale všude jeví určitý a jasný cíl církev sesměšniti, seslabiti, o moc ji připraviti, majetek jí vzíti, o sympatie vrstev lidu ji oloupiti a konečně zničiti. Za tím cílem jdou krok za krokem, pomalu, ale jistě a s chytrou vypočítavostí.

Ovoce této činnosti cítíme již dávno i u nás v katolickém Rakousku, a to bohužel čím dále tím více.

Náš občanský zákoník alespoň v některých směrech stojí na principu zásad církve katolické a uznává manželství svátostné, přisuzuje mu charakter nerozvížitelnosti, a uznává překážky kanonické (slib, vyšší svěcení). Naproti tomu stojí nepřátelé církve, kteří usilují o to, aby zavedli u nás manželství civilní, rozlučitelné, a aby některé překážky církevní, státem uznávané, byly zrušeny. Tu sahá se na základ křesťanské rodiny, a to nám nesmí býti nijak lhostejno, nýbrž musíme se vší vervou hájiti principův a zásad církve a říci: My katolíci tvoříme velikou většinu obyvatelstva v Rakousku a nedáme si bráti to, co jest nám nejdražší.

Naše školní zákonodárství ponechalo církvi jakýs takýs vliv a stojí na principu nábožensko-mravní výchovy. Naproti tomu naši nepřátelé nábožensko-mravní výchovu ze školy chtějí vyloučiti, náboženství ze škol vyhostiti a knězi vstup do školy zameziti. Naší úlohou jest státi pevně na stráži a volati: Jako katolíci žádáme ve škole katolickou výchovu dětí, za své veliké peníze, které na školství dávati musíme, žádáme své svaté právo a nikdy nedopustíme, aby náboženství naše bylo ve školách zkracováno anebo docela z nich odstraňováno. Kdo se o to pokusí, nalezne nás připraveny k boji, k boji se vší vervou vedenému, k boji na celé čáře.

Náš trestní zákoník chrání náboženství i veřejné vyznávání jeho, trestá rouhání, křivou přísahu, rušení náboženských úkonů, obřadů, chrání kněze na kazatelně, při funkcích a pod. To vše chtějí naši nepřátelé z trestního zákoníka vymýtiti, aby každý

beztrestně mohl církev, její fungující kněžstvo urážeti a z toho, co povždy všemu katolickému cítění svato bylo, jen posměch si tropiti. Ptám se: Dáme k tomu dojíti? Na to musí zníti rázná naše odpověď: Nikdy!

Naši nepřátelé mají nemalý zálusk na církevní jmění, tedy na to jmění, které zbožné duše církvi a Bohu zasvětily, aby z něho na věčné časy požehnání z činnosti církevní na lidstvo plynulo. O to jmění chtějí církev připraviti, tím její poslání ztížiti ba znemožniti, chléb, který z něho chudí berou, vzíti, zkrátka chtějí učiniti z církve žebračku, aby tím méně brániti se mohla proti jejich dalším výpadům. Chtějí, aby ta nekonečná a veřejná krádež církevního majetku, na kterou se nedávno s plným rozhořčením celý svět ve Francii díval, byla provedena také u nás

Naši nepřátelé vytlačují veškeren vliv náboženství ze života spolkového a veřejného, vyvolávají uměle rozpory mezi vědou a náboženstvím, v uměleckých tvorbách pěstují utloukání katolické morálky, náboženské tvorby umělecké sesměšňují, divadlem štvou massy proti církvi, takže co kazatelna hlásá, to jeviště utlouká, literaturu znemravňují, všechen tisk do své moci dostati a proti církvi využiti se snaží, studentstvo o veškeren náboženský cit připravují a proti církvi popouzejí, ba i ženě, jíž city náboženské povždy svatými byly, jed nevěry a nepřátelství k církvi vočkovati hledí.

Aby své plány tím snáze a rychleji provedli, vyvíjejí účelnou činnost politickou. Jejich snahou jest při volbách prosaditi své lidi, tím zmocniti se vlivu a moci ve sborech zákonodárných, samosprávných, úřady obsaditi svými přívrženci a tak provésti své plány.

Ptám se: Můžeme k této podvratné činnosti přihlížeti chladnokrevně? Smíme se tu oddati nečinnosti, když tak silný, houževnatý a neúnavný nepřítel téměř dnem i nocí pracuje všemi silami, aby zmařil a zničil to, co vždy bylo, jest a musí nám býti nejdražším? Odpověď jest jasná a zní jako válečný mohutný signál.

Nuže, co tedy činiti? Odpověď: Musíme vše vynaložiti k tomu konci, abychom útoky našich nepřátel odrazili, náboženské naše zájmy obhájili a našemu náboženství taký vliv a platnost vybojovali, jak toho podstata věci žádá, čili my katolíci musíme rozvinouti činnost nejen na obhájení našeho náboženství, nýbrž i na sesílení jeho vlivu, síly a moci. K této práci nás volá naše svědomí, hrozící nebezpečí a láska k věci.

Jedinec však jest na tu práci slabý, tu dlužno se spojiti, sdružiti. V práci není možno postupovati rhapsodicky, nýbrž jest tu třeba jistého plánu v práci i v postupu, sice jinak by výsledky byly sporé, neřkuli žádné.

Z toho tedy jasně vychází na jevo, že u nás musí nezbytně dojíti k utvoření jistého sdružení katolíků, které by dle určitého

plánu odráželo útoky nepřátel na církev mířené a hájilo u nás zájmů náboženských.

Dnes, kdy jednotliví stavové se sdružují a tvoří ochranné spolky a organisace na hájení práv svých, jest nutno, aby i katolíci se sdružili a zájmů svých hájili.

Než v jakém rámci dlužno organisaci provésti?

Hlavní boj sveden bude ve vídeňském parlamentě. Tu však jsou všichni národové rakouští, kteří z 92% jsou katolíci. Proto musí dojíti v této organisaci ke spojení všech katolických národů rakouských k obhájení práv katolického náboženství. Všem tuto spojeným národům jest náboženství stejně drahé.

Druhý boj sváděn bude v zemských sborech a institucích. Proto nutno utvořiti organisace zemské, které by byly ve spojení s organisací říšskou, a tak na jedné straně měly na zřeteli poměry říšské a na druhé zemské.

Třetí boj sváděn bude v obcích a k tomu cíli jest třeba organisací místních.

Kladu druhou otázku:

Než na jakém podkladě dlužno katolíky sdružiti: na podkladě politickém či nepolitickém?

U nás v Rakousku tvoří katolíci 92% všeho obyvatelstva. Co se tedy tkne náboženských zájmů, nutno s tím počítati. Poněvadž národnosti rakouské jsou tak četné a politické jejich zájmy tak se křižují, doporučuje se utvořiti sdružení katolíků rakouských na podkladě čistě náboženském a nepolitickém. Neboť co se tkne náboženského stanoviska, jsou za jedno všichni, Čechové, Rakušané, Tyroláci, Slovinci i Poláci, jinak však je tomu na poli politickém.

Stanovisko nepolitické doporučuje se nejen vzhledem k různosti národů, nýbrž i vzhledem k různosti politických stran v témže národě. Důsledných a takových přívrženců stran politických, kteří by znali zevrubně program strany, jest málo, a tato neznalost hlavně zaviňuje, že mnozí se ke straně té či oné hlásí, kteří by jinak se k ní nehlásili, kdyby zevrubně program a cíle její znali. Na př. mnohý člověk z neznalosti věci dobře srovná své náboženské přesvědčení a příslušnost k politické straně, která protináboženské cíle má, proto, poněvadž ani z daleka netuší, že by strana takové cíle měla. Čili on i při svém příslušenství ke straně nábožensky lhostejné neb i nepřátelské jest dobrým katolíkem. I jemu jest náboženství jeho drahým a chce si ho hájiti. Kladu otázku. Bylo by správno vylučovati takové lidi z práce na obranu náboženství podnikané? Zajisté nikoli. Neboť vyloučení jeho by mělo za následek vstoupení do řad lidí nábožensky nepřátelských, kdežto jeho přijetí do řad náboženských pracovníků může míti ten následek, že časem se přidá k politické straně katolické.

Tedy naše poměry a výstražné události v cizině se vším důrazem nám radí: spojiti všechny katolíky rakouské bez ohledu na jejich národnost a jejich politické smýšlení v jediný šik za účelem obhájení

jejich zájmů náboženských v organisaci říšskou, zemskou a místní.

A to, co jsem právě odůvodnil, jest již skutkem alespoň částečně, neboť u nás v jednotlivých zemích existují zemské organisace katolíků, které jsou spojeny v organisaci říšskou.

Co jest tedy naše „Zemská organisace katolíků v království Českém“? Jest to sdružení katolíků dle různého jejich církevního a společenského útvaru, bez ohledu na jejich politické přesvědčení a národnost, ke společné akci pro obhájení zájmů náboženských v naší říši vůbec a v naší zemi zvláště, a dělí se ve dvě samostatné sekce: v sekci českou a německou, jejímž výborem a výkonným orgánem jest Zemská rada katolíků v království Českém. Čím jest národní rada v ohledu národním pro Čechy, tím jest zemská rada katolíků v království Českém pro Čechy v ohledu náboženských zájmů.

Zbývá ještě jedna otázka: V jakém poměru jest tato zemská organisace katolíků v Čechách k politické straně katolické?

Zemská organisace katolická jest nepolitická, její obor činnosti pohybuje se na poli čistě náboženském, všímá si toliko zájmů náboženských, otázky politické, sociální, národní jen potud spadají v její činnost, pokud se zájmy náboženskými souvisí neb jejich podklad tvoří. Výkonný její orgán slove: Zemská rada katolíků v království Českém. Členem této organisace může býti každý katolík v Čechách usedlý, bez rozdílu svého politického přesvědčení. Organisace tato stojí v poměru bratrském ke katolickým politickým stranám a dovolává se jejich pomoci, pokud poslanecké činnosti ku prosazení svých záměrů potřebuje.

Naproti tomu strana katolického lidu v Čechách jest stranou politickou, která na svých příslušnících žádá nejen náboženské vyznání katolické, nýbrž i výslovný vstup do strany, uznání a zachovávání jejího programu, a nedopouští, aby přináleželi k politické straně jiné. Její činnost politická stojí na principech katolických a ačkoli ochranu náboženských zájmů za jednu z předních povinností pokládá, tož není to jediným jejím oborem, nýbrž obor její činnosti jest zrovna takový, jako kterékoli politické strany. V čele jejím stojí výkonný výbor.

Tedy naše organisace jest organisace nepolitická, stavovská, kde se sdružujeme jako příslušníci církve katolické na obranu zájmů našeho náboženství.

Tím, myslím, byla by daná otázka jasně zodpověděna.

Na konec budiž mi laskavě dovoleno několik slov. Kristus Pán slíbil, že brány pekelné církev nepřemohou a že církev bude trvati až do skonání světa. Než slova ta nesmí býti pro nás nějakou ukolébavkou k nečinnosti, neboť tím není nikde zaručeno, že církev bude trvati věčně u nás. Severní Afrika byla svého času celá katolická a mnoho biskupských sídel čítala a dnes o všech těch biskupstvích tam není ani stopy, a tam, kde v takové slávě kříž katolický vévodil, tam dnes vládne půlměsíc. A přece zů-

stala pravdivými slova Kristova: „Brány pekelné jí nepřemohou“. A podobně ničeho by na své váze a pravdivosti slova ta neztratila, kdyby v celé naší vlasti, ba v celé naší říši, ba i v celé Evropě církev Kristova byla vyhlazena. A k tomu právě nepřátelé Krista směřují, k tomu pracují plnou silou a se vší vervou. A tu jest naší svatou povinností seřaditi se v mohutný šik na obranu našeho náboženství, přinášeti oběti hmotné i duševní na obranu našich nejdražších zájmů a pracovati. Kde poctivá a vytrvalá práce, tam vždy dostaví se i její výsledek. A tomu výsledku volám vřele: „Zdař Bůh!“

Po této řeči, souhlasem přítomných delegátů provázené a potleskem odměněné, přihlásil se ke slovu dp. P. Alois Jemelka T. J., který kladl důraz na nepolitické spolky všeodborové, na organisaci zájmovou všech stavů: šlechty, rolnictva, živnostnictva, dělnictva, na poučování lidu a obranu víry, kterou nejlépe by provedli v přípravných kursech zvlášť vyškolení řečníci. Organisujme lid nepoliticky a stavme též základy jeho pozemského blahobytu. Agitace naše buď mírná a slušná, neboť každé štvaní se lidem protiví.

Po té přečetli dp. Tomáš Škrdle jako pokladník a pan Šindler jako jednatel své zprávy, načež vsdp. děkan vyšehradské kapitoly Dr. Josef Burian pravil, že jsou mu katolické sjezdy jako vojenské manévry, v nichž cvičí se i velitelé i mužstvo. Katolické sjezdy — dí — ukazují, že rosteme. Třeba však pořádati katolické sjezdy každý rok, střídavě po všech diecesích a pokaždé v jiném městě.

Návrh tento, skvěle odůvodněný, byl přijat jednohlasně, načež hrabě Vojtěch Schönborn schůzi Zemské rady uzavřel.

O návrhu vsdp. děkana Dr. Buriana napsal „Čech“ v č. 238. ze dne 1. září 1908, že je to návrh na výsost praktický, dodávaje:

„Nechť sjezdy katolické pořádají se každý rok a pokaždé v jiné diecesi a jiném městě. Ano, toho bude potřeba. V pravdě rosteme a množíme se, přibývá pracovníků, massa lidu, lhostejná a liknavá, oživuje a volá po dobrém duchovním chlebě. Také znamení doby se množí, přibývá nepřátel, a tu třeba, aby přibylo obhájců a rozmnožily se pevnosti; také žádoucí bližší styk mezi generály a vojáky žádá si, aby sjezdy katolické byly častější. Že by nebylo themat, že by nebylo řečníků nebo posluchačů, nemusíme se nikterak báti: organisace jde čile ku předu, Morava volá na Čechy: „Království, pojď za markrabstvím!“, diecese královéhradecká a budějovická volají na pražskou: „Následuj nás!“ Mimo to živý proud událostí domácích i cizích,

stálé změny, útočná taktika nepřátel: to všechno volá po katolických nejmladších dobrovolnících: „Do šiku, bratří a sestry!“ Jak nynější sjezd katolíků pozorujeme, vidíme, že několikaletý odklad sjezdový byl by na škodu dobré věci: železo nutno kouti, když jest žhavé, a katolíkům, kteří dosti pozdě vystoupili na kolbiště, přísluší, aby častěji se vídali, radili, usnášeli se o postupu a taktice.

Provésti návrh kapitolního děkana Dra. Josefa Buriana jest nevyhnutelným důsledkem zdařilého IV. pražského katolického sjezdu. Jak řečníci, tak posluchači přejí si vzájemně, aby déle je od sebe nedělil nežli — jeden rok. Na shledanou tedy roku 1909 třebas — v Králové Hradci!“

V neděli večer.

Téhož dne 30. srpna večer konána ve velkém sále žofínském

schůze spolku sv. Bonifáce.

Sál byl ve všech prostorách i na galerii hustě naplněn. Schůzi zahájil po sedmé hodině dp. farář Filip Jan Konečný křesťanským pozdravem a výzvou ke společné modlitbě „Otče náš“. Celé shromáždění povstalo a hlasitě se modlilo. Na to představil pan předseda c. k. vládního komisaře Dra. Drškota a přivítav přítomné obecenstvo, naznačil několika rysy povšechný ráz spolku sv. Bonifáce a úkol dnešní schůze.

Nejd. pan opat emauzský P. Albán Schachleiter vylíčil případným proslovem důležitost spolku sv. Bonifáce v zemích za nynější doby, slíbiv nejúčinnější podporu spolku po celý svůj život. Toto prohlášení páně opatovo bylo přítomným obecenstvem přijato s nadšeným potleskem a voláním: „Sláva panu opatovi!“

Předseda vdp. Konečný ujal se opět slova, by naznačil předmět obou řečí programových této schůze. V tom objevil se v sále Jeho Milost ndp. biskup královéhradecký Dr Josef Doubrava, přicházeje ze slavnostního představení v Národním divadle. Obecenstvo povstalo se svých sedadel a potleskem radostným vítalo mezi sebe nejd. p. biskupa, jenž, doprovázen jsa panem opatem, vstříc mu do sálu přichvátavším, zaujal u předsednického stolu čestné místo a pozdravil jako biskup-příznivec spolku svatobonifáckého přítomné katolíky delší řečí, jež byla silně akklamována a radostným souhlasem doprovázena. Po té dp. P. Modestus Voňavka promluvil řeč na thema: Nouze o kostely v Čechách. Řeč jeho s velikým nadšením předne-

sená, vyslechnuta s živým zájmem všemi přítomnými a odměněna hlučným potleskem. Pan řečník rozebral různé proticírkevní směry, kteréž u nás hledí udolati náboženství, a dokazoval potřebu kostela, v němž hlavně náboženství se hlásá a jichž na mnohých místech v českých zemích se nedostává, takže odpomoc je nutna, a proto že třeba podporovati spolek sv. Bonifáce, který na stavbu kostelů u nás přispívá a i zatímní kostely staví.*)

Po řeči dp. Voňavky ujal se J. Milost ndp. biskup Dr. Josef Doubrava znova slova a shrnuv v jedno hlavní vývody řečníkovy, připojil k nim nové duchaplné své poznámky, vybízeje přítomné, aby dle možnosti podporovali snahy spolku sv. Bonifáce, jenž nezištně a úspěšně pracuje na rozmnožení a zachování chrámů v našich vlastech.

Předseda schůze dp. Konečný děkuje Jeho biskupské Milosti za povzbuzující slova a za blahosklonné uznání, jež ráčil vysloviti spolku sv. Bonifáce, který bude v tom míti vzpruhu k další práci. Zároveň děkuje předseda ndp. biskupovi za čest, kterou prokázal spolku a jeho dnešnímu shromáždění, zavítav mezi nás a súčastniv se velice účinně naší práce. Jménem přítomných prosí předseda odcházejícího ndp. biskupa, aby požehnal přítomným věrným katolíkům, z nichž mnozí z dalekých končin naší vlasti zavítali na sjezd.

Ndp. biskup udělil po té požehnání a odešel, doprovázen jsa honorací až ke dveřím sálu

Po té ujímá se slova pan učitel Vlastimil Jelínek, aby promluvil na thema:

Odpomoc nedostatku kostelů spolkem sv. Bonifáce.

Řeč jeho zní takto:

Vaše biskupská Milosti, vysoce důstojní pánové, slavné shromáždění!

Na slova dp. předřečníka připojuji předepsaný mně úkol. Na počátku své přednášky jsem povinen dáti zvláštní provolání, to jest: Můj ideál není ideálem štváčským, nýbrž ideálem lásky, a dotknu-li se ve své řeči některého protináboženského tábora, nečiním tak z toho ohledu, bych někoho urážel, nýbrž jedině proto, abych nelíbal těch karabáčů, jimiž nepřátelé naši nás prohánějí. Do nedávných dob hlásalo se nám: „Mlč a trp!“ Ale v přítomné době, kdy všecky strany t. zv. pokrokové proti nám

*) Přes veškero úsilí nebylo možno dostati od p. t. pana řečníka doslovné znění jeho řeči.

se postavily, jsme nuceni vystoupiti proti těmto stranám, neboť pod ranami jejich utrpěli jsme tolik, že mlčeti nemůžeme a nebudeme!

Bylo to minulého roku, kdy vystupovali páni kandidáti různých stran a přednášeli své programy. Ani jediný z nich neměl v programu obranu českého katolického lidu, a to přimělo nás, abychom se postavili na vlastní nohy a hájili vedle lidových otázek, které také snad umístěny byly v programech protivných táborů, to, co jest nám nade vše drahé, t. j. Krista a jeho učení. Neboť nyní:

1. Vyhání se náboženství ze škol;
2. jeví se snaha porušení svátosti manželství,
3. a snaha odděliti církev od státu.

Tyto tři body jsou veledůležity při řešení sociální otázky. Abychom rozšířili tábor strany katolického lidu, jest nezbytně nutno, bychom stavěli kostely na těch místech, kde lidé daleko, častokráte i přes hodinu cesty musí choditi do kostela. Nejhorší to bývá za nepříznivého počasí. Mužové, po celotýdenní práci znaveni, nemohou pro vzdálenost do chrámu Páně jíti na mši svatou. Zůstanou doma, a jak to bývá zvykem, zajdou si dopoledne na skleničku piva a tam po vyčerpání humorného programu, který bývá často kořeněn sprostými vtipy, zavedou řeč o politice. Najde se již vždycky někdo, kdo rozhazuje své rozumy a mluví proti náboženství a církvi. Takové jsou první základy k vybudování nové strany nevěrecké. A ve krátkém čase téměř celá obec upadne v ruce nepřátel Kristových. Proto je nezbytně nutno, aby na takových místech postaven byl kostelíček.

Spolek sv. Bonifáce postřehl včas toto nebezpečí, které hrozí národu našemu, a snaží se postaviti, nebo alespoň přispěti k stavbě chrámů Páně. Spolek ten veden jest mužem statečným, vysoce vzdělaným, pěstujícím pravý pokrok v umění a vědě. Je to světoznámý J. M. opat emauzský P. Albán Schachleiter, který statečně nás hájil na kongressu „Volné Myšlenky“. My jsme povinni statečnému vůdci svému pomáhati v onom velikém boji. Mnohý ptal se v duchu: „Kterak já ubohý mám přispěti ke stavbě kostela?“ Velevážené shromáždění, toť věc zcela snadná Staňte se členy spolku sv. Bonifáce. Jakožto členové jste povinni pomodliti se určené modlitby a odvésti příspěvek sebe nepatrnější. Za každý haléř spolek náš děkuje Chudý dá nějaký haléř, bohatší dle možnosti a dobré vůle, co může. A ti, kdož nemají ani haléře, mohou také přispěti, a to tím, že vychovávají dítky své nábožensky-mravně a cvičí je v lásce ke Kristu jakož i k příbytku jeho, t. j. ke kostelu. Ve straně katolické jste někteří zámožnější, jste bez potomků, pamatujte ve své závěti nějakým, třebas sebe menším odkazem na spolek sv. Bonifáce.

Upozorňuji, slavný sjezde, že vyčítati nám budou, kterak kostely jsou zbytečny a že jste tmáři, kteří jako otroci jste povinni dáti poslední haléř. Tomu tak není. Záleží vše na libovůli

každého. A ti, kdož proti vám nejvíce křičí, ti vám nejméně dají a nejméně přispějí na postavení kostelíčka.

Kostel není nikdy na újmu vzdělání lidu. Znám jest nám všem muž panovník, jenž nad jiné byl dokonalým, jest to nejkřesťanštější král český Karel IV., který postavil mnoho kostelů. A ten věděl, že národ český může býti jen tehdy šťasten, bude-li nábožensko-mravně vychován a bude-li veden ke Kristu. Tento statečný a moudrý panovník mnoho dobrého učinil pro národ náš, takže, jak známo, nazýván „Otcem vlasti". Nechť dokáže někdo, že Karel IV. jako křesťan-katolík byl špatným vlastencem, že byl odpůrcem vědy a umění; jako právě my můžeme dokázati, že zbožně vychovaný Karel byl jedním z nejdokonalejších panovníků světových. Založením university pražské r. 1348 dokázal Karel IV., že byl umění a vědy milovný. Vystupují-li proti nám strany nadávajíce nám „tmářů", ať dokáží, že mají oni ve své straně tolik umělců a učenců jako my. Ostatně jest to smutné, že v přítomné době vyskytují se lidé, kteří hlásají svobodu myšlení, ale jenom pro sebe, neboť to jest sobecké jednání. My katolíci neprosíme se o svobodu, kterou nám dávají strany pokrokové, protože ji máme. Bůh nás obdařil rozumem a svobodnou vůlí, nepotřebujeme tudíž jejich svobodu, moderní otroctví.

Rozšiřovati internacionálu, zavrhovati božství, šířiti nevěru, spílati katolíkům, je v přítomné době modou. My Čechové jsme velice chytlaví; jak vyskytne se ve světě něco nového, hned je to naše. Přišly velocipedy, motory, automobily, hned jsme si moderní ty vynálezy opatřili, a poněvadž v přítomné době přišel k nám z Francie nejmodernější vynález, vystupovati proti Kristu a jeho učení. byli také někteří Čechové nuceni držeti se podle mody francouzské a mlátiti proti všemu, co křesťansko-katolickým se nazývá. Proč jsou neznabozi a proč vystupují proti kostelům?

1. Z mody,
2. z furie,
3. z hlouposti,
4. z nedoučenosti v náboženství.

Proč my katolíci měli bychom se styděti jíti do kostela, když mužové učení, nad míru vzdělaní a nad všechny t. zv. učené pokrokovce povznesení, navštěvují rádi kostel a jsou hrdi, že mohou se ukloniti před oltářem Kristovým? První důkaz zvláštní zbožnosti vidíme na Jeho Veličenstvu, našem slavném králi, a druhý na slavném hudebním skladateli Antonínu Dvořákovi. Poslednější doznal, že otec jeho byl prostičkým řeznikem, který ho dobře vychoval. Doznával, že všecky práce, které dosáhly ve světě nejvyššího uznání, vymodlil si před oltářem mariánským. Když takovéto osoby se nestydí, proč my bychom měli zapírati, že jsme katolickými křesťany? Takový člověk by zasloužil, aby se mu pořádně vymluvilo, a to hlavně proto, že si neumí vážiti své svobody. Může li kdo věřiti v karty, můžeš ty věřiti v Boha. (Na to přednesena byla báseň, již napsal školní rada Dr. M. Kovář, která

ostrým způsobem potírá vystupování nevěreckých professorů na vysokých školách rakouských.)

Nedáme se! Půjdeme statečně a neohroženě proti všem nepřátelům, jako druhdy učinil J. M. vsdp. opat emauzský P. Albán Schachleiter. (Že pokroková strana nepřeje lidu svobody, dokázalo se na drastickém příkladě, který uvedl řečník, když vyprávěl, jak surově napadán byl nadávkami při prvním vojenském cvičení pod Bruskou.) Řečník prohlašuje dále: „Mám svědky, kteří viděli a jako charakterní paedagogové dosvědčí, jak páni pokrokoví sprostě uráželi mé náboženské smýšlení. Proto vybízím vás všecky, byste přistoupili ke spolku sv. Bonifáce, který poskytne vám zdarma nebo za nějaký haléř časopis „sv. Vojtěch", v němž se poučíte, vzděláte, pobavíte. Na konec uvádím slova českého, katolického básníka Josefa Haise Týneckého:

„Tak stůjme dnes i zítra, celé věky,
ať blesky žhou, ať moře kolem hučí;
nad pěnu vln, a zlo, a divé jeky,
nad vichřicí, jež nepřátelsky skučí.

My k sobě lněme úžeji, vřele, blíž,
raději vyhnanství a žalář, mříž,
než zradit Otce, Matku, bratra v boji,
než býti škůdcem cesty ku pokoji,
než zradit vlast a zapřít kříž."

Řeč páně učitelova strhovala obecenstvo k častým projevům nadšeného souhlasu, a když řečník domluvil, bylo mu ndp. opatem za jeho krásný proslov poděkováno. — Zatím uplynulo dávno již 9 hodin.

Předseda vdp. Konečný oznamuje, že je přihlášeno několik „desetiminutových" řečníků, a žádá, aby první z nich promluvil spolupracovník „Sv. Vojtěcha" dp. farář Vlastimil Hálek z Liboce. Týž pozdraven byv promluvil takto:

Velectěné shromáždění!

Z podniků, které v posledních letech v katolické organisaci byly předsevzaty, jedním z nejdůležitějších jest obnovení života spolku sv. Bonifáce v našich vlastech. Kdybychom tohoto spolku, jenž má za účel odstraniti nedostatek kostelů a bojovati tiskem proti nevěře a odpadlictví, v přítomné době neměli, musili bychom jej nyní založiti.

Byla to geniální myšlenka bohonadšeného nynějšího ndp. opata v Emauzích P. Albána Schachleitera, že obnoviv a rozšířiv činnost spolku sv. Bonifáce postavil jej v době, která jest proniknuta směry demokratickými, na základech lidových. Co pak může býti lidovějšího, než že každý katolík beze všeho zápisu,

když se modlí modlitbu Páně a dá libovolný příspěvek spolku, stává se členem jeho? Tím dají se získati do členstva celé massy katolického lidu a mohou spolupůsobiti na velikém díle.

Ale i šíření obranného tisku, jejž vydává spolek v časopisech „Sv. Vojtěch“ a „Sct. Bonifacius“, jest lidové, neboť rozdáváním v kostelích vniká do všech vrstev obecenstva. Dostávám četné dopisy v záležitostech „Nádražní missie“ a „Spolku sv. Rafaela“, které zpravidla začínají slovy: „Četla jsem ve „Sv. Vojtěchu o spolku „Ochraně dívek“, prosím o poučení a radu“ atd. Jsou to dopisy ze zapadlých vísek, samot, mysliven, dvorců, mlýnů i z měst. Ty podávají nejlepší důkaz o prospěšném lidovém poslání „Sv. Vojtěcha“.

„Sv. Vojtěch“ obraňuje naši katolickou víru a poučuje o ní, koná veliké poslání. Slaří pohané udržovali pečlivě posvátný oheň, neboť vyhasnul li, bylo to zlé znamení. A kdyby duchovní oheň víry křesťanské vyhasnul v lidu, znamenalo by to jeho záhubu. A kdo jiný pomáhá jej tiskem udržovati, oživovati a rozdmychovati než-li „Sv. Vojtěch“? Na 260.000 výtisků rozlétne se každého měsíce do českého světa. Žádný český časopis nemá toho počtu výtisků. Jest tedy „Sv. Vojtěch“ největším a nejrozšířenějším listem českým.

Přátelé, čtěte jej pozorně a shledáte, jak bohatý jest na obranu obsah jeho. Zda který katolický list dobře působí, pozná se dle toho, jak jest od nepřátel napadán. Čím více do něho bijí, tím lepší pro něj svědectví, že plní svůj úkol. A že „Sv. Vojtěch“ napadán jest celým nepřátelským tiskem na schůzích všemi zbraněmi, známo jest všeobecně. Nepřátelé „Sv. Vojtěcha“ nepodceňují. Ano takovou mu důležitost přikládají, že založili proti „Sv. Vojtěchu“ dva své dvouhaléřové časopisy „Havlíčka“ a „Plameny“.

Nejen v náboženském, ale i v národním ohledu koná „Sv. Vojtěch“ veliké poslání. Dochází mezi české katolíky do Westfalska, Ameriky, Saska, Vídně, Lince, Solnohradska, Chorvatska atd., kdež se jim do rukou mimo „Sv. Vojtěcha“ nedostane žádného českého časopisu. Že četbou jeho se nejen náboženská, ale i národní stránka u našich krajanů posiluje, jest na bíle dni. Náš „vlastenecký“ tisk kdyby byl spravedlivým, musil by i národní význam „Sv. Vojtěcha“ uznati a oceniti.

Aby „Sv. Vojtěch“ ještě více vnikal v lid i intelligenci, prosím jménem spolku sv. Bonifáce vás všecky, velectění posluchači, i celou katolickou veřejnost, o spolupomoc. Šiřte „Sv. Vojtěcha“, půjčujte jej svým sousedům, ve spolcích katolických budiž zavedena systematická jeho kolportáž. Nikdo nepodceňuj jeho významu a blahodárného působení pro zájmy našeho sv. náboženství.

Doba jest velice vážná a nesmí nás katolíky nalézti nepřipraveny a neozbrojeny. Jedná se o nejdražší statek sv. víry, a tu třeba i mimořádných prostředků k její záchraně — nových chrámů a obranného tisku.

Miseremini mei saltem vos, amici mei! Smilujte se a pomozte nám, aspoň vy, přátelé a krajané naši!

U školní budovy číhá na malá děvčátka podvodná žena, láká na nich zlaté náušnice, dávajíc jim za ně bezcenné cetky, právě má v práci malou dívenku, vše již jí sebrala a chce odejíti. V tom však zaleskne se cosi na krčku dítka, žena vztahuje po dítku drzou ruku, ale dívka se jí vytrhne volajíc rozhořčeně: „Ne, toho nedám, toť křížek po mé matičce.“

A po lidu českém vztahují se drzé ruce za heslem „Pryč od Říma a od náboženství!“ chtíce oloupiti jej o drahý skvost - o víru, již má po své matičce. Ale spolek sv. Bonifáce chrání lid volaje: Památek a odkazů mateřských — náboženství — lidu svému loupiti nedám. Proto podporujme spolek sv. Bonifáce v každém směru. Všemohoucí kéž pak žehná dílu jeho! (Hlučný potlesk.)

Po dp. faráři Hálkovi mluví redaktor „Sv. Vojtěcha“ dp. P. Jan Zima z Emauz v Praze. Týž staví před oči shromážděným krásný příklad náboženské věrnosti a horlivosti v obou nejvyšších našich hlavách, v papeži Piu X. a v císaři a králi Františku Josefu I., uváděje různé významné o tom příběhy z jich života. Řečník prosí, aby si posluchačstvo zachovalo víru, a promlouvá nadšeně o božství Krista Pána, jehož volnomyšlenkáři hrubě potupili na loňském kongresu v Plodinové burse v Praze.

Slova ujímá se red. T. J. Jiroušek, a rýsuje několika črtami hesla volných myšlenkářů, kteří chtějí náboženství katolické svým tiskem a svojí propagandou v lidu českém vyhubiti. Poukazuje, že obranné dílo proti tomuto proudu provádí dnes se zdarem spolek sv. Bonifáce se svojí českou sekcí, a že je tudíž nutno tento spolek všemožně podpořiti. Dále praví, že nutno nejen mluviti proti zhoubnému proudu Volné Myšlenky, ale i veřejně také proklamacemi k lidu českému se obraceti a proklamace ty v lidu šířiti, aby věděl, jaké stanovisko má zaujmouti. A proto podává řečník shromáždění resoluci, a přeje si, aby ji shromáždění jednohlasně přijalo a jednotlivci aby ji všude předčítali a mezi lid šířili. Řečník resoluci předčítá. Zní:

„My katolíci československí, shromáždění na svém IV. sjezdu v Praze, uváživše o hnutí Volné Myšlenky proti křesťanskému náboženství a církvi, a vidouce netečnost, s kterou hledí se u nás s míst, jež o národ a jeho pravé blaho starati se mají, ale proti rejdům volných myšlenkářů netečně se mají, ač se jimi podkopávají základy křesťanského života v lidu českém a ač se lid náš Volnou Myšlenkou zavádí na cestu čiré nevěry a divokých štvanic protikatolických — sváděním

k odpadlictví od víry, k vystupování z církve a přihlašování se za „bezvyznání“, čehož u nás v Čechách ani za nejhorších zmatků náboženských v dobách minulých nikde nebývalo — odsuzujeme rejdy a štvanice volnomyšlenkářských odpadlíkův a proticírkevních štváčů u nás co nejrozhodněji, a žádáme, aby si jich všimla česká směrodatná veřejnost a odmítla bezbožeckou internacionální Volnou Myšlenku a její proticírkevní štvanice na celé čáře z důvodů vlasteneckých a náboženských; jde o křesťanství — a na něm založena jest přece celá civilisace našeho národa.

Čtvrtý sjezd katolíků československých v Praze shromážděných a k národu i k církvi upřímně se hlásících upozorňuje naši veřejnost na loňský mezinárodní kongres Volné Myšlenky v Praze, na němž programově jednalo se o náboženských otázkách s výstředně proticírkevní tendencí, při čemž řečníci volných myšlenkářů — zvláště při debatě v Plodinové burse — veřejně křesťanskému náboženství, ba i jsoucnosti Boží divoce se posmívali, chrlíce neslýchané urážky proti Kristu Bohu, až k vůli tomu byla schůze konečně úředně rozpuštěna. Tyto své názory šíří Volná Myšlenka slovem i pérem s nevídanou horlivostí mezi lidem československým, rozdmychujíc v něm vedle odpadlictví i pusté vášně proti kleru, při čemž ji vydatně podporují různé pokrokářské frakce, tak že lid náš je skutečně sváděn v úplnou nevěru a v pohrdání náboženstvím, což mu nemůže býti ani k časnému ani k věčnému blahu.

Zároveň tímto protestujeme proti rouhavému a bezbožnému tisku volnomyšlenkářskému a proti těm českým poslancům, kteří, když nejhorší nevěrecká místa volnomyšlenkářských spisů byla státními úřady skonfiskována, hledí podanými interpellacemi na říšské radě konfiskace u nás v Čechách i na Moravě učiněné immunisovati a pak do lidu českého beztrestně u velikém množství k volné kolportáži připravovati, čímž se nejen obchází tiskový zákon, ale i posměch se činí z parlamentu a z nejvážnějších křesťanských pravd věroučných, jež jsou pak bez ochrany. Lid poštvaný a takto nabádaný hněvivě sápe se na církev, dává ve psí celý křesťanský názor světový, o něž se opírá celá církev.

Z té příčiny vyslovujeme též své díky spolku sv. Bonifáce a jeho českému oddělení u nás za všecky obranné práce, které proti zhoubnému řádění Volné Myšlenky podniká,

hledě zachrániti náš národ od nevěry a bezbožnosti. Spolkový list „Sv. Vojtěch“ rozdává se každého měsíce zdarma ve všech chrámech Páně u velikém množství výtisků, čímž se tisku nepřátelskému s úspěchem čelí. Mimo to hledí Spolek sv. Bonifáce stavěti chrámy Páně na místech nevěrou nejvíce ohrožených, a súčastňuje se též vydatně celého našeho katolického života, dávaje mu dle možnosti podporu morální i hmotnou. Proto vyzýváme všechny katolíky národa našeho, aby vydatně a blahovolně podporovali v každém směru činnost spolku sv. Bonifáce, hlavně však, aby rozšiřovali jeho obranný list, proti němuž volní myšlenkáři založili zvláštní „truc-časopis“, doznávajíce veřejně, že „Sv. Vojtěch“ v lidu českém nikoliv „zhoubně“ — ale dle pravdy „velmi dobře“ na obranu víry a katolické věci působí. Kdo můžeš, podporuj spolek sv. Bonifáce také hmotně, kdykoliv se konají v kostelích pro něj sbírky. Celá činnost spolku sv. Bonifáce závisí na milodarech, kterých se svědomitě užívá ve smyslu zde vyloženém — ve prospěch víry a církve. Zvláště důstojné kněžstvo, obětavá šlechta, různé spolky, bratrstva a Třetí řády kéž se ujmou spolku sv. Bonifáce a podporují jeho zájmy. Každý konej svou povinnost, nespoléhaje na nikoho, leč na sebe.

Bojujme boj spravedlivý — Bůh nám pomůže!“

Při každém odstavci projevovalo obecenstvo nadšený souhlas, a když předseda se tázal, kdo je pro resoluci, zdvihly se do výše všecky ruce. Proti resoluci nebyl nikdo.

Kratičkým doslovem ukončil po té vdp. předseda schůzi, která měla zdařilý průběh. Obecenstvo ubíralo se ve vzorném pořádku ze sálu, rokujíc o tom, co bylo slyšelo

Dej Bůh, aby zaseté símě vzrostlo a dobré ovoce přineslo!

* * *

V 7 hodin večer bylo na počest sjezdu

slavnostní představení v Národním divadle,

které mělo skvělý průběh. Dáváni „**Psohlavci**“ od K. Kovařoviće. Divadlo bylo ve všech prostorách svých v pravém slova smyslu přeplněno, a ještě tisícové pro nedostatek místa se vůbec k představení nedostali Všichni vynikající účastníci sjezdu byli

přítomní. Ve svorné jednotě byli tu zástupcové šlechty, kleru, úřednictva, živnostnictva, bodrý venkov i dělnictvo bylo tu četně zastoupeno. Nejmenujeme pro nedostatek místa jednotlivých účastníků, poněvadž bylo by nám opakovati všechny, jež jsme již dříve byli vyjmenovali. Podotýkáme aspoň jen tolik, že přítomni byli Jeho Eminence ndp. pan kardinál Skrbenský, ndp. kníže arcibiskup olomoucký Dr. Bauer, ndp. páni biskupové Dr. Doubrava, Hůlka, Brusák, Dr. Frind, p. opat Zavoral, ndp. kanovníci metropol. kapitoly a kapitoly vyšehradské, presidium sjezdové, delegáti města Prahy atd. atd. A jakoby se byly hýřivé barvy s jeviště rozlily i po hledišti, pestřily se v prvních řadách parteru i v ložích nádherné kroje našich slováckých hostí.

Představení zahájeno bylo proslovem Baarovým, který navazuje na děj „Psohlavců“, výborně vystihoval účel sjezdu. Paní M. Laudová, vynikající člen naší činohry, přednášela účinné verše s uměleckou umírněností, ale s takovým vroucím vznětem a vřelým citem, že každá sloka strhovala k bouřlivému potlesku. Škoda, že autor nebyl přítomen! Proslov ten zní takto:

Pro Boha — Vlast a — Krále...

Jako vzácná kamej roucha na obrubě
pokryt kamení i lesa závějemi —
se Šumavou dumnou lemuje tak hrubě
starý Čerchov přísný rodnou Českou zemi...

O ni opírá se skalnatou svou patou,
vzdorně k nebi vzpírá trojí svoje témě,
jako věčný mezník Boží vůlí svatou
děle na hranicích dvoje lidstva plémě.

Kol té chmurné hory ve vichřici bědné,
ve třeskutém mrazu, v palném slunce žáru
na stráži tam stával za noci i ve dne
věrný rod náš chrabrý — Chodů hraničárů.

Na Veselé Hoře, na Haltravě dvojí,
na Hirštejnu, Přimdě, Hrádeček kde sirý,
všude — všude kolem bdělá hlídka stojí
sokolím svým zrakem hledíc ve kraj širý.

A od hory k hoře, po hranicích dále
Chodských stráží našich svatosvaté heslo:
„pro vlast svou a krále na stráži jsme stále“
jako hrom tu znělo, jako bouř se neslo...

*

Od hranic dálných sem v to město zlaté
hlas víry s vlastí volá Slávů rod —
my sešli se dnes v Praze stověžaté
jak bratři: Slovák s Hanákem i Chod.

V té době vírné, blud kdy letí světem
a pravdu dusí křídlem záporu,
korouhev Krista čarným ráje květem
nás k sobě volá v hradby táboru.

Do zprahlých srdcí nejsvětější statky
my znovu jdeme lidstvu zasadit,
odklidit svár a marné světa zmatky,
tmu bludů světlem víry nahradit.

Kde každý zoufá, naděje nám svítí
v neklamnou lidstva lepší budoucnost,
a proti zášti my se chceme skrýti
v bliženské lásky vřelou horoucnost.

Jdem vlasti svojí lásku vyznat skutky
— ne pouze květných slibů frásemi —
radostí čistou plašit žití smutky,
království Boží šířit na zemi.

Toť cíl náš slavný, vznešený a smělý,
jenž nepřátele plní úžasem:
chcem propast zasypat, jež stavy dělí,
boháče smířit s bědným chuďasem.

Chcem plevel hříchu nahraditi ctností,
chcem smutné těšit v muce trýznivé,
chcem lačné sytit, přáteli být hostí,
chcem Krví Krista léčit žíznivé . . .

I v hrudi naší zlatou slyšet strunu —
pro Krále bije svatý Majestát!
Tak Bohu věrni, věrni církvi — trůnu,
své vlasti věrni v žití chceme stát.

Se stráží Chodskou i my pějem stále,
na baštách vlasti lze stráž naši zřít,
pro Boha Svého, pro Vlast svou a Krále
my svorně chceme všichni žít i — — mřít.

Následovala pak Kovařovićova opera „Psohlavci“, dílo vynikající tolika krásami a vystihující tak výborně duši našeho lidu. Představení řízené p. kapelníkem Fr Pickou bylo velmi animované, a všichni účinkující podali výborné výkony. Jmenujeme tu aspoň představitele hlavních úloh dámy pí. Bobkovou (Hančí), slečnu

Kubátovou (kněžna), pí. Hájkovou (Dorla), pí. Klánovou (matka Kozinova) a pp. Ptáka (Kozina), Klimenta (Přibek), Benoniho (Lamingera), Šíra, Štorka atd. Všichni byli výborně na svém místě a podali rázovité své postavy s celým svým uměním.

Hlučný, dlouhotrvající potlesk byl všem účinkujícím odměnou po každém jednání.

Povznesená nálada potrvala v slavnostně osvětleném hledišti až do konce představení.

Jeho Eminence ndp. kardinál vyslovil přítomnému skladateli chefu opery p. Karlu Kovařovićovi nejvřelejší radost a uznání nad nádherným jeho dílem a přál ještě hojně úspěchů dalších.

V meziaktích byly laskavostí ředitelstva přístupny královské salony. Svědkem nadšeného katolického shromáždění byl v divadle právě do Prahy zavitavší host kníže Trubeckoj z Petrohradu

Třetí den sjezdový.

(Pondělí, dne 31. srpna 1908.)

V pondělí dopoledne.

Mše sv. za zemřelé účastníky předchozích sjezdů.

Třetí den sjezdový započat byl v pondělí ráno v 7 hodin mší sv., kterou v seminářském chrámu Páně nejsv. Spasitele za zemřelé účastníky dřívějších sjezdů katolíků československých obětoval Jeho Excellence nejdůst. pan kníže-arcibiskup olomoucký Dr. František Sal. Bauer, jenž v neděli odpoledne v průvodu metrop. kanovníka Dr. Frant. Ehrmanna na sjezd zavítal, uvítán byv na nádraží Jeho Eminencí nejdůst. panem kardinálem Skrbenským, sekretářem Msgr. Moř. Píchou a předsedou sjezdu Dr. Moř. Hrubanem s chotí. Chrám Páně u svatého Salvatora byl účastníky sjezdu naplněn. Mezi nimi bylo arciť i sjezdové praesidium a členové přípravného komitétu. Jeho Excellence nejd. pan arcibiskup sloužil mši sv. za assistence kanovníka Dr. Ehrmanna a dpp. představených k. a. semináře. Jistě, že ze srdcí všech přítomných nesla se k nebesům vroucí modlitba za zesnulé bojovníky svaté katolické věci, modlitba, vrcholící v prosbě, by Hospodin jim za neohroženost jejich a horlivost byl odplatitelem a odměnou.

První schůze odborová

započala po 8. hodině ranní ve velkém sále žofínském. Sál i galerie byly velmi hojně naplněny účastníky sjezdu, mezi nimiž byl též J. M. nejd. pan světící biskup pražský František Brusák a

praelát Dr. Jan Marek. Jednání řídil professor Dr. Karel Slavík z Č. Budějovic jako předseda; místopředsedou byl Josef Adam, rolník a zemský poslanec, zapisovateli pan učitel Vlastimil Jelínek a p. Dr Janota. Za tiskovou komisi byl přítomen ndp. převor Frà Josef Hamršmíd.

Předseda prof. Dr. Slavík zahájil schůzi těmito slovy: „Pochválen buď Ježíš Kristus! Zahajuje prvou odborovou schůzi, vítám nejd. pana biskupa Frant. Brusáka jako zástupce nejdůst. episkopátu českého, a pozdravuji srdečně i všechny ostatní účastníky s prosbou, abyste přijali též pozdrav všech katolických spolků českobudějovické diecese. Slibuji za ně, že spojenými silami budeme pracovati ku blahu národa a církve. Oznamuji, že místopředseda pan poslanec Josef Adam se omluvil a prosím, aby páni zapisovatelé, učitel Vlastimil Jelínek a Dr. Janota, zaujali místa."

O slovo se přihlásil prof. Ant. Drápalík, který pravil: „Jménem přípravného výboru doporučuji slavnému shromáždění, aby vyslovilo souhlas s následující

resolucí o jubileu Jeho Veličenstva císaře a krále:

(Shromáždění vstává.)

„Katolíci československí, shromáždění na čtvrtém všeobecném sjezdě v Praze, projevují Jeho Veličenstvu nejmilostivějšímu císaři a králi za příčinou Jeho šedesátiletého jubilea panovnického hold neoblomné věrnosti a oddanosti, prosíce všemohoucího Boha, aby milovanému mocnáři, jenž šlechetnost Svého srdce právě letos v nejkrásnějším světle zase na jevo dal, a celému vznešenému rodu Jeho žehnati ráčil v nejhojnější míře ještě po dlouhá, dlouhá léta!"

Dále žádám za přijetí této

resoluce o jubileu Jeho Svatosti Pia X.:

„Čtvrtý všeobecný sjezd katolíků československých vyslovuje svoje nejoddanější blahopřání k padesátiletému kněžskému jubileu Jeho Svatosti slavně panujícího papeže Pia X. a skládá hold neochvějné věrnosti a oddanosti u stupňů trůnu nástupce Petrova.

Shromáždění trvá na požadavku, aby papeži poskytnuta byla plná neodvislost a volnost, ježto jen tímto způsobem zaručena bude též trvale svoboda a neodvislost celé svaté katolické církvi.

Aby neodvislost zachována byla papeži i na poli hospodářském a podána mu byla možnost k plnění jeho úloh a záměrů, vyzývá sjezd věrné katolíky, by zvláště v letošním roce jubilejním hojně přispívali k Petrskému haléři.

Radostně vítá sjezd moudrá poučení, nařízení a rozhodnutí, která Jeho Svatost od počátku Své vlády až do doby nejnovější vydala, a podrobuje se jim z plna srdce.

Konečně vyslovuje shromáždění nejvřelejší díky za to, že Svatý Otec schvaluje modlitbu, kterou vyprošujeme si vládu Nejsvětějšího Srdce nad vlastí naší, a že obdařuje ji odpustky dal na jevo zvláštní milostivou dobrotivost vůči obyvatelstvu království Českého."

Předseda Dr. Slavík praví: „Povstali jste na znamení své úcty před vznešenými jubiláry a nadšeným potleskem schválili a přijali jste obě resoluce. — Žádám nyní pana prof. Drápalíka, aby promluvil první odborovou řeč

o stanovisku katolíků k národnosti."

Prof. Drápalík promluvil asi toto: Nejsme prý upřímnými vlastenci, jsme prý škůdci svého národa. Jest tomu tak? Nedá se katolicismus a národnost vůbec sloučiti? Srovnáme-li pojmy obou, nenajdeme ani jediného znaku, který by je navzájem vylučoval. Naopak, jak svědčí dějiny, bylo to právě křesťanství, které uchránilo nás osudu polabských Slovanů, křesťanství to bylo, které šířilo vzdělanost a podporovalo blahobyt v českém národě, jak vidíme na sv. Václavu, Karlu IV. Za to však boj proti katolicismu dál se u nás ruku v ruce živly cizáckými. Církev katolická šetří u každého národa jeho zvyků a obyčejů, pokud nepříčí se mravnosti, vždy popřává jazykovým právům jeho plné volnosti. Sociální politikové uznávají sice v theorii práva jazyková každého národa, jenže v praxi jedná se mnohdy opačně, poněvadž nedostává se jim smyslu pro křesťanskou spravedlnost. A s tím nesouhlasíme, byť se tak stalo z jakýchkoli důvodů i z řad, které křesťansko-sociálním jménem se honosí. Litujeme, že naši bratři ve Vídni a v Dolních Rakousích sami z výtěžku své práce vydržovati si musí české školy a bohoslužby, litujeme, že v kněžském semináři vídeňském, dle samovolného doznání rektorátu, česky mluviti je zakázáno, že nacionální záští nestrpí ani českých nápisů na náhrobcích a j. V zájmu spravedlnosti, v zájmu organisační práce prosíme nejdůstojnější episkopát, aby postaral se o to, by církevní úkony národnostních štvanic byly ušetřeny. My je odsuzujeme a prohlašujeme, že se přičiníme, abychom v praktické lásce k vlasti zaujali místo nejpřednější. (Všeobecná pochvala.) *)

*) Přes veškero úsilí nebylo možno dostati od p. t. pana řečníka doslovné znění jeho řeči.

Řeč prof. Drápalíka přijata byla všeobecnou pochvalou. Když potlesk se uklidnil, přečetl prof. Drápalík a ku přijetí doporučil následující

resoluci o katolicismu a národnosti:

„Účastníci IV. všeobecného sjezdu katolíků československých

1. prohlašují, že jako věrní synové a dcery českého národa hájiti chtějí a budou všech jeho nezadatelných práv vždy a všude s napětím všech sil, a svým povolaným zástupcům slibují v té příčině nejúčinnější podporu;

2. žádají — poněvadž zdravý rozvoj českého školství pokládají i za nynějších poměrů v první řadě za záležitost kulturní — zřízení druhé české university, zřízení resp. doplnění českého školství středního a odborného, splnění programového požadavku svého, aby v uzavřeném území, kde jsou silné české menšiny, jakož i ve Vídni a v Dolních Rakousích z prostředků veřejných zřízeny byly české veřejné školy a týmž nákladem konány také české bohoslužby;

3. lítují, že těmto spravedlivým požadavkům jejich staví se, zvláště v posledních dobách na odpor i tací činitelé jiných národností, kteří křesťanským praporem se honosí a křesťanskou spravedlnost hlásají.“

Po té předseda Dr. Slavík vzdal díky panu řečníkovi za jeho poučnou a vlasteneckou řeč, načež se ke slovu přihlásil p. prof. Dr. Alois Kolísek, žádaje o následující krátkou vložku (pod č. 4.) do resoluce ve prospěch uherských Slováků: (Potlesk.)

4. „Sjezd katolíků československých projevuje sympatie slovenským bojovníkům za církev a národnost.“

Potleskem, který se vyřinul po těchto mých slovech — pravil — schvalujete tento odstavec a prosím sl. komité sjezdu, aby další zařídilo

Pak žádal o slovo zástupce vídeňských Čechů dp. P. Knapp, řka: „Jsem radostně rozechvěn a vzdávám vroucí díky slavnému sjezdu za vzpomínku náboženských a národních zájmů vídeňských Čechů. Tím vroucněji za to děkuji, ježto při našem zaklepání často slýcháme: Neznáme vás! Sdělíme to doma, jak jste nás pamětlivi; mějte náš upřímný dík.“

Předseda Dr. Slavík činí toto sdělení: „Dp. farář Prokop

Holý z Janovic podal přípravnému komitétu resoluce o úctě svatých patronů českých, o Ústřední Matici Školské, o ochraně památek církevních, o účasti katolíků v životě veřejném a o ochraně náboženství. Komitét doporučuje sjezdu tyto resoluce a prosím dp. navrhovatele, aby je odůvodnil."

Jelikož přítomen nebyl, požádán p. prof. Drápalík, aby resoluce přečetl. Zní takto:

O úctě sv. patronů českých.

Ježto oživení a prohloubení úcty ke sv. patronům českým má nesmírný dosah po stránce netoliko náboženské, nýbrž i národní, buďtež vyhledávány nové příležitosti a prostředky k roznícení této úcty a vzývání nejlepších přátel a nejmocnějších ochránců národa i vlasti naší. Z tohoto stanoviska vycházejíce, vzpomínáme požehnaného působení veliké Přemyslovny, bl. Anežky České, jímž zasáhla tak mocně do dějin své doby v naší vlasti; ježto pak dosud za svatou a za patronku země České prohlášena není, prosí sjezd, aby nejd. Episkopát český sám o kanonisaci bl. Anežky a zařadění její ve sbor sv. patronů českých dobrotivě pečovati ráčil.

Ústřední Matice Školská.

Uznávajíce plnou měrou důležité působení „Ústřední Matice Školské", jsme ochotni tuto národní instituci i nadále všemožně podporovati pod tou podmínkou, že na školách matičních bude náležitě dbáno náboženské výchovy mládeže, tak aby nejen podle písmeny zákona, nýbrž i dle ducha, tedy i příkladem a vedením matičních učitelů vyrůstala v právě tak uvědomělé Čechy, jako v praktické křesťany.

Ochrana památek církevních.

Protože veliké množství církevních uměleckých památek, vzácných a důležitých, až posud přichází na zmar: nechať dle nařízení úřadů církevních i státních památky ty ukládají se v církevních museích, a to jednak v Praze v církevním oddělení při museu král. Českého, jednak i v museích diecesních, pokud tato zřízena jsou.

Účastnění se katolíků v životě veřejném.

Poněvadž katolíci čeští v ničem nezadají svému přesvědčení národnímu, žádá IV. všeobecný sjezd katolíků československých, aby zástupci jejich súčastnili se každého projevu

sociálního, kulturního a národního života českého, pokud to přímo zásadám víry neodporuje, tak aby vždy bylo manifestováno, jak poctivě svůj úkol v práci národní zastávati chtějí, a to tím spíše, že nejednou právě přítomnost zástupců našich zabránila útočnému počínání, ba i přítomnosti živlů protikatolických. Proto vyzývá sjezd veškery katolické organisace, aby na každém takovém projevu zástupce uvědomělých katolíků byl přítomen a je tam před veřejností českou čestně zastupoval.

Ochrana náboženství.

Čtvrtý všeobecný katolický sjezd československý s roztrpčením vzpomíná stále se opakujících případů terrorisování, jakému vysazeni bývají ti, kdož své náboženské přesvědčení nechtějí zapírati. Proto dovoláváme se jako katolíci, kteří své občanské povinnosti věrně plníme, u povolaných činitelů ochrany svého náboženského i politického přesvědčení; spolu pak znovu vřele doporučujeme všem katolíkům, aby i za účelem sebeochrany jednak zakládali katolické jednoty, jednak přistupovali k organisacím odborným již stávajícím, tak aby nebylo uvědomělého katolíka, jenž by ke své odborné organisaci nenáležel.

Předseda dává po té o všech resolucích hlasovati a prohlašuje: „Všechny resoluce i s dodatkem prof. Dr. Kolíska jsou jednohlasně přijaty. Víra nám nebrání v lásce k vlasti a národu, ano poroučí nám to a ukládá nám to za povinnost. Kéž tato slova prospějí všem našim utiskovaným bratřím po žírných vlastech, kéž vyplyne z nich prospěch vídeňským Čechům, kteří jdou od kostela do kostela, hledajíce českého kněze-zpovědníka, kéž jsou jimi též uherští bratří slovenští posilněni ve svém strádání. Na nás jest, abychom skutkem i peněžitou podporou pomohli Čechům vídeňským v jejich ušlechtilé snaze o zachování víry a národnosti.“

K slovu se dostal nyní p. řídící učitel Václav Špaček, aby promluvil následující druhou odborovou řeč

o rodině.

Vysoce vážené shromáždění.

Snad zdá se někomu podivným, že na velkém sjezdě katolickém má se mluviti o rodině! Na sjezdě, na kterém je shromážděno tolik katolického kněžstva, tolik katolických mužů a žen, synů a dcer, kterým všem je dobře známo, jak má býti uspo-

řádán život rodinný. Na sjezdech minulých měli jsme na programu otázky veřejného života se týkající, o nichž na tomto sjezdě ovšem také jest rokováno; a že dána na program i promluva o rodině, má zajisté svoji příčinu.

A příčina ta jest velice vážná. Není zajisté nikoho z nás tajno, jak jest ohrožena náboženská výchova naší mládeže. Vždycky jsme slýchali, a jest to požadavek zajisté spravedlivý a oprávněný, aby v rodině se položil základ k vychování dítek, a ve škole aby bylo na základě tom dále budováno. Ale co slyšíme dnes? Že toho základu, který byl v rodině položen, ve škole dbáno býti nemá! Hlásá se požadavek volné školy, která nechce ničeho věděti o náboženství, k němuž bylo dítko v rodině vedeno zbožnou matkou a zbožným křesťanským otcem. Ano, jest přáním volných myslitelů, aby to, co zbožní rodičové v srdce svých dětí vštípili, bylo ze srdcí těch vyrváno a zničeno.

Bohudík, že tu volnou školu ještě nemáme, a abychom jí ani v budoucnosti neměli, to záleží nejvíce na nás. Jak tomu jest rozuměti, o tom nemohu se v této slavné schůzi šířiti, ale to nesmíme pustiti s mysli, že požadavek volné školy zde jest, a že nepřátelé pro něj pracují se vším úsilím. A což říci o těch škodlivých vlivech, jež na dítě dorážejí se všech stran, když odrostlo škole! Tu pracují nepřátelé jízlivým slovem na bouřlivých schůzích a psaným slovem v otravném tisku, aby odcizili to dítě Bohu a církvi.

A proto mi zajisté přisvědčíte: byl-li úkol křesťanských otců a matek vždycky důležitý, tím důležitější jest v době nynější. A byl-li úkol ten vždycky těžký, jest mnohem těžší nyní, kdy téměř jen rodině samotné připadá starost, aby dítě pro život náležitě vyzbrojila, by mravně neutonulo uprostřed těch škodlivých vlivů. A jedinou zbraní, kterou je rodina může opatřiti, jest pevné náboženské přesvědčení. Toto přesvědčení dětem vštípiti jest tedy prvním úkolem rodiny.

A kdo pracuje první o tomto úkole, kdo jest osobou nejpovolanější? Jest to matka. Nejpovolanější proto, že jen ona má nejmocnější pomůcku, která jí úkol ten značně usnadňuje, a tou pomůckou jest vrozená jí láska k dítěti a také dítěti vrozená láska k matce. Proto všecko, co jest nám drahé, označujeme slovem „mateřský“. Mateřským nazýváme svůj rodný jazyk, matkou-vlastí jmenujeme rodnou zemi, matkou nazýváme sv. církev. A věru, že jen člověk zvrhlý, prázdný všeho citu, může zavrhovati a nevážiti si toho, co mu v srdce vštěpovala matka.

A pohleďte na dítě! Ono již v nejútlejším věku jakoby vědělo, že nemá dražší bytosti nad matku. Jestliže nemoc je skličuje a ono bolestí sténá, jen u matky hledá útočiště, jakoby vědělo, že ona s ním cítí nejvíce, a jakoby chtělo říci: Nepomůžeš-li ty mi, matko, jiný ne. — A tato vzájemná láska, jak jsem se již zmínil, to jest, která usnadňuje matce těžký úkol vychovatelský. Ale právě proto, že jest matka od Boha ustanovenou a povolanou vychovatelkou dítěte, těžce by hřešila, kdyby svůj úkol zanedbá-

vala. Nebudu o tom dlouho mluviti. Zbožná matka křesťanská počne semeno zbožnosti do srdce dětského zasévati hned, jakmile dítko začne poněkud nabývati rozumu Ona mu vštěpuje vědomí, že jest Bůh, jemuž se protiví všecko zlé. „To nesmíš dělati, dítě, Pánbíček by se hněval," říká dítěti zbožná matka. A ona učí je také záhy Boha ctíti. Učí je spínati ručky a dělati křížek, a dítko tak rádo činí, co vidí u dospělých. Od maličkých nemůžeme žádati mnoho, ale když dítě se zeptá: „Maminko, smím tohle udělati? Nebude se Pánbíček na mne hněvat?" — pak věřte, přátelé, že jeho matka vykonala mnoho, neboť mu vštípila již vědomí, že jest Bůh, jehož ono se musí báti, kdyby se dopustilo zlého, a že se proto musí zlého varovati. Ona mu vštípila bázeň Boží, která jest počátkem moudrosti, a věřte, že toto její dílo bude provázeno požehnáním.

Nemůže ovšem dáti nikdo jinému to, čeho sám nemá, a tak nemohou po křesťansku vychovati dítě rodiče, kteří sami křesťanský život nevedou. Matka má býti svému dítěti pravým andělem strážným. Každé zaklení, každé hříšné slovo z úst matky působí zhoubně na dítě. Vždyť víte, že dítě všeho dobře si všímá, ale nejvíce toho, čeho by si všímati nemělo. Jen pozorujme dítě, je-li zabráno do hry a my před ním hovoříme. Není-li to nic zlého, co může slyšeti, ono toho téměř si nevšímá a hraje si dále. Ale kdybychom mluvili o nějaké špatnosti, hned nechá hry a bude poslouchati pozorně. Probouzí se v něm hříšná zvědavost, kterou zkazil odvěký škůdce lidstva již první rodiče v ráji. A tak se často stává, že dítě, které se neumí modliti Otčenáš ani udělati kříž, umí už dobře — sakrovat

Než, o tom k Vám, váž. shrom., ani mluviti nemusím. Jste tu shromážděni katoličtí otcové a matky a víte, jak si máte u vychovávání svých dítek počínati. Víte, že máte dávati jim příklad dobrý a ne zlý, neboť těžce byste odpovídali někdy za to před Spasitelem, který řekl: „Běda tomu, kdo by pohoršil jedno z maličkých". Víte, že, dle starého pořekadla, kde svornost a láska přebývá, tam Bůh požehnání dává, a že také jen tam vychování dítek se může dařiti. A také vždy zbožní rodičové své dítky řádně vychovali a dosud vychovávají. Ale dnes máme jiné doby, než jaké bývaly. Slyšeli jste zde z vlastního poznání, jak urputný boj vede se proti náboženství. A proto jest povinností rodičů, aby odrůstající děti i na tento boj připravili. „Drahé dítě, až odejdeš od nás do světa, snad se setkáš s lidmi, kteří to, v čem jsme tě vychovali, k čemu jsme tě od mládí vedli, budou prohlašovati za smyšlenky, které se nehodí již do nynější pokročilé doby. Snad se ti dostane do rukou tisk, který nejsvětějším věcem se posmívá a je tupí a který za zpozdilce a zpátečníky prohlašuje ty, kdo věří v Boha Varuj se takových lidí i takového tisku. Věř, že všichni, kdo tak mluví a píší, jsou lháři, a nejen lháři, jsou to vrahové, o kterých řekl Kristus Pán: „Bojte se těch, kteří tělo i duši mohou uvrhnouti do věčného ohně." — Tato slova, přátelé, musí dnes říci svému dítěti katolický otec a katolická matka. Oni je musí upozorniti, že u všech vzdělaných národů byli mu-

žové vysoce vzdělaní, kterým ti naši Masarykové a Bartoškové nesahají ani po kotníky a kteří při své veliké učenosti a vzdělanosti byli také dobrými katolíky, víry své si vážili a ji také veřejně vyznávali.

Ano, velectění, to dnes musíte říci svým dětem a ještě něco: „Dítě, na všech stranách vystupují nepřátelé, útočíce na náboženství Kristovo a jeho církev. Dnes nepostačuje pouze míti víru a dle ní žíti, což bude ovšem tvojí první povinností; dnešní doba vyžaduje také, abys víry své se zastával a jí hájil. A proto, kamkoli přijdeš, vstup do katolického spolku nebo do katolického sdružení, neboť jenom když se proti nepříteli spojíme, budeme moci s úspěchem odraziti jeho útoky. Nestyď se nikdy veřejně vystoupiti jako katolík, pamatuj na slova Spasitelova: „Kdo mne vyzná před lidmi, toho já vyznám před Otcem, který jest v nebesích“.

Tak jest třeba k dětem dnes promluviti, ale tak dovedou promluviti jen rodičové katoličtí, manželé, kteří spolu uzavřeli řádný sňatek dle ustanovení Božího. To však vědí dobře i naši nepřátelé a proto podnikají útoky na nerozlučitelnost manželskou. A jak chytře pracují tito nepřátelé! Jdou krok za krokem, pomalu, ale k jistému cíli. Je to právě tak jako ve školství. Bylo mnoho lidí u nás, kterým se nynější interkonfessijní škola nezdála a mnohým se potud nezdá býti nebezpečnou. Ale když jsme jí za těch skoro čtyřicet let už zvykli, jdou nepřátelé o hodný krok dále a chtějí nám dáti školu úplně bezbožeckou, tak zv. volnou školu bez náboženství, do níž by kněz vůbec neměl přístupu. Teď vidíme, že nám naše škola vypěstovala náboženskou lhostejnost, a od lhostejnosti k nepřátelství jest jen jediný krok. To je zcela pochopitelný postup. A podobně se to má a mělo s manželstvím. Církev katolická nepřipouští sňatků mezi katolíky a osobami nekřtěnými. A tu se vyskytli u nás před lety přítelíčkové těch ubohých, utlačovaných katolíků. Proč prý to, nač brániti lidem žíti spolu, když se milují, a proč prý by nemohl katolík také býti šťasten s některou Ráchelkou. A poněvadž takových sňatků církev nedovoluje, zavedeny tak zv. občanské sňatky, jinak řečeno, úředně dovolená divoká manželství nebo konkubináty.

Jaké to mělo následky? Nemusím ani dokazovati, že katolík, který takový sňatek uzavřel, pokud se týče náboženství nestál za nic. Obyčejně, aby se k Ráchelce lépe hodil, vystoupil z církve, která v něm nic neztratila, a poněvadž jiná by v něm byla nic nezískala, udělal to aspoň tak moudře, že se nepřihlásil k žádné a zůstal bez vyznání. Ale jak to vyhlíží u takových lidí s vychováním dítek! Dle zákona mají rodičové bez vyznání vychovávati své děti v tom náboženství, k němuž dříve náleželi; ale jak bude vštěpovati dětem víru člověk, který vystoupil z církve a sám o sobě tvrdí, že ničemu nevěří? Ubohé děti!

Církev připouští sňatky mezi katolíky a osobami jiných vyznání, které jsou pokřtěny, tedy s evangelíky. Připouští sňatky ty, ale nedoporučuje jich a neschvaluje. A proč? Zajisté z příčin dů-

ležitých. Mezi manžely má býti jednota, svorné smýšlení, a to zvláště v díle tak nesnadném, jakým jest vychování dítek. Ale jak možno mluviti o jednotě, když manželé se různí ve věci tak důležité, v náboženství! I když se splní požadavek církve v takovém případě, když totiž všecky děti budou vychovány po katolicku, bude vychování jejich jen polovičaté. Ještě tam by byla naděje, že budou dítky po katolicku vychovány, kde jest matka katolička. Ale jak bude vychovávati po katolicku matka evangelička? A otec? Kolik času ten může věnovati vychování dětí, když odchází po svém zaměstnání, aby rodinu vyživil? Ale těchto smíšených manželstev nemáme mnoho. Více jich bývalo ve dřívějších dobách, kdy bývalo to náboženské přesvědčení pevnější. Tenkráte si slibovali takoví snoubenci, že se každý bude držeti svého a nebude druhému ve vykonávání náboženských povinností pře. ážeti. Ale nyní jest jinak. Obyčejně zříká se katolík, učiní-li si známost s evangeličkou, své víry a rovněž tak činí katolička, chce-li si vzíti evangelíka. Opak se stává zřídka kdy. A nedivte se tomu. Když dnes volají jistí lidé do veřejnosti: „Los von Rom! — Pryč od Říma!“ — jak pak by teprve nevolal tak snoubenec na snoubence, když s ním chce do smrti žíti!

Dobře to cítí takoví lidé sami, že těžce chybují; a jaká bývá jejich omluva? Že máme všichni jednoho Pána Boha. To je sice pravda, ale to je všecko? Máme prý však také jednoho Spasitele. Ano, máme, ale toho již nemáme stejně. Slyšeli jste včera od dvou horlivých kněží řeholníků, vdp. Voňavky a Ostrčilíka, jaký poklad máme my katolíci — Krista Pána v Nejsv. Svátosti; jest to naše nejmocnější posila duchovní. A té posily nemá vyznání evangelické. Četl jsem kdysi pojednání nadepsané „Diamantový prsten“, a v něm bylo pěkné přirovnání. Stálo tam: Každá víra křesťanská podobá se zlatému prstenu, tedy i víra evangelická. Ale v tom prstenu je drahý kámen a tím jest učení o Nejsvětější Svátosti. My katolíci máme v tom prstenu pravý diamant, totiž pravého, skutečného Krista Pána; protestanté v něm však mají sklo a praví, že to sklo znamená ten diamant.

Budiž mi dobře rozuměno, velectění! Nemíním zde rozebírati nauky jednotlivých vyznání. Nedávno stálo v „Čechu“, a já se s tím úplně srovnávám a vy zajisté také, že nám může dobrý evangelík, který má víru, býti milejším nežli špatný katolík. Zachovává-li evangelík svoji víru, pak dojista bude dobrým člověkem a nebude také naším nepřítelem, neboť i on bude zachovávati přikázání: milovati budeš bližního svého. A my věru nechceme snižovat jiná vyznání a činiti rozbroje; ale chci pouze ukázati na veliký rozdíl mezi naším náboženstvím a jiným — a pak: to zůstane pravdou, že evangelík rozený nikdy není takovým nepřítelem katolíků jako odpadlý katolík, který tupí potom víru katolickou proto, aby omluvil svoje odpadlictví. Vždyť znáte mnohé i dle jména.

Žijeme přece v naší vlasti ode dávných dob s evangelíky a poměr mezi námi a nimi býval dosti snesitelný. Jeden ctil pře-

svědčení druhého. Až teď, což je v době náboženské lhostejnosti ku podivu, panuje mezi námi nepřátelství a křičí se: Pryč od Říma! Toho nepřátelství a toho křiku nebylo, dokud jsme neměli tolik odpadlíků. A k tomu chci poukázati, že těmito sňatky pro výchovu náboženskou jest mnoho dětí ztraceno. Neboť co říká náš lid o takovém odpadlíku? Teď není ani katolík, ani evangelík, teď není nic. A náš lid mívá v těchto věcech velice správný úsudek. A kterak to vyhlíží potom v takových rodinách s náboženským vychováním dětí?

Než, pohleďme, jak se věci u nás dále vyvíjely. Jako si myslí naši nepřátelé, že jsme už interkonfessijní škole zvykli a že se mohou vytasiti s požadavkem školy bezbožecké, tak se domnívají, že jsme zvykli již sňatkům civilním a že mohou již přijíti s požadavkem manželské rozluky. Sňatky civilní přinesly náboženskému vychování dítek velikou pohromu, a manželskou rozlukou má býti dílo zkázy dokončeno a dovršeno

Kdo by jich neznal, uvěřil by jim, že nechtějí rozvrátiti život rodinný a že mají jen tu snahu, aby pomohli těm ubohým prý mužům, kteří nemohou žíti se svými zlými ženami, a těm hodným ženám, které musily opustiti své muže, anebo byly od nich zapuzeny. Je to největší lež a je to lež trojnásobná. Předně se nemusí o ty ubožáky tak starati. Je-li již muž tak špatný, že by opustil ženu a přichytil se jiné, anebo byla-li by tak špatná žena a žila by s jiným mužem v konkubinátě, pak nemusí jim přicházeti žádný volný myslitel na pomoc, protože jim v jejich konkubinátě nebude nikdo překážet. A konkubinát zůstane konkubinátem, neplecha neplechou, ať je pouze trpěna, anebo ať k tomu dá nějaký písař na hejtmanství svolení. Za druhé je to lež, když tvrdí volní myslitelé, že by mohl býti muž od ženy odloučený anebo žena od muže zapuzená neb opuštěná v takovém konkubinátě šťastni. Šťastný konkubinát ani u osob svobodných ještě nikdo neviděl. Osoby takové vědouce, že vedou život hříšný, nezřízený, nemohou míti k sobě úcty a bez úcty není také pravé lásky. A to jest u osob svobodných, což pak teprve u lidí, kteří by násilně přetrhali svazek, o němž řekl sám Kristus Pán: „Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj“.

Stalo-li se, že se muž v ženě zklamal anebo žena v muži, pak jsou tím zpravidla vinni sami, protože se před sňatkem nepoznali a poznati se měli. Ale ať už je tak či onak, kdyby šlo volným myslitelům o blaho manželů, pak by se spíše zasazovali o to, aby muž ženu neopouštěl a žena muže. Anebo, když už tu rozluku chtějí a šlo by jim o blaho těch nešťastníků, pak by řekli: Ženo, když už jsi chybila a vzala jsi si lumpa, teď po druhé si dej pozor a lumpa si nebeř. Ale takovou radu oni rozvedeným ženám nedají a myslí si: Pro nás a za nás, si vezmi lumpa zas, ba, nám to bude ještě milejší, neboť když si vezmeš druhého lumpa, rozvedeš se s ním zas a čím více bude těch rozvodů, tím lépe pro nás, nepřátele náboženství.

Neboť, velectění, přicházím k té třetí lži, že jim totiž nejde

o rozvedené muže a rozvedené ženy, nýbrž o jejich děti. Jakmile by se provedla manželská rozluka, propadly by děti takových manželů bezbožnosti.

V této těžké době, kdy náboženství je tak ohroženo, voláme k českým matkám: Matky, zachraňte nám své děti, zachraňte je církvi a vlasti, a tím zachráníte budoucí národ. Vaše láska u dětí mnoho zmůže Až to dítě bude odcházeti z otcovského domu, bude je provázeti vaše žehnání a vaše modlitby: Bože, zachovej moje dítě na dobré cestě, přispěj mu, posiluj je, ať se ti neodcizí. A to dítě, když bude od vás vzdáleno, a pokušení je bude sváděti, špatní soudruzi na ně útočiti, ono vzpomene na vás a řekne si v duchu: Ne, to neudělám, před tím mne varovala moje dobrá matka. Ona mi slíbila, že se bude za mne modliti, nesmím jí způsobiti takový zármutek, nezapomenu na její slova, na její napomínání.

Ano, křesťanské matky, ve vás skládá nyní církev i vlast svoje naděje, vy nám dovedete odchovati zbožné pokolení A vidíte, to vědí také nepřátelé velmi dobře. a proto ty jejich útoky na vás, neboť jejich útok na nerozlučitelnost manželskou platí především vám, na vás jest namířen. Manželská rozluka! Těš se, ženo, matko! Znechutíš-li se muži, budeš zapuzena od svých dětí, zaujme tvé místo u nich bezectná cizoložnice, a kdo bude potom tvoje děti vychovávati a povede je k Bohu? Snad ta cizoložnice, která jeho zákon nohama šlape? Ale těš se i ty, muži! I ty můžeš býti zapuzen od svých dětí anebo donucen je opustiti, a tvé místo zaujme cizoložník, a jak ten se bude o tvé děti starati?

Řekne mnohý: Ach, tohle by se u nás nestalo! Žijeme spolu již tolik let, my bychom se neopustili, kdyby se manželská rozluka dovolila třeba hned. — Rád tomu věřím, ale nezapomeňte, že v zemích, kde rozluka manželská byla dovolena, hned se rozvody množily a množí víc a více. A nejde tu o staré manžely, kteří již dlouho spolu žijí, jako spíše o mladý lid, který teprve sňatky míní uzavříti. Jak lehkomyslně by tito lidé vcházeli v manželství vědouce, že mohou od sebe kdykoli odejíti? Tak by děti připadaly na starost lidem cizím a špatným, od kterých by neslyšely ani slova o Bohu, a vyrůstalo by pokolení bez Boha, po jakém touží volní myslitelé.

Ano, matky, jen vy nám můžete zachrániti náš dorost, ale úkol váš, jak jsem řekl, jest velice těžký. Vy musíte býti v něm podporovány. A kdo tak má především činiti? Jsou to vaši mužové, otcové vašich dětí. Ale tu je třeba, aby se mnoho změnilo. Pohleďme večer tam ke vchodu do továrny; kdo odtamtud vychází? Jsou to nejen mužové — otcové, ale jsou to i ženy — matky. Výdělek mužův nestačuje k výživě rodiny, žena musí vypomáhati, přivydělávati, a jak může potom plniti úkol, který jí především přináleží? Matka v dusném vzduchu továrním, a děti jsou svěřeny staré cizí osobě nebo docela nedospělým dětem, které ještě samy dozoru potřebují! To jest nejtěžší křivda na ženě matce páchaná. Proto dožadujeme se pro dělnictvo spravedlivé mzdy, která by

stačila k výživě rodiny, aby matka, nejsouc nucena odcházeti za výdělkem, mohla se věnovati domácnosti a vychování dítek.

Až náboženství, proti němuž zaslepené lidstvo bojuje, pronikne v srdce lidská, pak nebude těchto křivd. A proto pečujme o to všichni a přičiňujme se, aby bázeň Boží a křesťanský pořádek zavládly v rodinách. Jen v náboženství jest naše spása, naše všecka naděje, že zavládne mezi námi láska a spokojenost.

Po řeči této s velikým nadšením přijaté přečetl pan řečník následující

resoluci o rodině:

1. Poněvadž historicky jest dokázáno a výroky nejproslulejších vychovatelů i zkušeností životní potvrzeno, že mravní charaktery vychovati lze pouze na základě náboženském, a poněvadž počátek vychování děje se v rodině, jest nutno, aby v rodinách našich vládla zbožnost a mrav křesťanský, a dětem od útlého věku aby vštěpována byla bázeň Boží.

2. Hledíce k tomu, že základem zbožné a spořádané rodiny jest řádný a nerozlučný svazek manželský, samým Bohem ustanovený, odmítáme útoky nepřátel na nerozlučitelnost stavu manželského podnikané a žádáme poslanců všech politických stran, by útokům takovým v parlamentě se vší rozhodností se opřeli. Poněvadž pak dítky jen tehdy zbožně vychovány býti mohou, panuje-li mezi manžely jednomyslnost a svornost, pokládáme za prospěšno a nutno, aby katolíci jen s údy církve katolické manželské sňatky uzavírali.

3. Poněvadž matka jest první a nejpovolanější vychovatelkou dítěte, pokládáme za nutno, aby v úkolu svém všemožně byla podporována, hlavně také tím, aby mzda dělnictva byla tak upravena, by výdělek mužův postačoval k výživě rodiny, tak aby matka mohla cele se věnovati domácnosti a výchově dítek.

Po té hlásí předseda Dr. Slavík, že dá o resoluci hlasovati až po debatě, a udílí slovo panu učiteli Vlastimilu Jelínkovi, který těší se z toho, že není osamělým mezi učitelstvem ten, kdo vychovává mládež v pravdě na základě mravně-náboženském. Účinně dotvrzuje rozdíl výchovy křesťanské a nekřesťanské zněním dvou dopisů syna, který se svému křesťanskému vychování zpronevěřil, vyzývá přítomné učitele a učitelky k vytrvalosti a končí nadšenými slovy: „Raději vyhnanství, žalář, mříž, než zradit vlast a zapřít kříž.“

Redaktor „Českého Západu“ dp. Antonín Havelka z Plzně poukazuje na rozvrat rodiny „Volnou Myšlenkou“ a navrhuje k 2. bodu resoluce po slovech: „sňatky uzavírali“ dodatek:

„a stavíme se hlavně proti snahám „Volné Myšlenky“, která co nejúporněji bojuje proti posvátnosti stavu manželského“.

Pan Šůrek z Val. Meziříčí varuje před špatnou četbou v rodině. Dp. Ostrčilík S. J. doporučuje po příkladu vídeňského kazatele P. Abela S. J. praktické křesťanství, svěcení neděle a svátků, zachovávání církevního postu, velikonoční zpověď, vzájemnou věrnost, křesťanskou četbu. — Slečna učitelka Marie Hoffmannová z Kojetína vytkla krátce úkol ženy v rodině.

Předseda Dr. Slavík ukazuje, jak nynější rodina vyrostla z křesťanství, a z rodin že sestává národ. Kde křesťanství mizí, hyne i rodina a národ klesá. Čechové jsou národ menší; nechce-li zahynouti, nechť nedá viklati křesťanstvím. Po té dává o resoluci hlasovati a prohlašuje ji i s dodatkem za přijatou.

Na řadu přichází dp. Jiří Čadek, kaplan v Netolicích, aby promluvil třetí odborovou řeč

o klerikalismu a o náboženství jakožto věcí soukromé.

Velevážené shromáždění!

Byl jsem nedávno pozván na schůzi hospodářského spolku. Přednášející zvolil si thema: „O superfosfátech a jeho účincích“. Pomyslil jsem si: „Konečně něco poučného -- bez politiky“. Šel jsem.

Řečník slibně započíná. Ticho jako v kostele. Než — co to? Když má přijíti k nejlepšímu, když má dovoditi, kterak umělým superfosfátem zvýšiti výnos pozemků, když všichni hospodáři dychtivě čekají, netrpělivě už na přednášejícího hledí, jen aby pronesl to kouzelné slovo: meliorace pozemků, v tom, kde se vzalo, tu se vzalo, padlo slovo „klerikalismus“, Jako v opeře „Faust“, když po jemné, unášející melodii zavzní onen akkord, znamenající příchod Mefistův, anebo jako když v jiné opeře čarodějnice za zvuků bubnů a rachotu činelů vyřítí se na jeviště se známým refrainem: „Přes pole a úskalí s košťaty jsme lítaly“ — nejinak to bylo najednou v tom shromáždění. Ticho se změnilo v ryčný, válečný křik. Opravdový řev, ohlušující vřava Pěstě zaťaty, ruce vzhůru, stoly praskají, židle se samočinně zdvihají, nohy dupají, posluchači jedno klubko. Oči vypoulené, naběhlé, zarudlé; všecky smysly pracují s energií zvýšenou, řev: „pryč, hanba, pereat, skandál,“ a celá kytice epithet ve všech tónech letí nám k uším.

Po případě zůstává na takovém „bojišti ducha“ několik raněných a v nejpříznivějším případě odnesou vše polámané stoly a židle.

„Ach, to my známe,“ povzdychne si snad mnohý z vás a ukazuje už svoje šve na kůži anebo aspoň na kabátu. Nevadí, že účinky znáte, ale neznáte pravé příčiny těchto účinků. Četl jsem nedávno vtipný feuilleton, v němž dokazováno, že k epochálnímu objevu bacillů ve vědě lékařské přibyl v posledních letech ještě jeden bacill, a to prý docela nový, vzácný exemplář. Vy víte, že ty bacilly jsou takové malinké potvůrky, v kapce vody prý milliony, ale kam se zažerou, to ústrojí zničí. Jsou to tedy zvířátka velmi žravá, ale nejžravější je ten nový exemplář, jemuž věda dala jméno „bacill protiklerikální“. Účinky jeho jsou zrovna zázračné. Sotva že se v mozku některého učence tento bacill usadí, už počne pracovat v blanách mozkových a v celém těle. Oko se jiskří, pěst se zatíná, jazyk v okamžiku rozřeší záhadu, nad níž marně mnoho hlav zešedivělo. A co horší při tom. Nemoc jím přivoděná je velmi nakažlivá. Asijská cholera je prý proti ní pouhý katarrh. Nákaza je tak silná, že stav nemoci mění se ve furor anticlericalis, v běs antiklerikální. Tu prý už bývá třeba svěrací kazajky. — Ale kde se vlastně vylíhnul? Bacill tento protiklerikální jest tak starý jako je staré křesťanství, čili moderně řečeno — vylíhnul se z „Jedu Judey“. Jenže tehdy znělo to: Christiani ad bestias! Křesťané lvům! Nevěříte? Listujte v římských dějinách a najdete analogii dnešního boje.

Císař Nero chtěl si názorně zobraziti hořící Troju. Dal proto zapáliti Řím, a když město hořelo, kochal se na hrozném tom požáru, jak nám skvěle vylíčil Sienkiewicz ve svém „Quo vadis?“. Vědělo se všeobecně, že Nero požár založil. Hrozila vzpoura. Nero jsa bázlivcem, jakých málo, děsil se jí. Proto bylo třeba nalézti beránka, jenž by zaň pykal. Tu našeptali mu židovští důvěrníci — vidíte, tehdy už byli u vlády: „Křesťané — toť nepřátelé!“ Heslo to stalo se podnětem děsného pronásledování: „živé pochodně Neronovy“, „křesťané šelmám“, to byl trest za to, že křesťané Říma nezapálili.

Tímto činem naznačena taktika boje protikřesťanského všech věků budoucích. Co později volal Voltaire: „Lžete, lžete jako ďábel!“, to začalo už u kolébky církve. Proti pravdě nedá se jinak bojovati nežli lží, úskokem, sofistikou. Nic nového pod sluncem! Už tehdy křesťané byli pomlouváni, že ve svých schůzích dopouštějí se nejhroznějších zločinů, že tam kují zradu proti vlasti, proti celému pokolení lidskému, že jsou tmáři, kteří se štítí světla. Když Tiber se rozvodnil, Nil z břehů vystoupil, byli tím vinni křesťané. Když mor, hlad, válka vypukla, ano když legie římské z boje poražené se vracely, zavznělo celým pohanským, nevěřícím světem: „Křestané lvům“!

Opakuji: co dělo se tehdy, děje se i dnes. Katolická církev je tmářská, zpátečnická, ona zatracuje vědu, zotročuje umění, ohlupuje lid, aby jej snáze v duchovním i hmotném otroctví udržovala. Ona je vinna vším, co dějiny špatného vykazují. Když ne-

prší, když je drahota, jindy zase pro rolníka láce, kdo je tím vinen? Inu, ti černí klerikálové. Jak daleko zaslepená vášeň, ten furor anticlericalis — zašla, jest viděti z toho, že se u nás v Čechách na veřejných schůzích křičelo a v novinách psalo, že klerikálové jsou vinni tím, že se náš slavný zemský sněm nesvolává. Nešťastní a zlořečení klerikálové! Mají tam jen jedinkého poslance, a ten je vinen, že naše slavná vláda ze slavného a mocného druhdy sněmu, jenž kdysi hýbal a otřásal Evropou, učinila hotovou nulu. Nu a že zemská pojišťovna posud není uskutečněna, to přece víte všichni, že tím jsou vinni klerikálové, kteří zasedají (?) v rolnické pojišťovně a berou 10 tisíc K — zasedají (?) ve Slavii a berou 20 tisíc K — a kdo ví, kde ještě — a na sněmu v minulém období neměli ani jednoho zástupce.

Ale to všecko je hotové nic proti tomu zločinu, že k pádu přivedli samého kn. Eulenburga, pro kterého prý už se šil vévodský plášť. Ano, ti mstiví klerikálové zavinili, že Eulenburg zapletl se do hříchů, pro něž na Sodomu a Gomorrhu dštily síra a oheň. A musí to býti pravda, protože on sám u soudu vyznal a nezapřel: „Po celý život byl jsem zastáncem protestantského císařství. Proto jsem se stal u klerikálů tak nenáviděným. Možná, že jsem se stal obětí této veliké myšlenky“. Na to ředitel zemského soudu Karzov provedl břitkou kritiku jeho slov otázkou: „Chcete snad tvrditi, že klerikálové dali podnět k těm dopisům, jež jste sám Ernstovi poslal a v nichž i ráz vašich poměrů k němu byl vyznačen“? Na to ovšem Eulenburg oněměl. Dobře k tomu podotýká „Köln. Volks-Zeitung“: „Takovýmto způsobem mohl by pak klerikály činiti zodpovědnými i za požáry střech v Londýně nyní velmi časté“.

Než přistupme blíže a zeptejme se:

1. Co jest klerikalismus?
2. Jaký jest jeho původ?
3. Kdo vlastně klerikálové jsou?
4. Co se jim vytýká?

1. Co jest klerikalismus? Velectění! Ani jeden z těch, kdo stojí v organisovaných řadách protiklerikálních, od kmána počínaje až po generalissima, jímž je rozhodně Alliance israélite, neřekl nám dosud pravou definici, vědecký výměr slova klerikalismus. Musí přímo zarážeti každého poctivého křesťana, proč toto tajemnůstkářství. Vše má svou příčinu; opatrnost jest matkou moudrosti, a proto to zamlčování pravého významu klerikalismu. Není to ovšem nové. Známo jest, že před 40 lety jmenovali jej jinak; říkali mu ultramontanismus, aspoň u nás v Rakousku. Ani čert nebyl černěji barven než takový ultramontán. Kde kdo bál se názvu ultramontán, a varoval se opatrně všeho, co by jej za takového označovati mohlo. Během však doby pozbyl název ten svého hrotu a liberálové vydali jiné heslo: klerikalismem jej obřezali.

2 Žid Gambetta v Paříži zvolal: „Klerikalismus, toť nepřítel“, a roku 1908 volá u nás professor Masaryk: „Český národ a lid-

stvo vůbec má jenom jednoho nepřítele — klerikalismus“, a po něm ozývá se to po celé vlasti. Vše jde stranou! Co na tom, že upadáme mravně i finančně, co na tom, že zemský dluh roste do závratné výše, že české drahocenné a krví předků našich hájené lány přecházejí do rukou našich národních odpůrců, co konečně na tom, že volný myslitel a agitátor volné školy posl. a redaktor Herzog o nás Češích napíše následující slova: „Pěst Germánstva, která medvědy jeskynní i mamuty zničila, má Čecha ještě bezohledněji skoliti, ježto jako páni a tuzemci nad čistotou a bezpečností máme bdíti a ji před dobytkem nové doby, to jest před Čechy zachovati, neboť ohledy platí sice pro lidi, ale ne pro Čechy“, — co na tom, že následkem toho ze severu vlasti naší od bratří našich zaznívá srdcelomný výkřik pronásledování, — co na tom, pravím, když dnes všecky liberální strany od agrárníků počínaje a anarchisty českými konče volají jednohlasně a svorně: „Bijme do klerikálů“!

Velectění! Aby tato slova Herzogova byl tak napsal nějaký katolický poslanec, jaký šílený boj byl by zajisté nastal proti nám katolíkům vůbec; ale že to napsal volný myslitel, horlivý agitátor volné školy, mlčí se, snad tu a tam nějaký výstřel na slepo, a hladina života českého zase tichá!

Liberálové tedy vynesli na povrch ono dnes všude znějící heslo: „Klerikalismus“. Liberalismus jest nejbrutálnějším sobcem, on je rozeným odpůrcem veškeré autority, neboť on pro svou „svobodu“ nezná mezí a proto všude, kde se na čas zahnízdil, vedl k pusté tyranii. Francouzská revoluce a kulturní boj v Německu jsou jeho pomníky. Liberální svoboda je velikou světovou lží, vůči níž utopie socialismu je pouhou pohádkou. Tato utopie má pro sebe víru dětství, fase svobody liberalismu jest však vědomou lží, usilující pod nepravou vlajkou proklamovati bezuzdnost Všecko jeho dílo je etapou na cestě chaosu, jehož cílem je vyhubení zásady: „Dávejte, co je Božího, Bohu, co je císařovo, císaři“!

Není nikdy dosti sil, aby tento náboženský liberalismus všemožně byl potírán Tento lžiliberalismus to byl, který strhl náboženství do politického boje tak, že sám německý liberální poslanec Dr. Steinwender nedávno napsal: „Jednoho jest třeba: Nechat náboženství na pokoji, a právě to vždy se nedálo“.

3. Než, probůh, já stále zde mluvím o klerikalismu a dosud jsem neřekl, kdo vlastně ti klerikálové jsou? jaké rasy? co chtějí? kam přísluší? zkrátka, co je to za lidi, že podvracejí státní řády, čili, jak šmahem židovskoliberální tisk píše, že jsou „hlavním nepřítelem“ společnosti lidské a státu rakouského zvláště? Nuže, kdo jsou to? Ven s tou pravdou!

Nuže, tito nenávidění, tito špinění, tito podvratní, Rakousku a českému království zvláště nebezpeční klerikálové — to jsme my všichni zde přítomní, kteří jsme si vzali tolik odvahy a přijeli na tento klerikální sjezd. Ano, tito nenávidění, vším kalem novin vysmejčení klerikálové, to jsou katoličtí státní občané, to jsou ka-

toličtí poplatníci, kteří svými daněmi udržují státní stroj v Rakousku, aby se nezastavil. Ti klerikálové to jsou katoličtí rolníci, katoličtí živnostníci, katoličtí šlechtici, katoličtí dělníci, zkrátka v očích židů a liberálů, sociálních demokratů, národních i beznárodních, i realistů, v očích agrárníků i anarchistů je klerikálem každý, kdo ještě svoji víru zcela nezapřel.

Prolhaný židovský tisk pro 23 millionů katolíků, státních občanů, rakouských příslušníků, nemá jiného jména nežli klerikál. Pravím: je nás 93 procenta katolíků, a přece o katolících nikde se nedočtete; vždy jen o klerikálech.

Budete čísti a denně čtete o židech, mohamedánech, protestantech, starokatolících, ba i o moderních reformovaných v Husinci, budete čísti o svátcích, o právech židů, Turků, protestantů, ale o svátcích, o právech katolíků nenajdete ani slovíčka! Vše katolické, ty nejposvátnější naše city, to nejdražší naše katolické přesvědčení odbývá se dnes slovem klerikál.

U nás v Čechách je dokonce klerikálem i ten, kdo ještě „Otčenáš“ se modlí, kdo na věčnost, na Boha, v Krista věří, tuto víru v lidu udržeti se snaží a víru tupiti si nedá, a řekněme si to otevřeně: U nás je klerikálem každý slušný, řádný člověk. Každý skutek křesťanské charity, křesťanského milosrdenství, každý čin záslužný z křesťanské lásky pocházející — klerikálním se nazývá. Buďte Vincenciány, buďte adorátory, buďte bratry světce z Néri, jménu klerikál neujdete!

Jen jedno naše není klerikální — to jsou naše peníze. Ty dovede bráti i autor „Jedu z Judey“, peníze katolíků byly dobré i Masarykovi i Bartoškovi. Peníze naše dovedou bráti i protiklerikální kněží!

Slovo klerikalismus je švindl na oklamání lidu do boje toho nezasvěceného. Slovo „katolík“ říci se bojí, ostýchají, protože dobře vědí, že millionové katolíků by otevřeli oči a na svoji obranu by se mohutným protestem ozvali!

Ano, slovo klerikalismus vymyšleno jenom proto, že se otevřeného boje s námi bojí.

Jedná se však nyní o důkaz, zda skutečně všecky „pokrokové“ strany klerikály myslí katolíky, a zda slovem klerikalismus potírán je vlastně katolicismus.

Míní tak soc. demokraté? Ty můj Bože, kdo by to chtěl dnes popírat? Skutky mluví: Samého Krista sesměšňovali, nazývajíce jej pouze synem tesařovým, pouhým člověkem bez glorioly božství! Což nepozorujete, že pastora, rabina nechají na pokoji a jenom na katolické kněze se vrhají? Ba čím je který hodnější, činnější, v sociální otázce bdělejší, tím více u nich je nenáviděn, tupen!

Velectění! Vidím v tom důkaz, že církev je původu božského a že jediné ona ze všech církví, poslouchajíc hlasu, povelu blahé paměti papeže Lva XIII., je schopna řešiti spletitou otázku sociální!

PŘÍJEZD JEHO EMINENCE DO CHRÁMU SV VÍTA.

Čtěte „Kacířské epištoly“, probírejte se klášterními „skandály“, a poznáte ten zavilý, urputný, jednostranný boj proti katolické církvi.

Ba terror socialistů nemá dosti na nevinných obětech kněžských, on vrhl se i na katolického zaměstnavatele i na katolického dělníka, křesťanského sociála. Tak daleko to došlo, že katolický dělník nesmí už pracovati na katolické budově, protože je katolíkem (Olomouc). Tolik si už vymohlo běsnění sociální demokracie, a přece jsou dnes ještě kněží, kteří se naivně dosud diví, proč prý se zakládají katolické organisace!

Čtěte před velikými našimi svátky jejich listy a poznáte, že všecky ty nejhorší blasfemie míří proti katolicismu, proti učení církve katolické, a ne proti klerikalismu.

Že realisté jsou proti katolíkům a že slovem klerikalismus míní katolicismus, doznal sám tatík jejich Masaryk na schůzi v Praze, řka: „Nutno pravdu říci, že klerikalismem myslíme vždy církev katolickou.“ A že tomu tak, dokazuje „Čas“, jenž ty nejjízlivější články míří pouze proti katolické církvi. Nikdo nenadělal s pověstným Wahrmundem tolik hluku, nikdo nevyužil „tohoto skandálu“ tak hnusně proti církvi, právě jako „Čas“. „S pravdou ven,“ volá „Čas“ a zapomněl, že právě v té době rozechvěné měli protestanté také svého „Wahrmunda“.

Sděluje to s námi aspoň „Köln. Zeitung“. Jest to případ protestantského faráře Jatho v Kolíně nad Rýnem. Ve sdružení „přátel evangelické svobody“ v Kolíně přednášel Jatho o večeři Páně kriticky. Někteří členové sdružení si stěžovali u vrchní církevní rady v Berlíně. Jatho se hájil tím, že přednáška byla rázu vědeckého a snažila se podávati výsledky vědeckého badání. Rýnská konsistoř však rozhodla, že Jatho překročil meze své působnosti a udělila mu důtku, protože se dopustil, byť i ve svém vědeckém badání, pastorální nešetrnosti a beztaktnosti.

A to se stalo bez hluku, beze stávek a bez vášnivého boje proti církvi protestantské.

Ejhle, dvojí loket! Protestanté se pardonují, katolíkům se práší kožich, klerikalismem nazvaný. Inu, u nás universitní professoři jsou liberálními kruhy pokládáni za „neomylné bohy“, třebas přednášeli mnohé své theorie dnes snad ještě platné, zítra směšné!

Máme však ještě jednu kohortu proti sobě: jsou to stoupenci „Volné Myšlenky“. Ti snad proti katolické církvi nejsou? Ti přece se vychloubají, že ctí přesvědčení náboženské, ať je jakékoliv!

Dovolím si ze své skrovné zkušenosti uvésti jeden případ.

Byl jsem na jedné schůzi za své letošní kandidatury do sněmu, k níž zavítali i dva mladí učitelové, nesouce objemnou knihu; byla to zpráva o sjezdu „Volné Myšlenky“ v Praze loni konaném. Samo sebou se rozumí, že takový učitel nemůže souhlasiti s řečí kněze, byť i sebe pravdivější! Proto také replikovali na mé vývody. Hned při začátku své repliky podotkl, jak ctí, jak váží si náboženského přesvědčení, sám že modlí se ke „svému

bohu“ atd. V tom začalo zvonit „Ave“. Všichni jsme vstali, modlili se, jen onen volný myslitel usedl, cigaretu stáčel, stočenou zapaloval! Dále mluviti nesměl. Vstal jeden z hospodářů a pravil mu! „Pane učiteli! Zde je přítomen žid; ten z úcty k naší modlitbě vstal — ale vy, ač jste se chlubil, že se modlíte, že přesvědčení náboženské ctíte, vy jste se naší modlitbě posunky posmíval!“

To je zřejmý důkaz, jak si volní myslitelé náboženství váží. Ostatně sám vůdce jejich Mořic Barthelémy v listu „Pensée“ uveřejňuje officielní program příštího kongresu, an praví: „Pro volné myslitele ve Francii mnoho již vykonáno. Zbývá však ještě mnoho práce. Katolické vojenské spolky musí absolutně býti zakázány a obraz božského Srdce musí s vlajek býti odstraněn. Úředníci musí býti nuceni, aby své dítky posílali pouze do světských škol; z armády a z úřadů musí vše katolické býti odstraněno. Do žalářů a nemocnic žádnému knězi nesmí býti dovoleno vstoupiti. U soudů přísaha musí býti odstraněna. Na francouzském území církevní průvody musí býti zakázány. Veliký pátek nesmí se slaviti!“

A u nás? Bylo to 26. ledna 1908 na schůzi učitelstva „pro svobodu školy a vědy“, kdy red. Myslík prohlásil: „Volná Myšlenka pracuje přímo pro vystupování z církve.“ A byl to dále Dr. Bartošek, který 7. června 1908 v Kutné Hoře veřejně prohlásil: „Bojujeme proti klerikalismu; ale jest ovšem zřejmo, že tím klerikalismem je církev katolická!“ A proto pranic se nedivím, že „Volná škola“ v 2. seš. r. IV. str. 27. napsala a rodiče takto naváděla: „Školní děti nucené ke zpovědi, nechť konečně, ale ovšem až tehdy, když už to bude pokutami snad vynucováno, ke zpovědi jdou a ve zpovědi přiznají se k jedinému toliko hříchu, že totiž v boha a v žádné náboženské představy vůbec nikdy nevěřily, nevěří a věřiti nebudou. Řeknou-li toto, kněz žádný rozhřešení dáti jim nemůže, protože je to církevně nepřípustno. Ale dějí se i nepřípustné věci a proto, kdyby jim ho přece dal, nechť druhý den se prostě doma důkladně nasnídají, po případě zbytek snídaně vezmou s sebou do školy, a ukáží tak i tam docela zřetelně, že nepřicházejí „k stolu páně“ nikterak lačni. Najedenému člověku nemůže býti podle školních zásad hostie podána a že by podle školních předpisů mohli někomu zakázat, aby se najedl, to snad ani arcibiskupská zemská školní rada tvrditi nebude.“ Tak píše „Volná škola“, časopis agrárním „Venkovem“ doporučovaný a pokrokovým učitelstvem fedrovaný.

Volná Myšlenka, aby ukázala, jak je protikatolickou, zatáhla Mariánskou úctu i do kavárny v V. čtvrti v Praze, kde německý odbor Volné Myšlenky přednášel o ní židům a lidem bez vyznání, a místo aby se pustili do svých zázračných rabínů, talmudu, do hnusného a odsouzení hodného khošeru, do židovských pověr a rituálních obyčejů, vzali si na mušku výstřelky Mariánského kultu. Až tedy sem to došlo. Jsou věci, které i lhostejného katolíka zabolí, jsou časy, kdy není dobře židům urážeti náboženské city

katolíků a rozdmychovati náboženskou nenávist. Mariánská úcta tak něžná, tak hluboká, tak čistá a vznešená nesmí býti urážena!

Ale ještě jedna fráze lítá často ve vzduchu. Klerikalismus je prý system využitkovat náboženství k účelům politickým, tak aby zase hierarchie mohla panovati, vládnouti; a hned k tomu se připojí klerikální hrůzy ze středověku. Velectění! Patnáct let jsem už činný v naší katol. straně, ale posud jsem v ní podobný system nenašel; a kdybych ho shledal, byl bych první, který by z ní okamžitě vystoupil.

My katolíci pohlížíme na náboženství příliš vysoko, nám je cit nábož. příliš vznešený, než abychom jej strhli k cílům politiky, která den ode dne se mění a často vznešené idee v bláto a kal všedních bojů strhuje. Náboženství je tak vznešené, že nemůže nikdy se státi prostředkem, nýbrž jen cílem. Náboženství je Bůh, politika — lidé, a čím vyniká Bůh nad lidi, tím vyniká náboženství nad politiku. To je naše zásada, a jestliže bylo náboženství přece strženo se svého trůnu do kalných vod světské politiky, pak jsme je tam nestrhli my, nýbrž vy sami. A právě proto, že jste je tam strhli, proto musili jsme se i my vrhnouti v politický boj, abychom je zase čisté, ryzí, božské z těch kalných proudů politiky vaší vyrvali. My jsme pouze na stráži, my nechceme dobývat, my chceme pouze hájit to, .co nám základní státní zákony zaručují, ale co vy nám drze upíráte. Že tomu tak, toho důkazem jsou rozhodně poslední události. Či snad je to dobývání, útok, když 23 mil. katolíků v Rakousku žádá, aby měli totéž a zrovna takové právo jako jeden milion židů? Je to panovačnost snad, když vyslovíme přání, vůli, aby z 8 professorů na vídeňské universitě bylo 7 křesťanů a pouze jeden žid? A přece hned všecken židovský tisk jako na povel vzchopil se, nazval tento spravedlivý, oprávněný požadavek klerikálním útokem, a kde jaký buršák a pokrokový český student s ním jako jedním dechem volali: „Klerikálové jsou proti universitám, proti svobodné vědě,“ zrovna tak, jako by pouze židovští professoři měli na vědu patent, a přece je známo, že žid nadaného hocha nedá na studie, nýbrž do obchodu. Prof. Wahrmund pronese jménem pavědy ty nejjízlivější urážky proti katolické církvi, jejíž právo přednáší, on nazve katolické akademiky „parasity“ na universitním organismu, on osmělí se tvrditi: „Pryč s katolickými univers. spolky“; katolíci se ozvou, žádají pouze odvolání těch urážek, žádají totéž právo, tutéž svobodu, jakou mají židovští, pokrokoví studenti, a hle, co se stalo? Všecken židovsko-liberální tisk ve všech toninách začal syčet, prskat na všecky strany, volal do boje všecky zbraně, do boje proti prý klerikální nesnášelivosti. V Št. Hradci měl býti promovován k třetímu doktorátu katolický akademik, pozve si své hosty, liberální a židovští studenti přepadnou je, do krve stlukou a do světa celého na poplach roztrubují: Ejhle, klerikální provokace! Tedy my, že se nechceme dáti utlouci, že nechceme ještě zemříti a že jenom rány odrážíme, my prý provokujeme! My ubožáci jsme tak zticha, že sneseme i tu trpkou pilulku, Wahrmunda v Praze

— a mlčíme! Nuže budiž jasno! My chceme v Rakousku pouze taková práva, jaká má jeden milion židů! — Ovšem volejte tak ustavičně, neuvěří vám a povedou protiklerikální boj i nadále, a to jen proto, aby se tímto bojem zakryly různé ty mravní a hmotné bankroty, úpadky židovské, kterých je dnes tolik a o nichž náš liberální tisk psáti nesmí.

Nuže, když tedy klerikály jsme my katolíci, ptám se konečně: Co nám vytýkají? Na jakém podkladě urputný boj ten vedou?

4. První kámen, jejž po vás hodí, jest: klerikální panovačnost. V očích našich národních stran všecko neštěstí národa zavinila panovačnost církve. Církev zavinila osudnou katastrofu bělohorskou, církev páchala hrůzy pobělohorské protireformace, církev držela národ český ve více než 200leté porobě, robotě, ač je teď dostatečně známo a historií zaručeno, že robotu zavedli páni protestanti, církev se zasazovala o zničení řeči jeho a jeho práv! A přece, kdo zná dějiny, ne ty z mělkých novinářských článků čerpané, ale z největších našich dějepisců vyňaté, ten ví, že opak je pravda. Klerikální panovačnost! Ano, byly doby, kdy z ruky papeže králové tohoto světa přijímali svoje žezlo na označení, že všecka moc shůry pochází; dnes ti králové lehce strpěli, že tentýž papež stal se zajatcem vatikánským. — Klerikální panovačnost! Panujeme snad na bursách? V peněžním světě? Ach, my musíme pěkně, hladce strpěti, když naše kláštery, naše jmění, naše statky stávají se předmětem bursovní spekulace, jako se stalo ve Francii.

„Ve vládě, tam vy klerikálové panujete!“ tak čtete a slyšíte se všech stran! Je tomu tak? Dvě jsou moci od Boha ustanovené, státní a církevní! Bůh to jest, který zřídil trůn i oltář. Jeden má dle vůle Boží býti podporou druhého, ale stát řídí věci své a moc jeho přestává, kde stojí oltář. A proto naším heslem je: Svoboda oltáře! čili církev spravuj si své věci svobodně, a stát spravuj si své věci a nezasahuj do řízení církevního! Tak na to hledíme my; souhlasí s námi stát? Jsou státy, kde si všecka vyznání své věci spravují, jen katolickou církev spravuje stát. Jsou státy, kde si katolická církev nemůže ze svého jmění ani šindel na střechu kostela dáti bez svolení státu. Jest jeden stát, a není na kraji Evropy, nýbrž hezky uprostřed, kde vláda říkala o katolických biskupech: „Potřebujeme jen pomazávače, biskupy jsme my!“ A pak prý vládneme! Velectění, co by se tak asi stalo v Rakousku, kdybychom my, 23 mil. katolíků, pronesli jenom to skromňoučké přání: „Dejte nám u vlády tolik sekčních radů, kolik jich tam mají židé —“ no, nevím, nevím, zda bychom obstáli!

Kam na církevní půdu stát šlápne, tam tráva neroste, a to cítíme my katolíci v Rakousku!

Ano, ještě někde prý panujeme! Na školách! Ano, zde jsme pány! Je-li pánem ten, kdo hodně platí, pak jsme my katolíci největšími pány, protože jsme si je předně založili, vystavěli, a nyní na ně nejvíce platíme! Jest pravda, byly naše, a dnes? Dnes

chce-li kněz, aby děti šly mimořádně i řádně do kostela, musí projíti všemi instancemi jako Kristus Pán po křížové cestě. Ne, tuto panovačnost vracíme těm, kdož nám ji vytýkají. Ovšem, jistá panovačnost je věčným znakem a vlastností církve: je to svatá snaha panovati duším; horlivost upevniti královské panství Krista v srdcích národa; uložiti každému břímě zákona Kristova, podmaniti každého pod sladké jho lásky k Bohu a k bližnímu. Tato panovačnost je nám vlastní, ona nezná mezí — „poněvadž není z tohoto světa".

A tuto panovačnost měly by nám právě národní strany nejen odpustiti, nýbrž nám i za ni vděčny býti, poněvadž jenom ten, kdo koná povinnosti své ke králi — ke Kristu, ku své vlasti nebeské, bude plniti povinnosti své k svému národu a ke své vlasti pozemské. Ale tu jakoby už druhý kámen fičel kolem hlavy mé: Vy klerikálové, vy budete mluviti o nějaké vlasti, o nějakém národu? Vždyť vy jste beznárodní, vaše církev je všeobecná! Necítíte národně, vlastenecky!

Jestliže co bolí, pak tento kámen po nás vržený bolí dvojnásobně. Není tomu dávno, kdy soc. demokracie, také mezinárodní, vydala tento svůj program:

1. Jsme úplně protivlastenečtí, internacionální.
2. Nemáme žádné lásky k vlasti. Vlasť nám není matkou, nýbrž macechou, ba ještě více, opovržení hodnou megerou.
3. Jest nám úplně lhostejno, jmenujeme-li se Němci nebo Francouzi.
4. Na mobilisační rozkaz odpovíme všeobecnou stávkou, pak povstáním.
5. Bude-li třeba dáti život v obět, budeme se bíti jenom ve válce občanské; neboť to je jediná válka, která nám může býti na prospěch.
6. Na žádný způsob nebudeme bojovati za vlast!

Tak hlásali internacionálové — a jejich program se přijal! Co hlásáme my? Cit vlastenecký je svatý, proto svatý, že posvěcen je drahocennou krví našich předků, našich mučedníků. My varujeme národ a pravíme: Všecky vrstvy národa staví dnes životní své potřeby nad své poměry. Proto kráčí národ náš na pokraji nedostatku a nevyvíjí dosti životní energie v obraně svých práv politických i jazykových.

Honosíme se tak rádi, a to právem, svojí slavnou minulostí, ale dosud jsme se málo přičinili, aby listy dnešních dějin vlasti vyplněny byly také čestnou prací pro blaho národa. Velicí buditelé naši: Kollár, Šafařík, Jungmann, Palacký, Havlíček, Rieger čerpali z českých dějin svoje nadšení, pracovní sílu i vytrvalost a dokonali tak veliký úkol obrození národního a zahájili práci politickou.

My však jednali jinak Politika zachvátila zájem celého národa tak, že podceňován a zanedbáván byl vývoj věcí hospodářských, že zabředli jsme do bratrovražedných bojů, do mali-

chernosti, do nesčetných národních zábav a konečně do národní apathie.

Čekali jsme od politiky všecku spásu a ukončivše bouřlivé volby, skládali jsme ruce v klín a zapomněli na pravdu, že ani nejlepší zákon neučiní z opilce střízlivého a z lenocha muže pilného.

Pýcha a přepych zmocnily se nás všech. Národ český, jemuž každá hlava, každé nadání a každý kousek půdy má býti drahocenným statkem, nesmí zahynouti na tuto horečku přepychovou. Neznáme dne ani hodiny, kdy životní síla jeho podrobena bude novým těžkým zkouškám, kdy třeba bude velikých obětí, aby pobyt jeho ve vlasti byl zabezpečen. A proto třeba silným hlasem národ burcovati k novému životu, k nové práci, k novému vyzbrojení. Vůdčí hvězdou zůstane nám samostatnost zemí českých a veřejné blaho národa.

Vytrhněme se ze své lhostejnosti náboženské a nečekejme, až někdo přijde a učiní nás šlechetnými, poctivými, šťastnými a zámožnými, nýbrž vypěstujme sami tyto ctnosti v sobě a budeme se cítit bohatšími nad všecky millionáře světa.

Prozatím jsme ve svých vlastech v podruží. Smíme se sice radovati ze zlatého slunce a z čistého vzduchu, ale veliké lány půdy české jsou zapsány v knihách lidem cizím. Ne násilím, nýbrž potem svojí skráně a rukou svých musí koupiti národ půdu ztracenou. Vlasť nežádá na nás nijakých obětí, ona objímá všecky děti svoje stejnou láskou, přeje si jen, aby nebylo mezi námi chudých a nuzných. Vlasť má však právo žádati od nás, abychom byli mravní, zbožní a poctiví. Nespoléhejme na žádnou velmoc, velmocí jsme sami, budeme-li míti v sobě zmíněné ty ctnosti. Zde pracovat, zde probouzet, a ne lidu tyto ctnosti bráti, to jest úkolem naším.

Jak dlouho ještě budete věřiti tomu, že pravým vlastencem je jenom ten, kdo proti náboženství bouří, jak dlouho ještě budete věřiti planému křiku a odvraceti se od těch, kdož k vám volají: hřích bídné činí národy? Probuďme ten lid, dokud nebude pozdě. Otevřete knihu dějin a co tam budete čísti? Že ta země byla naše, celičká naše, že jenom my jsme v ní vládli, rozhodovali, panovali, a nikdo jiný! Proč není dnes tomu tak? Proč musí dnes synové této země odcházeti do ciziny, aby si hledali snazší živobytí, a tím se nám odnárodňují? Vymlouváme se na sousedy své, že prý jsou sveřepí, bezohlední, materielně silní, výbojní; ne, nevěřím tomu, národ tak vyspělý, národ tak kulturně vzdělaný, národ tak povznesený nemůže umírati, slábnouti vinou cizí, nýbrž vlastní. A to nám dějiny dosvědčují: Národ náš byl silný, když víra katolická v něm kvetla, mohutněla, zrála. To je fakt, před nímž umlká všecka zloba a hněv nepřátel. Tak voláme my, a že nejsme vyzývaví, že pracujeme jenom v drobné práci, nazývají nás beznárodními.

Není tomu dávno, zemřel katol. farář a 10 tisíc korun odkázal Ústř. Matici šk.; v téže době zemřel muž, vlastenec, slavný,

velebený, zanechal million korun, a národním účelům nedal ničeho! Jděte do našeho t. zv. území uzavíraného, sečtěte, můžete li, všecky ty oběti národního kněžstva — národní radou tak často odkopnutého — a poznáte, zda je vlastenecké čili nic! Ne, na tento cit nám nesahejte! Je to cit svatý, krví posvěcený. Je nám drahá ta země česká, protože posvěcena byla kroky i krví našich světců.

Ano, už tomu rozumím! Voláte: Církev je všeobecná! Vy chcete pro své nové pohanství míti i svoje náboženství, náboženství i božstvo národní. Pak vám ovšem Bůh církve katolické nemůže vyhověti; neboť vy budete žádati od svého boha plemennou zášť, ale Bůh církve naší je Bůh lásky. Ale víte-li, že jdete ještě dále ve svém úzkoprsém nazírání na svět než dávné pohanstvo?

Ušlechtilý Hellén vážil si i cizího božstva, a i neznámého boha židů, pravého Boha, postavil do svého Pantheonu. On nevěděl, že ten neznámý Bůh je pravým Bohem, ale vážil si ho, ačkoliv byl cizí. Vy však zamítáte Boha církve, o němž víte, že jest pravý, protože není zcela váš, protože je všem národům společný. Chcete-li míti národní náboženství, proč ne také národní slunce, národní hvězdy? Až zakážete slunci, aby nesvítilo na hlavy vašich kmenových nepřátel, až zabráníte mrakům, aby nesvlažovaly rolí jejich, pak budete míti právo zakázat církvi Boží, aby nemilovala stejně jako vás i poslední národ na tom Božím světě. Kde pak jste vynašli ten zákon, že jen jeden syn má právo na lásku otcovskou? Vím, co je vaším cílem! Není jím národní církev, národní náboženství, nýbrž národní bezbožectví.

Nechte už náboženských bojů! Vždyť přece vidíte, že splňují se dnes u nás slova Dr. Čelakovského: „Jsme doma, a nesmíme mluviti; jsme doma a nejsme svobodnými pány!“ —

Třetí kámen už fičí: Církev katolická je proti veškerému pokroku! Znám trojí pokrok: hmotný, duševní a mravní. Nyní tažme se krátce, proti kterému z nich církev katolická se staví? Je snad proti pokroku hmotnému? Co je církvi do vašich parních strojů, telegrafů, telefonů, do vašich všech nových výzkumů? Proč vystupovati proti něčemu, co s dogmaty nemá nic společného? Nevidíte, že církev vlastně žehná těmto vymoženostem? Nevidíte, že kněz vchází do vašich továren, žehná nástrojům práce, klade dělníku na srdce trpělivost a poslušnost, vyzývá pána k spravedlnosti a lásce, a oba napomíná k úctě k Bohu, k vděčnosti za každý úspěch? Což nepozorujete, že každým tím vynálezem, úspěchem, více poznáváme Boha a blížíme se k němu? Angličané zajisté se vyznají v pokroku hmotném a právě oni na světové výstavě roku 1851 na kopuli výstavního paláce upevnili slova: „Sláva na výsostech Bohu“.

Je proti pokroku duchovnímu? Což nevidíte, že prvními průkopníky vzdělanosti byli křesťané? Můžete popříti, že evangelium bylo sluncem dnešní kultury? Dnes mnohý nedouk rouhá se Bohu, a Newton při jeho jméně obnažoval hlavu. Dnes nezralý

chlapec proklíná církev a veliký Ampére volal na kolenou: „Bože můj, jak veliké a jak krásné je Tvoje náboženství!“ Nepřeje církev snad umění? Jděte po našich vlastech a vizte, jak v mramoru a kameni jak na plátně i v tonech, ve zpěvu i hudbě je na věčné věky vtěleno, co pro umění vykonala církev katolická. Křesťanská Evropa je dílem katolické církve! Na těchto položených základech dovede dnes i pan Pelant roznášeti svoji Volnou Myšlenku po Americe, ale nevzpomene, že pravou svobodu a volnost přineslo jenom křesťanství. Nepřeje snad církev vědě? Velectění! Není výtky nespravedlivější nad tuto! My pravíme: Vzdělanost je dcera pravdy a pravda je odleskem Boha. Jsme pro vzdělání, jako jsme pro vše, co nese na sobě pečeť božské pravdy, Bůh v Písmě sv. nazývá se „Bohem vědění“. On to byl, jenž diktoval Evangelium čili Bibli, a týž Bůh je to, jenž stvořil přírodu. Nikdy ještě příroda nekárala bible ze lži, obě se spojují v jeden chorál andělský: „Sláva na výsostech Bohu!“ Věda a víra jsou jenom paprskem téhož Slunce, totiž Boha. Je víra proti pokroku mravnímu? Což neznáte slov Kristových: „Dokonalí buďte, jako Otec váš v nebesích dokonalý jest?“ Jsme všichni slabí, ale víra svou milostí z mnohých učinila duše čisté, vznešené! Vizte světce; ničeho neměli a milliony rozdali! To je mravní pokrok a jiného není: „Zušlechtiti srdce tak, aby zapomnělo sobectví a bylo schopno oběti, třebas těch nejtěžších!“

Nuže, co máte proti nám? Neupřete nám přece práva, abychom jako státní občané hájili, co je nám drahé, svaté, a nač vy drsnou rukou saháte! Proto, velectění, buďme svorni! Nerozlišujme se říkajíce: já nejsem klerikál, to je tamhleten. I nikoliv! Nás všecky mají za jedno a totéž, a protože oni nerozlišují nás, nerozlišujme se ani my! Cílem naším není nadvláda, nýbrž spolu-vláda. My nechceme sáhnouti na svobodné právo stran jiných, ale totéž právo svobody hájíme i pro sebe.

* * *

Než nejen slovo: „klerikalismus“, nýbrž i jiné heslo vydáno na šálení a klamání lidu, heslo: „náboženství je věcí soukromou“! Tak hlásá program sociální demokracie přijatý v Gothě i v Erfurtu. Od té chvíle s heslem tím setkáte se všude. Hlasatelé tohoto „soukromého náboženství“ tak nevinně se tváří, že opravdu by jeden myslil: Tobě je náboženství opravdu svatým, nedotknutelným. Říkají: náboženství je tak svaté, vznešené, božské, že nesmí přijíti ze srdce ven, aby nebylo potřísněno prachem vezdejšího života. Náboženství nemůže a nesmí býti strženo do víru života politického, — ono je individuelní, a na nejvýše možno je ještě v rozměru života rodinného ponechati. — Velectění! Jestli kde zříte lež, pak ji vidíte zde! Hned to dokáži! Pravíte, že náboženství je věcí soukromou, nedotknutelnou, a proč děláte takový poprask, když dcera presidenta franc. republiky Fallièresa chce se dáti v katolickém kostele oddati? Když z náboženství je věcí na nejvýše rodinnou, proč béřete ze-

mřelým z ruky náboženský odznak, křížek i růženec, které tam rodina z piety dala? Když náboženství je věcí soukromou, proč stojíte u lůžka umírajících stoupenců svých a zabraňujete přístup často knězi žádanému? To jsou fakta, která mluví více než slova vašeho Liebknechta v Halle pronesená: „Nač bojujeme proti Bohu a nebi? Zabeřme stát a o náboženství netřeba se nám starati, to zanikne samo. Vyzbrojíme školu proti náboženství, učitelstvo proti kněžstvu. My věříme pouze vědě a věda se nesnese s náboženstvím. Věda se postará o dobré školy a náboženství bude totam! Já vyznávám, že nevěřím v Boha Ale na ten čas nesmíme prohlásiti více, než, že náboženství je věcí soukromou!“ A u nás? Vůdce Berner volal v Bystřici: „Musím říci, my soc. demokraté popíráme Boha!“ a občan Steiner dušuje se a bije se v prsa: „Sociální demokracie pracuje k nevěrectví. Tím se žádný našinec netajil a netají. My to víme všichni a s námi to ví celý svět!“

Co znamená heslo: Náboženství je věcí soukromou? To znamená jinými slovy: Náboženství je věcí vedlejší! V tomto smyslu zásada ta je falešná. Či snad je věcí vedlejší, zda existuje bytost věčná, nekonečná, od níž jsem vyšel a k níž přijíti mám? Smí býti věcí soukromou to faktum, zda jsem pouhým jen zvířetem, ničím od jiných nerozumných tvorů se nelišícím? Jest věcí soukromou věděti, zda je věčnost a na té věčnosti věčný trest a věčná blaženost? A nyní, je-li Bůh, je-li věčnost, je li trest, může býti věcí vedlejší toho Boha nade vše milovat, o šťastnou věčnost se snažit a dobrými skutky si ji pojistit? Může pro celou společnost lidskou býti vedlejším to, co jest jejím existenčním základem? Byl to veliký Washington, který prohlásil: „Náboženství a mravnost jsou nevyhnutelnými podporami veřejného blahobytu. Není synem vlasti, kdo tyto mocné sloupy blaženosti lidské podkopává!“ A Hegel praví: „V náboženství mají zákony své nejvyšší stvrzení a obhájení!“ Známý vídeňský vůdce socialistů prohlásil v Kolosseu ve Warnsdorfu před tisíci posluchači, že dává děti své katolicky vychovávat, aby ho jednou neproklínaly!

Náboženství je věcí soukromou, to v očích socialistů znamená jedině: S náboženstvím pryč z rodin, ze státu, ze srdce, ze školy! To je pravý význam hesla: Náboženství je věcí soukromou!

Sám „Vorwärts“ 1. června psal: „Že bychom my tím, že církev a kněze potíráme, veliký rozruch působili, nenahlížíme; vždyť my bychom církev i kněze potírali i tehdy, když by to byli lidé nejsvědomitější a nejvěrnější!“ Tím je dosti jasno, že fráze: Náboženství je věcí soukromou, znamená: „Náboženství je věcí zakázanou, proto pryč s ním!“ — Je to zvláštní, že strach před náboženstvím existuje pouze v Rakousku a že boj proti němu je hlavní, charakteristickou známkou politiky české. Zatím co jinde je náboženství věcí hlavní a principielním bodem programu té neb oné strany, u nás — v rak. parlamentu — strany bez ohledu na politické, kulturní, národní i hospodářské zájmy spojily se v jednu, která křikem svým zaslepuje nezasvěcence a volá, křičí, hlomozí do celého světa: „Katolické náboženství je nebezpečím pro ra-

kouskou politiku!“ U nás boj protináboženský přelezl i národnostní ohrady a spojil Massaryka, Všeněmce, něm. radikály a židy v jeden blok, jehož heslem je: „pryč s náboženstvím ze škol, z veřejného života, ba i z manželství, z rodiny!“ V Anglii obě nejsilnější strany politické liší se od sebe pouze náboženským programem: Conformisté a nonconformisté. V Německu je základem stran náboženství: centrum je nejmocnější náboženskou stranou. Ne, není možno učiniti náboženství věcí soukromou. Učiňte tak a co se stane? Nedávno byli jsme svědky fakta, jež bylo takořka varovným hlasem samé Prozřetelnosti Boží. Já aspoň v tom viděl prst Boha samého! Mezitím co stařičký kardinál pařížský Richard opouštěl zákonem vyhnán svou residenci a stěhoval se v soukromý pohostinný dům, mezitím co papežský nuntius nuceně opouštěl Paříž, korrespondence nuntiova zabavena, mezitím, pravím, němečtí katolíci svým důsledným, odvážným chirurgickým řezem do vředu osadní politiky německé, vládu německou, tu vládu, která se tak chlubivě nazývá vládou dobrých mravů a bázně Boží, která tak ráda bojovným mečem chřestí na všecky strany, přivedli vědomě a dobrovolně ku pádu. Katolíci a katolíci! Jedni vychovaní jako bohaté dcerky v aristokratických pensionátech, druzí ostřílení v politických dressurách intrikána, mocného Bismarcka, zorganisovaní tak, že sám císař Vilém rozmrzen vedlejší vládou německého katolického středu telegrafoval kancléři, aby tu „bandu sněmovní rozehnal“!

Němečtí katolíci mohou o sobě říci: My se modlíme a pracujeme, t. j. lid organisujeme, poučujeme, lid sociálně, politicky povznášíme; francouzští katolíci mohou zase říci: My se modlíme a vzdycháme z bázně, abychom nepřestřelili, nedostřelujeme, anebo abychom ničeho nepokazili, ničeho neděláme! Zde máte výsledek hesla: Náboženství je věcí soukromou! A k takovým koncům dojde to i u nás, přijmeme-li toto heslo do svého programu, a to proto, že život náboženský u nás vždy hluboko zasahoval do života národního a čím pevněji národ náš ve víře katolické stál, tím více v něm mohutnělo vše, co jeho existenci, zdar a pokrok zaručovalo. Světovládní národové, které nedostatek mravního a náboženského života se světového jeviště odstranil a v moři minulosti pohřbil, musí nám býti výstrahou a vážným napomenutím, že národ náš v existenci a v blahodárný rozvoj svůj jen tehdy může doufati, bude-li založen na hluboké mravnosti vyvěrající z pevného, náboženského přesvědčení o věčné pravdě učení Kristova. Odstraňte náboženství, a co vám zbude? Vím, voláte: Svědomí a věda. Svědomí, uznávám, je hlas Boží, jenž mluví v skrytu duše, je vnitřní světlo, jež nám na cestu svítí. Ale což když svědomí se stane spoluvinníkem vášní? Pamatujte, že každým hříchem svědomí slábne a se otupuje.

Máme vědu a ta nahradí náboženství! Odpovězte: rodí věda ctnost? Má věda sama v sobě dosti síly, aby vypudila hřích z lidského srdce? Věda dovede rozvinouti schopnosti ducha, ale co dovede pro srdce? „Ve vědění je naše spasení.“ To je heslo

naší doby. Jsem povděčen, že věda je aspoň v jednom bodu s námi za jedno, že totiž lidstvo potřebuje spasení a Spasitele! Vidím ve volání tom touhu lidstva po spáse, ale napřed tvrdím, že věda lidstvu Spasitelem tím nebude a není! Proč? Protože přirozenosti lidské ani věda nezmění a síly ke konání dobra nedodá. Světská věda zůstane vždy omezena na hmotu, odkázána na čas a prostor. Duše lidská však, jsouc dcerou věčnosti, rozpíná se po věčném, nekonečném. Věda vyzdvihla člověčenstvo sice do závratné výše a domýšlela se, že bude moci s této výše ukázati na zaslíbenou zemi; ale tuto výšku objala mlha a věda stojí se spuštěnými křídly na stupni beznadějnosti. Shromážděte v duši lidské všecku vědu, vždy zůstane tam prázdnota, kterou dovede vyplniti jedině věčný a nekonečný Bůh. Prof. Huxley vykládá, že ani nejlepší moderní civilisace nepředstavuje nám takového stavu společnosti, který by byl důstojným toho ideálu, ku kterému vede pouze křesťanství. Hmotně obrovsky pokračujeme, ale mravně jsme tak bídní, jako lid za času římských císařů. Tehdy blahobyt, požitek, přepych a touha po zlatě vháněly lidi do takových prostopášností, kterých nemožno ani pojmenovati. Nebylo víry; mravy ležely úhorem, rodinný život se rozpadal a lid, který pozbyl sebevědomí, měl na čele dvojí pečeť: otroctví a nevládnosti. Rozum stojí na skvělém bodě vývoje a přece nebyl s to, aby zrušil nerovnost a vyrovnal protivy, jež jsou mezi osobou a společností. A dále! Necítíme a neslyšíme tupý hluk, který zaznívá z řady nespokojenců, elektrisovaných sliby vědy, jimž vytrhli ze srdce Boha a všecko, co víže člověka k životu nadzemskému? A jakou náhradu jim dali?

Po léta hudou jim do uší: Co jest po víře, po dogmatu, po církvi!? Věda, věda a požitky, toť blaženost na zemi. A věda narobila ničících strojů, jimiž možno dnešní civilisaci vyhoditi do povětří, ale srdce nechala prázdné. A požitek? Ach, to byl jenom slib, neboť milliony nevědí, co požitek jest.

S vírou v Boha spojeny jsou s jedné strany trpělivost, oddanost do vůle Boží, odříkání se; s druhé strany láska, obětavost, milosrdenství a dobročinnost — a nad těmi vznáší se anděl víry, ukazující do výše; a co že postavili jste na jeho místo?

Nesplnitelné žádosti rozťaly ten svazek, jenž spojuje člověka s nekonečností, a duše — hledající nekonečnost, padla na zem jako pták se zlomenými křídly, plazí se na zemi jako prokletý had v ráji, všecko hledá na zemi, a co hledá, to nenachází, a co nachází, to ji klame.

Lidská společnost spočívá na mravních základech; výlučným jejím vůdcem nemůže býti bezbožná věda, nýbrž Bůh! Bez Boha není mravnosti.

Konečně věda celá, pravá, zůstane vždy jenom majetkem několika lidí. Co se dostane z říše vědy, z toho oceánu vědění, do duše lidu?

Nuže, tento Bůh, který nemohl odepříti tvorům svým ničeho, čeho nezbytně potřebují, dal lidstvu vědu, která by vyplnila touhu

duše lidské, vědu o věčném, o nekonečném — dal jí náboženství. Tolik je jisto, že přirozenost lidská po náboženství touží, úpí, volá a volati nepřestane!

Voláte po ideálech! Domníváte se, že vše vykonáte pro lidstvo, když v něm vzbudíte nadšení národní. Domníváte se, že národ pečlivý svých práv a svého jazyka bude ušlechtilým a šťastným. Nuže, dejme tomu, že každý člen našeho národa bude uvědomělým vlastencem a že položí hřivnu na oltář vlasti, že vrácena budou národu práva, že rozkvete průmysl, obchod, orba, umění, literatura; je to vše, co si můžeme přáti? Jen se dobře podívejte! Uvědomění roste, ale co roste s ním?

Se září roste i stín, a čím více se slunce náboženství kloní za obzor, tím delší a černější jsou stíny. Až se splní vaše ideály, poznáte, že ten hlavní chybí, ideál náboženství. Věrou jedině dostává se celému lidstvu vyššího pojetí světa, ušlechtilosti, šlechetnosti, ideálu, vzletu.

Dnes se ptají opravdoví vlastenci: Odkud to klesání mravnosti, ten hnusný shon po zisku, odkud ta chorobná, žádostivá požívavost beze vší vyšší myšlenky, odkud to pohrdání ctí, zákonem, autoritou? Není divu, že slyšíme hlasy: „Národ musí se zmravnit!“ To slyšíme, ale jakých prostředků užiti?

Byl to Napoleon I., který roku 1808 louče se na kongressu v Erfurtě s akademiky výmarskými, s těmito apoštoly bezbožnosti, kteří mu přišli učinit poklonu na rozloučenou, zvolal povýšeným hlasem: „Pánové! Ti filosofové lámou si hlavy, aby sestavili jakési nové pravidlo života; oni nevidí, že to nejlepší před sebou mají. Je to křesťanství, které člověka smiřuje sama se sebou a zároveň veřejný řád a pokoj zajišťuje Vaši opravovatelé světa olupují nás o štěstí našeho života.“

I když se vám podaří osvětou působiti k svobodě, i když se vám podaří vštípiti lidu opravdu cennou zásobu vědomostí, nespojíte-li s tím zušlechtění srdce, budete nuceni zvolati s velikým myslitelem i světcem sv. Augustinem: „Velké kroky, ale mimo cestu!“

Není nic více nevědecké jako pohrdati zjevem, který je věčným znakem dějin lidstva a proto má právo, aby byl veřejným a ne soukromým. A takovým zjevem je náboženství. Uznejte jednou, jakým ohromným, nesmírným činitelem v dějinách lidstva bylo a jest i bude náboženství. Vy věnujete tolik záslužné práce a pozornosti životu svého národa. S dojemnou pietou shledáváte jeho písně, jeho obyčeje, jeho kroje, způsoby; jen toho nejvnitrnějšího života národa, jeho náboženského smýšlení, citu, tohoto srdce, které bije uvnitř srdcí národů, si nevšímáte — ba vy jím pohrdáte, volajíce: „Náboženství je věcí soukromou!“

Voláte: „Politika s náboženstvím se nesnesou!“ Tímto výkřikem sama sebe odsuzujete, vždyť v politice jste udělali jediné forum, kam rozhovor o náboženství milostivě připouštíte. Ale vím, odkud vaše nepřátelství, vaše zaujatost. Směr vaší politiky jest radikální, náboženství však naše je moudře konservativní, ono

chce evoluci, ono nebořilo nikdy staré, dokud lepší nové nebylo postaveno. Ono stojíc na pevném základě zákona přirozeného a zákona božského a těžíc ze staletých zkušeností je přesvědčeno, že jen nenáhlý, mírný rozvoj zaručuje šťastnou budoucnost národů. A to bylo příčinou, že nás nazvali zpátečníky!

Zákon přirozený hrozí se všech náhlých skoků jak ve vývoji přírody, tak v rozvoji lidstva! A proto vidíme, že všecky radikální strany stojí jako jeden muž proti nám! Je to smutná politika, která k dosažení svých cílů potřebuje, napřed zavésti náboženskou i mravní zpustlost!

Upírá snad náboženství svým názorem práv lidu? Nikdy ne! My za ně bojujeme, ale jedno nás dělí: Oni volají: „Jste svobodni“, ale my dodáváme: „Ano, jste svobodni v mezích zákona Kristova.“ Slibujete lidu: „Tvoř si zákony sám!“ ale my dodáváme: „v duchu zákona Kristova!“ Neboť není lepšího zákonodárce nad Krista samého!

Bylo třeba uvědomiti lid, že jest členem jedné veliké společnosti národní, že za práva svého národa a své vlasti musí obětovati zájmy vlastní, ale neměla-li pak mezi národy vzniknouti nenávist a řevnivost, bylo nutno chrániti víru Kristovu jako jediné pojítko všech národů, jako záruku věčného příbuzenství celé rodiny lidské, nejlepší pohnutku ke konečnému světovému sbratření národů.

I z toho důvodu všelidského není a nemůže býti náboženství věcí soukromou. Chcete-li už učiniti z křesťanství věc soukromou, pak napřed musíte učiniti toto: Zničte všecku literaturu od Danteho počínaje až do té malé modlitební knihy, z níž se náš rolník, dělník připravuje k sv. zpovědi, zničte všecky pomníky křesťanského umění, porážejte kříže, rozbijte zvony, spalte chrámy, a ještě není vše, zničte všecku literaturu, která napsána proti křesťanství — dokud tak neučiníte, jest vaše oboje tvrzení o klerikalismu i náboženství, že je věcí soukromou, vědomou lží na oklamání lidu. Tím končím!

Nadšená řeč tato přijata s velikým a všeobecným souhlasem. Na to navrhl pan řečník tuto

resoluci:

„My katolíci československští, shromáždění na IV. všeobecném sjezdu v Praze, protestujeme co nejrozhodněji proti tomu, aby židovsko-zednářským heslem „klerikalismus — toť nepřítel“, vydaným na oklamání lidu, útočeno bylo na katolickou církev a svaté naše náboženství, tak by pod tímto nepravým heslem rozpoutáván byl boj proticírkevní Neníť pravda, že by katolicismus zneužíval náboženství k účelům politickým, ale pravda jest, že katolíci hájíce náboženství svého i v jednání politickém, konají jen to, k čemu jsou ne-

přáteli svými nuceni, opírajíce se při tom o státní základní zákony, které zaručují svobodu víry.

Podobně co nejrozhodněji prohlašujeme, že jest nesprávno tvrditi, že jest náboženství jen věcí soukromou; máť zajisté každý nejen soukromě, nýbrž i veřejně k náboženství se hlásiti a je celým svým životem a veškerým svým jednáním neohroženě osvědčovati."

Resoluce tato byla jednohlasně přijata. Po té pan předseda poděkovav panu řečníkovi ukončil po 12. hodině polední tuto velice zdařilou první odborovou schůzi.

V pondělí odpoledne.

O půl třetí hodině odpoledne konala se

druhá odborová schůze,

rovněž tak četně navštívená jako schůze dopolední. Předsedou byl JUDr. Julius Nejedlý, advokát v Praze, místopředsedou pan posl. Šrámek z Brna; zastupováním tiskové komise pověřen JUDr. Gustav Mazanec.

Předseda Dr. Nejedlý uvítav shromáždění uvedl proti moderním odpůrcům náboženství celou řadu výtečných učenců a filosofů, kteří se o Bohu a náboženství uctivě vyslovovali. Na to udělil slovo panu c. k. školnímu radovi Dru. Františku Nábělkovi, professoru v Kroměříži, aby proslovil čtvrtou odborovou řeč na thema:

Exaktní vědy a náboženství.

Prof. Nábělek hovořil takto:

Velevážené shromáždění!

Čas řeči mojí o předmětě nad míru důležitém jest příliš skoupě vyměřen, a proto bez úvodu jinak obvyklého přistupuji hned k věci samé; dovoluji si jen prositi, aby ti, kdož chtějí posaditi se na soudnou stolici, dbali této okolnosti a též přihlíželi k tomu, že jest mi mluviti k posluchačům různých stavů, různého povolání, různého vzdělání. Mezi odborníky dalo by se užiti pro krátkost a stručnost významů ve vědě a ve filosofii ustálených s jistým obsahem: zde však řečníku musí záležeti na tom, aby mu bylo rozuměno, pokud možno, ode všech; proto bude potřebí myšlenky na některých místech rozvésti obšírněji.

I.

1. Náboženstvím zde míním víru v Boha jakožto stvořitele světa, jenž má se ke světu jako mistr ke svému dílu, jenž svět nejen stvořil, nýbrž jej i řídí a zachovává, o něj pečuje; míním víru v Boha, o jehož vlastnostech poučuje nás katechismus křesťanský vůbec. Představa o bytosti tak svrchované zabývá rozum, jenž ji poznává — třebas jen z části, budí úctu neobmezenou, proniká náš cit a vzbuzuje vůli zaříditi život tak, aby byl ve shodě s vůlí této bytosti, kteroužto vůli projevila v přikázáních, takže skutečný život jest výronem a obrazem této víry. Nemíní se tedy bůh, jenž by splýval se světem v bytost jednu ve smyslu pantheistickém, ani bůh, jenž by sice svět byl stvořil a uspořádal, ale nestaral se o něj dále ani o člověka, jak deisté si jej představují. Míním Boha osobního.

2. Exaktní vědy jsou ty, jež opírají se o základy pevné, o jejichž správnosti lze přesvědčiti se buď bezprostředně nebo prostředně; z těchto pak budu míti na mysli jen vědy přírodní a mathematiku jakožto vědu nejexaktnější, nejpřesnější.

Vlastním úkolem mým jest ukázati, zdaž vědy exaktní jsou v odporu s vírou v Boha jakožto podklad náboženství, nebo zdaž s ní dobře dají se srovnati.

3. Katolictví jakožto kmen křesťanství zakládá se na víře v božství Kristovo a jeho učení; není-li Boha, zajisté křesťanství tohoto podkladu nemá, ale nemá ho ani vyznání židovské, ani mohamedánské, nemá pak podkladu víra vyznavačů jednoho Boha vůbec.

4. Jestliže dalo by se dokázati nezvratně a pro každého člověka zdravého rozumu závazně, že Boha není: důmyslní mužové všichni, kteří zabývají se exaktními vědami, pak filosofií, musili by býti neznabohy, ale nejsou. Kdyby dalo se dokázati taktéž nezvratně a pro každého člověka zdravého rozumu tak závazně, jak dokazují se pravdy mathematické, že jest Bůh: nemohlo by býti mezi muži věd exaktních, pak mezi filosofy neznabohů, a přece jsou a byli od pradávných dob, na př. mezi řeckými filosofy, a budou zajisté i budoucně. Proto dá se mluviti jen o víře v Boha a nemluvíme o víře na př. ve věcech mathematiky, kdež pravdy se dokazují, že rozum platnost jejich pak naprosto uznává. V příčině víry rozhoduje ještě i vůle: kdo věřiti nechce, nic ho nepřinutí, aby věřil. Kde víra neukládá povinností, nežádá obětí, tam věříme snáze; kde víra žádá obětí, omezujíc přirozené sobectví, jako mravouka křesťanská, tam bývá jí snáze odporováno. Víra jest proto i ctností a dlužno za ni prositi.

5 Nejsme-li odborníky ve vědách exaktních, ani nezabýváme-li se filosofií, nezbývá nám než zachovati se po způsobu soudce, jenž jakožto právník dnes vynáší soud nad lučebníkem, jindy nad strojvedoucím a t. d., kteří byli obžalováni, že jejich vinou stalo se neštěstí; soudce však nezná se v odborech osob žalovaných, ale dá si předložiti dobrozdání odborníků, a pak na zá-

kladě výpovědí znalců vynáší rozsudek, zajisté nikoli mechanicky, nýbrž uvažuje i sám dobrozdání strany jedné i druhé, užívá svého rozumu: tak i my ohlédneme se napřed po soudu odborníků v těch věcech, pak i sami pokusíme se užiti vlastního rozumu.

6. Onen názor, že jediné, co skutečně jest, co existuje, jest hmota, a to věčná, nikým nestvořená, mající v sobě nikým nevloženou vlastnost, že sama ze sebe bez jakékoli bytosti kromě hmoty jsoucí vytvořila tento svět, jehož jevy řídí se zákony nezměnnými, věčnými, nazývá se monismus; přívrženci názoru toho jsou monisté; jest to monismus materialistický, na rozdíl od jiných ještě monismů. Slovo materialismus pochází od slova materies, nebo materia — látka, hmota. Slovo monismus pochází od řeckého slova: mónos, sám, jediný. Monismus materialistický čili materialismus jest názor, že jediné hmotě přísluší výrok, že jest; co jest skutečně, co existuje, jest hmotné; co hmotným není, neexistuje.

Názor tento rád nazývá se moderním, jest nad míru rozšířen, třebas čím dále tím více uznává se, že jest nesprávným, neudržitelným. Má své přívržence od nejstarších dob; v době nové nejhlavnějším šiřitelem názoru materialistického jest přírodozpytec Arnošt Haeckel, stařičký již professor na universitě v Jeně, jenž všechen svůj život věnoval vědám přírodním, zejména zkoumání podmínek vývoje života přírody ústrojné, zvláště živočišstva. Vykonal velké cesty, napsal velká díla vědecká a má zásluhy o vědy přírodní. Skutečných zásluh o vědu nebudiž mu upíráno; obracíme se jen proti nesprávným závěrům, proti metafysice Haecklově; co věcí jeho odboru se týká, o tom necháváme mluviti odborníky. Aby souhrn a výsledek badání přístupným učinil obecenstvu co nejširšímu, vydal spis nazvaný „Die Welträtsel“ („Záhady světa“), jenž tak se rozšířil, že sotva které jiné dílo tolik se čte, jako dílo toto, a nyní již ve všech téměř jazycích. V jazyku německém rozšířeno ve více než 240.000 výtiscích. Toť ohromný úspěch. Haeckel dovozuje, že vědy exaktní i filosofie naprosto dokázaly, že odčiněna jsou tři stěžejná dogmata víry: že jest osobní Bůh, duše že jest nesmrtelná, že vůle člověka jest svobodná; praví totiž, že není osobního Boha, že není duše nesmrtelné, že není svobodné vůle.

7. Kdo čte spis ten a není odborníkem ve vědách přírodních, ve filosofii, v theologii — a lid obecný, pro nějž spis ten jest psán, nemůže míti o těch věcech úsudku znalce, — snadno za pravdu pojme, co jest pouhou domněnkou, poněvadž autor mluví zde tak, jakoby věci, jež tvrdí, skutečně přesně byly dokázány, kdežto v knihách určených pro odborníky mluví o svých názorech jako o domněnkách, k čemuž ovšem přírodozpytec má právo. Užívá slov jako: vědou exaktní jest nezvratně dokázáno.., kdo pozoruje nepředpojatě.., zdravý rozum a nezkalený předsudky nemůže neuznati..; tím předem již napovídá, že kdožkoli názoru jest jiného než Haeckel, neumí náležitě pozorovati, že není pravým přírodozpytcem, že nemá zdravého, pronikavého rozumu, že maten jest předsudky..

8. Haeckel odborníkem jest v biologii čili v nauce o vývoji života živočichů, ale osvojuje si úsudek i v oborech věd přírodních, kdež znalcem není, na př. ve fysice; osvojuje si úsudek i v duševědě čili psychologii, ve filosofii vůbec, v theologii, a dovozuje, jakoby všechna tato odvětví věd vedla k přesvědčení, že není Boha, není nesmrtelné duše, není svobody vůle. Pak zajisté dle něho křesťanský názor na svět není správný, a vše, co na něm se zakládá, jest bludné; mravouka na něm založená nemá podstaty; co nazývá se náboženstvím, spočívajícím na víře v Boha, jest blud.

9. V Německu utvořil se v lednu roku 1900 spolek zvaný „Monistenbund", jehož čestným předsedou jest Haeckel, jednatelem professor Schmidt, žák a dlouholetý assistent Haecklův; spolek ten vzal si za úkol šířiti toto učení mezi lid přednáškami, novinami, spisy, letáky, organisací — spojenými silami potírati názor na svět, jak jej hlásá víra v Boha, potírati křesťanství; ovšem katolictví zvláště jest jim trnem v oku. Hned v prvním sešitě čteme: „Vládou zákonů přírodních odčiněna jsou tři stěžejná dogmata: osobní Bůh, svobodná vůle a nesmrtelnost duše". V sešitě druhém píše Schmidt — — že křesťanství jakožto názor světový úplně se rozpadá, jeho mravouka dnešního dne venkoncem že nepostačuje. . . Zasahování nějakého boha v dějstvo světové, v řád světový, stává se nesmyslnou představou; jakmile (prý) uznáme nauku Newtonovu, víra v Boha odtud bude vyloučena z myšlení důkladného myslitele, vláda božské prozřetelnosti stala se pouhou frásí . . Vedle tohoto světa není místa pro osobního Boha, není místa pro zvůli božskou . . není místa pro křesťanský názor světový . . Praví se tam dále: „Nemůžeme dopouštěti, aby našim bližním, našim dětem byly vštěpovány a vnucovány věci jako svaté pravdy, jejichž lichost a bezcennost jest dokázána. . . Tento názor však může státi se jen tehdy mocí, bude-li vtělen v organisaci. — Touto organisací má býti německý spolek monistů."

10. Jak viděti, „Volná Myšlenka" a nyní s ní splynulá i „Volná škola" jsou vlastně spojenci „Monistenbundu", majíce stejný cíl. Naše intelligence tak zvaná, nemyslící, prosáknuta jest myšlenkami Haecklovými, tisk náš, názoru křesťanskému nepříznivý, ohřívá ve všech variantech tyto idee. Nejsou v této věci původními, odříkávají pouze, co vyčetli ze školy Haecklovy.

11. Poslyšme dobrozdání o díle prof. Haeckla, jenž osobuje si právo prohlašovati za pravdu neklamnou, čemu učí i tam, kde není odborníkem. Na svém vlastním poli má za odpůrce muže vědy, muže jména evropského, ba světového. Jsou to professor z Baerů, přívrženec theorie vývojové, Virchow, His, Semper, Fleischmann, Dennert, Reinke, P. Wasmann, ano i prof. Hertwig, žák Haeckelův, jenž v brožurce vydané r. 1907 dovozuje, že zákon tak zvaný biogenetický od Haeckla nebyl správně pochopen. Právě tento zákon jest Haecklovi jedním z hlavních sloupů, na nichž spočívá budova jeho dalších vývodů, jeho filosofie. Po

stránce psychologické posuzují Haeckla slavní učenci Adikes, Wundt, dále filosof Paulsen, professor na universitě v Berlíně, (zemřel nedávno), velmi přísně odsoudil Haeckla; mezi jiným praví i toto: „Katolictví a papežství působí na našeho filosofa (Haeckla) vůbec jako na jistého tvora červené sukno: kdykoli dotýká se těchto věcí, vždy upadá v zuření.“ Paulsen stydí se, že mohla taková kniha býti psána, čtena, a že mohlo se jí věřiti v národě německém, jenž honosí se Kantem, Goethem, Schopenhauerem.

Po stránce theologické kromě jiných odsoudil tu knihu Harnack a prof. Loofs v Halle, jenž Haecklovi vytýká, že užil jako pramenů nejbídnějších škvárů, že osvědčil hroznou nevědomost, že užil způsobu nízkého, nepřípustného vůbec ve vědě, a tím že dokázal, že nemá svědomí potřebného ve vědě.

Po stránce fysiky odsoudil Haeckla Chwolson, professor v Petrohradě, a úsudek shrnuje v tato slova: „Všechno, ale všechno, co praví Haeckel, dotýkaje se otázek fysiky, co vysvětluje a tvrdí, jest nesprávno, zakládá se na omylech nebo svědčí o sotva uvěřitelné neznalosti otázek nejjednodušších. I o zákoně, jejž nazývá vůdčí hvězdou své filosofie, nemá ani začátečných pojmů školských.“ — Celkový úsudek o díle Haecklově shrnul H. St. Chamberlain v tato slova: „Povšechný názor světový Haecklův jest upadnutím v čiré bájení nejhrubšího zrna . . . Houfy, jimž protimyslný a zločinně lehkomyslný názor světový jest „náboženstvím“, stojí, co týká se lidské důstojnosti, hluboko pod jakýmkoli prostě věřícím katolíkem; od takového názoru světového nedá se očekávati žádná spása, týž svádí k hloupější pověře, než jakou kdy vymyslilo nějaké kněžstvo.“ „Hrozně smělé příměry, nesrovnávající se ani s nazíráním ani s logikou . . . To není báseň ani věda ani filosofie, nýbrž nestvůra, mrtvě narozená ze všech tří.“ — A to dílo jest jisté intelligenci evangeliem!

12. O sjezdech přírodozpytců, na nichž scházejí se učenci z dalekých končin, hojně intelligence města a okolí, kdež sjezd se koná, možno s yšeti přednášky přírodozpytců, kteří stranou nechávají svůj vlastní odbor a filosofují, čímž překročují meze exaktní vědy; nebo přednesou něco z věd exaktních a končí názorem z filosofie vzatým, jakoby věda jejich k tomu je opravňovala — bývají to závěry protináboženské. Jestliže věci takové přednesou se ve shromáždění učenců od učenců, slova nabývají u posluchačstva veliké váhy; myslíť posluchačstvo mimovolně: kdyby to nebyla pravda, přednášející nemohl by se odvážiti to říci před učenci; pak professor universitní, učenec, již sám požívá veliké autority mocí svého postavení. Novinami rozhlásí se obsah přednášky v obecenstvo co nejširší. Tisk protináboženský postará se již svým způsobem, aby účinek byl co největší.

Tak professor chemie Ladenburg měl o sjezdě přírodozpytců ve Vratislavi roku 1903 přednášku, v níž zabýval se náboženstvím: tvrdil, že Boha není, duše nesmrtelné není — žádný chemik prý těch věcí nenašel — není svobodné vůle; snižuje účinky kře-

sťanství. K těm názorům vede prý věda exaktní. V přírodě vládnou zákony, všechno dle nich se děje, zázrak jest nemožný. Kdyby byl Bůh, musilo by se to jeviti zasahováním Božím v přírodu (zázrakem). Ale zázraků není, ty popřel — není tedy Boha! Ta logika! Nepřemýšlí o tom, zda zákony přírodní mohly povstati samy od sebe. Když skončil, odměněn byl neutuchajícím potleskem — Tleskalo obecenstvo proto, že poznalo pravdu, nebo proto, že professor mluvil to, co posluchačstvu se líbilo?

Přednáška vzbudila v Německu mezi věřícími protestanty veliký rozruch, vyšla tiskem a časopisy obou táborů zabývaly se jí. Prof. Dr. Udeis vydal v Berlíně brožurku, v níž prof. Ladenburgovi dokazuje, jak hrozných chyb se dopustil proti logice i vůbec proti vědě exaktní.

13. Na sjezdě přírodozpytců a lékařů ve Vídni roku 1894 prof. Dr. A. Forel z Curichu končil svoji přednášku „o mozku a duši“ těmito slovy: „My (přírodozpytcové) stavíme se proti jakékoli vynucené modloslužbě zastaralých, neudržitelných dětských legend a dogmatických představ o vlastnostech lidských a o zasahování (v přírodu a dějstvo) domnělého božstva mimo svět a s lidskými křehkostmi. Naproti tomu uctíváme v nejhlubší pokoře věčnou, nevyzpytatelnou všemohoucnost nekonečného boha, jenž jest zároveň všímmírem, jenž zjevuje se v každém atomu, ale nikde jako osobní bůh — deus ex machina — bůh divadelní; kterýžto bůh vládne ve všemmíru, jenž znamená sebevědomí světa, a jehož nepatrné jednotlivé částečky nikdy neměly by míti té smělosti, ano toho velikášství a domýšlivosti, že vyzkoumaly prazákony a zámysly celku nebo že by směly považovati se více nebo méně s ním za jedno.“ — Závěr ten neoprávněný vyznívá pantheisticky, jest protikřesťanský. Přednáška ta byla v plenu, v plném shromáždění, ne v odboru.

14. Lombroso na různých sjezdech přednášel své názory: člověk nemá svobodné vůle, jakým jest, takovým býti musí; zloděj, žhář, vrah . . . za to nemůže, že jest zlodějem, žhářem, vrahem . . ., nemá býti trestán za to; jakým jest, takovým se již narodil. To ovšem plyne z materialismu.

Pomíjím jména materialistů doby staré, doby nové zvláště mezi filosofy francouzskými, encyklopedisty a jména materialistů novějších.

15. Exaktní vědy, — tak slyšíme od mnohých professorů, řekl bych kněží vědy, učitelů na vysokých školách, slyšíme od učenců na sjezdech přírodozpytců v hlavních městech, čteme v knihách vědeckých, v časopisech a nyní již denně i v novinách, ano mluví to již i lidé, kteří o vědě vůbec, a zvláště o vědách exaktních nemají ani potuchy, a mluví to nejen lidé dospělí, nýbrž téměř i děti — exaktní vědy prý dokázaly lichost víry v Boha, Boha vyloučily ze vší přírody, kdež prý nikde nemá již místa: exaktní vědy a náboženství jsou prý sobě na odpor, tak že kdo chce míti jedno, nemůže míti druhého; věda prý vylučuje víru a víra vylučuje vědu. Zdravý rozum, filosofie moderní prý

nepřipouští víry v Boha, tak že intelligent, a kdo chce vůbec býti považován za člověka vzdělaného, zadal by si a uvedl by se v podezření, že jest zpátečníkem, tmářem, člověkem ve vzdělanosti opozdilým, kdyby na jevo dával, že ještě věří ve smyslu církevním. Kdo pak by nechtěl býti považován za člověka pokrokového, kdo chtěl by býti zpátečníkem, tmářem?

16. Nejen přírodozpytcové materialisté, i básníci skvělého nadání hlásají zásady neznabožské, v posměch uvádějí víru, a učení nejvznešenější, smrtí mučednickou zpečetěné, zrovna jedem nazývají; což tedy divu, že tolik lidí aspoň zevně za náboženství se stydí, byť i uvnitř přece ještě měli víru. O kom velmi mnoho špatných věcí se napovídá, na koho ustavičně hana se kydá, ten pozbývá pak úcty v davu, jenž neumí rozeznávati pravdy ode lži. Nepřátelé dobře vědí, že lhou, ale lhou, aby zničili odpůrce, vědí, že vždy něco i ze lži uvázne. Dle toho staré rčení: calumniare audacter, semper aliquid haeret.

II.

1. Ale podívejme se jen, zdaž skutečně vědy exaktní dokazují nezvratně, že Boha není. Připomínám, že ten ještě není přírodozpytcem, kdo obírá se vědami přírodními, a byť byl i učitelem věd přírodních. Přemnozí spokojují se tím, že naučí se tolik, aby nabyli práva k učitelství tohoto předmětu; jiní, jichž povoláním není učiti vědám přírodním, zabývají se studiem věd přírodních, ale spokojují se tím, aby si osvojili do jisté míry vědomosti, sami však jich neprohlubují, jen věc hotovou přijímají. Těch zde nemíním, nýbrž obracím se na soud mužů, kteří vědy přírodní nám zbudovali, vypěstili, kteří proslavili se skutečnými výzkumy, kteří objevili nějaký zákon přírodní.

2. Jestliže vědy exaktní skutečně dokazují, že Boha není, tedy mužové vědy, a sice ti, kteří nejhlouběji vnikli v taje přírody, budou neznabohy; jestliže však vědy přírodní vedly tyto muže k víře v Boha, není dokázáno, že exaktní vědy přírodní vedou k neznabožství.

3. K přírodním vědám počítáme geologii čili nauku o zvrstvení kůry zemské; mineralogii a paleontologii čili vědu o nerostech a zkamenělinách, nalezených v různých vrstvách kůry zemské; chemii čili lučbu; fysiku čili silozpyt; fysiologii čili nauku o vzniku, udržování a zániku života ústrojného, rostlin, zvířat i člověka; botaniku čili rostlinosloví; zoologii čili nauku o zvířectvu; nejexaktnější vědu všech věd, třebas není vědou přírodní, mathematiku čili nauku o veličinách; konečně vědu, jíž ostatní vědy přírodní slouží, zvláště mathematiku, astronomii čili nauku o tělesech nebeských. Odvoláváme se ke svědectví mužů nové a nejnovější doby, poněvadž mluví se o moderní vědě, kteráž prý svědčí proti víře v Boha.

4. Geologové a paleontologové: Cuvier, Beaumont, Lyell, Charles St. Claire, Deville, Barrande (jenž vědecky prozkoumával

Čechy), Lapparent, d' Omalius Halloy, Dwigth Dana, Wiliam Dawson, K. G. Bischoff, Quinstedt, Buchland, Miller, Murchison, Bedř. Pfaff, Oswald Heer, Vil. Waagen, Fraas . . . přiznávají se k víře v Boha. Aspoň jeden ať mluví za všechny. Oswald Heer praví: „Svět nemohl povstati náhodou. Čím hlouběji vnikáme v poznání přírody, tím pevnějšího přesvědčení nabýváme, že záhadu přírody a člověka nelze řešiti bez víry v Boha."

4. Mineralogové a paleontologové: René Just Haij, Werner, Raumer, J. N. Fuchs, Beudant, Hausmann, Mallard . . . věří v Boha. O Wernerovi praví jeho životopisec, že bibli měl za zjevené slovo Boží; onu ruku, která řídí vývoj země jakož i dějiny lidského pokolení k jistému cíli, poznával i ve svém životě jak vnějším, tak vnitrném, a držel se jí jako dítě ruky otcovy až do své smrti.

6. Chemikové: Boyle, Lavoisier, Pristeley, Henry Cavendish, Berzelius, Dalton, Humphry Davy, Thenard, J. B. Dumas, Liebig, Chevreuil, Chaptal, Schönbein, Wurtz, Henri Sainte Claire Devil . . . Tedy mužové, jejichž nejvlastnějším povoláním jest zkoumati hmotu. — Nevím, koho z nich bych měl uvésti jako mluvčího za ostatní: o každém dala by se uvésti slova vzácná jako doklad jejich smýšlení náboženského. — Schönbein praví: „Jestliže ti, kdož pozorují přírodu pouze z pozdálečí, jimž však vnitrné zařízení není známo, popírají, že možno spatřovati v něm prozřetelnost nekonečného ducha, dá se to z části pochopiti . . . Skutečně velcí přírodozpytcové . . . byli vždy tím přesvědčenějšími o duchu a božství, čím hlouběji vnikali do tajností přírody." Liebig praví: „Svět jest dějepisem všemohoucnosti a moudrosti bytosti nekonečně vyšší. Znalost přírody jest cestou k podivování se velikosti tvůrcově. Bez znalosti zákonů a zjevů přírodních marně duch lidský pokouší se učiniti sobě ponětí o velikosti a nevyzpytatelné moudrosti Tvůrcově; neboť všechno, cokoli největší obrazotvornost a největší vzdělanost duševní dovede vymysliti, jeví se býti mydlinovou bublinkou proti skutečnosti."

7. Fysikové: Kircher, Grimaldi, Rumford, Prok. Diviš, Rob. Mayer, Prescotte, Joule G. H. Hirn, Thomson, Helmholz (jenž se sice nehlásil k církvi nějaké, ale byl theistou), Volta, Ampère, Faraday, Siemens, Morse, Örstedt, Maxwell, Fresnel, Frauenhofer, Fizeau, Huyghens, Foucault, Stokes, Biot, Becquerel, Plateau . . .

Ampère, který kromě fysiky znal se i v jiných odborech, často říkával prý drže se oběma rukama za hlavu: „Jak velký jest Bůh, jak velký jest Bůh!" — Maxwell píše: „Poznal jsem všeliká vyznání náboženská, ale není žádného, jež by mohlo měřiti se s naším jediným (křesťanským) . . . Nahlédl jsem do přemnohých soustav filosofických, ale žádná z nich ničeho nezmůže bez Boha."

8. Fysiologové: J. Ev. Purkyně, Mareš, Jan Müller, Schwann, Rud. Wagner, Alfred Volkmann, Karel Vierort, Theod. Ruete, Haller, Claud Bernard, Marie P. J. Flourens, Pasteur, Larrey, Hyrtl . . .

Slavný Hyrtl v pamětihodné řeči roku 1864 na památku 500letého trvání vídeňské university odsuzuje materialismus co nejrozhodněji. V řeči rektorátní praví: „Položil snad nekonečný Bůh, jenž svoji vůli všude vepsal písmem plamenným, do srdce našeho nebezpečí beznadějné touhy, jež nikdy nemůže býti splněna? Zde věda stojí na pomezí svého badání, zde ustává duch i nejsmělejšího badatele. Víra ujímá se svých práv, ona víra, které věda nemůže ani vyvrátiti, ani dokázati, avšak může dotvrditi, že protiva víry není odůvodněna přírodou. Zhasněte toto nebeské světlo, a samovražda vaší duše neučiní z pyšného pána přírody než hromádku dusíkatého hnojiva na pole."

9. Botanikové: Linné, de Candolle, Charles Bonnet, Martius, Braun, Leunis, Westermayer, Čelakovský, Reinke . . .

Alexander Braun praví ve své rektorské řeči: „Poznávati věci božské ve světě jest prvním hnutím probouzejícího se ducha lidského . . . Není asi žádná část vědy k tomu způsobilejší nad vědu přírodní, jíž často pravý opak toho klade se za vinu."

10 Zoologové: Swammerdam, Ehrenberg, Arnošt z Baerů, Quaterfages, Ludvík Agassiz, P. J. Beneden, P. Armand David, P. A. Latreille, Lacordaire, P. Wasmann, Dennert . . .

Karel Arnošt z Baerů, který zastává se theorie vývojové jako domněnky, platné v jistých mezích, praví: „Pojímáme-li ji (bibli) co do podstaty, nikoli doslovně — zajisté uznáme, že ze staré doby nedošlo nás vznešenější knihy a sotva může vznešenější nám býti dána." Jinde: „. . . . Jsoucnost člověka nemůže býti poutána k tělesu zemskému. Myšlenka na nesmrtelnost jest prvním konem nesmrtelnosti. Tak vede pozorování přírody nás k témuž učení, jež Písmo sv. vyjadřuje slovy dětinnými. Dává nám víru, že smrtí (tělesnou) nepřestáváme býti."

11. Ve vědách přírodních mnohé věci dají se sice tušiti, ale nelze jich dokázati přesně, dlužno spokojiti se aspoň zatím domněnkami; z těchto časem některé osvědčí se býti pravdami, zákony, jiné musí býti zavrženy. Přesnost věd přírodních často jest pouze podmíněná. Ze všech věd vědou nejpřesnější zajisté jest mathematika, stejná pro všechny časy, pro všechny národy; jest to, abych tak řekl, vtělená neúprosná logika, jež nezná ústupků. Mužové, kteří v ní vynikli, kteří nám tuto vědu vypěstili, byli zajisté ducha bystrého a schopní, zvyklí usuzovati přesně, což ve filosofii jest věcí nezbytnou; proto i Plato žádal od těch, kdož chtěli pěstovati filosofii, aby znali se v mathematice Jsme-li odkázáni na autoritu, mužům takovým můžeme důvěřovati nejvíce. Jeden z největších skeptiků D. Hume jmenuje mathematiku jedinou pravou vědou, kteráž zaručuje úplnou jistotu.

12. Descartes, Pascal, D. Bernulli, Newton, Leibnitz, Euler, Gaufs, Puiseux, Bernh. Riemann, Hermite, Dupin, Poinsot, Drobisch, Guldin, Fermat, Heis, Gilbert, Cauchy . . .

Descartesa a Newtona bylo dlužno jmenovati již mezi fysiky, náleží též mezi astronomy; Leibnitz obsáhl svým duchem všechny vědy, jakž byly vyvinuty za jeho doby, a byl s to pracovati v nich

samostatně. Právě tito mužové věřili v Boha; o Newtonovi se praví, že vždy obnažil hlavu, kdykoli vyslovil jméno Bůh; výroky jeho v příčině náboženství jsou zvláště pozoruhodny. — Pamětihodna jsou slova mathematika Cauchyho, jenž před svou smrtí, maje býti zaopatřen svátostmi umírajících, dal snésti na chodbu nejkrásnější květiny své zahrady, aby tak důstojně uvítán byl nejvyšší Pán, jehož příchod očekával.

Někteří mužové osobují jen sobě právo rozhodovati ve věcech metafysiky, a odmítají názory věřících přírodozpytců i učenců jiných odborů pravíce, že mužové vědy, pokud jsou věřícími, podrželi ze svého mládí, co jim bylo vštípeno; zabráni jsouce do svých odborů, prý nevěnovali práce věcem metafysiky, kamž náleží i otázka, je li Bůh; že nepřemýšleli o tom a neuvědomovali sobě obsahu víry svojí a základů té víry. — Výtka ta u mnohých není správna. Exaktní věda, kdyby skutečně byla proti víře v Boha, byla by vírou těch mužů zajisté otřásla, čehož nejen neučinila, nýbrž muže ty utvrdila, ba opět od pochybnosti k víře přivedla; Descartes a Biot mimo jiné jsou toho dokladem. Ale mnozí ze jmenovaných mužů zvláště otázce náboženské věnovali mnoho péče; jmenuji Descartesa, Leibnitze, Ampèra.

Kromě jiných mathematiků jest nám toho dokladem slavný Cauchy an dí: „Jsem křesťan, věřím v božství Krista Pána jako Tycho de Brahe, Koperník, Descartes, Newton, Fermat, Leibnitz, Pascal, Grimaldi, Euler, Guldin, Boscowich, Gadril, jako všichni velcí hvězdáři, silozpytcové a velcí mathematikové minulých století. Jsem katolíkem jako většina jich, a kdyby se mne někdo tázal po důvodech, ochotně bych je pojmenoval; pak by se ukázalo, že přesvědčení moje není účinkem zděděných předsudků, nýbrž ovocem hlubokého badání. Jsem upřímným katolíkem, jakými byli Corneille, Racine, La Bruyère, Bossuet, Bourdaloue, Fénelon, jakž býval a jest dosud ještě veliký počet nejvýtečnějších mužů naší doby mezi těmi, kteří přesné vědě, filosofii, literatuře dělali největší čest, byli největší ozdobou našich akademií; sdílím hluboké přesvědčení, jakéž tolik učenců prvního řádu projevovalo slovem, skutkem, spisy: Ruffini, Hauij, Laënec, Ampère, Pelletier, Freycinet, Corioli“ — a byl by jistě dodal, kdyby byl déle žil — jako Puisieux, Hermite.

13 Astronomii nazývají královnou věd, nejen že zabývá se věcmi v nesmírném prostoru světovém, kdež mizí všecko, co jinak zdá se nám býti velikým, jako na př. naše země, nýbrž i proto, že jiné vědy, jako zejména mathematika, fysika, chemie, jí slouží, že rozevírá nám pohled do nezměrnosti v prostoru i času. Nejslavnější mezi nimi hlásí se k víře v Boha, jsou to: Koperník, Keppler, Galilei, Tycho de Brahe, Scheiner, Newton, Vilém Herschel, Laplace, Leverrier, Secchi, Maedler, Huyghens — —

O každém z nich daly by se uvésti výroky pamětihodné, jež svědčí o jejich víře v Boha stvořitele; uvedu aspoň výrok Maedlerův: „Pravý přírodozpytec nemůže býti neznabohem. Kdo nahlédl jako my tak hluboko do dílny Boží, ten musí v pokoře

shýbati kolena před prozřetelností svatého Boha.“ — Keppler na konci svého díla „Harmonie světů“ praví: „Veliký jest Pán náš! Chvalte Jej, slunce, měsíci a oběžnice, ať v jakékoli řeči chvála vaše Tvůrci zaznívá. Chvalte Jej, vy nebeské harmonie, a též vy, hlasití svědkové jeho pravd objevených . . A ty, duše má, pěj chválu Páně po všechen život tvůj! Od Něho, skrze Něho a k Němu jsou všechny věci, viditelné i neviditelné. Jemu jedinému budiž čest a sláva na věky věkův! Amen.“

14. To není úplný seznam nejhlavnějších jmen mužů vynikajících ve vědách exaktních! Věru jsme se svou vírou zajisté ve společnosti velmi vznešené a kdo by nepokládal si za čest hlásiti se k takové společnosti? Jen nerozum, zpozdilost a nevědomost snad i zlá vůle může kárati ze zpátečnictví ty, kdož se hlásí k družině tak vznešené, k této aristokracii ducha!

15. Čemu učí nás tento ovšem nedostatečný přehled mužů exaktních věd? — Není pravda, že víra zatemňuje rozum, aby nepoznal pravdy. Není pravda, že věřící ve vědě neznamenají tolik co nevěrci. Není pravda, že křesťanství, že katolictví brání vědě a pravé vzdělanosti. Není pravda, že vědy exaktní dokazují lichost víry v Boha; vždyť právě ti mužové, kteří v těch vědách nejvíc vykonali, musili by býti neznabohy. Není pravda, co hlásají materialisté: že každý nový objev slouží jen k tomu, aby vyvrátil „zbožnou víru“ z kořene, že největší přírodozpytcové jsou samí neznabohové . . Píšeť Dr. Donai: „Vy zbožní“, — tak mohou jásati přírodozpytcové — „vy jste nerozřešili ještě ani jedné záhady bytí, nepřivedli jste nás podstatě věcí nikdy ani o krok blíže, nýbrž zaváděli jste nás vždy do bludiště smyšlenek . . . Téměř bez výjimky všichni přírodozpytcové a hvězdáři jsou naprosto nevěrci. Oni právě tak jako vy nepochopují všehomíru, ale přece rozumějí více a jednohlasně uznávají: ve všemmíru není místa a není zaměstnání pro nějakého boha.“

16. Jest snad pravdou dokázanou, že vládou zákonů přírodních odčiněna jsou tři stěžejná dogmata: osobní Bůh, svobodná vůle a nesmrtelnost duše, jak tvrdí Haeckel? Jest pravdou dokázanou, že vedle tohoto světa není místa pro osobního Boha — není místa pro křesťanský názor světový? — Exaktní vědy toho nedokázaly. Proti učení materialismu, hlásanému od Haeckla v populárním díle „Die Welträtsel“, rozšiřovaném ve statisících exemplářích, překládaném do všech téměř jazyků vzdělaných národů, mluví učenci, odborníci na slovo vzatí ve všech odborech, o něž spis Haecklův „Die Welträtsel“ se opírá. Jsou to kromě jiných, opakuji, co dříve jsem již řekl, His, Semper, Dennert, Wasmann, Reinke, Chwolson, Paulsen, Adikes, Loofs, Chamberlain, jenž praví: „To není báseň ani věda ani filosofie, nýbrž nestvůra mrtvě narozená.“ Jaká pošetilost důvěřovati muži, jenž dopustil se podvodu, jenž nesprávností jemu dokázaných neodvolává. O záhadách, jež rozřešiti dosud nikomu nepodařilo se, mluví, jakoby je byl rozřešil; pouhé domněnky vydává za pravdu vědou přesně dokázanou. Dubois-Reymond aspoň upřímně vyznal: nevíme a ne-

budeme věděti, ignoramus et ignorabimus. Nepoctivostí jest prohlašovati ve spise, určeném pro nejširší vrstvy lidu, osobní domněnky za pravdu dokázanou vědou, co ve spisech odborných, čtených od odborníků, prohlašuje správně jen za domněnku.

17. Uvážíme-li věc důkladně, nemůžeme leč dáti za pravdu Thiersovi, an dí: „Mám tu čest náležeti k moderní společnosti; studoval jsem mnoho o tak zv. svobodě myšlení; shledal jsem však vždy, že náboženství jen těm v smýšlení překáželo, kteří k myslitelům nepatřili.“

III.

1. Odvolávali jsme se dosud jen na autority. Nejsme odborníky a nečiníme jinak v praktickém životě; všichni rozumní lidé tak jednají, že ve svých potřebách utíkají se k odborníkům: ve věcech právních vyhledáváme právníka, v nemocích lékaře, chtějíce stavěti domy, hledáme stavitele. Pravím ještě jednou: soudce vynáší rozsudek dnes nad lékařem, zítra nad lučebníkem, jindy nad strojvedoucím u vlaku, opět jindy nad stavitelem, ač soudce sám není ani lékařem, ani lučebníkem ani nerozumí úkolu strojvedoucího ani práci stavitelově — a přece soudí; opírá svůj soud o dobrozdání odborníků, kteří bývají voláni k soudu; proto nečiníme zle ani my odvolávajíce se na soud znalců. Ale soudce není pouhým automatem, užívá zajisté i svého vlastního rozumu vynášeje soud: i nám jest tázati se rozumu vlastního ve věci tak důležité.

2. Exaktní vědy dokazují — a v tom shodují se všichni přírodozpytcové bez rozdílu — že v přírodě vládne zákonitost jak v nesmírném prostoru světovém mezi tělesy nebeskými, tak v přírodě na povrchu naší země, ve světě postižitelném smysly neozbrojenými, i ve světě, k němuž získáváme si přístup jen umělými důmyslnými přístroji; to jest skutečnost nikým nepopíraná a nad míru důležitá Kde jsou zákony, tam nezbytně musí býti i zákonodárce. To doznal v Berlíně i sám odpůrce Wasmannův Platte v diskussi dne 18. února 1907; ovšem seslabil svůj výrok o tom v brožurce po diskussi vyšlé, že myslí si zákonodárce onoho ve smyslu pantheistickém. Avšak svět tento hmotný není uspořádán pouze dle zákonů, spatřujeme v něm i účelnost i krásu. Jestliže již o kvítku polním řekl Kristus Pán, že ani král Šalomoun ve vší slávě tak oděn nebyl, jako kvítko polní: co dalo by se říci o kráse přírody vůbec, o kráse světa? Od nejstarších dob člověk myslící spatřoval za tím veledílem tvůrce všemohoucího, neskonale moudrého. Anaxagoras, Sokrates. Plato, Aristoteles, Cicero.. náš starý filosof Tomáš Štítný, přírodozpytcové zmínění, básníci naši vybízejí nás, abychom pozorovali přírodu; jestiť jim knihou, kterou napsal Bůh sám, jakž ji pojímá vedle Tom. Štítného Boleslav Jablonský, ale potřebí jest patřiti na přírodu „čistým okem člověčím, a ne smyslem zvířecím,“ žádá Fr. Lad. Čelakovský.

3. Rozum nikdy nepřipustí, aby dílo takové mohlo povstati samo od sebe, silami o sobě a o cíli nevědoucími, ať berou se k tomu milliony let Kdybychom na pustém ostrově nenašli člověka,

ba ani stopy nějaké, leč třebas boudu sebe bídnější, přece jen nikomu nepřipadne na mysl, aby usuzoval, že by ona bouda povstala sama od sebe nebo náhodou přírodními silami. A čím jest i ta největší železárna se všemi důmyslnými stroji proti ústrojí i té nejjednodušší rostlinky? A kterak jest postaráno o její trvání! Prostá sedmikráska trvalejší jest ve své způsobě nad Karlův most kamenný, trvalejší než bylo Ninive. — Není času zahloubati se do té zákonitosti, účelnosti, krásy přírodní a tak z díla usuzovati o mistrovi po způsobu rozumných tvorů; ale budiž mi aspoň dovoleno poukázati na rozdíl pojmu absolutní čili naprosté možnosti a pravděpodobnosti.

4. Ať někdo podejme se té hry, že by do stola zabodnul několik jehel tak, aby stály; nechť je pak vytáhne a hází sebe opatrněji třebas na metr vysoko, aby dopadnouce na stůl špicemi dolů, utkvěly právě tam, kde stály. Nedovede toho. Tím méně se to stane, kdyby někdo jiný, než kdo jehly zabodl, jimi házel jen maní.

Jest možné, aby tak dopadly, aby utkvěly v těch místech, kde stály? Nic nevadí, možné to jest, ale pravdě nepodobné. Asi nikdo nebude očekávati, že by jehly dopadnouce utkvěly každá právě v tom místě, kde dříve stála, a řekne: to ani není možné. Tak užíváme často slova možný — nemožný za slovo pravdě podobný a pravdě nepodobný.

5. Lépe snad pojem možnosti a pravděpodobnosti nám se obezřejmí příkladem tímto. Napišme si jednotlivá písmena slov: „Svatý Václave“ na proužky papíru, dejme do osudí, jako bychom hráli v loterii; vytahujme pak písmeno po písmeni nehledíce na ně, a rovnejme je vedle sebe. Písmen jest dvanáct. Možno jest, že by vyšla nám v tom pořádku, aby byla čtena: „Svatý Václave“, ale pravděpodobnost, že písmena v tom pořádku i vyjdou, jest přibližně jako 1 : 59875200, čili taková, jako vytáhnouti nebo uhádnouti z množství šedesáti litrů zrnek makových jisté zrnko, počítáme-li, že do litru vejde se jich téměř million.

Přiberme k těm slovům ještě slova: „vévodo české země“, a mysleme si onu hru stejným způsobem provedenu. Písmen bude pak dvacet sedm. — Možno jest, aby písmena vyšla nám v tom pořádku, že bychom četli: „Svatý Václave, vévodo české země“, ale pravděpodobnost jest jen taková, jaká by byla, abychom z jámy čtyřicet kilometrů dlouhé, tolikéž široké i hluboké, naplněné makovými zrnky dobře vysušenými, vytáhli nebo uhodnuli jisté zrnéčko!

Přidejme k oněm slovům ještě slova: „nedej zahynouti nám ni budoucím“ Písmen bude všech padesát pět. Mysleme si onu hru provedenu týmž způsobem. — Možno jest, aby písmena po sobě vyšla tak, aby dala slova: „Svatý Václave, vévodo české země, nedej zahynouti nám ni budoucím“, ale pravděpodobnost jest jen taková, s jakou bychom dovedli vytáhnouti nebo uhodnouti jisté makové zrnéčko z jámy naplněné makovými zrnéčky a tak dlouhé, široké i hluboké, co by dělová koule, letíc rychlostí

600 m za vteřinu, proletěla za 1500 millionů roků! Čili jinak, kdyby někdo postavil na každý metr povrchu zemského člověka a každý by za minutu onu hru s písmeny provedl a ustavičně tak dělali všichni, tedy jest pravděpodobnost, že by jednomu z nich se to podařilo za $86.272.10^{48}$ t. j. 86.272 oktillionů roků!

Čísel tak velikých a času tak dlouhého nelze si představiti, to vychází nad náš rozum a nad naši obrazotvornost, ať si byla sebe bujnější. Možnost absolutní přece jest zde, ale pravděpodobnost jest tak malá, že mizí téměř úplně, čili jistota jest již téměř naprostá, že se to nestane. — Řekli bychom: není možno, aby se tak stalo, kdybychom měli vzdáti se nějakého předmětu cenného pro případ, že se to nestane nebo že získáme na nějakou sázku vzácný předmět, když se to stane.

Pravděpodobnosti ubývá nad míru rychle, roste-li počet písmen jen málo. Kdyby k oněm 55 písmenům přibylo jen jedno nové (jež by se ještě nevyskytovalo mezi dosavadními 55), pravděpodobnost byla by hned 56krát menší než dosavadní. — Jakž, kdybychom do podobné hry vzali ještě jedno, dvě, tři slova ze staročeského chorálu; tu by nám nestačil na maková zrnka celý světový prostor až k nejzazším ještě viditelným hvězdám, s nichž světlo k nám potřebuje i tisíce let, aby došlo, ač šíří se rychlostí nad představu naši velikou, 300.000 km za vteřinu, abychom z té spousty makových zrnéček uhodli jisté zrnéčko. — Kdybychom vzali tak ve hru celý chorál, nějaké dílo, nějakou knihovnu? Možnost naprostá vždy ještě byla by přípustnou, ale pravděpodobnost rovnala by se již nulle.

6. Molekuly ještě nikdo neviděl, ani nejlepším drobnohledem jí viděti nelze; sotva kdy bude ji viděti člověk, vždyť fysikové počítají, že v krychlovém centimetru vody jest jich na 8000.10^{18}, čili osm tisíc trillionů, tolik, co by se vešlo makových zrníček do jámy 20 km dlouhé, tolikéž široké i hluboké. Atomy dlužno mysliti si ještě menší. Ve všech knihách, co jich jest na povrchu zemském, není tolik písmen, co (dle theorie atomové) jest atomů v leckteré květině, jíž rádi se zdobíme. Co jich bude ve stromě, co ve stromech, co v rostlinstvu; co jich bude ve zvířeti, co ve zvířectvu; co v půdě a ve vodě, na kteréž a ve kteréž žijí! .. A to všechno činí souvislý celek jako části stroje důmyslně sestaveného. To všecko mělo seskupiti se v tento svět dle zákonů účelně a krásně uspořádaných samo od sebe? — Mysliti si, aby třeba Dvořákovo oratorium „Stabat mater“ nebo Kovařovičovi „Psohlavci“, jež jsme slyšeli včera, bylo samo od sebe povstalo, nebylo by ničím proti domněnce, že by svět tento byl mohl povstati sám od sebe ze hmoty a silami o sobě nevědoucími se vyvinouti. Ničím proti té domněnce by nebyla myšlenka, že nějaká sbírka mathematických úkolů a kniha, kdež by ty úkoly byly řešeny, mohly povstati bez počtáře. — Ať nikdo nedí, že bylo k vývoji přírody času dosti. Věda exaktní tomu chce, že jednou nebylo naší země, že však stáří její jest ohromné; čítajíť jedni více, jiní méně millionů let. Ať počítají trilliony let, přece

čas ten nestačí, aby nahodilými silami, nevědomými, mohlo se vyvinouti, co spatřujeme v přírodě, kdyby nějaká rozumná bytost hmotě nebyla vtiskla schopnost toho vývoje a nebyla vývoj zařídila, nebyla zákony jej uspořádala. Stáří země nedá se dosud ani přibližně určiti; jen tolik učenci soudí, že nad jisté meze času země starší není.

Počet o pravděpodobnosti vede až k jistotě, že svět dle zákonů uspořádaný nemohl povstati sám od sebe. Kdo by chtěl zde přece odporovati, musil by ukázati, že není správno užívati v té příčině počtu o pravděpodobnosti. Chtěl-li by kdo namítati, že vítr na př. dovede písku nebo sněhu dáti někdy podivuhodné tvary, jež jsou jedinými z nekonečného množství tvarů možných, tedy nemluví zde k věci, kde klade se důraz na zákonitost, dle níž předem již možno znáti budoucí tvar, jev. Ve přírodě však ještě přistupuje účelnost.

7. Slavný lučebník, zmíněný již Liebig, otázán jsa neméně slavným silozpytcem Thomsonem, zdaž dá se mysliti, že by rostlinka nějaká mohla povstati z látky neústrojné pouze silami chemickými, řekl, že dříve by mohla povstati kniha o rostlinách pouhými silami přírodními, než rostlina pouhými silami chemickými.

8. Přívrženci materialismu nechtějí věřiti. oni prý chtějí jen věděti, a přece musí věřiti věci tak protimyslné, nerozumné! Musí věřiti ve věčnost hmoty, ač nemohou ji dokázati; musí věřiti, že hmota sama od sebe jest schopna, aby z ní byl se vyvinul tento svět; musí věřiti, že život organický, rostlinný a živočišný, povstal z látky neústrojné, aniž nějaká rozumná bytost to způsobila ať přímo nebo nepřímo, ač toho ještě nikdo nikdy nedokázal, že skutečně tak se děje nebo někdy tak se stalo (víme, že tak zv. tekuté hlatě čili krystaly Lehmanovy nejsou přechodem mezi látkou neústrojnou a ústrojnou, jak s počátku se myslilo); musí věřiti, že není duše jakožto bytosti od těla různé, ač nikdo nedokázal, že myšlení jest pouhým jevem hmoty a t. d.

9. Pasteur na svou dobu dokázal, že organismy nevznikají samy od sebe z látky neústrojné. Fysiolog Wagner praví: „Fysiologie nepotřebuje lidské duše, ta jest odůvodněna mravním řádem světovým.“ Theod. Ruete dovozuje, že psychologické jevy nejsou pochopitelny bez duše. Claude Bernard praví, že fysiologie nemůže podati důkazu proti jsoucnosti ani duše ani Boha. Flourens praví, že fysiolog opouští půdu svého oboru, jakmile chce býti psychologem. Bedřich Emanuel Pfaff praví: „Nic, co předpokládá materialismus, neobstojí Hmota sama nemůže býti věčnou. Materialismus nic nevysvětluje, jest pouhým dogmatem a osvědčuje se na všech stranách jako špatná domněnka, jež nevyhovuje žádnému úkolu, kterýž od ní se žádá!“

10. Věčnost hmoty chtějí míti dokázánu zákonem o stálosti množství hmoty, že totiž nelze žádným způsobem hmoty ani přimnožiti, ani zničiti, ani umenšiti, podobně sil přírodních, energie — možno jen převáděti je z tvaru ve tvar jiný, ale přimnožiti energie nebo umenšiti ji nelze.

11. Kdož pak dokázal, že hmota, energie nebyly stvořeny jako nezničitelné? Jestli zákony přírodní to dosvědčují, že jsou nezničitelny, kdo dokázal, že zákony ty nikým nejsou dány? Dále dlužno uvážiti, že zákony přírodní mají meze své platnosti, na př. zákon Mariottův, zákon o pružnosti, o převedení hmoty ze skupenství do skupenství jiného a t. d. — Možno, že zákon o nezměnitelnosti množství hmoty a množství energie má své meze, jichž však nikdo ještě nenašel.

12. Ovšem není-li Boha jakožto tvůrce, jest nevyhnutelno, aby hmota byla věčnou, aby život organický vznikal z látky neorganické silami přírodními, nikým neřízenými, aniž kdo dal jakoby zárodek vývoje do neústrojné látky

13. Theorie vývojová sama o sobě není proti víře v Boha, ana dá se mysliti tak, že Bůh v látku neústrojnou jakoby vložil zárodky vývoje, nebo že hmotu uzpůsobil, aby se vyvíjela; že dal zákony toho vývoje. Zákonitost již sama nutí nás přijmouti za pravé, že jest, že existuje bytost svrchovaně rozumná jakožto původce těch zákonů; o vlastnostech pak jiných této bytosti samo dílo dává svědectví.

14. Příkladem nechť smím ozřejmiti, kterak usuzujeme z díla o mistrovi. Kdyby mistr nějaký udělal stroj, jenž by ukazoval správně čas, ač strůjce by musil býti po ruce, aby stroj šel správně, divili bychom se jeho rozumu; vidouce mistra, byť i nečinného, u stroje, nepřipadli bychom na myšlenku, že dílo povstalo samo od sebe. — Kdyby mistr spořídil hodiny tak, že by šly správně třebas léta, a on se vzdálil, snad by se našli lidé, kteří prozkoumavše dílo, viděli by, kterak vše samo jde pravidelně, a chtěli pak říci, že není hodináře potřebí; vždyť jest jim patrno, kterak sestavení stroje umožňuje pravidelný pohyb. Jiným (ovšem rozumným lidem) však byl by zřejmý jen větší rozum strůjcův. — Kdyby mistr dovedl udělati hodiny takové, že by samy se natahovaly, ba i opravovaly, když něco se pokazí, tož by rozum jeho jevil se ještě větším. Našli by se však možná lidé, kteří nevidouce a nalézti nemohouce nikde mistra, tvrdili by, že ho ani není. — A kdyby konečně mistr dovedl udělati stroj, jenž by i plodil stroje podobné a mistr sám se nikomu neukázal, zdaž rozum jeho by nebyl ještě větším? A kdyby se i podařilo prozkoumati vše na stroji a pochopiti, jak všecko se děje, zdaž mohli bychom říci: není mistra? Ale našli by se lidé, kteří by tvrdili: my jsme mistra nikde nenašli, není ho vůbec. — Jakž teprv, kdyby mistr ten ani sám hodin tak nedělal, aby stroj hotový vyrobil, kus po kuse sestavil, nýbrž látku by uzpůsobil, aby pak ona sama ze sebe stroj zplodila, napřed méně dokonalý, a tento pak aby zdokonaloval se sám, tak že by hodiny byly dokonalejšími! K tomu dílu zajisté bylo by potřebí rozumu ještě dokonalejšího — A tak theorie vývojová není proti víře v Boha; při tom vždy zůstávají v platnosti slova bible: Bůh stvořil svět. — O tom, jak příroda jest zařízena, jak vývoj se děje, ať zkoumá člověk, to jest úkolem vědy. Vědy přírodní, pokud chtějí býti

exaktními, nesmí jíti za to, co mohou dokázati; jakmile usuzují dále, přecházejí na pole filosofie; tvrdí-li, čeho nedokázaly, čeho jen se domýšlejí, nejsou již exaktními, pokud totiž nepoznamenávají, že vyslovují jen domněnky. Aby vyslovovaly domněnky, k tomu mají dobré právo. Vědy přírodní posledních příčin nepodávají. Rozum lidský ovšem nespokojí se vědomím, že něco jest, nýbrž chce věděti i odkud a nač; toho pak se domýšlí.

15. Hledáme-li poslední příčiny, a nezbytně rozum nás vede k uznání Boha jakožto stvořitele, pak nesmíme si ho mysliti tak, jako by Bůh stvořiv svět a uspořádav jej dle zákonů, sám již ani neměl moci, aby v něj zasáhl, aby jej řídil, snad dokonce aby sám těm zákonům byl podřízen; tu by přestal býti všemohoucím, přestal by býti pánem. Newton praví, že Bůh bez vlády, bez prozřetelnosti a bez moudrého cíle ničím jiným by nebyl než osudem (fatum) nebo přírodou samou. Ze slepé metafysické nutnosti, kteráž všude jest stejnou, nevyplývá změna věcí. Veškeré tvorstvo různé dle času a místa mohlo pojíti jen z myšlenek a vůle bytosti naprostě existující.

16. Prostému rozumu lidskému nejpřístupnějším a nejsnadnějším, nejpřesvědčivějším jest důkaz o jsoucnosti Boží vedený z účelnosti ve přírodě. Ovšem jsou i přírodozpytcové, kteří účelnost popírají; ale nedá se popříti.

17. Prof. Dennert počítá mezi přírodozpytci 92 proc. těch, kteří hlásí se k víře v Boha tvůrce vůbec; z těch počítá 39 proc. takových, kteří hlásí se k vyznání církevnímu, kteří totiž hlásí se k nějaké církvi, 2 proc. přírodozpytcův zavrhují víru v Boha, o 6 proc. nemohl zjistiti spolehlivých zvěstí, kterak soudí o náboženství. Kdyby poměr byl méně příznivý, tak že by 90 proc. přírodozpytců hlásilo se k víře v Boha tvůrce, a 10 proc. bylo těch, kteří by Boha neuznávali, poměr byl by jako devíti ku jedné. — Kdyby k člověku těžce nemocnému, na jehož životě velmi mnoho záleží, na poradu sešlo se deset stejně znamenitých lékařů; devět z nich by radilo jistý způsob léčení, jeden však radil by pravý opak toho, co by radilo ostatních devět lékařů: dle čí rady zachovati se bylo by rozumno?

18. Někteří praví, že pojem Boha jakožto bytosti nekonečně rozumné, nekonečně mocné a t. d., zkrátka jakožto bytosti nekonečné zavírá v sobě odpor logický a tedy že jest nemožný.

Porovnáváme-li člověka po stránce tělesné jen se zemí, není hmota jeho proti hmotě země ničím, natož teprv proti hmotě slunce, proti hmotě nebeských těles viditelných; síla člověka proti síle výbuchu sopky a zemětřesení — Mont Pelée — Vesuv — proti energii pohybu naší soustavy sluneční, proti energii pohybu jen viditelných těles nebeských; stáří člověka i nejstaršího, jenž kdy žil, proti stáří života organického na naší zemi, proti stáří naší země, proti stáří naší soustavy soustav těles nebeských: člověk mizí úplně, jako veličina nekonečně malá proti veličině nekonečně veliké, jež však přece jest, existuje. Rozum člověka i sebe nadanějšího proti rozumu a vědění všech učenců

a mudrců dohromady, kteří však přírody daleko ještě neprozkoumali, — proti rozumu té bytosti, kteráž všemu dala vzniknouti, opět nebude ničím, a ten rozum bude se jeviti nekonečným proti rozumu lidskému.

Krůpěj vody může hostiti celé množství nálevníků čili infusorií; nálevníku krůpěj ta jest již světem: čím by byla kalužina, čím rybník, čím jezero, čím moře, když ne nekonečností? — A to jezero, to moře přece skutečně jsou. Poměr člověka k veškerenstvu po stránce hmotné i po stránce síly a trvání . . . není jiný než poměr nálevníka k moři, než poměr věci nepatrné k „nekonečnu“: nemůže býti i poměr rozumu jeho k rozumu Tvůrcovu podobný? Komu pojem nekonečnosti v pojmu Boha jest logickou protivou, nechť místo slova „nekonečný“ postaví slovo „nezměrný“ a nebude tam míti již logického odporu.

19. Přicházím-li rozumem k bytosti jakožto stvořiteli světa, a nemohu-li rozumem svým ji obsáhnouti, nesmím přece říci, že nemůžeme o ní věděti ničeho. Předně vím, že jest, a to jest mnoho; pak vím, že jest mocnější, že jest rozumnější, moudřejší, než dovedu si představiti. Neznám sice mezí těch vlastností, ale proto není správné říci, že ničeho nelze nám věděti. — Nevěděl-li by plavec na moři, jak moře jest hluboké, ale věděl by, že jest hlubší, než žádá ponor jeho lodi, mnoho ví pro svou potřebu. Logicky nesprávno jest říci: nevím ničeho o té a té bytosti, jak ty si ji představuješ, a zároveň tvrditi, že jí vůbec není; vždyť tím se praví, že se o ní ví: že není. Nebo říci: není takovou, jak ty si ji představuješ nebo někdo jiný, nebo jakou kdy kdo si představoval: věděl by o ní, že takovou není, ač tvrdí, že nelze o ní věděti ničeho. Kdyby někdo řekl: ničeho nevím o sále žofínském, ale kdyby jiný tvrdil: jest deset metrů dlouhý, osm široký a čtyři vysoký, a on mu na to: není těch rozměrů: tož by věděl, že není deset metrů dlouhý, osm široký, čtyři vysoký. — Kdo praví, že o Bohu nelze ničeho věděti, nesmí ani tvrditi, že není.

20 Chce-li kdo býti skeptikem, pochybovačem, může pochybovati i o tom, zdaž svět krom něho jest, zdaž jsou věci i ve skutečnosti, jež vidí, jež slyší, jež hmatá, jež chutná, jež čije; zdaž na př. to, co jeví se mu býti jablkem tak a tak velikým, těžkým, tvrdým, chuti nákyselné, vůně líbezné, skutečně existuje mimo nás, vždyť ona velikost, tíže, tvrdost, vůně, chuť mohou býti jen představami jako ve snách: dokud sníme, to, o čem sníme, považujeme za skutečnost. — Slavný Descartes ukázal, že o všem možno pochybovati; za nejjistější našel, že jest bytostí myslící, i kdyby těla neměl — „cogito, ergo sum“ — dále, že jest Bůh; odtud teprv přišel ke jsoucnosti světa vnějšího mimo nás. Na tomto základě — o čemž dále pochybovati nelze — stavěl svoji filosofii.

21. I to, čemu učí a co dokazují vědy přírodní, ještě není vždy neklamnou pravdou. Věda zahrnuje v sobě nejen soubor pravd skutečných, dokázaných, nýbrž i domněnky, theorie, jimiž zjevy

přírodní se vysvětlují. Zajisté za pravou byla pojímána soustava soustava Ptolomeova, a musila ustoupiti soustavě Koperníkově. Laplaceova theorie dokazována mathematicky a pokusem — Plateau — a nyní přece má i své odpůrce. Byly jindy plyny, jež možno převésti ve skupenství kapalné, a plyny, jež nelze zkapalniti; nyní všecky lze zkapalniti. Světlo, teplo, magnetismus, elektřina byly látkami — imponderabilia; nyní pojímají se jinak: theorie Newtonova, Huyghensova; plutonismus a neptunismus u vývoji kůry zemské; výklad skvrn na slunci; původ meteoritů atd. Dlužno míti na paměti, že není všecko pravdou, co vědy nám podávají, a též že nenáleží všecko k náboženství, co k němu se počítá, že není všecko učením církve, co mnohý dogmatem myslí. — Kdo toho nedbá, tomu pak ovšem může jeviti se ve sporu věda s vírou.

IV.

1. Kromě věd exaktních učí prý i filosofie, že není Boha tvůrce. Zajisté že tak učí, ale dlužno tázati se, která filosofie? Máme filosofy již staré, kteří Boha a bohů neuznávali; jiní uznávali bohy, kteří sice stvořili svět, ale stvořivše, již nestarají se o něj ani o člověka; máme i filosofy, kterým svět zároveň jest bohem — pantheisté —; ale máme i filosofy, kteří učí, že jsou bohové; máme i filosofy, kteří učí, že jest jeden Bůh stvořitel světa, od světa rozdílný, osobní — a jsou to mužové, jichž rozum osvědčil se i ve vědách exaktních a ve vědě nejexaktnější, v mathematice; tito pak nad jiné zasluhují důvěry.

S filosofy, kteří nevšímají si odborů jiných, má se to jako s mathematiky: jakožto mathematikové mohou míti pravdu, a přece vzhledem k praktické skutečnosti nemusí míti pravdu. Jestli hodinář jeden spraví pokažené hodinky za hodinu, šedesát hodinářů — dle mathematiky — spravilo by je za minutu, což není správno ve skutečnosti, protože nemohli by tak pracovati, jak pracuje jeden, jakž mlčky v onom úkolu mathematickém se předpokládá. Proto ti filosofové zasluhují větší důvěry, kteří znají se v oborech lidského vědění a znají skutečný život. Přírodozpytcům pak, kteří odvažují se na pole filosofie, nezbytna jest vytříbenost logická. P. Wasmann správně vytýkal svým odpůrcům v diskussi dne 18. února roku 1908 v Berlíně, že nemají náležité průpravy filosofické.

Různé soustavy filosofské učily již i věci, jež naprosto si odporují, jako: vše jest pravda — a není pravdy, vše jest pouhým zdáním. — Zvrhlí sofisté — proti nim stojí Sokrates. Nám zárukou větší pravděpodobnosti jsou i jiní mužové slavní velikého rozumu, třebas nezabývali se přírodními vědami: zajisté sv. Pavel byl velikým filosofem; církevní Otcové a spisovatelé jako sv. Jeroným, Origenes, sv. Augustin, sv. Ambrož, filosofové středověku a doby nové, jako sv. Tomáš Akvinský, Descartes, Leibnitz atd.

Můžeme-li tedy věřiti, že jest Bůh osobní, jenž svět stvořil, jej řídí, jakož i osudy lidské, jak si Boha představoval Newton,

nebude příčiny popírati řádu nadpřirozeného, obstojí křesťanství, obstojí vůbec náboženství.

Majíce na zřeteli ono množství soustav filosofických navzájem se potírajících, různá učení vědy, jež se měnila a konečně i neobstála, a uvažujíce o stálosti slov Kristem hlásaných a jeho výroku: „Nebe a země pominou, ale slova má nepominou," nemůžeme než se sv. Petrem zvolati: „Pane, ke komu půjdeme? Ty slova věčného života máš!" Pro člověka rozumného, jenž vše náležitě uváží, než podnikne důležitý krok, nezbývá než jíti za Kristem, o němž dí sv. Pavel: „Vím, komu jsem uvěřil."

2. Vše, co jest, má také i tvar, něco, čím jaksi na venek se jeví, čímž jest něčím určitým jako každá rostlina, každé zvíře, vůbec každá věc; zrušme ten tvar, zrušíme věc a nebude tím, čím byla: dům zbořený, třebas ani částečky nebylo odneseno, již není domem k obývání, jímž byl dříve. — I náboženství jeví se na venek, má nějaký tvar: jsou tu různá vyznání, různé církve Kdo staví se proti církevnímu náboženství, je potírá, ruší i náboženství, protože jiného není než církevního. Mám na mysli náboženství u lidu, a lid tvoří převelikou většinu.

3. Těch, kdo věnují se hledání pravdy, filosofů, jest nepatrná část. Lid ten, pokud má náboženství, patří k různým vyznáním, k církvím; jejich náboženství má nějaký vnější tvar, jenž ovšem náboženstvím není; zrušte jim ten tvar, zrušíte jim náboženství. — Kdo hlásá, že lidu nebéře náboženství, když snižuje, tupí jejich církev, nemluví správně; jako nebylo by správno říci: já podstaty květu, pestíku, kdež se vyvinuje semeno, a prašníku se nedotýkám, otrhávám-li jen lístky obalu a okvětí; vždyť učiníme-li tak, plod se nevyvine.

4. Je-li kdo upřímným přítelem náboženství, nebude špiniti lidu jeho církve, byť snad to a ono jemu na ní se nelíbilo; nápravy bude vyhledávati jiným způsobem. Neučiní tak člověk moudrý, neučiní tak pravý filosof. Sokrates obětoval bohům, nápravy nehleděl docíliti tak, aby lidu byl sesměšňoval způsob pocty bohů. Descartes byl by se modlil stejně vroucně i v jiném chrámě než katolickém; radil v cizině dbáti zákonů a zvyků ciziny. Kristus Pán káral jen povrchnost, za níž nebylo smýšlení, jakéž ukazováno na venek: žádal vnitřní opravdovost.

5. Filosof, mluví-li k lidu, má toho dbáti, jak lid slova jeho pojme, jaké představy vzbudí v jeho mysli svými slovy. Řekne-li, že hledá Boha, může u sebe mysliti, a snad jiní filosofové i pojmou jeho výrok tak, že hledá lepší, správnější pojem boha, že k tomu slovu hledá vznešenější, správnější představu (o bohu); ale lid bude souditi, že starý Bůh, v nějž věří, není pravým bohem, že nevyhovuje, že jiný bůh jest bohem pravým; jeho náboženství bude porušeno. Čeká-li pak marně, aby tento filosof ukázal mu toho pravého boha, jestli bude mluviti jen, co náboženstvím není, a neřekne mu, co náboženstvím jest: boří lidu chrámy a nestaví nových, béře mu chléb a nedává mu stravy jiné, neřku-li

lepší. — To mohli by snad mluviti filosofové mezi sebou, jak říkáme, za zeleným stolem; ale lidu měli by podávati až věc hotovou, – je-li lepší, než co má.

6. Jak máme míti důvěru k filosofu, jenž dnes mluví tak a zítra jinak; dnes radí přikloniti se k církvi evangelické, jež vyhovuje prý intelligentu, když zítra řekne, že i ta církev nevyhovuje; konečně pak o každé církvi povídá, že nevyhovuje. Nechť lidu nechají jen zatím toho starého Boha, jenž vyhověl od nejstarších dob mužům moudrým, geniům lidstva — Anaxagerovi, Sokratovi, Platonovi, Aristotelovi, sv. Pavlovi, Origenovi, sv. Ambrožovi, sv. Augustinovi, sv. Tomáši Akvinskému, Kopernikovi, Keplerovi, Descartesovi, Leibnitzovi, Newtonovi atd. — Ať platí i dále přikázání toho starého Boha: nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému jednotlivci, a tím více i proti celému stavu.

7. Kdyby byl rod některý devatenáct set let starý a velmi četný — na milliony měl by příslušníků, — zajisté našli by se v něm jednotlivci mrzáci: ten byl by slepý na oko pravé, onen neviděl by na oko levé, ten byl by bez nosu, onen byl by holohlavý, ten kulhal by na pravou, onen na levou nohu, ten byl by hrbatý, onen břichatý, ten měl by vředy na krku, onen na tváři . . . Kdyby všechny tyto vady snesl pak někdo na osobu jednu, podal její obraz a všude by ji ukazoval a hlásal: hle, to jest typ, vzor, ve kterémž jsou obsaženy všecky význačné rysy toho rodu, tak vypadají jeho příslušníci: bylo by to křivé svědectví a zároveň nanejvýš zlomyslné, třebas bylo by pravdou, že ten a onen příslušník toho rodu měl vady vytýkané na sobě. Jestliže onen bůh, jehož hledá takový filosof, dovoluje tak jednati, jen ať si ho podrží sám pro sebe a lidu ať nechá Boha starého!

8. Kdo chce býti žákem Kristovým, ať činí jako Kristus: cizoložnice k němu přivedené nepochválil, ale řekl těm, kdož chtěli ji kamenovati: „Kdo z vás jest bez viny, ať první hodí kámen na ni.“ On nedal zhotoviti zrcadla jejích hříchů skutečných i domnělých a nešířil jich mezi jejími nepřáteli.

9. Pravý filosof neradil by mládeži studující, aby spojovala se s tupiteli církve a s jejími odpůrci, s nepřáteli náboženství vůbec, s rušiteli práce na vysokých školách, a mařila drahý čas jak svůj, tak i drahý čas těch, kdož chtějí pracovati, a neprohřešoval by se na mládeži sobě svěřené, na jejích rodičích, na vlasti; vždyť mládež nazýváme nadějí vlasti!

Studentstvo naše, ratolesti mladá,
ty naše víro, naše naděje!
Od tebe národ mnoho očekává:
své osvěžení, svoji obranu —
svou dávnou slávu, stará svoje práva,
své muže nové, svoji novou dobu,
svůj život nový, uměn obranu,
své muže nové, novou svoji dobu! Jar. Tichý.

Od studentstva nestudujícího nelze očekávati nic dobrého to není nadějí vlasti! Tak vychovávají se jen naduté, prázdné hlavy — konečně zvrhlí lidé — zkáza vlasti!

10. Chtějí vyšší mravouku, ta stará prý již nepostačuje. Spíše jest pravdou, že mravouka Kristova jest moderním filosofům příliš vysokou; věru není a nemůže býti vyšší a krásnější mravouky: vždyť láska k bližnímu jest její duší — a bližními jsou i nepřátelé, za něž Mistr božský i v hrozných mukách na kříži a co nejvíce potupen se modlil! — Máme proti materialismu, jenž na člověku uznává jen hmotu, učení: „Ne samým chlebem živ jest člověk“, totiž člověku nepostačuje ukojení jen tělesných potřeb. Dále učí nás, abychom nezaprodávali ideálů za statky vezdejší; vždyť odbyl Kristus Pán satana, jenž mu nabízel bohatství, moc, slávu: „Toto všecko tobě dám, jestliže padna budeš se mi klaněti“, odbyl ho slovy: „Odejdi satane, neboť psáno jest: Pánu Bohu samému klaněti a jemu sloužiti budeš“ — totiž nejvyššímu dobru klaněti se a sloužiti budeš, a nedáš se zaprodati za nižádný prospěch hmotný, ani za ješitnou slávu, vysoké postavení, moc.

11. Ale nejen mravouka křesťanská jest nejvznešenější, křesťanství přálo vědám i umění. Ve věci této zajisté svědek nepodezřelý, přírodozpytec Du-Bois-Reymond napsal: „Nejnovější věda přírodní děkuje za svůj vznik křesťanství, které člověka činilo ku práci badatelské schopnějším než lehkovážné světáctví pohanské. Hluboká trpělivost, pečlivost, svědomitost a vytrvalost v malém, bez nichž by vážné vědy nebylo, byly pohanstvu neznámy.“

V.

1. Poněvadž vede se boj o základy náboženství vůbec, boj o víru ve jsoucnost Boží, měli by spojiti se všichni vyznavači víry v jediného Boha; tím více měli by spojiti se aspoň všichni křesťané. — Šlechetní duchové usilovali o to již, bohužel marně — Leibnitz. Nám katolíkům zvláště jest semknouti se, vždyť nepřátelé dobře vědí, že katolictví jim nejvíce jest nebezpečno; proto spojují se s kýmkoli, i s věřícími jiných vyznání, třebas s nimi nevěří, proti církvi katolické: až ta bude povalena, s těmi ostatními již dříve budou hotovi. Jest jim trnem v oku, že katolíci mají starou organisaci, mají jednu hlavu, náměstka Petrova; mají jednotu, kdežto jiní jsou rozdrobeni.

2. Máme proč býti hrdými na katolictví, ať nepřátelé zasypávají je pomluvami a hanou. Doznáváme, že nebylo vždy a není dosud v ní vše bez vad, vždyť jest zde i lidská část, — ale že nevzala církev za své i při těch vadách a za velkých zmatků smutné doby tří papežů, jest nám zárukou, že není dílem pouze lidským. Pamětihodná jsou slova slavného lučebníka, evangelíka Schönbeina, an dí: „Žádné mínění nemůže býti zpozdilejším a méně odůvodněným než to, jež považuje církev katolickou za zřízení, povstalé ze ctižádosti, lakoty a panovačnosti úskočných kněží.“ —

*

„I při těchto stinných stránkách katolická církev patří přece ke zjevům velikolepým v dějinách lidstva, podivuhodný to výtvor ducha východu i západu zároveň, obrovský organismus; i jeho části jsou složeny rozumem svrchovaně podivuhodným a úžasným.“ „Že tak dlouho trvá a že přečkala i největší a nejmocnější říše a největší nebezpečí i při všech slabých stránkách, jakéž jeví se rozumu,“ soudí Schönbein, „má zajisté ještě hlubší a pevnější základ než skálu Petrovu a čerpá sílu z pramenů hlubokých, hodných, aby filosofie o nich zkoumala.“

3. Zakladatel positivistické filosofie, August Comte, nevěrec, církvi katolické dává skvělé svědectví; svůj náboženský kult (ovšem bez Boha) uspořádal dle vzoru katolické církve. On praví, že společenský řád katolického systemu ve středověku jest celkem dosud největším politickým dílem mistrovské lidské moudrosti . . . „Nepravým způsobem,“ praví dále, „vinili církev, že si osvojila světskou moc, a ona nemohla ani v době svého největšího rozkvětu a lesku dosáhnouti úplné svobody, potřebné k vyplnění svého úkolu vychovatelského. Za působení čistě mravní moci duchovní politika dosáhla vysokého stupně moudrosti, rozumnosti, moci.“ Comte vytýká nepřátelům církve, že jí činí příkoří, viní-li ji z tmářství. On uznával za velmi rozumnou instituci neomylnost papežovou již roku 1841, kdežto neomylnost byla prohlášena teprve roku 1870! Nestranné badání, praví Comte, musí uznati řád katolický za pramen západoevropské vzdělanosti. Dle Comtea viniti církev z tmářství jest nesmyslem. Pošetilost takového obviňování již tím se vyvrací, že všechen rozkvět duševní, filosofský, vědecký, krasoumný, ba i průmyslový udál se nejprve v Italii, středišti katolicismu, a to v době jejího největšího rozkvětu. — (Comte: Cours de philosophie positive V.)

4. Učený Littrée, tehdy nevěrec, po Comteovi následník, hlava filosofie positivní, praví o katolictví, že historicky ze všech náboženství stojí nejvýše.

5. Professor theologie evangelické v Berlíně, Harnack, dosvědčuje, že zřízení katolické, jakkoli je složité, přece jest nejjednotnější a pravým dílem lidské moudrosti.

6. To jsou zajisté posuzovatelé, kteří katolictví nenadržují. Máme tedy proč hlásiti se s chloubou k církvi katolické a zastávati se jí. Máme i zaslíbení o té skále, jíž nepřemohou ani brány pekelné; máme pomoc Boží slíbenou až do skonání světa: „A já jsem s vámi až do skonání světa.“ — Avšak nemysleme si, že Pán Bůh nám k vůli bude činiti zázraky a že snad pošle hromy nebo mor na nepřátele církve katolické, kdybychom té pomoci nebyli hodni. Ono zaslíbení stalo se ke sv. apoštolům, kteří všecko opustili a šli za svým Mistrem, — a kteří, až na sv. Jana, miláčka Páně, zemřeli smrtí mučednickou. Fariseové též mnoho zakládali si na tom, že jsou potomky Abrahamovými, a Kristus Pán přece jim řekl, že Bůh může z kamení vzbuditi si potomstvo Abrahamovo.

7. Pohleďte v noci na hvězdnaté nebe: kdo spočte ty hvězdy, samá slunce, z nichž každé může míti tolik oběžnic, co jich má slunce naše; každá může býti obydlena bytostmi rozumnými jako země naše, kteráž jest pouhým práškem mezi tělesy nebeskými: zdaž nemůže Bůh zničiti plémě nehodné, líné, jemuž nabízel svou pomoc, ale ono samo nic nečinilo, a vzbuditi sobě milliony světů místo nehodného lidu? — Jest to jakoby smlouva s obou stran: kdo zaslíbení toho chce býti účasten, musí i sám přičiniti se; vždyť Bůh člověka učinil svobodného.

8. Starověkých bájí nepojímáme doslovně, ale vidíme v nich utajenu krásnou myšlenku. — Herkules vykonal práce, k nimž nepostačovaly síly lidské ani obří; ale bohové sami pomáhali bohatýrovi, jenž dobrou vůlí, svojí ctností učinil se hodným milosti a pomoci věkožízných bohů. Perseus za to, že odhodlal se stíti hlavu hrozné Meduse, měl pomoc božstev: Merkur půjčil přilbici, jež Persea učinila neviditelným, půjčil i svoji obuv s křídly, jež hrdinu nesly jako ptáka; bůh Vulkán dal bohatýrovi ostrý meč, jímž by uťal osudnou hlavu; bohyně Pallas půjčila mu ocelový štít, v němž viděl hlavu Medusinu jako v zrcadle, aby přímým pohledem na ni nezkameněl. — Onou přilbicí, jež činila neviditelným, a oněmi křídly jsou nadšení pro ideály, jež povznášejí nás nad hmotný prospěch — hmota jest viditelnou a těžkou; — ostrým mečem Vulkánovým bude nám ostří rozumu a vědy; čistým štítem Pallady jako zrcadlo bude čistý, bezúhonný život, od něhož odrážeti se budou útoky nepřátel na naši čest. Takto jsouce vyzbrojeni, můžeme doufati pevně, že zvítězíme v těžkém boji za nejdražší statky lidstva; ale bez vlastní statečnosti a usilovného přičinění ani sebe lepší zbroj ještě nepostačí. — Pevnost Port-Arthur na skalách postavená byla považována za nedobytnou — a Japonci jí přece dobyli. Vojsko nebylo vinno; statečnost jeho na nic vyšla nestatečností, neschopností a snad i nepoctivostí vůdců. Velitel byl obžalován a odsouzen k smrti. Byla mu dána milost. Na vůdcích záleží předně, a pak i statečnost vojska se uplatní; jinak i hrdinství podřízených přichází na zmar.

9. Pomoc Boží záleží předně ve výbornosti věci samé, v její pravdě, kteráž, jak pěje náš Kollár:

„. . . nezná ustoupiti zlobě;
kdo jí laje, ten ji zastává,
ke cti jsou jí slova rouhavá,
klam a šalba hlupců ku ozdobě.“ —

a jinde:

„Čas vše mění, i časy, k vítězství on vede pravdu.“

Nám nic neprospějí stesky a nářek:

„Ne z rmutného oka, z ruky pilné naděje kvitne.“ (Kollár.)

10. Pomoc Boží záleží v přirozenosti lidské, jíž vtisknuta jest tajemná touha po Bohu, a ta dřímá na dně v srdci a ozve se

jako zvon, jen potřebí se ho dotknouti. Sv. Čech krásně pěje v „Modlitbách k Neznámému“ v básni „Klekání“:

„. . . co sladkých ohňů v čele vychladlo,
co zářných vidin ve tmu zapadlo —
a přec, ty svatý zvone klekání,
v mém srdci ještě našel's strunu,
jež chvívala se po tvém vyzvání
kdys nitrem plným blouznivému junu.
— — — — — — — — — — — —
Však nechť i všechny svatyně se sřítí,
zvon tajemného o neznámu snění,
tuch mimozemských, pro něž jména není,
vždy na dně srdcí lidských bude zníti.“

11. Pomoc Boží tají se v radosti, jež zachvívá srdcem naším, kdykoli podařilo se nám učiniti něco platného pro náboženství, kdykoli zazáří nám vstříc vděčnost z očí bližních, jimž jsme zahojili ránu balsámem náboženství, jakž je jmenuje slavný přírodozpytec Plateau. Pocit ten dodává nám nové odvahy a síly.

12. Pomoc Boží leží i ve vášnivosti nepřátel, jež jim kalí rozum, že sobě počínají jako zdravého rozumu zbavení; vždyť jako slepí nevidí ani dobrých stránek na svém odpůrci, dle starého přísloví: koho bohové chtějí zničiti, zbaví ho rozumu. — Filosofovi nesluší vášeň.

13. Boj sám o sobě není ještě zlem, boj je život; názory bojem se tříbí, dobrá věc se osvědčí a poznáme pak lépe její cenu. Boj ovšem není pohodlný, ale boje leká se jen sketa.

14. Katolictví nebrání býti dobrým vlastencem; vždyť víme, jakých zásluh o vlast dobyli si v národě našem právě kněží katoličtí v době vzkříšení. Nač bych měl vypočítávati dlouhou řadu ctihodných kněží-vlastenců českých: lásku svoji rozdělili tak, aby jak církev tak i vlast srdce jejich měla celé, jak dí vlastenec, nad nějž sotva kdy bylo šlechetnějšího, náš krajan, kněz Fr. Sušil:

„Církev i vlast, ty v mojich milují sestersky se ňadrech;
každá půl, každá má moje srdce celé.“

Vlastenectví vysvítá i z jeho slov: „A kdyby všichni národa se zřekli, já se ho přece nikdy nezřeknu. Dlužno-li nám až do posledního muže bojovati, a souzeno-li nám v nerovném boji zahynouti, tedy aspoň čestně jako Judas Makabejský se zbraní v rukou padneme!“ — Kollár by dodal:

„Z vítězství-li není radosti,
mužně padnout není menší chvála!“

Nelekali se pronásledování a žalářů, jako na př. V. Štulc, později kanovník vyšehradský, jako katolický kněz Hlinka úpí v žaláři za práva utiskovaných Slováků.

15. Bojujíce za náboženství, bojujeme zajisté i za trvání národa, neboť: dokud víry, dotud národa. Washington praví: „Ná-

boženství a mravnost jsou nezbytné podpory veřejného blahobytu. Není synem vlasti, kdo podkopává tyto mocné sloupy blaženosti lidské."

Blaho vlasti, blaho národa a vůbec blaho lidstva žádá pevných povah a ušlechtilých, neboť jen takoví charakterové jsou schopni obětí pro blaho jiných. Kníže básníků německých, slavný Göthe, jehož ovšem nepočítáme mezi církevně věřící, jenž však uznával důležitost náboženství, praví: „Charakterové, které dlužno míti ve skutečné úctě, vyskytují se za našich dnů velmi zřídka. V úctě a vážnosti možno však míti jen toho, jenž se nehoní po svém vlastním zisku . . , a tu jest mi doznati, že nezištné charaktery ve svém životě seznal jsem jen tam, kde náboženský život stojí na pevných základech, kde vyznání víry nezměnitelně trvá dále, neměníc se podle ducha doby a výsledků vědy té které doby." — Cicero praví: „Nevím, zdali věrnost a víra a společnost lidská může obstáti a uskutečniti se, zmizí li úcta k bohům." — Náš Rieger pak v poslední vůli napomíná národ český, aby nevzdával se zásad křesťanských. —

A tak přihlížeje i k vlastenectví a k lásce k národu, mohu končiti slovy Sušilovými:

„Víra že jest kvítek zvadlý? —
Vždy kvést bude víra v kráse ladné.
Národ, který na kořen jí sáhne,
jak list zvadlý s stromu lidstva spadne!"

Řeč prof. Nábělka přijata byla s velikým souhlasem a potleskem, načež týž řečník navrhl následující resoluci:

„Katolíci československští shromáždění na IV. všeobecném sjezdu v Praze prohlašují za potřebno a nutno, aby intelligence i lid byli všemožně poučováni o tom, že t. zv. exaktní vědy pravd náboženských nikterak nevyvracejí. Za tím účelem nechť je dána studující mládeži příležitost, aby mohla poznati filosofii křesťanskou, professoři pak ať konají veřejné přednášky o pravdách náboženských, při nichž by se i k různým námitkám patřičně přihlíželo."

Resoluce ta přijata s pochvalou ode všech shromážděných.

Po té přerušena na čtvrt hodiny schůze, načež po opětném zahájení uděleno slovo professoru bohosloví v Hradci Králové Dru Frant. Sulcovi, který promluvil následující pátou odborovou řeč

o liberalismu a socialismu demokratickém.

Velectěné shromáždění!

Před několika roky se moho mluvilo a psalo o bratřích siamských. Byli to blíženci, ale srostlí. Rodiče s nimi jezdili

po různých městech světových, ukazovali je a tak jimi těžili. Když jeden zemřel, chtěli lékaři druhého operovati, t. j. mrtvolu bratrovu od něho odříznouti; podařilo se jim to, ale druhý bratr zemřel také.

Již roku 1786 uveřejnil professor anatomie na universitě pražské Dr. Jiří Prochaska v časopise „Abhandlungen der böhm. Gesellschaft der Wissenschaften“ str. 218 a násl. popis a na konci na zvláštním listu vyobrazení takových dvou lidí zvláštních, dvou bratří a dvou sester.

A nahlédneme-li do dob minulých, seznáme, že takových lidí zvláštních bylo časem na rozličných místech více.

Medikové učí a zkušenost dokazuje, že takoví blíženci přes to, že jsou srostlí a že jsou vždy téhož rodu — buď dva bratři nebo dvě sestry — duševně si často až úžasně odporují, jejich povahy nejsou jen různé, nýbrž mohou býti docela protichůdné.

A o takových blížencích jest mi promluviti nyní. Jsou to liberalismus a socialismus demokratický.

Často možno čísti nebo slyšeti, že socialismus jest synem liberalismu; já však mám za to, že dokážu zřetelně, že liberalismus a socialismus demokratický přes svou různost a protichůdnost jsou skutečně srostlí blíženci, kteří mají téhož společného otce, který s nimi také jezdí po světě, aby jimi těžil.

Nikdo zajisté nepopírá, že liberalismus a socialismus demokratický jsou povahy velice různé, ano protichůdné.

Není a nemůže býti mým úmyslem nebo úkolem probrati zde tyto dva systemy ve všech jejich různých formách — to náleží do rozsáhlých knih a výkladů školních; zde možno a také postačí vyložiti jenom hlavní základní body těchto obou názorů, a již z těch vysvitne jejich různost a protichůdnost. Na oba pak hledím zde hlavně se stanoviska národohospodářského.

Pozorujme nejprve liberalismus, pak socialismus demokratický.

Liberalismus jménem jest něco velice krásného; vždyť jest slovo to odvozeno buď od latinského liber, které znamená svobodný, nebo docela od liberalis, které znamená blahovolný. Dle prvého výkladu by byl liberalismus system, který uznává, hájí a ctí svobodu; dle druhého system, který velí zacházeti s každým blahovolně. Ctíti svobodu, zacházeti s lidmi blahovolně, jsou zajisté věci krásné a vznešené; proto liberalismus jménem jest něco krásného a vznešeného.

Avšak, tážeme-li se, co jest ta věc, která má tak krásné jméno, uvidíme, že jsme se velice zmýlili.

Od pradávna uvažovali lidé o tom, co činiti a jak vše zaříditi, aby byla bída v pokolení lidském v životě pozemském menší, ano aby se mohl každý člověk dodělati blahobytu pokud možno největšího.

Byly pronášeny a prováděny názory rozličné. Někteří tvrdili, že bude tu všem dobře, když bude v zemi pokud možno nejvíce

peněz, když zavládne bohatství; bohatství se jmenuje řecky plutos, vláda se jmenuje kratos, proto se jmenuje tento názor plutokratismus. A poněvadž nejvíce peněz do země přichází obchodem, proto tento směr hlavně podporoval obchod.

Jiní tvrdili, že tu bude všem dobře, když se lidé přičiní, aby dobyli, vytěžili pokud možno nejvíce statků ze země, z přírody; dle nich rozhoduje, vládne síla přírodní v zemi; příroda se jmenuje řecky fysis, proto se jmenuje tento system fysiokratismus. Ze země těží hlavně rolnictví, proto tento system podporoval hlavně rolnictví.

Ale žádný z těchto systemů se neosvědčil.

Proto přišli rozliční mužové učení, a zajisté aspoň první také vůle dobré, s názorem třetím. Tvrdili, že tu bude všem lidem nejlépe, když bude moci každý své síly a schopnosti ku práci a výdělku rozvinouti a uplatniti pokud možno nejvíce a docela svobodně; když bude každý ve svém jednání a činění v příčině života národohospodářského naprosto svoboden. Svobodný, jak jsem již řekl, se jmenuje latinsky liber, proto se jmenuje toto učení liberalismus.

Jest tedy liberalismus národohospodářský učení a názor, který praví, že má býti člověk ve svém jednání a činění v práci národohospodářské úplně svobodným, aby mohl své síly a schopnosti rozvinouti a uplatniti pokud možno nejvíce a tak se také dodělati blahobytu největšího.

Za tím účelem má býti pokud možno nejvíce ze společnosti lidské odstraněno vše, co této svobodě překáží, a podporováno a zdokonaleno vše, co i podporuje a jí prospívá.

Co tedy člověka v jeho svobodě obmezuje? Jest to, praví liberalismus, na prvém místě sama společnost, ve které žije. Ta na něm žádá, aby dbal více na ni než na sebe. To však prý jest chyba. Každý zde jest předně a hlavně pro sebe; trpí a pracuje sám; proto má hleděti také hlavně na sebe. Na společnost má hleděti a jí dbáti jenom potud, pokud jest mu jí potřebí nevyhnutelně, pokud mu prospívá. Poněvadž liberalismus praví, že hlavní věcí jest jednotlivec, individuum, a společnost jest věcí podřízenou, nazývá se také individualismem.

Velikou překážkou člověka v jeho snažení a uplatnění a rozvinutí sil a schopností jest dle liberalismu také to, že se na něm žádá způsobilost, než smí nějaký podnik, obchod, živnost začíti, ano, že se časem vyvinuly a utvořily docela celé společnosti, cechy, které chtěly tuto způsobilost zkoušeti a rozličné živnosti obmezovati. To prý jest také nesprávné. Komu na tom záleží, zdaž ten, kdo živnost si zařizuje, této živnosti rozumí nebo nerozumí? To prý jest věcí jeho. Jestliže nerozumí, padne on, nikdo jiný. Aby však nepadl, o to se přičiní zajisté on sám, Proto cechy a veškeré příkazy o způsobilosti k živnosti nechť prý jsou odstraněny.

Podobně jest to s obmezováním svobody v příčině bydlení. Kde člověk chce bydliti a živnost svou založiti, to prý jest také věcí jeho, po tom nikomu jinému, ani státu, nic není. Proto má býti každému dovoleno usaditi se a živnost svou zaříditi, kde chce. Je-li místo to příhodné nebo škodlivé, to prospívá nebo škodí jenom jemu; do toho nikomu jinému nic není.

Člověk dále jest obmezován také v příčině svého jmění, pozemků a peněz. Nechť mu je i zde poskytnuta volnost, nakládati se svými pozemky jak chce, prodává-li je, čili parcelovati je až na dílky nejmenší, a zejména tak zv. fideikomissy, které zakazují statky prodávati, nechť jsou zrušeny. Když se poskytne lidstvu úplná volnost a svoboda v prodeji a koupi pozemků, dostanou prý se pozemky do rukou nejschopnějších a ty z nich vytěží pokud možno nejvíce, kdežto když tato svoboda jest obmezena, zůstávají rozsáhlé pozemky velmi často v rukách nezpůsobilých, které s nimi zacházeti nedovedou.

Podobně jest s penězi. Nařizovati někomu, na jaká procenta smí nebo nesmí peníze půjčovati, jest prý zcela nerozumno, ba škodlivo; vždyť když někdo nechce si vypůjčiti na veliká procenta, ne musí, nikdo ho k tomu nenutí. A jestli někdo nechce půjčiti peníze na procenta malá, také nemusí, ani jeho k tomu nikdo nenutí. Proto zákon proti lichvě má býti úplně odstraněn a všem má býti dovoleno peníze půjčovati a vypůjčovati, jak jen chtějí.

Největším neštěstím však prý jest, že značná část pozemků a jiných cenných věcí nachází se v moci tak zv. mrtvé ruky, t. j. rozličných společností, zejména náboženských; ty s nimi zacházeti, jimi těžiti nedovedou; proto jim mají býti odebrány a dány do rukou jednotlivců; ti již budou věděti, jak vše zaříditi, aby vytěžili pokud možno nejvíce.

Když bude odstraněno, co člověku ve vývoji jeho sil a schopností a proto také ve snaze domoci se největšího blahobytu překáží, má býti podporováno vše, co v tomto ohledu prospívá.

A to jest na prvém místě volná, všeobecná konkurence. Volný jednotlivec nejen může, nýbrž docela musí, má-li obstáti, bojovati proti všem; proto prý obecná konkurence jest nejen dovolená, nýbrž jest docela nutná. Ano ona jest všemu lidstvu velice užitečná. V ní se musí každý přičiniti, aby vyráběl věci pokud možno nejlepší a také nejlacinější; jinak od něho lidé nebudou kupovati, půjdou jinam, a on padne.

Poněvadž dle liberalismu hlavní věcí jest jednotlivec, a ne společnost, má také konati veškeré práce a zařizovati veškeré podniky jednotlivec. Ten však nemůže konati všecky práce sám, nýbrž potřeba je pomocníků, dělníků, kterým za jejich práci platí mzdu. Proto pravidlem liberalismu jest práce za mzdu.

O výši mzdy za práci rozhoduje nabídka a poptávka dělnictva. Čím méně dělníků se hlásí, tím větší jim náleží mzda; a čím více se jich hlásí, tím méně se jim platí. Přece však jest

určitá míra mzdy, pod kterou klesnouti nesmí. Dělník musí míti za práci aspoň tolik, aby mohl býti živ. To však není k vůli dělníkovi, nýbrž k vůli prácedárci, poněvadž kdyby dělník ani tolik neměl, aby mohl býti živ, nemohl by ani pracovati.

Že se mzda za práci řídí nabídkou a poptávkou dělníků, není prý nespravedlivo, poněvadž když se dělníku nelíbí na jednom místě, jest svoboden, může jíti jinam.

Tak liberalismus rozdmychal na poli národohospodářském boj všech proti všem a těšil lidstvo blahými nadějemi, že když v tomto boji všichni uplatní své síly a schopnosti pokud možno nejvíce, všichni se dodělají pokud možno největšího blahobytu a všem bude na zemi velmi dobře.

Ale naděje ty zklamaly.

Liberalismus tvrdil, že káže naprostou svobodu, a zatím zavedl do společnosti lidské otroctví, hnusnější pohanského. Liberalismus hájí obecnou konkurenci a tvrdí, že se jí dodělá lidstvo nejlepších a nejlacinějších výrobků Zkušenost však dokazuje, že se dodělává nejhorších, a proto také nejdražších. A mimo to, může konkurovati chuďas s boháčem? Může konkurovati s továrníkem, majícím dobré a drahé stroje, živnostník, jehož hlavním strojem jsou jeho ruce? Nemůže. Tu rozhoduje kapitál, a proto se zove liberalismus také kapitalismem.

Liberalismus tvrdí, že má dělník dostati aspoň minimální mzdu, aby mohl žíti; ale jak různé byly a jsou názory, mnoho li člověku k životu stačí nebo nestačí! — Liberalismus tvrdí, že stanovením mzdy dle nabídky a poptávky dělnictva nečiní se dělnictvu křivda, poněvadž, když se dělníku nelíbí, jest svoboden, může jíti do práce jinam. Avšak jak často osvědčilo a osvědčuje se dosud, že to není pravda, že dělník jinam jíti nemůže, poněvadž pro něho jinde práce není! — Liberalismus najímaje dělníky, počíná si úplně dle své zvůle, a kdyby dělník chtěl prácedárci stanoviti na denní spotřebu tolik, co prácedárce stanoví jemu, zajisté by tomu ani věřiti nechtěl, a domníval by se, že si z něho tropí žerty. Liberalismus to učinil, že na př. v přádelně na bavlnu pracovalo přes 1000 dělníků 12 hodin denně a že svobodný dělník dostával týdně 4 zl. 12 kr., ženatý 3 zl. 76 kr. a žena svobodná 2 zl. 34 kr. A možno, že je tak na některých místech dosud. Liberalismus to byl, že v jiné přádelně pracovalo se dnem i nocí, takže se dělnictvo střídalo, a mzda jejich obnášela 5—7 zl. a mzda tkalců 3—5 zl. V téže přádelně pracovaly také dítky pod 14 roků od páté hodiny ranní do 3 hod. odpoledne, pak šly do půl 7 do školy, na to opět do továrny. Liberalismus vyloudil nelidskému továrníku chloubu: „Já u svých stavů vidím nejraději matky, které mají hodně dětí, poněvadž takové musí pracovati pilně a pozorně, aby své děti uživily.“ Liberalismus byl příčinou, že v Londýně na tisíce šiček pracovalo za několik haléřů 16 i více hodin denně, aby se jen zachránily před hladem a hanbou. A kdo jest s to, aby vypsal a vylíčil všecku bídu, kterou přivedla do společnosti lidská nestvůra, která má tak krásné jméno liberalismus!

Nelze se tudíž diviti, že proti němu povstal bojovník nový, socialismus. Uvažujme tedy o socialismu. Dle socialismu jest hlavní příčinou bídy ve společnosti lidské to, že ohromná část jmění, téměř všecky předměty výrobné: pozemky, doly, továrny a jiné závody, nachází se v rukách jednotlivců, jest majetkem soukromým. To má býti úplně změněno, poněvadž prý majetek soukromý není nic jiného než krádež. Vždyť právním důvodem k nabytí majetku, tak soudí socialismus dále, jest jediná práce. Co si člověk přivlastní bez práce, to vlastně krade. Jak mnoho jest boháčů, kteří nepracují nic, a kteří mají rozsáhlé statky! Řekne se, že je zdědili. Ale ani dědictví není práce; proto i statek zděděný jest vlastně krádeží.

Z té příčiny, jako má býti zrušen majetek soukromý, má býti zrušeno také právo dědické a veškerý majetek, zejména pole, lesy, pozemky vůbec, doly, továrny, dráhy a pod., mají náležeti společnosti.

Jaká jest tato společnost, v tom se socialisté neshodují. Někteří jí rozumějí jednotlivé obce, které se prý budou řídit a spravovati samy, bez vlády, jiní jí rozumějí národ, jiní stát, jiní lid; dle toho rozeznáváme socialismus anarchistický čili anarchismus, socialismus národní, socialismus státní a socialismus demokratický.

Jako prý náleží veškerý majetek společnosti, tak jí také náleží podnikati a prováděti veškerou práci. Socialismus chce nadělati ze všech lidí jenom dělníky, kteří v různých dobách, snad i hodinách, budou konati různé práce

Poněvadž dle socialismu pracuje celá společnost čili prácedárcem není jednotlivec, nýbrž společnost, náleží také celý výtěžek práce nebo zisk společnosti; proto nebude nikdo více pracovati za mzdu, a práce za mzdu odpadne úplně. Jest také dle socialismu člověka úplně nedůstojno, práci buď svého těla nebo ducha prodávati za peníze, pracovati za mzdu. Když pak výtěžek práce nebude náležeti jednotlivcům, nýbrž přidělí se celé společnosti, budou z práce těžiti všichni a bude dobře všem.

Poněvadž socialismus přičítá majetek, práci, výtěžek práce společnosti, tedy všude a ve všem hájí společnost naproti jednotlivci, a poněvadž společnost se latinsky jmenuje societas, dostal toto jméno.

Jisto jest, že socialismus schvalovati nelze. Na př. soukromý majetek není žádnou krádeží, všichni lidé nemohou býti dělníky, společnost by musila býti zároveň dělníkem a prácedárcem a j. Jisto jest, že socialismus ve společnosti lidské natropil a tropí dosud zhoubu a zkázu mravní. Ale když uvážíme jen oněch několik slov dříve připomenutých o zhoubných následcích liberalismu, jest patrno, že byl socialismus liberalismem takořka vydupán. I to možno právem tvrditi, že vystoupení socialismu proti liberalismu bylo dílo dobré, že první šiřitelé měli vůli dobrou a srdce lidské; ale jisto též, že se socialismus jako liberalismus časem velice zvrhl.

Srovnáme-li hlavní, základní věty liberalismu se socialismem, poznáme následující: Liberalismus praví: Hlavní věcí jest jednotlivec, společnost jest věcí podřízenou; socialismus dí: Hlavní věcí jest společnost, jednotlivec vedlejší. Liberalismus: Majetek soukromý jest třeba hájiti, ano i ty věci, které dosud náležejí společnostem, zejména náboženským, mají býti pozměněny v majetek jednotlivců; socialismus praví: Majetek soukromý jest krádeží a veškeren majetek soukromý má býti proměněn ve společenský. Liberalismus hájí práci jednotlivců a za mzdu, socialismus práci nebo výrobu, konanou jednotlivci a práci za mzdu jako nespravedlivou a člověka nedůstojnou odsuzuje. Liberalismus přičítá výtěžek práce jednotlivcům, socialismus společnosti.

Z toho patrno, že liberalismus a socialismus jsou k sobě v základních hlavních náhledech na poli národohospodářském v poměru až protichůdném, poněvadž co liberalismus tvrdí a hájí, to socialismus popírá a vyvrací.

Ačkoliv toto vše jest pravda, jsou liberalismus a socialismus nerozlučně spojeni, takže kde se objeví jeden ve své síle, dostaví se s ním ihned také druhý. Dosvědčují to dějiny.

Již bylo připomenuto, že byl socialismus liberalismem takořka vydupán. Ale z toho neplyne, že liberalismus jest otcem socialismu.

Všimněme si jenom moderních pohlavárů socialismu! Nemají svůj soukromý majetek, domy, villy a pod., a to někteří hodně veliký? A připustí a souhlasí s tím, kdyby jim někdo řekl, že to vše nakradli, jak oni tvrdí o jiných? Nikoliv. Socialista odsuzuje soukromý majetek jen tak dlouho, dokud sám mnoho nemá. Jakmile však dodělal se značnějšího jmění soukromého, stává se ve společnosti liberálem, kapitalistou, majetek soukromý hájí. Proto kdyby se socialismus jednou vyšinul do takové výše, na jaké byl a někde dosud jest liberalismus, jisto jest, že by socialismus vydupal liberalismus.

Mimo to, čím balamutí socialisté moderní zejména chudinu? Těší ji, že přijde doba dělení pozemků, statků, panství, kde se zmocní panských domů a paláců, seberou jmění, zejména církevní, a rozdají vše chudým. Ale jest toto vše socialismus? Zajisté že nikoliv. Takové dělení by vedlo k majetku soukromému ty, kteří by jednotlivé části statků urvali; ale majetek soukromý nechce a nehájí socialismus, nýbrž tak činí liberalismus. Proto vidíme, že tento nerozumný a nesvědomitý klam socialistický o dělení panských a církevních statků vlastně dokazuje, že liberalismus a socialismus jsou dva srostlí blíženci a že kde se objeví jeden, tam se dostaví také co nejdříve druhý. — Upozorňujeme výslovně, že socialisté, pokud jsou opravdu socialisty, nikoho dělením statků těšiti nemohou, poněvadž dělení jmění jednotlivcům jako majetek soukromý se socialismu úplně příčí.

Že liberalismus a socialismus jsou srostlí, dokazují také jejich účinky, které jsou vlastně stejné. Liberalismus rozdělil

společnost lidskou na dva tábory, na třídu několika až úžasných boháčů, jejichž jmění jest nejen pro chuďasa, ale i pro člověka dosti zámožného, dobře situovaného, až závratným, a na třídu žebráků, jejichž bída jest i pro chuďasa také až závratná. Zavedl do společnosti lidské stav starého pohanství, kde na př. v Římě byly dvě třetiny obyvatelstva ubohými, bídnými otroky a sotva jedna třetina byla velice zámožných lenochů, kteří ovšem mnohdy byli mravně bídnější oněch otroků. Liberalismus nepozorovaně zničil stav střední úplně.

A co činí socialismus? Socialisté vyškolení a vyložení nestydí se volati do světa veřejně, že kdo chce stavy střední zachrániti, škodí jim a škodí celé společnosti lidské.

Liberalismus zničil stavy střední nepozorovaně, socialismus to považuje a prohlašuje za svou úlohu veřejně. A jest opravdu s podivením, že maloživnostníci a malorolníci o tomto úkole socialismu neuvažují, a přes to, že jim socialismus do očí bije a do uší křičí: „Já vás chci a musím zničiti," přece řadu socialistů ať národních nebo demokratických nebo docela anarchistů rozmnožují.

Tak vidíme, že liberalismus a socialismus jsou srostlí proto, že kde se objeví jeden, dostaví se brzo druhý, a že páchají ve společnosti lidské zhoubné dílo stejné.

Že jsou srostli jako blíženci a souměrně vyvinuti, poznáváme z toho, že mají nejdůležitější vnitřní organismy čili ústrojí úplně stejná Mají totiž stejný mozek, my bychom řekli rozum, stejné srdce, my bychom řekli cit, a stejný žaludek, my bychom řekli snahu.

Mají stejný mozek čili poznání rozumové, učení theoretické. Liberalismus chce všude svobodu, vlastně nevázanost; nehájí této nevázanosti jenom na poli národohospodářském, nýbrž také na poli náboženském. Náboženství jest mu věcí úplně soukromou nebo zbytečnou a pokud úkony náboženské překážejí člověku v práci, docela škodlivou, duše lidské dle liberalismu není, člověk jest jenom lépe vyvinuté zvíře, život věčný není, proto marno a nepoctivo jest těšiti člověka životem věčným a blažeností věčnou. Nebe jest jenom zde na zemi a jest takové, jaké si člověk udělá.

A jaký má mozek v té příčině socialismus? Smutno, až stydno jest opakovati názory různých socialistů o Bohu, o duši lidské, o věčnosti. Právem můžeme říci, že věrouka křesťanská u nich padla celá, a z mravouky nebo z desatera křesťanského hájí přikázání páté a sedmé, ale jenom potud, pokud to prospívá jim; sami naproti jiným neuznávají ani „Nezabiješ" ani „Nepokradeš", nýbrž pro sebe považují za dovoleno vše. Jejich hroznou zásadou jest, že dělník nemá co ztratiti leda okovy, jak volal Dr. David z Mohuče na shromáždění sociálních demokratů v Bukovci dne 10. září 1890; proto vrah císařovny rakouské Luigi Luccheni asi před 10 roky při výslechu docela drze a hrubě řekl: „Kdyby všichni anarchisté konali svou povinnost, jako jsem ji vykonal já, brzy by zmizela měšťácká společnost."

Z toho poznáváme také dále, jaký mají cit čili jaké mají srdce. Všichni bez rozdílu jsou proniknuti neukrotitelnou touhou potříti a zničiti vše, co nesmýšlí s nimi stejně. Odtud ty hrubé nadávky stoupencům všech stran ostatních, odtud to až úžasné sesurovění zejména svedeného dělnictva, odtud ten vyzývavý pohled na každého, kdo má jen poněkud lepší kabát, odtud i to děsné, až nepřirozené vystupování i jejich žen na rozličných schůzích, odtud to děsné počínání při každé příležitosti. Kdo prodělal jen několik schůzí, na kterých proti němu vystoupila řada socialistů, ten dovede povídati, jaký cit mají socialisté, a zajisté každý vyzná, že při prvém jejich vystoupení nechtěl ani věřiti svému zraku a sluchu, že si tak může počínati člověk, který má rozum a cit.

Snad někdo namítne, že si naznačeným způsobem počínají jenom anarchisté. Já však odpovídám: I nejmírnější socialismus musí nevyhnutelně skončiti anarchismem. Kdo pohrdne autoritou nejvyšší, Bohem, nemůže uznávati autority žádné; a jestli tak po nějakou dobu činí, jistě dojde nutně k důsledkům, že neuzná autority žádné. A mimo to. Pozorujme i ty socialisty, kteří dosud protestují proti anarchismu. Dříví do lesa bych nosil, kdybych vám, vy mužové a ženy práce, líčil urážky a hrubství, kterých víře jest zkusiti v životě společenském. Žádný prostředek jim není špatný a ohavný, kterým by nás mohli potupiti, poškoditi, zničiti. A jak se požírají vzájemně! Přečtěte si několik čísel „Práva Lidu“ a „Českého Slova“ a uvidíte, jak se milují socialisté národní a socialisté demokratičtí. Člověk žasne, že může tak vystupovati Čech proti Čechu, dělník proti dělníku, bratr proti bratru.

A cit podobný, srdce stejné má liberalismus. I ten jest hotov zničiti vše, co jest mu v cestě, a to docela dle svého principu, že má každý uplatniti své síly a své schopnosti ke svému prospěchu co nejvíce.

Bezohlednost a necitelnost, výstřední egoismus je na obou stranách, jen s tím rozdílem, že socialismus cení své hrozné zuby nahoru, proti pánům, a liberalismus dolů, proti třídě pracující, chudší, jejíž krev nemilosrdně střebá a až i kosti se zvláštní rozkoší vyssává.

A ohledejme ještě třetí ústrojí našich blíženců, snahu, nebo jak oni dle své hantýrky důsledně mluviti musí, žaludek. Ten jest jak liberalismu, tak socialismu věcí hlavní. Z čeho slibují lidstvo vyléčiti a co mu chtějí opatřiti? Slibují odstraniti bídu hmotnou a dáti blahobyt časný. O ctnosti, dobru duševním, o hříchu, pravém a jediném zlu není u nich ani zmínky.

A jako jest žaludek jak liberalismu tak socialismu věcí hlavní, tak jest nám také uznati, že jej mají oba neustále prázdný, oba jsou nenasytní. Prohlédněme jenom spisy různých liberálů a socialistů a jejich variací různě zbarvených; nalezneme někde jenom zmínku o tom, že se má člověk zapírati, že se má přemáhati?

Liberalismus to chce od podřízených, socialismus od vyšších, ale pro sebe to neuznává za pravidlo ani prvý ani druhý.

Kdyby některý socialista-dělník slyšel nebo četl slova má, kde pravím, že socialismus má žaludek pořád prázdný, nenasytný, snad by si pomyslil nebo řekl, že si z jejich bídy činím hrubé žerty. Ale uvažme, nejsou opravdu mnozí dělníci, kteří čím více mají, tím více utrácejí, a proto také tím více chtějí a žádají?

Jest pravda, že jsou na některých místech poměry dělnictva dosud smutné, ba velmi smutné; ale toho nelze také popříti, že jinde jsou dobré, ba velmi dobré, a že jest mnoho dělníků, kteří svou výplatu v sobotu mají již z veliké části vybranou a ostatní dorazí v sobotu a v neděli, a že právě takoví nejvíce rozmnožují řady socialistů.

Nečiníme tudíž křivdu ani liberalismu, ani socialismu, když pravíme, že jejich mozky, srdce i žaludky jsou úplně stejné, a že přes to, že jsou povahou tak různí, jsou to přece dva blíženci.

Nemůže jinak býti. Vždyť i otec jejich jest týž, jest to otec zvláštní, není rodu ani mužského, ani ženského, nýbrž jest rodu středního, jest to moderní pohanství a jeho inkorporace moderní pohanstvo.

Nechť mi nikdo nenamítá, že hrot tohoto sofismatu, které z řádu grammatického činí závěrek na řád reální, může býti obrácen proti mně, poněvadž otcem učení našeho jest křesťanství a jeho inkorporace křesťanstvo, tedy také bytost rodu středního. — K tomu odpovídám, že otcem našeho učení není ani křesťanství, ani křesťanstvo, nýbrž Kristus, vtělený syn Boží, pravý Bůh a pravý člověk. Takovým otcem se nemůže vykázati ani liberalismus, ani socialismus, nýbrž oba tyto systemy nemohou jíti za moderní pohanství a jeho inkorporaci moderní pohanstvo; tam jest jejich původ, a odtud také jejich zloba a zkáza.

Že oba systemy plynou z pohanství, to patrno z toho, že ani jeden ani druhý pravého Boha neuznávají, a celé dílo bez Boha a bez ohledu na dobu provésti slibují. Člověk, neuznávající Boha pravého, jest pohan.

Ale poněvadž staré pohanství uznávalo aspoň bohy nepravé a hájilo mnohých pravd, kterých liberalismus a socialismus neuznávají, ba kterým se posmívají, na př. že má člověk nesmrtelnou duši, že jest život posmrtný, a to buď šťastný nebo nešťastný, že člověk není jen dokonaleji vyvinuté zvíře, nýbrž že jest bytost, která pochází přímo od Boha, dle pohanů od bohů a j. — není otcem liberalismu a socialismu pohanství staré, nýbrž jest to pohanství a pohanstvo moderní, které jest v mnohých příčinách horší a hnusnější starého. Proto snaha jak liberalismu tak socialismu: Volná škola, volná věda, reforma manželství, odluka církve od státu, kterážto hesla znamenají: Náboženství, zejména katolické, ze školy, náboženství to z rodiny, ano náboženství to z celé společnosti lidské! Tohohle nechtěl ani jen poněkud myslící pohan starý; a

proto vším právem dím, že pohanství moderní, otec liberalismu a socialismu, jest v mnohých příčinách horší než pohanství staré.

Tak mám za to, že jsem dostatečně ukázal, že liberalismus a socialismus, ačkoliv v některých svých principech, a můžeme říci zejména v národohospodářských, základních, jsou nejen různé, nýbrž docela protichůdné, pro své tělo, pro své rodiče a pro své účinky jsou přece jenom blíženci, a to srostlými.

A jako rodiče oněch bratří siamských jezdili po světě se svými zrůdnými syny pro zisk, tak nám jest říci také o moderních pohanech, kteří hájí a šíří jak liberalismus, tak socialismus. Nemysleme nikdo, že šiřitelé liberalismu a socialismu chtějí pomoci jiným; jejich hlavní věcí jest, aby pomohli buď hmotně nebo mravně sobě. Vždyť dobře vědí, že názor jejich v životě praktickém provésti nelze tak, aby se ovoce z něho dostalo všem. Liberalismu jest tuto neúprosnou pravdu a železnou nutnost uznati již proto, že jeho hlavní podmínkou jest kapitál, který jest údělem lidí počtu jen nepatrného. Jen ti mohou býti šťastni. Socialisté ji dokazují sami tím, že sami dosud nevědí, jaká má býti ta skutečnost, která bude vše říditi, jak v ní bude práce rozdělena, které statky mají býti všem společné a j. Mimo to již dva pokusy byly učiněny s takovouto společností. Učinil je francouzský advokát a prokurátor na Korsice, tedy muž potřebnými vědomostmi a zajisté i dobrou a pevnou vůlí nadaný, Cabet r. 1848 v Texasu a brzy na to v Illinois. Prvá osada se téměř ani neujala, druhá se ujala, ano docela vzkvétala. Ale brzy vznikly mezi osadníky spory, tak že ji Cabet sám asi s 200 muži byl nucen opustiti, a ponenáhlu chřadla, až zašla.

Tohle vše pohlaváři socialismu dobře vědí. A když přes to socialismus hájí a šíří jako učení dobré, nemohou tak činiti z jiné příčiny, než z vlastního prospěchu a zisku.

Vidíme tudíž, že ani liberalismu, ani socialismu člověk rozumný hájiti nemůže. Jest pravda, že v nich přes jejich hrozné chyby jest v každém něco dobrého. Ale to dobré s mnohými jinými dobrými vlastnostmi shledáváme v jiném učení na poli národohospodářském, v sociálním učení křesťanském, o kterém bude řeč jinde. Ten budeme hájiti, šířiti a doporučovati zajisté všichni.

Avšak jisto jest, že liberalismus místy dosud velmi krutě vládne. Doba pracovní, otázka o mzdě dosud není upravena, dělnictvo najímáno zcela libovolně. Tyto a podobné otázky nechť jsou upraveny cestou zákonodárnou dle programu strany katolického lidu v Čechách. A našim pánům poslancům jsme zavázáni díky, že pracují, aby program ten proveden byl, zejména aby do starobního pojištění pojato bylo dělnictvo vůbec, ne jen tovární, jak chtějí socialisté, ano i maloživnostníci a malorolníci.

Ale čiňme v té příčině také sami, co učiniti můžeme. Za tím účelem jsou velice důležity spolky charitativní, křesťanské lásky, které se vztahují nejen na přátele, nýbrž i na nepřátele. Zejména jsou velice důležité konference sv. Vincence. A požehnány buďtež kroky každého Vincenciána, který se ubírá a vstupuje do příbytků bídy. Pomocí tělesnou často získá duši. Ty zakládejme a podporujme.

Rovněž jest nám uznati, že jest úžasně rozšířen socialismus. I ti socialisté přes to, že nám spílají a zničiti nás chtějí, jsou našimi bližními. Mám za to, že veliká část jich jest svedena, poněvadž vůdcové socialismu a jejich náhončí je do svých řad násilně nutí, v nich je bludnými a lživými sliby udržují a proti všemu. co se Boha, náboženství, církve katolické týká, nesvědomitě štvou. Takových obětí svedených není možno získati jinak než poučováním a vybízením do katolických spolků a sdružení, kde se poučování to děje.

Proto zajisté chvályhodno jest, že na mnohých místech spolky a sdružení katolické jsou; ale politování hodno jest, že na přemnohých místech pro tuto věc, v dobách našich velice důležitou, jest porozumění malé nebo docela žádné. Má-li práce spolková a organisační vésti k cíli, jest nevyhnutelně potřebí, aby se prováděla důsledně a soustavně všude. Bude-li jen sporadickou, k cíli konečnému nepovede.

Jest pravda, že na některých místech není dosud půda pro organisaci připravena; ale z toho nenásleduje, že by se tam vůbec organisovati nemělo, nýbrž že se tam má půda připraviti. Když rolník chce z jara nebo na podzim síti, a má půdu nepřipravenu, neřekne: „Já síti nebudu“, nýbrž musí se přičiniti, aby si půdu připravil. Podobně jest jednati v příčině organisace. Prostředkem, kterým se půda na organisaci katolickou připravuje, jest šíření dobrého katolického tisku. Proto nechť tohoto vhodného a vydatného prostředku chopí se každý, a heslem naším budiž: „Nechť do budoucího sjezdu není ani jedné obce, kde by nebyl buď katolický spolek nebo aspoň volné sdružení!“

Avšak stojíme jedním faktem, který jest účinkem liberalismu i socialismu, na odiv před celým nekatolickým, nekřesťanským a pohanským světem; jest to zabrání území Apoštolské Stolice čili papežského státu. V něm jsou soustředěny zásady liberalismu i socialismu: liberalismu, že území to z tak zvané mrtvé ruky vyrváno; socialismu, že nebylo rozděleno jednotlivcům, nýbrž ponecháno státu. A neblahý tento stav trvá již 38 roků, a není naděje, že v dozírné době se někdo sv. Otce v této příčině účinně ujme. Víme, že sv. Otec jest hlavou církve Kristovy také bez území; víme, že vážnost jeho ani před Bohem ani před rozumným světem neutrpěla; ale víme také, že toto území Svaté Stolici po právu a spravedlnosti náleží a že bylo Apoštolské Stolici podporou a zdrojem v její blahodárné činnosti pro osvětu a vzdělanost a pro spásu všech národů, zejména pohan-

ských. Nechť o tomto stavu neblahém, který v církvi dosud nikdy tak dlouho netrval, soudí kdokoliv jakkoliv; my zajisté všichni hájíme zásady práva a spravedlnosti: „Cuique suum“, každému, co mu náleží; a proto zajisté všichni toužíme po tom, aby tento liberalisticko-socialistický vřed co nejdříve byl vyléčen, a aby Svaté Stolici její území vráceno bylo.

Poněvadž pak Svatá Stolice tímto zabráním ve své činnosti ke škodě náboženství katolického jest seslabena, přičiníme se, abychom dobrovolnými příspěvky každý dle možnosti tuto škodu zmírnili. Kéž by slova má s náležitým porozuměním pronikla zejména do příbytků katolíků zámožných!

Avšak má-li práce naše býti opravdu užitečna, má-li vésti k cíli, jest nevyhnutelně potřebí jednoty v nás Každé rozdělení seslabuje a hubí. My zejména máme dokazovati, že známe pravidlo života katolického: Jeden druhého břemena neste, abyste naplnili zákon Kristův. Proto si važme každého, kdo s námi pracoval a pracovati chce; neodmítejme nikoho a nepohrdejme nikým. Zrádců ve svém středu netrpme, nebo ti škodí všude nejvíce; ale dobře uvažme a rozvažme, než bychom chtěli něhoho z tak černé nepravosti viniti. Možno, že i přes to přese všecko sami se toužených výsledků své práce nedočkáme, ale připravíme aspoň půdu svým nástupcům, a odejdeme jednou s bojiště s tím vědomím, že jsme učinili, co jsme učiniti měli a mohli, a s takovým vědomím odchází, umírá se dobře.

Po této s velikým zájmem sledované a s nadšením přijaté řeči přednesl p. řečník tuto

resoluci:

„1. V uvážení, že jak liberalismus, tak socialismus demokratický společnost lidskou podvrací v základech, poněvadž ji oba připravují o statky duchovní úplně, a v ohledu hmotném liberalismus třídu pracující nelidsky vyssává, socialismus pak nemožnými nadějemi nesvědomitě klame: katolíci československští na IV. všeobecném sjezdu v Praze shromáždění odsuzují po zásluze tyto oba neblahé zjevy stejně a šířiti budou dle svých sil sociální nauky křesťanské.

2. V uvážení, že liberalismus na různých místech dosud vládne, zejména že otázky o době pracovní a o mzdě rozřešeny nejsou, z čehož povstávají neblahé stávky; že místo pracovních sil mužských brány jsou lacinější síly ženské nebo dělnictvo nedospělé; že mnohý člověk těžce pracující nejen lehkomyslný, nýbrž i přičinlivý a spořivý, podílem k stáří mívá žebráckou hůl a bývá obtíží obci: žádají katolíci českoslo-

vanští na IV. všeob. sjezdu v Praze shromáždění, aby tyto všecky otázky ve smyslu programu strany katolického lidu v Čechách cestou zákonodárnou pokud možno nejdříve náležitě byly upraveny, obzvláště aby starobní pojištění bylo zavedeno, a to nejen pro dělnictvo tovární, nýbrž i pro dělnictvo veškeré, jakož i pro maloživnostníky a malorolníky. Panující bídu v třídě pracující budou katolíci mírniti zakládáním a zdokonalováním spolků charitativních, zejména konferencí spolku sv. Vincence.

3. V uvážení, že demokratický socialismus úskočně katolický dělný lid do svého tábora vábí, ano místy docela násilně strhuje a na schůzích nepravdivými a lživými řečmi proti Bohu, církvi, státu a všemu stávajícímu pořádku štve — proti kterémužto nesvědomitému řádění jiného vhodného prostředku není než lid tento ve spolcích a sdruženích katolických organisovati a poučovati: katolíci na sjezdu shromáždění vyslovují zasloužený dík všem, kdo v tomto smyslu pracovali a pracují; ale nemohou zamlčeti také podiv a politování, že jest v Čechách dosud značný počet obcí, buď téměř zcela nebo aspoň velikou většinou katolických, kde se v tomto ohledu dosud pracuje velmi málo, nebo se tam neděje docela nic. Heslem všech katolíků v Čechách budiž: Nechť není do budoucího sjezdu ani jedné obce v Čechách, kde by nebyl zřízen buď katolický spolek nebo aspoň volné sdružení.

4. V uvážení, že jen na společném základě škodlivých zásad liberalismu a socialismu Apoštolská Stolice jest zbavena území, které jí jako majetek její a celé katolické církve po právu náleží, čímž její blahodárná práce o pravou osvětu, vzdělanost a spásu národa jest seslabena a podlomena; v uvážení, že jest to ku potupě této církve před všemi národy nekatolickými, a že tento neblahý stav trvá již 38 let, čehož dle svědectví dějin nebylo dosud nikdy, a že odnikud nekyne naděje, že někdo z lidí v době dohledné Svaté Stolice se ujme a jí k jejímu právu po spravedlnosti dopomůže: prohlašují tíž katolíci, že tuto hotovou událost, zavedenou via facti, neuznávají za právoplatnou, nýbrž že hájí proti socialismu pravdu, že jest veškerý majetek, proto také majetek Apoštolské Stolice, svatý a nedotknutelný. Škodu, která z tohoto neblahého stavu pro církev i víru plyne, budou hleděti zmírniti příspěvky dobrovolnými, a jest jejich vřelým přáním, aby tak učinili všichni, zejména zámožní katolíci celého světa.“

Když resoluce tato jednohlasně byla přijata, ukončil p. předseda schůzi, po níž účastníci odebrali se k adorační hodině od 6—7 hodin v seminářském chrámu Páně sv. Salvatora.

NB. O sjezdu eucharistickém, který započal v pondělí odpoledne a zakončen byl v úterý dopoledne, podáváme zprávu na jiném místě.

V pondělí večer

konala se v 7 hodin

II. Slavnostní schůze.

Ač celé odpoledne konány schůze odborové za překvapující veliké účasti, dostavil se na slavnostní shromáždění takový nával účastníků, že pro jeho označení lze použiti jen slov „nabitý sál". A tato massa nadšeného obecenstva setrvala až do poslední minuty.

Na podiu předsednickém zasedli kromě Jeho Eminence nejd. pana kardinála pražského, ndp. pp. biskupů Dr. Doubravy, Hůlky, Brusáka, Dr. Frinda, též Jeho Excellence nejdůst. pán knížearcibiskup olomoucký Dr. František Bauer, opat Zavoral, kanovník olomoucký Dr. Ehrmann, dále předseda Dr. Hruban s oběma místopředsedy: hrabětem Ferdinandem Chotkem a Dr. M. Kovářem, hr. Vojt. Schönborn, četní katol. poslanci, mezi nimi též Šilinger, Jílek, Šachl, Prokop, hrabě Jaroslav Thun-Hohenstein; dále byli mezi přítomnými hr. Jan Lažanský, hraběnka Clam-Martinicová atd. atd. Jeho Excellence kníže-arcibiskup Dr. Bauer uvítán byl bouří potlesku, a shromáždění zapělo při jeho příchodu píseň „Bože, co's ráčil".

Předseda Dr. Mor. Hruban, zahájiv schůzi, s radostí konstatoval, že jak v sobotu, tak i v neděli a v tento den je sjezd tak četně navštíven. Vítá srdečnými slovy Jeho Excellenci knížete-arcibiskupa olomouckého, jemuž shromáždění provolávají hlučné „sláva", oceňuje vzácné jeho vlastnosti a děkuje mu za velikou péči, kterou věnuje českým snahám kulturním i národním. Vítá též prvního místopředsedu hraběte Chotka, jakož i nově přibylé poslance katolické. Všichni akklamováni hlučným voláním „slávy".

Po té ujal se slova I. místopředseda hrabě Ferdinand Chotek a pravil toto:

„Velectěné shromáždění!

Mám za svou povinnost vysloviti uctivé díky za vzácné vyznamenání a velkou čest, které se mně dostalo tím, že slavný sjezd ráčil mne zvoliti za prvního místopředsedu. Lituji toho, že

mně nebylo popřáno ihned po volbě vzdáti povinný dík — avšak včerejšího dne bylo mně předsedati valné schůzi katolicko politické jednoty na českém Pošumaví, již dávno na tento den ustanovené. Přiznávám se, slavný sjezde, že přikládám veliký význam činnosti jednot venkovských, neboť z venkova doplňuje se obyvatelstvo velikých měst. Jak se lid na venkově připravuje, takový přichází do měst. A tato četná návštěva slavného sjezdu z větší části obeslaného venkovany jest zajisté výsledkem činnosti venkovských katolických jednot. I naše Šumava jest četně zastoupena, a přináším slavnému sjezdu bratrský pozdrav katol.-politické jednoty na českém Pošumaví s přáním hojného zdaru a Božího požehnání."

Po tomto s nadšením přijatém pozdravu promluvil J. Excellence nejd. pan arcibiskup Dr. Bauer. Poděkovav za srdečné uvítání, jehož se mu dostalo, vzpomíná dob, kdy jako professor theologické fakulty a jako ředitel k. a. semináře dlel v Praze a vedle jiných památností pražských zejména též památnou klenotnici u Kapucínů na Hradčanech navštěvoval. V překrásné promluvě přirovnává pak k této skvělé klenotnici duši lidskou, a pronáší přání, aby lid náš klenot sv. katolické víry věrně si zachoval. Klenotnice loretská — dí — svědčí o veliké obětavosti národa českého pro čest Boží; i jest třeba, bychom my, potomci dárců loretských, obětovali též Bohu klenoty, a to klenoty ještě vzácnější: duše, vybroušené náboženstvím a mravností. Výstava naše jubilejní dokazuje, jak vybroušen jest duch po stránce umělecké a technické; nechť tedy i v náboženském a mravním směru spěje stále výše! Bylo by pak dobře — tak praví — by se u nás nebojovalo palcátem, nýbrž zbraněmi ducha, a jsem přesvědčen, že tím bychom života tohoto nemařili a život věčný získali. (Hlučný potlesk.)

Předseda Dr. Hruban děkuje J. Excellenci za otcovská slova ta a sděluje, že se omluvili moravští posl. Zeman a Žampach, blahopřejné telegramy pak že poslali arcibiskup ze Lvova Dr. Bilczewski, hr. Fr. Thun, král. kapitola olomoucká, hrabě Belcredi, svob. pán Hrubý z Jelení, biskup Czechowicz z Přemyšlu, Jan kníže Schwarzenberg, hr. Sylva-Taroucca, svět. biskup Wisnar, arcibiskup Theodorovič, Dr. Josef Pospíšil, hr. Logotheti, poslanci Kuchynka, Rud. Pilich, Šrámek, Ševčík, starosta Procházka z Drahotuš, děkan Hynek z Drahotuš a j.

Po té udělil slovo slavnostnímu řečníku říšskému poslanci Václavu Myslivcovi, jenž uvítán hlučným posleskem promluvil takto

o křesťanském socialismu:

Vaše Eminencí! Nejdůstojnější páni biskupové! Velectěné shromáždění!

Tento IV. sjezd katolíků československých jest okázalým a důrazným protestem proti zásadě: Náboženství jest věcí soukromou! Zásada ta hlásána jest živly a směry, až do nedávna výlučně panujícími ve veřejném životě našeho národa. — „My si náboženství vážíme, je nám věcí posvátnou, ale nesouhlasíme s jeho zatahováním do veřejného života.“ Tak a podobně zněly fráze. Bohužel ozývala se zásada ta i tam, kde uzřeli jsme tu a tam státi i kněze, některého ještě s kolárkem, některého již bez něho. — Nuže, sjezd tento, celý jeho průběh, všecky jeho řeči, snahy, tužby a cíle vyznívají v jeden mohutný projev, a ten zní: Náboženství není jen věcí soukromou, ono jest věcí celého, tedy i veřejného života, jest věcí národní i sociální.

Význam náboženství v životě národním psán jest na stránkách českých dějin. Tentýž dějepisec národa českého, Palacký, který hned v prvním díle svých „Dějin“ praví: „Že Čechové unikli osudu Obodritů, Luticův, Ratarův a jiných pokrevenců svých, za to nejvíce děkovati mají svému včasnému a upřímnému pokřesťanštění“ — a opět tento dějepisec, který, ač nekatolík, o sv. Cyrillu a Methoději napsal, že „zasloužili sobě zvláště vroucí a věčné díky veškerého potomstva českého“ — tentýž Palacký roku 1873 v Ražňově, v době, kdy se u nás počal šířiti náboženský nihilismus, prohlásil: „Já sám odsuzuji nelidské si počínání těch, kteří horem pádem stojí na tom, aby mravní základové v člověčenstvu, tedy i v národě našem, porouchání byli. Bez těch hyne každá společnost, tedy i národ. Toliko na přesvědčení mravném, toliko na základech náboženských možno nám postupovati k cíli. Tak to shledáváme na svých předcích, totéž i nám činiti třeba.“

Předmět, o němž mám promluviti, křesťanský socialismus totiž — jest však tím nejdůraznějším protestem proti zásadě: Náboženství jest věci soukromou. Podstata křesťansko-sociálního snažení jest: uspořádati veškeren veřejný, zejména hospodářský život a sociální poměry na základech křesťanství, na zásadách z Kristova učení vyplynuvších.

Není to úkol snadný. Co tu různých sociálních vrstev, co různých zájmů, jaké propasti třeba překlenouti, aby společnost lidská k svornému soužití dospěla. Zejména dnes jest to úkol nesnadný, kdy heslem millionů stal se třídní boj a třídní nenávist. Ale duch lidský, jemuž nedovedly vzdorovati ani hory, propasti a moře, a který nejnověji i sféry vzduchové sobě podmaňuje, nemůže a nesmí se dát od úkolu svého odstrašit, a jako hledal cesty k usnadnění a urychlení styků mezi národy, tak musí i ke sbratření lidstva působiti a poměr mezi člověkem a člověkem na základě spravedlnosti a lásky zbudovati, obnoviti.

Že se to může státi jen za součinnosti náboženství, počíná se uznávati i v kruzích, u nichž jsme uvykli jinou mluvu slýchati.

Tak prohlásil nedávno jeden z vůdců národních socialistů, že k řešení otázky sociální působiti musí vedle národní i idea náboženská. Pravil v té příčině:

„Máme-li dospěti k hluboce založenému životnímu názoru, při němž opravdu, a ne pouze ústy cítili bychom nezbytnost bratrského společného soužití a všeobecné rovnosti, musíme tento názor nechat růst z procítěného názoru světového, vznikajícího v duši i mysli své citlivé, hloubáním o vztazích našeho „já“ a nekonečného vesmíru. Teprve když jsme si uvědomili, jakým nepatrným mravenečkem je každý z nás v neohraničitelném světě, když náležitě jsme si uvědomili, co znamená několik těch let, co tu žijeme, oproti věčnosti, teprve potom cítíme, jak komické je bažit po hodnostech, titulech, slávě a bohatství, jak nespravedlivo je křivdit jiným a jiné — mravenečky stejné, jako my jsme — utiskovat a v duši naší rostou pocity jiné a touhy jiné, krásnější a šlechetnější, z našeho názoru světového i životního tryská pocit bratrské pospolitosti s ostatními, s nimiž osud nás svedl, a vidí se silná, hřejivá touha zpříjemniti jim několik těch let života, co zde žijí, býti jim k radosti a býti jim radostí!“

Tento projev vůdce národních socialistů jen potvrzuje to, co z naší strany, ovšem jasněji, nejednou bylo řečeno, že totiž bratrství bez náboženství jest nemožností. Bratrství předpokládá rodinu a rodina bez otce jest nemožností. Kdyby tudíž sociální demokraté sebe více o bratrství deklamovali, zůstane to planou frází a neuskutečnitelným cílem, dokud nebudou uznávati a ctíti Otce veliké rodiny lidstva, Boha.

Je-li tudíž náboženství nutným spolučinitelem při řešení sociální otázky, pak má náboženství křesťanské tu přednost, že se může vykázati vzácným průkazem způsobilosti. Přispělo ono k rozřešení velikého sociálního problemu, otroctví, kterýžto veliký úkol sociální vložen byl mladému křesťanství již v kolébku. Našlo práci zneuctěnu, člověka pracujícího nedůstojným otrokem. Největší skvrnou pohanského světa bylo, že nejlepší hlavy jeho, učenci a veleduchové hájili otroctví jako věc přirozenou a správnou. Křesťanství počíná však ihned lámati okovy otroctví a stanovisko jeho vystihuje sv. Chrysostomus, když píše: „Bůh nestvořil žádné otroky, nýbrž Adama a Evu, oba svobodné; jen jedno jest otroctví, a to jest otroctví hříchu.“ — Přes 300 usnesení sněmů církevních, synod a papežských nařízení vydáno bylo ve středověku ve prospěch otroků. Hermes v den svého křtu propouští na svobodu 1250 svých otroků, Chromatius 1400; tento vysvětluje, proč tak činí: „Nesluší se, aby dítky Boží byly otroky lidí.“ — Propouštění otroků na svobodu dálo se ve chrámě — před oltářem! Pějí-li proto dnes mnozí „Buď práci čest!“ ale současně hlásají nenávist oltáři, jednají nedůsledně a nesprávně. Ano, čest patří práci, ale zároveň také čest oltáři, před nímž padala pouta otrocká — čest křesťanství a církvi.

Požehnaným lze nazvati působení křesťanství ve směru sociálním pro všecky další časy. Jen hrubá neznalost dějin nebo

úmyslné zatajování a zkrucování dějinných fakt mohly zaviniti, že sociální demokracie dnes hlásá, že katolická církev prý odkazovala uhnětené sociální třídy na věčnost, těšila je směnkou na nebe za útrapy vezdejšího života. Tvrzení to je historickou lží a celá činnost církve svědčí proti němu. Církev na příklad také hlásala a hlásá, že v blažené věčnosti nebude nemocí a bolestí a že „Bůh setře všelikou slzu z očí jejich". Podle toho by také byla mohla říci nemocnému: Počkej se svým utrpením až po smrti, tam ho budeš zbaven. Církev to však nečinila, naopak, zakládala nemocnice a pečovala o trpící, a nejlepší své syny a dcery vyslala a dosud vysílá k lůžkům nemocných. Sociální demokracie nemůže se vykázati jedinou takovou obětavou duši, Milosrdnou sestrou, naopak je ještě za všecku obětavost jejich tupí a pronásleduje. — Jako v charitativním tak i v sociálním směru neodkazovala tedy církev jen na věčnost, ale vyvíjela veliko'epou činnost o blaho lidu. Církev, která spravedlnost zařadila mezi ctnosti kardinální, která mezi hříchy do nebe volající zařadila zadržování neb ujímání mzdy dělníkům a utiskování chudých, vdov a sirotků — ta církev věru nepotřebuje hájiti se proti křivé výtce, jakoby nepracovala k sociálnímu povznesení pracujících tříd.

Pravdu měl proto vynikající sociolog Vogelsang, když napsal: „Katolicismus byl vždy pamětliv, že obětí a naukou Kristovou nejen může dosaženo býti posmrtné spásy člověka, nýbrž že i pozemský život křesťanských národů posvátným vlivem křesťanství má se státi důstojnou přípravou k věčnosti. Nikoliv náhle aniž násilím zlomilo křesťanství okovy otroctví, nýbrž neúnavnou duševní prací k tomu působilo, aby spravedlnost a láska stále více stávaly se pravidlem mezi lidmi, bezpečnost nižšího před vykořisťováním mocnějšího by stále se zvětšovala a obě strany tak na vnitřní důstojnosti získávaly. Krok za krokem následoval stát a společnost blahodárného působení církve ve svých zákonech a zřízeních, až po celé oblasti katolického křesťanství nikdo neodvážil se vysloviti frivolní větu, že existuje svobodné právo, neobmezeně nad jinými vládnouti a je, ženy i dítky jejich, k nepřiměřené práci užívati lze."

Francouzská revoluce přivodila obrat i v životě hospodářském, a od ní datuje se počátek éry novodobého kapitalismu. Prohlásila sice ve všech směrech životních vládu svobody, ale to byla svoboda jen zdánlivá, svoboda peněžnických velmocí a poroba malého lidu. Národní shromáždění francouzské nestydělo se velebiti svobodu a současně proklamovati drakonické zákony proti lidu. Dne 17. června 1791 vydalo zákaz: „Sdružování průmyslového dělnictva, jakož i každé sdružení osob totéž řemeslo provozujících, za účelem podporování domněle společných zájmů jest atentát na svobodu a lidská práva a tresce se pokutou 500 liber a odnětím volebního práva na 1 rok."

Celí zkoprnělí zůstali nad tím státi proletáři, kteří za vedení Marata na revoluci se účastnili a Marat sám ve svém listě „Příteli Lidu" stěžoval si do tohoto obratu následovně: „My byli všude,

kamkoliv nás nebezpečí volalo, hotovi vycediti svou krev k vaší obraně; plné tři měsíce snášeli jsme ustavičné útrapy namáhavého tažení, vydáni po celé dny slunečnímu úpalu, hladu a žízni, kdežto boháči, ukryti ve svých podzemních sklepeních, vylezli teprve po dobách krise, aby se zmocnili velení, čestných míst a veřejných úřadů."

V témž listě uveřejněný Spis „18.000 chudých" žaluje: „Špatný byl by to zisk, svrhnouti šlechtickou aristokracii a podlehnouti aristokracii — peněžní." Stalo se však přece tak, a z Francie razí si kapitalismus dráhu světem. V Anglii dochází ke krutému pronásledování kapitalismem strašně zotročeného dělnictva a trestáno spolčování dělnictva za účelem hájení zásady evangeliem posvěcené: Hodenť jest dělník mzdy své! Také u nás zahájena éra josefinská, pronásledována církev, rozpouštěny spolky a bratrstva a současně podporováno vše, co proti dělnictvu čelilo a vládě peněžníků prospívalo. V roce 1848 dochází sice ke zrušení roboty, ale současně vydáno rolnictvo na pospas kapitálu, takže si bohužel dnes při 60letém jubileu zrušení roboty právem stěžuje na robotu novou, kapitalistickou. Také proti živnostnictvu bojuje liberalismus svobodou živností, rozpuštěním cechů a všude zjednává nadvládu velmocem peněžnickým.

Po stoletém neobmezeném panství kapitalismu dosahuje moc jeho výše závratné. Marnotratnému synu z evangelia podobá se společnost dnešní. V domě otcovském, pod záštitou křesťanství se jí znelíbilo, proto jej opustila. A nyní dělá pasáka vepřů ve zlatě se hrabouciho kapitalismu a provozuje tanec před zlatým teletem. Marnotratný syn vzpomínal, že v domě otce jeho i poslední služebník má všeho dostatek a on v cizině trpí nouzi. Ve společnosti křesťanstvím ovládané i ten poslední člen její měl zajištěné živobytí; za dnešní vlády kapitalismu, Kristu se odcizivši úpí společnost pod vládou zlatého telete. Židovstvo kraluje světu, protože kraluje zlatu, a křesťanská společnost otročí. Nyní, když zotročilo židovstvo a novodobé pohanstvo lid hmotně, chce jej zotročit ještě duševně, a zimničně usiluje o vyvrácení křesťanství z kořene, aby tak ctitelé zlatého telete svou vládu plně sobě pojistili. Volná Myšlenka, Wahrmund, Hock a všichni protikřesťanští bojovníci ničím jiným nejsou, než loutkami na drátkách kapitalismu. Orgán vídeňské bursy, „N. Fr. Presse", je současně nejhorlivějším osnovatelem a podněcovatelem protináboženského tažení.

Ale již také vycházejí na obzoru červánky lepší budoucnosti. Marnotratný syn, Kristu se odcizivší společnost, touží po domu otcovském. U nás šlechetný kněz Procházka, v Rakousku nedoceněný sociolog Vogelsang, v Německu biskup Ketteler, v Anglii kradinál Manning již ve století devatenáctém vztyčují pochodeň zásad křesťanských v sociálním rozvratu. Korunou jejich jest Lev XIII., veliký papež dělníků, svou světoznánou encyklikou, a ke všem těm stejně vřele připojuje se i nynější hlava křesťanstva Pius X. a vydává heslo: Omnia instaurare in Christo — vše obnoviti v Kristu. Jim není náboženství věcí soukromou, ale zá-

kladem společnosti a jejího sociálního zřízení chtějí je míti. Také praktická sociální činnost již se jeví. Všude, kde katolíci v zákonodárných sborech nabyli jistého vlivu, uplatňují jej co nejvydatněji na poli sociálně-politického zákonodárství. Katolické centrum v Německu razí cestu sociálnímu zákonodárství, katolíky ovládaná Belgie povznáší liberalismem zuboženou zemi, katolické živly v Rakousku zahajují činnost nemocenským a úrazovým zákonodárstvím, a nyní, kdy sesíleni počtem vstupují křesťanští poslanci do parlamentu, prvním jejich krokem jest starobní a invalidní pojištění lidu. Socialisticko-demokratičtí poslanci ve Francii starají se o protináboženské štvaní, v rakouském parlamentě utíkají při hlasování o stomillionovém návrhu na starobní pojištění pryč. Tak se v praxi jeví sociální činnost katolíků a sociálních demokratů Platí tu slovo evangelia: Po ovoci jejich poznáte je.

Končím. Nenavrhuji žádné resoluce, ale prosím, abyste odcházeli z tohoto sjezdu s pevným předsevzetím, přispěti každý k vybudování pevného šiku katolíků, a umožnili tak tím blahodárnější činnost na poli sociálním v budoucnosti. Dělník do organisace křesťanského dělnictva, rolník do Sdružení katolických zemědělců a Hospodářského sdružení, živnostník do sdružení katol. živnostníků! Organisaci katolických akademiků chraňme a pěstujme ji jako zřítelnici oka svého, nezapomínejme organisace křesťanských žen a v Sdružení katolické intelligence nechť nám vznikne zdatný voj katolických průkopníků. Jestliže katolický dělník neohroženě hlásí se ke kříži Kristovu, ač za to celý Boží rok snášeti musí ústrky a potupu, co je to za intelligenta, který bojí se přiznat barvu a má prapor schovaný v kapse? Ven s praporem jako kapesník v kapse schovaným, ať je opravdovým praporem! Svorný a nadšený byl tento sjezd, velikolepým projevem rostoucí uvědomělosti katolické a bude zajisté dobrým znamením pro budoucnost. Lid křesťanský všech stavů jde svorně se svým kněžstvem a se svými biskupy slavné budoucnosti vstříc! Zajisté ku blahu milého národa našeho a všech vrstev lidu.

Dlouhotrvající potlesk byl odměnou panu řečníkovi za jeho obsažnou, krásnou řeč. Pan předseda poděkovav mu za ni srdečně, požádal druhého slavnostního řečníka dp. Josefa Rybáka T. J., by promluvil o tom, že

náboženství křesťanské jest i náboženstvím budoucnosti.

Řeč jeho zněla takto:

Vaše Eminencí! Nejdůstojnější pánové! Velectěné shromáždění!

Náš věk je zvyklý na pokrok. Ký div, že se ho zmáhá nespokojenost s institucemi, které se vydávají za dokonalé a nezměnitelné? V očích moderního intelligenta stává se i nábožen-

ství katolické pouhou etapou, fásí v povlovném vývoji té skupiny představ, již nazýváme náboženstvím, fásí, která čím dále tím více snad se blíží pravdě, je snad lepší než dřívější fáse, ale může ustoupiti něčemu ještě lepšímu, vytouženému, aspoň věříme-li slovům moderních reformátorů, náboženství budoucnosti.

Thema, o němž pojednati mám, je tak filosofické, že, rozebéřeme-li je jen poněkud, nemůžeme zůstati na povrchu obyčejného proudu myšlenkového — nesnáze, jakých ovšem naši odpůrci, kterým záleží jen na lichých frázích, nemají — a thema tak obsáhlé, že za krátkou dobu lze podati toliko jakýs náčrtek věci.

I pojednám nejprve o tom, že nauka o nezměnitelnosti katolického náboženství nemá do sebe nic podivného, zvláštního, zarážejícího, a potom, že skutečně náboženství katolické v absolutnosti a nezměnnosti své jest náboženství pravé a pravdivé. — Kultura se mění, musí se tedy i náboženství měniti: tak rozumuje průměrný moderní intelligent; náboženství a kultura jsou mu pojmy příbuzné as jako umění a kultura. I my při svém vyšetřování můžeme vyjíti od této příbuznosti: jen se pokusíme, oč se moderní intelligenti tak zřídka pokoušejí, komplikované a složité ty pojmy si objasniti.

Co je kultura? Co to je, o tom netřeba mi tu se příti, ale jistě jest ve výměru jejím obsažen nějaký prvek, který se odnáší k zdokonalení člověka, a ten jest zajisté věcí hlavní, bez něho by kultura nebyla ničím žádoucím, nebyla by kulturou. Přihlédneme-li k věci bedlivě, jest nám rozeznávati v kultuře troji části. Některé jsou jistě měnivé: jiná je kultura čínská, jiná perská, jiná egyptská, jiná hellenská, jiná středověká atd. Není zajisté, proč by některá z nich nemohla býti nad jiné dokonalejší a proč bychom jí pak bez rozpaků nevolili. Ale ne všecky součástky kultury jsou měnivé; některé jsou dokonce vnitrně nezměnitelné, to jest na př. úcta k mravnosti a ke kráse; bez těchto dvou nelze o kultuře vůbec mluviti. Jiné pak se ve skutečnosti nemění, ač jejich vnitrné nezměnitelnosti dokázati nelze, na př. oslazování života, rozmnožování moci, zvyšování sebevědomí a p., prvky, z nichž se skládá t. zv. duch světa, proti němuž stojí duch Kristův, duch sebezáporu. Jen pokud hledíme k součástkám změnitelným a se měnícím, můžeme mluviti o různých stupních kultury; jinak jest kultura jen jedna.

Přejděme nyní k pojmu náboženství! Pojem ten, jak jím operují moderní reformátoři, kteří se jmenují filosofy, jest nelogicky abstrahován, vyvozen z dějin a skutečnosti. Pod tento logicky nesprávně utvořený pojem spadá i pověra novověká i staroegyptský kult zvířat a všelicos jiného. Pravý filosof měl by, když přistupuje k řešení některé otázky týkající se náboženství, vyšetřiti, jakým právem podřaďují se tak rozdílné věci pod jeden a týž pojem. asi jako přírodopisec se bude chrániti, aby lysku, protože je postním jídlem, pokládal za rybu Vyloučíme-li z pojmu náboženství pověru, je všem náboženstvím společný prvek odnášení se základu mravní povinnosti k jsoucnu od nás rozdílnému, které má

nad námi moc. Tak lze stanoviti pojem náboženství na základě historickém, a posteriori — z přezvědu. Nezbytnost náboženství a tedy i objektivní pojem náboženství, a priori — z domyslu — není tak obecně uznána od lidí vzdělaných jako nezbytnost kulturního života, ač i o této se pochybovalo. Naší věcí není tuto nezbytnost dokazovati, ale na objasněnou poslouží přece krátký důkaz. Každý má zajisté poznání, že jest něčím povinen, že má povinnost; nelze však povinnosti uznati, neuzná-li kdo podrobenost svou pod jsoucno vyšší, které této věci žádá, a to právě jest to, co je všem náboženstvím společno. Z toho již patrno, co že je v náboženství nezměnitelno: moment, věc mravní. Měnitelným se jeví, pokud si všímáme jen povšechného pojmu náboženství, předmět náboženské pocty a způsob její. A skutečně jiní národové se modlí k velikému duchu, jiní k Zevovi, jiní ke Kronovi atd. Různost změn sama by ovšem nic nevážila, ale i představy s nimi spojené jsou rozličné.

Zdá se tedy, že i katolické náboženství co do svého předmětu a svého kultu, není nepodrobeno změnám, jich nevylučuje; a přece tomu tak není. To ovšem může býti jen tehdy, když předmět i kult spadají do oboru onoho nezměnitelného prvku náboženství, jinými slovy, když jsou mravní povinnosti ustanoveny, když jich jsoucno vyšší žádá. A to právě v katolickém náboženství jest.

Jakmile některé náboženství se vydává za zjevené, nadpřirozené, a není o nesprávnosti toho tvrzení patrných důkazů, ba spíše všecko, svatost a vznešenost jeho učení, historické události atd. tomu nasvědčují, je člověk povinen dle přirozeného zákona mravního kult tento si osvojiti a Boha jím uctívaného ctíti.

Chloubou doby naší jest kultura, jejíž hlavní signaturou, známkou je zdokonalování. Tu zajisté se nikdo nezarazí, vyslovíme-li s důrazem požadavek, že od každého šlechetně smýšlejícího člověka očekáváme, že si položí otázku: „Jsem něčím Bohu povinen?“ a že odpoví: „Jsem-li, vyšetřím, čím povinen jsem, a zaplatím dluh svůj do posledního haléře.“ Nevím, kolik z oněch moderních reformátorův aneb atheistů si položilo takové otázky s vážným úmyslem. Svrchovaná neznalost české literatury apologetické, dokumentovaná předákem strany nespokojenců s katolickým náboženstvím, dosvědčuje zajisté výmluvně, že těmto moderním reformátorům jde o věci jiné než o hledání pravdy. A přece, je-li povinností každého poctivce poohlédnouti se, není-li bližnímu svému nic dlužen, má zajisté každý též povinnost zkoumati, není-li stará tradice, že jest nad námi Bůh, přece jenom s rozumem srovnatelná a není-li v tom možný omyl, když ho někdo neuznává; a má povinnost, když poznal, jako dosud každý poctivec, že jest někdo, komu je poslušností povinen, zkoumati i to, v čem povinnost jeho záleží. Otázka, které pocty, kterého náboženství Bůh od nás žádá, je, když si takto na ni posvítíme, přec jen něco jiného, než zda se rozhodnu svítiti petrolejem, plynem či elektřinou. Nelze tedy katolické náboženství srovnávati

s některým stupněm kultury, který kdys vystřídán bude vyšším, nýbrž dlužno je pokládati za ono náboženství, za bohoslužbu, kterou nám ukládá přirozený zákon mravnosti vzhledem k tomu, že Bůh vůlí svou zjevil, aby tak a ne jinak byl uctíván. Proto je katolické náboženství, je-li takovýmto Bohem přikázaným náboženstvím, za jaké se vydává, nezměnitelné, a lze si je nezměnitelným zcela dobře mysliti.

Katolické náboženství samo v sobě nemá možnosti změny. Princip infallibility, zásada neomylnosti, s níž katolicismus stojí a padá — kdo tu popírá, je starokatolíkem, ale ne katolíkem římským —, nepřipouští žádné změny v nauce: nemůže jeden papež neomylně prohlásiti něco a druhý zase opak toho; že pak i ústava církve patří k dogmatům, nemůže ani ta změny dojíti: řádně zvolený biskup římský bude vždy náměstkem Kristovým.

Toto nezměnitelné náboženství katolické je však také opravdu tím, zač se vydává, jest to náboženství zjevené Bohem, jím přikázané, aby všichni lidé v něm mu sloužili.

Uznati to musí každý, kdo uznává historicky zajištěnou událost jeho zjevení. Neboť kdo uzná, že Kristus jest Bůh a že ustanovil církev, je povinen vyhledati si tuto církev, a pomní-li, že Kristus hlavou její učinil Petra, jakož i uváží-li způsob, jakým nastaly roztržky nynější v křesťanství, nebude na vahách uznati katolické náboženství za přikázané Bohem.

Uznati to musí za druhé každý, kdo uznává potřebnost náboženství zjeveného, nadpřirozeného; je-li některé náboženství nadpřirozené, myslím, že každý nepředpojatý badatel uzná katolické náboženství za jediné pravé.

Uznati to musí za třetí i ten, kdo uznává potřebnost náboženství nezměnitelného ať už pro praktické důvody anebo z důvodů theoretických. Jediné církev řecká mohla by tu poněkud vaditi, ale nemajíc v sobě možnosti svolati oekumenický či všeobecný sněm a rozhodovati o nahodilých pochybnostech, nemá zajisté principu a zřídla života, bez něhož nezměnitelnost je přítěží, ne výhodou.

Uznati to musí konečně každý, kdo věří v Prozřetelnost a její vedení v dějinách světových. Atheista, nevěrec může v náboženstvích spatřovati různé stupně vývoje jakéhos nahodilého psychického zjevu přirozenosti lidské, ale theista, věrec, jenž uznává Boha a jeho Prozřetelnost, nemůže pochybovati o tom, jak Vychovatel lidstva vede toto dle jednotného plánu vývojem zjevení Starého i Nového zákona k cíli dítek a dědiců království nebeského.

Není pochybnosti, že věda dosud nedostihla absolutní pravdy, že pořád ještě hledá a hledá a vždy nových věcí se dopátrává, že krok od kroku dále postupuje, ale k vršku dosud nedospěla. Tu je princip, zásada pokroku, reformy na svém místě. O ten ať se věda stará, ať zametá před dveřmi svými! Ale vede-li k vrchu, kam spěje, cesta kratší, cesta utěšená, klid přinášející, povznášející, a vede-li k výšinám nedostižným, odkud

jeví se pohled na netušenou harmonii veškerenstva, v němž obojí jeho stránka, duch a hmota, jeví se v člověku spojena a Bohočlověkem s Tvůrcem sloučena, pohled na nenadále se rozplývající záhady života pozemského pod paprskem nauky o pádu duchů a hříchu Adamově a pohled na nevyčerpatelné útěchy, prýštící se ze synovství Božího, na něž Bůh tvory své povyšuje, aby ho milovati mohli láskou božskou, vede li taková cesta vzhůru, dávajíc práci vědecké podklad v zásadách mravnosti, jichž pěstitelkou jedinou náboženství odjakživa bylo, tu nechať nebrání postupu po ní těm, kterým cesta vědy zdá se zdlouhavou a nevedoucí až kam by chtěli, a sama nevezme škody, když z cesty náboženství vezme si sílu, útěchu i směr a sloužiti bude ke cti toho, jehož slávu každým krokem hlásá a jenž je pramenem vší pravé vědy, nevezme, pravím, škody, když vědoma jsouc si své důstojnosti, nedá se nikdy strhnouti ke službě snahám podlým a — marným, neboť pravda Hospodinova zůstane po věky všecky.

Když utuchl potlesk, jímž tato pěkná řeč po zásluze byla odměněna, udělil p. předseda slovo prof. Dru Al. Kolískovi z Hodonína, jenž promluvil takto:

Slavný sjezde!

Když v sobotu o první slavnostní schůzi tohoto sjezdu s prapory a hudbou, v radostných zpívajících barvách svého původního kroje vešli do této dvorany naši stateční Slováci, bylo mnohému do pláče — radostí.

Mnohým však bylo do pláče také bolestí, bolestí při vzpomínce, že je to jen část Slováků, že jsou to jen zástupci Slovenska moravského a z Dolních Rakous. Srdce naše marně hledalo také drahé bratry naše ze Slovenska uherského...

Uherské Slovensko! Jako dítě bolestí v náručí Matky slovenské posílá sem jenom sténající vzdechy. A mám-li za uherské Slováky pronésti pozdrav tomuto slavnému sjezdu, mohu tak učiniti oním památným voláním: „Ave — morituri te salutant!“ „Ave, ti kteří zemřít mají, tebe pozdravují!“

Ano vyhubit, vymřít! — toť heslo nepřátel slovenského lidu...

Vzácné shromáždění! Cítím vážnost, ba památnost tohoto velebného okamžiku a ujišťuji, že účelem každého slova svého postavil jsem si: prospěti pravdě a dobru, dobru našich bratří slovenských.

Postavení Slováků uherských, kteří se hlásí ke svojí sladké slovenčině, jest i v ohledu náboženském velmi ubohé. Heslo: „za tú našu slovenčinu“ není jen pouličním heslem politickým nebo prostředkem volebněagitačním, heslo to zavírá v sobě všechny duševní tužby a kulturní potřeby lidu slovenského, tedy i zájmy nábožensko-mravní.

Ale heslo to ve všech svých směrech jest ubíjeno.

Táži se na př.:

Zdaliž je to zločinem, když slovenský kněz katolický o slavnosti sv. Cyrilla a Methoda ve farnosti slovenské se slovenským lidem po mši sv. pomodlí se na oslavu sv. Cyrilla a Methoda — slovensky „Otčenáš"?

Nikoliv, to jistě není zločin, a přece onen slovenský kněz byl za to potrestán... ačkoli byly doby, kdy zvěčnělý slovenský biskup báňskobystřický Stefan Moyses vyžádal si od Apoštolské Stolice zvláštní svolení, aby v jeho diecesi svátek sv. Cyrilla a Methoda slaven byl jako duplex 2. třídy s oktávou.

Ó kde jsi, slovenská Nitro, ty svaté město Methodovo, kde jsi, ty apoštolské srdce slovenského biskupa Stefana Moysesa?

Aby nepřítel pracovníky lidu slovenského mohl snáze ubíjeti, vymýšlí si proti nim pomluvy, že jsou to buřiči, kacíři, odpadlíci. To všechno není pravda u pracovníků slovenských, jakým jest na př. dobrý katolický kněz a upřímný Slovák Andrej Hlinka. (Nadšené provolávání slávy.) Svědomí kázalo mi, abych se o jeho působení informoval na místě samém. Jeden rolník z Černové na otázku, zdali a proč lid miluje Hlinku, odpověděl: „Hej — ano, protože sa staral o naše tělo aj o našu dušu." A v tyto dny rolník onen sám o své újmě poslal mi dopis, v němž jsou závažné projevy na prospěch kněžské pověsti Hlinkovy. A, vzácné shromáždění, ta žena, která zde na tomto místě políbila Hlinkovi ruku, když se chystal konati svoji známou přednášku žofínskou 2. listopadu minulý rok, nejlépe vycítila, že před ní stojí dobrý kněz katolický a přítel lidu.

Po tomto úvodu mám nejprve prosbu na sl. předsednictvo sjezdu, eventuelně na výkonný výbor, který bude zvolen, aby uvedl ve skutek resoluce sjezdové.

V polovici září bude pořádán v Budapešti sjezd uherských katolíků. Prosím, aby splnomocněním našeho sjezdu byl sjezdu budapešťskému poslán pozdravný přípis v tom směru, aby jednání sjezdu uherského prospělo katolíkům všech národností v Uhrách, zvláště Slovákům.

Dále mám prosbu a výzvu na všechny účastníky tohoto sjezdu a jejich přátele. Prosím, abychom se všichni přidružili jednak k modlitbě, jednak ku práci za lid slovenský. Přidružme se ke zbožné prosbě slovenského lidu:

Bože, sveta Stvoriteli, teba se klaníme,
za národ náš ubědeny o pomoc prosíme.
Svet ten šliape, čo tu nám dává tvoja dobrota,
Bože svaty, trojjediny, doprej nám života.

Vedle modlitby přidružme se i ku práci za lid slovenský. Pomáhejme ušlechtilým snahám slovenským, každý jak může, dovolenými prostředky. Milujme své drahé bratry slovenské!

Kéž za součinnosti modlitby našich duší a práce našich rukou naše bratry slovenské brzy potěší v plné síle a celém roz-

sahu to evangelium, které se chudým zvěstuje, totiž evangelium lásky Kristovy a pravé svobody! (Bouřlivý souhlas.)

Předseda Dr. Hruban slíbiv panu řečníku, že odevzdá přání jeho výkonnému výboru sjezdovému, udělil slovo poslednímu slavnostnímu řečníku vdp. Filipu Janu Konečnému, který promluvil o

Volné myšlence

takto:

Slavné shromáždění!

Maje mluviti o Volné myšlence a jejím proticírkevním boji u nás v Čechách, tak si povedu, že vyložím Volné myšlenky původ, cíl čili program, prostředky, jichž užila, výsledky, kterých se u nás dodělala. Vše to podrobím objektivní kritice, zvláště však posvítím na vykřikovanou volnomyšlenkářskou svobodu svědomí a myšlení ve věcech náboženských, a konečně povím, co se proti Volné myšlence dálo u nás v Čechách a s jakým výsledkem. Přidám-li v závěrku několik praktických pokynů, jak by se s naší strany proti snahám volnomyšlenkářským v budoucnu postupovati mělo, aby naše obrana byla důraznější a účinnější než dosud, pověděl jsem v hlavních rysech vše, co o těchto záležitostech věděti a co v nich činiti třeba.

Reč moje není vypočtena pro effektní sensace. Chci pověděti, varovati, přesvědčiti, organisovati; proto podám holá fakta, jež mluví sama za sebe a víc i důrazněji než zvonivé fráze. Abych neunavoval, — mluvímť již pozdě v noci, — budu dle možnosti stručným. Věnujte mi, velectění, trochu trpělivé pozornosti!

Falešná, štvavá a bezbožecky Volná myšlenka, jak ji provádějí odpůrcové naši, splete a ošálí národ neb aspoň ty, kteří se k ní přidali; skutečně pravdivá a vědecky zjištěná Myšlenka pozvedne národ a osvobodí od bludu a hříchu, kdožkoli se jí věrně přidrží. Proto: Nikoli „Volná myšlenka“, nýbrž „Pravdivá myšlenka“ budiž heslem naším.

O původu Volné myšlenky vůbec a u nás zvláště.

Ve „Výtahu pravidel“ Volné myšlenky čteme ve čl. 1.: Volní myslitelé, shromáždění na mezinárodním sjezdě brusselském, založili dne 29. srpna 1880 světové sdružení racionalistické. Ve článku 2. a 9. zdůrazňuje se opětně světový ráz a vzájemná solidarita členů volnomyšlenkářských. Jak bylo před třiceti lety, tak je i podnes. Makavým dokladem tohoto mezinárodního všesvětového svazu byl i loňský kongres Volné myšlenky v Praze, kdež dle „Havlíčka“ č. 1. str. 12 byli zástupcové aspoň 20 národů z Evropy a z Ameriky. Tutéž internacionálu je viděti na každém čísle časopisu „Volné myšlenky“, pod jejímž titulním českým názvem čteme nápisy cizojazyčné: francouzký, německý, anglický a italský, ač z českých čtenářů „Volné myšlenky“ jsou

velmi mnozí, kteří neumějí z frančtiny a angličtiny atd. ani slova. Překvapilo mne, že schází pod českým názvem „Volné myšlenky“ název židovský a hottentotský, ale domnívám se, že nápis „Freier Gedanke“ mluví za oba tak zřetelně v nynějších dobách našich národně-politických a jazykových bojův o právo češtiny v naší vlasti, že si nelze vyložiti, kterak vlastenecké časopisectvo klidně strpí urážlivou provokaci volnomyšlenkářskou, zavádějící v česky psaném časopise a pro české čtenáře nápis německý.

Věc tato křičí do té míry, že v celé české literární minulosti nemáme podobně špatného příkladu. Ani socialisticko-židovské „Právo Lidu“ nedovolilo si německým podnázvem „Volksrecht für unsere Leut“ dokumentovati internacionální ráz své strany.

My, katolíci čeští, kdybychom se opovážili dnes na plakáty připsati k názvu „Čtvrtý sjezd katolíků československých“ podnápis „Katholikentag“, byli bychom napolo, ne-li zcela umučeni! „Volná myšlenka“ píše si však mezinárodní názvy na český časopis v každém novém čísle, a naši vlastenci mlčí, a někteří poslanci čeští dokonce i spěchají — mezi nimi též agrárníci! — na volnomyšlenkářský kongres do Prahy, kdež se mluví česky, německy, francouzsky, a kde zvláštní překladatelé ve dvou jazycích vždy oznamují krátký obsah přednesené řeči. (Viz: XIV. kongres Volné myšlenky v Praze 1907. str. 7.)

A jakoby na tomto mezinárodním skandálu nebylo dosti, končí hned první kongresový den „Marseillaisou“ a „Internacionálou“, kterouž přednáší „Česká Filharmonie“ za řízení Dra Zemánka, jež teď také koncertuje na naší české jubilejní výstavě.

Když jsme letos z jara ve „Sv. Vojtěchu“ upozornili na tento cizácký internacionální ráz Volné myšlenky u nás, jali se volnomyšlenkáři vášnivě spílati „českým klerikálům vlastenecky se tvářícím“, a omývali svého mouřenína o všecko pryč, ale nešťastně a tak nešikovně, že svůj internacionalismus na novo křiklavě dokumentovali výrokem, jenž zasluhuje, aby byl na pranýř postaven in perpetuam rei memoriam. Prohlásilť v „Havlíčku“ č. 1. na str. 12., že svých zahraničních přátel nezapírají a že se s nimi spojují, poněvadž — teď to jde doslovně — „jsme synové jedné země a protože nás k tomu nutí také právě tak význačně mezinárodně organisovaná církev katolická“.

Odpověď je lehká, neboť církev katolická, ač všecky národy do sebe přijímá, přece zůstává neporušeně svá, to jest božsky náboženská společnost národová, nekonfundujíc ani sebe s různými národy, ani nepovídajíc, že různí národové jsou „synové jedné země“, jak nepravdivě hlásá česká (?) Volná myšlenka o svých „zahraničních“ cizáckých přátelích.

Církev katolická, šetříc božsky-lidského všeobecného rázu svého, šetří též každého zvláštního typu kteréhokoli národa, jeho řeči, hranic i práva, uznávajíc nad to cele i všecky individuelní zvláštnosti osobní svých vyznavačů. Já jsem Čech-katolík, ty jsi Němec-katolík, onde stojí Francouz-katolík, tamto stojí umělec-katolík, onde vidíš učence-katolíka, tak mluví církev

o „svých přátelích“, ale nikdy ne, jako učinil volnomyšlenkářský „Havlíček“, prohlásiv zahraniční stoupence Volné myšlenky a české její přívržence za „syny jedné vlasti“. My Češi jsme synové jiné země než Němci a Francouzové; my Češi jsme a budeme syny naší české země, nazývajíce ji ne „jednou zemí“, nýbrž jedinou vlastí svou, v níž Francouz i Vlach jest cizincem, maje jinde svou domovinu, v níž zase Čech není domovem, nýbrž jen hostem. Kdo tvrdí o Češích, Němcích a Francouzích atd., že jsou „synové jedné země“, nezná své zvláštní rodné vlasti české, německé, francouzské, a prohlašuje se mezinárodním kosmopolitou, vida v celém světě „jednu zemi“, což jest každému vlastenci Čechu i Němci pohanou!

Tolik o původu Volné myšlenky vůbec! Kolébka její stála daleko za hranicemi českými, stála v belgickém Brusselu, kdež před třiceti lety byla zbudována mezinárodním kongresem, jehož se nesúčastnil ani jediný Čech! Mají tedy čeští vlastenci právo zakřiknouti na Volnou myšlenku: „Vari z české vlastenecké Prahy, kliď se do Brusselu, ty německá mezinárodní všesvětačko!“

K nám do Čech a na Moravu přivandrovala Volná myšlenka asi před 4 lety. Ve spisku „XIV kongres Volné myšlenky“ stojí o tom na str. 14. takto psáno: „Volná myšlenka česká započala svou činnost po kongresu římském r. 1904.“ Ve knize volnomyšlenkářského inž. Kalivody „Volní myslitelé v Čechách“ čteme na str. 7., že roku 1907 bylo tomu „sotva dvě, tři léta, kdy se po prvé v Čechách rozlehlo hlasitěji volání Volné myšlenky“. Na Moravě ustavil se spolek volných myslitelův o něco později, a v roce 1905 vyšlo první číslo „Volné Myšlenky“.

Je tedy toto cizácké dítko u nás asi čtyři roky staré, ale natropilo již tolik neplechy, že možno říci: nezbeda nezbedná, co vykoná, až jí bude dvacet nebo třicet let? K nám do Čech a na Moravu vpašovali Volnou myšlenku lidé, kteří až do té doby společensky, vlastenecky a vědecky docela nic neznamenali. Jeden byl stavebním kreslířem, druhý má půl střední školy, třetí býval učitelem na obecné škole, čtvrtý je bývalý kaplan a pátý má ze všech samojediný doktorský diplom obojího práva, ale nepracuje v žádném. To jsou hlavní sloupové volnomyšlenkářského hnutí u nás, tak že třeba se diviti, kterak za takových poměrů hnutí volnomyšlenkářské v necelých 4 letech do tisíců stoupenců u nás vzrostlo, zvláště když jeho začátky byly tak smutné, že volnomyšlenkáři ústy inž. Kalivody (op. cit. výše) se přiznávají: „Původně je tu (totiž v Čechách) jen něco málo lidí českých, kteří v r. 1903 sdružují se v Čechách ve „Spolek volných myslitelů Augustin Smetana“. Pan inženýr mohl ještě k tomu přidati: „a toto málo českých lidí nic na veřejnosti české neznamenalo, nemajíc takměř ani zajištěné existence“, čímž by byl původ Volné myšlenky u nás vystižně označil.

Aby tuto chudobu ducha a zvučného jména zastřeli a před veřejností v dobrém světle se ukázali, upozorňují volnomyšlenkáři

*

na „otce a předchůdce“ Volné myšlenky, dovolávají se z minulosti slavných jmen, jež prohlašují svými předky. Kdo se chceš in originali o tom přesvědčiti, kup si volnomyšlenkářský spisek „Otcové Volné myšlenky“ s 11 podobiznami a životopisy slavných myslitelů: Darwina, Häckla, Büchnera, Vogta, Lubboka, Wallaceho, Spencera, Müllera, Strausse, Lombrosa a Tylora. Tak to také ohlašuje „Havlíček“ v č. 3. na str. 8. Dle dosavadních názorů morálky lidské bývá málo ke cti dítěte i matky, mají li více než jednoho otce. Čím více otců má dítě, tím více ostudy a žalu. U Volné myšlenky zdá se, že toto pravidlo lidské dosavadní morálky neplatí: Volná myšlenka počítá si hned najednou jedenáct otcův a parádí se jimi na veřejnosti! Na neštěstí, či vlastně na štěstí české země nenašel jsem mezi uvedenými volnomyšlenkářskými otci ani jediného — Čecha!

Zdaž to není opětným důkazem, jak nečeská a nám cizácká jest Volná myšlenka, a jak ti, kdož tvrdili, že „jsme synové jedné země“, zapomněli jak na českou matku, tak na českého otce? Praví kosmopolité, uznávajíce za otce Volné myšlenky lidi všech národů, jen ne z národu svého českého.

Jedenáct otců! Kolik asi má praotců Volná myšlenka? V knize inž. Kalivody (op. cit. str. 176 a 177) napočítal jsem „předchůdců“ racionalismu čili praotců Volné myšlenky celých osm, mezi nimi Abaelarda, Rogera Bacona, Kepplera, Koperníka, Galileiho, Giordana Bruna, Jana ze Salisbury a konečně i Jana Skota Erigenu, kterýžto uvádí se již v IX. století. Jak je viděti, vyhledává Volná myšlenka v seznamech bludařů a různých nešťastných učenců své předchůdce. Je asi hodně marniva, že se chce jako pravá šlechtična pyšniti dávnověkými předky. Ale, já jí radost nepokazím, já jí radosti přidám, pravě: Ze všech bludařů nejbludařštějším a ze všech chytráků nejchytřejším byl ten, jenž už v ráji člověka k nevěře v Boha a k přestupování jeho zákonů sváděl, falešně slibuje, jak se člověku otevrou oči, až bude jísti se stromu zapovězeného (I. Mojž. 3, 4—5), jak pozná zlé i dobré a jak bude jako Bůh, — tedy svádění a sliby, jak je činí u nás neprozíravým lidem právě teď Volná myšlenka, jejíž celá a veškerá snaha konec konců v nevěře v Boha a v přestupování jeho přikázání spočívá, slibujíc lidem osvětu, pokrok, svobodu atd. a zavádějíc je v odpadlictví, bezbožnost a k bezvyznání!

Všichni víte, velectění, jak se onen prastarý chytrák a bludař svůdnický v ráji jmenoval. Člověk to nebyl, ďábel to byl, a ten jest skutečným arciotcem všelikého nepravdivého volného myšlení, jsa, dle Písma, „lhářem od počátku“. V jeho službách, opakuji, v ďábelských službách jsou a pracují volnomyšlenkáři, svádějíce lidstvo lesklými frázemi a všelijakými theoriemi vědecky nepravdivými a za vědu pravou neprávem vyhlašovanými.

Jedenáct otcův a osm praotců, které volnomyšlenkáři za své prohlásili, zdaž se v hrobech žalem a hněvem neobraceli, když to slyšeli? Zbožný Koperník a věřící Galilei, to že jsou předchůdcové

bezbožecké Volné myšlenky? Učený Max Müller a bádavý Františkán Roger Bacon, ti že jsou ve stejné hodnosti s báchorkovým Häcklem a povrchním Straussem? Věru, těžko se nesmáti: volnomyšlenkářská opovážlivost jest větší než historická pravdivost, a to osladiž trpké vzpomínky a násilné za vlasy přitahování zmíněných otcův a praotců do společnosti Volné myšlenky, až si slavní ti mužové budou vzpomínati, jaká křivda a hana se jim stala, když Volná myšlenka je za své otce a předchůdce prohlašovala.

O programu Volné myšlenky.

V prohlášení kongresu Volné myšlenky v Římě roku 1904 čteme: „Volná myšlenka jest všesvětová liga na hájení práva k volnému projevení každé myšlenky lidské v oboru náboženském, politickém a sociálním.“

Tento výrok obsahuje tresť všeho volnomyšlenkaření; proto také stojí jako programové motto v čele každého čísla Volné Myšlenky hned pod mezinárodními názvy jejími! Zevrubně je to vyloženo v knize Kalivodově (op. cit. pg. 248 - 252), kdež se uvádí, že ideálem Volné myšlenky jest přibližně ten stav společenský, aby 1. věda řídila poměry jednotlivce ke společnosti, vedouc lidstvo k práci a radostnému životu; 2. aby morálka, souhlasná s poznáním vědeckým a se sociálním svědomím, jevila se v humanitě a solidaritě s každým člověkem a učila rozumnému omezení svobody jednotlivcovy ve prospěch celku; 3. aby sociologie vedla k tomu, by společnost spravovala se vůlí lidu bez násilí privilegovaných stavů a tříd, „a to v útvarech drobných a federativních“. K docílení tohoto ideálu nepřikazuje Volná myšlenka prostředkův ani methody, „nechtíc býti dogmatickou“; proto ponechává každému stoupenci, aby dle vědomí a svědomí pracoval o uskutečnění volnomyšlenkářského ideálu, žádaje pouze svobodu svědomí.

K návrhu F. Bouissona přijata na kongresu Volné myšlenky v Římě 1904 tato všeobecná definice Volné myšlenky: „Volná myšlenka není doktrinou (naukou), nýbrž methodou (a potom prý „nepřikazuje prostředků ani methody“!), t. j. způsobem, jak vésti své myšlení, a tím i jednání ve všech oborech života společenského a tím i jednotlivcově.“ „Methoda tato nevyznačuje se tvrzením určitých pravd jednotlivcových, nýbrž všeobecným závazkem vyhledávati pravdu v jakémkoli řádu jedině přirozenými prameny ducha lidského: světly rozumu a zkušenosti.“

Abychom poznali, kolik v tomto auktoritativním výkladě definice a ideálu Volné myslenky jest obojakosti, neurčitosti a praktické převrácenosti, dostačiž uvésti tato fakta:

Letos z jara myslil si volně a projevil volné myšlení v oboru náboženském o předáku Volné myšlenky jistý kněz český ne právě lichotivé věci, tvrdě, že Dr. Bartošek, upřev na veřejnosti historickou existenci Ježíše Krista, jest nedoukem a ignorantem. Dle

programového ideálu Volné myšlenky měl Dr. Bartošek, její stoupenec, povinnost žádati „svobodu svědomí“ a hájiti práva knězova na projevování jeho „každé“ v oboru náboženském. A co učinil volnomyšlenkářský sekretář? Pustil program Volné myšlenky i s jeho „ideálem“ stranou a chopil se trestních paragrafů, žaluje volnomyšlenkářského kritika za projevení nepříznivého myšlení o Dru Bartoškovi.

Zde máte i praxi volnomyšlenkářskou v celé její pravdivosti v životě společenském i jednotlivcově. Suďte z ní o theorii, a chcete-li, řekněte, že je ideálně krásná, ale fakticky v životě nepravdivá, tak nepravdivá, že se jí ani její volnomyšlenkářský sekretář držeti nechtěl, dokud u druhé soudní instance v Plzni proti knězi neprohrál, odsouzen byv k náhradě soudních útrat a uslyšev auktoritativní rozsudek, že, kdo o historické existenci Ježíše Krista pochybuje, skutečné ignorantství prozrazuje a nedoukem je!

Volná myšlenka že není dogmatickou čili naukovou a že jest pouze všeobecně methodickou, nezavazujíc svých stoupenců k ničemu, leč by šetřili svobodu svědomí? Mluvte opět konkretní fakta proti této lži! Volná myšlenka poroučí — jak jsme slyšeli v definici — 1. aby se volnosti šetřilo v myšlení a jednání, v životě společenském i jednotlivcově; Volná myšlenka poroučí 2. vyhledávati pravdu všude pomocí pouze přirozených darů ducha lidského (rozumem a zkušeností); Volná myšlenka stanoví dvě pravidla (Viz: Bouissonovo prohlášení u Kaliny na str. 250) v řádu theoretickém čili intellektuálním a dvě pravidla v řádu praktickém čili sociálním (str. 251. op. c.), tedy dohromady čtyři doktriny čili nauky, z nichž každá obsahuje několik rozvinutých předpisů, positivně i negativně určujících smysl daného „Pravidla“. Praví se na př. hned v prvním „Pravidle“ – nač vůbec „pravidlo“, není-li žádné nauky, kterou důsledně třeba zachovávati? — že Volná myšlenka „nemůže žádné auktoritě dáti právo — zde se staví očividně auktorita Volné myšlenky nad všecky auktority, čili: v hrdlo sama sobě lže —, „aby se stavěla proti lidskému rozumu nebo dokonce nad něj, vyžaduje tudíž, aby její přívrženci výslovně zavrhli nejen každou vnucenou věrouku, ale i každou auktoritu, jež si osobuje právo vnucovati věrouky, nechať tato auktorita založena je na zjevení Božím, na zázracích, na tradici, na neomylnosti jednoho člověka nebo na jedné knize; nechať nařizuje skláněti se před dogmaty neb apriori-stickými principy náboženskými (nevěra!) nebo filosofickými, před rozhodnutím veřejné moci nebo hlasy většiny (anarchie!); nechať obrací se k jakékoli formě nátlaku činěného zevně na jednotlivce, aby ho pohnula k tomu, by na svou osobní zodpovědnost neužíval normálně svých schopností“ (sobectví a chaos!).

Pravidlo druhé Volné myšlenky, nemohouc se spokojiti vzhledem ke každému dogmatu a každému kredu s tímto negativním projevem, vyžaduje od svých stoupenců činné úsilí (à la v Plodinové burse loni, kde stoupenci Volné my-

šlenky chtěli toto „činné úsilí“ dokázati bitím svých odpůrců t. j. kněží!) při uskutečňování humanitního ideálu humanitními prostředky (à la volnomyšlenkářskými pohlednicemi: čert a papež, farář a jeho kuchařka?!).

Dalšího z „pravidel“ těchto ukazovati netřeba: vyloženými předpisy positivními i negativními, jdoucími do zevrubných podrobností protináboženských a společenských, je Volná myšlenka usvědčena z programové lži a pomatenosti doktrinářské. Není pravda, že nemá Volná myšlenka sestrojený „konečný system“ (str. 250. ř. poslední) a že jen „navrhuje“ lidstvu, aby se dle přirozené povahy věci domáhalo pravdy vědou (bezbožeckou!), dobra morálkou (světáckou!), krásy uměním (nestydatým!), nýbrž pravda je, že Volná myšlenka má nauku doktrinářskou, positivně i negativně „v system konečný sestrojenou“, nespokojujíc se (dle prvého Pravidla praktického čili sociálního, str. 251) jen pouhými „čistě spekulativními zásadami“, týkajícími se pouze individuelní myšlenky v hlavách svých stoupenců, ale vyžadujíc „životní pravidlo právě tak pro společnosti, jako pro jednotlivce“, a to v takové realistické podobě, že apodikticky poroučí, aby „společnost, prodchnutá touto methodou (slyšíte, čtenářové? Před chvilkou křičela Volná myšlenka — str. 249. v knize Kalivodově 1. a 2. ř. čtvrtého odstavce — že prý „prostředků a methody k docílení svého ideálu nepředpisuje“!), měla za první úkol odstraniti ze všech oborů (správy, spravedlnosti, vyučování, dobročinnosti atd.) veškeren konfessionelní ráz, čímž třeba rozuměti, že musí učiniti je nejen nestranné ku všem vyznáním, nýbrž i znepřízněné a odporné každému náboženskému vlivu, a vyloučiti z nich přísně každý zjevný i tajný dogmatismus“. Ejhle volnomyšlenkářskou programově usvědčenou lež a přetvářku o „hájení práva na projevení každé myšlenky v oboru náboženském, sociálním a politickém“.

Zde jste slyšeli opak toho z auktoritativně přijatých „Pravidel“ volnomyšlenkářských, a uslyšeli byste toho ještě více, kdybych všecka ta pravidla a jich podrobné předpisy úplně uvedl. Jen to bych zdůrazněně říci chtěl, že „Ideál Volné myšlenky, i její definice, i její pravidla“ vyšla najednou v témž místě a v témž roce, totiž na volnomyšlenkářském kongresu římském v roce 1904.

Věru, více bezhlavosti, neupřímnosti a křiklavé nepravdy, ba taktéž i zjevného odporu než jest v programu Volné myšlenky, těžko si představiti. Proč se tak stalo? Aby se zakryla bezbožecká tendence volnomyšlenkářská, jež jest začátkem i koncem všech ideálů, definic i pravidel Volné myšlenky, chtějíc lidstvo o víru v Boha připraviti a celý náš život nevěrou posvětštiti.

To jest výtah programu Volné myšlenky a to jest pravý úmysl její: vše ostatní jest jen pouhé mlácení slámy a házení prázdnými slovy!

Nejlépe je to viděti ve volnomyšlenkářské praxi, která zajisté provádí programovou theorii Volné myšlenky, v praxi,

která jen a jen čili neustále a důsledně vede boj zuřivý proti náboženství, hlavně proti katolické církvi, jak toho každé číslo všech časopisů, brožur, pohlednic a schůzí volnomyšlenkářských nepopíratelně dokazuje. Za vše ostatní stačiž připomenouti hrozného fakta letos v postě, kdy „Volná Škola“ přinesla hanebný článek proti kříži Kristovu ve škole, povídajíc sprostě, že prý kříž musí býti ze školy odstraněn, „poněvadž pohled naň sesurovuje děti a dráždí k pohlavní perversitě!“ Tato neslýchaná urážka křesťanské víry byla sice v Praze úředně konfiskována, ale socialisticko-židovskou interpellací na říšské radě immunisována a potom ve „Volné Škole“ a jinde propagována. Nebudu té surovosti kritisovati — učinil jsem tak v dubnovém čísle „Sv. Vojtěcha“ — ale tolik přece řeknu, že v této zuřivé surovosti protikřesťanské máte praktický program Volné myšlenky, a tím víte, co Volná myšlenka skutečně jest a co chce! Proto také volal na nás pět kněží v Plodinové burse na debatním večírku volnomyšlenkářský Bádeňák Vogtherr docela dle programu Volné myšlenky: „Dokud vy, kněží, neposadíte lidstvo nad Boha, dotud mezi námi a vámi nebude shody ani pokoje!“ Tady máte hodně názorně a poctivě řečeno, co chce „ideál“ Volné myšlenky. Posaďte člověka nad Boha neb aspoň na Boha, a vyplnili jste, oč usiluje „nedoktrinářský“ program volnomyšlenkářský; bude to sice bláznovská drzost a hloupé šílenství, ale zcela dle receptu Volné myšlenky, jež vůbec Boha upírá, a — člověka nad Boha staví!

Jakých prostředkův užívá Volná myšlenka, aby došla svého cíle?

Pracuje neúnavně živým slovem, četným tiskem; zakládá spolky čili volnomyšlenkářské odbočky, agituje nadmíru čile a šikovně v městech i na venkově, pořádá veřejné i důvěrné schůze, súčastňuje se protiklerikálních táborů (na př. v Hořicích, v Nové Pace, v Kutné Hoře atd.), podkuřuje učitelům-pokrokářům, tváří se socialisticky, vysílá na vše strany řečníky propagující její programové nevěrecké myšlenky, štve proti církvi, sesměšňuje náboženství, špiní kněze, živí odpadlíky, a kde se co protikatolického šustne, jistě je Volná myšlenka při tom, ne-li docela před tím. Na všecko má peníze, ač její stoupenci jsou lidé po většině nemajetní, a vůdcové berou existenční prostředky z volnomyšlenkářské pokladny.

Volnomyšlenkářský tisk! Ač Volná myšlenka necelá 4 léta u nás působí, přece má tolik časopisů a tiskových prostředků, jako málokterá u nás stará strana politická. Volná myšlenka nemá sice svůj vlastní novinářský denník neb týdenník, ale má za to své, úplně své měsíčníky: „Volná Myšlenka“, „Volná Škola“, „Havlíček“ a celou řadu různých brožur i pohlednic, které výlučně slouží a jsou v moci Volné myšlenky. Tento tisk jest velmi laciný, ba takměř zadarmo („Havlíček“), a velmi četný.

Ve spisku „XIV. kongres Volné myšlenky“ čteme na stránce 14. o „Volné Škole“ a „Volné Myšlence“: „Tyto listy s desetitisíci čtenáři konají kulturní své poslání větší, než by se zdálo.“ Četl jsem sice kdysi v jednom z těchto listů, že vychází jen ve 3000 výtisků, ale dost možná, že se již počet výtisků zdvojnásobil, neboť letošní úprava obou časopisů vykazuje každého měsíce zvětšení o arch. zač připlácí se jen 1 K, tedy obnos nedostatečný. „Havlíček“ tiskne se prý ve 120.000 exemplářů měsíčně, vždy aspoň o 8 stranách drobné sazby, a stojí dva haléře, což stačí poměrně jen asi na porto! Ve 3. čísle toho časopisu oznamují volnomyšlenkáři, že snižují cenu laciných 12 brožur — jež nazývají „apoštoly“, místo správného pojmenování „jidášci“, — o 70 haléřů, dávajíce je všecky najednou za pouhou jednu korunu! Tato láce tisku volnomyšlenkářského vzhledem ku všeobecné drahotě všech tiskových potřeb jest opravdu nápadna! Mimoděk dere se tu na mysl každému znalci tiskových poměrů, zvláště našich, zvědavá, či lépe, nedůvěřivá otázka: Odkud berou čeští chudí volnomyšlenkáři na veliký náklad tisku svého ohromné peníze, jichž nutně potřebují, aby takové podniky a za tak laciných podmínek udrželi? Když jsme letos z jara ve „Sv. Vojtěchu“ tuto indiskretní, ale docela oprávněnou otázku volnomyšlenkářům předložili, osopili se na nás plní hněvu, a vynadavše emauzskému mnichu P. Janu Zimovi, redaktoru „Sv. Vojtěcha, ušklebivě pravili, abychom se nedomýšleli, že snad našli Drozdem vykradené peníze ze Svatováclavské záložny! My ovšem jsme toho domýšlení byli daleci, neboť dávno víme, že zednářsko-židovský mezinárodní Jeiteles, jenž financuje podniky volnomyšlenkářské v Čechách, má jinde banku než ve (bývalé) Svatováclavské záložně pražské. Dále naše vědomí a zvědavost o volnomyšlenkářských financích nejdou.

Přednášky konají volnomyšlenkáři neúnavně zde v Praze i na venkově. Na některých místech dějí se přednášky pravidelně každého téhodne a v určité spolkové místnosti, na př. na Žižkově v bývalém bohotnickém divadle „Pokroku“, tuším, každou sobotu v 8 hodin večer. Všichni hlavní vůdcové jezdí na přednášky ven téměř každou neděli; nemohou-li osobně, pošlou zástupce, jehož si vyškolili. Někteří „juci“ universitní konají zde dobré služby, a je prý takových „juců“ k budoucí službě Volné myšlenky připravováno mnoho.

Přednášky mají dobře naučené a vypracované. Dle možnosti hledí si zde vyškoliti „odborné“ řečníky. Všimněte si výkazův o tom ve „Volné Myšlence“, a uvidíte, že týž řečník koná tutéž přednášku na různém místě; jiný jinou, opět „svou“, jinde. Na místa ohrožená, to jest taková, kde se nadějí odporu, posílají řečníků-odborníků více, jako na př. bylo v Král. Hradci; někdy vyrazí celý volnomyšlenkářský štáb na jedno místo, na příkl. do Hloubětína u Prahy, kdež mají v tamním křižovnickém faráři dp. Tomanovi nebezpečného odpůrce na řečnickém kolbišti. Přednášky své mají prošpikovány různými časovými šlágry proti klerikálům

Nepřipravený katolický řečník, maje odpovídati s patra, má úlohu velmi nesnadnou; proto našinci do schůzí takových málo chodívají, zvláště když i posluchačstvo proti sobě zaujaté a mnohdy i krajně hrubé mají. Kdo zná brožurky a články volnomyšlenkářské, má práci usnadněnu.

Proto by se mělo s naší strany v této příčině z pražského ústředí pracovati, a „Piův spolek“ měl by celou akci účinně vésti, aby naši lidé, zvláště na venkově kněží, nebyli proti útočným řečím volnomyšlenkářů beze zbraně a bez potřebné předchozí informace. Generál, jenž chce svésti vítězně bitvu, musí předem vyzvěděti, kde nepřítel jest, jak je silný a co chce; jinak raději včas ustoupí, nechtěje se vydávati v nebezpečenství pravděpodobné porážky! Víc o tom, z důvodů na snadě ležících, nepovím. Všichni mi rozumíte, přisvědčujete; ať tedy o další starají se povolaní činitelé, ale brzy, šikovně a účinně. Učme se i zde od nepřátel!

Naše přítomnost nahání volnomyšlenkářským řečníkům vzbouřené krve do žil. Viděl jsem to v Litoměřicích na universitním professoru Raudnitzovi, viděl jsem to v Plodinové burse pražské a viděl jsem to nedávno v Jilemnici, kdež jsem měl řečnický turnaj s Drem Bartoškem.

Agitace volných myslitelů je podivuhodná a snad ze všeho, co vůbec mají, nejšikovnější a nám nejnebezpečnější. Kde nelze míti schůzi veřejnou, začne se s důvěrnou. Až se členové trochu obrní, vyrazí se na schůzi veřejnou. Nepodaří-li se schůze veřejná, svolá se ihned schůze důvěrná. Kde to nejde v městě, jako na př. v Jilemnici, začne se organisovati na blízkém venkově (v Háji-Sytové „u Gerlů“), a pak, až se získá tovární lid, národně- i sociálně-demokratický, nebo nějaký měšťák, úředník, řemeslník — o učitelích nemluvím, ti hrnou se za Volnou myšlenkou a jsou všude jejími stoupenci, aspoň tajnými, — pak se vrazí do města a silná „Odbočka české sekce Volné myšlenky“ je hotova. Myslívalo se, že sociální demokraté jsou nejlepšími agitátory: bývali, dokud na ně nevyzráli volnomyšlenkáři, kteří jim dokonce i jejich lidi urvali a za své kolporteury získali, až z toho povstala známá patálie „Práva Lidu“ s „Volnou Myšlenkou“, než přese všechno volání a poučování sociálních demokratů jich předákem Drem Šmeralem, zapřísahajícím soudruhy, aby si hleděli záležitostí strany a nepracovali v zájmu „Havlíčka“, jenž jest podnikem privátním osob stojících mimo socialistický program, zdá se, že přese všechno toto volání nalezli volnomyšlenkáři v socialistech venkovských silné opory a tím i spolehlivé a účinné kolportáže a agitace ve svůj prospěch.

Měl bych se zmíniti o jednotách sokolských a též o evangelících, kteří všichni sympathisují s Volnou myšlenkou a pomáhají jí v boji proti nám, ale nechám toho. V srpnovém čísle „Vlasti“ r. 1908 najdete o tom v mém článku mnoho dokladů.

O evangelících nechci se zde vyslovovati. Známoť, že se snažili dorozuměti s Volnou myšlenkou a očekávali z boje jejího

proti Římu různé výhody. Nechali toho, když je Volná myšlenka ostře odbyla dne 2. února t. r. na debatním večírku v Praze. Tolik však přece smím říci: Již ta okolnost, že bezbožečtí volnomyšlenkáři považovali za možné s evangelíky se spojiti, a již ta okolnost, že evangelíci hned s počátku neodmítli rozhodně námluv volnomyšlenkářských, jest velice smutným svědectvím o „čistém evangeliu“ Kristově mezi evangelíky a jich víře v orthodoxní staré konfesse. Teď ovšem, když blamáž je hotova, odříkají se protestanté Volné myšlenky a pranýřují její atheismus! Ale — pozdě bycha honiti!

Výsledky, jichž se Volná myšlenka u nás dodělala,

můžete poznati z toho, co jsem o jejích prostředcích byl uvedl. Spolek, jenž v době necelých čtyř let založil si tři silné časopisy, jež rozšířil ve statisících výtisků, spolek, jenž vydal v té době celou řadu šikovných brožurek, haldy štiplavých pohlednic, spolek, jenž uspořádal v té době na sta přednášek, zařídil celou síť odboček, získal přátelství různých proticírkevních frakcí, pořádal veliký kongres mezinárodní, rozeštval proti církvi celé společenské třídy a pohnul lidí do set, ne-li do tisíců, aby se zřekli křesťanské víry, vystoupili z církve a stali se bezvyznání, spolek takový může býti s výsledky své dosavadní práce, aspoň s výsledky početními, velmi spokojen a zasluhuje bedlivého pozorování protivníkova. Pravím tato slova otevřeně a zdůrazňuji je, zvláště proto, že hlavní činitelé a původcové výsledků těch jsou lidé, kteří osobně tak málo znamenají v národě, ve vědě i v umění. Universitní professoři a vynikající politikové nestrhli by za sebou takových mass lidových, jak se podařilo stavebním kreslířům a pologymnasistům volnomyšlenkářským.

Tajemství jejich úspěchů záleží hlavně v neúnavné populární agitaci tiskové a přednáškové, podporované radikálním duchem povrchního dnešního člověka, jenž intellektuelně tone v předsudcích protináboženských a prakticky rád si hoví v rozmařilém požitkářství, lemovaném falešnou vědou, pokrokem a svobodou, jichž od skutečných výsledků pravé vědy, pravého pokroku a pravé svobody nedovede rozpoznati. Kdo s těmito věcmi k lidu našemu i k jeho intelligenci přijde, může a priori doufati v dobrý výsledek, ať mluví, co mluví, ať píše, co píše, a ať spolkaří, jak spolkaří.

Vidíme to i v parlamentě. Kde má býti výkvět lidstva a mluviti se pravda ku blahu národů, tam se plácá do větru a koná osobní modloslužba neb kultus strany, až běda! Pomněte Wahrmundovy „vědecké“ affairy, pomněte universitních skandálů, pomněte „skvělých“ řečí a hlasování Masarykových et Consortium, a máte dosti látky k přemýšlení o nynějším času a jeho boji i výsledcích proti církvi.

To pochopili a toho využitkovali volnomyšlenkáři: odtud jejich úspěchy a v tom naše obtíže, zvláště když naše obrana dostatečně proti tomu se nevede všude a na celé čáře důrazně!

Pomocníky velmi dobrými jsou volnomyšlenkářům radikální socialisté obojího pohlaví, národního i nenárodního smýšlení. Na kongresu viděli jsme i anarchisty a ovšem i „vlastenecké“ židy a židovky. Kupecký personál, ba i číšníci rozhazovali tenkráte agitační volnomyšlenkářské listy „Vystupte z církve“. Pokrokářští učitelé mají ve volnomyšlenkářích zřejmé patrony. Podívejte se na tábory protiklerikální, kde se řeční o „nejnovějších útocích klerikálů na školu a pokrokově osvětové průkopníky její“, a uvidíte, že hlavním mluvčím, jenž nejsilnější šlágry do světa pouští, je volnomyšlenkář, jemuž ostentativně tleskají přítomní učitelé a učitelky!

Na středních školách najdete často mladíčky, kteří táží se katechety jízlivě: „Smíme o prázdninách čísti „Havlíčka“? Ba staly se případy, že mladíček kvartán „úředně“ oznámil katechetovi, že vystupuje z církve! Tito chudáci jsou nejen obětmi otravné četby volnomyšlenkářské, ale i velmi dovednými jejími rozšiřovateli v dorostu. Universitní studenti pořádají o prázdninách a o svátcích v domovině venkovské přednášky, na nichž mluví Kunte, Bartošek, Bouček atd.

Do lidových vrstev derou se tiskopisy bezvěrecké a zatlačují se úmyslně knihy křesťanské v městech i ve vesnicích. To platí i o mnohých „Besedách“ a o sokolských jednotách. Nedávno dostali jsme v redakci „Sv. Vojtěcha“ dopis, v němž „Sokol s duší s tělem“ horší se na nás, že prý jsme ve „Sv. Vojtěchu“ napsali, že s n a d i Sokolové rozšiřují „Havlíčka“; měli prý jsme napsati, že zcela jistě Sokol tak činí a činiti bude, protože je proti všemu tmářství a zpátečnictví.

Kterak pracuje volnomyšlenkářské učitelstvo na vesnicích proti nám, netřeba vykládati. Vždyť i „Jednotu českých hasičů“ snaží se teď zvolnomyšlenkařiti proticírkevními zákazy o účastenství hasičů na bohoslužbách! Učitelstvo píše články a vydává brožurky v podnicích a časopisech volnomyšlenkářských. Vizte „Volnou Školu“ i „Volnou Myšlenku“ v kterémkoli čísle a seznam jejich brožurek.

Učitelstvo přijalo s jásotem ve s v ý c h stavovských listech („Český Učitel“!) volnomyšlenkářského „Havlíčka“, jehož chce rozšířiti „v millionech“ mezi českým lidem Realisté také paktovali s Volnou myšlenkou i na kongrese: pozdravný dopis Masarykův kongresu a osobní přítomnost Drtinova!

Nejnověji byli jsme svědky, kterak na schůzích a g r á r n í c h blýskali se řečníci volnomyšlenkářští, jako na př. v Kutné Hoře, v Nové Pace a v Hořicích, kteří těmto „dobrým katolíkům“ otevřeně sdělovali, že jejich „protiklerikální boj patří hlavně katolické církvi“. „Právo Lidu,“ tedy svědek nepodezřelý a dobře zpravený, tvrdí v č. 22. z r. 1908, že v novějším čase založili volnomyšlenkáři své o d b o č k y (spolky) v kruzích a g r á r n i c k ý c h! Připomenu-li, že s Volnou myšlenkou „českou“ jsou u nás spojeni Ž i d é a N ě m c i, kteří navzájem navštěvují své volnomyšlenkářské schůze a přednášky „slavnější“, a zdůrazním-li, že c i z i n a v o l n o m y š l e n k á ř s k á do Čech dojíždí pomáhat

(Zencker, Tschirm, Denis, Furnèmont, Lederer atd.), označil jsem vám i prostředky, i výsledky, i pomocníky Volné myšlenky u nás a upozornil na nebezpečenství, které se s této strany na národ náš žene.

Český lid i jeho dorost, ba i střední intelligence houfně se volnomyšlenkářským jedem otravuje.

Kritika „náboženského“ systemu Volné myšlenky vůbec a její „svobody svědomí“ zvláště.

Mluvě o programu Volné myšlenky, upozornil jsem na jeho neupřímnost, obojakost a nepravdivost. Sám si v hrdlo lže a očividně si odporuje. Všecko jeho zapentlování, že není „systemem určité nauky“, ale jen jakousi povšechnou „methodou“ svobody, je nepravdivo. Účelem jejím jest: Poplésti čtenáře méně prozíravé, aby nemyslili, že Volná myšlenka jest konec konců jakási „církev“ neb, jak správně řekl „Přehled“ hned s počátku, že Volná myšlenka jest „nejzuřivější a nejnesnášelivější sekta“, co jich kdy u nás bylo.

Takové poctivé doznání o Volné myšlence proto se programově zamítá, aby stoupenci neřekli: „Nač vystupovat z církve do „volnomyšlenkářské církve“, nač zaměňovati nauku katolickou za bezvěreckou? Závazky jsou všude, zůstanu tedy, čím jsem byl dosud. Nemám-li věřit kněžím a papeži, nebudu věřit ani Volné myšlence.“

Abych znázornil, co jsem o programu Volné myšlenky dříve i teď řekl, uvádím konkretně toto*): Když loni zahájen byl kongres Volné myšlenky, řekl na schůzi delegátů Volné myšlenky redaktor Myslík, že „kongresem nastává nové posílení k bojům“, k čemuž podal „Čas“ dne 9. září 1907 na str. 249. následující vysvětlení: „Proti politickým a vojensky organisovaným církvím, a hlavně proti římské . . . vyvstává nová moc.“ Obhájci volné myšlenky a volného svědomí vystoupili tedy na kongresu jako žoldáci, ženoucí do boje proti lidem nábožensky myslícím, katolicky cítícím, a tím prakticky nejlépe sami osvětlili lživou svobodu Volné myšlenky a její programové theorie.

Na kongresu útočili volní myslitelé na církev neustále, tvrdíce, že se jí musí z rukou vyrvati škola, že náboženství musí časem úplně pryč ze škol; teď že se má státi buď předmětem nepovinným nebo aspoň že má býti poopraveno moderní vědou. Na vyšších středních školách nesmějí kněží tohoto zmodernisovaného předmětu přednášeti, a světských předmětů nesmí vůbec žádný duchovní, ať si má státní zkoušky pro kterýkoliv obor složeny, přednášeti

Dne 10. září přimlouval se Dr. Bartošek, sekretář Volné myšlenky, aby theologická fakulta byla z university vyloučena, ač

*) Viz mé pojednání ve „Vlasti“ XXIV., č. 10. a 11. roku 1908, kde též najdeš obšírnou zprávu o volnomyšlenkářském kongresu pražském a jeho kritiku.

nedávno před tím volnomyšlenkáři súčastnili se (aranžovali) akce za povolení protestantské české theologické fakulty v Praze.

Delegát Stark volal Volnou myšlenku ku protestu proti katolické, dosud nestávající a teprve časem zřízenu býti mající universitě solnohradské, a volnomyšlenkáři souhlasili se Starkovým protestním návrhem, nechtíce katolíkům za jejich katolické peníze a pro jejich katolické studenty „povoliti“ katolickou universitu v katolické zemi! Vedle toho útočili volní myslitelé na církev tvrdíce, že se jí má vzíti občanská svoboda majetkového vzrůstání, a že se má mezinárodním zákonem k tomu působiti, aby duchovenstvo nesmělo majetku rozmnožovati v žádné zemi. S tímto návrhem francouzského volnomyšlenkáře Delarna nebyl spokojen volnomyšlenkář belgický Hins, jenž chtěl, aby „páteři a jeptišky byli vůbec vyhnáni za hranice“, začež sklidil od volnomyšlenkářů silný potlesk.

Pan Schmall velebil Francii, že tam se to již stalo, co chtějí Delarne a Hins, a mínil za souhlasu přítomných volných myslitelů, že Francie zasluhuje (za ten lupičský a otrokářský čin?) podivu a uznání celého světa.

Jak chtěli volnomyšlenkáři zreformovati manželství a zbaviti je svátostného rázu, je všeobecně známo. Bezbožeckou „Volnou Školu“ propagují dosud pomocí „mučednických“ učitelů, jež prý klerikálové „denuncovali“ úřadům, i když na tom pravdy není ani zbla, a když mučedníci tito byli trestáni zcela zákonitě dle úředně zjištěných poklesků, jichž se dopustili proti řádům školským, což namnoze delinquenti protokolárně sami svým školským představeným doznali, nechtíce chyby spáchané náležitě napraviti. Pak se to svádí „Volnou myšlenkou“ na kněžstvo! Brožurky konfiskované socialističtí poslanci interpellacemi immunisují, ba i články!

Od kongresu nezměnilo se v nevolnictví volnomyšlenkářském a v proticírkevním boji u nás ničeho, spíše toho přibylo. Vybízejíť volní myslitelé k odpadu od víry, k sužování farářů při pohřbech a křtech, dávajíce nevědomým náruživcům ústně rady a písemné k tomu pokyny tajně i veřejně. Jejich řeči na schůzích i časopisy vyznívají stále ve tři rubriky: nevěřit, útočit a zostuzovat kněze, víru i církev. Co kde skandalosního vyčenichají, to ihned rozmazávají, ať to je pravda nebo není. Stálá rubrika ve „Volné Škole“ i „Volné Myšlence“ je věnována „klerikálním denunciacím a dokumentům klerikálních pověr“. Najdete tam věci, jichž jste vůbec jaktěživi neslyšeli: „církev ohlupuje, církev zotročuje, církev je jedinou nepřítelkyní Čechů“ atd. To jsou stálé repertoirní písničky volnomyšlenkářské opery Ošklivé karikatury „Emauzských“, jeptišek všeho druhu, stále jsou na skladě. Ve výkladní skříni svých lokálů měli na potupu církve tak pěkné „reliquie“, že jim to konečně policie na zakročení prof. Dr. Kadeřávka a jiných katolíků zakázala. Vinohradské jeptišky, jež udržují dívčí gymnasium, byly vymalovány na plakátech jako černé můry, jež rdousí děti, atd. do nekonečna.

„Kdo nevěříš a nezničíš tím svoji existenci, vystup z církve katolické a zůstaň bez vyznání, anebo aspoň . . . přestup do některé jiné církve svobodnější," volá se ve 4. sešitě IV. ročníku letošní „Volné Myšlenky" proloženým tiskem. Rodičům, kteří by chtěli své děti vychovávati nábožensky buď doma nebo v kostele, až bude náboženství z volné školy odstraněno, volá vůdce „českých" volnomyšlenkářů neomaleně do očí, že k tomu nemají práva, že proti takovému právu hloupých lidí třeba postaviti „právo dítěcí". A jakoby právo rodičů na děti záviselo od blahovůle volnomyšlenkářského sekretáře, nestydí se týž volati („Volná Škola" 1908, IV. 1. str. 3. a 4.): „Také shora zmíněné „právo rodičů" nehodlám respektovat (pěkná svoboda?). Je absurdní a barbarské."

Až neposlušný kluk použije „dětského" práva proti zbožné matce a věřícímu otci, — to bude patrně tuze geniálním a noblessním! Otcové a matky — slyšíte, jakou svobodu na vás chystají volnomyšlenkáři? Běžte se jim poděkovat, nechcete-li býti barbary za to, že svoje děti chcete nábožensky vychovávati!

Poněvadž tyto ošklivé kousky, jež volnomyšlenkáři páší s náboženstvím a svobodou, od pražského kongresu vešly silně ve známost a poškozovaly pověst Volných myslitelův, obrátili tito naši nepřátelé, a jali se tvářiti „nábožně". Na disputaci s protestanty dne 2. února t. r. vykládal Dr. Bartošek, že prý Volná myšlenka je protináboženská v tom smyslu, že se staví jen proti p o s i t i v n í m náboženstvím zorganisovaných v určité církve a systemy. Mezi Volnou myšlenkou jsou prý v popředí (!) lidé dokonce i velice náboženští (samí o d p a d l í c i!). Pokud náboženství znamená smysl života sub specie aeternitatis, jak chce Masaryk, potud nejsou volní myšlenkáři proti náboženství, naopak kladouce hlavní váhu na mravnost, zvnitřňují prý život náboženský atd. Jak tyto řeči jsou plany a neupřímny, viděli jsme v Plodinové burse, kde volnomyšlenkáři, jsouce mezi s v ý m i, posmívali se náboženství, zapírali účelnost světa a jsoucnost Boha, pošklebujíce se Kristu, zjevení, nebi, peklu, zkrátka všemu náboženskému. Pan red. Myslík, kollega Bartoškův ve volnomyšlenkaření, jakoby se styděl za tlachy „sekretáře Volné myšlenky", zdůraznil v odpovědi na řeč pastora Součka, že protestanté mají n e p ř i p u s t i t e l n é předpoklady: bibli, víru v Boha, uznávání Krista Bohem, nesmrtelnost duše atd. „My," volal pan Myslík, „odvrhli tuto záclonu se svých očí." — Slyšíte tuto čirou nejhroznější nevěru? Taková je Volná myšlenka!

Doufám, že uvedené stačí na doklad volnomyšlenkářské bezbožnosti a hrozné otročiny, které jak ze slov tak ze skutků Volné myšlenky všude stejně se jeví, i když se povídá o „volnosti a náboženskosti Volné myšlenky". Není volná ani náboženská: je otrocky bezbožná, židovsko-zednářská! Proto také volá („Volná Myšlenka", srpen 1908 str. 119), že „s denuncianty — tak hanebně zove nás katolíky! — v jedné církvi, chceš-li býti stoupencem Volné myšlenky, zůstati nemůžeš". Odpovídáme: Jen

si jděte! O bezbožecké hrubce církev katolická nestojí, i když jejich nevěry lituje! Svobodu svědomí a volnost myšlenky osvědčili volnomyšlenkáři zvláště ve stanovách, v nichž, jak loni o kongrese „Čech“ obšírně citoval, mají odstavce, které žádají od stoupenců volnomyšlenkářských jakýsi revers, jímž se zaručují, že se nedají zaopatřit, církevně pohřbíti, a že zplnomocňují stoupence své, aby v tomto smyslu jednali i proti výslovnému přání krevních přátel mrtvého volnomyšlenkáře. Vzpomeňte, co provedli při pohřbu Svatopluka Čecha, jak mu z chladných rukou křížek i růženec vyrvali, jež mu sestra do nich dala, a jak církevní slavný pohřeb zmařili, aby prý jej nemohl vésti klerikální generální vikář Dr. Sedlák, — tak se výslovně chlubili, — ač podnes nedokázali, že Svatopluk Čech byl volnomyšlenkářem. Co by tropili, kdyby dle svých plánů a programů zjevně jednati směli! Krvežíznivé přání: „Kéž by Řím měl jenom jednu hlavu“, jistě by volnomyšlenkáři pozdravili a nám jak se patří ukázali, jak chtějí jen „důvody přesvědčiti, a ne znásilňovati“!

Závěr.

Jsem u konce! Zbývá pověděti, co se proti tomu s naší strany dálo. V denních i týdenních listech a v různých časopisech bývalo o Volné myšlence referováno, nejlépe však ze všech v „Čechu“ o loňském kongrese a ve „Vlasti“. Na některých místech vystoupili naši lidé ve schůzích proti volnomyšlenkářům, ale celkem a systematicky bylo toho málo. Mnozí podceňovali, jiní nadceňovali Volnou myšlenku, a nedělali ničeho proti jejím svodům. Jediný spolek, jenž se Volné myšlence důrazně opřel a její snahy důsledně u nás potíral, seznamuje lid i kněžstvo se zhoubnými snahami Volné myšlenky a bojuje proti nim soustavně, jest spolek Sv. Bonifáce, vlastně jeho orgán „Sv. Vojtěch“. Nikdo toho neuznal do té míry, jako volnomyšlenkáři sami. Jejich „Truchavlíček“ povstal jen, aby prý „zhoubnou“ práci klerikálního tisku — „Meče“, „Štítu“, „Kříže“, „Marie“ atd. — paralysovali a hlavně „Sv. Vojtěchu“ čelili. Náš časopis odnáší dosud sám víc volnomyšlenkářských útoků než všecky ostatní katolické listy dohromady, ale nebojí se jich a potírá volnomyšlenkáře neustále. Tak to budeme dělat i budoucně. Podporujte nás, spojte se s námi, šiřte náš tisk všecek, zvláště drobný, zastaňte se nás v novinách a na schůzích, jako to činily „Naše Listy“, oznamujíce často obsah nového čísla „Sv. Vojtěcha“, a potírejte „Volnou myšlenku“ neustále zároveň s námi. Jen žádných polovičatostí ani ohledů! Kde se víra a církev tak vášnivě tupí a zásadně ničí, jako ve Volné myšlence, tam nemůže žádný katolický kněz ani laik býti na rozpacích, co má dělati; tam musí, chce-li povinnost náboženskou plniti, rozhodně proti škůdcům se postaviti a žádnému pardonu nedávati. Šiřte náš tisk do lidu, čtěte jej a učte lid čísti v našem tisku. Ať žádné číslo žádného našeho listu neleží ladem, ať každé je apoštolem. Kdo umíš psáti na obranu víry, piš, rádi to uveřejníme; kdo umíš mluviti za pravdu, mluv, rádi tě vyslechneme;

kdo umíš raditi, raď, rádi tě poslechneme! Nikdo nespoléhej na nikoho, leč sám na sebe, na svou práci a horlivost. — To jest pravá myšlenka, která porazí falešnou Volnou myšlenku odpadlických nevěrců!

Po této řeči, často akklamované a na konec potleskem odměněné, předseda Dr Hruban ukončil schůzi srdečným doslovem. Za zpěvu písní „Kde domov můj“ a „Moravo“ rozcházeli se shromáždění.

* * *

Tak ukončen třetí sjezdový den. Byl pln úrodné práce a velikého nadšení. „Čech“ rozhlížeje se po uplynulých dnech, píše v č. 238 z 1. září 1908 takto:

„Máme za sebou třetí sjezdový den. Byla-li sobota dnem vítání, průvodův a slavnostních řečí, dalo se nedělní odpůldne do vážné práce, pondělek pak překonal svého předchůdce. Od 8. hodiny ranní s malou přestávkou polední sněmovalo a přednášelo a debattovalo se až do desáté hodiny noční. Nedivte se; katolíci, kteří na sebe berou tak veliké pracovní břímě, mají si také co pověděti.

Při tom věru se neví, čemu jest se více diviti, zda vytrvalosti a nadšení posluchačů, či vytrvalosti a nadšení řečníků. Lidé dělní, starší, venkovští, vydrží seděti a poslouchati celé hodiny, živý potlesk a pohnutý rozhovor svědčí, že přednášky dobře tráví a že jim jdou k duhu. Ovšem, kdy pak zase uslyší tolik a tak vybraných řečníků, kdy pak zase stanou se účastnými tak rozmanitého a poučného programu, kdy pak zase tváří v tvář uvidí předáky naše a vůdce na slovo vzaté? Všecky tyto okolnosti přemáhají únavu a napínají nervy a mozek pracuje horečně, jen aby všechno pochytil a mnoho si zapamatoval.

A ti řečníci! Posluchačové mají na ně silný vliv, větší však mocí v nich pracuje vnitřní oheň, žár poctivého nadšení a veliké vůle. Střídají se v řečích lidé s mozolovitýma rukama, učitelé, učitelky, kněží, professoři, kteří vědu si zamilovali, a duchovní, kterým sociologie, nejdůležitější a nejmodernější nauka, přirostla k srdci.

A z těch všech řečí, z jejich tonu, hlasu, z očí řečníků svítí takový zápal pro dobrou věc, taková chuť do práce, budění a — trpění, že řečníci bezděky překračují vyměřený čas, že pořadatelé musí několikrát upozorňovati na závěrek, že řečník i posluchači nemohou se od sebe odtrhnouti.

„Ach, co mám toho ještě na srdci! Co bych ještě mohl a měl říci!“ stýskají si řečníci, a mnohý posluchač, tiskna vděčně přednášejícímu ruku, tvrdí: „Do rána bych takhle poslouchal.“

Čtvrtý den sjezdový.

(V úterý, dne 1. září 1908.)

V úterý dopoledne.

Také úterní den sjezdový započal službami Božími, které v seminářském chrámu Páně sloužil v 7 hodin ráno Jeho Eminence nejdůstojnější pan kardinál. Dostavili pak se k těmto službám Božím účastníci sjezdu ve velice hojném počtu, a též předsednictvo sjezdové bylo přítomno. (Viz níže zprávu o sjezdu eucharistickém.)

* * *

V jednání sjezdovém pokračováno v 8 hodin ráno ve velkém sále žofínském. Schůzi předsedal říšský poslanec Frant. Šabata; místopředsedou byl pan Kodl z Chicaga, zapisovatelem pak člen tiskové komise, prof. Václav Müller. Schůze byla velice navštívena a jelikož první přednáška věnována byla otázce rolnické, přítomno bylo zejména velmi hojně delegátů a účastníků venkovských, hlavně rolníků, aby vyslechli z úst svého oblíbeného řečníka Fr. Šafránka úvahy o svých zájmech, požadavcích a potřebách. Do schůze této zavítal též známý výtečný slovinský organisátor a řečník, říšský a zemský poslanec Th. Dr. Jan Evang. Krek z Lublaně a MUDr. Ant. Brecelj, lékař a předseda „Slovinského křesť.-národního svazu“ v Gorici.

Předseda Fr. Šabata zahájiv schůzi uvítal všechny přítomné, zejména pak Dra. Kreka, který byl celým shromážděním nadšeně pozdraven. Po té udělil slovo panu Frant. Šafránkovi, rolníku, aby promluvil

o rolnické otázce.

Řečník bouří potlesku uvítán promluvil v tato slova:

Mezi celou řadou vážných a důležitých themat, které se na sjezdu projednávají, jest pojednání o otázce rolnické zvláště pozoruhodno, protože tato otázka jest důležitou částí sociální otázky a stává se akutní.

Nechci podati obraz hospodářské situace s vědeckého stanoviska, ale prostě, tak, jak na ni my venkované pohlížíme, a vytknouti úkoly katolíků československých pro zubožený náš venkov.

Včera vzpomínalo se na venkově šedesátiletého jubilea zrušení roboty. Každý venkovan vzpomíná s radostí té chvíle, kdy zbaven byl nelidského nevolnictví a postaven na roveň ostatním vrstvám národa. Zemědělci vzpomínají na ty doby a mají teď zkoumati, jak jim šla svoboda k duhu, mají činiti bilanci za šedesát let, jak jsme pokročili.

Pokud se pokroku v zemědělství týče, nelze upříti, že se stal pokrok veliký, ale na druhé straně nalézá se venkov v trapné situaci, neboť existence tisíců je tam nejistá. Půda se viklá pod jeho nohama. Svoboda byla něco krásného a velkolepého, ale bylo v ní též veliké nebezpečí pro náš venkovský lid. Lid venkovský nebyl si vědom významu svobody, nebyl vyzbrojen proti útokům s jiné strany a stával se proto nevolníkem, otrokem kapitálu.

Nepřehnal jsem řka, že se ocítil venkov v nevolnictví novém. Třeba jen vzpomenouti na obrovské cifry dluhů, a ty jsou nejlepším dokladem, že není venkov svůj, že je závislý na milosti cizáckého kapitálu.

Mnoho jest příčin tohoto úpadku; nechceme však je zvlášť vytýkati, to cítí každý; ale chci raději poukázati na úkoly československých katolíků, aby se zemědělská a hospodářská situace zlepšila, aby se rolník stal pánem svých gruntů.

K tomu povolán jest právě český katolický lid. Neboť odkud vyvěrá snaha pomoci bližnímu? Odkud snaha po organisaci? Odkud jinud než z křesťanských zásad, než z lásky jednoho k druhému, která velí „Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň jim!“

Ozývají-li se dnes hlasy, které chtějí katolíky odpudit od té práce, byli by zbabělými, kdyby se dali zaleknout. Naopak musí ukázati, že dovedou pracovati. Škodou by bylo, kdyby se katolický lid této práce vzdaloval.

Nechci vyličovati, jaké pomoci třeba se domáhati se strany zákonodárných sborů, to je věcí poslanců; ale chci podati program, jak třeba zájmy rolnictva hájiti.

Chci podati obraz svépomocné práce na českém venkově.

Tu třeba nejprv položiti všem na srdce, že třeba pracovati. Na mnohých místech jest české kněžstvo činno na prospěch venkova ve spolcích hospod., besedách, Raiffeisenkách, Národních jednotách. Tato činnost jest úctyhodna, ale aby práce ta potkala

se s výsledkem, třeba, aby byla soustředěna, aby věděli jeden o druhém, aby se neutápěli v jiných živlech, odkud pak vysílený pracovník jako cizák bývá vykopáván. To je bolestno a odvrací od další práce.

Proto třeba:

1 Pracovati ve stávajících spolcích a v besídkách na kulturním povznesení venkova. Svobodomyslní říkají, že venkov je osvícený, ale já pravím, že namnoze není. Mimo školu obecnou postrádá dalšího vzdělání a proto třeba, aby jej někdo vzdělával. To mohou spolky a besídky ve všech směrech. Tam, kde není možno, aby vybudována byla organisace křesťansky smýšlejících, aspoň tím způsobem lze pracovati.

2. Práce musí býti soustředěna v zemský spolek hospodářský, který bude pracovati pro záchranu venkova. Venkovský lid musí býti soustředěn na podkladě nepolitickém, aby hájil práv země dělců a staral se o jejich zájmy hmotné. Organisaci tu lze na osvědčených zásadách zbudovati. Sdružení to bude míti svoje odbočky s jakousi porcí samostatnosti. Organisace tyto musí míti právo voliti delegáty do zemědělské rady.

Úkolem jejich bude, soustřediti venkovský lid, vzdělávati hospodářsky, hmotně, zříditi odbor nákupní a prodejní, odbor pojišťovací proti pádu dobytka atd. Postupem doby při dobré vůli a poctivé práci bude možno zříditi silnou organisaci, s níž musí býti počítáno. Zmiňuji se o ní, abyste o ní věděli předem, až přijdou ti, kteří tuto myšlenku budou propagovati.

3. O jedné ještě věci musím se zmíniti, protože může býti rozřešena jediné na křesťanském základě. Je to otázka čelední. Pociťujeme na venkově všichni nedostatek řádné čeledi. Proudy lidí se hrnou do továren. Práce zemědělská je zneuznávána. Hoch a holčice, jak vyroste. se za ni stydí. A přece z práce té žije celý svět.

Čím to? Jak vysvětliti ten úkaz? Příčiny jsou různé. Je to větší poměrně výdělek, výdělek celoroční, a neposlední příčinou je rozmařilý život, k němuž hojnou příležitost skýtá město. Že to není na prospěch, ale ke zkáze, nedá se upřít. Vím, že někdy chudý člověk musí chopiti se této práce tovární, ale nedostatek je všeobecný, tak že je obava, že se venkov vylidní a že práci zemědělskou bude musit vykonávati jen majitel, že čeledi nebude k dostání.

Říká se, jak patriarchální život panoval druhdy mezi hospodářem a čeledí. Modlili se společně, z jedné mísy pojídali. Dnes mnohdy zemědělec svobodomyslný dává čeledi cítit, že je něco víc, čeledín není připuštěn do rodiny, tím se mezera mezi nimi šíří a z mezery té propuká zjevné nepřátelství. Jen zemědělci křesťanští jsou si vědomi toho, že oba, hospodář i čeledín, jsou k obrazu Božímu stvořeni, jsou oba bratři v Kristu, a podle toho se k čeledi chovají.

Ovšem jsou příčiny nedostatku čeledi také jiné, na př. nedostatek zabezpečení pro případ nemoci, úrazu. Tu je čeledín od-

kázán čtyři neděle na zaměstnavatele a potom je vydán na milost a nemilost domovské obce.

To je ovšem trpké pro obě strany.

Proto o čeleď musí býti postaráno, jako o průmyslové dělnictvo. Chybou by bylo, kdyby zemědělec svému dělnictvu nepomáhal. Jistou pomoc poskytne starobní pojištění, o němž se jednati bude na říšské radě. Ovšem nemělo se pojištění toho dostati dělnictvu zemědělskému, protože není zpracováno v duchu socialismu, protože většinou stojí v táboře křesťanském. Proto se stanoviska náboženského musí býti povinností katolických zemědělců, aby čeleď zachovali neporušenu v zásadách křesťanských, a to se stane, když jí bude katolický zemědělec vůdcem a otcem.

4. Bolavým vředem na těle našeho venkova jest ohromné zadlužení. Těžké dluhy se ovšem sfouknout nedají, ony, jak se říká, neshnijí, nikdo jich neodpustí. Pomoc v té příčině musí přijíti hlavně se strany státu. Musí nastati sanace dluhů. Ale to je problémem složitým a bude úkolem našich poslanců.

5. Všichni musí se starati o dorost zemědělský, aby synové stávali se dobrými nástupci na zděděných statcích. Jako ve městech mnoho nebezpečí hrozí mládeži, podobně i na venkově. Proto musí rolník starati se o to, jak se mládež chová, jak se baví, dbáti toho, aby se dál vzdělávala. Bohužel však se mnohdy stará zemědělec o vše možné, jen o to nikoliv. Jako řemeslo potřebuje přípravy, tak je tomu i u zemědělce. Nestačí jen naučit se orat, vláčet, je potřebí také jiné přípravy. Jsou tu požadavky také v jiných oborech. A o to pečovati je úkolem venkovanů.

Zásadu, že zemědělství s náboženstvím nemá co dělat, vpašoval k nám liberalismus. Ten chce oloupiti náš venkov o to, co bylo útěchou a posilou v nejhorších dobách života. Dílo to se nepodaří, náš český sedlák je srostlý s Bohem, náš rolník má od rána do večera co dělat s Pánem Bohem, vidí Jeho dobrotu, která jeví se v každém kroku. Toho český člověk neudělá, aby ho opustil; je snad na chvíli oslepen, ale přijdou chvíle rozumu, konec konců zůstane věren Bohu, kterého ctili matka, otec, děd

V dobách nejhorších pro národ náš byly chaloupky venkovské záchranou národa, český venkov bude věrným nalezen do posledního dechu při praporu Kristově!

Jest úkolem naším získat si přístup do srdce lidu, jenž je v jádru svém konservativní. Ale s náboženstvím potřebí, aby cesta k srdci vedla — přes žaludek. Lid náš vázán ke klopotné práci; kdo se stará o žaludek, dovede jej upoutati i v ohledu náboženském.

Končím prosbou, abychom podali venkovu v boji hospodářském pomocnou ruku, působíce k tomu, aby se povznesl v ohledu kulturním. Dej Bůh, aby dnešní tento bod sjezdového jednání přispěl k tomu, by se strany katolické pracovalo se ve prospěch zuboženého venkovského lidu! (Souhlas, hlučný potlesk.)

Když potlesk utichl, pravil pan předseda: „Souhlas váš je důkazem, že souhlasíte s vývody p. řečníkovými; děkuji mu

vřele za jeho upřímná slova.“ Poystáním vzdán mu zasloužený dík.

K slovu se přihlásil zemský poslanec Jílek z Moravy, jenž pravil, že přichází ze západní Moravy a vyřizuje z okresního sjezdu katolického ve Velkém Meziříčí pozdrav. Jako dělník, jenž pracuje a zná bídné dnešní poměry, ukazuje zvláště na potřebu nemocenského pojištění zemědělského dělnictva a čeledi. V otázce té sněmy doposud neudělaly ničeho. V tom musí se pracovati svorně, pilně, usilovnou prací. (Souhlas.)

Předseda vyslovuje dík krajanům moravským za pozdrav.

Ke slovu se hlásí Slovinec, říšský poslanec Dr. Krek. (Hlučný potlesk.)

Dr. Krek děkuje za přivítání a mluví o otázce rolnické způsobem duchaplným a věcným. Připomíná, že reformy, ba celá agrární politika musí spočívati na základě křesťanské morálky. Klade důraz na potřebu zachování stavu zemědělského, ukazuje na nebezpečí, padne-li samostatný selský lid. Vybízí k práci a dodává, že to, že musí pracovati kněžstvo, rozumí se samo sebou bez debatty. (Hlučný souhlas.)

Předseda děkuje Dru. Krekovi, načež propuká shromáždění ve volání slávy Dru. Krekovi a v provolávání „Živio“ Slovincům. Slova chápe se prof. Drápalík, jenž navazuje na řeč Šafránkovu praví, že dosíci lze jeho návrhů

1. co se týče odvrácení nebezpečí sociální demokracie, toutéž cestou, totiž všeodborovým sdružením;

2. spojenými silami zemědělců a živnostníků (malí zemědělci přiživují se řemeslem), za kterýmžto účelem doporučuje sdružení katolických živnostníků, a

3. pomocí katolické intelligence.

P. Jan Handlíř z Ronova na Čáslavsku vyslovuje pozdrav z kraje toho, a ukazuje na úspěchy organisace katolické tamtéž, přeje si, aby se podobně pracovalo i v sousedním Kutnohorsku, což přítomný P. Mašina z Kutné Hory slibuje.

Předseda uděluje po té slovo sl. Marii Hoffmannové, odborné učitelce z Kojetína, k šesté odborové řeči na thema:

Katolicismus a vzdělání žen.

Od té doby, co se stal pokrok patentovanou výsadou jedné části více méně intelligentní společnosti lidské vůbec, českého národa pak zvláště, mnoho se mluví o tom, že jedinými nositelkami kultury a vzdělanosti mezi ženami jsou pokrokářky,

kdežto ženy obestřené ještě vírou a náboženským cítěním jsou otrokyněmi kněží, otrokyněmi zpátečnických pověr a všeliké tmy a nevědomosti.

Proto když se jedná o slávu žen vzdělaných, o přiřknutí zásluh vzdělaným ženám, o nové vymoženosti a zřízení humanitních a kulturních ústavů, vždy se ženy katolického smýšlení již předem vylučují, protože prý jsou brzdami všeho pokroku.

Odkud mají naše pokrokové dámy tento názor?

Přejaly jej od pokrokářských učenců naší doby a nedaleké minulosti, učenců to, kteří ve svém velikášství vedli ženy k vědám, o nichž lze říci, jako řekl had v ráji o zapovězeném ovoci: „Budete-li z této vědy ducha svého sytiti, otevrou se oči vaše a budete jako bohové.“

Touha žen po osamostatnění na poli kulturním a ovšem také v souvislosti morálním a fysickém rozšířila se v době revoluce francouzské. Ve dnech nejzuřivější bouře, kdy neměl nikdo času ani pokojně stolovati se svou rodinou pod domácí střechou, kdy ustavičně dály se porady, koho ze světa sprovoditi, jak nepřátele revoluce, lidi pokojné a zbožné zjímati, jak se o jejich majetek rozděliti, v tu dobu nebyli mnozí mužové schopni vykonávati povinnosti policejní a j. a proto, aby o své postavení nepřišli, nechali za sebe pracovati ženy, dcery, sestry a milenky, což se dálo nejen za muže v popředí stojící, ale i za sluhy a pacholky katovské, tak že mužové jsouce ženami dobře zastoupeni, oddávali se surovostem a prostopášnostem nejhoršího druhu a nejspíše se uklidnili, když viděli téci krev nevinnou z guillotiny.

Ženy svou činností, za kterou je mužové chválili a vyznamenávali pozorností, že je totiž vtahovali do rozkošnických zábav a slavností, nabyly zvláštního sebevědomí a řekly: „Za naše služby, které jsme vám prokázaly, chceme stejná práva s vámi. Viděli jste, že umíme po kořisti slíditi, že umíme rozsuzovati, poskytly jsme vám požitků, tak že ani vy, ani správa měst a republiky v ničem jste neutrpěli.“

Ženy chtěly stejné vzdělání s muži, stejné s nimi postavení, ano, chtěly dokonce nositi též mužský oděv, aby též na zevnějšku všeliký rozdíl pohlaví byl setřen. Francouzský konvent se až zalekl, čeho si ženy všeho žádaly, a učinil násilím smělosti žen přítrž tím, že všechny jejich schůze, které za tím účelem konaly, jednoduše zakázal. Ale ženy nedaly se již umlčeti.

Dalšími revolucemi posílené, vždy hlasitěji a důrazněji žádaly býti mužům na roveň postaveny.

Tak v Anglii chtěly ženy školy aspoň průmyslové, aby stejně vzdělány jsouce s muži, mohly s nimi vykonávati stejné práce a zaujímati s nimi stejné postavení v úřadě. Později chtěly též vysokého učení právnického dosáhnouti, aby i v politice mohly s muži stejnoměrně pracovati a také postupovati.

Odtud šířila se snaha žen po celém téměř světě. Úspěch žen v cizině byl vždy novým posilněním žen v našich krajích, které vždy na to poukazovaly, myslíce si: „Když tam, proč ne u nás?“

A tak se ocitila i u nás touha žen po ustavičně větším vzdělávání se, neboť tímto způsobem doufají ženy muže nejen dohoniti, ale je snad i předčíti.

A touha tato je patrna ve všech vrstvách našeho lidu. Nejen synové, ale i dcery našich mnohdy i nuzných rodin musí buď jak buď studovati, dcera aspoň na učitelku.

Nyní se poohlédněme, na jakých důvodech spočívá tento zjev.

Pokroková intelligence dámská četla asi v Herodotovi o obyvatelích Lykie, že tam žena vedla první slovo a že jméno její nesla celá rodina, že byla žena předním členem v obci a státu, že tam vládlo matrimonium a ne patrimonium, a že hlavou rodiny byla matka a ne otec.

Četly asi v Liwingstonovi o zastrčeném státu jihoafrickém při řece Zambezi, že i tam má žena výsadní práva, která ji staví na místo první a muže teprv na druhé.

V německé osadě Kamerunu (jak Fr. Horáček ve svém spise „Žena. Její úkol a vychování," vypravuje), neznají ani jména „otec", tím méně jeho významu.

Také historické Amazonky, které prý bojovaly za svá práva proti mužům, vlezly našim pokrokářkám do hlav a dodávají jim kuráže, jednati podobně.

Též v Řecku měly některé ženy jakési zvláštní právo v kultu náboženském. Směly přednášeti tajuplné modlitby bohyni Demeteře, na jejíž počest 5 dní svátečních slavily, aniž směli mužové býti přítomni. Tatáž slavnost konala se i v Římě na poctu bohyně Cerery.

Za to však na druhé straně zapomínají naše intelligentní pokrokářky, že u většiny kulturních národů pohanských byla žena do pozadí zastrčena v každém ohledu a že z pravidla přednost měl muž a otec rodiny, který měl právo ve školách se vzdělávati, v radách zasedati, politickými záležitostmi se zabývati, kdežto žena nejen v nevědomosti ducha, ale i v naprostém poddanství tráviti musila smutný život osamělosti a zneuznání.

Tak v Athénách směla žena, — t. j. vdaná žena — vyjíti z domu jen pod hustým závojem; a ač žena, měla muže svého u stolu nazývati pánem. Dopustila-li se nevěrnosti manželské, nesměla dle zákona Solonova ani do chrámu vstoupiti, ba propadla smrti. Velkou milostí to pro ni bylo, byl-li jí život darován a ona prodána do otroctví.

Zákon Zoroastrův odsoudil již ženu, která se po druhé provdala.

Byly to toliko čestné a ojedinělé výjimky, kde žena nad mužem zvítězila, jako na př. Roxana nad Alexandrem Velikým, Bisseis nad Achillem, Penelope nad Ulyssem, Veturia a Volumnia nad Koriolánem.

To však byly pouhé výjimky, neboť manželka ve státech antických — t. j. žena legitimní — ne snad ženy vůbec — ale žena oprávněná, manželka, byla otrokyní svého legitimního muže, manžela. Mimo to byly také v dobách těch ženy, kterým se dobře vedlo, a to byly tak zv. hetéry, t. j. nevěstky či milostnice.

Hetéry byly největší potupou důstojnosti mateřské, neboť se těšily přízni prvních výtečníků státních a měly veliký vliv na politiku a umění.

Sám Sokrates, který byl velký moralista a uměl si i potřebné věci odepříti, třeba hlt vody v čas horka a palčivé žízně, navštěvoval se svými učedníky hetéry a poučoval je, jak mají muže lákati.

Jedné z těchto hetér, Frýně, postavena dokonce socha ve svatyni delfické.

Stav hetér byl stav čestný! Proto dívky, které se mu měly věnovati, byly pečlivě vychovávány a vzdělávány v hudbě, zpěvu, řečnictví a poesii.

Ony zasedaly při soudech, v učírnách, při turnajích řečnických a poetických, súčastňovaly se řízení politických a diplomatických, a velká váha kladla se na to, komu přiřkla hetéra pochvalu a potlesk.

Naproti tomu žena zákonitá neměla vzdělání žádného, neuměla čísti ani psáti, ba ani neznala důkladně své mateřštiny po stránce národní, tím méně po stránce vědecké. Neměla žádného práva, ani na dítky, ani na majetek, a byla opovržena tak, že mocná touha po osvobození ozývala se v srdcích všech.

A v tu dobu, kdy všechno zmírá touhou po spáse, po vysvobození z poměrů, jež každému zdají se býti již nesnesitelnými, mužům i ženám, všemu lidstvu, přijde Kristus, jehož učení potírá materialismus, potírá barbarství proti chudině, potírá hyenismus proti ženám.

Toto vše jsem musila předeslati, poněvadž naše pokrokářské ženy, které jinak chtějí slouti intelligentními, nechtějí věřiti a namlouvají prostému lidu venkovskému, že křesťanství ženu ponížilo a nikoli pozvedlo.

Vynasnažím se na základě věrohodných pramenů a vlastní zkušenosti dokázati, že právě křesťanství pozvedlo ženu na tvora Božího, na tvora, který též má nesmrtelnou duši a který proto rovnou cenu s mužem před Bohem má a tudíž zaslouží, aby tento duch lidský, v ženské tělo vdechnutý, byl vzděláván stejně s muži, aby žena konati mohla povinnosti svého poslání na tento svět, s tím toliko omezením, aby se to nevymykalo světovému názoru křesťanskému a aby žena nezapomínala, že nesmí a nemá se vyvyšovati nad muže.

Praví o tom sv. Augustin výborně: „Kdyby Bůh byl chtěl, aby žena byla otrokyní muže, byl by ji stvořil z nohou Adama, prvního člověka. Kdyby byl Bůh chtěl, aby žena panovala nad mužem, byl by Evě dal vzniknouti z hlavy Adamovy. Avšak Stvořitel Bůh učinil první ženu ze žebra prvního muže, na svědectví, že oba jsou sobě rovni.“

Z toho ovšem též plyne, že kdyby byl Bůh chtěl, aby žena zaujímala ve společnosti lidské a v rodině místo první, byl by napřed stvořil ženu, potom teprv muže

Že tedy držíme se názoru sv. Augustina a křesťanského názoru světového, „napřed muž, potom žena“, proto v očích pokrokářů a pokrokářek jsme zpátečníky.

Ale církev katolická na základě výkladu sv. Augustina také tak jednala, že ženu na roveň muži stavěla i ve vzdělání. Aby se i ženy vzdělávati mohly stejně s muži, psal sv. Jeronným výklad Písma sv. paním římským. Jsouť z té doby mnohé ženy známy, které požívaly v církvi katolické veliké vážnosti, na př. Eustochium — Rosvitha z Gandersheimu — Lioba a Lukrecie Cornerová, která dosáhla i hodnosti doktorské v kostele sv. Justiana v Padově, k čemuž jí sám papež zvláštní blahořání zaslal. Ta potom konala přednášky z práva římského i samým mužům Ostatně i ze života Krista Pána jest patrno, že počal lid na ženu jinak pohlížeti, než dosavad

Vzpomeneme-li na poměry, na něž jsem zprvu ukázala, kterak žena u některých národů byla jen na dům odkázána a že ani nejpotřebnějším vědomostem přiučiti se nesměla, — na druhé pak straně lehké ženštiny byly váženy a měly tu výsadu, že kromě nejpotřebnějších vědomostí směly pěstovati vyšší vědu a umění, tu poznáváme, že v křesťanských dobách nastal velký převrat.

Ženy jsouce přirozeností svou útlocitné a zbožnosti vnímavé, chodily za Pánem Ježíšem, poslouchaly jeho učení a kázání, čímž vyvíjel se jejich duch a ony se zdokonalovaly, jako naopak hetéry opouštěly život nemravný a s ním mnohé vědy a umění, jež jim byly výsadou, odkudž asi naše pokrokářstvo odvozuje, že čím víc se šířil katolicismus, tím víc se šířila nevědomost a ženy že opouštěly vědu a umění. Na to však zapomínají, že to ženy činily proto jen, že s těmito vědami a uměními spojena byla nemravnost.

Šíření se vzdělanosti mezi lidem vůbec, tudíž také mezi ženami, pozorovati jest zejména v dějinách, kde se dočítáme o šíření se církve katolické, tudíž šířením se katolicismu šířilo se i vzdělání.

Základ k tomu položili v našich zemích svatí bratři Cyrill a Methoděj. Oni lid vyučovali u věcech víry, připravovali jiné mladé muže na kněze a vysílali zase dále, aby učení křesťanské se šířilo Ovšem že původní vzdělání dálo se kázáními a řečmi hlavně v kostelích, pokud zde jaké byly, nebo pod širým nebem.

Když pak na Velehradě pokřtěni byli Bořivoj a Ludmila, přeneseno křesťanství do Čech, a tu se již dovídáme, že založena byla škola na hradě Budči a že tuto školu navštěvoval též svatý Václav. Známo jest však, že i sv. Ludmila vyučovala vnuka svého Václava: musila tudíž sama také býti vzdělanou.

Poněvadž pak Ludmila i Bořivoj, manžel její, zakládali kostely a kaple, kamž povolali kněží, kteří vyučovali nejen muže a hochy, ale i ženy a dívky, aby totiž rodině zabezpečena byla nábožná vychovatelka dítek, z toho viděti, že katolicismem šířilo se vzdělání vůbec, mezi ženami pak zvlášť, neboť nikde nebyla důležitost výchovy mateřské tak dobře pochopena jako právě v církvi katolické.

Z Čech přenesla křesťanství Dúbravka do Polska, kdež se národ polský oddal vzdělávání tak důkladně, že zvláště matky polské svou

vzdělaností působily na rodiny své a spolu vychovávaly své syny a dcery, že národ polský navždy zůstal věren víře své. Jen křesťanství vychovalo nám statečné a vzdělané ženy, že mnohé z nich měly vliv na obrat v celém národě a v opanované zemi. Tak Klotilda obrátila na víru křesťanskou Chlodvíka, krále franckého, Berta krále kantského, Gisela krále uherského. Netřeba mně tuším připomínati, že i v jiných zemích vysoce vzdělané a vznešené ženy náležely církvi katolické a že se o vzdělání ženského dorostu pečlivě staraly.

Poněvadž lid vzrůstal a kostelů bylo málo, také ještě málo kněží bylo, ze mnohých pak míst měli do kostela velmi daleko, nastala potřeba zřizovati hojně školy.

A tu shledáváme v dějinách Palackého, že již v XI. století při každé kapitole a při každém klášteře byla škola. Školy tyto dle vší pravděpodobnosti návštěvovali synové vznešených rodin, ale ti přinášeli učenost svou do svých domácností, matkám, sestrám, tak že již z té doby shledáváme se s velmi vzdělanými paními nejen ze šlechty, ale i z měšťanstva. Na vysoké učení chodívalo se ještě do ciziny. V zemích pak československých bylo ve XII. a XIII. století zakládáno hojně klášterů mužských a ženských, z nichž právě poslední vzdělávání dívek na starosti měly. Že se tenkráte vzdělanost všeobecně šířila, dokazuje Palacký v I. díle svých dějin str. 308. „Čechové a Moravané XII. a XIII. století rovnali se co do vzdělanosti a ušlechtilosti ducha i nejvýtečnějším sousedům svým a předcházeli mnohé jiné dobrým příkladem."

Století pak XII. jest známo svými křížovými výpravami. Jest také známo, za jakým účelem byly podnikány. A těmito právě šířily se vědomosti o cizích zemích a jich uměních a řemeslech, přineseny k nám různé plodiny, užitečné nerosty atd., z čehož viděti, že křesťanství či katolicismus byl příčinou, že se u nás ujímala vzdělanost vůbec, tudíž také vzdělanost žen.

Ve stoletích následujících vystupuje v dějinách českých ušlechtilá Eliška Přemyslovna, která nám odchovala Otce Vlasti, Karla IV., jenž založil v Praze universitu r. 1348 a tato se stala, jak Palacký v III. d. na str. 28 praví, středem osvěty pro velikou část Evropy, prospívala v Čechách již tehdáž na potřebném základu prvotního učení a škol prostonárodních. Takové školy byly opět nejen při kostelích a klášteřích, a sloužily svým zvláštním účelům; většího pozoru zasluhují však školy městské a farní, píše dále, rozšířené tehdáž pod vrchním dohledem a správou university po veškeré zemi.

Ještě dále připomíná, že tehda všecka města česká a mnohé farní obce měly své zvláštní školy a že tudíž příležitost ku vzdělání nejen bohatým, ale i chudým naskytovala se hojně, a kdo chtěl na universitě dosáhnouti bakalářství, musil aspoň dvě léta učiti na těchto školách prostonárodních; pak teprve dosáhnouti mohl stupně mistrovského.

Potom naši pokrokoví učitelé myslí, že vynalezli něco nového, když začali s akademickým vzděláním. Zde vidíme: dokud škola prostonárodní, jak ji Palacký nazývá, spočívala na základech náboženských, měli učitelé dokonce universitní vzdělání. A nikdy neměla škola národní náboženštějšího rázu, jako tenkrát, třeba stála pod dohledem university. Vládnulť v nich jako na universitě samé duch Arnošta z Pardubic. Prvotní školství zakládané příslušníky církve katolické musilo prodělati těžké zkoušky v dobách náboženských převratů. Různí reformátoři zmocňovali se škol a usazovali na ně své souvěrce a posílali do nich žactvo svého vyznání. Katoličtí faráři, kteří namoze školy vlastním přičiněním založili a na ně dohlíželi, musili žactvo katolické s jejich učiteli poslati třeba na kostelní věž, aby se tam nerušeně mohli učiti. A i tu byli přijímáni žáci umírněných rodičů strany pod obojí. Nicméně se žactvo na ulici škádlilo, až z toho krvavé půtky povstávaly. Nesnáze tyto přece jen nedokázaly toho, aby katolíci školy zanedbávali. S neumenšenou horlivostí přiváděli školy k dalšímu rozkvětu tak, že Palacký ve III. d. na str. 161 píše: „A nejen svobodou, ale i vzdělaností vynikal národ český . . .“ Jakou hojností škol kochati a honositi se mohl po městech, městečkách a vesnicích ve XIV. a XV. století péčí Karla IV., dokazuje to, že se sem hrnuli cizinci, aby tu nabyli vzdělanosti, a to nejen v řeči a literatuře a mnoho tu bylo vzdělaných laikův spisovatelů a spisovatelek.“ Na jiném pak místě připomíná, že i mezi nejprostším lidem každý uměl čísti a psáti, ani ženy nevyjímajíc.

Ve IV. d. téhož dějepisu dosvědčuje Palacký, že národ český má co děkovati duchovenstvu středního věku, klášterům mužským a ženským, že v lidu zachován ráz národní, lepost mluvy a spisy z oboru různých věd, zejména astronomie, že ani král Jiří, který by se zajisté rád byl pochlubil spisovatelem svého ducha, od nikoho, „leč od úda církve římské takového díla dožádati se nemohl“ (str. 281.).

Katolicismus nepustil z rukou péči o školy ani v horších ještě dobách, když totiž katolické řády byly napořád rozpouštěny. My přec víme, že kláštery chovaly vzácné knihy, rukama učených mnichů sepsané, již tenkráte, kdy ještě svět o knihtiskařství neměl zdání. My víme, že dcery nejvznešenějších rodin učily se v ženských klášteřích nejumělečtějším pracím. Ale nejen věda a umění, nýbrž i práce praktické, vzdělávání polí, zasévání a pěstování plodin polních, práce domácí jemné i hrubé, jež dívky a ženy v domácnosti konávají, vyučovány v klášteřích, mužské práce od mnichů a poustevníků, ženské od řeholnic.

Kdo řekne, že katolicismem zdržovalo se vzdělávání se žen, ten vědomě lže, protože všecky nám nepřátelské spisy a noviny dosvědčují zrovna naopak, že katolicismus šířil vzdělávání se žen víc, než jest nynější pokrokové intelligenci milo a libo.

Dosvědčují to naše pokrokářské učitelky a j. dámy z intelligence na svých schůzích, dosvědčovaly to na kongresu Volné

myšlenky v Praze, a sl. Wiedermannová mluví o tom v každé své přednášce, že kláštery ženské mají výsadu na dívčí školství a že nutno pracovati proti klášterům a jejich výchově a vzdělávání a proti škole klášterní založiti školu světskou.

Kláštery jsou přece sídlem katolicismu a protože kláštery mají v rukách mnoho škol, z toho je na bíle dni, že katolicismus vždy podporoval vzdělání žen a ženy pak vzdělanosti stavěny býti mohly na roveň mužům. Katolicismus ženu tedy skutečně pozvedl, pomohl jí k svobodě, ovšem k svobodě mravní a sociální.

Ba, katolicismus prospěl ještě více. Z katolických škol a jich způsobu vyučování a individuelního vychovávání odhleděli nepřátelé, tak mnohou dobrou věc pro sebe a vydávají ji teď za svou

Na př. Komenský. Do nedávna (mimochodem řečeno) velebilo ho všechno učitelstvo pro jeho zásady vyučovací. Který mladý, pokrokový učitel zná jej dnes ještě důkladně? Málokterý. Od té doby, co my katoličtí učitelé ukázali, jaký důraz kladl Komenský na náboženskou výchovu, opustilo pokrokové učitelstvo Komenského a jeho zásady a chytlo se Adlera, Marxa, jiní Nietzsche, a jiní, ti nejpokrokovější, Masaryka a Drtiny. A ti všichni mají s methodou tolik společného, jako nebe a dudy.

Nuže, odkud měl Komenský své výborné zásady vyučovací? Celé jeho umění paedagogicko-psychologické bylo vlastně výsledkem důkladně prostudovaných evangelií, Písma svatého

Zdaž Kristus Pán neučil dle těch zásad, jak je potom Komenský svým důmyslem sestavil a v knihách uložil? Kristus Pán učil na názoru ze samé přírody vzatém, učil na příkladech ze života, z domácnosti vzatých, učil přirovnáním, právě tak jak Komenský ve svých knihách doporučoval. Methody Komenského užívali však ještě před Komenským ve svých školách Jesuité. Právě tak na př. nových směrů v kreslení, jak jim nyní učí prof. Anděl, užívali také již Školní bratři.

A tak mnohé nové „vynálezy“ v paedagogice našli bychom v přemnohých školách klášterních. A těchto novot zmocňují se nyní protichůdci a zakládajíce školy své, chlubí se: „My fedrujeme vzdělání žen, my chceme svobodu ženy, ale kláštery, církev ji odstrkují, ponižují ženu a nechtějí její svobody, nýbrž její porobu.“

Církev ponížila prý ženu zavedením coelibátu kněží. A nyní prý se žena mstí, zvláště když svede kněze a on odpadne od církve a od náboženství i od svého stavu a utekou spolu někam za hranice, aby jich Pán Bůh neviděl. Nuže, táži se, na kom pak se žena mstí, když svede ženatého muže?

A jinde jdou ve své vášni ještě dál a vyženou zkrátka katolické vychovatele a vychovatelky ze škol, které tito s velkou obětí založili a řídili, a sami se tam usadí, jako vrabci, když vyženou vlašťovky z hnízda. Dobře je pak cizím peřím se chlubiti. Tak se stalo ve Francii.

Však se již také podívejme, kam až moderní pokrokářství dohnalo vzdělávání žen.

Ženy pokrokuchtivé nespokojují se již toliko vzděláváním se, nýbrž, což jest zcela přirozeno, chtějí svého vzdělání prakticky využitkovati v sociálním postavení, které přece musí tomuto nákladnému vzdělání býti přiměřeno!

Nejvíce míst, jež u veřejném postavení zaujímají vzdělané ženy, jsou dosud v učitelství. Máme již ovšem také lékařky — ač dosud jen bílé vrány, — více jest úřednic — nejvíce v průmyslu a obchodu. Dívky služebné do toho ovšem nelze počítati, poněvadž se může říci, že nenáleží k intelligenci.

Kdybychom zároveň zkoumali zdravotní stav žen podle zaměstnání jejich, viděli bychom, že nejvíce zachovají si zdraví ty, které mají zaměstnání svému pohlaví nejpřiměřenější, při tom pohyb na čerstvém vzduchu, zdravou, třeba skrovnou stravu, ale výživnou a dostatečné množství.

Za to pohleďme na dívky studující na vysokých školách. — Ty ubledlé líce, zkřivené páteře, chudokrevnost, blednička, nervosita — — ty nám nejlépe poví, je-li dlouholeté studování dívčímu zdraví prospěšné. Ač si mohou nákladných studií popřáti jen rodiny zámožné a mohou při tom dívku dobře vyživovati, nic to nepomůže, neboť sesláblý organismus silné stravy nesnese, ani nestráví a dívka chřadne.

Kam má vésti přemrštěné pachtění se po studiích takových, jež dosud pěstovali jen muži, to zřetelně praví Olga Stránská v „Ženské Revui“ r. III. str. 7. „Vychovávejme lidi, a ne muže a ženy, volají nejlepší paedagogové. Akcentování pohlaví natropilo již dost zla; sestupme k duši a dle toho zařiďme své působení u dětí. Vzdělávejme obě pohlaví stejně, pokud lze společně . . .“

To jest přece totéž, co chtěly francouzské ženy hned po revoluci. Všecko stejně, aby ani na zevnějšku nebylo znáti rozdílů v pohlaví. Nosit kalhoty a čepice. Ono to už beztoho v mnohých rodinách tak chodí, že nosí žena kalhoty a muž sukně, a to všude tam, kde jest žena chytřejší než muž.

V praktickém životě právě ženy intelligentní své názory nejvíce poličkují tím, že facit všeho jejich vzdělávání a domáhání se různého, s muži stejného postavení jest — čepec! — Ne však mateřství!

Jakmile se vyskytne ženich, zanechá všecko, doktorské diplomy, operační a ordinační síně, luštění různých problémů, školy a j. — ne tedy jen otce a matku — ale i hořce a usilovně nabytých vymožeností, a jde za mužem a upřímně se z toho těší, když je matkou.

Tak jistá učitelka, která se provdala a učitelkou zůstala jen ze samé prý lásky k povolání —, když se později stala matkou, se slzami v očích odcházela od dítěte do školy. Při tom chřadla tak, až musila na dovolenou a konečně šla do pense.

Když už byla v pensi a byl zase začátek školního roku, tu ona sedíc u okna, dívala se na tu řadu dítek, kráčejících se svými učiteli k „Veni sancte“ do kostela. A tu jí bylo tak blaze, že ta

těžká povinnost s ní spadla a ona že již od dítěte nemusí, že ze samé vděčnosti k Pánu Bohu vzala synáčka do náruči, sepiala mu ručičky a řekla: „Pojď, Hubertku, pomodlíme se k Pánbíčkovi, že už nemusíme do školy."

A to je to pravé, to je to přirozené. Za to se žádná žena stydět nemusí, když se k tomuto svému, Bohem jí uloženému povolání hlásí a neodcizuje se mu.

A to právě církev katolická chce a katolicismus to uplatňuje, aby žena byla co do vzdělání muži rovna, aby měla rovnou cenu mravní a byla stejně s muži zhodnocena, ale aby se svému přirozenému poslání, jež jí Prozřetelnost Boží určila, neodcizovala. Neboť tak jen zachová se nám křesťanská rodina. Žena ať jest vzdělaná: čím vzdělanější, tím lepší; ale ať nerozbíjí křesťanskou rodinu.

Ať zná křesťanskou mravouku, aby jako vzor ctnosti a zbožnosti a pokory tu stála a uměla nábožensky mravně vychovávati své dítky. Ať zná svůj jazyk — mluvu mateřskou, aby se uměla krásně a ušlechtile vyjadřovati, v knihách dobrých se vzdělávati.

Ať zná zeměpis a dějepis, aby se naučila vlast svou milovati, ciziny si vážiti, historických památek šetřiti a vzorů slavných mužů a žen pro zařízení mravního života svého využitkovati.

Ať zná přírodopis, aby z přírody poznávala Boha, aby poznala soustavu těla lidského a mohla v čas potřeby býti lékařkou členů své rodiny v nenadálých ochuravěních nebo lehčích chorobách, kde možno obejíti se bez lékaře, aby věděla, co dobrého a zdravého hodí se pro kuchyň atd., zkrátka, ať zná přírodopis pro praktický život a upotřebení v domácnosti.

Ať zná fysiku, ale zase ne pro vědecké výzkumy, nýbrž rovněž k upotřebení v domácnosti, aby znala chemické složení potravin, aby věděla, která potrava jest výživnější, která záživnější, kterak lze různých živlů v domácnosti užívati, jak s nimi opatrně zacházeti.

Ať se učí počtářství, ne snad rovnicím a nepotřebným kosinusům, nýbrž ať zná dobře dělení, aby uměla své příjmy rozděliti na 30 dílů, aby tedy nevyšla s penězi spíš než třeba, a nemusila dělati dluhy.

Kreslení a měřictví hodí se dobře při hotovení šatstva a prádla pro domácnost, čímž mnoho se v domě ušetří. A tak by každé odvětví vědy ženě prakticky upotřebiti by se dalo.

Ale — namítne někdo — co potom, když se dívka neprovdá? Ovšem, i na to musí býti pamatováno.

Katolicismus musil přece hned od počátku s touto možností počítati, poněvadž jest mu znám výrok sv. Pavla, který pravil: „Kdo svou dceru vdává, dobře činí, kdo jí nevdává, lépe činí." Poněvadž pak nejdou všechny nevdané do kláštera (každá přece se k tomu nehodí), staral se katolicismus vždy o to, aby došly dívky takového vzdělání, aby mohly samostatně existence dojíti.

Byloť ode dávna k tomu účelu mnoho škol a mnohé z nich byly v rukou klášterů, tedy v sídlech katolicismu. A že kláštery

zařídily i moderní školství, jak je duch času míti chce, o tom svědčí opět slova Olgy Stránské, která v „Ž. R." roč III. čís. 1. píše: „Ženské spolky musí zasáhnouti a domáhati se toho, aby všecka odborná učiliště mužská byla otevřena i dívkám, jak tomu jest v jiných zemích, a aby rozhojněna byla a hlavně veřejnými činiteli vydržována stávající dívčí (školy hospodyňské, obchodní, paedagogia atd.). My, ženy české, více než kterékoli jiné v Rakousku, musíme trvati na tomto požadavku. Víme, že hrozí nám právě tuto nejvíce zklerikalisování dívčího dorostu. Kláštery pochopily, kde je nedostatek — a zde zasadily svůj rýč. Pokračovací školy dívčí jsou jejich doménou. Paedagogia, nyní i gymnasia!"

Ve všech těchto školách vzdělávají se zajisté dcery jen katolických rodin, v nichž se pak smýšlení katolické udržuje výchovou dítek.

Samostatné povolání ženy nemusí však býti povahy takové, by slušelo více mužům než ženám. Neboť do tohoto stadia ženou dívky stoupenci sociální demokracie a falešného pokroku.

Že se však z ovoce svého přemrštěného nahánění dívek do „rovnosti" s muži sami netěší, viděti z toho, že se dnes tak málo dívek vdává a že velmi mnoho mužů zůstává neženatých.

Ženy samými školami stávají se přemoudřelými a nevědí, co by vlastně chtěly. Jedna praví, že dívka, která jen ve svém srdci touží po vdavkách, duševně se prostituje, a naše pokrokové učitelky usilují o zrušení coelibatu učitelek. Vdávati se chtějí, ale matkami býti ne.

Z toho viděti, že jest ve společnosti lidské velký zmatek, že nikdo neví, jak by lépe učinil.

Jiného východiště z toho zmatku není, než ten, jak se to v bajce „Tak svět odplácí" vykládá. Ta věc se musí vzíti od počátku.

Vypravuje se tak totiž: Had ležel v díře a na té díře ležel kámen. Had tam velmi naříkal. Člověk ho chtěl vysvoboditi. Odvalil kámen a had vylezl. Z vděčnosti, jakou prý svět odplácí, chtěl člověka uštknouti, aby člověk umřel. Člověk naříkal na hadův nevděk a hledal soudce, aby je rozsoudil. Již dva soudcové, kůň a pes, uznali a dokázali, že had má pravdu, neboť tak skutečně svět odplácí. Ale pak přišli k lišákovi a ten pravil: „Ta věc se musí vzíti od počátku." I šli na to místo, kde byla ta díra. A lišák řekl: „Ty, hade, vlez do díry," a pak mrkl na člověka a ten honem přivalil kámen.

A tak se musí státi ve společnosti lidské. Ten had, to jest ten falešný, zhoubný pokrok u vzdělávání žen. Ten kámen, to jest křesťanství. Odhodí-li člověk křesťanství, kterým se zdržuje ten nebezpečný pokrok (u vzdělávání žen), pak ten had uštkne člověka a on umře. Ten zvrácený pokrok u vzdělávání žen zachvátí nejvíce muže, ubere mu existence a samostatnosti, a on nebude více hlavou rodiny, nýbrž podnožím své ženy. Pak nebudeme míti žádné rodiny křesťanské, nebude svornosti,

nebude lásky a vzájemné vážnosti, protože na jedné straně bude vévoditi pyšná, přeučená žena, na druhé straně buď úpěti bude muž porobený nebo brániti se mstitel krutý a mezi nimi opuštěné dítky, které nebudou míti ani otce, ani matky.

A proto ten had musí nazpět do díry. Společnost lidská musí se probuditi k novému životu. Na hada musí se položiti znovu ten kámen.

Společnost lidská musí se vrátiti ke katolicismu. Na zásadách katolické církve založená společnost bude zase míti ženy hodné, vzdělané panny a paní a vychovatelky mládeže a dobroditelky chudiny. Zase bude míti sv. Moniky, sv. Ludmily, svaté Alžběty, bude míti Anežky české i Hedviky. A těmto všem byla za vzor Panna nejsvětější, která od třetího roku věku svého pro své povolání se v chrámě jerusalemském vzdělávala, v domácnosti všecko sama pořídila a byla převýbornou matkou, která nejlepšího Syna vychovala.

A k této matce — Marii Panně a jejímu Synu, Ježíši Kristu, musí žena ve svém vzdělání a s ní celá společnost lidská zpět, aby naše společenské poměry ozdravěly. A k této zpáteční cestě přeji mnoho zdaru a šťastného dosažení cíle!

Bouří neutuchajícího potlesku odměněna byla tato řeč slečny Hoffmannové.

Předseda děkuje slečně Hoffmannové za krásnou a obsáhlou řeč a prosí, aby vzhledem k tomu, že čas pokročil, debatta byla věcná a stručná.

Paní Anežka Svatošová z Kostelce n. O. potvrzuje z vlastní zkušenosti, že jen náboženství ženu sílí, líčíc dojemnými slovy utrpení ženy a šesti dítek, jež muž, hesly socialistickými svedený, opustil.

Učitelka slečna Rozsypalová appelluje na všechny přítomné, aby učinili protest proti výroku žen pokrokových na nedávném sjezdu československých žen na radnici Staroměstské učiněnému, že klerikální ženy nebyly proto na sjezd pozvány, protože je ony nepokládají za schopny kultury, a na paní a slečny z intelligence, aby každý podnik k organisování katolických intelligentních žen všemožně podporovaly. „Protestovala jsem ihned na místě," praví řečnice, „proti takovéto nemístné urážce a pohaně, a zdá se mi, že máme u příležitosti katolického sjezdu, jehož účastní se tolik katolických paní a slečen, povinnost projeviti, že protestujeme proti takovému snižování a potupování katolických žen," a když neutuchajícím souhlasem projevilo shromáždění, že slečna všem z duše mluvila, dodala tato, že žádá, „aby tento mohutný protest přítomných katolických žen uveřejněn

byl v listech katolických". (Bouřlivá pochvala.) „My, katolické ženy," — praví — „nejsme sice schopny kultury, jakou hlásají Masaryk a Drtina, ale za to jsme schopny kultury, která spočívá na základech evangelia. (Nadšený potlesk a pochvala.) V této kultuře vidí žena křesťanská svoje povznesení. Žena katolická jest skromná a nedrala by se na zápasiště veřejné, ale pokrokářské vlivy k tomu ji nutí. Jest nezbytno, aby organisovaly se nejen ženy dělnické, jak dosud horlivě se děje, nýbrž i ženy intelligentní. Jest pak to především povinností katolických učitelek, které nejvíce jsou tupeny a dosud jsou beze vší obrany, a proto činím appell na přítomné katolické učitelky, aby založily spolek katolických učitelek." (Hlučný souhlas.)

Pan učitel Vlastimil Jelínek žádá, aby všichni katoličtí učitelé a učitelky udali své adressy, by se mohli sejíti, načež po poznámce pana red. Havelky, aby se nezakládaly nové organisace, nýbrž stávající se více utvrzovaly, čte předseda resoluci k projednání navrženou, která se s malou stylisační změnou přijímá, a zní takto:

„Katolíci československanští, shromáždění na IV. všeobecném katolickém sjezdě v Praze, prohlašují, že jest potřebno, aby se ženám dostalo nejvyšší měrou příslušného vzdělání, aby nejen neměly příčiny stýskati si, že jsou odstrkovány a muži za méněcenné pokládány, nýbrž aby všechny mužům po stránce ducha a vnitřní hodnoty na roveň postaveny byly; dále aby ty, které se provdají, byly dobrými a řádnými hospodyněmi a vychovatelkami svých dítek; těm pak, které si nezaložily rodinného krbu, aby bylo možno opatřiti si přiměřené samostatné postavení, jímž by se poctivě mohly živiti. Za tím účelem pokládáme za nutno, aby se zejména vyšší vzdělávání žen nehnalo vpřed téměř jen za tím účelem, aby dívky opouštěly cíl Bohem jim vytknutý, jelikož tím byla by v nebezpečí uváděna rodina a tak ohrožována i společnost lidská."

Také navržený protest jednomyslně přijat.

Předsednictví po té přejímá pan školní rada Dr. M. Kovář a udílí slovo prof. Em. Žákovi k sedmé odborové řeči na thema:

Křesťanská škola.

Slavný dramatik moderní doby, norský básník Henrik Ibsen, který ve svých pracích velmi pilně projednával sociální a mravní otázky současnosti, jeden z největších problémů načrtl

ve svém dramatě: „Stavitel Solness“, otázku nového názoru životního.

Solness je repraesentant nové generace, jež starým podáním vypověděla boj. Přestal stavěti chrámy, aby se mohl věnovati stavbě „příbytků pro lidi s věží nahoře“. Starý rodinný dům, symbol starého názoru světového, shořel. Solness staví nový příbytek s vysokou věží, která je tu jako hlasatelem pokroku ducha lidského. Nezapírá, že dřívější příbytek byl útulný a něžný; ale nová doba žádá nových typů. A když dům s věží je dokonán, Solness sám vystupuje s věncem v ruce nahoru, aby věnec jako korunu svého díla zatkl na nejvyšším bodu věže. Vše tají dech, když zří stavitele v závratné výši mezi nebem a zemí. Ale tu náhle Solness se zapo ácí a řítí se dolů. Zabil se. —

V Solnessovi Ibsen takořka symbolisuje nové snahy generace, která odvrací se od dávného základu kultury, náboženství, a hledá pro kulturu příštích věků nový podklad a nové cíle. Starý dům, útulný a hřejivý, je dle nich již naplněn plísní, jedem z Judey; proto třeba vytvořiti příbytek nový s věží, na jejímž vrcholu není znamení křesťanské víry, kříž, ale věnec — symbol humanity.

A že se tu jedná o výchovu celých generací, o vytvoření nového životního názoru, o vštípení nových motivů a cílů k lidským snahám, přirozeno, že přední snaha hlasatelů nových idei obrací se ke škole, jako k štěpnici mládeže, v jejíž nitro mají se idee nového názoru v době nejlepší její vnímavosti vštípiti a zakořeniti. A z tohoto snažení vzrůstá boj o školu. Stará škola, založená a řízená církví, vštěpovala ducha víry, v jednotném názoru náboženském pracoval tu učitel a kněz; v nynější škole kněz vyučuje náboženství, ale na ostatní předměty, jak zákon školní výslovně dí, náboženství vyučovacího vlivu míti nemá, a tím při různých názorech dvou učitelů, vychovatelů téhož dítka, povstávají proudy protichůdné, nejednotnost a kolísavost v názorech dítěte. Je tu často, jako by dvě nepřátelské moci zápolily o duši dítěte. Je to stav, který na dlouho trvati nemůže a který musí skončiti buď školou křesťanskou, v níž zvítězí odvěký názor náboženský, který do nedávna byl nositelem vší kultury národů evropských, nebo názor atheismu, ať již je to v rouše hrubého materialismu či mírnějšího pantheismu.

Říkalo se často, že škola je politicum, že patří v onen obor státních záležitostí, jež jsou stálým předmětem bojů jednotlivých politických stran. Ale dnes již boj se prohloubil i přiostřil. Nejedná se o to, která politická strana má míti školu v moci, ale jaký duch má v ní vládnouti. A čím více výchovný ráz školy bude akcentován, tím více tato otázka bude důležitější, poněvadž na pevném mravním podkladě rodin spočívá síla národů, a kde zavládl duch náboženské lhostejnosti, nebo duch negace zmocnil se vedení, tam, jak dějiny svědčí, život jednotlivců i národu jest nemocen ve svém jádře.

Byli to osvícení vůdcové katolické strany v Německu, mohučský biskup Ketteler a výmluvný Windhorst, kteří ve své pro-

zíravosti jasně předvídali, že vzejde brzo boj o školu, ostrý zápas o to, zda má v ní zvítěziti názor positivně-křesťanský či moderní protikřesťanský, a neustávali plamennými slovy katolíky na význam tohoto zápasu upozorňovati. Ukazovali při každé příležitosti na dalekosáhlé následky tohoto boje, uvědomovali všechny katolíky o jejich právech a povinnostech ke škole a k výchově mládeže, organisovali je ve spolky, budili a k boji připravovali, poněvadž věděli, že rozhodnutí nebude ležeti v rukou oněch několika vůdčích politiků, ale vítězství že přikloní se tam, kde budou státi široké massy lidu. A touto osvětovou prací zachránili svoje školy a boj jejich daleko nenabyl té prudkosti, jaká hrozí propuknouti u nás.

Nuž, my musíme jíti v jejich stopách. Je třeba upozorňovati katolické rodiče na význam školy pro jejich dítky, je třeba volati, aby výchovy dítek bedlivě si všímali, poněvadž věříme, že zodpovědnost jejich na výchově dítek je největší. Štěstí jich i spása národu záleží na výchově budoucích generací. A k tomu poučování katolických vychovatelů především směřují i naše schůze a sjezdy.

Již Jean Paul pravil, že „kdo chce mluviti o vychování, musí vlastně mluviti o všem“. Chtěl ukázati, že pole tohoto oboru je tak široké a tolik otázek se tu stýká, že nelze jich snadno vyčerpati. Proto i já, již vzhledem k času, který jest mi k úvaze mé vyměřen, mohu se takořka jen letmo dotknouti hlavních zjevů na poli školském

Poukáži nejprve k poměru školy k vychování rodinnému, promluvím o škole křesťanské a poukáži též k jednotlivým zjevům a snahám na výchovné roli národní.

I.

Přirozenou, základní jednotkou lidské společnosti je rodina, jejíž členy víže jednota krve, pouto lásky, jejíž členové jeví často nápadnou podobnost a shodu fysickou, ale také často shodné vlastnosti duševní. Je tu dosavade ještě neprobádaný zákon dědičnosti; jsou však tu patrny i první mohutné vlivy výchovné. Celý duch rodičů: jejich pořádek, způsoby, zbožnost, nebo naopak jejich vady, nespořádanost, lhostejnost zračí se jako v zrcadle v duši dětí. Vším právem zove často špatně chápaný Nietzsche „dítky živoucím pomníkem rodičů“!

Vše, čemu rodiče je přiučí, či co sami na rodičích vidí, a řekl bych, odkoukají, jest prvním základem jejich budoucí povahy, jsou první, nejmohutnější rysy jejich vychování. A v této době jest též na čase klásti první základy v duši dítěte. Jestli náš známý filosof volá: „Náboženství do rodin“, je v jeho slovech tolik pravdy, že náboženský rodinný život je základem všeho náboženského vývoje dítěte. A kde není v rodinách náboženského ducha, tam nejlepší základ chybí, a náboženské vyučování ve škole ho nikdy nenahradí.

A jaký jest úkol školy v poměru k výchově rodinné? Dávný mudrc řecký Plato krásně jej vyslovil když napsal, „že škola má pochodeň života dále podávati, aby vyrůstalo pokolení, které by bohům sloužilo dle zvyku a obyčeje“. Škola není svojí povahou přirozenou jednotkou sociální, je zřízením umělým, jež má domácí řádnou výchovu mládeže podporovati a, kde této není, výchovu aspoň regulovati.

Škola je pomocným výchovným ústavem rodiny. Z toho ovšem je samozřejmo, že škola má spravedlivým požadavkům prvních, prvních přirozených vychovatelů dítek, to jest rodičů odpovídati. Každý učitel a každý pozorovatel života nahlédne, že ona škola svému úkolu nejlépe může dostáti, v níž týž jazyk, týž duch, tytéž názory a táž víra vládne jako v rodině.

Bylo to v době kulturního boje v Německu, kdy ozývalo se heslo nyní i u nás opakované, že ve škole nemá se učiti náboženství jednotlivých vyznání, kdy tehdejší císař Bedřich Veliký nepokrytě prohlásil: „Je to znásilňování, jestli otcům se odnímá svoboda, aby své dítky vychovávali dle své vůle, jestli posílají se dítky do školy přirozeného náboženství, co zatím otcové chtějí, aby byli katolíky.“

Ale škola má ještě úkoly, které sahají mimo kruh rodinný. Ona má mládeži vštípiti potřebné vědomosti základní ve všech oborech lidského vědění: v počtech, dějinách, přírodopise, přírodozpytu, zdravovědě a zúmyslně dím až nyní: v náboženství, aby dítě dospívalo k důstojnému životu lidskému, aby na základě jich mohlo pokračovati k přípravě svého budoucího povolání, aby bylo platným členem lidské společnosti, národu, a užitečným údem oněch společností, k nimž náleží: církve a státu. V tom má škola své poslání vlastní, a v určení, kterým věcem z těchto oborů a kterou methodou mládež má se vyučovati, nikdo z rodičů odborně vzdělaným a zkušeným učitelům nebude předepisovati cestu. Ponechají to jejich svobodné rozvaze, budou je podporovati, budou posílati do školy dítky řádně připravené, zdravé, čisté, vyspalé, budou v nich buditi zájem k učení, důvěru k učitelstvu. Domov bude tu podporovatelem školy, jako v prvém úkolu škola je pomocnicí domova.

Tolik chtěl jsem uvésti jako úvod o poměru rodinného a školního vychování vůbec, a to, myslím, platí o škole kteréhokoli vyznání, dříve než se pokusím promluviti o škole křesťanské.

II.

V dějinách lidstva do věků budoucích stále zní veliké slovo Kristovo: „Jdouce do celého světa, učte všechny národy; učte je zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám! A já jsem s vámi po všechny dni až do skonání světa.“ Žádný filosof, žádný zakladatel náboženství, pokud mi známo, slova toho nepronesl. Mohl je vysloviti jen onen božský Učitel, který měl ono prorocké vědomí, že učení jeho je vhodné

pro všechny národy, že stane se počátkem nové kultury všech národů, které slovo jeho přijmou. A ten dějinný fakt lze sice zamlčeti, ale nikoli zapříti nebo vyvrátiti, že teprve křesťanstvím národové evropští vystupují ze tmy své minulosti dřívější ve světlo dějin, že křesťanstvím počala nová kultura a nová mravnost, založená na vespolné lásce, na úctě k ženě, péči o dítě, na milosrdenství k chorým a chudým.

A církev katolická pamětliva svého poslání, v pevné důvěře v slíbenou pomoc neviditelného Krista ujala se zakládání škol pro všechny dítky všech rodičů bez rozdílu jazyka, národnosti, majetku či stavu. Škola obecná ve svém jádře svou celou historií je dítko církve; a kdo jí její školu béře, je podoben tomu, kdo dítko loupí rodičům, a kdo po jejím příkladě školu novou zakládá, dluží se ideu, která vyšla z lůna jejího.

Církev katolická má historické právo na školu; pečovati o výchovu mladé své generace jest jejím hlavním posláním, jehož nikdy se nemůže vzdáti.

Ale jest ještě jiný, v podstatě křesťanského učení založený důvod, proč vždycky usilovati budeme o to, aby křesťanské učení bylo jako kvasem vší výchovy a vzdělání křesťanské mládeže.

Všichni myslící duchové uznávají, že životní názor, který člověk má, dává teprve směr jeho jednání a vyjadřuje smysl života. Bez pevného názoru životního není život víc než blouděním osamělého plavce na širém, vzbouřeném moři. Sám Tolstoj, jehož slovům tak ráda naslouchá naše intelligence, víře svojí církve odcizená, vypravuje, kterak bez víry připadal si jako ptáče z hnízda vypadlé a teprve věrou nalezl smysl života. Nám věřícím vždy zníti bude ono hluboké slovo Kristovo: „Já jsem cesta, pravda a život“, a proto jen v učení Kristově nalézáme smysl života, jeho vysvětlení a posvěcení. A z toho důvodu chceme, aby již v útlém věku i dítky křesťanské byly postaveny na onen prvý, nezvratný základ, s něhož by hleděly na svůj život a ve své víře měly jeho vysvětlení. Víme z vlastní zkušenosti, že v živé víře, v živém vztahu k Bohu nabýváme vyššího hlediska na život, jí žijeme ve vyšší atmosféře života, v přitažlivosti jiného, většího slunce, vysazeni oblažujícímu světlu jeho paprsků. Ve své víře žijeme intimně s řadou bratří, kteří šli před námi, i s těmi, kteří půjdou po nás se sepiatýma rukama křížovou, těžkou cestou života, ve víře chápeme vztahy a příčiny všeho bytí, poznáváme providenci, prozřetelnost. Tajemství života nabývá tu svého pochopení, byť ne plného vysvětlení, a kdo pochopil prozřetelnost, zůstane klidným a spokojeným ve všech změnách života. Ve víře spatřujeme obohacení života; a proto chceme, aby i mládež s věrou v duši opouštěla domov i školu na cestě do života samostatného.

Víra jest to, která jest podkladem pravé mravnosti. Historie, ona učitelka života, od níž však ti, kteří chtějí založiti mravnost mimo náboženství, ničemu přiučiti se nechtějí, jasně dokazuje, že s věrou stoupala i mravnost a ideálnost člověka, a s úpadkem

náboženského vědomí že klesaly i t. zv. přirozené ctnosti člověka. Již římský dějepisec Tacitus, když ve svých Annalech líčí občanské ctnosti starých Římanů: zachování daného slova, hrdinské sebezapření, obětovné vlastenectví, střídmost a jednoduchost mravů, hlubokou zbožnost a úctu před autoritou, pravdomluvnost, počestnost a úctu k zemřelým, a když všecky ty ctnosti předků svých vyčetl, s bolestným povzdechem dokládá: „haec omnia evenere ante doctrinam deos contemnentem — to vše bylo dřív, než vynořilo se učení, které bohy pohrdá". A kdyby bylo času, posloužil bych hojnými doklady velikých myslitelů lidstva, Göthe, Jeana Paula, Leibnitze, i našich nepřátel Voltaira, Thierse, kteří ukazují, že s náboženstvím ruku v ruce jde mravnost lidstva.

Všechny snahy nepřátel náboženství, založiti mravnost bez Boha, či lépe řečeno: křesťanské ctnosti zbaviti věroučné, historické půdy, jak činí t. zv. humanita, a pěstiti je v lidstvu mimo tuto náboženskou půdu, jsou pokusy, které v celku se minou se svým cílem. Je příliš často citován výrok, že „pokusy, dáti lidem mravnost bez náboženství, jsou podobny jednání dětí, kteří chtějí přesaditi květinu. Květina se jim líbí více než kořeny; ty se jim nelíbí a zdají se jim zbytečnými. Proto utrhají je a kvetoucí rostlinu strčí do země bez kořenů". (Tolstoj) „Mravnost, jež nevine se v živé síle kol věčných sloupů positivního náboženství, nutně pozbývá pravé a činorodé působivosti." (Eichendorff.)

A z tohoto důvodu, že náboženství jest jediným nejspolehlivějším základem mravnosti, chceme, aby mládež v náboženství byla vychovávána k pravé lidské mravnosti. Křesťanství však celým svým naziráním na svět položilo základ k nynější kultuře a vědám. Ono svým učením o Bohu, který stvořiv svět dal mu zákony, jimiž se řídí, postavilo člověka na ono hledisko, by zákony ony hledal a jich ve svůj prospěch hleděl užívati.

Již onen bystroduchý myslitel francouzský Josef de Maistre vyslovil onu hlubokou myšlenku, že „právě exaktní vědy nového věku živí se oněmi ethickými silami, které přinesla křesťanská kultura: ona hluboká trpělivost a péče, ona svědomitost a vytrvalost v nejmenších pracích, bez nichž by se exaktním vědám nikdy nedařilo, ona největší přesnost a podrobnost jen čistě pro věc samu věnovaná, — to jest, co pohanství naprosto neznalo". A slavný fysiolog Dubois Reymond nerozpakoval se zvolati: „Novější přírodní vědy, byť i paradoxně to znělo, děkují za svůj původ křesťanství."

Jsme pevně přesvědčeni, že i vědám nadále jen tehdy bude se dařiti, když křesťanský duch bude vanouti světem. Kdyby nadešla jednou doba, že by křesťanská víra vymřela, mohl by snad ještě na čas trvati rozkvět těchto věd, poněvadž mravní ovzduší doby bude stále ještě jako napuštěno vůní víry, a lidstvo žíti bude z mravního odkazu věků minulých (Renan), ale až by i tyto zbytky víry vyprchaly, nutně by nastal úpadek ne nepo-

dobný úpadku a smrti dávných kulturních národů starověku. Babylonská věž nového věku, již lidstvo staví, opět se sřítí.

Nuž, i v zájmu klidného a blahodárného rozvoje věd přejeme si, aby školou vládl křesťanský duch a ji posvěcoval a povznášel.

Velectěné shromáždění! Vím dobře, že při těchto mých vývodech, v nichž víru a vědu spojuji, trpký úsměv bych jen vzbudil na tváři našich nepřátel. Vždyť jest to již jejich vůdčí zásadou, že „víra a věda si odporují“, a na tomto základě pracují k tomu, aby náboženství ze škol bylo odstraněno, aby škola byla založena na základě vědeckém.

Nemohu se u tohoto fundamentálního článku jejich nevěreckého Creda zdržeti, jak by bylo potřebí. Ale jen tolik dím, že onu velikou synthesi víry a vědy uskutečniti vždycky se podařilo duchům neobyčejně silným a nepředpojatým. Kdo jen povrchně pozoroval široký obor věd a nepochopil hlubokých tajů náboženských dogmat, kdo neměl času těmito dvěma sousedícími a se doplňujícími říšemi se zabývati, je vždycky v nebezpečí jednostrannosti. Kdo čeká od positivní vědy, co ona dáti nikdy nemůže, odpověď na otázku po účelu a smyslu života, a kdo je pln předpojatosti proti dogmatům, jichž rozum jeho nechápe, ten vždy ztroskotá se ve snaze spojiti víru s vědou. Je to odtud, že měří rozumem, co jím měřiti nelze. Kdyby pravdy víry měřili celým člověkem, kdyby dovedli pochopiti, kolik štěstí a blaha přinášejí pokorné duši vznešená tajemství náboženství, kdyby porozuměli, že tato tajemství vyplňují onu přirozenou touhu duše lidské po základném a vznešeném, dovedli by oceniti význam těchto pravd positivního náboženství.

Mezi vědou a vírou nepanuje rozpor, nýbrž pouhé neporozumění! Byl to znamenitý professor přírodních věd na katolické universitě v Paříži, Albert de Laparent, který vždy útrpně usmíval se těm, kdo tvrdili, že víra a věda si odporují. Říkával o nich: „To mi dělá stejnou radost, jako kdyby někdo dokazoval, že by notář nemohl býti současně umělcem na klavíru.“ „Čistá věda je věcí vznešenou, a běda tomu, kdo si jí málo váží anebo smysl pro poznání otupuje. Ale k otázkám: Odkud? Kam? K čemu? nedává dnes právě tak žádné odpovědi, jako před 2—3000 lety,“ praví Harnack. (Das Wesen des Christentums. Str. 188.)

Chceme míti školu křesťanskou, školu, v níž by duch víry panoval, poněvadž náboženství je pramenem nejvyššího posvěcení a duševního štěstí dítěte. Kdo ve škole působil a pozoroval tváře a zraky dítěte, když mu dovedný učitel neb katecheta vyprávěl o narození Páně, jeho životě, jeho posledních chvílích, když mu poutavě vykládal smysl katechismu a význam obřadů, ví, s jakým zájmem děti sledovaly jeho slova. V té posvěcené chvíli je dětem ve škole nejblaženěji. Proto právem dí zkušení paedagogové, že nejčetnější, největší a nejčistší radosti dítěte jsou ony, jež mu skýtá víra a nábo-

ženství. Kdo má, pravím, tak bezcitné srdce, aneb čím chce mu tyto blažené chvíle ideálního štěstí nahraditi ten, kdo náboženství odkazuje ze škol, anebo za příkladem Rousseaua chce, aby teprve u věku dozrávajícím k jinochu při slavné příležitosti bylo proneseno slovo: Bůh? Ovšem, Rousseau mohl tak napsati, poněvadž nikdy praktickým vychovatelem nebyl. Vždyť dával dítky své vychovávati mimo dům v ústavu dobročinném. Vezměte dítku náboženství — a připravili jste je o nejkrásnější chvíle jara v jeho životě! Snad na cestě života ztratí člověk na čas směr cesty, upadne ve vír vášní; ale kolikrát právě ony vzpomínky na šťastné chvíle mládí tvoří jeho jediný duševní poklad, který ho udrží při životě. Vzpomínky na ony čisté radosti náboženství stanou se mu nití Ariadninou, po níž se vrátí k oněm pohaslým ohňům, které roznítili v jeho nitru jeho dávní vychovatelé, aby mu svítily a hřály na cestě života, a nyní snaží se opět je rozžehnouti.

Z těch tedy důvodů, že jediné náboženství křesťanské skýtá mládeži pevný a ideální názor na život, že je nejlepším podkladem mravnosti, že jedině v duchu křesťanském mohou se dařiti vědy a státi se tak požehnáním všemu lidstvu, a že mládeži náboženství je pramenem nejčistších radostí duševních, my katolíci vždy budeme žádati, aby pro katolickou mládež zakládány byly školy katolické.

III.

Dotknu se nyní ještě některých proudů na poli moderní paedagogiky, které jsou v odporu s našimi požadavky. V prvé řadě jest to snaha „Volné myšlenky“ a těch, kteří za krásným jménem tím se skrývají! Přes všechno jejich hlásání, že „katolická víra předpisuje věřícím neomylně každý věroučný článek, že stlačuje lid k passivní poslušnosti, že omezuje rozum, ducha i vůli, ochromuje vývoj jedinců i národů“, jak bylo na sjezdu československého t. zv. pokrokového učitelstva hlásáno, nepociťuji ani já, a myslím, že žádný katolík tohoto tlaku, o němž nepřátelé naši mluví. Nepociťujeme ho, jako vlastně nikdo z lidí nepociťuje tlaku vzduchu, který vše, co zde na zemi je, na ní udržuje a tak je podmínkou života na zemi. Ba, katolická víra svým učením je nám jako velikou průvodkyní, jež nás vede na nejvyšší vrcholy horských velikánů, odkud jest nejvelkolepější rozhled po dalekém obzoru, zde člověka udržuje, aby závrať nesklátila ho v propast. V těchto výšinách vane nejčistší duch života, zde onen pravý klid a volnost Je zajímavo na př., že největší mistr hudebního umění v minulém století spojuje svoje umění s ideály náboženskými, Richard Wagner v rozletu svém stane na konec u tajemství sv. učení Kristova. Na poslední jeho cestě za uměním zaznívá hymnus víry. Jeho závěrečné dílo „Parsifal“ hlásá myšlenku nalezení sv. grálu, t. j. mravní znovuzrození lidstva na základě křesťanské lásky a sv. tajemství.

„Volná myšlenka“ v nepřátelství ke každému positivnímu náboženství žádá, aby vůbec náboženské vyučování bylo odstra-

něno, aby mládeži bylo ponecháno konstruovati si vlastní svůj názor na základě vědy. Již dříve, dovolávaje se Harnacka, naznačil jsem, že vlastně exaktní vědy k žádnému názoru světovému a životnímu nevedou. Ony obohacují rozum, ale daleko ještě nezušlechťují srdce, nedávají vůli člověka vznešeného směru. Již Aristoteles pravil: „Mravní vychování je tím důležitější, že člověk pouze intellektuálně, rozumově vzdělaný tím snadněji se zvrhne v bytost divokou a nevázanou.“ A náš český paedagog Makovička dobře vystihl význam vědy, když napsal: „Vědomosti jen u člověka energického a ctnostného mohou býti člověku prospěšny, vědomosti člověka bez mravů a ctností mohou býti strašlivým nástrojem proti prospěchu lidstva.“ Blaho a štěstí národů nepojistí hlouček lidí učených, ale široké kruhy hodného a mravného lidu. A že tuto mravnost jedině na náboženství lze založiti, proto musíme se ohražovati proti snahám „Volné myšlenky“, jež náboženství z kulturních činitelů chce vyloučiti.

Namítá se proti náboženské škole, že „stát, který vydržuje školství, je vlastně bezkonfessijní, a že sám by si odporoval, kdyby dával ve škole své učiti současně katolické věrouce, lutheránskému náboženství, reformovanému náboženství a jim všem jako pravdám“. Proto prý jest jedině vhodným východiskem, aby náboženství ponechal rodině, církvi, a do školy své ho nepřipouštěl. Jest jen záludnost skryta v těchto slovech. Že nemohou míti pravdu všechna náboženství ve svých rozdílných a často si odporujících článcích, je jisto. Ale jako stát nedekretuje vědy, ale ve jménu svobodné vědy učitele často opačných názorů na svých školách vedle sebe trpí, tak ve jménu svobody svědomí je povinen respektovati různé konfesse a poskytuje mládeži vyučování a vychování v konfessi její.

Guizot, kdysi ministr vyučování ve Francii, o poměru státu k náboženství dobře napsal: „Stát ovšem nemá práva ani poslání, náboženství učiti nebo ve svém jménu dáti učiti. Ale tato inkompetence (nepříslušnost) neznamená indifferenci (lhostejnost). Byť státu a vládním orgánům nepříslušelo o náboženství rozhodovati, nesmí přece mravní cenu a důležtost náboženství zneuznávati, ale má spíše povinnost s náboženstvím počítati a jemu vykázati náležité místo... Nábožensko mravní výchova je ve svobodných zemích důležitější nežli jinde; ona záleží především v tom, aby zásady a kázeň duším již od dětství byly vštěpovány. Ale k tomu cíli je náboženství nepostrádatelno, neboť ono je s mravností co nejúžeji spojeno, poněvadž jedině ono dává mravnosti sankci a vyšší, pozemský život převyšující cíl.“

Stát mravnost lidí předpokládá. A myslím, že i ona vláda, která prvá v Evropě náboženství ze svých škol vyhostila a školy náboženské, poličkujíc svobodu vychování, zavřela, již sama na sobě zkusila, že lid nábožensky založený, který v každém zákonu vidí odlesk zákonů Božích, lépe lze říditi a ovládati než lid bezvěrecký.

Na konec chci se ještě dotknouti t. zv. škol laických. Ony vylučují kněze ze školy, nedovolují vyučovati konfessijnímu náboženství; učitel jejich má vésti dítky pouze k zbožnosti. Místo náboženství zavádějí laickou morálku, t. j. mravouku rozumovou, založenou na přirozených motivech lidského jednání, mravouku bez Boha.

Pokud toto ethické poučování mládeže má za účel mravnost mládeže podrobnějšími výklady ze života vzatými rozumově upevňovati a náboženskou výchovu podporovati, jistě i my tuto snahu z plna srdce vítáme. Náboženství především jedná o všedních povinnostech člověka s nejvyššího hlediska zodpovědnosti před Bohem; laická morálka chce je projednávati s pozemského hlediska mravní zodpovědnosti před lidmi. Kdo opravdu zná naše katechismy, ví, že obojí motivy zde jsou spojeny a akcentovány. Ale proto přece jen s povděkem bylo by lze vítati, kdyby učitel mravní vědomí mládeže výklady svými účelně a systematicky podporoval. — Jsou rostliny, které mají dvojí kořeny. Jedny tkví v zemi a z ní čerpají potřebné látky pro život její, druhé jsou na povrchu, ba leckde i ve vzduchu, a z něho přiváději rostlině, čeho ke svému vzrůstu potřebuje. Tak by i náboženství, kořen mravnosti, mohlo býti podporováno t. zv. morálkou laickou. A jako znamenalo by řád přirozený převraceti, kdyby někdo vytrhal kořeny zemní a doufal, že rostlina může žíti svými kořeny ve vzduchu, tak marně by učitel doufal, že pouze přirozené motivy stačí pro žáka, aby mravnost zakotvila v jeho duši.

My žádáme součinnost učitele a kněze ve výchově školní. Trváme na tom, že učitel, má-li vštípiti ducha náboženství svěřené mládeži, sám týmž duchem víry upřímně musí býti proniknut. Nás nikdy by neuspokojilo takové zařízení školy, aby učitel o náboženství, o kultu náboženském mluviti nesměl. Poněvadž i tu vlastně, kdyby byl věřící a mluviti nesměl, nebyl by volný; a kdyby byl nevěrec, rovněž by svobodně mluviti nemohl. Škola t. zv. neutrální, t. j. taková, v níž se náboženství a víry učitel nedotýká, může existovati jen na papíře, ale nikoli ve skutečnosti. Neboť jako v hudbě každý ton je provázen celou řadou tonů spodních, které hlavnímu tonu dávají barvu a charakter, tak každé slovo, které mluvíme, je provázeno celou skupinou spoluznějících spodních tonů, je spojeno s bezvědomým výrazem tváře, a ony ukazují pravé nitro mluvícího. Víra i nevěra učitelova se prozrazuje vším jeho chováním, a duše dítěte, neobyčejně citlivá a široce všem dojmům otevřená, je bezděky přijímá, ona na ně reaguje, byť byly neviditelny jako paprsky Röntgenovy. A z toho důvodu nebude katolíkům nikdy lhostejno, jakého ducha je učitel, kterému svěřují svoji mládež, a nemohou snášeti se ve škole s učitelem jiného vyznání nebo nevěrcem, byť týž náboženství se v ničem nedotýkal.

Protivníci křesťanské školy poukazují na Francii a na Ameriku, kde ve školách státních náboženství se nevyučuje.

Ale příčiny, proč v těchto zemích náboženství ze školních osnov jest vyloučeno, jsou velmi rozdílné. Ve Francii nenávist k církvi vypudila náboženství ze škol. Nepřátelé církve, chtíce ochromiti ji v jejím kulturním poslání, již r. 1882 prohlásili školu laickou a nahradili náboženské vyučování svojí laickou morálkou. Doufali tím mravnost mládeže prohloubiti, vyučování náboženské nahraditi účinnějším podkladem mravnosti. Jak se jejich naděje splnily, o tom nejlépe mluví statistika. Jejich spisovatel Tarde v „Revue pedagogique" praví: Pohříchu byli jsme ve svých nadějích v úspěchy našeho školství trpce zklamáni. Počet mladistvých zločinců pod 16 let od roku 1880 při nepatrném vzrůstu obyvatelstva se skoro zdvojnásobil. Dostoupil r. 1894 úžasného čísla u nezletilých na 28.701 u hochů a 3614 u dívek. Od r. 1881—1894 postoupil počet sebevražd u dospělých o 153 proc., u nezletilých dokonce o 166 proc. Za příčinu tohoto smutného zjevu uvádí výslovně povšechné přibývání irreligiosity. — Kam vede školství zbavené ducha náboženského, o tom výmluvně svědčí též kriminální statistika. Seinský soudní dvůr zjistil, že ze 100 provinilců pro krádež, vraždu i na vlastních rodičích spáchanou odchováno bylo ve školách státních, zlaicisovaných 89 procent, a ve školách náboženských jen 11 proc. A známý i u nás paedagogický spisovatel francouzský Alfréd Fouille v „Akademii mravních nauk" potvrzuje, že v polepšovnách fracouzských ze 100 dětí bylo 98 procent ze státních škol beznáboženských, a pouze dvě procenta ze škol náboženských.

Tato fakta nejlépe ukazují výsledky škol laických a výsledky škol, kde rodinné náboženské vychování je účinně podporováno náboženskou výchovou školní. Ale u našich nepřátel ani tato zdrcující fakta nemají váhy; jejich nenávist k církvi a obdiv Francie, za jejímž příkladem chtějí jíti, je větší než láska k pravdě. Ovšem k smutné a je zahanbující pravdě.

Pokud Ameriky se týče, poměry a důvody, proč ve školách státních není konfessijního náboženství, jsou zcela jiné.

„V zemi, kde žije vedle sebe asi 200 různých sekt a náboženských vyznání a kde žádné náboženství nemá číselné převahy, jest v zájmu jich svobody, aby stát ke všem se choval neutrálně. Zde stát každému náboženství, pokud není v rozporu s jeho zákony, dopřává úplnou rovnoprávnost a svobodu, ale nesahá také nikdy na majetek náboženských společností. Náboženské vychování na státních amerických školách není možno, poněvadž do jedné školy chodí děti několika, ba mnohdy i 30 až 50 vyznání. Nelze zajisté mluviti o jednotném náboženském vychování ve škole, kde jest na př. 10 katolíků, 8 methodistů, 5 baptistů, 6 puritánů, 4 irvingiáni, 3 presbyteriáni, 7 anglikánů, 2 kvakeři a t. d." (Viz článek J. Staňka o poměru církve a státu v Americe. Hlídka. 1908 č. 8.) Za to však v této zemi svobody stát nikterak nepřekáží církvi ve zřizování biskupství, far a kostelů, v zakládání

klášterů, škol a dobročinných ústavů, a proto církev katolická v nové zemi roste a zkvétá.

Kdyby náboženské poměry v naší říši byly také tak pestré a spletité, i my bychom nežádali, než aby církev těšila se zde téže svobodě, jako v Americe. Ale když u nás katolíci více než 90 procenty tvoří tak převážnou většinu obyvatelstva, mají zajisté právo, aby školy pro jejich mládež odpovídaly jejich požadavkům.

Zvěčnělý velký biskup německý Ketteler ve svých pastýřských listech znovu upozorňoval katolíky na jejich povinnosti ve výchově mládeže a na jejich práva ve zřízení škol. Ve svém pastýřském listě z 15. února roku 1873 krásně praví: „Otázka školní zasahuje hluboko a trvale v každý dům a každou rodinu. Neboť při ní jedná se o více než o zděděný nebo v potu tváře získaný majetek rodinný, jedná se o to, co je rodičům nejmilejší a nejdražší, o jejich dítky, zda mají býti vychovávány a vyučovány v duchu křesťanském, či v duchu křesťanské víře nepřátelském. Proto jest to svatou povinností všech rodičů, aby nyní více než kdy jindy věnovali svoji pozornost školám, jimž při nynější všeobecné povinnosti školní své dítky jsou povinni svěřiti . . . Vám, vroucně milovaní rodiče, nastává povinnost, spojenými silami odmítnouti každý pokus, aby u nás zavedena byla škola beznáboženská . . . Kdyby někdo pustošil vaše role a otravoval chléb, který požíváte a podáváte svým dítkám, bránili byste se všemi prostředky proti takovému jednání. Ale pokus, aby vaše školy, v nichž vašim dítkám denně se dostává duchovního pokrmu, byly odloučeny od božského pramene vší pravdy a ctnosti, je vlastně neméně záhubný.“

V témže smyslu mluví k nám i naši biskupové, poněvadž i u nás hlasy o sesvětštění školy, t. j. o vyloučení náboženství a vyobcování kněze ze školy, důrazně se ozývají. A i nám nezbývá než upozorňovati rodiče na jejich povinnosti a práva u výchově mládeže, žádati pro katolickou mládež školy katolické, a dokavad naší žádosti nebude vyhověno, v zájmu svépomoci starati se o zakládání katolických ústavů obětmi dobrovolnými. „Mládeži, budoucí naší generaci, vše to nejlepší,“ je paedagogické heslo často se ozývající. Katolické mládeži katolickou školu, i za cenu mimořádných obětí, je povinností katolíků.

K učitelstvu dnešnímu z valné části, jak se jeho duch zrcadlí v jeho listech a stavovských orgánech, katolíci nemohou míti důvěry. Jejich program vychovatelský, jak jej formulovali pro školu novou, není založen na náboženství jako základu mravnosti.

Proto v zájmu záchrany v nynějších poměrech neustaneme volati k našim obětavým katolíkům: Podporujte svojí dobrovolnou daní katolické ústavy soukromé! U nás čile vede si útlá haluz velikého štípení blahoslav. de la Salle, řeholní družina Školských Bratří v Bubenči. Dílo jejich v jiných zemích je velikolepé, požehnané. Sama Francie, nepřátelská výchově řeholní, musila uznali jejich požehnanou práci, a první čestné ceny za zdárné výsledky vychovatelské o dřívějších svých výstavách jim přiznala. Podpo-

rujme je a starejme se, aby v brzku mohli založiti katolický ústav učitelský!

Výsledky, k nimž dospěla nyní horlivě pěstovaná paedagogická psychologie, mluví v náš prospěch. Všichni velcí paedagogové na základě studia dětské duše dospěli k přesvědčení, že stejné náboženské vyznání jest nevyrovnatelně nejlepší podklad pro výchovu školní. Tak Paulsen, Delbrück, Harnack, Mosappy, Ziller, Rein, Thrändorf, Willmann, Pfleiderer a j. Oni potvrzují jen dávné požadavky naše, že jen ve škole, v níž bázeň Boží vládne, mládež může vzrůstati v ideálné lidi, schopné plniti vznešený úkol lidstva na zemi. Oni souhlasí s námi, že jen ona mládež, v níž náboženské vychování domácí je účinně podporováno školou, je silna odolati svádění světa a vnitřním pokušením, „že jen duše přítomností Boží posvěcená ponenáhlu uvykne odporovati zlům, jako oči bezděky se zavírají proti prachu ulice". (J. W. Förster.)

Duše lidská je nebroušený démant. Výchova dává mu onen pravidelný tvar; ale světlo, paprsek shůry nebes musí jí proniknouti, aby se rozzářila v plné své kráse. Z toho důvodu voláme po výchově k Bohu, po škole křesťanské! Dějiny s dostatek nás učí, že náboženství stálo vždy u kolébky národů, filosofie beznáboženská nebo protináboženská stála u jejich hrobu.

Proto i my jsme přesvědčeni, že náš národ jen tehdy ve své mravní síle bude státi statný, velký, nezdolatelný, dokavad mu bude na poli výchovy zářiti onen krásný, vždycky svěží, něžný obraz a hluboký symbol biblický, Ježíš — přítel dítek!

Řeč páně professorova provázena byla stálým souhlasem. Na konec zazněl znovu a znovu se opakující potlesk. Řečník pak předčítá následující resoluci:

„My katolíci československští, shromáždění na IV. všeobecném sjezdu svém v Praze, uvažujíce o potřebách národního školství jako hlavní instituce všeobecně kulturní, žádáme:

1. aby výchovný úkol školy k vypěstění charakteru budoucí generace byl postaven za první a hlavní účel školy, a k němu jako k centru aby všechno intellektuální vzdělávání mládeže se neslo.

2. Protože k vypěstění charakteru a k mravní výchově člověka přirozeným, a proto též nejpevnějším základem je náboženství, žádáme, aby bylo postaráno katolické mládeži o takové školy, v nichž by veškeré vyučování k cíli nábožensko-mravní výchovy harmonicky přispívalo, a tak škola jako pomocný výchovný ústav rodiny opravdu též domácí náboženskou výchovu dítěte podporovala, a nikdy nebyla s ní v rozporu.

3. Z toho důvodu budeme na zákonodárných sborech toho důsledně se domáhati, aby katolické dítky měly vždy katolického učitele, a odmítáme tudíž pro katolickou mládež každou školu, v níž učitel-jinověrec nebo dokonce nevěrec měl by býti ustanoven za vychovatele dítek katolických.

4. Dokavad spravedlivé žádosti naší, na samozřejmých principech jednotné výchovy spočívající, nebude zákonodárstvím zemským a státním vyhověno — ač země i stát ve vlastním zájmu o řádnou náboženskou výchovu budoucích generací mají se starati — vyzýváme všechny uvědomělé katolíky, aby v zájmu svépomoci horlivě a vytrvale podporovali zakládání katolických ústavů učitelských, gymnasií, lyceí a škol podobných, jež v jiných zemích našeho soustátí výborně se osvědčují.

Přihlížejíce pak k některým novodobým, náboženské výchově mládeže nepřejícím proudům na roli paedagogické,

1. odmítáme snahy t. zv. „volné školy“, šířené mezinárodní federací „Volné myšlenky“, která chce zásadně náboženství jako výchovný prostředek i jako učebný předmět z programu školního naprosto vyloučiti;

2. odmítáme též zavedení t. zv. „laické školy“, která vylučujíc všechno konfessijní vyučování náboženské, vylučuje ze školy kněze, povolaného učitele náboženství, a chce tak zv. „laickou morálkou“, t. j. morálkou spočívající výhradně na motivech přirozených a sociálních, náboženskou mravouku ve školní výchově nahraditi.

Ohražujeme se proti těmto snahám, v jádře svém křesťanské výchově nepřátelským, z toho důvodu, že:

a) člověk svojí přirozeností je nábožensky založen, a škola obecná všechny schopnosti dítěte, tudíž i vlohy jeho náboženské, které na mravní povahu člověka mají eminentní vliv, má pěstiti a zušlechťovati;

b) poněvadž katoličtí rodičové při všeobecné uzákoněné školní povinnosti mají jako poplatníci právo na státu žádati, aby náboženské vychování jejich dítek ve škole všemožně bylo podporováno, a všechny vlivy, jež by náboženské vychování jejich dítek podlamovaly, aby ve škole byly znemožněny;

c) poněvadž dějinami nejlépe je dokázáno, že s náboženským uvědoměním rostla a s náboženskou lhostejností vždy upadala mravnost národů, a že tudíž mravnost s náboženstvím přirozeně souvisí a v náboženství má své nejlepší kořeny.“

Dp. Čihák, vicerektor kolleje Arnošta z Pardubic, obrací pozornost na Akademickou ligu a na spolek akademiků „Arnošt z Pardubic“, i doporučuje je pozornosti katolických kruhů.

Pan říd. učitel V. Špaček ukazuje, že do křesťanské školy potřebí křesťanských učitelů, a proto doporučuje vydatné podpoře katolické paedagogium, které zakládají Školští Bratří.

Na to se jednomyslně přijímá resoluce o křesťanské škole.

Předseda Dr. Kovář děkuje ku konci za hojnou a vytrvalou účast a končí po polednách schůzi.

* * *

Touž dobu konala se v malém sále žofínském schůze katolických redaktorů, na níž se jednalo o jejich organisaci a zájmech.

Sešlo se na 50 českých katolických redaktorův a pracovníkův. Dle referátu o schůzi té v „Čechu“ v čís. 239. z 2. září 1908 uveřejněném zahájil schůzi po osmé hodině vdp. prelát Dr. Jos. Burian, který uvítal přítomné a udělil slovo p. redaktorovi Pavlíku-Sychrovi, jenž promluvil o nutnosti organisace redaktorů a organisátorů. Debatty súčastnili se velmi činně: kanovník Vaněček, Světlík, Němeček, Krejčí, Astr, Jungr, Holba, Dr. Reyl, Dr. Slavík, Kotrba, Vedral, Vesecký, Šrámek, Havelka. Bylo znáti, že všichni vážně pojímají svůj úkol a že chtějí pracovati ve prospěch katolického hnutí.

Přijata byla následující resoluce:

1. Při Piově Spolku budiž zřízen odbor žurnalistů, který by hájil zájmů jejich hmotných i duševních, a to specielní české sdružení při Piově Spolku pražském, a obecné v rakouském svazku katolických žurnalistů.

2. Poněvadž zákon o pojištění soukromém vchází dnem 1. ledna 1909 v platnost, budiž o to pečováno, aby byl využit plnou měrou ve prospěch jak žurnalistů, tak organisátorů našich.

3. Žurnalistika naše podporuj všeobecně Piův Spolek doporučováním Piova Spolku, aby získal členy z řad lidu, a by propagandu tiskovou nesl do nejodlehlejších krajů našich.

4. Katoličtí žurnalisté československanští, shromáždění na schůzi dne 1 září 1908, činí novou výzvu pro zřízení tiskové korrespondenční kanceláře při Piově Spolku.

5. Katoličtí žurnalisté varují před zakládáním nových časopisů bez souhlasu jak Piova Spolku, tak výkonného výboru.

Jest jisto, že tato důležitá schůze přispěje velice ku povznesení našeho tisku, a přáli bychom si jenom, aby podobné schůze opakovaly se co nejčastěji.

Do výkonného výboru žurnalistického zvoleni byli pánové: Vesecký, Šupka, Pavlik, Pauly, Myslivec, Špaček, a Piův spolek zvolí si dva členy.

* * *

O 1. hodině konal se téhož dne v dolejším sále žofínském banket, určený původně až na středu. Účastníků bylo na 160, mezi nimi předseda sjezdu Dr. Hruban a oba páni místopředsedové: hrabě Chotek a Dr Kovář; z přípravného komitétu hrabě Schönborn, děkan Dr. Burian, kanovník Dr. Tumpach, nakladatel V. Kotrba, pokladník a jednatel Jos. Šindler, pp. kanov. Dr. Schuster, Wolf, Pauly, Svojsík, Dr. Mazanec, četní poslanci, hraběnka Clam-Martinicová, slečna Rozsypalová a Hoffmannová, dále zejména též slovinští milí hosté Dr. Krek a Dr. Brecelj atd. atd. Zábava byla velice animovaná a pronesena při ní celá řada nadšených přípitků.

Řadu zdravic započal Dr. Hruban přípitkem sv. Otci a císaři a králi. Hrabě Schönborn vzpomenuv milých hostí, ukončil přípitkem Dru Hrubanovi. Hr. Chotek připil Moravě a nejd. episkopátu. Praelát Dr. Burian přimlouvaje se, aby katolíci ve skutek uvedli kázeň, statečnost a svornost, sjezdovými řečníky hlásané, připil těmto řečníkům. Hrabě Ledóchowski připil přípravnému výboru: hr. Schönbornovi, praelátu Dru Burianovi, kanovníku Dru Tumpachovi, nakladateli Kotrbovi, jednateli Šindlerovi, p. Wolfovi a všem, kdož o zdar sjezdu zásluh si získali. Kanovník Dr. Tumpach vzpomenuv zásluh, jichž o probuzení katolického lidu a tím i o zdar sjezdu získali si katoličtí poslanci, pronesl přípitek katol. poslancům říšským i zemským. Přípitek Dra Kováře platil vzájemnosti slovanské.

Dr. Brecelj z Gorice, hlučně akklamován, mluvil slovinsky, a pozdraviv shromážděné jménem křesť.-sociálního svazu v Gorici, jehož je předsedou, a vzpomenuv slov Dra Kreka, jak u nich teď „je dobře býti katolíkem“, přál, aby také českému národu štěstí toho záhy se dostalo. Slečna Hoffmannová připila katolickým českým učitelkám, posl. Šabata katolickým paním a dívkám. — Slovinec posl. Dr. Krek neutuchajícím potleskem přivítán, v plynné češtině rozmarně poukazuje k sanguinické povaze Čechů a doufá, že i ti, kdož ze sanguinismu dostali se až k Volné myšlence,

z téže budou touto českou vlastností vyléčeni. Připíjí optimistické náladě a na vyhubení pessimismu. Kanovník Vaněček vzpomenul katolického tisku. Dr. Mazanec praví, že kde kněžstvo pracovalo, dodělalo se úspěchu. Tomuto kněžstvu platí jeho toast. Prof. Drápalík glorifikuje nepopíratelnou a nepopíranou zásluhu katol. organisací a toho drobného lidu, který své přesvědčení statečně osvědčuje a pro ně i trpí. — Americký Čech p. Kodl dává s Bohem jménem amerických Čechů. — Dr. Hruban v duchaplné závěrečné řeči vzpomíná těch bývalých pracovníků konservativních, kteří respektujíce katolické city, pracovali pro blaho vlasti. Vzpomíná nezištného vůdce národa Riegra, velikého politika a vlastence hr. Clam-Martinice, jehož neteř na sjezdu pilnou účast měla, a připíjí všem důležitým činitelům v národě pro společný postup s těmi, kdož s námi cítí, ať je to katolický dělník či rolník nebo šlechtic.

Tím společný oběd ukončen. Hudební program obstarala slovácká kapela z Vlčnova.

V úterý odpoledne.

Ve 3 hodiny odpoledne konána ve velkém sále žofínském schůze, věnovaná tisku a charitě křesťanské. Sál byl účastníky zcela naplněn. Předsedou byl hrabě Josef Nostic, místopředsedou poslanec Tom. Šilinger, zapisovatelem člen tiskové komise V. Kotrba.

Schůzi zahájil posl. Tom. Šilinger, uděliv slovo řediteli a docentu v Kr. Hradci Dru Frant. Reylovi, který hlučně akklamován, přednesl následující řeč

o tisku.

1. Na letošní jubilejní výstavě pražské zajímalo mne grafické oddělení skvělým svým rozmachem.

Pozornost moji upoutala ukázka výroby „Nár. Politiky“. Na jediné číslo ze dne 19. dubna r. 1908 spotřebovalo se tolik papíru, že jeho délka o šířce 55 cm. sahá od Paříže přes Prahu a Vídeň až do Benátek a čítá 15.629 km. Při sepsání a výpravě tohoto čísla byly toho dne zaměstnány 472 osoby.

Jediná návštěva grafického oddělení na výstavě může nás poučiti o velikém a přímo nedocenitelném významu denního tisku. Přestává již platnost výroku, že tisk je jednou z velmocí v Evropě; i já začínám věřiti, že tisk je vlastně první velmocí.

Vladaři provozují moc nad zevními činy svých poddaných, ale noviny ovládají jejich smýšlení, jež určuje činnost člověka.

Jestliže státní moc může k udržení pořádku veřejného vypraviti určitý počet pušek a děl, zůstává přece tento počet zbraní nedostatečným vzhledem k síle tisku, jenž svými střelami neporáží svých protivníků pouze ojediněle, nýbrž zasahuje celé zástupy, protože noviny nepřečte si pouze předplatitel, nýbrž veliké množství čtenářů ve veřejných místnostech.

Četba novin stala se dnes denní nezbytnou potřebou nejen snad státníků, obchodníků a intelligentů, nýbrž též prostých, ano i nejprostších lidí. Této poptávce děkují noviny za svůj neobyčejný vzrůst a za svůj téměř neobmezený vliv na smýšlení a jednání lidstva.

Dle úředního výkazu bylo v Německu v roce 1900 dopraveno poštou 1431 millionů novinářských výtisků, v Belgii 58 millionů, v Dánsku 88 mill., v Anglii 163 mill., v Norvéžsku 56 mill., v Rakousku 111 mill., v Uhrách 112 mill., v Rusku 230 mill., ve Švédsku 138 mill., v malém Švýcarsku 124 mill. (Herder, Staatslexikon 2 v., IV., str. 628.) V deseti evropských státech bylo tedy poštou dopraveno během jediného roku 2511 millionů časopiseckých čísel. z čehož je patrným obrovský vliv časopisectva na rozvoj i úpadek politického, náboženského, mravního i hospodářského života celých národů.

Dnešní dobou tiskne se tolik novin a v tak ohromném počtu, že již byla vyslovena národními hospodáři obava, že naše lesy budou vykáceny jenom pro výrobu novinářského papíru.

Rodičové mají obavu, že budou oloupeny tiskem o své dětí, církev se obává, že tiskem bude millionům duší vyrváno království Boží ze srdce, a vladařové se bojí, že tisk jim zvrátí trůny.

Obavy tyto nejsou zcela lichy, protože tiskem lze dobré i zlé idee účinně šířiti.

2. Denní tisk má vznešený civilisační úkol. Jeť veřejnou kazatelnou pro široké vrstvy lidové, je řečništěm, na němž se luští denní otázky, jeť školou pro dospělé. Denní tisk má nejširší pole ke své působnosti; není osady, není chaty, kam by nevnikl a náležitého dojmu u čtenářstva nezanechal. Žurnalistika obstarává z valné části výchovu společenskou pro ony členy lidstva, kteří již odrostli výchově rodinné a školské. Výchova společenská vytváří vlastně charakter člověka, neboť počíná naň působiti právě v těch letech mladistvého kvasu, kdy na základech mravních pravidel doma a ve škole vštěpovaných upevňuje se budova životních zásad.

Je-li si časopis vědom svého výchovného poslání a také tento vznešený cíl sleduje, pak skutečně zasluhuje takové úcty, jako výchova rodinná a školní. Mnohý člověk v dospívajícím aneb dospělém věku nepřijal by snad vůbec od nikoho dobré rady, napomenutí aneb výstrahy; od svého listu, jejž čítává, přijme však důvěřivě každý názor, protože ani nepozoruje suggestivního vlivu tištěného slova na své nitro. Tisk vytvořil si obecenstvo, jež přijímá myšlenky mu sdělované časopisem, s nímž je v duchovním svazku. Čtením časopisů vzniká každodenně rozhovor mezi duší

jednotlivého redaktora a mezi duší obecenstva. Jako denní rozhovor s mužem vzdělaným a šlechetným působí blahodárně na povahu naši, tak také i tištěný projev veliké duše byť i neviditelného a neznámého nám redaktora povznáší, vzdělává a zušlechťuje a nadšením pro dobro plní duši čtenářstva.

Každá veliká myšlenka dá se denním tiskem nejrychleji, nejvíce a nejpevněji šířiti; proto žádná náboženská společnost, žádný stát, žádná politická strana, žádná vědecká neb hospodářská organisace neobejde se při své činnosti bez denního tisku. Kdo by tisk podceňoval, poznal by brzy svou krátkozrakost. Když byla žurnalistika ještě v plénkách, usilovali mocní tohoto světa, aby potlačili v zárodku rozvíjející se tuto instituci společenskou přísnou censurou, peněžitými pokutami a dlouholetým žalařováním redaktorův, avšak všecky repressalie vyzněly nadarmo.

Denní tisk vzrostl v obrovskou moc a mnohým tohoto světa nezbylo, než před tiskem se pokořiti anebo na službu svoji jej najmouti. Chytřejší a prozíravější hlavy přijaly tisk do svých služeb a tím získaly nevyrovnatelně prospěšného sluhu, neboť tisk jest dobrým sice sluhou, ale zlým pánem.

3. Vedle tisku dobrého je také tisk zvrhlý a vedle světlých stránek má žurnalistika také své temné stránky.

Předem prohlašujeme, že nenáležíme mezi ty, kteří pro zjištěné vady odsuzují ihned celou instituci, nemajíce žádného zřetele ku prospěšné stránce podniku.

Jeden z neblahých následků denního tisku vězí v tom, že lidé, čtoucí každodenně svůj oblíbený list aneb docela více listů, ztrácejí svůj vlastní úsudek, přestávají mysliti a nedovedou pronésti jiný názor, nežli jaký jim novinami byl vštípen.

Vedle této chudoby vlastních myšlenek působí denní tisk též roztříštěnost povahy svou pestrostí denních zpráv.

Horším je ještě onen tisk, který kazí soudnost povrchním vtipem, jímž řeší i nejtěžší životní problemy a který poskvrňuje fantasii raffinovaným líčením prostopášnosti a omluvami zvrhlého pohlavního pudu.

Zkažená žurnalistika neštítí se schvalovati za úplatky krádež, dá se najímati ku klamání celých národů. Církev katolická nalézá v denním zaprodaném tisku nepoctivého nepřítele, jemuž žádný prostředek není tak podlým, aby ho nepoužil na podlomení vlivu nenáviděné společnosti náboženské.

V tom ohledu má církev v nepřátelském tisku nejhoršího nepřítele.

„Tisk vytlačil z veřejného života vliv církve daleko ve větším rozsahu, nežli to provedlo pronásledování křesťanů v prvých stoletích a nežli se to podařilo reformaci a revoluci. Odcírkevnění veřejného života, školy, rodiny, chudinské a nemocenské péče našlo právě v moderním tisku nejhorlivějšího agitátora, neboť všecku svou moc, ať již vychází v kterékoliv řeči, ať má jakékoliv politické zabarvení, vynakládá tisk k tomu, aby potíral

v přední řadě, co nazývá klerikalismem“ (Mannsdorf, Die moderne Presse, Hist. pol. Bl. 124. 1.).

4. Z předchozí úvahy o světlých i stinných stránkách denního tisku patrno, že je nutno pracovati k tomu, aby tisk konal vždy jen své osvětové a výchovné poslání, a znemožňovati, by zloba lidská nemohla zneužívati tisku ke škodě společnosti lidské. A tážeme-li se, jakým prostředkem lze čeliti zvrhlému tisku, odpovídá nám na tuto otázku zvěčnělý žurnalista biskup Eduard Brynych (viz pastýřský list ze dne 25. března roku 1893): „Proti spolku spolek, proti knize knihu, proti listu list!“ Zlo tiskem spáchané dá se nejlépe tiskem vyhojiti, což uznávají šlechetní duchové a bojují proti tisku zvrhlému tiskem dobrým z příkazu pravé civilisace a humanity. Poněvadž katolíci používají ovoce křesťanské civilisace, nesmějí býti lhostejnými k těžkým ranám, jež zhoubný tisk zasazuje každodenně mohutnému stromu křesťanské osvěty.

Věhlasný papež Lev XIII. častěji poukazoval na důležitost dobrého tisku a sliboval si zrovna od katolického tisku utvrzení a oživení pokleslého vědomí náboženského. Přesvědčení toto projevil Lev XIII. již 22. února r. 1879 ve své promluvě k deputaci katolických žurnalistů z celého světa shromážděných, později pak učinil tak 17. dubna 1893 při přijetí deputace německých žurnalistů. Stejného názoru je nynější sv. Otec Pius X., jenž činnost katolického žurnalisty prohlásil za pastorační činnost missionáře.

5. Názory osvíceného papeže Lva XIII. nezůstaly bez povšimnutí v katolických kruzích, nýbrž vyvolaly celou řadu čilých pracovníků na poli katolické žurnalistiky. Roku 1885 měla Italie katolických denních listů 25 a týdenních 145. V roce 1903 se počet tento zvětšil značně, neboť dostoupil úhrnem čísla 474. Přes to tisk katolíkův italských nedostihuje německého tisku, kdež r. 1897 napočteno bylo jenom politických katolických listů 310, z nichž vychází skoro 100 denně Německo má pouze 20 millionů katolíků, kdežto Italie má 32 millionů katolíků. (Viz „Katol. Listy“ r. 1903 č. 203.) Poučným je rozvoj katolické žurnalistiky v Bavorsku. Roku 1860 měli katolíci bavorští svých listů 14, do r. 1870 přibylo 11, do roku 1880 25, do roku 1890 založeno nových 18 a do roku 1900 posléze nových 18. Dnes vychází již v Bavorsku 90 katolických listů, ačkoli jsou v Bavorsku pouze 4 milliony katolíků. V Čechách, kde je také tolik českých katolíků, měl by býti také takový rozvoj katolické žurnalistiky. Když však si vzpomeneme, že u nás před 30 lety měli jsme jediný denní list a že dnes máme zase jen jeden a ten vydržuje nám soukromý nakladatel, pak musíme jen želeti své netečnosti.

Naše specielně česká vina je tím větší, pozorujeme-li, kterak různé strany i na nemravných zásadách založené získávají jenom pomocí denního tisku celé vrstvy lidové.

Tak na př. při volbách v Německu r. 1903 rozšířila sociální demokracie 851.000 volebních provolání, ve statisících vý-

tisků vydala různé letáky, brožury. V Německu byly do r. 1877 založeny 4 denníky, nyní jest jich na 70. Nejpřednější orgán něm. sociální demokracie „Vorwärts“, vydávaný v 78.000 výtisků, měl r. 1903 příjmů 788.994·55 marek, z čehož čistý zisk 72.338·58 marek. V Čechách soc. demokratická strana měla listů:

	politických	odborových	jiných
r. 1893	9	14	5
r. 1898	19	14	5

Náklad těchto časopisů:

r. 1893	806.200	520.000	28.000
r. 1898	6,884.000	889.800	514.000

Měli bychom se učiti od svých nepřátel obětavosti a praktickému využití výhod denního tisku, jímž se nejenom posice dosavadní dají nejlépe hájiti, nýbrž i ztracené znova dobývati Kdyby se někomu nezdály poměry české dosud tak zlými, že by bylo potřebí náboženství katolické hájiti též tiskem, tomu bych přivedl na pamět prorocký přímo hlas francouzského spolkaře Baudona, jenž napsal r. 1877 o tisku tato pozoruhodná slova: „Dle mého názoru neuznávají věřící dosud důležitosti tisku. Snažíme se stavěti kostely, zakládati kláštery, rozmnožovati sirotčince a chudobince — což jistě všecko jsou velmi důležité podniky — ale mimo tyto jest potřebí ještě jednoho nad ně nutnějšího, totiž rozšíření katolického tisku. Nebude-li katolický tisk podporován a na příslušnou výši povznesen, budou chrámy opuštěny, ne-li spáleny, církevní bratrstva zapuzena, dobročinné ústavy a škola církvi vyrvány. Budou-li katolíci francouzští považovati podporu svého tisku za přední povinnost svých záslužných skutků, jako se to děje v Německu, budou-li ročně 2 až 3 milliony franků na tisk obětovati, změní se rázem jejich postavení, víra obživne ve statisících intelligentů a dojde k vytřibení duchů.“ („Vaterland“ r. 1905 č. 78.)

Varovný hlas obezřelého sociologa Baudona zůstal hlasem bez náležitého ohlasu a výsledek tohoto zanedbání je ten, že zrovna letos po 28 letech kostely katolíkům byly vzaty, řehole z vlasti vyhnány a millionové kapitály — z nichž bylo držitelům jejich líto dáti nějakou řádnou podporu na sesílení katolického tisku — vládou byly prostě sebrány a budou jistě vynaloženy na účinnější potírání katolické církve.

6. Výstraha z Francie přece trochu hnula ospalým svědomím katolickým v Rakousku a pomýšlí se na nápravu.

Nápravu v trudných poměrech našeho tisku hodlá provésti „Piův spolek“, který se z jara r. 1906 ustavil ve Vídni pro země rakouské a na podzim téhož roku jako samostatná organisace v Praze. Nutnost jeho byla již pociťována, proto rozšířil se po rakouských zemích neobyčejnou rychlostí a za 20 měsíců vykázal obdivuhodné výsledky.

Za tu dobu vídeňský spolek Piův založil 320 místních od-

borů, založil si svou kancelář, z níž zaslal 370.000 měsíčních zpráv a 350.000 letáků.

Dvěma listům, „Vaterlandu“ a „Reichspostu“, poskytl podpory po 71.000 K.

Ale i český Piův spolek za 13 měsíců vykazuje slušný úspěch. Vydal na podporu tisku českého 11.807 K a uložil zálohu 9461 K.

Význam „Piova spolku“ pro rozvoj tisku katolického je zrovna takový, jako význam každého spolku k obhájení některé idee a zájmu třídního. Jestliže uznáváme nutnost spolků katolických vůbec, pak musíme uznati i nutnost „Piova spolku“. Odložme všecky předsudky a vstupme do „Piova spolku“. Máme-li jisté obavy, snažme se jim čeliti ve spolku samém rozumnými opravami.

„Piův spolek“ má veliký ještě úkol v Čechách před sebou, protože katolický tisk u nás je popelkou a v srovnání s jinými zeměmi katolickými je hodně pozadu. Nespoléhejme však, že „Piův spolek“ soustředí kol sebe několik zámožnějších církevních hodnostářů a my že budeme tím sproštěni všech povinností vůči katolickému tisku. Spolek takový bude jen tvrzí, ve které všichni společným úsilím a všemi vhodnými prostředky tisk budeme zvelebovati.

7. Součinnost s „Piovým spolkem“ musí směřovati k udržení existence stávajících listů katolických a k založení nových. Abychom existenci katol. listů usnadnili, nepodporujme a nečtěme listů víře nepřátelských. Vždyť není to přece pro uvědomělého katolika žádným pochlebným svědectvím duševního rozhledu, čte-li listy, které jeho náboženskému přesvědčení spílají v každém čísle, a které mu bez obalu dávají cítiti, že ho mají za člověka obmezeného. Kdo na své potupy platí a kdo vlastní pohanu v novinách ještě dychtivě vyhledává, nezaslouží ani lepšího jednání, nežli jaké stíhá každého bezcharakterního člověka.

Při této příležitosti dlužno poznamenati, že nestačí list pouze odebírati, nýbrž též platiti. Mnozí čtenáři dávají si po léta zasílati list, ale nevzpomenou si, že by měli list též platiti. Tím se stává, že vydavatelé z nedostatku příjmů zůstávají dlužni tiskárně, až posléze musí ve vydávání přestati. Každý list, tudíž i katolické mají velmi četné nedoplatky u svých abonentů.

Jiná podpora katolického tisku záleží v tom, že mu poskytneme zpráv o různých událostech z našeho bydliště. Má-li list dosti venkovských informací, bývá obsah jeho pestrý, svěží, zajímavý a tím i hledaný.

O intellektuální podpoře tisku píše v jednom svém pastýřském listě k duchovenstvu ndp biskup Dopellbauer: „Kdyby průměrně každý kněz jenom jednu čtvrt hodinky týdně obětoval ve prospěch katolického tisku, jak velikých věcí bylo by lze tím docíliti! Mnozí z vás máte i odborné vědomosti, jakých druzí nemají; mají tyto vědomosti zůstati zakopanou hřivnou? Nežádají se od vás ani dlouhé úvodníky, krátkou zprávou o místních událostech prokážete také velikou službu katolickému tisku. Každý

duchovní správce je zajisté rozeným korrespondentem oné osady, ve které působí.“ (Heerdach, Katholik und Presse, str. 9.)

V tom ohledu mohu však ze své zkušenosti pronésti oprávněný stesk, že to s tou intellektuální podporou katolických novin ještě hůře vypadá nežli s podporou hmotnou. Dojde-li z venkova nějaký dopis, bývá to z větší části polemika aneb příliš osobní záležitost. Aby poslal někdo též kratičkou repliku na nějaký nepřátelský útok proti učení církevnímu aneb proti mravnosti, stává se zřídka kdy. Nedávno posmíval se liberální „Pozor“ katol. žurnalistice, tvrdě, že když běží o obhájení některého dogmatu aneb církevní instituce, musí to obstarati nějaký farář neb kaplan ze zaváté vesnice, vědecká elita katolická že přehlíží takové maličkosti.

8. Přicházím ku vzájemnému poměru katolických listů. Žurnalisté z povolání i stálí dopisovatelé mají míti na zřeteli napomenutí papeže Lva XIII.: „Poměry volají hlasitě po pevných povahách a spojených silách. K dosažení touženého souladu mají se všichni varovati všech sporů, které urážejí a rozdvojují mysli. Nechť umlknou v novinách a schůzích lidových jisté malicherné a téměř zcela bezvýznamné otázky, k jejichž porozumění jest potřebí mimořádného nadání a neobyčejného vzdělání.“ (Encyklika o křesťanské demokracii ze dne 18. ledna 1901.) Právě proto, že čtenářstvo myslí, smýšlí a nazírá na poměry okem svých novin, je patrno, že osobní spory dvou novinářů přenášejí se na ulici a do rodin, mezi davy, čímž se nutná svornost porušuje. Máme i v Čechách v katolickém táboře příliš smutné zkušenosti. Žurnalisté katoličtí nesmějí ignorovati požadavků, jaké se kladou na moderního žurnalistu. Nestačí jenom v každém čísle dokazovati, že stanovisko listu je přísně katolické. Toť přece musí býti patrno z obsahu i bez stálého tvrzení. Také nepronikne do širších vrstev list, jestliže v něm jenom církevní aneb stavovské kněžské zájmy se přetřásají a otázkám všeobecně zajímavým nedopřává se dosti místa. Rovněž forma zevní má býti uměleckou, uhlazenou a důstojnou myšlenky, kterou list zastává. Nic nemůže více katolický list zprotiviti v očích lhostejného čtenáře, jako nalezne-li tam silné výrazy, obvyklé revolverové žurnalistice.

Abychom měli žurnalisty vědecky i umělecky vyškolené a mravně silné, je ovšem nutno, abychom je řádně platili. Od pouhých zásad nemůže býti ani katolický žurnalista živ, a pouhou kritikou neb udělenou radou nikomu existenci neudržíme. A slušný honorář může poskytnouti jenom list dobře prospívající.

9. Z předcházející úvahy o tisku denním jsme seznali, že denní tisk stal se hotovou velmocí, s kterou musí každý stát, každý jednotlivec a každá náboženská společnost počítati. Z obrovského rozšíření novin a ze stále volnější tiskové svobody a kolportáže je patrno, že není ani naděje, aby snad tisk denní mohl býti nějakým násilným opatřením potlačen. Přesvědčili jsme se dále, že lze tiskem šířiti dobré i špatné zásady, čímž tisk jest velecenným spojencem, ale také hrozným nepřítelem.

Moudrý, prozíravý člověk vyhledává raději spojence, nežli by si dělal nepřátele. Katolickému lidu nezbývá také jiná volba: buď podceňovati denní tisk a ztráceti svou posici krok za krokem vlivem nepovšimnutého nepřítele, nebo zmocniti se tisku a hájiti svého přesvědčení za pomoci výborného spojence.

Je-li v táboře katolickém ještě trochu upřímnosti a lásky k evangeliu Kristovu, a neschází-li příslušníkům katolické církve na duševních schopnostech, pak dočkáme se horlivého zbrojení na poli katolické žurnalistiky. Katolický lid, vyzbrojený moderní tiskovou zbraní, nebude jenom úspěšně hájiti svých nároků na svou existenci, nýbrž bude moci i podstoupiti vítězný boj se zavilou žurnalistikou, podlamující všecky opory pravé civilisace a mravnosti. Dnes budiž všeobecným přesvědčením všech katolíků, od strážců Siona až do posledního katechumena, že se neudržíme v tiskové záplavě nevěry, leč budeme-li se brániti tiskem!

Řeč Dr. Reyla byla stálým souhlasem doprovázena a když byla u konce, byl pan řečník odměněn nadšeným potleskem.

Tato řeč vyvolala též čilou debattu.

Pan Satorie upozorňoval, že sociální demokraté nás překonávají obětavostí tiskovou, a vyzývá, bychom podporovali svůj tisk a dali výhost listům cizím.

Pan red. Havelka přeje si fedrovati katol. tisk hojnými inseráty křesťanských firem a organisací tisku pro katol. mládež.

Pan Reichel z Karlína projevuje touhu, aby podporován byl časopis pro mládež, a vybízí shromážděné laiky, aby vší silou fedrovali tisk katolický.

Jednatel Tiskové Ligy, farář Vlastimil Hálek, promluvil o významu Tiskové Ligy, která bojuje proti lži v tisku, zvláště na obranu cti kněží a katolického náboženství. Rozesílá výstřižky z nepřátelských novin napadeným kněžím, jichž počet se rok od roku zvětšuje; nyní přes tisíc ročně. Členové Ligy píší obranné lokálky, ročně několik tisíc, Liga vydává brožury „Husitství ve světle pravdy“ a „Obrana víry“, činí politické projevy na obranu náboženství, podává zprávy Centrále lig do Kolína nad R., která uvědomuje pak katolické listy celého světa o pravdě. Liga naše, první v Rakousku, trvá 12 roků a zasluhuje hmotné podpory duchovenstva. J. Em. ndp. Leo kardinál Skrbenský velice ocenil činnost Ligy při oslavě jejího 10letého trvání. Liga bude dále nadšeně bojovati proti lži v tisku všeho druhu. Pravda zvítěziti musí, a ta jest v našem táboře.

Po té jednohlasně přijata resoluce Dr. Reylem navržená a přečtená:

Čtvrtý všeobecný československý sjezd katolický v Praze je pevně přesvědčen, že dobrý katolický tisk jest nepostrádatelným činitelem při budování velepotřebné jednotné organisace katolíků českých a nejlepším obranným prostředkem duševních i hmotných statků. Proto prohlašuje za svatou povinnost všech uvědomělých katolíků českých, aby

1. bezbarvého, a tím více nepřátelského tisku četbou, předplácením aneb inserováním nepodporovali, za to však aby předplácením, inseráty, kolportáží, četbou ve veřejných místnostech, zasíláním časových zpráv a informací podporovali tisk katolický;

2. aby přistoupili k českému tiskovému „spolku Piovu" v Praze a jej dle sil a prostředků svých podporovali;

3. prohlašuje dále za potřebné, aby všecky listy na půdě katolické stojící a ke katolickému programu přihlášené sledovaly jednotnou ideu katolickou;

4. aby založen byl svaz katolických žurnalistů v zemích koruny Svatováclavské, jenž by pečoval o výchovu svého dorostu a o mravní i hmotnou podporu svého členstva.

Mimo to přečetl Dr. Reyl i resoluci, která byla přijata v dopolední schůzi žurnalistů katolických (viz ji na str. 256.).

Po té vyměnil si s poslancem Šilingrem předsednictví hrabě Josef Nostic, který udělil slovo dp. Janu Beránkovi, kaplanu u sv. Haštala v Praze, aby pojednal

o křesťanské charitě.

Řeč jeho zněla takto:

Velectěné shromáždění!

Mám-li mluviti o křesťanské charitě, tu tanou mi na mysli slova sv. Otce Lva XIII. z encykliky dělnické: „Kde jsou státnická, lidská opatření, jež by se mohla dosaditi na místo křesťanské lásky a obětavosti, jež obdržela vznět od samé církve? Láska a obětavost, neprýští-li se z nejsvětějšího srdce Vykupitelova, nestojí za nic."

Jakým okem církev katolická pohlíží na chudé, nejlépe ukázal veliký biskup francouzský, jménem Bossuet, ve své znamenité řeči o vznešené důstojnosti chudých, když praví: „Nestačí pohlížeti na chudého okem pouze tělesným, nýbrž dlužno jej pozorovati také okem duševním. Ti, kteří naň pohlížejí okem tělesným, vidí v něm jenom nízkost, ponížení a opovržlivost; ti však, kteří otevírají své oko vniterné, t. j. oko svého rozumu věrou osvíceného, spatřují v chudém samého Ježíše Krista, vidí v něm obraz jeho chudoby,

měšťana jeho říše, dědice jeho zaslíbení, vlastní dítě jeho církve, nejpřednějšího úda jeho tajemného těla. Budova církevní byla dle původního plánu jen pro chudé vystavěna, tito jsou praví obyvatelé onoho šťastného města, jež Duch svatý městem Božím nazývá. Chudí jsou staršími v rodině samého Krista, údy jeho nejvzácnějšími, nejdražšími."

Láska křesťanská, největší a nejpřednější přikázání, ona známka, po níž společnost Kristova na zemi od pohanů má býti rozeznána, tato ctnost, jež zove se duší, matkou, královnou všech ostatních ctností, jest vrcholem, korunou i posledním cílem dokonalosti křesťanské. A čím zvítězilo křesťanství nad pohanským názorem světovým, čím obnovena byla tvářnost země? Byla to láska křesťanská, o které dí apoštol národů sv. Pavel: „Láska přemáhá svět."

I dnes zříme úsilí tak četných nepřátel Kristových, zavésti opět moderní pohanství; vše vrhá se na církev katolickou. Dnes volají nepřátelé plni zloby: „Pryč s názorem křesťanským; nový, moderní názor světový zavládnouti musí a zpátečnická církev katolická nechť zmizí s okrsku zemského!" Církev jako lodička zmítána vlnami, a tu hlava církve sv. volá uprostřed těchto bouří: „V úřadě svém máme za jediný cíl svůj napraviti všecky věci v Kristu, aby totiž všechno a ve všem byl Kristus."

A Kristus byl pln lásky a láskou přemohl své nepřátele; proto tato čistá, obětavá, nezištná láska křesťanská přemůže i dnes všechno záští nepřátel, láskou křesťanskou vítězila a i nyní zvítězí církev svatá nad moderním pohanským názorem světovým, což v této kratičké řeči chci dokázati a při tom vyvrátiti přečetné nespravedlivé útoky a snižování křesťanské charity, jež jsou nejen strannickými, ale i ze zloby a zášti přímo ďábelské vůči církvi sv. vyplývají.

O svátcích svatodušních modlí se církev sv.: „Sešli Ducha svého a obnovíš tvářnost země." Význam a pravdivost těchto slov živěji a dojemněji nevstoupí na mysl, jako když na chvíli zalétneme do dějin římských aneb vstoupíme na místa bývalé slávy římských císařů. Zříme tu zříceniny zašlé moci, ale v duchu vidíme také ubohé, udřené postavy otroků, jak v podzemních kobkách pracují; zříme zříceniny paláců, v nichž vládci tehdejšího světa trůnili, a z blízkého amfitheatru jakoby zněl zoufalý nářek tisíců nešťastných Franků, kteří tam za jásotu nelidských Římanů od divokých šelem byli roztrháni.

Zevně vysoká kultura, imponující nádhera, ale uvnitř nejhlubší poklesnutí, mravní hniloba, nekonečná bída a žádná láska, která by pomoci skýtala a těšila strádající. „Byl to svět bez lásky," tak charakterisuje Uhlhorn ve svém slavném díle o dějinách křesťanské charity předkřesťanský svět.

Milosrdná láska není a nikdy nebyla ctností a ozdobou pohanství ani hellenského ani římského. Sami mužové jako Cicero a Seneka, kteří jako učitelové a vzory ctnosti se velebí, pohrdali chudými a prohlašovali soucit a milosrdenství za chyby charakteru.

Velebený básník Horác nazývá chudobu špinavou neřestí, hanebnou skvrnou; dle Vergila nemá nároku býti zván moudrým mužem, kdo soucit ukazuje chudým. V divadelním kuse dává Plautus naučení: „Špatně prospívá žebráku ten, kdo mu skýtá pokrmu a nápoje; vždyť tak ztrácí sám, co chuďasům dává, a chuďasu prodlužuje život k jeho vlastnímu neštěstí.“ A Quintilian, slavný učitel řečnictví v Římě, se táže: „Můžeš tak hluboce poklesnouti, abys neměl ošklivosti a aby se ti nezhnusili chudí?“ Také u Řeků jevil se obrovský odpor k chudým. Plato dává tento návrh zákona: „Žádný chuďas nemá ve státu býti, tací lidé ať jsou vyhnáni z měst, z foru i ze země tak, aby nikde tak ohyzdné zvíře v celém státě se nenalezlo.“

Tážete se, odkud tato tvrdost srdce a tato hrozná necitelnost v pohanství?

Ratzinger praví ve svém výborném díle o národohospodářství v jeho mravních principech toto: „Řecko-římská kultura považovala jen státního občana za člověka, který měl všechna práva; jen fysicky a hospodářsky silný, bohatý a mocný mohl dojíti plného užívání těchto práv; slabý, nemocný, žena, dítě, ti všichni byli bez práva a závislí na libovůli hlavy rodiny. Moc otcovská rozhodovala o životě i smrti dítěte.“ Smutný úděl otroků, kteří tvořili největší část společnosti, nemusím vám snad ani líčiti. Onemocněli-li aneb stali-li se ku práci neschopnými, byli bez milosrdenství smrti zasvěceni. Slabí, paní i dítko, otrok, chuďas, nemocný měli jen tolik nároků, pokud mohli býti předmětem požitku aneb vydírání panující, bohaté, necitelné třídě.

Ovšem že přes tyto názory vůdců v říši ducha ani tu úplně nevymizela přirozená ctnost soucitu a že tu i tam vyskytla se láskyplná ruka, která chromému žebráku a nešťastníku poskytla kus chleba; ale nikdy jednotlivá tato jednání nepovznesla se k účelné, organisované charitě, jež by měla cílem svým, těšiti a povznášeti chuďasy a trpící.

Než, snad přece přeháním? Což nebylo dosti vznešených Římanů, jichž štědrost hraničila téměř až na marnotratnost? Což nehlásají nápisy ještě dnes jmen těch, kteří o svou vlast se zasloužili stavbami nádherných divadel a nádherných lázní, budováním překrásných mramorových soch, skvostných studnic a obrovských vodovodů, zakládáním bibliothek a štědrým darováním množství obilí, vína i oleje? Vždyť náleželo k dobrému tónu tehdejší doby, věnovati část svého jmění ku všeobecnému dobru! Než tato darování měla účel politický, a téměř vždy chuďasu z těchto darů ničeho se nedostalo; jen státní občan měl na ně právo; boháč ukázal tím své bohatství, jméno jeho bylo vynášeno, lesk domu i rodu vznešeného zazářil, ale co záleželo pyšnému patriciovi na tom, že jeho otrok hynul? Byť v nejkrutější bídě hlady umírali nemocní, což mu bylo po tom? Zdaž nebyl otrok pro něho jen živým strojem, který koupil a prodal, kterého dle své libovůle využiti, ano který i zničiti mohl?

Žádnému jinochu, žádné dívce ani ve snu nenapadlo zasvě-

titi život svůj službě trpícího bližního. Ani židovství neznalo takové pásky. Ovšem, náboženství israelské daleko lépe pečovalo o chudé, než pohanství. Chudý směl žíti obilí, které na cípech polních, ouvratích státi zůstalo; směl sbírati po žni plodiny, jež zbyly, chudému patřil třetí desátek a o užitek roku sobotního se dělil s majetníkem. (5. Mojž. 24, 19—21.) Nezáleželo na libovůli jednotlivého dáti, co by chtěl, spíše zákon zavazoval Israelity k určitým povinnostem k chudému. Ježíš Kristus šel ovšem daleko nad to. Nedává předpisů, kdy, komu a jak mnoho almužny má býti dáno, nýbrž požaduje jen láskyplné cítění a soucit; je-li ten tu, pak dostaví se i láskyplný čin, kdykoli ho bude zapotřebí. Proto praví sv. Pavel: „Jeden každý dávej, jak uložil v srdci svém, ne se zármutkem, aneb z mušení; nebo veselého dárce miluje Bůh.“ (2. Kor. 9, 7.)

Také ještě v jiném vztahu má Kristus daleko vyšší stanovisko, než bylo v Starém zákoně. Israelská charita byla jako israelské náboženství národně obmezena: cizinec nestál na témž stupni s dítkami Israele. Stálo sice i v Starém zákoně: „Milovati budeš svého bližního jako sebe samého; neboť já jsem Hospodin.“ (3. Mojž. 19, 18.) Platnost tohoto přikázání byla však tím od fariseů obmezena, že jen Israelita byl považován za bližního. „Kdo jest můj bližní?“ táže se jinoch Spasitele. A jest v pravdě pozoruhodno, jak Spasitel své prostičké vypravování o milosrdném Samaritánu začíná. „Byl člověk, který sestupoval z Jerusalema do Jericha a upadl mezi lotry.“ Zdali to byl Israelita, či Samaritán, či pohan, zdali vznešený či nízký, zdali bohatý či chudý, o tom ničeho nepraví Pán. Nešťastný byl člověk ten, to dostačí. Vlast, náboženství, stav, původ, to vše v tomto případě milosrdné lásce lhostejno. Jako člověk je naším bližním. Tím trhá Ježíš Kristus i národnostní i náboženské hranice, ba ani nepřítel nesmí z naší lásky býti vyloučen. Fariseové přidali k přikázání „Milovati budeš svého bližního“: „A nenáviděti budeš svého nepřítele“. Spasitel zamítá a odsuzuje tento přídavek. „Ale já pravím vám: Milujte nepřátele své, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhají vám, abyste byli synové Otce svého, jenž jest v nebesích: jenž slunci svému velí vycházeti na dobré i na zlé: a déšť dává na spravedlivé i na nespravedlivé“ (Mat. 5, 44. 45.)

Vznešená slova, jak je ještě nikdy žádné ucho lidské neslyšelo; tak mohl jen Syn Boží, Bůh a zároveň člověk, mluviti, a Spasitel i dle slov svých vždy jednal. Na kříži vise v nejhroznějších útrapách, odpovídá na ukrutný posměch svých trýznitelů: „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí.“ Kolem všech dítek lidských bez výjimky, i kolem nepřátel ovinul něžné pouto lásky, ukazuje na společný původ a společný cíl: „Bůh“. „Jeden jest váš Otec, který jest v nebesích. Vy všichni ale jste bratří.“ (Mat. 23, 8—9.)

Služba k bližnímu jest služba, prokázaná Bohu samému. „Což jste učinili jednomu z bratří mých, to mně jste učinili.“ (Mat. 25, 40.)

Právě učení, že Bůh jest Otec všech lidí a že všichni lidé v Kristu bratří jsou, jest nejhlubším základem křesťanské charity. Ve Starém zákoně byla láska k Bohu odloučena od lásky k bližnímu. Spasitel však pojí nerozlučitelně tato dvě přikázání a vysvětluje, že jedno druhému jest podobné. Láska naše má nejdříve přimknouti se k Bohu, a s této výše v nejčistších vlnách řítí se dolů na všecky tvory, kteří jako my k obrazu Božímu jsou stvořeni a jako my určeni jsou, jednou s námi a Bohem ve věčném, blaženém obcování lásky žíti. Otrok, který v hadry a cáry zabalen na kousku shnilé slámy leží, nosí v duši své právě tak obraz Boží, jako césar, který v purpuru na zářném trůnu zlatém sedí.

Před věčným cílem ztrácí všechny rozdíly tohoto života svůj význam. Otrok může právě tak dítkem Božím a dědicem nebe se státi, jako jeho pán. Pravá láska žádá, aby každý pomáhal druhému, aby odstraňoval překážky s cesty, jež mu brání dosažení cíle věčného.

Království Boží může býti dosaženo od každého, ať jest chuďasem či boháčem, pánem či služebníkem. Mohou však často v životě nastati takové okolnosti, které člověku brání, svůj úděl v trpělivosti a s odevzdaností snášeti, a tu přichází duše v nebezpečí své spásy a tu třeba křesťanské lásce zasáhnouti a ze všech sil o to pečovati, aby každý člověk takto nešťastný hodným členem království Božího zůstal, aneb opět se stal. Kristus chtěl království Boží v srdcích lidských založiti; kde tato říše založena jest a své síly může náležitě rozvinouti, tu působí ovšem již sama na zlepšení sociálních poměrů; pak teprve rozumíme napomenutí i zaslíbení Spasitele našeho: „Hledejte nejprve království Božího; vše ostatní bude vám přidáno.“ (Mat. 6, 33)

Teď zřejmo, jak pošetilá jest předhůzka, kterou nepřátelé víry uvádějí proti Kristu: Dílo jeho jest prý pochybeno, protože se učení Krista Pána a církvi jeho přes působení devatenácti století nezdařilo bídu a nouzi se světa odstraniti. Než táži se, chtěl Kristus chudobu odstraniti? Naopak, Kristus to byl, který pravil: „Chudé máte vždycky s sebou.“ (Jan 12, 8.)

Co chtěl a co chce Kristus: Chudým zvěstovati radostné evangelium o království Božím. Pán nechtěl všemu nářku konec učiniti, naopak předpovídá svým učedníkům úzkost a pronásledování, ano i mučednickou smrt, on chce je a všechny smutné v pronásledování potěšiti, posíliti, povznésti v jejich utrpení.

„Učení církve o chudobě vede k ochuzení lidu, — překáží blahobytu národnímu, plodí a podporuje žebráctví,“ tak volají nepřátelé náboženství katolického. „Církev těší strádající a chudáky lepším životem posmrtným, ona šidí je pochybnou směnkou, proto pochybnou, poněvadž teprve v nebi vyplacena býti má.“ „Či neučí křesťanství,“ tak volají nepřátelé jeho, „lásce k chudobě, pohrdání bohatstvím, všeobecné povinnosti almužnu dávati?“ Odpovídáme: „Ano.“ A nevede učení takové ku klesání blahobytu společnosti, k ochuzování a konečně k žebrotě? Odpovídáme: „Nikterak!“

Věcí divnou jest a nápadnou, že v době dnešní, v době to, která dávno již zákonem a názorem křesťanským se nespravuje, nejenom chudoby neubylo, nýbrž jí spíše přibylo, že chudoba v bídu přešla hromadnou, která v podobě příšerného kostlivce se všech stran zeje a straší, a není naopak podivno to, že dokud učením Kristovým řízena byla společnost, tak zvaní lidé malí chudoby své necítili, bídy pak naprosto neznali? Pán a Spasitel náš byl to, jak jsem již řekl, který učil: „Chudé máte vždy s sebou.“ A výroky Páně mají pro nás jistotu a pravdivost naprostou. Z tohoto výroku víme, že dokud svět státi bude, potrvá též instituce vlastnictví soukromého a nerovného, a že každé jiné zařízení poměrů majetkových plánu Božímu odporuje, poněvadž s přirozeností lidskou, hříchem dědičným porušenou, by se nesnášelo. Dokud tedy svět světem bude, bude údělem lidí tělesná smrt, budou údělem jejich rozdílné nemoci a strasti, budou lidé majetní a lidé chudí. Instituce tudíž vlastnictví soukromého a to nerovného jest nutným požadavkem zákona přirozeného, kterýžto požadavek 7. a 10. přikázáním kladného zákona Božího schválen a potvrzen jest.

Vzácné a závažné jsou důvody, kterými již velcí myslitelé starověku, zvláště Aristoteles, vlastnictví soukromého a nerovného hájí. Totéž platí o důvodech velikých myslitelů křesťanských. Já chci jedině poukázati na mravní význam nerovného vlastnictví.

Malá oběžnice, naše země, na které žijeme a trpíme a odkudž jako s nějakého malého ostrůvku do nedoměrného oceánu světového prostoru nazíráme, jest ono Bohem nám vykázané místo zkoušky a putování do vlasti nebeské, do vlasti nás všech. Bez této základní pravdy nerozřešíte tisícerých záhad života lidského — v jejím však světle trhá se temno, a každá a jakákoliv záhada vystupuje jako článek velkolepého, moudrého plánu světového, který záměrům věčné Moudrosti a Lásky příslušný dává výraz.

Též zásada nerovného majetku vypadá ve světle této pravdy docela jinak. Tu dovídáme se, že právě nerovnost majetku sloužiti má záměrům Božím, že proto Bůh lidi nerovně podělil, aby jedny zkoušel, druhým příležitost ku ctnosti poskytl, oběma pak dosažení cíle posledního usnadnil. Potřebuje boháč chudáka nejen k rozličným službám osobním, nýbrž hlavně za vyšším účelem mravním. Právě chudoba vede boháče na ono pole, kde postaviti si může pomníky nejkrásnějších ctností. Bez chudoby byly by mnohé ctnosti křesťanské dokonalosti prázdným slovem, slovem bez obsahu, bez skutečnosti. Či neslavila, ptám se vás, právě na tomto poli křesťanská ctnost ve všech dobách své nejkrásnější triumfy? Ano, pouze ve světle této pravdy rozumíme dobře, proč Kristus Pán, popisuje poslední soud všeobecný, skutkům křesťanským tělesného milosrdenství tak vynikající vykázal místo. Učí-li názor křesťanský, že chudí na světě vždy budou, nehájí proto již chudoby přílišné, nesmírné, nesnesitelné, hromadné, čili bídy a pauperismu těch ohromných rozměrů, jaké nyní má. Bůh je přelaskavý Otec všech lidí, stejnou láskou o všechny pečuje, statky pak pozemské uchystal a vykázal k užívání všem.

Jestliže však s druhé strany vlastnictví soukromé a nerovné zákonem svým schválil a neporušitelným prohlásil, uložil zajisté právu majetkovému takové povinnosti, aby byl majetek společenským dobrodiním, čili aby z něho všichni užitek a výhody měli. Vázán jest tudíž a omezen každý majetek povinnostmi práva a povinnostmi lásky. Sloužiti má ovšem v první řadě nutným potřebám vlastníkovým, nikdy však neztrácí rázu svého společenského, t. j. nikdy není té povinnosti prost, že přebytek jeho náleží společnosti.

Křesťanský názor učí, že žádnému člověku nepřísluší vlastnictví svrchované, naprosté, nýbrž že každý majetný jest pouze správcem, lenníkem, užívatelem majetku Božího; proto též nesmí nakládati s majetkem tak, jak by se mu zlíbilo, nýbrž právo jeho majetkové vázáno jest různými ohledy, a to zvláště ohledy práva a slušnosti k rodině, ohledy blaha obecného, ohledy k chudým. Sv. Tomáš Aquinský učí zcela jasně, že statky pozemské, které Bohem člověku propůjčeny bývají, jemu sice patří, pokud vlastnictví se týče, co do užívání však že nemají býti pouze jeho, nýbrž také těch, kdož by z přebytku podporováni býti mohli. Má tudíž každý majetek, jak jsme slyšeli, mimo přísné povinnosti práva také ještě přísné povinnosti lásky vůči společnosti strádající. Těmto-li se vyhýbá, a to zvláště v naší přesmutné době, přestává býti dobrem společenským, působí antisociálně, jsa, abych užil slov Schäfflových, svobodnou honitbou boháče na chudáka.

Kde jste vy, boháči? Jest vám náš sjezd příliš sprostým, nebo hloupým, nebo příliš katolickým? Kde jste, abych vám říci mohl a veřejně prohlásil, co povinni jste v zájmu bezpečnosti vašeho majetku? Nedostačí, abyste dávali, co chcete, nybrž abyste dávali, co jste povinni! Povinnosti lásky k bližnímu, zvláště k bratru nouzi trpícímu, kterou ukládá majetku vašemu zákon Kristův, žádný stát vás sprostiti nemůže!

Vy, přátelé moderního názoru světového, hlásáte, že církev ochuzuje a brání blahobytu národnímu! Nuže slyšte, povím vám příčiny, proč chudoba za dnů našich tak velikých rozměrů nabyla, proč bídou se stala.

Tím není vinna církev, ale v první řadě vámi tak velebená reformace.

Ano, reformace, odboj protestantismu proti starému učení křesťanskému, poškodila zájmy chudiny měrou značnou, a to naukou svojí o nepotřebnosti, ba neužitečnosti dobrých skutků.

Chcete dále, vy přátelé moderního názoru světového, věděti, co je příčinou nynější bídy? Jest to vychvalovaná vámi každá saekularisace čili zabrání majetku církevního; ať stalo se ve formě jakékoliv a pod záminkou kteroukoliv, bylo vždy nejen činem svatokrádežným, nýbrž vždy též krádeží a lupem, páchaným na majetku chudých, těžkou ranou strádajících. Vždyť majetek církevní zove se „bona pauperum“, statek chudých, „vota egenorum“, podpora nuzných. Vzpomeňte nyní na události ve Francii! Tam

slibovali také přátelé moderního názoru světového za zabrání církevního majetku starobní pojištění, a hle, statky zabrány a na rozích ulic nalepeny plakáty: „Ztratila se na cestě z paláce bourbonského do parlamentu milliarda.“

Chcete ještě věděti jinou příčinu nynější bídy?

Jest to i nesprávný pojem o vlastnictví a povinnostech jeho, přijatý z pohanského římského práva. Jím postavena křesťanská společnost na stanovisko pohanské, na stanovisko oněch pohanů, kteří stojíce na půdě železného, přísného, krutého pouze práva, pro chudáka žádného srdce, žádného citu neměli, s chudým necítili.

Čtvrtou konečně příčinou nynější úžasné bídy jest ta okolnost, že láska křesťanská, největší a nejpřednější přikázání křesťanské, ano, známka, po níž církev Kristova poznána býti má, v učení Adama Smitha, jež je naukou národohospodářskou naší doby, milosti a spravedlivého ocenění a patřičného místa nenalezla tím, že Smith její potřebnost pro život společenský popřel a ji pouhou ozdobou a okrasou společnosti nazval. A kdo to byli, kdož první útok na křesťanskou nauku o vlastnictví a veliké přikázání lásky učinili? Zdaž nebyli to ti, kteří tak zvaným zásadám svobodomyslným holdují? Veškeré vzájemné vztahy lidí postaveny byly výlučně na stanovisko práva a křesťanské lásce, která tvořila most mezi boháčem a chudým, vypovězena válka. Za almužnu prositi prohlášeno za zločin a lidé zavíráni proto, že odvážili se vylézti ze svých příšerných děr a požalovati si, jak bolí hlad. Každý majetný, každý boháč prohlášen za svrchovaného pána, který žádnou povinností lásky vázán není; skutky lásky křesťanské odsouzeny jako škodlivy, poněvadž kazí lid, k lenosti a nečinnosti ho svádějíce. „Pomoz si sám,“ říkáno chudému, který buď z nedostatku práce aneb z neschopnosti o podporu prosil. Dupanloup vypravuje o jedné paní, která sbírajíc almužny pro chudé, jednomu boháčovi pravila: „Vy jste ještě nikdy ničeho chudým nedal.“ Načež onen liberálně odpověděl: „Milá paničko, tím, že chudým nedávám, konám skutek největší lásky k bližnímu, poněvadž učím ho přikázání práce.“ Ah, té liberální moudrosti! Což neučilo křesťanství od svého počátku, že kdo nepracuje, též jísti nemá? Nebylo to právě křesťanství, které práci čest její vrátilo a lenost na pranýř postavilo? Liberalismus vypůjčil si jednoduše tuto zásadu z křesťanství a v nepoctivosti své vydává ji za učení nové, za učení vlastní. Když však nemoc chuďasa ku práci neschopným činí, když celé zástupy silných mužských paží práci dostati nemohou, když rána za ranou stíhá ubohou rodinu, co potom? „Ať stará se stát!“ odpovídá se suše, „my zaplatili jsme chudobinskou daň a tím jsme všeho závazku dalšího prosti.“ Ó nikoliv! Názor takový, jak bohužel v nynější společnosti lidské zavládl, že majetný majetku svého je neobmezeným pánem, který vyhovuje povinnosti své vůči strádající společnosti tím, zaplatí-li nějakou chudobinskou daň, jest názor pohanský, názor pohanského práva římského, a právě proto společnosti křesťanské nesvědčí.

Není tedy církev a její učení vinno nynější bídou, ale právě jako ve starém Římě bylo něco málo boháčů a nesmírná řada chuďasů, tak i nynější společnost, zbudovaná na moderním názoru světovém, názoru v pravdě pohanském, jest bez lásky a milosrdenství k chuďasu, ona ctí a velebí a vynáší boháče a pro chuďasy nemá slova útěchy, pro ty má jen smutné celly žalářní!

Jako Pán své učedníky k charitě vychoval, uče je lásce, tak musí také jeho duchem ovládaná církev vésti své dítky ku křesťanské charitě a je ke skutkům tělesného milosrdenství nabádati. Zaleťme jen na okamžik do dějin církve! Co pohanství a židovství nikdy neznalo, to jeví se záhy či lépe řečeno ihned v mladém křesťanství. Obec věřících jako taková pěstuje a koná charitu. Apoštolská obec v Jerusalemě měla ráz rodinný. Písmo sv. vypravuje nám: „Množství věřících bylo jedno srdce a jedna duše: aniž kdo něco z toho, co měl, pravil býti svým, ale všechny věci byly jim společné.“ (Skut. apošt. 4., 32.) Jak daleko však vzdálen byl tento láskyplný stav od onoho nuceného, bez lásky jsoucího kommunismu, o němž jistí oprávcové dnešní společnosti sní! Soukromé vlastnictví nebylo zrušeno, ale ve skutečnosti dal každý své jmění ve prospěch obce. Dobrovolně a z lásky prodávali domy a pole, a výtěžek věnovali do společné pokladny, z které chudí křesťané byli podporováni. Nikdo nebyl nucen zříci se svého vlastnictví. Sv. Petr nevytýká Ananiáši, že nedaroval pole neb peněz, ale vytýká mu, že lhal, tvrdě, že všechny peníze odevzdává, ač ve skutečnosti jen částku peněz odevzdal. Židé i pohané žasli, vidouce onu obětavou lásku, kterou sobě křesťané navzájem pomáhali, tak že nikdo nedostatku a bídy necítil. A nejen v Jerusalemě, všude jevila se nadšená obětavost, prýštící se ze Srdce Vykupitelova. Stálá neohroženost ve víře a žár lásky naplňovaly duše věřících. Ač jen kratičký čas mi zbývá, nemohu jinak než zváti vás, abyste na chvíli obcovali starokřesťanskému lámání chleba a večeři Páně.

Před oltářem cítí se všichni býti jedno, jako dítky nebeského Otce a jako bratří Syna Božího. Boháč klade své dary na oltář s díkem Bohu; co má, to obdržel od Hospodina, a dává to opět Bohu. A potom přistupuje chudý k oltáři. Z ruky diakonovy přijímá dar s díkem Bohu. Bůh sice uštědřil mu darů svých jen v nepatrné míře, ale ten dobrotivý Bůh pečuje o to, aby nestrádal. Boháči jsou jen správci svého jmění, a chudí žijí jako biskup i služebníci chrámu z darů věnovaných oltáři. Jak něžně a jak dojemně zní modlitby, které doprovázejí toto jednání. Konají se modlitby za majetné, kteří obětovali, a za chuďasy, kteří by rádi pomoci skytli, ale nemají prostředků, dobrý svůj úmysl uskutečnitl. Chudý nemá býti svírán tísnivým dojmem, jakoby boháči měli před ním přednost. Jedno srdce plné lásky ke všem a jedna modlitba za všechny. Dar nepůsobil tu pokořivě, nedělí boháče od chuďasa, spíše povznáší a spojuje oba něžným poutem víry, naděje a lásky.

„Hleďte, jak se navzájem milují,“ tak volali i pohané, a ne

neprávem byla láska, která ovládala všechny křesťany, od Athenagory prohlášena za nejlepší apologii křesťanství. Svět plný lásky, který povstal v křesťanství, musil zvítěziti nad světem pohanským, nad světem bez lásky. S vítězstvím církve připadly však nové, daleko vážnější úkoly církvi. Na konci druhého století začal znenáhla rozklad a úpadek říše římské; neodvratně klesala říše druhdy tak mocná hlouběji a hlouběji.

Vnitřně hynula hospodářsky vždy víc a více, a zevně ohrožovali Germáni její hranice. Postavení říše nezlepšilo se ani tehdy, když císař a největší část lidu přijala křesťanství. Naopak: Říše klesala ještě více.

Pohané vytýkali křesťanům, že klesání říše jest trestem prý rozhněvaných bohů, kteří říši i národu se mstí za přestoupení k náboženství Ukřižovaného. Nadarmo lámali si křesťané hlavu nad tím, proč Bůh dopouští, aby říše tak bídně zahynula, ač přece ku jménu Ježíše Krista se přivinula a jeho víru neohroženě vyznávala. Trápili se příliš mnoho touto trapnou záhadou a záhada zůstala pro ně nevyzkoumatelným tajemstvím. Žádnému Římanu, žádnému církevnímu Otci, ani sv. Ambroži, ani sv. Augustinu nepřišlo na mysl, že říše a s ní stará kultura zasvěceny jsou úplnému zaniknutí, protože příliš hluboko proniknuty byly pohanskými tradicemi, než aby křesťanský duch je přeměniti a obroditi mohl; netušili, že barbarští Germáni a Slované prozřetelností Boží byli povoláni, starý kulturní světa rozkotati, aby od církve sv. k tomu byli vychováni, nový křesťanský názor světový zbudovati.

Když církev dostatečně posílena byla, tu dáno bylo znamení v Asii k počátku tohoto obrození.

Hunové vrhli se na Goty. Gotové byli do říše římské vtlačeni. Všickni germánští národové ocitli se v pohybu. Jako vlna mořská vlnu stíhá a zaplavuje i bere s sebou vše, co jí v cestě, tak zaplavily nesmírné zástupy, jedny po druhých římskou říší. Její poslední hodina nastala. Uprostřed tohoto divého chaosu stojí tu církev jako nerozborná skála. Jí připadá dvojí úkol. Jako pomocnice a těšitelka stojí tu u smrtelného lůžka antického světa a západ antické kultury ozařuje církev svatá láskyplným udílením nebeského chleba, těší strádající a povznáší umírající láskou, jaké pohanský svět nikdy ani ve své největší slávě nepoznal.

Zároveň však církev jest vychovatelkou mladistvých, silou kypících Germánů i Slovanů. Bylo to požehnáním pro lidstvo, že pokřestěný římský stát, když v úpadku se ocitl a již sám o pořádek pečovati nemohl, pomoci u církve hledal a ji mocí a bohatstvím obdařil. Kdyby tehdy nebyla církev svatá bývala bohatou a mocnou, nebyla by měla moci dostáti tak velikému úkolu uprostřed oné neslýchané bídy a hrozného nářku. Mnoho tisíc chudých žilo z darů církve. Sv. Chrysostom podporoval v Antiochii na deset tisíc osob, mezi nimi na tři tisíce vdov a sirotků. V Alexandrii počítala matrika chudých za časů Jana Almužníka 7500 chudých. V Římě plnila jména chudých za časů Řehoře Velikého tlustý

svazek. K těmto v městě usedlým chuďasům družily se zástupy žebráků, jsoucích bez otčiny, kteří s místa na místo táhli; i o tyto musilo býti postaráno. Jak nespravedlivá jest výtka, že církev tu podporovala žebráky a je sama vlastně vypěstila, poznáme, uvážíme-li, že časy umírající kultury jsou ty, kde chudoby vždy přibývá. Co bylo by z těchto hladovících mass, kdyby se jich církev svatá neujala.

A s jakou láskou ujímala se církev těch, kteří od Germánů zajati a do otroctví byli odvlečeni, často ještě zmrzačeni; v největším nebezpečí tu stáli, krutě býti popravenu, kdyby žádané výkupné nebylo zapraveno. Biskup Kandidus ze Sergiopole vykoupil jednou 12.000 zajatců. Známe jména mnohých biskupů, kteří zlaté a stříbrné nádoby prodali, jen aby zajaté vykoupili. Papež Řehoř prohlásil za hřích a za hanbu, jmění církevní více ceniti než zajaté. A sv. Ambrož hájil jednání církve proti předhůzkám Arianů krásnými slovy: „Svátosti nepotřebují zlata, dlouhá listina vykoupených zajatců jest vznešenější než lesk zlatých církevních nádob.“

Činy církve sv. v oněch dobách jsou slavnými dokumenty křesťanské charity. Ovšem brzy úzký rámec právem tak velebené péče křesťanských obcí o chudinu nestačil. Na místo péče obcí křesťanských nastoupila charita církevních ústavů, klášterů a hospitálů. Jako po úrodném dešti oživne luh a háj a novou vůní zavoní všeliký svět, tak rozkvetly mnohé, ba přemnohé ústavy na ochranu chudých, na pomoc ubožáků tělesně i duševně sklíčených, tisíceré sirotčince, chudobince, nemocnice, chorobince a útulny všelikého druhu, jak je láska křesťanská pojmenovala a dosud vynalézá a jmenuje. Na tisíce tisíců takových domů, jež řády církve katolické na ochranu chudáků a ubožáků časem zbudovaly, za dob válečných aneb hádek náboženských buďto vůbec zmizely aneb obráceny jsou v ssutiny, nebo obrátila je moudrost světská v kasárny, trestnice, blázince, porodnice, továrny a různá skladiště. Tím však neodčiní a neumlčí patronové dnešní liché humanity těch velkolepých pomníků pravé lásky, jež si církev katolická postavila ve svých řádech a klášteřích. A kdyby i dějiny mlčely, mluví a mluviti budou i budoucně všecky ty zvětralé a mechem zarostlé ssutiny a zříceniny, jakým dobrodiním byly a jsou kláštery pro chudinu. Největší slávou a chloubou církve katolické jsou její řády a jejich dobročinnost. Za hladu živil sv. Bernard ve svém chudém klášteře denně 2000 hladových, ano některé dny stálo u brány v Clairveaux 10.000 žebráků a 1500 u brány kláštera heisterbašského.

Pashley, státní oekonom a protestant, vyznává, že každý klášter míval i svůj chudobinec čili dům almužny a zvláštního almužníka.

I to jest mi vytknouti, že kláštery byly a jsou nejen ústavy skutků milosrdenství tělesného, nýbrž, a to po výtce skutků milosrdenství duchovního, a že byly útulnami nejen nízkých a chudých a nevzdělaných, nýbrž také duší velikých, mužů vzdělaných a vzne-

šených. Jednoho dne zaklepal na bránu kláštera korvejského cizinec vzezření ctihodného a vážného. Němý a zádumčivý, kráčel křížovou chodbou klášterní, jako by něco hledal. Soustrastně ptá se ho mnich: „Cizinče, co zde hledáš?“ „Klidu, pokoje,“ zněla odpověď. „Nuže, neřekneš mi ani, jak se jmenuješ, odkud jsi a jaké jsou tvoje osudy?“ „Jmenuji se Dante.“ Kdo nám asi řekne, co by bylo z Danta, kdyby v onu hodinu zkoušky nebyl nalezl v Korveji útočiště a mír?

Nikdo nemá často tou měrou potřebí nějakého útočiště, jako právě duše veliké. Duše obyčejné, aneb abych řekl nízké dovede upokojiti svět: hojnost jídla a nápoje, pak ukájeti smyslné žádosti anebo se zahrabati do zlata — toť jejich rájem, toť jim vším; avšak duše vznešené, srdce šlechetná hledají něco více, něco vyššího.

Lidem, kteří nemají smyslu pro ideály vyšší, kteří jako nějaký stroj bez mnohého přemýšlení den co den zaprášené spisy přebírají a večer v dýmu nějaké pivnice prach svých hrdel splachovati za elysium považují, těm ovšem těžko podobné věci chápati — ti již svůj asyl mají a myslí, že takový asyl dostačí všem; avšak duchové velicí a šlechetní potřebují asylů jiných, asylů svobody, asylů pokoje, asylů duševního obrodu, obnovení a občerstvení. Za dob starých zaklepali tací duchové na bránu některého kláštera a nalezli tam duševní poklid a vraceli se, jsouce plni útěchy a povzbuzení k činům ještě větším. Tak Petrarka, Michel Angelo, Tasso, Kolumbus, Camoens, Vittoria Colona. V klášteře hledali a našli Alfred a Karel Veliký sílu, Jindřich a Ludvík Svatý zmužilost, Karel V. zotavení. A kdo by sčítal všechny ty veleduchy, kteří přišli do Clugny, na Monte Cassino, do Camoldi, do Assisi, do San Marco, do Maria Novelly, do Manrery de Gesu a do Certosy? Tam našli pokoj a smíření s Bohem a světem, a kráčeli vstříc dalším pracím a vítězstvím ducha.

Od té doby však, co tyto posvátné útulny zneuctěny, pobořeny a na jejich místě nešťastným veleduchům blázince za asyl postaveny byly, nezbývá takovým nebožákům než zahynouti v děsné noci šílenosti aneb spáchati zločin všech zločinů nejhroznější — sebevraždu. Hölderin, Lenz, Hebbel, Lenau, Majláth, Jaffé, Byron, Leopardi a mnozí jiní smutným a strašným jsou toho dokladem. U kláštera byly zřizovány špitály, které tvoří středisko a východiště křesťanské charity. Utvořily se později kláštery, které službu špitální jako zvláštní svůj cíl si vyvolily. Staré kláštery budovány na venkově; mladší řády usazovaly se ve městech, která nabývají teprve svého významu ve dvanáctém století. Tak vznikly řády křižovníků, řád Antonitů a sv. Ducha jen za tím účelem, aby službě nemocných úplně se věnovaly. Nehasnoucí žár lásky sv. Františka vzbudil v tisících srdcích lásku k Bohu a k bližnímu v přímo až podivuhodné míře. Zvláště mnozí členové třetího řádu slučovali se, aby v malých kroužcích Pánu v chuďasu a nuzném sloužili. Obětaví bohatí občané dávali k tomu prostředků.

Žádné století není tak bohaté na zakládání klášterů a špitálů jako století třinácté a čtrnácté. Když mor v roce 1348—9 Evropu tak hrozným způsobem navštívil, zemřelo 124.000 mnichů nákazou, zajisté znamení a důkaz to, jak hrdinně zastávali svůj úřad lásky křesťanské. A v mnohých klášteřích padli všichni bratří za obět svého pastýřského úřadu.

O této křesťanské účinné lásce píše protestant Uhlhorn, nejlepší to znatel dějin křesťanské lásky: „Již ta skutečnost, že teď v celém křesťanství sta a tisíce velikých i malých špitálů tu jest, které založeny byly láskou křesťanskou, obsluhovány zástupy bratří a sester, které tam z lásky ku Kristu chuďasů a ubohých se ujímaly, již tato skutečnost stačí ukázati, že teď dospěla účinná láska svého vrcholu a květu a církev katolická si získala nesmrtelných zásluh.“ Ovšem bylo zařízení takovýchto špitálů ještě nedokonalé. Od sv. Jana z Boha v 16. století založen řád milosrdných bratří. Tomuto světci náleží zásluha o zbudování první moderní nemocnice. Jeho domy jsou spíše nemocnice než kláštery; zařízení vzorné a všichni členové náležitě vychováni k samaritánské službě nemocných. Ale nade všechny vynikl sv. Vincenc de Paula. Od něho založený řád milosrdných sester začíná novou epochu účinné lásky křesťanské. Sv. Vincenc vykázal ženě to pravé místo ve službách lásky; něžnost ženy jí vrozená, ve škole lásky Kristovy vypěstěná, slaví tu triumfy. Jiné řeholnice, které se zřekly světa, klausurou jsou odděleny od světa a jeho pokušení; lehkomyslnost, pýcha a marnivost zůstanou před branou klášterní; srdce Bohu oddané dělí závoj klášterní od světa a vášní jeho, ale milosrdná sestra se vzdala světa, aniž by se uzavřela za klausuru, a utrpení a vášně světské volají k ní o pomoc a vysvobození. Nedá se popsati, jak trpká to škola utrpení, kterou kráčí denně, jaké množství shovívavosti potřebuje.

Prozřetelnost Boží poslala sv. Vincence na zem jako apoštola účinné lásky. A proto vznešená postava tohoto kněze zůstane i ve Francii, byť sebe více hanobení církve a tupení kněží tam řádilo, byť peklo celé spousty drzých lží chrlilo na víru Kristovu, nedotknutelnou; této vznešené, důstojné postavy neodváží se ani ten nejzuřivější nepřítel poskvrniti, tomuto muži v sutaně zachovala pracující třída tutéž starou náklonnost, ano i ta pouliční luza, která s obvyklou drzostí nedá si ujíti, jako ten krkavec příšerně křehotající, aby kněze na ulici nepotupila, cítí se hluboce dojatou, když ve výkladní skříni obchodníka spatří obraz sv. Vincence. Kdo by neznal tohoto obrazu? Sv. Vincenc vrací se z jedné ze svých dalekých cest nočními ulicemi zpět do Paříže; v plášti skrývá starostlivě opuštěné dítko, chráně je před sněhovou vánicí, a spěšně shýbá se, aby ještě druhou obět lidské zvrhlosti z koutku tam u zdi vytáhl. Oheň lásky sv. Vincence hřeje až doposud. Bylo to v květnu roku 1833, kdy osm studujících v Paříži se spojilo, aby křesťanskou láskou svou víru si zachovali a duši svou uprostřed Sodomy zachránili

Byli sice tito mladí mužové bohatší na dobrou vůli než na

peněžité prostředky, brzy bylo jim naraziti na odpor a nenávist, ale nic nemohlo je od jejich úmyslu odvrátiti a Bůh žehnal počínání jejich na přímluvu sv. Vincence, a dnes čítají konference sv. Vincence statisíce členů.

Roku 1876 byla založena konference sv. Vincence i v Praze a dnes již 66 konferencí po vlasti české. Kdo vylíčí, co slz bylo za tu dobu usušeno, co bídy tělesné i duševní vyléčeno, co duší zachráněno. A konference sv. Vincence to byly, jež opět muže církvi sv. získaly! Dnes spílá se často u nás šlechtě a spílá se neprávem! Kdyby mnohý ten vlastenec, který bije se hrdě v prsa svá a často pro své vlastenectví i zbohatne, měl měřiti se na poli účinné charity s mnohým pohrdaným šlechticem, tu viděli bychom, jak by se ukázalo, kdo více miluje český lid! A já přímo pravím, že to byla Jeho Excellence hrabě Karel Ervín z Nostitz-Rienecků, který zachránil a vychoval nám mnoho obětavých katolíků, katolíků uvědomělých.

Dnes často právem si stěžujeme, že jest nám odcizena studující mládež. A jak ji lze získati? Jen na poli charity! Ještě bohdá neuhasly ideály u mladistvých vroucích duší českých, a tu volám k akademické mládeži:

„Jen jednou kvete jaro žití,
jen jednou doba mladým nadějím,
v ní pracuj v plném žilobití,
a posvěť mysl velkým ideím.“

Do řad Vincenciánů vstupte mladistvé duše, sestupte do smutných světnic bídy, a pak poznáte, co činí církev, aby zmírnila bídu a usušila slzy tisíců!

Bylo nám od jedné strany neprávem vytýkáno, že jsme my katolíci prohlásili za kacířskou hymnu národní. Jak rádi zpíváme my tuto hymnu! Ale dnes těžko zpívati, když vidíme a slyšíme nářky, že nemáme již mládeže. A proč není mládeže? Hledáte Boha, tak tvrdíte pyšně, vy přátelé moderního názoru, a hledáte ho proto, že jste Boha ztratili, a že jste ztratili Boha, proto také ten nářek váš: „Nemáme mládeže,“ jak pronesl nedávno státní žalobce.

Voláte po kongressích ve prospěch mládeže, ale nechcete slyšeti o zásluhách Cottolengových, Boskových, kteří zachránili tisíce mladistvých duší, zachránili je, že žár té nejčistší lásky k Bohu hřál v srdcích jejich. K vám, vy důstojní pánové, mluvím, kteří často až do únavy pracujete ve školách, a snad nezdar a nevděk mnohých naplňuje vás bolestí; než ujměte se opuštěných a pracujte k tomu, aby v katolických útulcích nalezly tyto zanedbané duše záchrany. Tanou mi na mysli řady dětí zanedbaných, hladovících, ve špíně, v hadrech; jsou to děti polonahé, mrznoucí, bledé, slabé, se zmrzačenými údy, umírající opuštěné, toužebně hledající náruč, která by je k sobě přivinula. A napadají mi slova velikého kardinála Manninga: „Slza dítěte bez potřeby vylitá jest temnou skvrnou společnosti lidské.“

Znáte snad všichni melodický, čistý zvuk zvonků loretánských. Nezdá se vám často, jakoby ty zvonky vyjadřovaly touhu po něčem čistém a svatém? I já bych chtěl promluviti k vám hlasem zvonků, v nichž vtělena jest trpící duše děcka, plačící duše, žalující i prosící. Svět toho hlasu neslyší, nechápe; vzhůru srdce, blíže k Pánu, a ve světle jeho veliké lásky probudí se duše k velikým skutkům. Ano, ve prospěch útulku sv. Josefa, jejž řídí šlechetný kněz Antonín Hoffmann, prosím vás shromážděné, pracujte všichni, aby tam opuštěná a zanedbaná mládež ochrany našla. Vzpomínám tu i asylu milostného Jezulátka, kde láska křesťanská sklání se k ubohým nemluvňátkům, jimž matka zemřela a otec zvrhlý k nim se nehlásí. Usušte slzy těchto dítek — pracujte, aby tyto temné skvrny nebyly jednou krvavými skvrnami společnosti lidské.

Jest to náš nejjasnější panovník, který sám v jubilejním roce vybízí, aby při oslavách pamatováno bylo v jubileu jeho na opuštěné dítko. A mně tanou v mysli ještě slzy nesčetných dětí českých, které marně touží po tom, aby českým jazykem byly vyučovány. Usušte i tyto slzy; jsou to také temné skvrny dnešní společnosti lidské, a ve jménu křesťanské charity až ke trůnu nejjasnějšího panovníka volám, prosím za tyto ubohé české děti, prosím za ně, vždyť chvěje se srdce nám bázní o tyto duše a prosíme za ně, aby ty temné skvrny nebyly jednou krvavými skvrnami pro společnost, která odpírá jim to nejspravedlivější: vychování jazykem mateřským.

Jak církev svatá o slepé u nás pečovala, vidíme z dvou ústavů, které se v Čechách nalézají: z ústavu nahoře na Hradčanech pro nevidomé děti, školou povinné, pod správou soukromého komité, v jehož čele stojí J. M biskup Frind a kterémuž ústavu zvláštní péči věnuje ndp. opat strahovský Zavoral. Druhý ústav, který zbudovala křesťanská zbožnost rodiny Klárovy, jest pod Bruskou, který má opatrovnu pro děti maličké a v ústavě samém nejvíce zaměstnává dospělé, kteří sobě na výživu pomáhají ruční prací a dovedností, které získají v ústavě. Nádherné stavby v poslední době tam prováděné a se vším nejmodernějším komfortem zařízené svědčí také o pokroku a zajištění ústavu toho.

Mezi těmito dvěma ústavy nevidomých, ústavem školou povinných na Hradčanech, kteří se tam zvláště těší láskyplné péči vždy obětavých sester sv. Karla Boromejského a pod vedením šlechetné Leonidy Dočkalové jako v nebi tam žijí nacházejíce srdce útrpná a ruce, jež vše jim připravují, co pro praktický život tento potřebují, — a mezi ústavem Klárovým nalézá se však dosud propast, v níž tolik setne vidomých, zvláště dívek, v strádání, samotě a často převeliké bídě hyne. Jako každou školu musí opustiti dítě, aby zase jiným místo učinilo, tak i tento soukromý ústav na Hradčanech musí dítky po šestileté návštěvě propustiti, aby jiným nešťastným chudým dětem postoupily místa, na kterém tolik lásky nalezly. Chlapcům ještě jakž takž se vede ve světě a všelijak si vypomohou, přečasto hudbou, mnozí pak i v ústavě Klárově místo naleznou; ale zle, velmi zle vede se nešťastným ne-

vidomým dívenkám, kterým jen zřídka se podaří dostati se do ústavu Klárova. Mnohé z těchto nevidomých dívek roztroušeny jsou po našich dědinách a nuceny jsou vésti život prabídný. Pravím, prabídný život, neboť z nich veliká většina jest odkázána na chudé rodiče neb přátele, ano mnohé odkázány i na obec. Obec jim průvodce dáti nemůže; ubohé dívky by se tloukly dům od domu samy, ale že se jich ženy bojí a štítí, nezbývá jim leč tráviti život u věčné tmě. Jak rády by pracovaly, ale nemají z čeho, jak rády by ucho tonem potěšily, ale nemají na čem, a tu zřizuje se péčí důstojného pana faráře Ludvíka Seyvaltra, jemuž slepá matka na loži smrtelném na srdce vložila, aby o ubohé slepé pečoval, pro ně asyl na Kampě, kde laskavostí kněžny Kristiny ze Schwarzenberku dostalo se jim již přístřeší, ale třeba pro ně též šatu a výživy. I na tyto slepé nezapomene křesťanská láska vaše. A mám vésti vás ještě do ústavu hluchoněmých, kde pracuje tiše zbožný a neúnavný kněz vldp. kanovník Kmoch s jinými horlivými kněžími? V době, kdy spílá se kněžím a voláno po knězi: Pryč s knězem ze školy — pryč s lotrem, v té době tiše a neúnavně sklání se církev k těm, kteří neslyší sladkého slova mateřské řeči. Nechť nepřátelé naši pro tyto ubohé, jichž je na 30.000 u nás, také něco učiní, a my jim budeme vděčni. Ukázal jsem vám, jak církev pracuje. Nepřátelé nazývají jmění církve — jměním mrtvé ruky. Mrtvou jest ta ruka, poněvadž udílí dobrodiní a levice neví, co činí pravice, mrtvá jest ta ruka, poněvadž nesplácí křivdu křivdou! Nazývají moc církve vládou tmy! Ano, tmou chce přikrýti všecky křivdy na ní páchané; nepišeme my kněží našim nepřátelům zrcadla, nikomu ničeho nevytýkáme, ale chceme znáti jen zrcadlo zpovědní a láskou, milosrdnou láskou přikrýti množství hříchů.

Ze života sv. Vincence tanou mi dvě události živě na paměti. Sv. Vincenc toužil přijíti na galeje, lodi to, na nichž trestanci přikováni musili veslovati. Byly to plovoucí žaláře, pekla na vodě, kde zavrženci sobě zoufali. Vyvrženi jsouce ze společnosti lidské, jakoby přestali býti lidmi, a slova jejich byla nenávist a kletba, zoufalství. Tělesný i duchovní stav jejich vynutil sv. Vincenci slzy. Slova jeho plna lásky budila pouze posměch a opovržení, on však ošetřoval nemocné, prosil za provinilé a ukazoval jim svou sdílnost a útrpnost. Proč to vypravím? Dnes se mi zdá, že každý vysvěcený kněz přichází také na takové galeje. Lidé pro svou zatvrzelost již zde na světě k útrapám duševním odsouzení, přikováni železnými pouty návyku posmívají se knězi. A tu prosíme všech kněží, aby nesli lásku k chudým, lásku k nemocným, lásku k dítkám a lásku, vroucí křesťanskou lásku i těm nejzatvrzelejším nepřátelům. A ještě jeden obraz uvedu. Sv. Vincenc toužil býti knězem, a když se jím stal, tu v r. 1605 na cestě z Marseillu na moři přepaden a prodán za otroka. Ze školy věd přišel do školy kříže. Byl otrokem u odpadlíka. Jaká byla jeho touha po oltáři — po Kristu! A tu přišla žena odpadlíkova a žádala sv. Vincence, aby zazpíval chvalozpěvy k Bohu svému. Se slzami v očích zapěl Vincenc: „U řek Babylonských jsme seděli a plakali, kdykoliv jsme

vzpomněli na Sion.“ Avšak po smutné písni zaznělo důvěry plné: „Zdrávas Královno.“ Zamyšlená žena pospíchá k muži a neustává dříve v prosbách svých, až muž její vrací se do lůna církve sv. a ona sama stává se křesťankou. Proč vám to pravím? I my vzpomínáme na mnohé smutné, žalné doby, myslí zalétáme k těm ubohým katolíkům francouzským a s nimi cítíme i trpíme; ale plni důvěry k Matce Boží se utíkáme, aby nám vyprosila u Syna svého, bychom jako ona posvětili každý příbytek příchodem svým, abychom jako ona kdysi volala: „Vína nemají“, i my za strádající prosili a život svůj zasvětili lásce obětavé. Prosíme Královnu nebes, aby i za nepřátele církve sv. orodovala.

Konejme aspoň my, kteří ku praporu Kristovu se hlásíme, veliké přikázání lásky, abychom zachránili čest křesťanství.

Po tom poznají zajisté nepřátelé, že jsme učedníky Kristovými, láska pak, láska křesťanská přemůže svět.

Řeč p. Beránkova, s nadšením a velikým zápalem přednášená, došla u všech souhlasu a odměněna byla dlouhotrvajícím potleskem. Po té přijata jednohlasně následující

resoluce:

„Čtvrtý všeobecný sjezd katolíků československých v Praze, jsa pevně přesvědčen, že jen charita křesťanská dovede zmírniti trpkosti chudoby a vyrovnati společenské a majetkové poměry,

I. odmítá co nejrozhodněji snižování křesťanské charity a odsuzuje útoky nepřátel proti charitativním institucím, jež církví sv. v život uvedeny, utěšeně zkvétají;

II. vyslovuje upřímné „Zaplať Pán Bůh“ všem církevním ústavům, řádům, kongregacím, spolkům a sdružením, jež nedbajíce posměchu, pomluvy a nactiutrhání, se zápalem pracují na poli charitativním, vidíce v chudém a trpícím člověku obraz samého Krista, a pronáší prosbu, aby ve své blahodárné činnosti neochabovaly, jsouce takto obhájci naší matky — církve svaté — nejen slovem, nýbrž především skutky.

III. Jelikož budoucnost národa i církve sv. spočívá ve výchově dítka, nemůže IV. všeobecný sjezd katolíků československých mlčeti vida, jak v dnešních dobách stále více rostou zástupy opuštěné a zanedbané mládeže. Proto pokládá za nutno, aby ve všech farnostech zemí koruny svatováclavské byly zakládány organisace spolkové k záchraně opuštěné a zpustlé mládeže, ve spojení s jinými spolky podobnými, které již existují, jako jsou na př. konference sv. Vincence

a pod., a prosí nejdůstojnějších Ordinariátů, aby vlivem svým k tomu působily.

IV. V zájmu křesťanské charity u nás doporučuje,

1. aby jednotlivci konali skutky lásky a milosrdenství k bližnímu dle možnosti prostřednictvím místních spolků katolických, čímž učiní se přítrž žebrotě podomní, pouliční a na místech poutních, a jednak zabráněno bude dotěrnosti žebráků z povolání, jednak podporováni budou opravdoví chudí;

2. aby dobročinná sdružení a spolky v zájmu jednoty provedly pevnou organisaci, spojíce se ve sdružení zemská;

3. aby založen byl měsíčník „Křesťanská charita", kde by jednak vědeckými články dobročinnost křesťanská proti utrhačným a zlomyslným útokům nepřátel byla hájena, jednak populárními statěmi účinná láska křesťanská byla povzbuzována a podporována;

4. aby přednášky, jež konají se ve valných hromadách konference svatého Vincence a v jiných spolcích charitativních, byly tištěny a rozdávány jako letáky a brožury, by takto činily charitě křesťanské propagandu v nejširších vrstvách lidu;

5. aby při konferencích spolku sv. Vincence a jiných charitativních spolcích zřízeny byly všude knihovny s dobrými a ušlechtilými spisy;

6. aby z časových otázek charitativních, pro král. hlavní město Prahu a jiná větší města zvláště důležitých, věnována byla bedlivá péče zejména též nádražním missiím ku záchraně dívek služebných, a by zřizovány a doporučovány tam byly bezplatné útulky pro dívky práci hledající."

Jest samozřejmo, že řeč o charitě dala popud ku další debattě.

Farář Vlastimil Hálek, důvěrník nádražní missie pro Čechy, připomenul nejmladší dítko křesťanské charity v Čechách: nádražní missii v Praze, která působí letos od nového roku, byvši zřízena péčí J. Em. kardinála Skrbenského. Dnes docházejí již na všecka nádraží pražská zřízenkyně nádražní missie, označené medailkou Panny Marie Ochranné se žlutobílou páskou, ujímají se dívek služebných, přijíždějících do Prahy, a ochraňují je před prostitucí. Za půl roku doprovozeno v Praze 140 dívek do útulku, kde dostanou stravu a nocleh, než se jim

najde místo. Nádražní missie potřebuje však pro začátek hmotnou podporu, a o tu prosí všecka srdce šlechetná, zvláště katolická, o přispění. Udržujme si nádražní missii v Praze, abychom činnost její mohli ještě více rozšířiti.

Pan Dvorský pravil, že charista jest nade všechno, že jest to také cesta k srdcím intelligence. Humanita liberální nedá se srovnati s humanitou křesťanskou.

Horník Havelka z Příbrami mínil, že charitě velice se ulehčí provedením křesťanské sociální spravedlnosti.

P. M. Voňavka doporučil Serafínské dílo lásky k bližnímu, jež opuštěné děti umisťuje do dobrých rodin.

Tklivými slovy rozloučil se po té delegát Čechů amerických pan Kodl s účastníky sjezdu pražského, slibuje, že bude svým krajanům zaoceánským vyprávěti o tom, co v Praze na sjezdu viděl a slyšel.

Po té byla schůze p. předsedajícím ukončena.

* * *

Současně s touto schůzí konala se v malém sále žofínském schůze přátel myšlenky Cyrillo-Methodějské, která byla velice četně navštívena. Předsedou schůze této zvolen vdp. Dr. Jan Schneider, předseda „Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje"; zapisovatelem byl dp. P. Adolf Špaldák T. J., který o schůzi tuto největší měl péči a zásluhu.

Po zahájení schůze udělil pan předseda Dr. Schneider slovo říšskému a zemskému poslanci Dru Ant. Stojanovi, který promluvil takto

o apoštolátě sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie na Velehradě.

Velectěné shromáždění!

Jako chlapec čítával jsem též proroctví slepého mládence, kde též stálo, že svět bude obručemi obitý a dráty sdrátovaný. Když jsem se na smysl tohoto udání ptal, praveno mi: „To jsou železnice a telegraf."

I spojuje a sbližuje se tento hmotný svět, i ten nejzazší, železnicemi, telegrafy, telefony atd.

Vše to nemůže zůstati bez vlivu na duchovní svět. I zde je sblížení. Národové se sbližují a sjednocují.

Nedávno zde v Praze mnohoslibný kongres všeslovanský měl své porady a na lecčems se usnesl v ohledu osvětovém a národohospodářském. Nemáme jiné tužby, než aby rosa požehnání Božího na tom spočívala.

Než — mám za to, že na něco důležitého při tom všem zapomenuto — na sjednocení u víře všech slovanských národů. — Touha po sjednocení všech slovanských národů vzbuzována a živena v poslední době poutěmi římskými, hlavně pouti Slovanů-katolíků r. 1881 na poděkování za přepamátnou encykliku „Grande munus“ (Vznešený úkol). Tu sv. Otec Lev XIII., blahé paměti, slovy nadšenými, jež srdce naše zachvátila, vytkl úkoly, od Prozřetelnosti božské Slovanstvu určené. Tu zvěděli jsme, že poslední překážka, na niž poukazováno, zlatinisování ritu (obřadu), odpadá, že liturgie sjednoceným úplně se ponechá, že každý pokus, převáděti na ritus latinský, stíhán bude tresty církevními.

Oslava tisícileté jubilejní památky blažené smrti sv. Methoděje neměla posledním dnem r. 1885 pominouti. I založen jakožto trvalý pomník na ni pobožný i missijní spolek „Apoštolát svatého Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie“. Účelem spolku jest: svatou katolickou víru mezi Slovany rozšiřovati, hájiti a zvelebovati, následovně všecko podnikati a podporovati, co by k tomu konci prospěšným se vidělo, přihlížejíc ku platným při tom církevním předpisům. Spolek nazván „Apoštolátem“, neb má apoštolovati u nás samých a má býti apoštolem i pro jiné. Nazván „Apoštolátem sv. Cyrilla a Methoda“, neb oni, abych užil slov velikého papeže Lva XIII., slovanské národy, hlásajíce víru katolickou, od záhuby zachránili a nyní na nebesích jsou mocnými jejich přímluvčími.

Celou čeleď slovanskou připojili ku tajemnému tělu Kristovu a shromáždili okolo skály Petrovy. Toto připojení má se tužším státi, a kdož od Petrovy skály se vzdálili, mají opět k ní připojeni a takto sjednoceni býti. Ač v různé větve jsme rozděleni, přece ze společného zdroje čerpáme, totiž ze spásonosného působení našich věrozvěstů Tento zdroj má nás všecky spojiti.

Apoštolát jest „p o d o c h r a n o u b l. P a n n y M a r i e“. Úcta bl. P. Marie jest příkaz a odkaz sv. Cyrilla a Methoda. Život Slovana-katolíka protkán jest uctíváním Matky Boží. Úcta P. Marie je společným svazkem, kterýmžto nás sv. Cyrill a Method spojili. Apoštolát dán pod ochranu P. Marie, kterážto dle Středovského tolik residencí sobě zvolila na Moravě, v Čechách a všude — neb na její přímluvu spoléháme

Každý spoluúd „Apoštolátu“ pomodlí se každodenně jednou „Otčenáš“ a „Zdrávas Maria“ s přídavkem: „Svatá Panno Maria, sv. Cyrille a Methoději, orodujte za nás!“, a přispívá měsíčně nejméně 2 haléři, čili ročně 24 haléři. Kdo jen peněžitou podporou, aneb jen modlitbou „Apoštolátu“ slouží, jesti dobrodincem spolkovým.

Polovice příspěvků, zavede-li se v diecesi „Apoštolát“, zůstaví se diecesi na potřeby víry se týkající, druhá polovice se odvádí sv. Stolici — a to, by se předešlo zápletkám diplomatickým, prostřednictvím Propagandy na rozšíření víry mezi Slovany.

Apoštolát o to starati se chce, by víra v srdcích našich neuhasla, nýbrž zbožným životem na jevo se dávala.

Posvěcovati tedy sami sebe víc a více máme. Má-li se víra rozšiřovati, tu třeba splniti slova malé Excellence, Windhorsta, vůdce centra německého: „Brachu, tu musíš sám u sebe začíti, na sebe nesmíš při tom zapomenouti.“

Apoštolát má k tomu působiti modlitbou a almužnou skrovnou, ale častou, aby sv. katolická víra, víra sv. Cyrilla a Methoda, opět zavládla i u těch bratří slovanských, kteří od pravé víry cizí neb vlastní vinou odtrženi jsou, aby unie čili jednota všech Slovanů u víře se prováděla, „ut omnes unum sint“, („aby všichni jedno byli“).

Z činnosti apoštolátní jen něco uvedu.

Apoštolát s povolením nejd. k. arcib. Ordinariátu olomouckého zařídil exercicie čili duchovní cvičení pro různé stavy na Velehradě. Na všech stranách voláme po obrodu a po nápravě všech poměrů. Náprava však musí započíti vnitřním obrodem a obrod tento provádí se na duchovních cvičeních. Na různých místech zařídil Apoštolát sv. missie a duchovní přednášky, pořizuje slavnostní schůze na Velehradě a jinde Podpory poskytnul na školy a chrámy a jiné dobré účely v Bosně, Bulharsku atd.

O rozmach poněkud čilejší přičinil se loňský sjezd přátel unie čili unionistů na Velehradě.

Potřebu a užitečnost „Apoštolátu“ vyličovati bylo by asi jako nositi vodu do moře.

V neděli na valné hromadě Cyrillo-Methodějského družstva „Velehradu“ posteskl si jistý horlitel, že jen chudina přispívá, že bohatí málo co dají. Je to oprávněný stesk. Já sám už několikráte jsem řekl, že na naše podniky, ani na vídeňský, nikdo si nevzpomene větším obnosem, ač na mnohé podniky jiné mnohdy převeliké obnosy se dávají. Musíme se těšiti pravdou, že na krejcaru potem posvěceném Boží požehnání spočívá.

Přáli bychom si ovšem hodně mnoho podpor, vždyť nyní jest přístup do Ruska. Tu se otevřelo veliké pole činnosti.

V jistém vévodství měl se postaviti most. Nikdo však nechtěl nésti nákladu na most. I dal vévoda prohlásiti, by na určitém místě se všichni žebráci shromáždili, že každý tam dostane nové šaty. Žebráci se dostavili, byl jich počet veliký. I dal je vévoda vojskem svým obklopiti. Vojáci žebráky donutili, že musili staré šaty svléci a nové rychle obléci. I sesbírány nové šaty a rozpárány všechny záhyby. I nasbíráno v nich tolik peněz, že nejenom most za ně postaven, nýbrž i zvláštní nadace zařízena na dobré účely. (Veselost.) Než, mám za to, že k tomu prostředku nemůžeme sáhnouti.

Nezbývá nic jiného, než aby každý súčastnil se „Apoštolátu“. Každý nemůže velikých věcí vykonávati, ale za to může na všem velikém podíl míti.

V pátek obyčejně chodívají si k vám žebráci pro almužnu, a vy jim, dle toho, jak jsou hodnými, almužny poskytujete. Mnohému pro nezbednost, bych užil slov Písma sv., více dáte. Do

počtu těchto pátkových žebráků přiberte „Apoštolát“ a dávejte mu též almužnu.

Včera a dnes konala se v Záhřebě porada o „Apoštolátu“ a poslán mně telegram o tom. Sjednoťme se tudíž ku práci tak bohumilé a záslužné!

Ve vídeňské císařské klenotnici kabinetní je bursa čili měšec almužní od slovanských jeptišek ve Vesprýmě (Bezpřemně) svatému Štěpánovi, králi uherskému, darovaný. Bursa ta má nápis a podpis cyrillskými literami všitý. Nápis zní: „Budi Gospodine milosť tvoja na ny nynja i u věk.“ Podpis pak: „Bože uščedři ny i blagoslavi ny i posvěti lice svoje na ny i pomiluj ny.“ Po našem: „Budiž, Hospodine, milost tvá na nás nyní i na věky. Bože, ušetř, netrestci nás, nýbrž smiluj se nad námi i žehnej nás, a osvěť obličej svůj nad námi a smiluj se nad námi.“ (Žalm 66.)

Mám za to, že co zde uvedeno, za odplatu bude každému členu a dobrodinci „Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda“. Dejž to, ó Bože!

Řeč Dr. Stojana pozorně a se stálým souhlasem poslouchána a odměněna bouřlivým potleskem.

Po té na vyzvání pana předsedy Dra Schneidra hlásí se k slovu pan farář Křikava, jenž přirovnává účel „Apoštolátu“ k účelům „Spolku sv. Bonifáce“ a žádá: Slovanští biskupové nechť se postarají o rozšíření „Apoštolátu“ mezi Čechoslovany aspoň týmž způsobem, jako svého času působili k rozšíření „Spolku sv. Bonifáce“ a v jeho zájmu „sv. Vojtěcha“. Též na vikariátních poradách ať se jedná o blahodárném zřízení „Apoštolátu Cyrillo-Methodějského“. Rovněž o duchovní výhody nechť jest postaráno jako ve „Spolku sv. Bonifáce“.

K tomu poznamenává pan předseda Dr. Schneider, jaké duchovní výhody skýtají se členům „Apoštolátu“ — duchovním a a světským, a podotýká, že podpory „Spolku sv. Bonifáce“ z Moravy skýtané působí újmu účelům Slovanům bližším, které zastává „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje“. Dobré jsou missie mezi jinými národy, ale větší zájem musíme míti my o potřeby národů slovanských. — Při tom připojuje řečník prosbu, aby duchovenstvo slavilo svátek sv. Cyrilla a Methoděje se zvláštní okázalostí.

Po té vysvětluje vdp. probošt Dr. Stojan poměr „Apoštolátu“ v různých diecesích zavedeného k ústřednímu vedení, načež všeobecným souhlasem bylo přijato přání:

1. aby nejdůstojnější páni biskupové slovanští, na prvním místě páni biskupové čeští, vymohli od Svaté Stolice milost, aby členové „Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda“ požívali týchž

výhod duchovních jako členové „Spolku sv. Bonifáce“, po případě aby byla povolena communicatio privilegiorum aspoň v těch diecesích, kde jsou zavedeny spolky oba.

2. Poněvadž kněžstvu bylo nejdůstojnějším českým episkopátem nařízeno, aby „Spolek sv. Bonifáce“ zavádělo, bylo by žádoucno, aby nejdůstojnější episkopát český požadoval od svého duchovenstva, by vhodným způsobem, na př. na vikariátních konferencích, o „Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda“ se jednalo, by kněžstvo samo o „Apoštolátu“ bylo poučeno a pak mezi osadníky svými známost o něm šířiti mohlo.

3. Bylo by žádoucno, aby „Apoštolátem sv. Cyrilla a Methoda“ byly vydávány časopisy na obranu víry pro Čechy a Slovany, po případě aby se vydával „Svatý Vojtěch“ „Apoštolátem sv. Cyrilla a Methoda“, tak jako pro Němce se vydává „St. Bonifacius-Blatt“.

Po té následovala přednáška vdp. assessora Jana Vychodila, děkana a faráře v Charvátech u Olomouce,

o významu Velehradu.

„Velehrade, chráme náš,
národ k sobě svoláváš,
ty nás spojíš,
rány zhojíš,
láskou síle základ dáš.“
Vladimír Šťastný.

Tak naznačil básník náš „význam Velehradu“. Opravdu, dobře pověděno! Podívejme se jen do minulosti, do minulosti až nejdalší, a pozorujmež i přítomnost. Co spatříme, co poznáme z dějin Velehradu? Z dějin poznáváme význam Velehradu veliký, převeliký. Z dějin vystoupí Velehrad královský a Velehrad posvátný!

Podívejme se do nejstarší doby a stopujme do časů našich.

Otec dějepisu českého, Fr. Palacký, praví: „Světlo historie zavítalo k národu našemu zároveň se světlem křesťanství, pročež sahá také, zvláště pro Moravu, o několik let výše, do času apoštolování bratří Cyrilla i Methoda mezi Slovany.“ [1])

Rodné bratry ze Soluně, Cyrilla a Methoděje, znalé jazyka slovanského, vyžádal sobě i lidu svému statečný kníže Rostislav, aby hlásali učení Kristovo v řeči lidu, lidu slovanského. A výsledek překvapující naznačil Palacký slovy těmito: „Učitelé slovanští (ss Cyrill a Methoděj), hledavše duchem právě apoštolským ne jmění a panství, ale jen spasení duší, proto zvláště zasloužili vroucí a věčné díky celého potomstva če-

[1]) Palacký, Dějiny národa českého, I., 1. 21.

ského, že vyučovavše rozumným slovem i písmem spolu, obrátili novou víru, aspoň v domě knížecím a u předních národu hlav, hned v úplné srdečné přesvědčení. Tak rozsíváno a hlídáno byvši símě evangelia, rostlo napotom v zemi silou vlastní, která zahynouti jemu již nedala.“ [1])

Povoláním učitelů slovanských, Cyrilla a Methoděje, a jejich úspěšným apoštolováním získala však i říše Rostislavova samostatnosti a trvanlivosti. Moravský dějepisec, Dr. Beda Dudík, o tom vypravuje takto: „Stalť se Rostislav, přijav trůn moravský z rukou Franků, beze vší pochyby z vlastního přivolení knížetem od nich odvislým. Dlouho hledal pravou cestu, kterouž by tento, národu k životu způsobnému a zcela jiným řádům, než byly francké, uvyklému, nesnesitelný poměr se sebe svalil. S počátku příliš málo důvěřoval vlastním silám, a odtud lze nepřetržité skoro účastenství jeho v odbojích proti franckému králi sobě vyložiti. Teprve r. 862 postavil se na pevnější půdu, — v obrácení Moravy na víru křesťanskou skrze apoštolskou stolici římskou nalezl jediný bezpečný prostředek, založiti trvanlivou, samostatnou, k západoevropské vzdělanosti lnoucí slovanskou říši vedle germánsko francké, — idea to, kteráž samojediná již stačí, aby mu zjednala a pojistila vděk časů potomních.“ [2])

Sídelním místem statečného Rostislava i středištěm apoštolské činnosti sv. Cyrilla a Methoděje byl — Velehrad. [3])

Němcům byl Rostislavův opevněný nedobytný hrad hradem neobyčejným, nevídaným, odlišným ode všech jim známých hradů („ineffabilem Rastizi munitionem et omnibus antiquissimis dissimilem“). [4])

Hle, v nejstarší době jaký nesmírně vzácný význam Velehradu! Nevýslovně pevný hrad, sídlo knížete Rostislava, sídlo metropolity Methoděje — toť velký hrad, opravdový Velehrad!

A ještě přibylo slávy a moci Velehradu, když bojovný nástupce Rostislavův, vítězný Svatopluk, říši moravskou tak rozšířil, že obsahovala kromě dnešní Moravy, Opavska a Těšínska, Nitransko, Pannonii dolejší, Slovanstvo na Labi, Odře a Visle a nynější Čechy. Tato rozsáhlá říše nazývala se Velkou Moravou čili Vyšní Moravou na rozdíl od Nižní čili Bulharské Moravy. [5])

„Podobalo se, že Morava stane se působením Methoda a Svatopluka středištěm veškerého slovanského světa,“ hlásá dějepisná zpráva, která však, bohužel, ihned připojuje, že „v ohledu církevním pokaženo to Svatoplukem

[1]) l. c. 231.

[2]) Dr. B. Dudík, Děj. Moravy I., 93.

[3]) Dr. B. Dudík, Děj. Mor. I. 123. — V. Brandl, Poloha star. Velehr. 33 nn. — Fr. Palacký, Děj. nár. čes. I., 1. 143. — Fr. Sasinek, Sloven. Letop. III., 3. nn. — Sborník Velehr. II., 23. nn.

[4]) Pertz, Annal. Fuld. I., 381. — Sborník Velehr. II., 36. — Dr. Fr. Pastrnek, Děj. slov. ap. Cyr. a Meth., str. 73.

[5]) Slovník nauč. V., 470.

samým, jelikož po smrti Methodějově popřávaje sluchu potměšilému Vichingovi, biskupu nitranskému, nepřekážel pronásledování kněží slovanských, tak že mnozí raději do ciziny se vystěhovali". [1])

„Vítězný Svatopluk měl osudné chyby, velmi osudné a záhubné. Svatopluk nevyrovnal se strýci svému (Rostislavovi) ani spanilostí mysli, ani čistotou a stálostí vůle své. Rostislav zápasil více o ušlechtilou ideu, o nepodlehlost země a národu, Svatopluk o rozšíření osobní své moci a slávy." [2])

Tak napsal dějepisec Fr. Palacký a dobře také poznamenal v dějinách svých o říši Svatoplukově: „Dílo meče, mladý stát moravský, zahynulo hned v pohromách roku následujícího: dílo ducha, Methodovou apoštolskou horlivostí vybudované, odolává i tisíciletím." [3])

Velehrad padl roku 906 surovým a krvavým nájezdem Maďarů, najatých od Němcův. Padl hrozně. Konec učiněn i říši velkomoravské. „Nic nezachovalo se, co by mohlo svědčiti o tom, co Rostislav, Svatopluk a Mojmír byli vykonali, sotva jasné ponětí o blahodějné činosti sv. Methoděje," [4]) napsal B. Dudík, historiograf moravský. A neméně smutně zní zpráva dějepisce českého Fr. Palackého: „Od té doby všecky další o Moravě zprávy najednou přestávají, čirá tma zastírá náhle zemi nešťastnou; a jakmile opět zraku se objevuje, tu již kníže i národ v řadě národův evropských zmizeli, hrdé hrady a města, jichžto pevné zdi tolikerým nepřátelům byly vzdorovaly, jsou zničeny, chrámové pobořeni, kněží povražděni, lid rozplašen, ticho děsné panuje nade všeobecnou pustotou." [5])

Pohroma děsná!

Bolem uchvácená duše naše lká slovy Sušilovými:

Kdož dá mně zírat Velehrad,
jak stával ondy v slávě,
když chodil valem odevšad
lid do bran jeho k správě!
Ó Velehrade, z hrobu vstaň
a vrahům svým se mocně braň!

Vstal-li?!

Lid rozplašen, ale, díky Bohu, národ nebyl úplně zničen.

Velehrad pobořen, zničen, ale nikoliv úplně vyhlazen. Neztratil se tedy ani lid, ani Velehrad úplně, nezanikl ani význam Velehradu.

---

[1]) Slovník nauč. VIII., 1150.
[2]) Fr. Palacký, Děj. nár. čes. I., 1. 151.
[3]) l. c. 152.
[4]) Dr. B. Dudík, Děj. Moravy I., 238.
[5]) Fr. Palacký, Děj. nár. čes. I., 1. 172.

Dokázal to i vyjádřil krásně moravský archivář zemský Vinc. Brandl, jenž praví: „V lidu zachovala se na pravdivých skutcích spočívající nevymizitelná paměť na Svatopluka a Methoda a na Velehrad, kterýž s jinými hrady jihovýchodní Moravy v návalu maďarském popelem lehl. Z rumů jeho udrželo se jen Staré Město, které, jak jsme svrchu dokázali, též Velehrad slulo; Velehrad tedy úplně od země vyhlazen nebyl, když také přestal býti hlavním městem Moravy a sídlem králův a arcibiskupů moravských.“ [1])

Týž archivář V. Brandl vyslovil dále a prohlásil slavně: „Co lid moravský o apoštolech svých a o Velehradě věřil, spočívalo na skutečných dějích, a první markrabě moravský (Vladislav Jindřich), chtěje oslaviti památku jejich, založil na blízku starého Velehradu klášter, jenž podle sídla Svatopluka a Methoděje nazván též Velehradem.“ [2])

Na půdě královského Velehradu stojí nyní Velehrad, malá ves s klášterem, a Staré Město, velká vesnice, a Uh. Hradiště, město královské.[3])

Velehrad za Rostislava a Svatopluka nabyl významu, slávy a moci, hlavně apoštolskou činností ss. Cyrilla a Methoděje. A zase to byli popředně ss. Cyrill a Methoděj, kteříž zachovali požehnanou památkou svoji jméno i význam Velehradu, když založen byl klášter cisterciácký na Velehradě r. 1198.

Neboť máme službu (officium) sv. Konstantinu Kyrillu na den 14. února (sv. Cyrill † 14. února 869), a službu sv. Methoději a Kyrillu, filosofu, na den 6. dubna (sv. Methoděj † 6. dubna 885). Vydal je obě z pergamenového rukopisu bulharské recense slovutný cestovatel po balkánském poloostrově, Viktor J. Grigorovič, dle jehož soudu služby nejsou pozdější X. věku. Ale Grigorovič nalezl ještě z jiné služby jeden tropar (chvalozpěv), kterýž prohlašuje k. a. archivář Fr. Snopek ještě za starší. A tropar tento, začínající slovy: „Moravskyja zemli velegraždaninъ slava že i pochvala severьskya strany . . .“, převzácný jest pro nás, že máme v něm jedinou staroslovanskou zprávu o městě Velehradě, ana služba zajisté pochází z doby, kdy skutečně ještě byl Velehrad „slávou a pochvalou severní krajiny“ (— slava i pochvala sěverskih stran —), tedy před svým zničením r. 906.[4])

Jinou službu cyrillo-methodějskou objevil r. 1878 moravský historiograf Dr. B. Dudík při svém badání v císařské veřejné knihovně v Petrohradě. Přišelť tam na „Breviář k potřebě církve moravské“, a v tomto breviáři na str. 9 nalezl šťastně legendu „nad zlato a drahokamy vzácnější“, jak dí horlitel cyrillo-

[1]) V. Brandl, Poloha star. Velehr. 21.
[2]) l. c. 26.
[3]) Jan Vychodil, Sbornik Velehr. II., 39.
[4]) Fr. Snopek, Studie cyr.-meth., str. 43. — „Obzor“ brněnský 1893, str. 99.

*

methodějský P. Method Halabala, jenž uveřejnil ji ve „Sborníku Velehradském“ I. roč pod nápisem „Legenda petrohradská ze života ss. Cyrilla a Methoděje, apoštolů Slovanstva“.[1]) Velmi důležito jest, že v legendě této řeč jest o Velehradě. Dr. B Dudík nechtěl kdysi znáti Velehradu královského nad řekou Moravou, a teprve pádnými důvody Dr. Hermen. Jirečka a Vinc. Brandla byl donucen uznati o Velehradě starém, „že hrad ten slavný stával nad řekou Moravou v sousedství nynějšího královského města Hradiště“.[2]) ale týž Dr. B. Dudík slovně vyznal a praví nyní na základě legendy petrohradské: „V Petrohradě . . . přišla mi do rukou vzácná památka totiž první officium divinum ss. apost. Cyrillii et Methodii (služba ss. Cyrillu a Methoději). Roku 1075 synodou jest ustanoveno, aby se jejich památka veřejně na Moravě slavila. Tenkráte bylo též dotčené officium vypracováno, do něhož se nová, dosud neznámá legenda vložila. O Velehradě děje se v legendě této asi třikráte zmínka. Velehrad na Moravě stojí nevývratně a pevně.[3])

Pokročme dále: Kritický znalec, ředitel Vinc. Prasek, dokazuje, že „staroslavné jméno Velehrad odnášelo se od r. 1130—1315 k původnímu místu, totiž k nynějšímu Starému Městu“. Když pak na pozemcích klášterských, sousedících se starým Velehradem (= Starym Městem), vzniklo město (nynější Hradiště), lid této osadě říkal asi 40 let Nový Velehrad (1258 až 1297). Klášter Velehrad, kterýž od Starého Města vzdálen jest hodinu cesty, stojí skutečně na území starého Velehradu, ač neuchýlil-li se pro lepší bezpečenství dále od svého původního sídla, blíže k lesům a horám buchlovským.[4])

Nadbytkem můžeme ještě uvésti, co Bohusl. Balbín poznamenal: „Sami jsme viděli listinu Přemysla Otakara, krále českého, který, zakládaje město Hradiště (1257) a práva obce stanově, praví, že tak činí k uctění starých králů, kteří v onom místě vládli“ (veneratione antiquorum Regum, qui eo loci regnassent).[5]) Tak vzpomínka na krále se strany jedné.

S druhé strany zase vzpomínku jinou uvádí P. Eug. Herrmann, cisterciák velehradský, v listině, kterouž Vladislav potvrdil výsady klášteru velehradskému na den sv. Jana evang. r. 1511, „pohnut posvátností tohoto místa (Velehradu), z něhož první metropole v říši a nad to první pro zemi markomanskou svatosvaté víry křesťansko-katolické začátky a základy vznikly“.[6])

Ze všeho dosud uvedeného patrno jest, že staroslavný Velehrad královský měl své dědice: Staré Město, Velehrad i Uh. Hradiště, místa tři, stojící na půdě velehradské.

[1]) Sborník Velehradský I., 155.
[2]) Dr B. Dudík, Děj. Mor. I. p. VII.
[3]) Sborník Velehr. II., 40. — Čech, čps. v Praze 1878, č. 254.
[4]) Časopis Mat. Morav 1900, 313. nn.
[5]) Balbín, Epit. rer. Boh. I. c. 2.
[6]) MS. Archivum Welehrad. p. 698. — Sborník Velehr. II., 46.

Se staroslavným Velehradem královským co nejúžeji spojována nynější místa Uh. Hradiště, Staré Město, zvláště však Velehrad. Ano, klášter Velehrad pěstoval to, čím královský Velehrad šťastně prospíval za doby ss. Cyrilla a Methoděje. Toť významno! Krásné svědectví v tomto směru vydává klášteru velehradskému Středovský, když píše: „O velehradském u nás klášteře cisterciáckém celé Moravě známo, že zcela jest oddán úctě našich apoštolů, ji pěstuje, pro ni horlí, ji rozmnožuje, ji zachovává a ze vděčnosti zvláště 9. března (bývalý svátek, nyní 5. července) uctívá i oslavuje své, té nejlepší pocty hodné, kdysi arcipastýře, nyní vydatné u Svrchovaného patrony, Cyrilla a Methoděje.“[1])

Výmluvné svědectví vydal též velehradský cisterciák, P. Gottfried Christian Hirschmentzel, když po ukončených studiích vyvolil sobě k veřejné promluvě v Praze dne 13. srpna 1668 chvalořeč o ss Cyrillu a Methoději, v níž praví, že bylo více než nevděčností, nevzpomínati „nejzasloužilejších Cyrilla a Methoděje, patronů té nevzácnější pocty nejhodnějších“, a vyzývá na konec ss. Cyrilla a Methoděje: „Vy, velehradská hlavo zlatá, nás, rovněž velehradských údů slabých dbejte; buďtež, vzácní, před obličejem Páně přímluvcové naši; pastýřové dobří, znejtež ovce, usilující poslouchati hlasu vašeho; ano, otcové, přijmětež syny; buďtež pamětlivi řádného dědictví svého, jež máte v nás potomcích; náš pak vlhounký samostan v údolí velehradském k ochraně té nejlepší napomáhej.“[2])

Týž P. Christian Hirschmentzel zaznamenal, kdy za doby klášterní králové a zeměpáni navštívili Velehrad, „místo královské“, „nikoli nehodné návštěvy královské“, a doložil: „Krále své následuje lid věřící, a tu ze starodávného zvyku, tu ze zbožnosti, tu ze vděčnosti Morava uctívá zde ve svatyni velehradské, zvláště 9. března, veškeré úcty nejhodnější apoštolské arcipastýře a patrony u Boha nejmocnější, ss. Cyrilla a Methoděje.“[3])

Výmluvným konečně svědkem celých století jest velikolepý chrám cisterciáků velehradských, kterýž dědictvím přešel na nás a svými světci a světicemi, uctívanými nanejvýš u národů slovanských, jeví se býti chrámem slovanským, přepamátnou svatyní slovanskou.[4])

Nadhodil-li Dr. Beda Dudík na omluvu své někdejší nechuti k Velehradu, že „uvedení cisterciáků německých do kláštera velehradského zatemnilo památku slavných panovníkův a činnost apoštolů slovanských“,[5]) můžeme tím směleji říci nyní my, že toto za-

[1]) Středovský, S. Moravia Hist. p. 451.
[2]) Sborník Velehr. II. 50. nn. a IV. 100.
[3]) MS. Nova et Vetera Loci Wellehrad monumenta p. 328. — Sborník Velehr. VI. 191.
[4]) Sbor. Velehr. II. 47. — „Obzor“ brněnský 1882, 66.—70.
[5]) Dr. B. Dudík, Děj. Mor. I. p. VIII.

temňování nebylo ani trvalé, ani obecné. A bylo-li přece takové, jako Dr. B. Dudík míní, a jestli přes toto „německé zatemňování“ zůstal Velehrad náš Velehradem naším, slavným, přepamátným, slávou a pochvalou naší slovanskou, pak Velehrad tím vzácnější jest u velikém významu svém!

Velehrad královský, Velehrad velkomoravský, Velehrad cyrillo-methodějský má sám v sobě životní sílu významnou!

Význam Velehradu potrval i když cisterciácký klášter na Velehradě byl zrušen 27. září 1784 Pravidlo zajisté jest, což napsal velehradský, všem známý pěvec cyrillo-methodějský, básník Jan Soukop:

„Velehrad, ten přežije vše časy,
bouřím světa všechněm odolá,
onť náš národ zachová a spasí,
neb v něm láska věčná plápolá;
národ neuvadne,
který v Kristu mládne.“

Mile působí vzácná tato slova Soukopova, potěšující nás a povznášející. Přejeme si z toho srdce svého celého, aby splnila se úplně, úplně!

Avšak v touze své radostné pozastavme se u zrušení kláštera velehradského. Vylíčil jsem ono zrušení ve „Sborníku Velehradském“ r. VI. str. 186—247 článkem „Zkáza posvátného Velehradu“. Tam tedy odkazuji posluchače (i čtenáře). Tam doví se každý, jaké bylo to zrušování kláštera velehradského, jak hanebné, jak hnusné. „Nastalo bohopusté svatokrádežné drancování, až vlasy na hlavách vstávaly“, vyprávěl očitý svědek a dokládá: „Do jedné bedny vházeno mnoho kalichů, monstrancí, relikviářů atd., a když to vše jaksi neladně na vrchovato vypadalo, tu jeden holomek nohama to urovnávati a šlapati se jal, čímž mnohé umělecké dílo polámáno a zničeno bylo.“ [1]) Konfiskované klenoty, kostelní stříbro, prádlo a roucha poslána pak z Velehradu do Brna do c. k. paramentního skladiště v pěti bednách, potom ještě ve 2 bednách a 1 kufru, a konečně po třetí ještě 3 kalichy stříbrné, ačkoli potvrzeny byly 4 v Brně. Za babku prodávány pak v Brně předměty zabrané, na př. drahocenná kasule, kteréž užíval opat velehradský, barvy fialové, celá zlatem protkaná, se širokými zlatými portami, za 47 zl. 10 kr. do Slatěnic u Olomouce byla prodána. [2])

Podobně dražbou prodáno na Velehradě samém na př. prastarých 16 velkých malovaných obrazů v pohostince za 2 zl. 35 kr., 54 podobizen praelátů za 12 zl. 1 kr., 2 velké obrazy, představující klášter velehradský, za 30 kr., 12 velkých obrazů v rámcích, vzácné malby Raabovy, koupil farář z Buchlovic za 80 zl.

---

[1]) Sborník Velehradský VI., 204.
[2]) l. c. VI. 209.

(šest z nich dosud visí v kostele buchlovském a mají velkou cenu; roku 1898 nabízel za těchto 6 obrazů baron Schwarz 12.000 K a farníci nechtěli ani slyšeti), knihy, díla bohovědecká, folianty ceněny po 3 kr., ano celá spousta knih, 7 foliových, 266 oktávových, za 2 zl.! Ano 32 foliantů „gottisch Bücher" zapsáno zrovna bez ceny. Dr. Fr. Kryštůfek o takovém hanebném rozprodeji napsal: „Drahocenné rukopisy prodávaly se po librách na sýr... plný vůz knih z klášterních knihoven za 1 nebo 2 zl. se prodával.")

A jak ponižující jest manifestační přísaha, kterouž podepsati byli nuceni klášterníci i opat velehradský, kteráž končí slovy: „Mimo to chci bez odkladu ty udati, kdož by po mém vědomí kdykoli něco ukryli nebo zpronevěřili. Tak mi pomáhej Bůh!" [2])

Toť hrozné, takovou vynucovati přísahu a zavazovati k udavačství!

Neméně ponižujícím byl pro opata třetí vynucený projev tento: „Vysoce vznešená, veleslavná c. k. dvorní komise! Podepsaný, Filip Zuri, v řádu cisterciáckém 47letý profess, na 22. rok opat a praelát na Velehradě na Moravě, jakož i v Pastochově a Pilisu, na 5. rok bývalý generální vikář a visitator i praeses dotčeného řádu v Čechách, na Moravě a v obou Lužicích, v 68. roce věku svého, přihlašuje se tímto po zrušení kláštera velehradského co nejposlušněji ke stavu světských kněží a prosí, aby mu pense milostivě propůjčena a poukázána byla v Brně. — Praes. dito 3. října 1784. Filip Zuri m. p. opat. [3])

K tomu ke všemu dovídáme se, že velkolepý kostel velehradský dle návrhu krajského hejtmana uhersko-hradišťského, Baltasara Klementa von Bossy, měl býti odsvěcen a státi se nějakým skladištěm jako kdysi přepamátná Cyrillka na Velehradě, a klášterní stavení mělo býti kasárnami. [4])

Nebylo-liž to smutné, až běda smutné?! Vandalismus!

Přibylo však ještě jiné zlo. Pouť i průvody zakazovány. Dr. Fr. Kryštůfek uvádí dle listin úředních z doby císaře Josefa II., že „rozkazy dalšími zrušena jsou všechna procesí, vyjma v den sv. Marka, v křížové dny, o Božím Těle a ještě dvě v roce, která se vždy ve svátek — nikdy však v neděli — odbývati směla" atd.

Na Velehrad i přes zákaz lidé putovali stále i po zrušení kláštera. Zpráva bývalého cisterciáka velehradského, P. Konrada Veselého, jenž zůstal na Velehradě prvním farářem po zrušení kláštera a domáhal se příplatku 42 zl, aby měl jako jiní faráři ročně 400 zl., byla jemu důvodem k žádosti, nám pak nemalou jest radostí, zvěstujíc 19. září 1787: „lidstva velmi mnoho

---

[1]) l. c. VI. 221 a Čps. katol. duchov. 1874, 179.
[2]) Sborník Velehradský VI., 239.
[3]) l. c. VI. 208 a 218.
[4]) l. c. II. 77. — Časopis katol. duch. 1874, 123.

sbíhá se na Velehrad". Proto potřeboval na výpomoc staříčkého františkána z Uherského Hradiště a měl takto výlohy mimořádné.

Starou pouť na Velehrad, zvláště o svátku ss. Cyrilla a Methoděje dne 9. března, lidé nechtěli opustiti nikterak. „Na Crháčka" chodilo se vždycky na Velehrad. Majíce však lidé zapovězeny pobožnosti a procesí, chodili tam přece jednotlivě, i v zástupech, a přidrželi se věcí, obyčejných sice o pouti, ale přece jenom vedlejších — kupčení a kramaření. Přišly zákazy nové výhradně pro Velehrad. Takový zákaz úřední ze dne 14. února 1856 vydaný c. k. okresním úřadem v Uh. Hradišti praví, že „na svátek ss. Cyrilla a Methoděje bývá zase na Velehradě hotový trh výroční, ačkoli dříve již to bylo zakazováno; nutno prý tedy opříti se tomuto zlozvyku rozhodně a tudíž se podobný trh zakazuje pro ten rok i pro budoucnost co nejpřísněji, a zákaz tento rozhlášen v kraji brněnském, novojickém a olomouckém a četníkům uloženo, aby 9. března měli bedlivý pozor, by na Velehradě neprodávaly se leč perníkové a voskové věci, obrázky a modlitbičky, penízky pamětní, prsténky, křížky, růžence, květiny dělané atd., jakož obyčejem bývá o každé pouti".

Marné zákazy. Staré časy se starými zvyky domohly se práva svého! Trhy přestaly, jsouce pouti nedůstojny, ale pouť cyrillo-methodějská na Velehradě zůstala, vzmáhala se, čím více se blížil rok 1863 s tisíciletou jubilejní památkou na příchod ss. Cyrilla a Methoděje.[1])

Zle bylo s Velehradem po zrušení kláštera cisterciáckého, zle v každém směru, avšak veliký význam Velehradu nezanikl, nýbrž udržel se a mohutným rozmachem objevil se jubilejní slavností cyrillo-methodějskou r. 1863.

Slyšme. Pozorujme.

„Ty, ubohý Velehrade, ctihodná kolébko křesťanství na Moravě... tvá bývalá sláva zahynula rukou nepřátelskou a nezůstaly z ní leč žalostné vzpomínky. Tvé jméno svědčí sice až podnes o tvé bývalé slávě, slouží však nám nyní k hanbě a potupě," naříkal v „Hlasu" 1862 Bedř. Chmelíček, kaplan v Hodoníně. Proč? Sám dodává: „Na našem ubohém Velehradě je všecko tak smutno a spustlo... Ubohý chráme velehradský, ty ctihodná matko všech ostatních na Moravě, žebrati nyní musíš, aby se nevděčné dítky tvé smilovaly nad bídou tvojí?"[2]) Takových nářků bylo mnoho a mnoho. A nebylo plané.

Tím radostněji působí zpráva velehradského faráře čtyřstového, Karla Molitora, že „farníci z Předmostí, kteříž odeslali na

[1]) Sborník Velehr. II., 79—80.
[2]) Hlas 1862 dne 1. ledna „Z Hodonína". — Sborník Velehr. I., 28.

Velehrad v březnu r. 1860 první dary, byli také první poutníci z blahodárné Hané na Velehrad připutovavší roku 1858.“ [1]) Titíž poutníci a mnozí jiní z Přerovska připutovali roku následujícího (1859) na Velehrad ve svatvečer Nejsv. Trojice velmi četně a slavně, jak svědek očitý vyznává: Tak velikého průvodu jsem ještě neviděl. Celé půl hodiny vcházeli zbožní poutníci, vedeni jsouce deseti kněžími, do prostranného chrámu. Původcem a podnikatelem byl ode všech milovaný šedivý stařeček, arcikněz a děkan přerovský, Fr. Navrátil.[2])

Jiný zpravodaj zřejmě vypravuje 7. září 1861: „Ode tří roků stalo se obyčejem v jednotlivých děkanstvích společně putovati na hody velehradské. Přerovští začali, za nimi šli z okolí klobouckého, brněnského, švábenského, pozlovského atd.“ [3]) Poutníky na Velehrad osobně doprovázeli kněží, zač i v německých novinách dostalo se jim pochvaly.[4])

Roku 1861 slavena zvláště tisíciletá památka objevení ostatků sv. Klimenta, papeže a mučedníka, kterýž na poloostrově taurickém, nyní Krym zvaném, byl ve vyhnanství z rozkazu císaře Trajana. Byl zde hozen do moře s kotvou na hrdle, protože horlivě křesťany utvrzoval ve víře. Ostatky sv. Klimenta zde objevili sv. Cyrill a Methoděj, apoštolé naši slovanští, vzali je s sebou na Moravu a pak do Říma.[5]) Na jubilejní slavnost svatoklimentskou sešlo se na Velehrad 4. září 1861 přes 30.000 lidí. 96 kněží a přes 30 bohoslovců, kázáni bylo 6 a při zpívané mši sv. stálo při oltáři 20 kněží a přečetným kajícníkům podávali Tělo Páně 2 kněží.

R. 1862 oslavovala se tisíciletá památka slovanského překladu Písem svatých, a sice v měsíci červnu. Hojné účastenství bylo na př. z děkanství vyzovského: 1500 lidí a devět kněží se stařičkým, 80letým farářem Kašp. Pavelkou z Fryštátu u Holešova. Veliké a slavné byly průvody na př. z Brna, moravských Slováků z okolí Uh. Hradiště, z děkanství prostějovského a jiné Původcem oslavy této byl P. Method Halabala, benediktin rajhradský.[6])

R. 1863 slavila se tisíciletá památka příchodu svatých Cyrilla a Methoděje na Moravu na královský Velehrad i vůbec ku všemu lidu slovanskému. Po celý rok jubilejní střídaly se slavnosti v zemích slavanských, zvláště ovšem na Moravě, a soustředily se na posvátném Velehradě. Tisícové a tisícové nábožných poutníků, z nichžto mnozí cestu dvacetpět mil i více konali pěšky, přicházeli na Velehrad ze všech končin Moravy, ano i z různých krajin slovanských. Než začala

[1]) Hlas 1860 p. 53 a 116.
[2]) Hvězda olomoucká 1859 p. 76.
[3]) Hlas 1861, p. 206.
[4]) Hvězda olomoucká 1860, p. 290 dle „Volksfreund Nr. 113.“
[5]) Dr. Matěj Procházka, Život sv. Methoda 1885, 2. vyd. p. 29 a 41.
[6]) Sborník Velehradský I. 56—57.

hlavní slavnost dne 5. července o svátku ss. Cyrilla a Methoděje, čítalo se na Velehradě již na 30.000 komunikantův. Nedivno. Vždyť na př. průvod z děkanství slavkovského 21. června čítal 3000 poutníků, 9 kněží, 17 praporův; průvod z uherskohradišťského děkanství dne 24. června přinášel Velehradu darem kalich a mešní roucha a čítal přes 13.000 poutníkův a zaujímal svou délkou tři čtvrti hodiny cesty.

Dne 5. července bylo na Velehradě 80—100.000 poutníkův. Nadšení veliké. Dojem úchvatný. Směsice krojův a lidu z různých krajů slovanských a přece jeden duch ve všech, duch cyrillomethodějský! Slavné služby Boží měl J. Emin. kardinál pražský, Bedřich kníže Schwarzenberg. Ostatní dny po celý oktáv střídali se biskupové a preláti ve slavných službách Božích a dne 12. července zakončil olomoucký kníže arcibiskup, Bedřich lanthrabě Fürstenberg. Toho dne bylo poutníků na 80.000. Na každý den v oktávu tomto bylo určeno k vůli pořádku 6—7 děkanství z arcidiecese olomoucké na pouť velehradskou, ač mohli sobě zvoliti také jinou dobu. Trvalyť pouti po celý rok. Celkem bylo na Velehradě toho roku přes půl millionu poutníků, 1 kardinál, 1 arcibiskup, 3 biskupové, 12 prelátův a 1758 kněží. Tisícové a tisícové přistoupili ke stolu Páně.

„Co do velkoleposti nedá se zastíniti velehradská slavnost žádnou posud vídanou slavností církevní," zněl úsudek.

A ještě slyšte! Když ve čtvrtek 9. července na Velehradě pontifikoval slovutný biskup Jan Valerian Jirsík z Budějovic, bylo přítomno vlastenců našich předních hojně i hosté zahraniční: lužičtí Srbové, Malorusi, Bulhaři, Bosňané, Chorvati, Čechové, Slezáci, hosté ze Slovenska uherského i Češi z Vídně Ale cyrillo-methodějská slavnost národní, veliká a nádherná, konala se v Brně dne 25. a 26. srpna. Nejvýtečnější vlastenci, jako Palacký, Dr. Rieger, Purkyně, Dr. Šrom, Pauliny Tóth, Jablonský, Radlinský, prof. Popov z Moskvy atd. byli přítomni. Jenom pěvců, pějících Cyrillo-Methodiadu Křížkovského „Hvězdy dvě", bylo přes 1000, lidu nejméně 20.000. Slavnostní řečník MUDr. Kallus řečnil s velkým důrazem za souhlasu živého, velebil apoštoly slovanské, že dali nám „víru, osvětu, historii", i právem doložil: „Jako hvězdy jasné třpytí se na obloze slávy slávské Cyrill a Method, a s úctou nevýslovnou kloní se jim každý, komu v žilách se proudí krev slávská a kdo jedem odrodilství neotráven věrně zůstal při matce své Slávii." Velebil Moravu: „Tys ohniskem se stala slávské osvěty, jejíž pomníkem nehynoucím Tvůj posvátný jest Velehrad." Aj, to byla skvělá slavnost opravdu národní, slovanská, cyrillo-methodějská.

I doma oslavovali jubileum toto slavnostmi krásnými a významnými, zvláště na těch místech, kde jim vznikly začátky kře-

sťanství. Tak Čechové měli „Levý Hradec Velehradem,“ [1]) Polákům byla „Kruświca Velehradem“. [2]) Dále zvěstováno: „Voglej jest Slovincům Velehradem.“ [3]) Ve „Slověnínu“ redaktor F. J. Jezbera podal plán, kterak by všichni Slované společně oslaviti mohli r. 1863 sv. Cyrilla a Methoděje, a pak každých 10 roků v okolí posv. Velehradu. [4])

Hle, jaký význam veliký velmi má Velehrad u Slovanův! Jubilejní rok 1863 byl rokem požehnaným, opravdu požehnaným pro vzbuzení a vzpružení ducha církevního i národního. Požehnaný rok opravdu cyrillo-methodějský! Toť uznaný fakt! [5])

Podobně slavila se a podobně působila roku 1869 jubilejní tisíciletá památka úmrtí sv. Cyrilla, slovanského apoštola. Umřelť sv. Cyrill v Římě 14. února 869 a slavně tam byl pochován. Po tisíciletí uplynulém výroční den úmrtí — 14. únor — oslavován po různu na Moravě, ale společná jubilejní oslava byla na posv. Velehradě v oktáv slavnosti sv. Cyrilla a Methoděje 5 — 12. července. Současná zpráva dí, že lid hrnul se na Velehrad v nepřehledných zástupech a v nesčetném množství. Dne 5. července bylo tam na 80.000 lidu. Slavné služby Boží měl brněnský biskup Antonín Arnošt Schaffgotsche, ostatní dny infulovaní preláti. Tou dobou byly slavnosti také v Brně, Rajhradě, v Čechách v Karlíně, kdež bylo 40.000 účastníkův. Velmi významná, společná jubilejní slavnost Čechův a Moravanů slavila se na Velehradě dne 19. srpna. Ranní sloužil metropolita pražský, Bedřich kardinál Schwarzenberg, jenž i podával Tělo Páně zástupům kněžstva, šlechty české i moravské a nesčetnému lidu. Slavné služby Boží měl moravský metropolita, olomoucký kníže arcib. Bedřich Fürstenberg. Bylo šest kázání. Slovutný mistr P. Pavel Křížkovský řídil zpěv. Kněží bylo na 700, českých poutníků 1300, všeho lidu přes 40.000. Čeští poutníci po celou cestu a zvláště na Velehradě srdečně a slavně byli vítáni. Velkolepá a velmi dojemná tato jubilejní slavnost vyloudila hojně slz radosti a lásky bratrské. Slzeli též oba metropolitové Bedřichové, bratranci. Tato slavnost česko-moravská nazvána „korunou slavností velehradských“.

O jubilejních slavnostech svato-cyrillských mnoho se mluvilo a doufalo o „unii“ čili o sjednocení Slovanů u víře v církvi jedné, a to katolické. Bylyť v živém proudu přípravy ku koncilu vatikánskému. Rusové pak slavíce slavně po celé Rusi den 14. února poslali na Velehrad obraz starobylý sv. Cyrilla a Methoděje se zlatou lampou i s dopisem významným, mnoha podpisy předáků ruských opatřeným, v němž praví:

---

[1]) Blahověst, 1863 p. 303.
[2]) Lech, čps., 1878 p. 206.
[3]) Hlas, 1863 p. 47.
[4]) Slověnin, 1862 p. 14.
[5]) Slovník naučný VIII., 632. — Sborník Velehr. I., 26—154 a IV., 98—292 uveřejnil obšírný můj článek „Vzpomínky na cyr.-meth. rok 1863“. Tam odkazuji čtenáře zvědavější.

„Tento malý dárek budiž svědectvím o našem vřelém přátelství k Vám i rukojemstvím na lepší a slavnější časy pro veškerý svět slovanský“ [1])

Ejhle, význam Velehradu — pro sblížení a uvědomění církevní i národní lidu slovanského!

V týž způsob oslavovala se r. 1885 tisíciletá jubilejní památka úmrtí sv. Methoděje, apoštola slovanského. Umřelť sv. Methoděj na Velehradě 6 dubna 885. Ale sv. Methodějská památka slavila se slavněji. Bylyť kromě soukromých slavností jubilejních ve farnostech ustanoveny pro společnou oslavu na posvátném Velehradě 4 oktávy slavnostní

a to I. oktáv sv.-cyrillský 14—21. února,
II. „ sv.-methodějský 6.—13. dubna,
III. „ cyrillo-methodějský 5—12 července,
IV. „ mariánský 15.—22. srpna.

Dle příprav učiněných měla tato slavnost sv.-methodějská býti snad jedinou svého druhu. Pozváno bylo 37 biskupů, pozváni Slované všichni. Ano i katolíci jiných národů byli pozváni na slavnosti velehradské.

Velkolepě začaly slavnosti úvodním, velmi dojemným, úchvatným kázáním biskupa brněnského, Dr. Fr. Sal. Bauera, jenž měl i slavné služby Boží pontifikální. V oktáv střídali se infulovaní preláti a opatové v bohoslužbách. Ač bylo ještě v zimě a nepohoda, přece průvody přicházely krásně uspořádané a veliké, hlavně z děkanství uh.-hradištského. Jenom družiček bývalo na sta. Nikdo nechtěl zůstati doma. V I. oktáv došlo na Velehrad poutníků jistě na 100 000. [2])

Ve II oktávu bylo účastenství ještě větší. Nadšenost rostla a touha po Velehradě se rozmáhala v lidu. Tu nepřítel církve svaté a nepřítel Slovanstva vymyslil „neštovice velehradské“. Nebylo nákazy té na Velehradě ani v okolí, jak později se zjistilo úředně, ale nepřátelský tisk roznesl „velehradské neštovice“ po celém světě a docílil, že zakázáno bylo putovati na Velehrad. Poutníci zahraniční nesměli přes hranice a poutníci domácí odmítáni při železničních pokladnách, když sobě jako poutníci brali lístky na poslední stanici v Uh. Hradišti. Zmoudřeli mnozí poutníci a brali sobě lístky na stanice předposlední, totiž do Napajed I a do Polešovic. Zákazem utrpěla pout. Ale přes to byla velkolepou. Kardinál, kníže arcibiskup olomoucký, Bedřich Fürstenberg obětoval se velmi pro zdar oslavy jubilejní a přijel na Velehrad třikrát pontifikovat: 5. a 12. července a 15. srpna. Slavnosti ukončil 22. srpna arcibiskup pražský, František de Paula hrabě Schönborn. Také pontifikovali na Velehradě biskupové hr. Belrupt

---

[1] Sborník Velehradský III., 37. Tamť i poznámka tehdejšího, velehorlivého faráře velehradského, Josefa Vykydala, později děkana i redaktora „Sborníku Velehradského“, o toužené „unii“

[2]) Sborník Velehr. V., 1—38. Jan Vychodil, Sv. Meth. rok jubil 1885 na Velehradě.

z Olomouce 6. dubna, Dr. Ant. Gruscha z Vídně 12. dubna, Dr. Fr. Sal. Bauer z Brna 7. července. Ostatní slavné služby Boží měli preláti a opatové infulovaní. Soukromě byli na Velehradě 4. května biskup litoměřický Emanuel Josef Schöbel, 14. července biskup seňský a modrušský Juraj Posilović, 27. srpna biskup boseňsko-srěmský Josip Juraj Strossmayer, a 1. září řeckokatol biskup Ilija Hranilović z Križevců, jenž sloužil jazykem staroslovanským

Poláci, a to i přední mužové ze šlechty polské, přinesli s sebou darem pro Velehrad převzácný obraz Matejkův „sv. Cyrill a Methoděj“ (Jan Matejko také byl přítomen), prapor polský ze Západních Prus s obrazem Panny Marie z Louk (Łąk) a korouhev velko-polskou (Poznaň) s obrazem Panny Marie častochovské. — Čechové z Ameriky poslali drahocenná roucha mešní a korouhev americkou s obrazem neposkvrněné Matky Boží Panny Marie. [1])

Dne 5. července bylo přes 100.000 lidí na Velehradě, obzvláště mnoho zahraničních bratří slovanských a výtečníků slovanských, jako Rieger, Hornik atd. Až z Poznaně přišli čtyři sedláci, jimž ani nechtělo se jíti domů z Velehradu. Někteří poutníci nejen z blízka, ale i z daleka přišli toho roku na Velehrad vícekráte, na př. velehorlivý a statečný farář Horňáček z uherského Slovenska. Nelze nikterak pověděti stručně aspoň o nejhlavnějších zjevech této slavnosti sv.-methodějské velmi vzácné a velkolepé.

Celkem bylo v jubilejním roce 1885 na posvátném Velehradě: 1 kardinál, 1 arcibiskup, 7 biskupů, 16 infulovaných prelátův a opatů, 3000 kněží, přes 100.000 kajícníkův a lidu všeho nejméně 1,000.000. Jubilejní rok 1885 zůstane v dějinách Slovanstva zářící hvězdou první velikosti a bude vydávati zřejmě svědectví o neoceněném dosud velikém významu posv. Velehradu I to významno jest pro Velehrad, co já viděl očima vlastníma, že každým rokem od roku 1874 poutníků přibývalo.

K roku jubilejnímu 1863 vznikly pro Velehrad spolky: Matice Velehradská, Koruna Soluňská (členů 5000) a spolek paní a panen. První dva trvají dosud.

Roku 1874 začaly pouti bohoslovců na Velehrad a vzkvétaly každým rokem utěšeně v duchu sv. Cyrila a Methoděje a působivost jejich jest neocenitelná. Scházejíť se nyní nejen bohoslovci česko-slovanští, nýbrž i jinoslovanští

Na Velehradě mívá své každoroční volné schůze „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje“, kterýž vznikl na Velehrabě v jubilejním roce 1885; ale potvrzen byl po velkých obtížích až roku 1891. Má na 60 000 členův. — Cyrillo-meth. družstvo „Velehrad“ chce na Velehradě dociliti všemožnou zvelebu a povznesení Velehradu. Členů jest 8000.

Museum na Velehradě každým rokem bohatne sbírkami

---

[1]) Jan Vychodil, Popis velehr. památností. 5. vydání str. 17., 20., 33. a 57.

vykopávek na Velehradě, národních výšivek, knih starých a podob.; také z pozůstalosti † bisk. Strossmayera má osm kusů oděvu biskupova

Sjezdy podzimní spolku katol. rolnictva českého na Moravě bývají každým rokem významnější na Velehradě. Scházívá se účastníků 20.000 i více!

Velkolepým byl rok 1907 na Velehradě: první sjezd unionistů ze všech zemí slovanských čili sjezd nejčinnějších horlitelův a pracovníků pro sjednocení církve východní a západní v jediné církvi katolické pod jednou viditelnou hlavou, římského papeže. O sjezdu tom vydána obšírná zpráva: Acta I. conventus Velehradensis theologorum com. stud. inter occid. et orient. cupidorum.

Před rokem jubilejním 1885 byl na Velehradě ruský učenec Ivan Palmov a chtěl viděti hlavně ostatky sv. Cyrilla, slovanského apoštola, kapli Cyrillku a v ní ruský obraz sv. Cyrilla a Methoděje i lampu z Ruska. Palmov pak napsal a uveřejnil pojednání „Historický význam Velehradu". Jubilejní slavnost r. 1885 na Rusi „konala se s obrovskými pompami". [1]) Na Velehrad toho roku dojel hrabě Kutusov z Ruska.

Roku 1904 navštívil Velehrad apoštolský nuncius J. Exc. kníže Granito di Belmonte a roku 1906 arcivévoda rakouský Leopold Salvátor. Není-liž v tom všem patrný význam Velehradu?!

Slovutný vůdce národních poslanců moravských, Dr. Frant. Alois Šrom, odjížděje roku 1879 z Uh. Hradiště do Brna, vyslovil po 25leté zkušenosti své na půdě velehradské — slovo jak oprávněné, tak významné, když řekl: „Velehrad posvátný domáhá se platnosti své a domůže se jí!" [2]) Výborně to řekl. Naznačil vzmáhající se rozkvět Velehradu, jak jej sám viděl, a předpověděl utěšenou budoucnost, jak ji tušil.

Tuto slavnou budoucnost označil určitěji veliký papež Lev XIII., kterýž zlatým okružnikem svým „Grande munus" zvelebil před celým světem apoštoly naše, sv. Cyrilla a Methoděje. [3]) Neboť papež Lev XIII. schválil mínění slovutného biskupa djakovského, Jos. Jiř. Strossmayera, že sv. stolice římská by ochotně užívání jazyka slovanského v bohoslužbě na novo potvrdila a „na celý slovanský svět rozšířila", kdyby to mělo býti „cenou spásy naší a znamením sjednocní našeho u víře a v církvi"; také doložil sv. Otec Lev XIII., „že prozřetelnost Boží i ve směru náboženském národu slovanskému v Evropě i v Asii velkou budoucnost ustanovila"; konečně pobádal sv. Otec biskupa Strossmayera, aby „se svatým zápalem sledoval stopy sv. Cyrilla a Methoděje". [4]) Hle, budoucnost Velehradu! Čím skvěleji zpravdí se prorocké slovo slovanského papeže Lva XIII. i spasitelné tužby předního Slovana, biskupa Strossmayera, tím jasněji zazáří

[1]) Vlast X., 406.
[2]) J. Andrejev, Velehrad, Praha 1880 p. 3.
[3]) Jan Vychodil, Jubileum encykliky cyr.-meth. Grande munus. Brno 1904.
[4]) l. c. p. 81. — Slovácké noviny v Uh. Hradišti, 5. července 1908.

Velehrad, střediště apoštolské činnosti sv. Cyrilla a Methoděje mezi Slovany, a objeví se převzácný a převeliký význam Velehradu pro všecky Slovany. Ano, právem zapěl básník:

„Velehrade, chráme náš,
národ k sobě svoláváš,
ty nás spojíš,
rány zhojíš,
láskou síle základ dáš“

S velikým nadšením a dlouho trvajícím potleskem byla přijata řeč páně Vychodilova. Zatím však již doba tak pokročila, že nebylo možno druhým dvěma řečníkům, dp. Adolfu Jaškovi a dp. P. Frant. Žákovi T. J. dostati se k slovu. Pan předseda tudíž zakončil schůzi jednáním o resolucích, jež po případných poznámkách vdp. prob. Dr. Stojana a dp. P. Ant. Ostrčilíka T. J. přijaty v tomto znění:

„Katolíci československští, shromáždění na IV. všeobecném sjezdu v Praze, žádají,

1. aby byla vznesena opětně žádost k nejdůstojnějším českým ordinariátům o kanonické zřízení Apoštolátu svat. Cyrilla a Methoděje ve všech diecesích Čech;

2. aby theol. fakulty české byly požádány, by věnovaly otázkám k východní církvi se odnášejícím zvláštní pozornost, též při vypisování otázek; také vyučování staroslovanštině má tu býti zavedeno;

3. aby město Praha bylo požádáno, by věnovalo kostel sv. Martina ve zdi pro katolická kázání v různých jazycích slovanských, a aby k tomu účelu zřídilo se komité.“

Ač dp. Adolf Jašek, kaplan, nemohl již ujmouti se slova, přece klademe tuto řeč jeho, za kterou byl požádán a kterou chtěl přednésti. Jedná

o důležitosti idey cyrillo-methodějské

a zní takto:

Radostně sledujeme v poslední době čilý ruch různých větví slovanských, jež více než kdy jindy tíhnou k sobě, aby uplatnily na dějišti světovém své síly duševní, svou kulturu a povznesly se národohospodářsky. Proto konány porady zástupců Slovanstva, jak by se odstranilo, co dosud postup náš zdržovalo, co nás odcizovalo, dvojilo, ano i nepřátelilo, dávány pokyny, jak bychom se více poznali. Oč jiní vynasnažují se ku prospěchu Slovanstva

na poli kulturním, politickém a národohospodářském, o to my usilujeme na poli náboženském. Všechny tyto snahy v naznačeném směru náboženském zahrnujeme do pojmu idey cyrillomethodějské. Veliká a vznešená a pro církevní život vůbec důležitá idea cyrillomethodějská klade si za konečný cíl náboženské sjednocení všech Slovanů v jediné rodině, jejíž hlavou jest náměstek Kristův, římský papež.

Dlouho žily dvě veliké církve, západní a východní, původně matka a dcera nebo chcete-li dvě rodné sestry, z nichž jedna měla právo prvorozenství — napřed ve sváru a hádkách, pak úplně sobě cize, neodvisle, ale dnes jest jisto, že smíření jich a další spolužití u vespolné lásce na západě jest žádoucí, na východě stává se nutností. Italie a Francie nemohou sice udupati a zničiti nositelku své kultury, ale přece seslabují životní tepnu čisté nevěsty Kristovy, a proto jest žádoucí, aby církev katolická přibrala novou posilu z národů slovanských, jichž síly dosud jsou svěží, zdatné, mnohoslibné.

Východu rozkol nikdy neprospíval, nýbrž, jak dějiny nás poučují, v rozvoji politickém, osvětovém a náboženském přinášel nesmírné škody. To uznávají historikové dnes skoro vesměs. Cení-li vysoce jakousi výhodu ze slovanské bohoslužby, nesmí se zapomínati, že tato nebyla privilegiem pouze církve východní, nýbrž že to byl spíše dar Říma Slovanům. „Vyprostil-li se ruský stát ze vší podřízenosti vůči Římu,“ praví ve svých ruských dějinách prof. Alfred Ramboud, „nesměl také ve dnech nebezpečí očekávati jeho podpory, jaké se dostalo Španělsku v jeho boji s Maury, Německu v podmanění Slovanův a Finů, svaté zemi v křižáckých výpravách, Uhrám v jejich národním zápase s Turky. V době mongolského vpádu nechvátala Rusku růzností víry od západu odloučenému právě tak jako ani Řecku v době vpádu osmanského žádná armáda evropská na pomoc . . Knížata ruská nebyla ovšem stižena kletbou papežskou jako Robert francouzský ani pokorně neprosila za milost Řehoře VII. jako Jindřich Němec, ale za to tím krutější ponížení očekávala je na dvoře chánů mongolských.“

Rusko stálo od prvopočátku a dosud stojí nám a celému téměř západu cizí a netíhnouc k Římu, zůstaveno bylo v minulosti samo sobě a dosud pokulhává jak v politice tak v rozvoji osvětovém a náboženském za národy západo-evropskými, kdežto my, ač též Slované, ale katolíci, vždy měli jsme účast na vymoženostech osvěty vzdělané Evropy.

Dnes církev ruská jest uvnitř úplně rozervána, není schopna, aby řešila důležité úkoly přítomnosti, nemá síly, aby vítězně postupujíc zmocnila se situace dnešní doby, naopak sama učiněna jest děvkou státu. Od dob Petra Velikého jest osiřelá, bez vůdce, zbavena své hlavy, není v ní života, jest mrtva. Nemá však ani pastýřů dobrých, o jakých mluví božský Spasitel, a proto není v ní světla ani tepla. Církev ruská dnes jest spravována a řízena laikem, od jehož vůle nemůže dispensovati ani svatý synod.

Biskupové a kněží její stali se civilními úředníky, jsouce nuceni vykonávati povinnosti, jež naprosto se nesrovnávají s jejich kněžským charakterem. Stát rozhoduje též o věcech náboženských, ba nařizuje i takové, jež hrubě porušují učení, kazí mravy a ohrožují trvání církve. Na př. ukazem ze dne 17. května 1722 bylo zpovědníkům naporučeno oznámiti na tajnou kancelář všechna ze zpovědi známá spiknutí proti carské rodině, ano i bezbožné myšlenky a slova, jež by její čest urážela. A sv. synod, nejvyšší instance církve ruské, jež i kanonisaci svatých provádí, prohlásil, že nařízení takové nepříčí se evangeliu. Kněžstvo otrocky poslechlo, svátostné zpovědní tajemství porušovalo a denuncovalo.

O biskupech píše orgán bohoslovné akademie v Moskvě „Bogoslovski Věstník“: „Pravoslaví uvažováno ve své podstatě a nikoli theoreticky není již mocí mravní, nýbrž mrtvou doktrinou. Církev ruská není již střežitelkou pravdy všeobecné, nýbrž museem křesťanských starožitností, užitečných nepochybně pro badání dějepisci, avšak zbavena své působivosti na člověka živého. Čím jest ruský biskup? Především, odpovídá Sokolov, biskup jest služebníkem obřadným, pak administrátorem nebo správcem vlády, občanským správcem své diecese, placeným otrokem prokurátora svatého synodu. Svedeni duchem světským žijí biskupové dle způsobu světského, touží po moci vnější, usilují o přednosti pozemské, opovrhujíce křesťanskou pokorou. Hierarchie stává se mrtvolou, kladouc se sama do své rakve.“

Biskupové jsou bráni jedině z mnišstva, jsou odchováni nesprávnými ideály asketismu, jsou zhusta nepřáteli osvěty, pokroku, hlavními oporami absolutismu a utlačování, podkladem byrokratismu. S těmi, již domáhají se rovných práv pro všechny třídy občanské, nakládají mnohdy jako s nebezpečnými buřiči, všechno posuzují dle svých asketických kriterií a vzdáleni jsouce společnosti, nechápou jejich dnešních snah a života. Od svého lidu jsou mravně naprosto odděleni. Jejich postavení jest takové, že jim ani nedovoluje vniknouti mezi věřící lid, poznati jeho potřeby, ulehčiti jeho utrpení, ukojiti jeho tužby. Neznají svého stáda, nejsou mu pastýři, jsou mu naprosto cizími, neboť nad sobě svěřeným lidem a poddaným klerem vznášejí se v nedostupné výši.

Tento jejich vztah však je též naprosto odcizil od jejich kněžstva nižšího, pro něž nemají otcovské péče a něhy, neslyší jeho oprávněných stesků, a proto nepožívají u něho ani důvěry a podpory, jsouce považováni za jeho nepřátele. Mezi biskupem a klerem světským zeje veliká propast závisti a nenávisti.

Avšak i poměry mezi kněžstvem kurátním, tak zvaným bílým, jsou přímo děsné. Stát považuje je za laciné síly pracovní a dle toho s nimi též nakládá. Aristokracie ruská kněžstvo naprosto ignoruje jako činitele společenského a brány svých paláců mu otvírá jedině při narození a smrti.

Kněz pravoslavný není vždy duchovním otcem svého stáda, zastáncem chudých, utiskovaných, vdov a sirotků, nebývá vůdcem duší žíznících po světle a ideálech. Zbaven vší úcty plní otrocky své

povinnosti jako hospodář, jako sestavovatel statistických tabulek a dat pro stát, nepřevyšuje vzděláním zpravidla valně svého vesnického okolí. Lid neslyší z úst jeho ohnivých slov otřásajících svědomím, vzdělávajících rozum, zušlechťujících srdce, kázání jsouce pod přísnou censurou státní obsahují nevysvětlené a proto i nezáživné citáty z Písma sv., sv. Otců bez ladu a skladu, slova katechismu, jež častější posluchači slova Božího znají již nazpamět. Za kus chleba pro sebe a pro své rodiny činí mnohdy násilí pravdě evangelické, zneužívajíce jí, aby podporovali choutky vlády. Lid dobře poznává otrockou odvislost svých kněží od státu a proto odvrací se od nich, a nemaje též na růžích ustláno při svém chatrném vzdělání bez vůdce dává se často strhnouti živly podvratnými.

Nejlepší znatel na západě ruských církevních poměrů, Palmieri, na jehož práce se odvolávám, neklade do kleru pravoslavného žádných nadějí, úsilí a snah o náboženské a společenské zlepšení Ruska. Jeho nevzdělanost, liknavost, alkoholismus rozvětvený hluboce v jeho řadách, lakota, duševní lenost, mlčení vůči přehmatům světské moci, bojácná servilnost, tyto jeho nectnosti odcizily mu naprosto všechny třídy vzdělané a odsoudily k neplodnosti jeho poslání. Rusko nemá kleru, jenž by byl s to, aby ovládal a řídil dnešní náboženský a sociální rozvoj a odpovídal potřebám a poměrům časovým. Ovšem vyskytují se i členové světského kněžstva, již hlásají nutnost reforem sociálních, jsou proti despotismu byrokratickému, avšak počet jich jest velmi skrovný. A pak většiny z nich nadšení bojovné jest vzníceno a živeno více ideály pol tickými než náboženskými. Usilují zlepšiti své postavení hmotné a zvýšiti ve společnosti své nároky mravní. V zápase o svou existenci však zkoušejí svobodomyslní popi nebezpečí, jež jim hrozí, ano poznávají, že byli by učiněni neškodnými, kdyby soustavně bušili do zastánců starého systemu. Chtějí reformu církve, ale takovou, jež by nynější soustavu pohřbila, vrchnost biskupskou potlačila a zásady demokratické pozvedla a uplatnila. Mnozí popi jsou zarytými socialisty aneb radikály, dávajíce se strhnouti buď všeobecným proudem, buď falešnými naukami, anebo jsouce roztrpčeni při svém zuboženém stavu duševním i sociálním nad svým trudným postavením. Místo aby připravilo cesty k obnově ruské, seje kněžtvo světské zášti a zmatek. Jeho polemiky jsou většinou hanopisy proti episkopátu a mnišstvu; jeho tisk tučně odhaluje veřejnosti skandály a vředy vnitřní u hierarchie, jeho snahy čelí k získání sympathií u laiků, odlouditi je od platných zásad církevních a úplně sebe zlaicisovati. Bílý klerus nevytáhne pravoslaví z jeho rakve, poněvadž vyhasly v jeho srdci ideály života apoštolského.

Při nízké úrovni vzdělání bují v církvi ruské i sektářství. Nejen hojně rozvětvení starověrci jsou to, nýbrž i jiné četné sekty, které jako rakovina rozežírají organismus a tělo církve, jež víc a víc vysiluje. Vnitřní síla církve jeví se i missiemi. Podívejte se jen na ten ohromný strom církve katolické, jež kořeny zapouští

u všech národů země, ujímá se a přináší ovoce. U Rusů však tato tepna přestává skoro bíti. I když stát podporuje penězi a mocí svou za účely politickými missie, nedaří se valně; není tu, prostě řečeno, vnitřní síly.

Stav tento jest neudržitelný. To poznávají a přiznávají i Rusové. Proto mluví a píše se v Rusku na všech stranách o nutné reformě církevní, o svolání všeobecného sněmu atd. Rad a pokynů tu dáváno mnoho, ale které se osvědčí? Nescházelo a nescházi ani prozíravých mužů, již vidí zajištěnu budoucnost Ruska a církve ruské jedině ve spojení s církví římskou. Připomínám z dřívějších let filosofa ruského Petra Jakovleviče Čaadajeva, jenž pronesl tato pamětihodná slova: „Rusko není schopno vlastním přičiněním rozvinouti a uplatniti své síly, jest mu raziti jiné cesty, aby si nekopalo hrobu. Tyto cesty mohou vésti jedině k západním národům, proto jejich kulturu musí si Rusko osvojiti; a ježto náboženství katolické tvoří základ a jádro této kultury, jest nezbytno Rusům přijmouti víru katolickou.“ V posledních letech přímo apoštolem katolicismu svými spisy ve vlasti své stal se Vladimír Solvovjev, muž s širokým rozhledem náboženským a hlubokým vzděláním filosofickým. V tomto směru jest pracovati i na západě, aby získal a povznesl východ.

I my majíce na mysli smutný stav poníženosti a odloučenosti náboženské našich pobratimů chceme za příkladem sv. Cyrilla a Methoda pomoci jim, aby se vybavili ze svého bídného osudu, a ukázati jim cestu vedoucí k opuštěné matce, ke skále Petrově. V tom tkví význam idey cyrillomethodějské, toť konečnou její úlohou.

Jest to možné? Co bylo na počátku skutkem, co na sněmu florenckém bylo možným, proč by nebylo možným v osvíceném století dvacátém, století všeobecného pokroku? Jsou tu ovšem překážky, jsou tu dnes odchylky i v učení, ale pomoc Boží shůry a dobrá vůle lidská překoná všechny obtíže

Tážete se mne zajisté, jak tu pokračovati, pomáhat, a můžeme-li i my něčím přispěti k uskutečnění díla sv. Cyrilla a Methoda. Zajisté, drazí přátelé. S chloubou jmenujeme se národem cyrillomethodějským a svaté bratry soluňské apoštoly všech Slovanů. Nuže, přičiňme se i my, aby snahy jejich. splynutí všech Slovanů v jediné náboženské rodině, jejíž hlavou jest náměstek Kristův, sv. Otec, konečně se uskutečnily. Máme tu apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje, jenž pracuje právě v duchu naznačeném. Úkolem jeho jest modlitbou, příspěvky, missiemi a spisy domáhati se konečného cíle spojení všech Slovanů v pravé církvi. Jest třeba ideu tuto mezi lidem slovanským rozšířiti. My se musíme poznati, pak po sobě zatoužíme, spojíme se a budeme se milovati. Věděli jste, že tam na dalekém severovýchodu žije velká čeleď slovanská, ale zdali většině byl znám její náboženský život? Rovněž lid ruský ví snad něco o západu, ale o církvi katolické, k níž předkové jeho náleželi, neslyšel ve svém životě. Jest tu třeba poučení ať slovem ať tiskem. Že poučení slovem nezůstává bez účinku, výmluvně

*

svědčí postup katolického smýšlení a katolicismu vůbec na Rusi, zvláště tam, kde působí horliví kazatelé; a jak vydatné služby koná tu tisk, lze poznati z velikého úspěchu populárních brožur apologetických Katoličeskie otvěty. Přijde jistě doba, kdy lid si uvědomí, jak nicotné byly příčiny rozkolu mezi církví západní a východní, jak neutěšeně působilo schisma zvláště v této, lid slovanský v jádru hluboce náboženský zatouží po spojení a semkne se v mocný šik, aby zachoval dědictví cyrillomethodějské. My připravme aspoň půdu.

Ovšem nezávisí všeobecné spojení obou církví pouze od lidu, jest třeba, aby i vědecky otázka ta byla řešena a aby bohoslovná věda dokázala možnost spojení a ukázala cestu, jíž jest k unii dojíti. I tu s pomocí Boží učiněn již slibný počátek soustavné práce. Jest to příloha „Časopisu katolického duchovenstva“ latinsky psaná, kde otázky sporné jsou vědecky řešeny; tam mají se soustřediti bohoslovečtí učenci slovanští a všichni, kdož unii síly své věnují, poznati své práce a na jejich výsledcích položiti základ ke společnému spojení.

Jest tomu právě rok a měsíc, co svatyně a dvorany velehradské hostily v sobě tři metropolity a přední bohoslovce ze všech zemí slovanských. Bylo radost patřiti na apoštolské nadšení pro ideu cyrillo-methodějskou těchto mužů, jichž poradám udělil požehnání i sv. Otec. Tři dni rokovali a bohdá, že snahy jejich nebudou marny, neutuchnou, nýbrž v budoucnu přinesou žádané ovoce.

Na Velehradě bylo usneseno, aby bohoslovci obou církví po dvou letech se zase sešli ke společným poradám. První sjezd vykonal nepopíratelně dosti. Katoličtí bohoslovci poznali se, bylo vzpruženo veliké nadšení, získáni noví přátelé idey, nové pracovní síly, myšlenka dostala se do popředí, byly tu proneseny vzácné pokyny atd. Co nám však scházelo, bylo, že neslyšeli jsme úsudků z úst zástupců církve ruské. Ti se nedostavili, ač byli pozváni. Kdož ví, dají-li se příště pohnouti, a jak jest záhodno, aby se i četně dostavili. Před měsícem hostila Praha vzácné hosty slovanské, a bylo usneseno pořádati všeslovanskou výstavu v Moskvě v nejbližších letech. Vzato, že k ní dojde. Jsem jist, že i z bohoslovných učeneckých kruhů katolických zavítají na ni hosté ze všech zemí slovanských. Nemohli by se při té příležitosti sejíti učenci obou církví za účelem spojení na půdě ruské, snad v samé běloskvoucí Moskvě? Myslím, že i slavnostní nálada dodávala by chuti a nadšení. Mělo-li by k tomu dojíti, musily by se brzo začíti přípravy. Jest to jen návrh, jejž, prosím, račtež vzíti na vědomí a uvážiti.

Pro tyto snahy pro naši ideu jest nutno přípravy a porozumění. Proto musíme si vyškolit náš kněžský dorost v seminářích. Na našich bohosloveckých učilištích jest třeba více si všímati při výkladu jednotlivých předmětů dějin, nauky a stavu církve východní. Může se tak státi třeba na úkor starých heresí. Poznejme a využitkujme dobře přítomnosti pro přípravu budoucnosti. Není

dostatečno ukázati jen na odchylky obou církví, nýbrž nutno dále pokročiti, hledat cest, jak odchylky ty spojiti a vyrovnati. Tyto nauky, tato řešení buďtež vsunuty i do knih vědeckých.

Nemysleme si, že Rusové západoevropské bohoslovné literatury vědecké si nevšímají. Otevřete jen jejich časopisy a knihy, a brzo ke svému překvapení seznáte, že mnozí jsou dobře seznámeni s odbornou literaturou německou, anglickou, francouzskou a latinskou, ba lépe někdy než se svou vlastní domácí. Kdo měl příležitost nahlédnouti na př. do děl věhlasného petrohradského professora biblistiky Glubovského, s úžasem musí doznati, že ve znalosti literatury ke svému předmětu nemá tento učenec soupeře na západě. Budeme-li my pronášeti mínění o překlenutí odchylek, budou nuceni k tomu své stanovisko zaujmouti i ruští bohoslovci, zvláště, budou-li viděti, že i my všímáme si jejich literatury.

Tím dotýkám se jiného důležitého bodu, vedoucího ku vzájemnému porozumění: Všímejme si jejich literatury, aspoň abychom je poznali, když osobní nebo písemný styk jest velmi obtížný. Jména Puškin, Dostojevski, Tolstoj a j. jsou dobře známa v krásném písemnictví na západě, ale marně hledáte i v odborných knihách jména a práce prvních ruských bohoslovců, kteří dobře mohou obstáti vedle mnohých učenců západoevropských. Vezměte odbornou literaturu bohoslovnou latinskou, německou, i když pojednává o věcech ruských a slovanských vůbec, marně — aspoň pravidelně — hledáte tu příslušnou literaturu domácí, jak přece by bylo zcela přirozeno.

Klíč k těmto duševním pokladům slovanským chybí západním učencům — znalost slovanských jazyků. Při naší otázce jedná se především aspoň o ruštinu. Přiznávám, že působí začátky její i pro nás jisté obtíže, ale, velectění, jest to náš bratrský jazyk, kdo překoná počáteční obtíže, uvidí, jak snadno vnikne do ducha jeho a v brzku bude kliditi ovoce za nepatrné námahy své. Němečtí missionáři v krajích slovanských nedodělali se úspěchů v šíření křesťanství pro neznalost řeči a mravů lidu; kusé a málo účinné byly by snahy naše, kdybychom my, chtíce býti missionáři bratrům rozkolným, jejich náboženskou otázku chtěli řešiti bez důkladné znalosti jejich poměrů, jíž možno nabýti prostřednictvím jich jazyka.

Osvojíme-li si ruštinu, pak toho též dobře využitkujme. Kdo schopen latinského péra, podporuj literárními příspěvky slovanskou přílohu „Čes. katol. duchovenstva“, ale v jejích intencích možno pracovati i jiným směrem. Úkolem jejím jest seznamovati a sbližovati nejen učence slovanské v jejich pracích, nýbrž s bohoslovnou vědou slovanskou seznamovati i západ neslovanský. Přeji Slavorum litteris theologicis rozšíření co největšího, ale dosud dle ceny své nejsou asi patřičně známy mezi učenci neslovanskými. Proto by bylo žádoucno, aby i časopisy neslovanské přinášely zprávy o slovanské literatuře. Začal jsem minulého roku v Herderově Biblische Zeitschrift, a s největším povděkem příspěvky jsou přijímány. Vím z vlastní zkušenosti, že na př. zmíněné na-

kladatelství Herderovo vyhledává referenty o literárních zjevech slovanských na poli náboženském pro své vědecké časopisy. Tato práce nedála by se nikterak na újmu naší latinské přílohy, nýbrž by pomáhala uskutečňovati její snahy a získávala by jí též odběratelů. Dovedný referent uměl by příležitostně upozorniti i na náš časopis, jenž by podával s bohatým kritickým obsahem celkový obraz duševní práce na poli bohovědném u všech národů slovanských. Až uvidí a poznají učenci západoevropští ony zlaté perly, uložené v našich bohoslovných literaturách, budou nuceni si jich více všímati a proto budou se učiti též jazykům slovanským, neboť shledají, že práce jejich nebude marná, nýbrž že jim umožní nahlédnouti do duševních pokladnic bohaté dosud popelky slovanské. Věnují li se dnes obětavě učenci úmornému studiu řeči písma hieroglyfického a klínového, jsouce přesvědčeni, že práce jejich nezůstane bez užitku, nebudou se štítiti námah, přiučiti se jazyku slovanskému, aby mohli načerpati z jeho bohatého zdroje literárního. Ukažme jen zdroj ten, a pak přestane i ono osudné: „In occidente slavica non leguntur.“

Jak jest tu pracovníkům hlavně o ruských věcech pokračovati, podal pěkně P. Urban na loňském sjezdu unionistů slovy: „Aby žádoucí dílo unie prospívalo, úzkostlivě jest dbáti, by v úsudcích o církvi východní podávaly se jen věci pravdivé a spravedlivé, všechny předsudky neb nedosti objasněné domněnky, jež snad vloudily se o církvi východní do našeho písemnictví, aby byly naprosto odstraněny.“ A dodávám: Pravdu řekněme, co dobrého, vytkněme!

Takovým způsobem hleďme uplatniti slovanské práce na západě, sblížiti obě kultury a získáme pomocníků ve snahách svých

To by se týkalo písemnictví vědeckého. Avšak jest třeba ideu cyrillo-methodějskou i popularisovati. Na loňském velehradském sjezdě byly podány četné návrhy v tom směru; ovšem začátky těžké, pracovníků dosud málo, prostředky skrovné, ký div, že tak málo děje se dosud. Hlavně lid ruský potřebuje nestranného poučení, tam tudíž bude nutno přeložiti těžiště oné popularisace; vždyť jedná se o získání pravoslavných. Ale i náš lid má prostřednictvím apoštolátu na unii se súčastniti a musí tedy býti s ní seznámen; proto bylo by velmi užitečno brzo vydati brožuru, nic specielně vědeckého, lidovou knížečku, která by pojednávala o apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda, o vzniku a příčinách rozkolu, o pokusech zjednati unii, o odchylkách obou církví, o stavu nynější církve ruské, o významu unie pro obě církve. Budiž to knížečka neveliká, ale obsažná, lidová, laciná. O rozšíření, doufám, postarají se knihkupectví, spolky, poutní místa atd.

Máme četné spolky katolické, je v nich, potěšitelno možno říci, čilý život. Přednášejte v nich aspoň jednou za čas o unii, a idea utkví. Budou-li naši bohoslovci v seminářích o tom důkladně poučeni, bude jim snadno o tom jiné poučiti.

Než i denním listům připadá nemalá úloha v řešení idey cyrillo-methodějské. Ty by měly čtenářstvo své jak katolické, tak

pravoslavné seznamovati s poměry a životem náboženským opačné strany. Budeme-li na obou stranách soustavně o tom referovati, poznáme přednosti, vady i nedostatky v náboženském životě, zmizí tak nejeden předsudek, nejedna neoprávněná představa, sblížíme se a nalezneme spíše cestu ke společnému cíli. Dlužno psáti ovšem především o tom, co pro ideu naši má význam. Letos okázale slavil Řím 1500letou památku velikého východního učitele církve, sv. Jana Zlatoústého; takové pocty při té příležitosti se strany papežské nedostalo se snad východnímu ritu, co Řím Římem stojí. Psaly o tom denní listy obšírně, jak na západě, tak i na východě, zmiňovaly se o světci, popisovaly slavnosti vatikánské atd., ale jak málo bylo poukázáno na význam této slavnosti a tohoto světce pro sblížení obou církví. Zmíní se snad i ruské listy o našem katolickém sjezdě v Praze, ale možná, že většinou přinesou, co podchytnou z listů německých neb i našich, ale nestojících v řadách katolických, z listů, jež setrou všechen pel s naší nálady, s našich snah, a snad o tom, co by pro jejich čtenáře bylo tak eminentně důležité k poznání našeho náboženského života, ani se nedovědí. Tu jest třeba referentů, kteří pravdu sice, ale v zájmu kulturního a náboženského sblížení by dodávali listům látky.

Vím, velectění, že poměry nám nedovolují, aby katolické listy české vydržovaly si samostatné zpravodaje v Petrohradě, Moskvě, Kazani, Bělehradě atd., ani že ruské listy nebudou platiti zvláštní zpravodaje o našem náboženském ruchu; ale myslím, že při dobré vůli přece by bylo lze si zjednati spolehlivé dopisovatele o věcech těch. Třeba tu získati schopné a obětavé muže. Bývají nyní slaveny sjezdy slovanských žurnalistů; prosím zástupců žurnalistiky, promluvte i o této otázce.

Velectění, za rok, ani za dva, ani za desítiletí nedoděláme se všeobecných úspěchů, ale jsem přesvědčen, že bez výsledků práce ta nezůstane. Celá desítiletí přešla, než na př. Darwinova theorie dostala se v massy lidové; dnes jest lid v Německu seznámen aspoň všeobecně s bojem zhoubné kritiky biblické asi dvě pokolení lidská staré, a jsou to otázky specielně vědecké a theologické, ale popularisace vědy vykonala tu své dílo. Špatné myšlenky vždy šíří se rychleji, namítne někdo, ale i dobré idey nabývají rozmachu, zmocní-li se jich energické síly. Připomínám tu v pravdě apoštolské dílo zvěčněného kardinála Ledóchowského a po smrti jeho hraběnky Ledóchowské, družinu sv. Petra Klavera pro africké missie, jež nemenší nadšení plodí na pevnině evropské i v poslední chatě, kam zprávy Echa z Afriky zalétají, než za dnů Petra Amienského, a více ve prospěch, rozšíření a udržení křesťanství v úpalných krajinách afrických působí, než křižácké výpravy pro Palestinu. Takových obětavých a nadšených pracovníků má potřebí i naše idea.

Ku všemu tomu jest třeba především požehnání Božího, důmyslu lidského a peněz na vydržování missií, poučování lidu, k pracím vědeckým atd. I v tom směru koná apoštolát sva-

tého Cyrilla a Methoda svou úlohu. Platí se tu nepatrné příspěvky, aby finančně bylo zabezpečeno dílo podnikané. Jest si jen přáti, aby se co nejvíce rozšířil, a tak každý nějakým haléřem podporoval úkol apoštolský. Proto zvedám hlasu svého a prosím vás všech, velectění, abyste rozšiřovali a podporovali družinu naši a stali se tak podílníky na díle cyrillo methodějském. Z této almužny ovšem neschází se tolik, aby se mohly hraditi všechny výdaje žádoucí a mohla se rozvinouti činnost všestranná. Proto pamatujte i soukromými dary a v závětích na apoštolát. Budiž ku chvále dobrého srdce českého řečeno, že tolik příspěvků sbírá se od nás na missie africké, jest toho třeba; ale nezapomínejte na užitečnost missií slovanských, prováděných apoštolátem.

Vědecký odbor jeho má na Velehradě slovanskou knihovnu, čítající nyní přes 400 svazků. Jsou to většinou dosud díla ruská neb vztahující se nějak k ruské církvi a k unii. Knihovna má obsahovati všechnu bohoslovnou literaturu slovanskou. Snad podaří se časem, že nakladatelství slovanská sama dobrovolně budou posílati této knihovně po exempláři vydaných děl, ale dosud tak není. Na tuto jejich mravní povinnost aspoň v rozsahu práva knihoven universitních dlužno zde též appellovati a častěji upozorňovati. Redakce latinské přílohy „Časopisu katol. duchov.“ bude zajisté vždy ochotna, všechny nové jí zaslané publikace oznamovati. Bude třeba doplniti i starší literaturu slovanskou, proto kdo máš a můžeš oželeti některou bohoslovnou knihu pro ten účel, zašli ji na Velehrad. I v závětích mělo by kněžstvo odkazovati cenné bibliotéky své knihovně velehradské; tam budou nejlépe uschovány a prokáží vědychtivým mužům služby neocenitelné.

Zřídí-li se časem u nás akademie cyrillo-methodějská, bude třeba při ní veliké knihovny nejen slovanské, nýbrž veškeré bohoslovné vědy vůbec. Již dnes mělo by se na to pamatovati a měla by se sbírati vědecká díla bohoslovná, aby byl položen základ, jenž by časem jistě vzrůstal.

* * *

Tak si představuji aspoň prvopočátečný postup náš u nás pro ideu cyrillo-methodějskou. Věky uplynuly, než nastal úplný rozkol církevní, věky budou asi zase budovati konečné spojení Východu se Západem u víře, ale připravme aspoň půdu, položme základ k tomuto velikému úkolu. Jak zazářil by Velehrad, kdyby ve svatyni své mohl uvítati všechny kmeny slovanské, tíhnoucí společně ke skále Petrově v Římě!

Mám pevně za to, že v té svaté a radostné chvíli, až církev ruská bude se modliti „Věřím“ společně s církví římskou, nezůstanou nepohnuty kosti sv. Methoděje na starobylém Velehradě, myslím, že na ten věkopamátný okamžik čeká sv. Methoděj, aby vyjevil svůj hrob a ostatky své dal k uctění svému zbožnému lidu ve všech kathedrálách slovanských.

Také P. Fr. Žák T. J. nedostal se již ke slovu. Cílem jeho přednášky „O sjednocujícím momentě v úctě svatých, zvláště Panny Marie“ bylo nepřímé odůvodnění zamýšlené resoluce, která by doporučovala všímati si ruské theologie a ruského církevního života dle původních spisů pravoslavných. Chtěl říci v podstatě toto:

Ce connaitre c'est c'estimer, řekl Veuillot. Zvlášť dlužno s velkou reservou čerpati z knih německých o Rusku a ruské církvi, neboť slynou velikým nedostatkem křesťanské lásky. My se bráníme proti odpůrci, který si z víry naší učiní karikaturu a potom proti ní bojuje; podobně Rusové právem nejednou nám vytýkají, že naše posudky a rozbory nejsou vždy přesné. Sami ovšem také nejsou bez této chyby.

Zcela přesným vylíčením a rozborem sporných otázek, loyálním uznáním všeho dobrého na obou stranách, kritikou slušnou a láskyplnou zmizí předsudky a vzbudí se sympatie; tím odstraní se překážka k sjednocení velmi vážná. Zdůrazňováním toho, co nás pojí, učiní se další krok.

Tyto myšlenky měl P. Žák v úmyslu realisovati na předmětě „úcta P. Marie a svatých“. Chtěl krátce vylíčiti, jak Rusové o P. Marii píší a jak prakticky ji ctí. Ukázalo by se, že orthodoxní církev neliší se tu mnoho — vyjma článek o neposkvrněném početí — od církve katolické. To je zvláště patrné na praktické úctě P. Marie na Rusi. Všechny zjevy této úcty u nás nalézají se i na Rusi. Tato úcta jest tam živá, plodná a vroucí. Jest mylným předsudkem, že Rusové nemají nových pobožností mariánských a pod. Jen milostných mariánských obrazů uctívá se na Rusi přes 180. Většina z nich jest z doby novější, některé i z nejnovější. Chtěl vypravovati vznik některých, vypravovati divy, které o nich lid věří, ukázati obrazy hlavní, rozhovořiti se o tom, jsou-li v pravoslavné církvi zázračné mariánské obrazy možny čili nic, vylíčiti, jak prakticky úcta obrazů se provádí.

Druhý bod řeči měl míti za předmět úctu svatých ruských. Ruské svaté lze děliti na čtvero druhů: mučedníky, podvížníky, jurodivé (blázny pro Krista) a prepodobné. Každý druh tvoří zvláštní typ, který s našimi svatými má mnoho podobného, ale též mnoho zvláštního.

Ruští svatí nedostihují velikostí svatých našich, ale souditi z toho hned na inferioritu je nesprávno. Svatí ruští vyrostli z víry a z poměrů ruských, jako katol. svatí vyrostli z víry a poměrů západních (národních, politických a j.), neboť ve všem spolupůsobí

i moment lidský. Za to viděti u svatých ruských, zvláště podvižníků, tahy heroismu, velikost v prostotě, jaké u nás, kteří žijeme vesměs v ovzduší kulturně rafinovaném a změkčilém, marně hledáme. Řečník chtěl uvésti četné příklady.

Církev ruská rozeznává kanonisované svaté, uctívané zemřelé a neuctívané, ale zanesené do katalogů svatých.

Všech kanonisovaných svatých je 413 nebo 414. Do sněmu církevního, roku 1547 konaného, bylo 67 svatých, na sněmích r. 1547 a 1549 kanonisováno 23 a 29 svatých, do zřízení svatého synodu 56 svatých; neznámo, kdy se stala kanonisace 90 svatých, synod kanonisoval 6 svatých, jiných — neznámo kdy kanonisovaných — je 14. Kyjevských svatých je 118, jižněruských 11. Uctívaných zemřelých je 242, neuctívaných, ale do katalogu zanesených 207.

Tito kanonisovaní žili v době následující: v 10. století 2 svati, v 11. st. 35 svatých, v 12. st. 55 svatých, v 13. st. 47 svatých, v 14. st. 65 svatých, v 15. st. 106 svatých, v 16 st. 75 svatých, v 17. st. 37 svatých, v 18. st. 4 svatí, v 19. století 1 svatý.

Mučedníků je v církvi ruské jen několik. Jurodivých 15, ale od národa bylo jich uctíváno velmi mnoho. Byli to pravidelně lidé prostí, kteří vedli život velmi ubohý. Podvižníků je nejvíce. Na rozvoj Ruska měli nesmírný vliv. Prepodobní jsou svatí, kteří mají zásluhu o rozšíření víry, asi jako náš sv. Václav. Svatých žen je jen několik, a z těch pouze sv. Olga a Juliana Lazarevská mají nějaký význam. Tato poslední má trochu podobnosti se sv. Alžbětou Durynskou. Nedostatek světic vykládá se vlivem tatarským; svatý synod nepřipustil vůbec ani šetření o nějaké ženě.

Řečník chtěl se o různých zjevech u svatých ruských rozhovořiti, zvláště o podvižnících, těchto sv. Benediktech a Bonifácech ruských. Chtěl podrobněji rozebrati počet svatých, doby, v nichž vynikli, jich kanonisaci a p. Zvláště chtěl rozebrati krátce otázku dogmatickou: mohou li Rusové míti svaté, co dlužno souditi o kanonisaci jich, co o zázracích, jaký jest způsob ruské kanonisace, a jiné otázky sem spadající.

Otázka tato je důležitá, neboť kdyby jednou došlo k sjednocení, bylo by třeba rozřešiti také otázku ruských svatých. Řečník chtěl ukázati dle různých svatých ruských, jak dlužno věc si mysliti, jak na ni pohlíželi Otcové v dobách, kdy děly se pokusy o sjednocení. Jeho náhled, který opírá o Martynova a Papebrorchia, jest, že svatí, kteří druhdy byli od katolíků v kraji kyjev-

ském ctěni, byli by prostě od církve přijati (asi do doby svatého Sergia včetně). Někteří byli by vyloučeni jako podezřelí z kacířstva, ale těch je jen několik. Ostatním zůstal by snad asi titul a úcta našich blahoslavených Jisto jest, že při vyjednávání o sjednocení otázka ruských svatých bývala úplně pominuta, z čehož Papebrorchius soudí, že církev uznání jich nedělala žádných obtíží.

Rusové našich svatých neuznávají — po rozkolu —, ale přijali za své světce ty katolické svaté, kteří v dobytých zemích (Kyjev a j.) jako místní katoličtí svatí byli ctěni.

Nejzajímavější otázkou jsou zázraky, které při hrobech ruských svatých se dějí. Rozřešiti ji jest nesnadno, přece však možno.

Z rozpravy mělo vysvitnouti, jak málo o této důležité otázce u nás se ví, jak mnoho tu dogm. otázek podrobně nerozřešeno a jak tudíž je nezbytno, aby k orthodoxním pramenům pilně se přihlíželo.

(NB. Poněvadž řečník o této věci má uchystanou větší studii do tisku, odkazujeme na ni toho, kdo o otázku blíže by se zajímal.)

V úterý večer.

V 7 hodin večer v úterý konala se

III. Slavnostní schůze,

která byla navštívena tak hojně, že nebylo místečka prázdného ani v sále, ani na galeriích, a to již dávno před 7. hodinou, důkaz to, že zájem o sjezd den ode dne vzrůstal, což jest nejlepším důkazem jeho zdaru. I k této poslední slavnostní schůzi dostavili se všichni již dříve jmenovaní nejdůst. páni biskupové: J. E. kardinál Skrbenský, J. Exc. arcibiskup Dr. Bauer, biskup Dr. Jos. Doubrava, Jos. Hůlka, Dr. V. Frind, Fr. Brusák, kapitolní a řeholní praeláti, kanovníci kapitol metropolitních i kollegiátních, šlechta, poslanci, mezi nimiž nově přibyli: Dr. Stojan, Dr. Horský, Dr. Krek, doc. Šrámek, Holba, atd. atd. Ve čtvrt na 8. hod. zahájil předseda Dr. Mo ř. Hruban jednání, uvítav nejd. episkopát a vůbec všechny co nejsrdečněji, zejména též právě uvedené pp. poslance, načež uděleno slovo nejd. panu biskupovi královéhradeckému Dru Jos. Doubravovi, který, bouřlivě jsa pozdravován, pravil:

„Z nadšení, jež tento sjezd vzbudil, vytrysklo nejedno přání. Jedno vysloveno dnes v „Čechu“, kde se praví, že není prospěšno sjezd odkládati na dlouhá léta, a končí se přáním, aby roku 1909 slavilo se shledání třebas v Hradci Králové. Jako biskup této diecese mám se za vázána o tomto přání se vysloviti. Chci tlumočiti city své diecese. Troufám si říci, a to na základě svého biskupování a dojmů zde nabytých: Nalezl jsem, ujav se berly biskupské, zoranou půdu a sémě v nejkrásnějším rozpuku, steré ruce nadšeného kleru a tisíce rukou nadšeného lidu pracovati na organisaci katolické. Děkuji zde veřejně svému kleru za tu práci. Na základě dojmů, na tomto sjezdu nabytých, pravím, že se radostí chvěla duše má, když jsem viděl slavnostní ten průvod na Hradčany, četný lid, poslance a kněze své diecese a touhu jejich po rozkvětu katol. života v naší diecesi. Duše má je si vědoma vážnosti doby a povinnosti katolického biskupa. Od Sněžky až po hranice Moravy vzbudí ono přání, aby se v Hradci Králové konal příští sjezd, ohlas: „Katolíci pražští, přijďte jen do Hradce Králové a přesvědčíte se, že za jedno je s vámi lid ten za Boží čest, blaho vlasti, císaře a krále. Tedy na shledanou třebas v Hradci Králové!“

Prohlášení toto přijato bylo s velikým nadšením všech shromážděných. Po té přečetl pan předseda děkovací telegram Jeho cís. a král Výsosti následníka trůnu nejjasnějšího pana arcivévody Františka Ferdinanda (— viz znění jeho na str. 51 —), načež ujal se slova první slavnostní řečník, metropolitní kanovník Dr. Josef Tumpach z Prahy, aby promluvil na thema:

Církev a věda.

Řeč jeho zněla takto:

Vaše Eminencí! Vaše Excellence! Vaše biskupské Milosti! Velevážené shromáždění!

V románové knihovně „Světozora“ vyšla před několika lety kniha pod názvem „Helenina drůbež“. A tu hned na prvních stránkách této roztomilé knihy, do češtiny paní Antonií Malou dovedně z jazyka anglického přeložené, se líčí, jak strýc Rudolf přijíždí do sídla své sestry Heleny, která odebravši se s manželem svým na několikadenní návštěvu své přítelkyně, zanechala mu na opatrování svoji „drůbež“, t. j. své dva hošíky, Batula a Hýtu, takto opravdové čipery. A ti zočivše strýce Rudolfa přijížděti, vskočí mu do kočáru, sednou si mu na kolena, a vidouce strýčkův řetízek od hodinek, chopí se řetízku toho, při čemž jak starší Hýta, tak mladší Batul chtějíce viděti hodinky

samy, volají: „Já chci vidět točit se kolečka.“ A strýc může dělat, co chce, může vykládat, že není správno, co žádají, může k tomu užívat jakýchkoliv argumentů, — mladší Batul opakuje neustále a stereotypně své: „Chci vidět točit kolečka!“, a to i po té, když ubohý strýc Rudolf myslil, že již klučíka upokojil.

Dle mého, a zajisté i vašeho přesvědčení podobně se má za dnů našich věc skoro se všemi předměty a otázkami, které se ocitají v přímé nebo nepřímé souvislosti s náboženstvím a církví katolickou. Desetkrát, dvacetkrát, stokrát můžete ukazovat a dokazovat, že není pravdou to, co se na porok církve tvrdí: když myslíte, že jste již nepřítele a odpůrce důkazy naprosto makavými úplně odzbrojili a přesvědčili, tu uslyšíte najednou buď z týchž úst nebo aspoň z téhož tábora ozývati se zase totéž stereotypní volání. A tak je tomu i s frásí, že je církev nepřítelkyní věd. Výtka tato je zajisté od jisté doby ve světě církvi nepřátelském skoro na denním pořádku. Ze strany katolické, a nejen to, nýbrž i z vážné, nenávistí nezaslepené a zlobou a priori nezaujaté strany četných slovutných mužů nekatolických ne jednou, ne desetkrát, ne dvacetkrát, nýbrž nesčetněkrát ve schůzích slovem a v objemných spisech i v drobných brožurách tiskem bylo dokazováno a dokázáno, jak lichá, bezdůvodná, ba přímo hříšná jest věta tato. Než, nic naplat; když myslíte, že jste odpůrce nejlépe přesvědčili a že již možno věc tu pokládati za odbytou, najednou se vám znovu, po způsobu onoho Batulovského „Chci vidět točit kolečka“, ozve volání: „Církev je nepřítelkou věd.“ A když se ohlédnete a se tážete, kdo že to tak volá, uvidíte, že to nikdy není pravý, nepředpojatý vědátor a učenec, nýbrž buď prostý nedostudovanec, který ani nemá práva o vědě mluviti, nebo zlomyslný nactiutrhač, nebo zavilý a zaslepený nenávistník a pomstychtivec, před jehož nadutou pýchou se církev opovážila neskloniti hlavu, nebo nějaký ubožák, napapouškovaný pracně v paměť vpravenými lžihesly, se kterým není rozumná řeč možná.

A proto uznáte, že to není zrovna příjemno, mluviti opět a opět o tvrzení, které v ryze vědeckých a záštím proti všemu katolickému neposedlých kruzích se pokládá za zřejmě nepravdivé, a jež v kruzích zdravým rozumem a nestrannickou soudností opatřených a důkazům přístupných se má již za dávno odbyté. Než zde nepadá na váhu příjemnost či nepříjemnost úkolu, nýbrž prospěšnost věci, aby takto znovu projeven byl rozhodný protest katolíků proti té lživé frási, že jest církev katolická nepřítelkou vědy.

Na odůvodněnou tohoto protestu nechceme pak užiti jiných prostředků, leč toho, že prostě předvedeme fakta — skutečnosti, události v historii zaznamenané a historií věd prokázané, a to tak, že uvedeme fakta aspoň některá, neboť v krátce vyměřené promluvě nelze uvésti vše, co plní celé objemné svazky, při čemž podotýkáme slovy učeného Zahma (Věda a učenci katoličtí, 1899, str. 36), že mnohem kratší bylo by dle authentických dějin sděliti, co církev pro vědu neučinila, než vy-

ličovati, co učinila, jelikož vypravovati, co církev pro vědu učinila, toť tolik jako probírati a předčítati dějiny každého odvětví vědy a sledovati každé odvětví to od jeho počátkův až k nejdokonalejšímu stupni, jehož dosáhlo.

Nuže, nechť tedy fakta mluví neb nám tuto aspoň jen nastíní, co církev katolická pro vědu učinila a zač tedy vědy církvi katolické děkovati mají.

Připomínám pak ve směru tom nejprve toto:

Nebýti církve katolické na počátku středověku, věděli bychom toho pramálo o litetatuře a vědě národů starých. Neboť když před půldruhým tisícem let barbaři přikvačili na starý římsko-řecký svět, obracejíce jej — ať Germáni, ať Hunové, ať Gothové — v trosky, byla by pod troskami těmi zahynula i všechna památka po vědách starých, kdyby církev katolická nebyla zachránila aspoň některé oasy jejich, ukládajíc památky ty ve svých klášteřích a chrámech, jež byly takto i asyly věd, nebo odvracejíc od některých sídel jejich meč zhouby. Dostačíť vzpomenouti jen toho, co píše sv. Augustin ve svém díle O městě Božím o Alarichovi a jeho Gothech, nebo co vypráví historie o záchraně Říma papežem Lvem Velikým před pustošením hunským Attilou. V chrámech a klášteřích našly památky vědy a literatury staré svá útočiště, jichž nebýti, byl by rozvoj vědy na Západě právě tak náhle se přerušil, jako na nekřesťanském Východě, a my bychom věděli o starých Řecích a Římanech asi zrovna tolik, co vědí beduinové o starých Egypťanech a Assyrech; písemné památky byly by zničeny a kamenné pomníky bychom dovedli luštiti asi právě tak, jako dnešní fellahové hieroglyfy.

A katoličtí mnichové nejen staré památky ty uchovali, nýbrž oni namáhavým a velikých nákladův a vědomostí vyžadujícím opisováním tyto památky klassické literatury a vzdělanosti i rozmnožovali, takže mužové jako Taine, Montalembert, Montucla, Herder atd. jsou plni chvály, kterou vzdávají těmto nyní tak nenáviděným mnichům a klášterům. (Drbohlav, Kláštery a jich význam v dějinách vzdělanosti, 1901, str. 55. nn.)

A nejen zachováním vědeckých a literárních památek starých získala si církev o vědu zásluh nehynoucích, nýbrž i vlastním věd podporováním a pěstěním. Důkazem toho jsou církví zakládané knihovny, církví zakládané vědecké školy a různé ústavy, a velikými syny církve pěstěné různé obory věd a výsledky jejich vědeckého badání.

Tedy nejprve knihovny! Již na počátku rozkvětu křesťanství honosí se Jerusalem, Caesarea a Hippo bohatými knihovnami (Cámara, Náboženství a věda, 1902, str. 85), a ty hned v prvním rozkvětu řeholního života zřizovány i při každém klášteře. Vždyť řehole ty obsahovaly výslovné ustanovení o tom, že mají se obyvatelé klášterních cell věnovati i péči o knihy, a tím péči o knihovny. (Ottův Slovník naučný, IV. 16 n.) Výtečný učenec Kassiodor dal mnichům svého kláštera ve Vivariu za životní pravidlo, by pěstovali vědu, a postaral se o veškeré pohodlí těch,

jimž bylo uloženo knihy pro bibliotéky opisovati. A toto nařízení pojal řád benediktinský do svých regulí, takže v každém klášteře jeho byla zvláštní místnost, scriptorium zvaná, kde se opisovaly knihy. Monte Cassino, Sv. Havel, Fulda, Canterbury, York, Bobbio, u nás Sázava, Břevnov, Rajhrad měly záhy veliké knihovny. A když v církvi povstali řádové praemonstrátský, cisterciácký, kartusiánský a františkánský, bylo tomu i u nich nejinak. (Drbohlav, l. c. str. 56 n.)

A klášterům tehdejším řadily se ve směru tom po bok důstojně i jiné instituce církevní, jako kapitoly a vyšší školy různého názvu a různých soustav, a všechny ústavy ty, jakož i jednotlivci, jako biskupové a zámožní katoličtí laikové, spolu s řády později vzniklými, nelitovaly po vynalezení tisku na rozmnožování biblioték svých nákladu, nýbrž měrou nejhojnější užívaly ho na prospěch vědy a jak na rozmnožení vlastních knihoven, tak na šíření knih a vědění mezi lidem, jsouce hn d ve století 15. i samy majiteli tiskáren. (Drbohlav, l. c., str. 63 n.)

A proto ptejte se dnes, kde jsou největší bibliotéky a jakého jsou původu, a zvíte, že původkyní jich jest skoro napořád ta „nepřítelka vědy“ — církev katolická. Ptejte se, kde najdete nejvíce starých památek, rukopisů, mezi nimiž jsou často „unica“ prvotisků, a zvíte, že je to v knihovnách, jež nejsou li posud majetkem církevních institutů, vděčí jistě svůj původ nebo základ té „nepřítelce věd“ — církvi katolické, nebo zvíte, že aspoň nejvzácnější památky takové, hlavně rukopisné, dostaly se do jiných knihoven z knihoven zrušených klášterů. Ve příčině této odkazuji, co se pouze církevně-právních rukopisů českých biblioték: universitní, musejní, kapitolní a Lobkovické v Praze týče, na spis prof. Dr. Schulte „Die canonischen Handschriften“ (vydáno král. českou společ. nauk v Praze 1868), nebo na nedávno vydaný Truhlářův „Katalog českých rukopisů“ universitní knihovny pražské. Z tohoto posledního spisu pak zvíte, že z označených českých rukopisů celé čtyři pětiny pocházejí ze zrušených klášterů, a z těch zase že největší počet jich pochází od jesuitů! (Rozhledy v oboru víry, vědy a umění, 1908, č. 1, str. 3. n.) Ostatně pak veliká universitní bibliotéka pražská dle článku téhož autora Truhláře v „Osvětě“ z roku 1882: „Dějiny bibliotéky klementinské“ z převážné části založena z knihoven zrušených klášterů, zejména kollejí jesuitských, jsouc tudíž původu — církevního. Církevními kláštery nebo církvi věrně oddanými rody založeny u nás i slavná bibliotéka strahovská, křižovnická, augustinianská, maltánská, dále knihovna arcibiskupská, knihovna kapitoly sv. vítské, Lobkovická (v Praze), osecká, vyšno-brodská, broumovská, želivská, krumlovská, minoritská a augustiniánská v Brně, atd. atd., jež čítají mnohé tisíce převzácných knih a rukopisův. A že to nejsou pouze spisy bohoslovné, nýbrž spisy ze všech oboru lidského vědění, o tom může se přesvědčiti každý na své vlastní oči, udělá-li si do některé z nich vycházku a podívá se na knihy ty.

A to připomínám stručně jenom některé knihovny u nás. Což kdybychom rozhlédli se po ostatním světě a šli ať do Italie nebo do Anglie, do Španělska nebo do Francie, do Německa nebo do Belgie, a ptali se na tamní veliké knihovny! Všude skoro napořád uslyšíte odpověď: knihovna ta patří nebo patřila církevnímu ústavu tomu či onomu — knihovna ta založena církví — takže by nebylo divu, kdyby některý hlasatel hesla, že „církev je nepřítelkou vědy“, při tom povážlivě se roznemohl! Co se Německa týče, doporučoval by se takovému „příteli“ pravdy na vyléčenou třeba článek „Adressář německých biblioték,“ uveřejněný ve „Stimmen aus Maria Laach“ před deseti lety. Zvěděl ť by z něho, že církev katolická i tam co do knihoven zaujímá místo nejčestnější, a nad to by ještě zvěděl, že tam u mnohých, církví katolickou založených, ale ji pak odňatých a protestantům odevzdaných knihoven stojí teď často poznámka, která nikterak není na počest nynějších protestantských držitelů jich, totiž poznámka: „Nerozmnožuje se!“, kteréžto poznámky u knihoven církvi katolické patřících není. Hle, velectěné shromáždění, jak výmluvný to projev, jejž vydávají a po všecky věky vydávati budou knihovny církvi katolické na dokázanou nepravdivosti oné věty, že „církev je nepřítelkou věd!“ A tento fakt má tím větší význam, že knihovny ty zakládány a vydržovány bez státních podpor, tedy jenom z lásky k vědě, na podporu vědy! A proto rcete, co souditi již z tohoto jediného průkazu o těch, kdož jednají tak, jakoby ani neviděli těch mohutných staveb bibliotéčních, a kteří zhusta jakoby byli zapomněli, že sami v bibliotékách těch sedávali a pracovali, když neostýchají se házeti po církvi katolické blátem potupného volání, že je nepřítelkou věd? Označení takovéhoto jednání příslušným jménem ponechávám každému poctivému jednotlivci . . . Jáť jen o těch posledních dávám na uváženou, zdaž nehodí se na ně slovo básníkovo, že

jsou někteří lidé jako děti,
které když se ze studánky napily,
házejí tam kamení a smeti!

Než všimněme si již jiného fakta historického, a tudíž ze světa neodstranitelného, fakta, jež jest a zůstane povždy dalším výmluvným protestem proti oné neoprávněné výtce nepřátelské zášti a zloby o nepřátelství církve katolické ku vědě.

Jsou-li totiž knihovny jednak depositářem písemných pomníků o výsledcích badání vědeckého, jednak arsenálem pro další badání vědecké, jsou vysoké školy, ať akademiemi ať universitami nebo jinak nazvané, semeništěm věd a středem i ohniskem badání vědeckého. Nuže, jakého původu jsou tyto vědecké ústavy? Dle hlasatelův onoho nařčení musilo by se to míti s universitami tak, že by se jich zřizování byla církev stavěla vší mocí na odpor. A je tomu tak? Naopak! Téměř všecky vysoké školy evropské jsou původu katolického, ano, přemnohé z nich byly církví přímo založeny, při zakládání jiných pak církev

valnou měrou spolupůsobila, buď jim četných výsad a práv udělujíc, nebo katolická knížata, stavy, města, k založení jich povzbuzujíc. Jmenujte jen některou starobylou universitu evropskou světového jména, a hned uzříte, že u kolébky její stála ta „nepřítelka vědy“ — církev katolická. Zvolejte Praha — a jako matka ozve se katolická církev! Zvolejte Krakov — a ozve se matka: katolická církev! Zvolejte Vídeň — a ozve se matka: katolická církev! Zvolejte Paříž, zvolejte Toulon, zvolejte Montpelier — a ozve se matka: katolická církev! Zvolejte Oxford, Cambridge, St. Andrews, Upsala, Kodaň, — a ozve se matka katolická církev! A jděte ve Vlaších z Turina do Bologne a Pisy a přes Řím k Neapoli, navštivte v Německu Lipsko, Tubinky, Heidelberg, Würzburk, nebo ve Španělsku Salamanku, Coimbru, Sevillu a Valladolid, a jděte do Lovaně, jděte do Frýburka, jděte i jinam ještě, a ptejte se, kdo je matkou tamních universit, a odpověď zní: katolická církev! Všude ji najdete státi u kolébky těchto bašt vědy! A církev nejen že dítko toto zrodila, nýbrž ona též o to péči měla vrchovatou, by školy ty mohly zkvétati, a proto buď sama bohatě je nadala, nebo u katolických synův a dcer o jejich hojné věno se postarala, tak by i učitelé i žáci vědám co možná klidně a bezstarostně oddati se mohli. Nuže, ptám se tedy i nyní, co souditi o lidech, kteří dělají, jakoby vznešených budov universitních neviděli a jakoby, ač snad na nich studovali, o jejich počátku nic nevěděli, hlásajíce stále vesele do světa, že církev, jež tato ohniska věd zakládala, je věd těch nepřítelkou a odpůrkyní? Buď jsou tak nepochopitelně zaslepeni, že mají ostatní jen za hloupý nemyslící dav, nebo jsou tak záštím zpiti, že opět a opět jako v deliriu totéž opakují. V obém případě však jednání takové nelze nazvati čestným a mužným.

Církev nepřítelkou věd! Jak děsně hříšné to nařknutí! Jmenujte kterýkoliv obor vědy a pak čtěte historii vědy té. Co tu shledáte? V každém oboru vědy, a v jednotlivých oborech těch spolu při přečetných jednotlivých kusech najdete zapsána jména výborných katolíků, jak kleriků nižších i vyšších stupňů, tak laiků, jakožto vynikajících pěstitelů, badatelů, objevitelů a vynálezců, jména, jež září nehasnoucím jasem na nebi vědeckém! I bílá sutana papežská, i purpur kardinálský, i fialová barva biskupská, i prostý černý talár kleru světského, i roucha řeholní jakékoliv barvy jsou zastoupena v řadách vědátorů; s muži i ženy na poli vědy pracují, v paláci i v chýši stojí kolébka jejich, s rytíři a pány i měšťanské rody a děti venkova o palmu vědy zápolí, jsouce při tom nemenšími katolíky. Byl by to pěkný počet jmen, jež dala by se uvésti při každé vědě, tak že by na pouhý výčet jich ani celý dnešní večer nestačil a několik by se nás pouhým čtením jich unavilo. Theologii schválně pomíjím. Ale vezměte filosofii, a uslyšíte jména světové slávy a věčné paměti z dob starých i nejnovějších, z nichž vybírám namátkou jen Augustina, Tomáše Akv., Duns Scota; přejděte k astronomii, a najdete mimo jiné Gerberta, Bacona, Kopernika, Galilea, Piazziho,

Picarda, Newtona, Secchiho, Perryho; z mathematiků představí se vám vedle jiných Paccioli, Mersenne, Pascal, Cauchy, Descartes, Hermite; z fysiků Leonardo da Vinci, Toricelli, Borelli, Gassendi, Montucla, Spalatro, Moigno, Fourier, Foucault, Galvani, Volta, Ampère; z chemiků Baco, Albert Vel., Lavoisier, Chevreul; z mediků Vesalius Cesalpino, Harvey, Malpighi, Morgagni, Bichat, Desault, Jan Müller, Klaudius Bernard, Pasteur; z přírodovědců zmíněný Cesalpino, Jussieu, Plumier, Fracastoro atd. atd. A co říci o zeměpise? Oj, tuť jisto jest, že jak jednotlivcům, tak celým církevním missiím katolickým v cizích zemích přísluší ve směru tom lví podíl na pěstění této vědy! Kosmas Indicopleustes, P. Jan de Piano Carpino, Marco Polo, Kolumbus, Vasco de Gama, Magellan, Cortez, Pizarro, Membré, Cabot, Champlain, Amerigo Vespucci, Petitot atd. atd., toť jsou muži katoličtí, kteří o poznání země mají nesmírné zásluhy, a mnohé části zeměkoule, mnohé zálivy a pod. musily by býti zbaveny svého, v celém světě známého jména a názvu, a ještě by nebylo možno vymazati z dějin skutečnost, že církev katolická a její věrní synové to jsou a byli, kteří o vědu zeměpisnou nejzasloužilejšími se učinili. A totéž platí i o vědách historických, o jazykozpytě, o právu atd. atd., tak že elita vědeckého světa všech dob vždy byla rekrutována i z příslušníků církve katolické, což jest a zůstane pravdou, ať je to komu libo nebo ne. A zavírá-li kdo před skutečností tou oči, činí se jen směšným a kompromituje sebe sama; a činí-li to muži, jež kdysi církev katolická hřála na svých prsou a kteří zapomenuli sebe samých, jak že nazvati jednání jejich? Oč větší jich jsou ti mužové nekatoličtí, kteří neostýchají se dáti pravdě průchod!

A k tomu, co posud uvedeno, mohl bych dále na potvrzenou protestu našeho proti nařknutí církve katolické z nepřátelství vůči vědám uvésti ještě skutečnosti jiné. Mohl bych se zmíniti o museích a velikých sbírkách vědeckých a uměleckých, a viděli byste i nad branami jejich stkvíti se jméno církve. Mohl bych vám ukázati velkolepé archivy, jež mají pro vědecké badání neskonale velikou cenu, a nade vchodem do nich četli byste jméno: církev. Mohl bych vás uvésti do velkolepě zařízených ústavů hvězdářských, nemocničních a jiných různého druhu, a na prahu jich uvítala by vás — církev!

A což kdybychom vzali do rukou knihu vědeckých vynálezů a objevů z přerůzných oborův a ptali se na jméno autora jich? Žasli byste, jak často by vám k sluchu zalétla poznámka: katolík, tak že by se vám radostí a pýchou prsa dmula.

Než, nechci dlouho unavovati uváděním jmen, ba nechci v rámci této konturované promluvy své vůbec pozornost vaši ještě obtěžovati, jelikož předmět ten jest nepřeberný. A tak ku konci dovolte mně nejprve jen ještě nějakou otázku a pak nějakou poznámku.

Ptám se tedy: Je nepřítelkou vědy ta církev, která na pěstění věd vysoké školy zakládala a zakládá? Je nepřítelkou vědy

ta církev, jež knihovny obrovské zřizovala a zřizuje? Je nepřítelkou vědy ta církev, jež vědy sama neúnavně pěstovala a pěstuje, ta církev, jež známost starých literárních plodů nám zachovala, ta církev, která k badání vědeckému zřizovala a zřizuje musea, sbírky, pomocné ústavy, a vším potřebným je opatřuje? Nikoliv! To tvrditi je tolik jako překrucovati nebo zamlčovati pravdu, toť pomluva, toť děsné nactiutrhání! Což pak pokládají lidé tak hovořící celou církev katolickou a všechny ty milliony katolíků za blázny, aby tito s církví zakládali to, co vědě slouží, kdyby byli nepřáteli vědy!? Pokládají snad za blázna i velikého papeže Lva XIII., to „světlo s nebes“, který, kdyby byla církev nepřítelkou věd, byl by musil býti zrovna na hlavu padlý, když celému vědeckému světu ke studiu zotevíral vatikánský archiv!? Nehraničí-liž to vskutku již až se šílenstvím, vidíme-li takto, kam až dovede zavésti nepřátele všeho náboženského jejich hříšná vášnivost nebo jejich uražená nadutost, že naukám těch či oněch velikášů, z nichž někteří až dobrodružně na poli vědy pracují, nechce církev vysloviti své uznání a souhlas?! Církev není, nikdy nebyla a nikdy nebude nepřítelkou pravé vědy, jakž to sám koncil vatikánský způsobem nejslavnějším před celým světem veřejně prohlásil, když pravil (Const. de fide, cap. 4): „Církev neprotiví se nikterak pěstování lidských uměn a věd, nýbrž naopak pěstování jich všemožným způsobem podporuje. Znáť zajisté a nikterak nepodceňuje užitku, jenž z nich pro život lidský vyplývá!“ Ano, církev není, nebyla a nikdy nebude nepřítelkou věd, protože by jinak přestala plniti příkaz Boží, ježto v knize Genesis I. 28 Bůh, položiv přírodu k nohám člověkovým, výslovně mu odevzdal panství nad ní, tak by přírody a sil v ní uložených používal, a vyzval ho tudíž takto k tomu, aby síly ty a zákony přírodní zkoumal, tajemstvím přírody naslouchal, krátce: aby pěstoval vědu. Církev katolická není, nebyla a nikdy nebude nepřítelkou věd, poněvadž by jednala sama proti sobě, jelikož výsledků pravé, svaté vědy používá jako arsenálu na obhájení svých pravd náboženských.

A proto, přátelé drazí zde shromáždění, i všichni ostatní synové a dcery církve katolické, budiž to chloubou vaší, že jste příslušníky a příslušnicemi církve, která nemá rovné co se podpory a pěstění věd dotýče, že jste údy církve, v jejíž úrodné prsti vydala věda nejkrásnější květy a nejbohatší plody a žeň.

A aby tato stará sláva církve sv., které jí nikdo neodmluví, protože v dějinách lidstva je zapsána, aby tato stará sláva její zářila stále novým leskem, budiž péčí a snahou naší, by ty staré, církví založené university vrátily se zase určení svému, by nebylo jich zneužíváno na porok a hanu vlastní matky jejich. Pečujte o to, a volati po tom neustávejte, neboť jednajíce tak jednáte i na prospěch svůj, jelikož pak nebudou tam synové vaši otravným jedem některých nesvědomitých jednotlivců připravováni o lásku k sobě, o lásku k vám, o lásku k vlasti, o lásku k právu, o lásku k církvi, o lásku k Bohu, nebudou tam připravováni o víru v sebe

*

i o víru v Boha. A na dosaženou cíle toho nelitujte ani obětí, ani nákladů, neboť šetřiti tam, kde jde o záchranu nejvyšších statků vlastní krve, toť bylo by hřešiti proti Bohu i proti sobě! Dixi!

Když řečník ukončil a pan předseda mu za řeč tu, souhlasem a potleskem provázenou i odměněnou, poděkoval, ujal se slova druhý slavnostní řečník JUDr. Josef Myslivec, říšský poslanec, aby promluvil na thema

Církev a stát.

Hovořil takto:

Žijeme v kulturním státě, kde veškeren život soukromý i veřejný spočívá v míře svrchované na podkladě práva, jež formulováno jest v t. zv. zákonech.

I poměr církve ke státu na tomto podkladě zákonitého práva spočívá čili upraven jest zákonem.

Hlavním pramenem pro poznání tohoto poměru jest prosincová ústava z r. 1867 a zákony následujících let, mezi nimi pak hlavně t. zv. zákony květnové z r. 1868 a 1874.

Ústavou prosincovou a zákony z r. 1868 suspendována byla fakticky a zákonem z roku 1874 i formálně platnost konkordátu, smlouvy to mezi nejvyšší hlavou církve a císařem rakouským uzavřené a patentem z r. 1855 (5. list.) vyhlášené.

Konkordátem z r. 1855 pozměněn valně dosavadní poměr církve ke státu, jenž císařem Josefem II. byl zaveden a pode jménem josefinismu jest dosti znám. Za dob josefinismu byla církev katolická církví státní, jakýmsi ústavem státním — říká se také někdy: děvečkou státu.

System tento byl nesmírně na škodu církvi i samému náboženství, proto bylo uzavření zmíněného konkordátu pozdraveno ode všech přátel církve jako jitřenka lepších dnů. Leč nám, kteří se díváme na událost tuto s perspektivy historické, zdá se, že to byl spíše jakýsi druh narkotického spánku, do něhož ponořena uměle církev, aby podrobila se těžké amputaci na svých právech. Shora zmíněnými zákony amputace ta také provedena byla.

Některá místa v státním základním zákoně z r. 1867, týkající se poměru církve ke státu, čtou se ještě dosti dobře. Zaručují církvi katolické a ovšem i jiným náboženským společnostem obsáhlou svobodu, a my víme z dějin, že právě ti největší synové církve o tuto svobodu pro církev usilovali, že chtěli míti raději církev chudou, ale svobodnou.

I.

Praví-li se v čl. 15. st. z. z. o všeob. práv. stát. občanů, že „každá církev a společnost náboženská státem uznaná má právo, své záležitosti vnitřní samostatně pořádati a spravovati“, je tím církvi katolické vyhrazena úplná samospráva ve vnitřních záležitostech jejích.

Byl by to ideální poměr církve vůči státu, kdyby nebylo toto ustanovení bezcennou frásí, oděnou ve formu zákona. Neboť hned v následujících slovech téhož článku, jež týkají se majetkoprávního postavení církve, rozplývá se onen passus o svobodě v pouhý dým.

Ještě však bezcennějším se stává ono ustanovení, když máme na zřeteli zákon ze dne 7. května 1874, jímž upravují se — jak nadpis tohoto zákona zvěstuje — „zevnitřní" poměry církve, ač zákon ten měrou svrchovanou zasahá do oboru čistě vnitřně církevního, jak ihned seznáme.

Církev bránila se v dřívějších stoletích dosti houževnatě proti vlivu světské moci při obsazování úřadů v církvi. Boj o investituru a o vymanění se z područí světské moci vůbec a v otázce obsazování úřadů zvláště, zejména úřadů vyšších, náleží jistě ke slavným epochám církevních dějin!

Boji těmi rozhodnuto, že obsazování to jest věcí vnitřně církevní. To dá i pouhý rozum.

Dejte špatné úředníky státu, zemi nebo jiné korporaci, a zničíte ji. A oč výše stojí úřad církevního pastýře nad úřadem světským! O jaké statky se jedná tam a o jaké tuto?!

Proto musí býti nejvlastnějším zájmem církve, aby měla úřady své obsazeny muži, kteří se jí líbí.

Zákon květnový z r. 1874 je však jiného názoru. Zmíněný konkordát z roku 1855 prohlašuje se v úvodě tohoto zákona za zrušený. To však, co v konkordátě, tedy za přátelských poměrů mezi panovníkem naší říše a nejvyšší hlavou církve bylo umluveno, všechny koncesse se strany církve byly do květnového zákona přejaty. „Stolice arcibiskupské a biskupské, též místa kanovnická na veškerých kapitolách budou se obsazovati a biskupští generální vikáři budou se jmenovati týmž způsobem jako posavade." To jest, že v celé řadě takových obsazení či jmenování bude státní správa kultu rozhodovati přímo, kdo úřad obdržeti má. A v příčině těch úřadů, kde státní správa kultu nemá přímého vlivu na jmenování či obsazení, vyhrazuje si nepřímé zasahování tím, že může vznésti proti kandidátu odpor, přes který nemůže on býti pověřen úřadem. Nemůže tedy nikdo zmíněných úřadů dosíci, kdo není před očima státní správy kultu bezvadným.

A koho si často můžeme pod státní správou kultu představiti, uvidíme ihned, když přečteme si jména některých úředníků, v této správě kultu činných. Jména jako: Leo Beck, Lachmayer, Wiener, Fesch, Haidlmair, Pilat Kraus, Breitenberg, Zweig, Jacobs, Leobenstein, Wohlgemuth dají tušiti, že by na př. prof. Rohling těžko se byl stal biskupem.

Ale ani na nižší úřady církevní není možné jmenování přes odpor státní správy. Veliký počet těchto úřadů beztak obsazuje se státní správou. Ale i tam, kde biskup propůjčuje volně nějaký úřad nebo má právo praesentační soukromý patron, může zemská správa vznésti proti jmenování námitky. Když biskup se z nich odvolá k ministerstvu kultu, může toto zamítnouti odvolání bisku-

povo a vyhověti zemské správě. Pro možnost tohoto vzepření se státní správy kultu nesahá se k takovým kandidátům, kteří mají u této správy státní nějaký vroubek.

A že státní správa uvádí jmenované funkcionáře v užívání příjmů a užitků z úřadů církevních plynoucích — má svůj význam. Je v tom paedagogický moment. Čí chleba jíš, toho píseň zpívej. Není to sice naše, ale jako naše. Kdyby se ti zdálo, že nastala kollise zájmů státu a zájmů církve — pro tebe kollise povinností — heist's Mund halten und weiter dienen, nebo, jako linecký biskup-apoštol Rudigier — jíti na nějaký měsíc do chládku.

Proč se na př. u evangelických „církví" tak úzkostlivě nedbá, aby osoba na úřad dosazená byla „gratissima"? Tam stačí pouhé potvrzení jmenovaného faráře zemskou vládou, senior se potvrzuje evangelickou radou církevní a superintendent císařem. Zde už se spíše dodržuje zásada úst. zákona.

I o kvalifikaci kněze postaráno v zákoně květnovém. Musí míti v katol. duchovní správě nebo jiném úřadě církevním vzdělání zvláštní, vyžadované pro ten který úřad, ač se pro jiná vyznání náboženská žádá od kandidáta vzdělání všeobecné, získané odbytím pouhého gymnasia. Jest to také „zevnitřní" záležitost?

Konečně ono „placetum regium" z dob josefinismu v zákoně květnovém nově restituované! V čl. 15. zákl. zák. státního se praví, že každá církev a společnost náboženská státem uznaná má právo své náboženství společně a veřejně vykonávati.

Dle zákona květnového však se mohou katolické veřejné služby Boží zakázat, a to tenkrát, když jsou „ohledy veřejné" tomuto výkonu náboženství na překážku. Aby se tak mohlo státi, musí biskupové sdělovati politickému úřadu svá vynesení (nařízení, instrukce, listy pastýřské atd.) současně s jich vyhlášením. Kdyby se našla v těchto nařízeních nějaká instrukce o veřejných službách Božích, jimž vadí ohledy veřejné, zakáže se toto nařízení.

To je také zevní záležitost církve, když biskup nařídí určité bohoslužby?! A jak se doví státní správa o veřejné bohoslužbě židů, protestantů a jiných vyznání? Což pak jen katolickým službám Božím mohou brániti ohledy veřejné?

II.

Základní zákon státní v § 15., jak jsem již uvedl, vyvrací druhou větou, co v první tvrdí. Poskytuje v prvé větě úplnou samosprávu ve vnitřních věcech. Hned však na to praví, že každá církev a náboženská společnost má právo „držeti a užívati ústavů, nadací a fondů k náboženským, vyučovacím a dobročinným účelům zřízených". Je na první pohled patrna zbytečnost tohoto ustanovení vůči větě první, kde úplná samospráva zaručena. K záležitostem vnitřním patří zajisté i opatřování a vynakládání pro-

středků hmotných. Nač tedy tento passus? Kdyby se ovšem nebyl dostal do tohoto článku, bylo by musilo nastati veliké účtování. Církev by se byla mohla uchopiti správy svého jmění a hospodařiti s ním sama. Účtování tomu se musilo předejíti, a proto honem se vecpal do čl. 15. cit. passus o držení a užívání.

Někdo může býti držitelem statku, béře užitky z něho — jak to v onom zákoně stojí — a přec není „vlastníkem“ a není „správcem“. Zloděj také drží a užívá věci ukradené.

Nebudu zde vykládati právnický rozdíl mezi držením a vlastnictvím. Ale z celé nejasnosti tohoto článku plyne snadno odůvodnitelná domněnka, že tehdejší liberální zákonodárci chtěli vlastně dáti katolické církvi na srozuměnou, že ji nepovažují za vlastníka jmění církevního, nýbrž za dočasného držitele, ale i to nikoli držitele ve smyslu práva soukromého, nýbrž za pouhého detentora a usufruktuáře. To dokazuje zejména zákon květnový.

Obsah tohoto zákona vzhledem ku jmění církevnímu dá se říci krátce asi těmito slovy: Státní správa bdí nad tím, aby se z církevního jmění nic neztratilo, ničeho nezneužilo, všeho využilo a aby o všem věděla.

Nebudu citovati doslova příslušná ustanovení; poukazuji jen k paragrafům citovaného zákona; koho bude věc zajímati, ať si předpisy ty přečte. Jsou to hlavně paragrafy: 22., 38., 47., 51. a 49. Ustanovení ta staví mlhavý předpis § 15. st. z. z. na hlavu. Správa jmění odňata již i tu církvi, leč zákon květnový je pravým výsměchem zásady o samosprávě v paragrafu tom církvi vyhrazené.

Nedivíme se už ani tak péči o církev katolickou, jako té bezstarostnosti o jiné náboženské společnosti. Nekatolické společnosti náboženské požívají úplné volnosti. Není se tam patrně o co starat! Jen v příčině nadací dlužno zachovávati předpisy všeobecné o nadacích.

Spisovatelé práva ústavního vysvětlují zasahání státu v tuto čistě vnitřní otázku církevní tím, že stát přispívá ze svých prostředků na potřeby církve katolické. Ovšem toto přispívání jest pouhý usus, nikde zákonitě stanoveno není. Mohlo by proto snadno dojíti k tomu, že by stát řekl — nedám — a církev jest bezbranná. Ostatně je však příspěvek na duchovní účely z pokladny státní pouhou fikcí. Z jedné kapsy stát bere a do druhé dává. Když se nedávno vysmál ministr Korytovski sociálně-demokratickému poslanci proto, že nedovedl říci, kdo je to stát co se otázky příjmů státních týče, a naznačil, že je to kapsa poplatníkova — lze totéž zde učiniti. Mimo to stát při tomto braní a přispívání špatně nikdy nepochodí.

Jak stát na církev v letech, z nichž pocházejí zákony rozebírané, pohlížel, vidno z toho, co zase církvi nabízí. Kdyby nechtěli věřící platit, k čemu jsou zavázáni jako příslušníci církve, povoluje se proti nim exekuce politická.

Rád bych viděl kněze, který by se této laskavosti státu byl někdy dovolával. O brachium saeculare a recursu ab abusu se

nezmíním. Ve vlastním zájmu církve bylo vždy, když prostředků těch se nedovoláváno a když k nim nedáváno příčiny.

Že církev též musí míti nějaký pramen příjmů, že nabývati musí prostředků k dosažení svého účelu, na to, zdá se, zákonodárce celkem zapomněl.

Jen jedno místo nasvědčuje tomu, že zákonodárce si vzpomněl na nabývání statků se strany církve. Je to § 6. stát. z. zákonů, jenž v I. odst. praví, že každý občan státní může na každém místě státního území se zdržovati a bydliti, jakýchkoli nemovitostí nabývati a jimi volně vládnouti.

V odstavci II. však dodává: „Z příčin veřejného dobra připouštějí se zákonem obmezení práva mrtvé ruky nabývati nemovitostí a jimi vládnouti.“

Tedy každý občan státní, každá korporace, společnost, může kdekoli nabývati nemovitostí (domů a pozemků), jenom mrtvá ruka ne!

A kdo je to „mrtvá ruka“? Ruku tu každý zná. Jest to ta ruka, která kultivovala ve středním věku celou Evropu, která národy stěhovavé a mezi sebou ustavičně válčící, národy polodivoké zcivilisovala, připoutala je k stálým sídlům, naučila řemeslům a uměnám, proměnila pralesy a bažiny v úrodné nivy, postavila školy a chrámy, postavila sirotčince, nemocnice, chudobince, která i dnes ještě, pokud se jí nebrání, jest tichou šířitelkou útěchy, nositelkou pomoci ubohým a nešťastným trosečníkům života. Možná dost, že mezi těmi, kdož pracovali na tomto nekulturním a nesvobodomyslném zákoně, byli mužové, kteří vystudovali za podpory té mrtvé ruky, z nadací, jichž původem byla ona nebo sluhové její, že touže rukou, kterou hlasovali o zákoně tomto, jídali u klášterních stolů — — —

Proč právě pro mrtvou ruku toto ponižující obmezení, a ne též pro ony živé ruce, příliš živé ruce synů Israele, kteří během necelého půl století po poskytnutí jim svobody k nabývání nemovitostí — jako ve Francii — stali se pány jedné třetiny celé veliké říše — i u nás fakticky, byť i ne formálně, k tak rozsáhlému vlastnictví půdy a domů se blíží?

Nemluví ze mne nijak nenávist konfessijní, leč to snad žádat smím na liberálním zákonodárci, aby nezaváděl pro nikoho výjimečných zákonů.

Proti takovým výjimečným zákonům postavil se i sám vůdce rakouské sociální demokracie Dr. Adler.

A my jsme nic jiného zde nerozbírali, než samé výjimečné zákony, zákony, jimiž postavena církev katolická v tomto státě jako odsouzenec k smrti na místo ohavné, aby každý, kdo jde kolem, mohl po ní plíti.

Ať nikdo neoddává se klamu! Ten trošek zevnějšího poklonkování před knížaty církve, virilní hlas v tom neb onom zákonodárném sboru, nějaký paragraf, chránící církevní úkon neb náboženství samo, nejsou známky nejlepší budoucnosti pro poměr mezi oběma korporacemi, státem a církví. Tímto zevnějším leskem

dali se i jinde klamati a přišla chvíle probuzení se do hrozné skutečnosti.

Zákony zběžně zde dotčené nesou v sobě zárodek podobné skutečnosti i pro nás v budoucnu této říše. Nepřišla ještě příhodná chvíle, aby vše, co v sobě tyto zákony tají, bylo praktikováno. Nebyly nadarmo nazvány „leges abominales“, zákony prokleté. Sonduje se však na všech místech, zdali už i u nás nadešel čas. Masarykův návrh v příčině svobody na universitách, slib jeho, že podá návrh na odluku církve od státu, věčně se táhnoucí nezdolatelná aféra Wahrmundova, výstupy na universitách proti mládeži křesťanského přesvědčení, která si nelibuje v surovostech svobodomyšlenkářských klackářů, návrhy Dra Ofnera na zavedení civilního manželství, převzetí knih matričních do správy státní, o honorování defensorů matrimonii, aféra Feiglstockova v Římě, to vše není nic jiného než přípravy a zkoušky, jak silné jsou ledové kry, jimiž pokryto náboženské cítění křesťanstva.

Sjezd přítomný má sice býti nepolitický, leč tu a tam paprsek z politického života musí sem zasvitnouti. Zápas, který se připravuje, musí se z velké části vybojovat v politice. Proto jsem i letmo naznačil, že na politickém kolbišti nastaly první srážky velikého zápasu.

Zde tedy musíme býti silni!

Nepravím, že politika je všechno. Je to však pole, které nesmíme zanedbávat. Zde se rozhoduje o našem právu, o našem bytí či nebytí.

Co nevidět bude vnesena i otázka rozluky církve od státu do našeho parlamentu. Bude se jí zabývat celý veřejný život, poněvadž s ní souvisí mnohé otázky jiné.

Tu bude na nás na všech, abychom stáli v pevně semknutých řadách proti hordám nepřátel.

Neskládejme ruce v klín! Jestliže nás naplnil nedělní průvod nadšením, nenechme toto nadšení vyhasnouti. Nemysleme si: „Eh, nás je ještě na tisíce“, a pak že stojí psáno: „brány pekelné jí nepřemohou“. To je řečeno pouze o církvi, a jako brány pekla přemohly v různých dobách věřící některých států, že stali se suchou větví a odpadli, tak jako přemohly brány pekla v poslední době francouzský lid, že dnes úpí pode jhem židovsko-zednářské nadvlády, tak mohou brány pekla přemoci i nás katolíky v Rakousku.

Proto ne ku klidu, ne k odpočinku, ale ku práci! Nepřátel mnoho, nepřátel vyzbrojených všemi možnými zbraněmi, od hrubých houfnic socialistických, až k masarykovsko-pelantovským opakovačkám s bezdýmným, ale přece cítitelným prachem; s těmi musíme teď v krátké době podstoupiti zápas. Proto musíme míti stejné zbraně, stejné trupy jako nepřátelé: pěchotu, jízdectvo, dělostřelectvo atd. Ten se hodí k tomu, onen k jinému, všichni se mohou uplatnit a všichni dohromady tvoříme jedno vojsko, jehož praporem je kříž, jehož vůdcem je Kristus, a v tomto znamení a pod tímto vůdcem zvítězíme!

Řeč poslance Dra. Myslivce provázena byla na četných místech hlučným potleskem, který na konec nebral konce. Předseda Dr. Hruban poděkovav mu sděluje, že ke sjezdu přijeli a mezi shromážděnými dlí dva velice milí slovanští hosté, říšský a zemský poslanec Dr. Krek z Lublaně a JUDr. Brecelj z Gorice. Vítá je srdečně, při čemž shromáždění propuká v neutuchající provolávání slávy poslanci Dr. Krekovi. Na to ujímá se slova poslední slavnostní řečník, říšský poslanec Dr. Rudolf Horský. Uvítán voláním slávy, promlouvá na slova

„Ut omnes unum sint. — Aby všichni jedno byli."

Řeč jeho zněla takto:

Vaše Eminencí! Nejdůstojnější páni biskupové! Slavné shromáždění!

Řeč, kterou dnes konati mám, ani nevím, zdali snadnou, nebo nesnadnou mi připadá; zdá se mi, že jest obojí.

Nesnadno jest mi mluviti proto, poněvadž po řečech tolika výmluvných mistrů těžko jest mi provésti zdařilejší řečnický koncert. Snadnou pak se mi tato řeč býti zdá proto, poněvadž mám podati vlastně jakési resumé všech těch skvělých řečí, které na tomto slavném sjezdu proneseny byly, čili mám položiti poslední závěrečný kámen k oné velikolepé stavbě, kterou tento sjezd vybudoval.

Poslední dnešní večerní schůze živě mi připomíná onu poslední večerní schůzi, kterou konal Kristus Pán s apoštoly svými ve večeřadle jerusalemském. Ve věkopamátné schůzi této činí Kristus Pán svůj testament, poslední svou vůli, a promluvil při tom poslední svou řeč. Spasitel náš přehlížel kratičce božské dílo své, které byl za svého pobytu na světě vykonal, a vševědoucí jeho zrak ziral zároveň do budoucnosti, která dílu jeho i pracovníkům jeho nastávala. On viděl krutý boj se světem, který apoštoly jeho očekával, a v řeči své k tomuto boji je připravoval. Sám boj se světem vítězně podstoupil, tak že mohl apoštoly své potěšiti slovy: „Nebojte se, já jsem přemohl svět!" A proto jako vítězný vojevůdce před nastávajícím bojem promlouval k apoštolům svým jako ke svému generálnímu štábu nadšenou svoji řeč.

Evangelium sv. Jana přináší nám tuto řeč v doslovném znění, a čteme-li ji, shledáme, že v řeči své hlavní váhu kladl Spasitel na svornost a jednotu.

U našich předků bývalo to zvykem, že před nastávajícím bojem vojevůdce i vojsko se pomodlili. Tak i Kristus Pán před nastávajícím bojem pozvedl k nebesům nejsvětější ruce své ku vznešené, velekněžské své modlitbě. Modlil se za apoštoly i za svatou církev svou a povzneseným hlasem po třikráte za sebou prosil za to: „Ut omnes unum sint — aby všichni jedno byli."

Slyšme vlastní slova jeho. Pravil: „A prosím netoliko za ně (za apoštoly), ale i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne, aby všichni jedno byli.“ A hned na to dále volá: „Aby všichni byli jedno, jako my (já a Otec) jsme jedno.“ A opět po třetí prosí za apoštoly a svatou církev svou: „Aby dokonáni byli v jedno.“ Památná slova tato platí i pro nás. Kristus Pán jest zde mezi námi podle slibu svého: „Kde jsou dva nebo tři shromáždění ve jménu mém, jsem já uprostřed jich“, a zdá se mi, že Kristus Pán zde v obraze na kříži nad námi s rozpiatýma rukama pnící i k nám volá, abychom všichni byli jedno.

A kterak plnili apoštolové slova Spasitelova? — Hlásali je a plnili je! Slyšme slova knížat apoštolských Svatý apoštol Petr v první epištole své napomíná křesťany: „Naposledy pak všichni buďte za jedno!“ Sv. apoštol Pavel žádá křesťany filippenské: „Aby radost jeho doplnili tím, že všichni zachovají jednomyslnost, že všichni budou za jedno.“ (II, 2. 3.) Podobně hlásali i ostatní apoštolové.

I pro nás platí tato slova apoštolská. Mezi námi dlí nástupcové apoštolů, nejdůstojnější páni biskupové, kteří apoštolská ona slova nám připomínají. Byl to sám Jeho Eminencí nejdůstojnější kníže arcibiskup náš, který ve své úvodní řeči, na sjezdu tomto pronesené, hlavní váhu kladl na svornost a sjednocenost katolíků československých, aby všichni byli jedno.

Vizme dále, kterak mluvili světcové naší svaté církve. Svatý Augustin volá ke křesťanům: „Milujme jednotu a držme se jí.“ (Ep. 166. ad Donat.) Mluvě o jednotě sv. církve, volá sv. Cyprian: „Jeden jest Bůh, jedna církev, jeden lid, v jedno celistvé tělo jako sklížen. Tato jednota nesmí se rušiti, aniž údové rozervávati.“ (De unit. eccl.)

A konečně vizme, jak dle daných napomenutí jednali prvotní křesťané.

Čtěme kapitolu druhou ze „Skutků apoštolských“ a dovíme se, že všichni byli za jedno, jsouce „jedno srdce a jedna mysl.“

Všechno tedy ke svornosti a jednotě nás vyzývá. Tak tomu chce Bůh a tak káže naše potřeba.

Chce tomu tak Bůh. Duch sv. v knize Sirach (25, 1) praví, že tři věci jsou, na kterých Hospodin má zalíbení, a první z těchto věcí, které líbí se Hospodinu, jest „jednota bratří“.

Svornost a jednotu zachovávati káže i naše potřeba. Máme zajisté všichni bojovati proti světu, vždyť jsme církev bojující; první podmínka pak k žádoucímu vítězství jest ta, aby armáda byla svorná a sjednocená, čili aby všichni bojovníci byli za jedno.

Toto předeslav, kladu a zodpovím nyní otázku: „V čem máme býti za jedno?“ Odpověď tu nejlepší a nejspolehlivější dá nám světec Ignác Antiochijský, který tolik pro jednotu ve sv. církvi pracoval a za víru Kristovu krev svou vycedil. Pravil: „Prosím za sjednocenost vaši ve víře, v naději a v lásce.“ (Ep. ad Magnes.)

1. Máme tedy především sjednoceni býti v e v í ř e. Proč?

Poněvadž, jak sv. apoštol praví, jest to víra, která přemáhá svět, a boj náš právě proti světu jest namířen.

Víra, která přemáhá svět, jest ona víra, kterou svatí naši věrozvěstci Cyrill a Methoděj nám hlásali, kterou krví svojí zpečetili naši národní světcové a mučedníci: sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Jan Nepomucký, bl Sarkander, sv. Ludmila; jest to ta víra, kterou vyznávali naši čeští sv. patronové: Sv. Prokop, sv. Ivan, bl. Klement Hofbauer, bl. Anežka a celá řada sv. vyznavačů českých, a ta víra jest naše svatá víra katolická. Jen tato víra přemáhá svět a žádná jiná. To svět dobře ví, a proto svět jen svaté víře katolické opovídá boj a zuřivě na ni útočí, nechávaje jiná vyznání na pokoji; jest přesvědčen, že jiná vyznání ho nepřemohou.

Boj, který svět proti sv. církvi katolické vede, dvojím způsobem provádí: přímo a nepřímo.

Útočí na sv. církev naši a víru naši přímo tím způsobem, že místo víry zavésti chce nevěru. Jako proti jednotlivým ctnostem diametrálně staví nepravosti, na př. proti pokoře pýchu, proti štědrotě lakomství, tak proti víře staví nevěru.

Avšak nevěra sama v sobě jest takovou protipřirozenou obavou, že se jí leká a vyhýbá každý, kdo, abych s Komenským mluvil, ještě tolik rozumu má, co by vdoleček osolil. Proto pranic se nedivím jistému panu professorovi, který v jisté sněmovně zle se dušoval a o sobě tvrdil, že ani hodinu nebyl nevěrcem, ačkoliv nezapřel na druhé straně, že Pána Boha teprve hledá, k čemuž jeden z našinců trefně mu připomenul: „Milý pane professore, neměl jste Pána Boha ztratit a nemusil jste ho nyní hledat!“

Ano, nevěra jest ohavnou nestvůrou, které rozumný člověk se děsí, a proto právem mohl říci Göthe v „Geschichte der Farbenlehre“, že nevěra jest majetkem blbých hlav. Nemyslící lidé ovšem hledají v tom jakéhosi hrdinství, stanou-li se čirými nevěrci, avšak sám liberalistický Viktor Hugo se jim posmíval, řka, že „nevěra jen u slabochů dodává vážnosti“. (Les miserables.)

Poněvadž tedy čirá nevěra jest pouhým hastrošem a synové tohoto světa dobře vědí, že na tohoto hastroše by jen blbé a nemyslící lidi chytili, proto svět spíše nepřímo boj proti víře vede tím způsobem, že předstírá, jako by chtěl sv. naši víru reformovati. Známe dobře z dějin tyto nepovolané a samozvané reformátory, kteří dle slov našeho českého básníka Furcha chtějí reformovati všechno, „zem i nebe“, zapomínají však napřed reformovati to hlavní, totiž „sebe“. Dějiny nám vypravují, kterak všechny tyto samozvané reformace dopadly, že skončily pro reformaci krachem a pro reformátory ostudou. Není divu; samozvaní reformátoři naší sv. víry mají popletený rozum, jak nedávno i u nás toho důkazem jeden takový reformátor, který po dlouhá léta chtěl reformovati nás katolíky české, ale popletl si to dokonce tak, že vlastní svou ženu v Čechách zapomněl a s jinou do Ameriky utekl. Proto musíme na takové samozvané reformátory dáti velmi dobrý pozor, poněvadž to bývají vlci v rouše beránčím, jehož barvu mění dle své potřeby.

Dnes také vystupují takoví samozvaní reformátoři, kteří oblékli na sebe kůži tak zv. modernismu. Dle jejich předstírání není to v naší svaté víře prý všechno v pořádku a praví, nemá-li naše sv. církev katolická upadat a dokonce zahynout, že prý třeba ji zmodernisovat. Sv. Otec náš, ten hořící a svítící oheň (ignis ardens) na světovém majáku vatikánském, v encyklice své „Pascendi Dominici gregis“ znamenitě posvítil na snahy těchto modernistů a praví přímo, že tito lidé nechtějí reformovat, nýbrž zničit, přikládajíce sekeru nikoliv na větve, nýbrž na kořeny její. Jsou to svůdcové katolického lidu, kteří pod rounem předstíraného ryzího katolicismu chtějí katolický lid o pravou víru jeho připraviti. Jsou to falešní apoštolové a falešní proroci, k nimž možno zvolati: „Kdo vás poslal reformovat církev? Kristus Pán jistě ne a nejvyšší autorita církev, sv. Otec, taktéž nikoliv, ten povstává proti vám, vy nejste posláni, nýbrž vy běžíte sami, či spíše řečeno, duch zlý, kníže toho světa, žene vás jako své janičáry do boje proti svaté katolické víře.“

Chtějí prý církev a zařízení její zmodernisovati. Co to znamená?

Josefina, manželka císaře Napoleona, honila prý modu tak, že za jediný měsíc měla 36 nových klobouků a každé šaty oblékala prý jen jednou, poněvadž dle jejího mínění jednou nesené šaty po druhé už by nebyly v modě.

Dnešní modernisti rádi by z naší sv. církve učinili nějakou podobnou Josefinu, kterou by mohli oblékat podle své chuti vždy do jiných šatů. Zapomínají, že církev sv. jest dílem věčného Boha, která tudíž světské modě podléhati nemůže, a majíc tedy na sobě pečeť věčnosti, v podstatě své časným změnám nepodléhá.

Bohužel, že tak zv. modernismus i u nás se uchytil a že plevel tento daleko více jest rozlezlý, než mnohý by se domníval. My sice dnes vidíme, kam to u nás přivedli průkopníci a hlasatelé modernismu, kteří chtěli organisace katolického lidu učiniti nástrojem převrácených a světských svých choutek Mnozí z nich již stojí mimo sv. církev, stavše se odpadlíky, avšak mezi katolíky českými jsou ještě mnozí, kteří jsou nakaženi jedem modernismu od modernistických pohlavárů jim vočkovaným. Dosud tito modernismem nakažení lidé chytře své přesvědčení kryjí tam, kde by jim to škodilo, avšak potají a zakrytým jménem svým rozkladně mezi katolickým lidem působí.

Nedejme se tedy nikterak klamati od těchto samozvaných a nebezpečných reformátorů, kteří ostatně dají se snadno poznati dle staré právnické zásady: noscitur ex sociis, qui non cognoscitur ex se — což naši předkové vyjádřili pořekadlem: s kým jsi, takový jsi. Samozvaná reformace nikdy ničeho dobrého nezpůsobila a nezpůsobí, nýbrž vždycky jest ostrou lučavkou zhoubně působící.

Kdosi přirovnal modernistické reformátory k onomu zhýralému hejskovi, který měl jediný kabát a ten si stále upravoval podle nové mody, brzy tu a tam kus ustřihl, tam zase nastavil, a za krátko zreformoval si kabát podle mody tak, že ho musil

hodit do hadrů. Tak asi by modernističtí reformátoři zreformovali naši sv. víru. Brzy ten nebo onen by z ní ustřihl to a ono a podle svého modernistického rozumu nastavoval a záplaty lípal tak, že by sv víra brzy byla zničena.

A proto svrchovaná toho jest potřeba, abychom všichni za jedno byli ve sv. víře, poněvadž anarchismus ve víře nutně by vedl k anarchismu v morálce a tím k úplnému rozkladu svaté církve i celé společnosti lidské. Po sv. paměti Lvu XIII., který zván byl „světlem s nebe“ (lumen de coelo), svítí nám v Piu X. „oheň hořící“ (ignis ardens). Se skály vatikánské nám tedy pravé světlo svítí a ve světle tom sv. Otec náš, jakožto pravý a jediný zástupce Syna Božího, který jest „světlo světa“ (Ego sum lux mundi), dobře vidí, kde jaký stín by se do svaté víry vloudil, a on také podle velepastýřského svého úřadu jediný jest oprávněn zasáhnouti, dáti povel a určiti cestu k opravě.

Velectěné shromáždění! V posvátné této chvíli poslední naší schůze vyzývám vás: Stůjte pevně v jednotě víry při sv. Otci a při nejdůstojnějších našich biskupech, kteří mocí apoštolskou jediní povoláni jsou, jakožto vrchní pastýřové naši, nás vésti po cestě pravé víry k věčné spáse a kteří z nás budou jednou Spasiteli našemu počet klásti.

Důvěřujme jim úplně a svěřme se bezpečnému vedení nejvyšší autority církevní.

Kdyby můj rozum stokráte mi předkládal, že ta nebo ona věc v církvi svaté, ať se týká víry nebo mravů nebo církevní disciplíny, měla býti takto a takto zařízena, naproti tomu však autorita církevní rozhodla by proti mému názoru, okamžitě podrobím se autoritě církevní, dobře jsa toho sobě vědom, že můj rozum může se klamati, kdežto nejvyšší autorita církevní od samého Krista Pána má záruku ustavičné pomoci Církev jest neomylná, i hlava její, sv. Otec. A proto opakuji ještě jednou s největším důrazem: Stůjme pevně a neochvějně v jednotě sv. víry při svých biskupech a při sv. Otci, nejvyšší hlavě naší!

2. Sjednoceni buďme za druhé v naději. Naděje na víře spočívá, jak sám svatý apoštol Pavel učí, napsav křesťanům Galatským: „Z víry očekáváme naději“ (5, 5), a nabádaje křesťany římské „aby rozhojňovali se v naději“ (15, 12), prohlašuje jim, že „v naději jest naše spása“ (8, 24).

Svět nebyl a neobstál by nikdy bez naděje. Sám starý pohanský básník Theogonis (Gnomy 1131) vypravuje pověst, že když všeliká se neřest po celém rozšířila tvorstvu, všechny ctnosti se světa odešly. Odešla věrnost i ctnosti ostatní a jediná mezi lidmi zůstala naděje. A právě naděje lidstvo udržuje a na duši v trampotách sílí. Slavný lékař Hufeland ve své Makrobiotice dí: Vezmi lidstvu spánek a naději a zničil jsi je. Proto také i my žijeme a jedno býti musíme v naději.

Nám katolíkům ode všech nám nepřátelských stran vypovídán jest boj všeobecný a hrozný, tak že mnozí klesají i na mysli, domnívajíce se, že budeme již nadobro přemoženi a vyhlazeni.

Naši nepřátelé, po způsobu starých Teutonů, do boje teprve se vrhajíce, již spouštějí vítězný křik, jakoby katolicismus již smrtelně raněn, v posledním byl tažení. A tato teutonská taktika mnohé katolíky leká a činí malomyslnými. Nesmíme však hned býti bázlivými, jakoby pouhým útokem, pouhým bouřlivým křikem všechno pro nás již bylo ztraceno.

„Co se bojíte, malověrní?“ volal Kristus Pán malomyslným apoštolům v bouři na moři genesaretském, když ho spícího budili, volajíce: „Pane, zachovej nás, hyneme.“ Co se bojíte, malověrní, volá Pán i k nám v bouři protikatolického dnešního boje, vždyť víte, že já jsem s vámi a budu s vámi až do skonání světa. A proto nikdy neklesejme na mysli, ani v největší vřavě nepřátelských na nás útoků, nýbrž v jednotě naděje na vítězství semkněme se v pevné, nerozborné šiky.

Bylo to v roce 1852, kdy bratři Reichenspergové v Německu dobře postřehli situaci pro katolíky tamější nebezpečnou, kterou jim svobodné zednářstvo chystá, a proto se vším úsilím katolíky budili ze spánku k činům, jejichž počátkem byly organisace katolického lidu. Vládnoucím tehdáž liberálům ovšem nebylo toto probouzení se katolíků k vědomí a práci vhod, a proto ulevovali si, nemohouce jinak, šťavnatými nadávkami organisujícím se katolíkům, přezdívajíce jim „černé žandarmerie“ a jinak více. Vždyť to známe z vlastní zkušenosti u nás, jak se děje nám od té doby, kdy jsme se probudili k činnému životu a kdy jsme začali prováděti pevnou organisaci ve vlastních řadách. Z nadávek nám za to uštědřovaných dal by se sestaviti hezky obšírný slovníček, do něhož naši páni modernisté také pilně přispívali a přispívají.

Avšak, co si z těch nadávek dělali katolíci němečtí? Nic! Klidně se organisovali dále, a že dobře činili, ukázalo se za dvacet let na to, kdy rozzuřil se jako strašný orkán pověstný, tak zvaný kulturní boj. Tehdáž teprve se ukázalo ovoce organisace a její nezdolná moc a síla, před kterou sám vůdce kulturního boje, muž železa a krve (Bismarck) musil kapitulovat. Kdyby kulturní boj nebyl nalezl katolíky již pevně zorganisované, tak brzy a tak slavně byli by nezvítězili. Byl to ovšem tuhý boj, při němž i sami osvědčení vůdcové a zkušení bojovníci na mysli klesali, avšak generalissimus jejich Windhorst, muž plný víry a důvěry v Boha, dodával mysli malomyslným a budil naději v zoufajících. A víra a naděje v Boha ho nezklamala. Katolíci vyšli z kulturního boje vítězi.

I nám se má od našich protivníků za zlé, že se organisujeme a že se scházíme. Však i tento sjezd náš se jim nelíbí. Jen si přečtěme jejich časopisy, jak o nás a o našem sjezdu píší. Oni by rádi, abychom již byli mrtvi.

Když byla v Praze výstava obrazů Vereščaginových, představujících episody z válečného bojiště, byl také vystaven jeho obraz, představující raněného vojína, který polou tázavě, polou zoufale vzhlíží ke svým soudruhům o radu, co by měl dělat. A soudruzi mu radí: „Lehni si a umři“.

Podobně chtějí naši nepřátelé na nás. Domnívajíce se, že katolicismus a my s ním jsme smrtelně zraněni a že již dodělávame, volají k nám: Jste již se svým životem hotovi, nezbývá vám než umříti: katolicismus dokonává, jest v posledním již tažení, a marná jest vaše snaha nastávající mrtvolu křísiti k životu; náboženství katolické náleží již minulosti, — a citují dokonce i Viktora Huga, který napsal: „Ctíme sice minulost, ale chceme, aby byla mrtva; chce-li býti přítomností, ubijeme ji.“ („Bídníci.“)

Tak a podobně vykřikují o nás a na nás, my však o žádné nemoci své nechceme ani věděti, ani slyšeti, poněvadž se cítíme býti dokonale zdrávi a silni. Spali jsme sice trochu dlouho a nepřátelé naši spánek náš pokládali za poslední tažení; nyní však jsme se probudili, vstali, protřeli oči a chceme a budeme žíti zdravým životem dále a s chutí dáme se do práce, s dvojnásobnou horlivostí, abychom dohonili, co jsme prospali. A to je právě to, co naše nepřátele leká, vhod jim není a co ďábelské plány jejich kříží, že totiž nechce se nám umříti — toť přece pro zdravého, který chce žíti a pracovati, není žádná chuť, aby k vůli svým nepřátelům si lehl a umřel. A my, kteří v sobě cítíme sílu kypícího zdraví, jim to k vůli neučiníme, abychom měli chuť na umření. A na umření nemáme chuti tím spíše, poněvadž nás čeká hrozný kulturní boj, který se u nás v Rakousku již připravuje.

Nemohu šířeji o tom se rozhovořiti, poněvadž bych musil zabočiti do politiky a politika na náš sjezd nedostala vstupenku; jen tolik podotýkám, že v říšské radě kulturní boj byl nám katolíkům již opovězen a započat. Nelekejme se tohoto nastávajícího boje, nýbrž mějme pevnou důvěru v Boha a ve vlastní svou sílu.

Bylo to v roce 1866, kdy Prušáci vtrhli do Čech Dobře se na to pamatuji, — byl jsem tehdy ve třetí třídě latinské — a zvláště v paměti mi utkvělo, že vojínové pruští měli kolem těla pás, na němž zavěšeno bylo bodlo (bajonet) a v předu na pásu měli upevněnou malou tabulku s nápisem: „Gott mit uns! — Bůh jest s námi!“ Vypravovali mi na můj dotaz někteří z těchto vojínů, že vítězství jejich nad vojsky rakouskými z největšího dílu doby o jejich přesvědčení, že Bůh s nimi jest a s nimi bojuje, jak nápis na jejich pásu hlásal, a když kolikráte v boji na mysli již klesali, jediný pohled na nápis na vlastním pásu nebo na pásu soudruha stačil, aby znovu se vzmužili k dalšímu boji takřka v jistotě, že bitvu prohráti nemohou, když Bůh je s nimi.

V míře daleko větší můžeme a musíme takovou důvěru chovati i my v boji za naši svatou věc. My, jakožto členové a bojovníci bojující církve Kristovy, máme úplnou toho jistotu, že Bůh jest s námi, poněvadž Spasitel náš nám to zaručil slovy: „Já jsem s vámi až do skonání světa.“ O tom byli přesvědčeni sv. apoštolové, když dávali se v boj se světem, a proto svatý apoštol Pavel těšil a sílil římské křesťany památnými slovy: „Je-li Bůh s námi, kdo proti nám!“ (8, 3.) A proto pryč s nedůvěrou, pryč s bázní, my jistě ve svatém boji našem zvítězíme!

V památné bitvě na Bílé Hoře vojska zimního krále Fridricha již začala vítěziti, a tu Maďaři, místo aby hrdinně pustili se v boj, dali se na útěk, čímž způsobili postrach a paniku mezi vojskem Fridrichovým, tak že i vítězící křídlo dalo se na útěk. Tak zhoubně působí bázeň v boji.

I v řadách našich jsou mohutné kádry organisovaných katolíků, kteří vítězí, kdežto někteří, jako oni Maďaři na Bílé Hoře, nedůvěřujíce pevně v Boha a ve vlastní sílu svou, před nepřáteli ustupují, a odtud pochází pak ona bázeň, která i na vítězící se šíří, jako bychom již boj ztráceli. To dobře postřehl náš bývalý arcipastýř kardinál Schönborn, a proto na sjezdu katolíků v Příbrami vřelými slovy doporučoval odvahu a důvěru.

Nikoliv tedy bázeň, nýbrž odvaha a důvěra musí nás v boji provázeti, a to tím více, poněvadž zkušenost devatenácti věků to potvrzuje, že katolicismus dosud vždycky nad svými nepřáteli zvítězil a také v budoucnosti jistě vždycky zvítězí.

3. Konečně musíme za jedno býti v lásce, a to v lásce k Bohu, v lásce k sv. církvi a v lásce k milované naší vlasti.

Dříví do lesa bych nosil, kdybych chtěl vyzývati vás k jednotě v lásce k Bohu. Láska k Bohu jest tmelem jednoty nás katolíků, a právě tato láska k Bohu divy tvoří. Co vedlo naše světce a naše vynikající katolické muže a ženy k velikolepým činům, o nichž dějiny vzdělanosti vypravují, než právě láska k Bohu? Láska k Bohu vedla sv. Františka Xaveria, sv. Benedikta, sv. Bonifáce, našeho sv. Václava, našeho nezapomenutelného Otce vlasti Karla IV. Láska k Bohu musí býti také motivem skutků našich dle hesla velikého světce sv. Ignáce: „Všechno ke cti a slávě Boží!“ Jen tenkráte bude práce naše zdárná, poněvadž jen tenkráte bude provázena požehnáním Božím, když všechno, cokoliv dobrého konáme, konati budeme ke cti a slávě Boží.

Buďme za jedno i v lásce k svaté církvi katolické, poněvadž ona jest naše matka. My jsme přirozeným zákonem zavázáni milovati matku, a to tím více, čím více svatá naše matka církev je sužována a pronásledována. Které zdárné dítě opustilo by matku svou v jejích bědách a ústrcích?

A proto stůjme pevně v jednotě lásky k sv. církvi naší katolické, která jediná jest bezpečnou lodí na moři našeho života, nesoucí nás k věčnému přístavu. Nelekejme se, jestli bouře svatou lodí touto zmítají, ona neutone — fluctuat, non mergitur.

Láska k svaté církvi spojena jest co nejúžeji a nerozdílně s láskou k sv. Otci, hlavě sv. církve, řediteli lodičky Kristovy. Bez sv. Otce jednota sv. církve mysliti se ani nedá, a sám slavný lidový král náš Jiří Poděbradský prohlásil to řka: „Uznávám papeže za nejvyšší hlavu církve, mimo niž není spásy.“ (Kronika Prahy I., 31.)

Podobně soudil protestant prof. Hübler na universitě berlínské, který v přednášce dne 14. listopadu roku 1894 konané pravil: „Papežství jest jedním z nejvelikolepějších úkazů na světě; bez papežství byla by se Evropa stala kořistí barbarství a i dnes pa-

pežství jest zárukou svobody národů. Kdyby papežství nebylo, musilo by se nalézti."

Skála vatikánská jest naše centrum, jest krystalisačním bodem sv. církve, bez něhož by církev se rozpadla. A proto jsem pravil, že bez sv. Otce nebylo by v církvi žádné jednoty, a proto my katolíci jen tenkráte budeme za jedno, když za jedno budeme se sv. Otcem, a tmelem této jednoty jest láska k němu

Jsouce upřímnými vlastenci, jsme a budeme my katolíci čeští také za jedno v lásce k naší české vlasti. My katolíci čeští máme za sebou slavnou minulost, o čemž dějiny české skvělé podávají důkazy, tak že střízliví historikové čeští právem vyznávají, že kdyby katolíků českých nebylo, již dávno bychom seděli pod křídly pruského orla, sdílíce nešťastný osud Slovanů polabských.

Nechť nikdo nenamítá mi hnutí husitské. Tomu odpovím, že Husité vší mocí bránili se tomu, aby jmíni byli za kacíře, a radovali se z toho velice, když koncil basilejský, povoliv jim kompaktáta, vydal jim spolu i vysvědčení, že jsou praví a věrní synové církve. Vysvědčení toto dali vyrýti na desky, které zasazeny byly na kostel Božího Těla na Karlově náměstí — bohužel od Josefa II. zrušený — a které dnes na stálou paměť zavěšeny jsou v českém museu.

A co mám říci o slavných památkách stavitelství, malířství, sochařství, školství a vůbec všech kulturních památkách, které katolicismus v Čechách zanechal?

První řečník dnešní slavnostní schůze letmo o tom se zmínil, a daleko by mne to vedlo, kdybych zevrubněji o tom mluviti měl. Jen tolik pravím: kdybychom odstranili kulturní památky katolické církve v Čechách, byly by Čechy pouští. A pak nepřátelé naši, kteří ani za mák kulturními památkami vlasti naší nepřispěli, prohlašují nás za nevlastence!

Ovšem k těm, kteří vlastenectví mají jenom v ústech a v kapse, kteří z vlastenectví činí výnosný kšeft, vlastenectví učiti se nepůjdeme. Tito lidé z nevlastenectví nás viní nikoliv dle pravdy, nýbrž jenom proto, že jim ve vlasteneckém jejich kšeftu překážíme Oni drží se známého francouzského hesla: „ote toi, que je m'y mette! — hni se, abych na tvé místo posadil se sám!"

Aby zlotřilé jednání své omluvili, vykřikují do světa, že prý bojují pouze proti klerikalismu za heslem pověstného Gambetty, který heslo ono vymyslil: „le clericalisme voila l'ennemi — klerikalismus, toť náš nepřítel!"

Snad s žádnou frásí tolik švindlu se nenatropilo a nenatropí, jako s touto. Tedy klerikalismus, čili vlastně katolicismus, toť prý nepřítel lidstva Táži se: Což my katolíci máme v rukou peněžní a obilní bursy? Diktujeme my ceny zboží ve světovém obchodě? Nikoliv! To činí zcela jiní živlové, avšak na katolíky všechno se sveze. Sám jsem toho zakusil, když na př. političtí odpůrcové moji v mém volebním okresu vykřikovali, že prý já jsem zavinil dnešní drahotu! Jest to stará praktika zlodějů, kteří

volají: „Chyťte ho!“, aby od sebe odvrátili pozornost a mezitím mohli loviti v kapsách lidu.

Nikoliv my, nýbrž někdo jiný jest nepřítelem lidu a naší vlasti. My, sloužíce Bohu, dobře víme, že tím sloužíme i své vlasti. Sám pohanský filosof Sokrates, jak Plato v jeho „Apologii“ (cap. 17.) napsal, pravil: „Jsem jist, že neprokazuji státu větší služby, než když sloužím Bohu.“

Nás nic a nikdo od lásky k vlasti neodvrátí, zvláště dnes nikoliv, kdy vidíme a cítíme, že práva milované naší vlasti jsou v nebezpečí. A já veřejně prohlašuji na slavném sjezdu tomto, že kolik je nás upřímných katolíků, tolik je nás upřímných vlastenců.

Končím svou řeč historickou reminiscencí:

Bylo to roku 1707, kdy lékařská fakulta v Praze dala postaviti na Kamenném mostě sousoší sv. Kosmy a Damiana. Sousoší toto představuje oba světce, a mezi nimi stojí kříž s nápisem: „Jesu Christo, orbis medico — Ježíši Kristu, lékaři světa.“

Ano, Kristus jediný jest lékařem nemocného světa, a jeho evangelium jest jedinou správnou receptologií, obsahující léky proti jeho nemocem a chorobám. K němu obracím se i nyní a táži se: „Spasiteli náš, co předepisuješ nám katolíkům československým, abychom my dnes činiti měli?“ A Spasitel volá k nám: „Ut omnes unum sitis — abyste všichni jedno byli!“

Neutuchající potlesk byl panu řečníkovi odměnou za jeho krásnou řeč. Předseda Dr. Hruban vzdav mu srdečný dík za ni, oznamuje, že došlo sjezdu veliké množství pozdravných dopisů a depeší, jež však pro pokročilost doby nelze předčítati. Po té oznamuje, že účastníkům z Moravy jest se dostaviti následujícího dne v 7 h. ráno na nádraží ke společnému odjezdu zvláštním vlakem, a dodává, aby ti, kdož půjdou ve středu na výstavu, sešli se tam o 11. hodině dopolední. Na to uděluje slovo p. posl. Dru Janu Krekovi. Týž, pravou bouří potlesku uvítán, pozdravuje v řeči slovinské sjezd jménem katolických poslanců slovinských a těší se z obrovské účasti na sjezdu tomto. Na to, pokračuje česky, dí: „Markantní socha Žižkova, jehož pomník viděl jsem před lety v Táboře, vždy velice mne zajímala. Ten, ač slepý, dal si, jak se praví, přivésti mnicha a mozek mu z hlavy vybil. Dnes však nepřátelé katolíků nechtějí jim rozbíti jen mozek, nýbrž hledí jim vybíti i rozum, a to kladivem hlouposti. Tímto kladivem je pak kriticismus, který musí nutně ubíti každou pravdu a rozum. Jestliže však dříve dovedli jsme si uhájiti svých lebek, dovedou katolíci čeští uchrániti nyní rozum i hlavy své mládeže před nevěreckými ubíječi, a půjdou po tomto krásném sjezdu svorně za cílem tím. My jsme přišli k vám poohřát se při vaší horké krvi. Vy máte srdce teplé, až moc teplé, jakého nemá žádný národ v Ra-

kousku. Avšak jest nutno, by se zástupcové a synové jiných národů slovanských mohli v Praze, těchto slovanských Athénách, nejen podivovati české kultuře, nýbrž by vraceli se odtud posíleni ve svých ideálech, je třeba, by Praha byla tvrzí ideálů národních i náboženských. Kéž tento sjezd přinese dobrý užitek národu českému a tím i posilu všem slovanským národům v Rakousku!"

Neutuchajícím voláním slávy a potleskem odměněn professor Dr. Krek za svá slova. Na to jménem moravských Slováků rolník p. Botek z Chýlic děkuje Pražanům za upřímné přivítání:

„Zrazovali nás doma někteří, ať nejezdíme, aby se nám tak nevedlo, jako v Brně na valné hromadě Katolického rolnického spolku, což musím k hanbě našeho hlavního města zde říci. Ale jeli jsme. Když však jsme na ulici u nádraží v Praze viděli ty hromady kamení, řekli jsme, co se s námi asi stane. A zatím místo kamení — růže, a co vše jsme viděli a co jsme slyšeli, bylo tak krásné, že na to nikdy nezapomeneme. Pán Bůh vám to zaplať!" Upřímná, prostá, ale s citem pronesená slova moravského Slováka v kroji učinila nejlepší dojem a vyvolala bouři potlesku a volání slávy Moravanům.

Slovo závěrečné vyžádal si J. E. nejdůst. pan kardinál Skrbenský. Dav na jevo velikou radost nad skvělým průběhem celého sjezdu pravil:

„Na jednu věc bych rád ukázal, jež se ve mně ozývá, když na vás patřím a na váš slavný průvod vzpomínám. Říkají nám zpátečníci. Chvála Bohu, jsme zpátečníci. Ať nám nepřátelé to ve tvář vmetají, já přece opakuji: Chvála Bohu, my jsme zpátečníci!

V těchto dnech se ukázalo, že jsou přečetní katolíci, kteří jdou zpět ku vznešeným zásadám Krista Pána a jeho učení, kteří jdou zpět k nevěstě církvi svaté a k víře, a to nejen v životě soukromém, ale i veřejném. Zpět ke Kristu, to buď heslem naším i nadále. Za tím cílem pracujme, stůjme, bojujme a zajisté i zvítězíme."

Na to udělil klečícímu shromáždění vrchnopastýřské požehnání, načež shromáždění zapělo stojíc chorál „Svatý Václave!" Byla to chvíle velebná, při níž přemnozí pohnutím slzeli... Chvíle to nezapomenutelná...

A tu již předseda Dr. Hruban přikročuje k zakončení sjezdu, řka asi toto:

„Poslední slovo mé je slovo díků: Bohu za pomoc a přispění, a Jeho Eminenci, primasu království Českého, za otcovská

slova a vrchnopastýřské požehnání. (Intrády.) Dále děkuji Jeho Excel. nejd. p. arcibiskupu olomouckému Dru Bauerovi, nejdůst. pp. biskupu Dru Doubravovi, biskupu Hůlkovi, oběma pp. světícím biskupům, všem hodnostářům, zem. a říšským poslancům, Slovincům, zástupcům města Prahy, šlechtě, především však tisícovým zástupcům lidu, který osvědčil uvědomění katolické, děkuji přípravnému výboru s předsedou hr. Schönbornem v čele, pořadatelům, řečníkům, katol. žurnalistům a všem, kdo ke zdaru sjezdu přispěli, a přeji si, aby padlo sémě na půdu nejužitečnější a přineslo v brzku hojného užitku. Jen vytrvalou prací si zajistíme budoucnost. Buďme blanickými rytíři a pracujme. Boha prosím slovy napsanými v kapli na Radhošti:

Jsme Tvé děti, národ Tvůj,
Hospodine, při nás stůj,
ke Tvé cti a chvále
chceme žít a pracovat dále."

Tato poděkovací řeč Dra Hrubana byla pohnutkou k elementárním projevům nadšení, které se stupňovalo, když zazněly fanfáry ze Smetanovy „Libuše". Vše jásalo, dámy mávaly šátky . . .

Ku konci místopředseda Dr. M. Kovář vzdává díky p. předsedovi, načež tento za povznesené nálady sjezd ukončuje a za zpěvu národních písní tisícehlaví zástupové se rozcházejí . . .

Čtvrtý všeobecný sjezd katolický ukončen . . .

Ve středu dne 2. září 1908.

Dle původního programu sjezdového bylo dopoledne ve středu dne 2. září 1908 určeno k návštěvě výstavy a pražských památek; po případě měl býti i společný oběd buď na výstavě nebo na Žofíně.

Společný oběd konán však, jak již výše řečeno, hned v úterý o jedné hodině na Žofíně. Co pak návštěvy památek pražských a výstavy se týče, použili účastníci sjezdoví k obému měrou hojnou již dní předešlých, tak že ve středu samu na výstaviště dostavila se jich již jen menší část, a to hlavně z toho důvodu též, že moravským Slovákům bylo toho dne před osmou hodinou ranní odejeti z Prahy.

K odjezdu Slováků z Prahy dostavilo se již o 7. hodině na nádraží hojně účastníků sjezdu i pražského obecenstva, by jim dali upřímné „S Bohem“ na rozloučenou.

Slováci dostavili se všichni do jednoho, ač byli po Praze různě ubytováni. V dobré náladě, všichni mile dojati spontanním přijetím Prahy, posíleni v lásce i víře, odjížděli do svého domova. Na nádraží rozloučili se s nimi za přípravný komité místopředseda pan V. Kotrba a za ubytovací komisi officiál pan Wolf. Pan Padevět přinesl koš květin. O 7. hod. 50 min. vlak se hnul. Všechna okna a vagonové plošiny jako guirlandou nádherných květů byly zdobeny ztepilými postavami junáků a děvčic slováckých. Kapelník Vozar ještě na rozloučenou zahrál se svými „chlapci Vlčnovjany“ a železný oř nelítostně odnášel nám naše milé bratry a sestry slovácké . . . V dáli zanikaly zvuky hudby a volání: „S Bohem!“ a „Na shledanou!“

Různé schůze a projevy v době sjezdu.

I. Sjezd eucharistický.

V pondělí dne 31. srpna 1908 zahájen odpoledne o třetí hodině v refektáři kn. arcib. semináře sjezd eucharistický. Přes to, že na Žofíně konala se přednáška pana prof. Dra Nábělka, sešlo se as 70 kněží. Ředitel spolku, vsdp. kanovník Josef Farský, pozdravil shromážděné a ukázal na důležitost spolku zvláště v naší době; jen u Ježíše Krista ve svatostánku nalézá kněz síly a vytrvalosti v bojích a utrpeních naší doby a svým příkladem táhne lid ke Kristu. Pak podal zprávu o stavu spolku a předal řízení sjezdu čestnému předsedovi nejd. panu světícímu biskupu Františku Brusákovi.

Týž pozdravil velmi srdečně účastníky a udělil slovo prvnímu řečníkovi, kterým byl vdp. superior P. Schmidt z Tovaryšstva Ježíšova. Obral sobě thema velmi časové: „Ježíš Kristus v nejsv. Svátosti a kněz doby naší.“ Velmi poutavě ukázal, jak život Pána Ježíše v nejsv. Svátosti jest životem největší oběti. Učí tedy kněze, aby i on se obětoval. Jeho Milost pan biskup vřelými slovy děkoval řečníku a zapředl pak volný rozhovor o některých otázkách.

V chrámu Páně nejsv. Spasitele začalo zatím o 4. hodině kázání jako příprava na adorační hodinu. Kázal dp. P. Josef Rybák z Tovaryšstva Ježíšova a volil za předmět thema: „Víra v Ježíše Krista v nejsv. Svátosti ukojuje náš rozum a ukojuje zvláště naše srdce.“ Chrám byl v rozsáhlých prostorách svých přeplněn.

K 5. hodině vyšli kněží adoratoři v rochetách vstříc Jeho Eminenci. Byl to průvod velkolepý! Na 80 kněží, v jich čele 16 theologů. Z metropolitní kapitoly dostavili se vsdpp. kanovníci Manlik, Dr. Schuster a Glosauer. Bezprostředně před J. Eminencí přibyli nejdůstojnější páni biskupové a to: J. Excellence Dr. Fr. Bauer, arcibiskup olomoucký, Jeho Milost Dr. J. Doubrava, biskup královéhradecký, a oba pp. světící biskupové Dr. V. Frind a Frant. Brusák. Hned na to předjel Jeho Eminence nejd. p. kardinál, a po obvyklém „Asperges“ bral se tento velkolepý průvod středem tísnícího se lidu k hlavnímu oltáři. Tento byl bohatě vyzdoben a ozářen. Vsdp. ředitel semináře Jan Říhánek vystavil nejsv. Svátost, kněží řádu sv. Benedikta z Emauz s nejd. p. opatem P. Albánem v čele zapěli překrásný hymnus, a již ztichl zpěv a velebné ticho ovládlo naplněný chrám: všichni ponořili se v rozjímání nezměrné lásky Pána Ježíše v nejsvětější Svátosti. Když půlhodina uplynula, modleny hlasitě litanie k Pánu Ježíši, prostorami chrámovými ozývalo se úpěnlivé „miserere nobis“. Na to rozezvučel se chrámem velebný hymnus „Lauda Sion Salvatorem“, který se zvláštní vroucností zpívali kněží emauzští. Následovaly modlitby odpustkové, načež Jeho Eminence obléknuv posvátná roucha přistoupil k oltáři a udělil požehnání nejsvětější Svátosti.

Tím hodina adorační ukončena. Jeho Eminence bral se pak z chrámu v témž slavném průvodu jako při příchodu. Kněží adoratoři modlili se po té u oltáře v chóru hodinky denní, čímž ukončen den prvý.

Druhého dne v úterý dne 1. září ráno celebrovali účastníci pokud možno bylo. O půl 6. modlili se kněží adoratoři Matutinum a Laudes o nejsv. Svátosti. O 7. hodině přijel Jeho Eminence, aby celebroval slavnou pontifikální mši sv., a to na základě privilegia, které spolku vymohl, o nejsv. Svátosti. Chrám byl opět naplněn. Za sjezd katolický dostavili se předseda sjezdu říšský poslanec Dr. Hruban a Jeho Osvícenost pan hrabě Vojtěch Schönborn. Zpěv při pontifikální mši sv. obrali sobě opět důst. páni emauzští. Radostné bylo, že velký počet věřících přistoupil při této mši sv. ke stolu Páně. Dobrou půl hodinu musila Jeho Eminence podávati. Po mši svaté byla nejsv. Svátost vystavena.

Jeho Eminence zůstal v semináři, aby účastnil se dalšího jednání sjezdu. O půl 10. konána v refektáři druhá přednáška na thema: „Mše sv. nejvzácnější poklad kněze“. Tuto přednášku konal

vdp. P. Justin z Emauz. Bylo-li thema pro kněze nade vše jímavé, bylo jím neméně i zpracování a přednes, jak to v poděkování vyslovil Jeho Milost světící p. biskup. Ke slovu přihlásil se pak redaktor časopisu „Eucharistia“, vld. p. farář Blokša z Olomouce. Podal zprávu o listu a sděloval pozdravy od celého sjezdu eucharistického, který krátce před tím konal se v Brně.

Jednání ukončil Jeho Eminence nejd. arcipastýř. Děkoval kněžím přítomným a povzbuzoval k setrvání v lásce k Ježíši Kristu v nejsv. Svátosti. Na konec udělil přítomným arcipastýřské požehnání.

O 11. hodině bylo v kostele slavné Te Deum laudamus, jež za zpěvu kněží emauzských vykonal Jeho Milost světící pan biskup a udělil požehnání nejsv. Svátostí.

Tím sjezd ukončen.

Jeho Eminence ráčil jménem účastníků zaslati sv. Otci projev nejhlubší oddanosti. Z Říma došla ho pak odpověď: „Sv. Otec přeje, aby tento eucharistický kongres čím dál více rozplameňoval lásku k Ježíši svátostnému, žehná z celého srdce Vaší Eminenci a kněžím adoratorům. Kard. Merry del Val.“

II. Sdružení katolické intelligence české

konalo dne 31. srpna 1908 v sále „U Choděrů“ ustavující hromadu. Předsedali: MUDr. Biebl, Dr. Al. Lang z Mor. Ostravy a Dr. Kolísek z Hodonína. Všichni řečníci poukazovali k tomu, že i intelligence je dnes přesycena štvaním protináboženským a že valná její část čeká na instituci, kde by své smýšlení projeviti a uplatniti mohla. Předsudků že je sice dosti, ale povinností katolíků že jest je odstraňovati. „Nový Věk“ zvolen za spolkový časopis, a navrženy dva odbory: literární a sociální. Politiku pěstovati Sdružení nemíní, ale chce pracovati a soustřeďovati síly na poli kulturním. Přijata resoluce, v níž konstatováno, že Sdružení, stojíc na půdě katolické, s modernismem, sv. Otcem odsouzeným, nemá nic společného.

Zvolený výbor ustavil se takto: JUDr. G. Mazanec předsedou, JUDr. František Svojsík prvním místopředsedou, prof. Ant. Drápalík druhým místopředsedou, sekretářem inž. Vilém Bitnar, pokladníkem offic. Hrůza, zapisovatelem akademik Hronek. Do výboru zvoleni: Poslanec Dr. Myslivec, slečna Kavánová; za náhradníky p. Holoubek, MUDr. Biebl, Marvan, kand. prof Drobný, red. Pavlík-Sychra a slečna Novotná.

III. Sdružení venkovské mládeže v Čechách

konalo v neděli dne 30. srpna 1908 v Praze v Jednotě katolických tovaryšů za značného účastenství jinochů a dívek, jakož i přátel jich z řad starších, ustavující valnou hromadu. Zahájil ji jménem přípravného výboru taj. Jungr delším proslovem, v němž ukázal na důležitost a význam nové organisace této a uvítal zejména dostavivší se hosty: z výboru českých katol. zemědělců rolníky Šafránka, Krejčího, Adámka, říšské poslance: Dra Jos. Myslivce, Václava Myslivce, Prokopa a Šachla, zemského poslance Adama z Čachotína, za diecesi královéhradeckou pana red. Šupku, za českobudějovickou dp. M. Voňavku, z Moravy předsedu „Sdružení venkovské omladiny" sel. syna Rob. Cagáška z Lišné a redaktora Petra Šrámka z Prostějova a více jiných.

Předsedou zvolen pan Jan Pauliš, selský syn z Osíka, místopředsedou pan Fr. Kott, selský syn z Velíše, a zapisovatelem selský syn pan Přenosil z Citova, načež ujal se slova pan red. Šrámek k pozdravu za mládež křesťansko-sociální z Prostějova, selský syn Rosol za mládež mladovožickou, posl. Záruba a V. Myslivec za klub poslanců katolických, Přenosil za mládež podřipskou, Šafránek za katolické rolnictvo české, dále dp. Voňavka, který vřelými slovy vybízel k organisaci, Cagášek, jenž vyřídil pozdrav venkovské mládeže z Moravy, a red. Sokol.

Po přečtení stanov ustanoveno zápisné pro každého člena na 1 korunu jednou pro vždy, a členský příspěvek na ročních 40 haléřů.

Po té vykonány volby, při nichž zvoleni: Do výboru z řad mládeže: Ant. Kaňourek, rolnický syn ze Strunkovic nad Bl., Jan Novák, selský syn ze Zvěstonína, Josef Novák, studující z Chvojnova, Josef Fikejzl, tajemník z Prahy, Jan Pauliš, selský syn z Osíka, Fr. Kott, selský syn z Velíše, Jos. Nouza, selský syn ze Zel. Ostrova, Jan Krejsa, syn rolníka ze Zderazi B. Vavroušková, selská dívka z Jitkova, Jan Čáp, rolnický syn z Vrb. Lhoty. Ze zletilých zvoleni do výboru: rol. Adámek z Vojtěchova, Fr. Šupka, red. z Hradce Králové, P. Modestus Voňavka z Č. Budějovic, Em. Jungr, tajemník z Prahy, a farář Holý z Janovic. Za náhradníky zvoleni z řad mládeže: M. Švagrová, dcera rolníka z Krásné Hory, Josef Novák, selský syn z Březí, Frant. Hezina, rolnický syn z Plačkova;

z řad zletilých: V. Vedral, tajemník z Č. Budějovic, a Václ. Myslivec, říšský poslanec z Prahy. Revisory účtů zvoleni: Ant. Čihák, filosof z Dol. Kralovic, a Antonín Přenosil, selský syn z Citova.

IV. Česká Liga Akademická

uveřejnila dne 3. září 1908 v „Čechu“ následující provolání:

Českému studentstvu!

Ve dnech nadšeného jásotu a manifestací Čechů katolíků za víru a vlast — ve chvílích, kdy odpůrci sami doznali, že strana Kristova mohutní a že dílo její zdarem korunováno býti musí — za trvání sjezdu, prodchnutého pravým bratrstvím a láskou hřejivou, přicházíme k českým studentům, kteří cítí národně a vyznati víru Cyrillo-Methodějskou se neostýchají. Voláme k vám: „Každý, kdož stejně smýšlíš, vkroč v náš střed!“

Drazí kollegové! Žijeme v dobách náboženského probuzení a národního obrození. Nastává veliký moment v životě lidstva — třídění duchů na dva tábory. I v našem českém národě a jeho studentstvu jeví se proudy tyto: křesťanský a protikřesťanský — nauka Kristova a lžinauka Antikristova.

O duševní i fysickou existenci českou vede boj zloduch proti Tomu, jehož vůlí každý náš jednotlivec i celý národ žije — — ano, přeje si Všemohoucí, bychom žili — vždyť vyslal nám v trpkých dobách své kněze, by tito pro znovuzrození Čechů pracovali.

Neprobudili jsme se ze spánku proto, by opět snad jsme klesli v zapomenutí, ale abychom, žijíce ve víře předků, pracovali pro blaho a existenci národa, abychom zajistili si lepší budoucnost po smrti fysické — — — Proto probouzíme se nábožensky! Jestliže dílo všech nás má s úspěchem vzdorovati budoucím přívalům nepřátelské zuřivosti, jest třeba, aby budoucí intelligence, t. j. naše studentstvo se súčastnilo ruchu zmíněného.

Studenti, bratří! Voláme Vás do našeho středu k tiché práci, ke studiu, k sebezdokonalení pro budoucí boje za práva náboženská a národní!

Kdož z Vás cítí sílu pro domácí práci lidovou — jsi nám vítán!

Kdož toužíš po klidném studiu v oboru kterémkoliv, nalezneš pomůcky v našem středu!

Kdož máš vlohy a pérem vládneš, i u nás se uplatníš v krátké době! Zveme vás srdečně k našemu prostičkému, mile hřejivému krbu — ke krbu společnému všem katolickým slovanským studentům!

Kéž srdečná slova naše jsou Vámi pojímána tak, jak námi cítěna a vyslovena!

Podejme si ruce ke společné práci!

Uzavřemež pravé studentské bratrství!

Zasvěťme mladistvé životy své Bohu a vlasti!

V královské Praze, ve dnech sjezdu 1908.

„Česká Liga Akademická.“

IngC. Jan Sedlák,
t. č. předseda.

JUC. Josef M. Hronek,
t. č. místopředseda.

Pozdravné dopisy a telegramy sjezdu zaslané.

Již výše uveřejnili jsme některé přípisy a telegramy sjezdu zaslané, zejména přípis jeho Svatosti papeže Pia X., telegramy Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. a Jeho c. a k. Výsosti nejjasnějšího pana arcivévody Františka Ferdinanda, dále Jeho Excellence pana místodržitele hrab. Coudenhove, telegram Jeho Exc. nejd. pana biskupa litoměřického Dra Emanuela Schöbla, zemského maršálka Ferdinanda prince Lobkovice, dopisy starosty král. hlav. města Prahy Dra K. Groše a obou náměstků: Dra Štycha a J. Jirouska. Tuto uveřejňujeme další:

Papežský nuntius ve Vídni Januarius kníže Granito di Belmonte, arcibiskup edesský, odpověděl na pozvání komitétu ke sjezdu tímto dopisem ze dne 22. srpna 1908, adressovaným J. O. hraběti Vojt. J. Schönbornovi:

Rád bych byl odpověděl kladně na Vaše laskavé pozvání, avšak k velikému politování nemohu se dostaviti do Prahy v době Vašeho sjezdu následkem jiných zaneprázdnění. Nemohu-li však býti mezi Vámi osobně, budu tam aspoň srdcem a duší a budu prositi Boha, aby žehnal Vašim pracím, které zajisté oběma vznešeným jubilárům, sv. Otci a Jeho Apoštol. Veličenstvu, Vašemu milovanému panovníku, budou útěchou. Račtež, Excellenci, přijmouti projev mé hluboké úcty. J. di Belmonte, nuntius apoštol.

Jednoczę się calem sercem z uczęstnikami zjazdu i modlę się że by obrady wielki przyniosly pożytek kościołowi i wszystkim ludom slovianskim.
Arcybiskup Bilczewski (Lvov).

Najserdeczniejsze życzenia przesylam.
Arcybiskup Teodorowicz (Lvov).

Nie mogąc osobistego wziąść udziału w IV. Wiecu katolickim, o którym Szanowny Komitet zawiadomił mnie cennem pismem z dnia 3. sierpnia br. a to z powodu wizytacyi kanonicznej Dyecezyi mojej — łączę się sercem z Wami i z pracami Waszymi, a życząc Wam błogich skutków tejże pracy dla kościoła św. i dla pobratimczego narodu Czeskiego, przesyłam Wam Moje Biskupie Błogosławieństwo.
Tarnów, dnia 29. sierpnia 1908. † Leon, biskup.

Obdržev Váš ct. dopis ze dne 3. srpna 1908, uvědomující mne o sjezdu katolíkův v Praze, za příčinou oslavy jubilea sv. Otce Pia X. a Nejjasnějšího Otce našeho císaře Františka Josefa I. konaného, posílám Všem vysoceváženým účastníkům tohoto sjezdu svůj nejupřímnější pozdrav.

Zároveň modlím se k Bohu, aby všem snahám a pracím Vašim žehnal, aby přinesly užitek i katolické věci i otčině.

S projevem nejhlubší úcty

† Konstantin Čechovič, biskup v Přemyšlu.

Nemoha se osobně súčastnit, uctivě pozdravuji přítomné a sjezdu zdaru nejlepšího přeji. Dr. Wisnar, světící biskup (Olomouc).

Sjezdu katolíků československých přeje od Boha nejskvělejší zdar k ochraně naši h zájmů a k obraně proti útokům nepřátel našich. Vilém Blažek, světící biskup, a celá metropol. kapitola olomoucká.

Hojného zdaru k jednání a Božího požehnání ku provádění přeje se srdečným pozdravem Kathedrální kapitola v Hradci Králové.

Od mučednictví svatého Václava vroucně přeje sjezdu Božího požehnání Kapitola staroboleslavská.

Neúmornou práci korunujž kýžený zdar.

Kongregace bratří nejsv. Svátosti v Č. Budějovicích.

Redakcia „Wiary“ przesyla braciom wieczownikom slowianskie katolickie nazdar. Praelat Gnadowski (z Varšavy).

Bůh dejž, aby sjezd Váš stal se počátkem všestranné svorné práce katolíků českých ku blahu církve a vlasti drahé.

Kanovník Dr. Pospíšil (Brno).

Hospodin žehnej pracím sjezdu, aby hojné ovoce přinesly.

Praelát Kryštůfek (Wolsfberg).

Kéž svorné sjezdu jednání přinese naší milé vlasti hojného požehnání.

Monsignore Fibiger, biskupský konsistorní rada, Litoměřice.

Bratry u víře pozdravují a k resolucím usneseným se připojují katolíci nosislavští u Brna. Jerson, I. radní; Špička, konsist. auditor a farář.

Vzdávaje nejupřímnější díky za zaslání čestné vstupenky k IV. sjezdu katolíků v Praze, lituji velice, že mi nelze súčastniti se těchto schůzí.

S upřímným přáním hojného požehnání a zdaru v dokonalé úctě oddaný Josef svob. pán Hrubý.

Velice lituji nemožnosti súčastnění se sjezdu katolíků československých a přeji rokování nejlepšího zdaru. Kníže Jan Schwarzenberg.

Vřelé sympathie katolickému sjezdu. Hrabě Logothetti.

Jsa zaneprázdněn a nemoha na sjezdu přítomnu býti, béřu v duchu na jeho jednání svoji účast a přeji ze srdce ten nejlepší výsledek.

František hrabě Thun.

Jménem katolického centrálního komitétu pro Rakousko a vlastním jménem zdraví co nejsrdečněji čtvrtý český sjezd katolíků s nejvřelejším přáním požehnaného zdaru. Arnošt hrabě Sylva-Taroucca.

Bohužel, že zaměstnán, nemohu se sjezdu súčastniti. Přeji srdečně všeho zdaru. Hrabě Serényi.

V duchu účastním se co nejživěji československého katolického sjezdu a vroucně přeji nejlepšího zdaru a skvělého průběhu. Hrabě Belcredi.

Dovoluji si slavnému komitétu katolického sjezdu československého vzdáti upřímné díky za čestné pozvání na sjezd. Lituji však srdečně, že mi pro jiné neodkladné povolání není možno súčastniti se sjezdu, jenž v době přítomné má ohromný význam pro národ český, jenž má manifestovati nejen katolické smýšlení českého lidu, nýbrž i obhájiti čest a důstojnost našeho národa jakožto národa katolického, Bohu a církvi, císaři a rodu habsburskému věrně oddaného. — Přeje z plna srdce poradám Vašim požehnání Božího a zdaru nejlepšího, trvám v hluboké úctě oddaný

Vinc. Ševčík, zemský poslanec.

Vzdávaje srdečné díky za laskavé pozvání ke IV. sjezdu československých katolíků, prosím zároveň, aby sjezd tento měl mne za omluvena pro různé a neodkladné záležitosti úřední. Ačkoliv nejsem účasten osobně, přece připojuji se duchem k tomuto sjezdu, a přeji z plna srdce hojného zdaru.

Kéž Bůh dobrotivý na přímluvu svatého Václava, patrona České země, svatého Jana, svaté Ludmily atd. žehná všem katolíkům československým, k čemuž volám z upřímného srdce: „Dejž to Bůh!“

Zdravě všech sjezdu přítomných, znamenám se ve vší úctě s výrazem nejhlubší oddanosti

Josef Žampach, zemský poslanec a starosta v Lideřovicích na Moravě.

Nemoha sjezdu osobně se súčastniti, přeji průběhu jeho všeho zdaru. Kéž národ náš konečně zanechá marného bloudění za hesly cizáckými a vrátí se sám sobě. Pillich, zem. a říš. poslanec.

Ačkoliv jest mně zhola nemožno osobně súčastniti se porad a jednání dnešního sjezdu našeho pro příliš naléhavé práce jiné, přece nemožno ode mne žádati, abych aspoň v myšlenkách svých nedlel při kolébce nového posílení našeho boje, v duchu čistě křesťansko-sociálním vedeného, proti společnému nepříteli nás všech. Račte tlumočiti, velectený pane předsedo, všem přítomným moje přání „mnoha zdaru, brzkého čestného vítězství a bratrského pozdravu.“ Zeman, zemský poslanec.

Nemoha se osobně súčastniti, přeji, by sjezd katolický byl mohutnou obranou proti útokům našich nepřátel. Dr. Koudela.

Zdaru všelikého sjezdu přeje, účastníkům hřímavé sláva volá

poslanec Kadlčák.

Ve svornosti síla katolíků českých, a kde síla, tam i vítězství. Lide katolický, buď svorný a zvítězíš. Pozdravuje srdečně

Šamalík, rolník a poslanec.

Snahám vašim čest a zdar.

Alois Horák, zemský poslanec, Milotice.

Významnému sjezdu přejeme mnoho zdaru.

Kuchynka, zem. a říš. poslanec, Trávníček, starosta. Horní Dunajovice.

Trojí důležitá konference nedovoluje opustiti Brno. Přijedu zítra. Rokování odborovému dokonalého zdaru. Poslanec Šrámek.

Bohužel, nemožno mi sjezdu se súčastniti. Přeji všelikého zdaru.

Poslanec Benda.

Iskrene pozdrave shodu bratskega naroda českega zbranemu v zmagonosnem znamenju svetega križa. Bog blagoslovi vaše delo! Vse verno slovensko ljudstvo z vami v duhu. Bog živi vse zborovalce in zborovalke. Zelo obžalujem, da mi nemogoča osebna odelezitev. Dr. Šusteršič.

Češki hrvatski naprednjaci vode poganstvu internacijonalizmu — docet wahrmundomahija; katolicki pokret obnavlja Zvonimirova Otokarova doba. Napred za vjeru i domovinu. Župnik Gabelič.

Vsled ustanovnega zbora jugoslovanskega častnikarskega društva zadržani navdušeno pozdravljamo sjijano manifestacijo českih bratrov katolikov. Uredništvo Slovenca.

Hrvatsko katolicko studentstvo pozdravlja kongress katolika českoslovanskih i žada da se sav bratski češki narod skupi pod praporom sa geslom hrvatskoga biskupa Strossmajera: „Za vjeru i domovinu."
Vac, član „Domagoja".

Slovenska krščansko-socialna zveza je v duhu z vami. Ljubljana.

Najiskrenjše bratrske pozdrave od Adrije; naj razplamti katoliški shod srca Čehov v ponos in korist cerkvi in Slovanom.
Slovensko katoliško akademiško društvo Zarja.

Mysli u vás, srdcem za jedno s vámi, ústy blahopřeji: „Bůh žehnej sjezdu vašemu." Za „Hlas" a osadu svatojanskou
Rev. Blecha, Saint Louis, Missouri, Amerika.

Jakožto jeden z nejstarších průkopníků katolických sjezdů nemohl jsem býti potrefen zármutkem větším, jako že mne neúprosný úděl stáří připoutal k loži již na desátý den, a nevím též, kdy asi se mi uvolní při těle jinak zdravém. Lichotím si však, že osud mne jediného vybral si za obět a že všichni účastníci sjezdu zůstali od něho ušetřeni. V téže naději dovoluji si vyjádřiti své nejvřelejší blahopřání k úplnému zdaru sjezdu. V nejhlubší úctě oddaný
Petr Kopal, redaktor „Čecha", „Kříže" a „Marie".

Hojnost požehnání Božího přejeme a za to se modlíme, [aby sjezdem svornost mezi katolíky českými byla upevněna, aby jím dosavadní pracovníci byli posilněni a mnoho nových horlivých získáno.
Za katolíky newyorkské:
Eduard Hornung CSSR. Jan Kissner,
Bohumil Matějů CSSR. rektor domu Panny Marie ust. pomoci z řádu Nejsv. Vykupitele; farář téže české osady.

Přejeme ze srdce všeho zdaru práci československých bratří katolíků na sjezdu v Praze. Zdař Bůh! Svatováclavská jednota v Brémách.

Skupiny křesťansko-sociálního dělnictva ve Vídni přejí sjezdu mnoho zdaru. Landa.

Představenstvo „Sdružení katolických nepolitických spolků biskupství brněnského na Moravě" usneslo se vyslati jakožto zástupce svého na spolkovou schůzi katolického sjezdu v Praze p. Emanuela Wernera, pokladníka „Sdružení" a obchodníka v Brně, s vyzváním, aby přednesl vroucí „Zdař Bůh" všem pracím jmenované spolkové schůze a zároveň podal následující zprávu o činnosti katolických nepolitických spolků v diecesi brněnské: V našem „Sdružení" jsou skoro všechny katolické nepolitické spolky diecesní počtem 65 a čítající přes 10.000 členů. Je to počet na naši poměrně malou diecesi značný. Ve všech spolcích bez rozdílu pořádají se týdně, čtrnáctidenně, po případě měsíčně poučné časové přednášky, s kterými nezřídka bývají spojovány divadelní zábavy a žertovné výstupy. V mnohých spolcích se zavádějí poučná čtení, a to v určitých dnech večer. Tyto tak zvané „čtenářské večírky" se dobře osvědčují. K vůli poučení a vzdělání členů zakládají si jednotlivé spolky dobré knihovny, k vůli poučení a uvědomění širších vrstev vysílají řečníky do jednotlivých měst a obcí. Kde je o řečníky nouze, tam jsou vysíláni řečníci ze „Sdružení". Není divu, že při této usilovné práci život spolkový se očividně u nás vzmáhá, sílí, že se čím dále, tím více šíří dobrá četba a to nejen knih, nýbrž zvláště katolických novin, a že čím dále, tím více roste pravé uvědomění, pevnost v náboženském přesvědčení a svědomitější plnění všech povinností. Mimo to dlužno

podotknouti, že skoro všichni členové jsou také členy „všeodborového sdružení“, které u nás vykonává práci obrovskou, a dá Bůh, že přivodí obrození všech pracujících vrstev naší společnosti.

V Brně, dne 26. srpna 1908.

Josef Kratochvíl, jednatel. Dr. Josef Kupka, předseda.

Sjezdu katolíků československých v Praze hojného požehnání Božího přeje: Spolek „Zádruha“ v Hodslavicích (Morava).
Ign. Künstler, předseda.

Sláva Bohu, blaho lidem buď ovocem sjezdu našeho.
Spořitelní a záloženský spolek pod ochranou sv. Josefa v Hodslavicích (Morava). Josef Krumpolc, starosta.

Makabejcům shromážděným na Bohu želá síly a svornosti.
Všeodborové sdružení křesťanského dělnictva v Hodslavicích.
Josef Hromádka, důvěrník.

Očistu národu, posilu sv. církvi dejž Bůh sjezdem katolickým.
Spolek svaté Terezie v Hodslavicích. Anna Jůrková, předsedkyně.

Čtvrtému sjezdu katolíků československých v matičce Praze žehnej na přímluvu sv. dědicův našich milý Bůh!
Zasílají kněží chvalkovští od Sv. Kopečka na Moravě.

Zpod Sv. Kopečka od Olomouce posílám pozdrav od katolické víře vždy věrných Hanáků, a přeji sjezdu nejlepšího zdaru.
Štěpán Opluštil, rolník v Březce.

Sjezdu katolíků československých na obranu víry i vlasti stojících největšího zdaru a Božího požehnání přeje a srdcem i myslí mezi Vámi dlí Vám oddaný Václav Dvořák, rolnický syn v Nových Dvorech.

Z Vysokých Studnic u Jihlavy na Moravě. Zdejší Katolická vzdělavací Jednota, skupina Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva a členové katolického spolku českého rolnictva zasílají vroucí přání: „Bůh požehnej práci sjezdovou, aby národu našemu přinesla hojnost ovoce!“
Cyrill Mašiček, předseda Katol. vzdělav. Jednoty.

Jménem křesťanské, katolické organisace na Smečně dovolují si v úctě podepsaní slavnému katolickému sjezdu československému v matičce Praze shromážděnému zaslati nejvřelejší pozdrav s přáním plného zdaru.

S povděkem vzpomínáme velice povzbuzující přednášky vysoce důstojného pána professora Dra Františka Kordače v naší schůzi na Smečně konané, a proto jsme přesvědčeni, že živé slovo p. t. pánů řečníků sjezdu pražského mnoho trvalého ovoce přinese v budoucnosti.

Jménem předsednictva křesťanské organisace smečenské:
August. Goefeld, místopředseda. Ferd. Kučera, vikář a děkan,
Ignác Tomášek, jednatel. zakladatel.

Vzdáleni vzpomínáme sjezdu a voláme: „Zdař Bůh!“
Obec Polanka. Vorel, radní.

S upřímným zájmem sleduji vznešené úlohy sjezdu a přeji ze srdce Zdař Bůh!“ Professor Dr. Ryba.

Na přímluvu sv. patronů žehnej Bůh sjezdu.
Katolická organisace v Radošovicích u Blaníka.

Všem účastníkům katolického sjezdu v Praze provolává upřímné „Na zdar!“ Ječný z Běchar.

Nemoha osobně se účastniti, provolávám statečným obhájcům víry, církve a národa srdečné „Zdař Bůh“.
Vrchní magistrátní likvidator Kratochvíl.

Křesťansko-sociální jednota „Záchrana“ pro Jičín a okolí přeje mnoho zdaru a požehnání Božího vašim pracím pro blaho církve a vlasti. Výbor.

Přeji našemu hnutí: Vivat, crescat, floreat, regnet in Bohemia! Pak bude zase dobře v Čechách. „Zdař Bůh!“
Chotyšanský farář Ferdinand Schmidt.

Zdař Bůh! Duchem vždy s vámi Doktor Vinař (Zadar).

Od hrobu sv. Methoděje mnoho zdaru přeje všem pracím sjezdovým
Drobný, kand. prof. (Velehrad.)

Katolickému sjezdu volá hřímavé „Zdař Bůh“
soudní adjunkt Drda.

Jsme duchem s vámi a pozdravujíce vřele všechny účastníky, voláme: „Zdař Bůh“. Drahotuše. Procházka, měšťanosta; Hynek, děkan.

Bratři, za svatou víru a vlast mužně vpřed! Bůh a Matka Boží bude s námi. Raiffeisenka, Višňová.

Český třetí řád u Minoritů v Brně přeje úplného zdaru. Bůh žehnej.
Kvardián Vaněček, ředitel.

Mnoho zdaru a požehnání Božího sjezdu katolickému želají na milém Pánu Bohu
Členky křesť.-soc. zemského spolku „Budoucnosti“ v N. Jičíně, Morava.

České křesťanské ženy a dívky, shromážděné na Jubilejní slavnosti v Brně, přejí mnoho zdaru jednání sjezdovému. Františka Menšíková.

Neohroženým účastníkům katolického sjezdu zasílá přátelský pozdrav a přeje mnoho zdaru v práci
Sv.-Josefská jednota v Hluboké u Čes. Budějovic.

Činnou svornost a svornou činnost přeji katolíkům českým
Katolické spolky v Telči.

V duchu dlíme v přátelském kruhu vašem. Katolickému sjezdu hřímavé „Zdař Bůh!“ Katol. pol. jednota a sdruž. křesť. dělnictva v Litovli.

Katolíci, milujme se a nedejme se! Farníci višňovští.

Křesťansko-sociální spolek „Vlast“ v Bělé pod Bezdězem přeje jednání neohrožených katolíků mnoho zdaru.
Kéž svaté nadšení pro pravdu Kristovu rozleje se tokem nezadržitelným po všech koutech koruny svatováclavské, by i katolíkům po ústrcích nastala nová lepší budoucnost. Duchovenstvo farnosti lomnické. Morava.

Nechť sjezd váš je dalším zdárným krokem ke zbudování blaha církve a české vlasti. Spolek katolických tovaryšů v Nepomuku.

Hojného zdaru přeje a účastníky jménem farnosti veversko-bytešské pozdravuje Jak. Rosendorf, farář.

Nechť vznešené cíle a snahy katolického sjezdu přinesou vlasti naší hojného požehnání. Katolický spolek v Ronově nad Doubravou.

Čtvrtému sjezdu katolíků přejeme zdar a vyprošujeme požehnání nebes. Kéž za praporem Kristovým kráčí drahý národ k lepší budoucnosti.
Jménem účastníků pouti ve Všeradicích: Antonín Koula, kaplan v Litni.

Hojnost zdaru přeje Em. Culek, učitel, Ronov.

Mnoho zdaru sjezdu přeje se slovy: „Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím“ Professor Rybička (Písek).

Bůh žehnejž pracím sjezdovým, aby veliký prospěch vzešel církvi a vlasti. Místní katolická organisace v Divišově.

Vaší práci žehnej Bůh. Spolek „Láska“, Mýto.

Sjezdu, pořádanému na oslavu vznešeného jubilea nejvyšších representantů duchovní a světské moci, žehnej dobrotivý Bůh
Štěpánek, děkan (Jaroměř).

Katolická organisace ve Šternberku nad Sázavou přeje sjezdu mnoho zdaru a hojného požehnání.
Abyste uhájili národu jak duševní, tak hmotné statky, přeje:
První moravská Raiffeisenova záložna (Letovice).

Budou-li vždy katolíci na svém místě, pravda musí zvítěziti, čemuž „Zdar!“ Katolická beseda v Letovicích, Morava.

Bůh žehnej vznešené práci pro Boha, vlast a krále.
Kaplan Knapp (Vys. Veselí).

Mnoho zdaru sjezdovému jednání.
Za stejně smýšlející farnosti dačické na Moravě:
Alois Chromý, předseda kontrib. výboru.

Veliké manifestaci českých katolíků na čtvrtém sjezdu i pracím sjezdovým všeho zdaru a požehnání přeje Professor Domabyl.

Mnoho zdaru přeje Katolická jednota mužská v Polné.

Duchem dlím mezi vámi a pozdravuji vás.
Nadučitel Dionysius Polanský.

Buďme všichni za jedno, tak povzneseme církev, oslavíme vlast, zvelebíme národ. Zastupitelstvo obce Bílovic Spolek „Osvěta“.

Bůh žehnej šlechetné snahy ku prospěchu církve a vlasti.
Jednota panen bl. Anežky v Č. Budějovicích.

Blahopřeji Vašemu sjezdu! Přání mé jest: Co našim zásadám katolickým škodí, odstranit! „Zdař Bůh!“
Antonín Richter, hornik, Březové Hory.

Statečně pro Boha, vlast a krále.
Skupina všeodborového sdružení ve Višňové.

Hojnost Božího požehnání přeje: Děkanská farnost polenská.

Bůh dopřejž tomuto sjezdu svého požehnání.
Katolická organisace ve Všechlapech.

Horlivým bojovníkům za svatou víru naši zasílají bratrský pozdrav: kaplan Macháček; kontrolor Dohnal, Cerekvice u Vysokého Mýta.

Katolickému československému sjezdu v Praze zasílá pozdrav a přeje hojného zdaru Mariánská družina mužů a jinochů v Brně.

Katolicko-politická Jednota olomoucko-šternberkská přeje ze země cyrillo-methodějské sjezdu všeho zdaru Výbor.

---

*

Výkaz příspěvků

na IV. všeobecný sjezd katolíků československých v Praze.

K 2000: J. E. Leo kardinál ze Skrbenských, kníže arcibiskup pražský.

K 1000: J. J. kníže Ferdinand Zdenko Lobkovic

K 400: J. M. ThDr. Václav Frind, světící biskup pražský, probošt v. v. metr. kap. u sv. Víta v Praze, J. M. František Brusák, světící biskup pražský, děkan v. v. metr. kap. u sv. Víta v Praze

K 375: J. E. hrabě Vojtěch Josef Schönborn od nejmenovaných dárců.

K 300: J. E. Thdr. František Bauer, kníže-arcibiskup olomoucký. Rombald Marian z Hochinfelsů.

K 200: J. E. ThDr. Josef Doubrava. biskup královéhradecký. Hrabě Emerich Chotek. J. J. kníže Jan z Liechtensteinu. Vysoce důst biskupská konsistoř v Litoměřicích. J. J. kníže Jiří Lobkovic J. M. František Marat, generál-velmistr řádu křižov. s červenou hvězdou v Praze. J. J kníže Karel Schwarzenberg. Hrabě Filip Sternberg Hrabě Leopold Sternberg. J. M. Method Zavoral, opat kanonie praemonstrátské na Strahově.

K 150: Hrabě Arnošt Sylva Taroucca.

K 100: J. J. kníže Fr Josef Auersperg. Hrabě Karel Buquoy. Hrabě Eugen Czernin Baron Béla Derczeny. Opatství emausské. Hrabě Jan Harrach. Hrabě Josef Herberstein. Hrabě Ferdinand Chotek. Hrabě František Kinský. J. J. kníže Jindřich Liechtenstein. Vsdp. Th. Dr. Jan Marek, prelát scholastik u sv. Víta v Praze. Hrabě Alfons z Neudorfu J. E. hrabě Karel Ervín Nostitz. J. J. kníže Karel Paar. Baron Oskar Parish Vsdp ThDr. Jan Sedlák, gener. vikář J. E. kardinála a kníž. arc pražského. J. J. kníže Jan Schw rzenberg.

K 55: Vysocedůstojná kathedrální kapitola v Hradci Králové.

K 50: Vsdp. Thdr. Josef Burian, zemský prelát a děkan král. kolleg. kap. na Vyšehradě. Hrabě František Czernin. J. M. Josef Antonín Hůlka, biskup českobudějovický. Vsdp. Josef Kyselka, sídelní kanovník vyšehradský. Hrabě Bohuslav Kolovrat. J. J. kníže Ferdinand Lobkovic. Hrabě Jan Lažanský. Hrabě Emanuel Mensdorf. JUDr. Otto Mettal. Vsdp. Václav Manlik, metrop. kanovník u sv. Víta v Praze. Vsdp. ThDr. Mikoláš Karlach, probošt král. kolleg. kapit. na Vyšehradě. Dp. Jan Pauly, kaplan na Smíchově. Vsdp. Vincenc Švehla, čestný kanovník vyšehradský a farář smíchovský. J. J kníže Adolf Jan Schwarzenberg. Hrabě František Thun J. J kníže Alfred Windischgrätz Klášter želivský.

K 40: Vsdp. Josef Kuchynka, sídelní kanovník vyšehradský. František Krátký, velkorestauratér v P aze.

K 36: Vdp. Frà Josef Hamršmíd, převor řádu maltezských rytířů v Praze-III.

K 30: Vdp. Josef Moc, děkan v Budyni.

K 28: Vdp. Jan Říhánek, ředitel k. a. semináře v Praze.

K 25: Vysocedůstojná kollegiátní kapitola v Staré Boleslavi. Monsign. ThDr. František Kordač, c. k. univ. professor v Praze. Vsdp. ThDr. Antonín Podlaha, metrop. kanovník v Praze. Vsdp. ThDr. František Zapletal, sídelní kanovník vyšehradský.

K 20: Vdp. Šimon Bejvl, k. a. vikář ve Vinoři. Vsdp. Josef Farský, sídelní kanovník vyšehradský. Svobodný pán Karel Ferdinand Hildprant. Vdp. Jan Hlasivec, k. a. notář v Praze. Vsdp. Jiří Glosauer, metrop. kanovník v Praze. Vsdp. Josef Grimm, kanovník v Staré Boleslavi. Dp. Klement Kuffner, farář u sv. Víta v Praze. Konvent maltezský v Praze. Hrabě Josef Nostitz. Monsign. ThDr. Josef Pachta, c. k. universitní professor v Praze. Monsign. Linhart Rendl, c. a k. voj. polní superior v Praze. Vsdp. ThDr. Jan L. Sýkora, kanovník a c. k. univ. professor v Praze. Kongregace redemptoristů v Praze. Dp. Josef Svoboda, hl. farář u sv. Mikuláše v Praze. Dp. Václav Stejskal, farář v Libni. Hrabě František Thun ml. Monsign. František Vaněček, kanovník vyšehradský. Monsign. Antonín Wünsch, kanovník vyšehradský. Vdp. ThDr. Rudolf Zháněl, c. a k. voj. kurát v Praze. Firma Emanuel Popel. Vsdp. Jakub Sponar, sídelní kanovník v Č. Budějovicích. JUDr. Václav Popel, advokát v Praze.

K 15: Vsdp. ThDr. Frant. Kryštůfek, c. k. dvor. rada a univ. prof. v Praze. Vsdp. ThDr. Gabriel Pecháček, c. k. univ. professor v Praze. Vsdp. ThDr. Jaroslav Sedláček, c. k. univ. professor v Praze. Vsdp. ThDr. Alois Soldát, c. k. univ. prof. v Praze. Dp. Frant. Pohůnek, farář v Karlíně. Vsdp. ThDr. Antonín Vřešťál, kanovník a univ. professor v Praze.

K 12: Vsdp. Ludvík Groh, spirituál k. a. semináře v Praze. Dp. Josef Rejzek, děkan v Nymburce.

K 10: Vsdp. Antonín Grimmer, metrop. kanovník v Praze. Dp. Jan Chlupáč, farář v Nové Vsi. Dp. Matěj Baťha, hl. farář u sv. Štěpána v Praze. Vdp. Josef Soukup, vicerektor k. a semináře v Praze. Vsdp. Dr. Karel Kašpar, metrop. kanovník v Praze. Josef Mazanec na Smíchově. Vsdp. ThDr. Marčelík v Dubrovníku. Vsdp. PhDr. Eugen Kadeřávek, c. k. univ. prof. v. v. na Král. Vinohradech. Dp. Engelbert Starý, farář v Rovni. Dp. Mikuláš Fischer, professor nábož. v Strážnici na Moravě. Dp. Antonín Láš, farář v Lomnici n. P. Dp. Josef Janský, farář v Zahrádce. Dp. Josef Tomšů, farář v Zlatníkách. Dp. Josef Křestýn, farář ve Špičkách na Moravě. Dp. Adolf Wagner, farář v Úhonicích. Vdp. Raymund Hummel, sekretář opatství kr. kanonie praemonstr. na Strahově. Dp. Josef Prskavec, farář v Konojedech. Dp. Václav Váchal, farář v Nebušicích. Vdp. Josef Závodní, probošt v Poděbradech. Vdp. Václav Oplt, děkan v Libochovicích. Dp. Jan Vepřek, farář v Kokorách na Moravě. Dp. Josef Vlček, farář v Dolním Újezdě. Dp. František Špička, farář v M. Ostravě. Vdp. Josef Opp. k. a. vikář v Peruci. Dp. Josef Špachta, kaplan u sv. Štěpána v Praze. Vdp. ThDr. Antonín Víšek, farář v Praze. Monsign. ThDr. Eduard Knobloch, hlavní farář v Praze. Vdp. František Janků, hl. farář v Praze. Konvent dominikánský v Praze. Dp. Jan Christ, farář v Praze. Vdp. František Trnka, professor náb. v Praze. Konvent augustiniánský v Praze. Dp. Josef Vodička, kaplan v Libni. Dp. Antonín Herout, farář v Praze. Dp. Antonín Nepil, farář v Praze. Dp. Antonín Kašpárek, farář v Praze. Dp. Jan Plzák, spirituál kláštera Uršulinek v Praze. Monsign. Ferdinand Lehner, farář na Královských Vinohradech. Dp. Ferdinand Štibinger, farář v Olšanech. Dp. Frant. Motys, farář v Praze. Dp. Eduard Šittler, farář v Žižkově. Vdp. Karel Tippmann, c. k. univ. prof. v v. v Praze. Dp. Josef Sládek, farář v Svojšicích. Vdp. Dominik Brázda, vikář v Drahno-Újezdě. Vdp. Josef Šebor, děkan v Horažďovicích. Dp. Josef Rathauský, farář v Praze.

K 8: Dp. Mořic Bayerle, farář v Počepicích. Dp. Frant. Čuta, farář v Hluboké. Důstojný farní úřad v Přepeřích.

K 6 60: Dp. Martin Velický, děkan v Říčanech.

K 6: Veledůstojné duchovenstvo v Bojanově. Vdp. Stěpán Dvořák, děkan ve Skutči. Dp. Vendelín Honěk, farář v Slušticích. Vdp. Josef Lhotský, děkan v Týně n. V. Vdp. Václav Marek, děkan v Lochovicích. Dp. Josef

Posledník, farář v Lodenicích. Veled. děkanský úřad v Sedlčanech. Dp. Jan Vychodil, farář v Cholíně na Moravě.

K 5: Dp. Jaroslav Holeš, farář v Lstěně. Vdp. František Smrž, vikář v Křivoklátě. Dp. Aug. Brzobohatý, farář v Doubravníku na Moravě. Dp. Josef Hladík, farář v Dolanech. Vdp. Jan Černohouz, děkan v Hostivaři. Vdp. Josef Trykar, vikář v Černoušku. Dp. František Macháček, farář v Malešově. Dp. František Beránek, farář v Štikovicích na Moravě. Dp. Karel Hrdina, farář v. v. bytem v Unhošti. Dp. Ludvík Lambert, farář v Mrákově. Vdp. Josef Štěpán, děkan v Nezamyslicích. Dp. Antonín Stropek, farář v Prčíci. Dp. Frant. Žlábek, farář v Nadějkově. Dp. Václav Dvořák, farář v Radonici. Dp. Josef Valášek, farář v Kunraticích. Vdp. František Hartmann, děkan v Dobrovici. Dp. Mikuláš Šimon, farář v Morašici. Dp. Ferd. Harna, farář v Chvalkovicích. Dp. Tichovský Josef, farář v Bratronicích. Dp. Vavřinec Jakeš, farář v Slověnici. Dp. František Fučík, farář v Měrovici. Vdp. Josef Bouše, děkan v St. Rožmitále. Důst. děkanský úřad v Nové Kdýni. Vsdp. Boh. Hendl, probošt na Sv. Kopečku na Moravě. Vsdp. Bedřich Kaun, kapit. děk. v Kroměříži. Dp. J. Lev, farář ve Skramníkách. Dp. Jos. Buchar, farář v Krůtech. Dp. Kar. Toman, farář v Hloubětíně. Dp. Jos. Brhovský, farář v Hrušici. Důst. duchovenstvo v Bystrém. Dp. Frant. Brabec, farář v Jarošově. Dp. Josef Kovář, farář ve Vlčici. Dp. Boh. Homola, farář v Obřanech, Morava. Vsdp. Matěj Musil, kanov. kath. kapituly a děkan v Hradci Králové. Dp. Fr. Chaloupecký, farář v Starém Kolíně. Vdp. ThDr. Ludvík Škrda, provinciál řádu Minoritů v Praze. Vdp. Malec Antonín, k. a. notář v Bubenči. Dp. František Hoppe, farář u sv. Františka v Praze-I. Dp. Jan Šimůnek, kaplan v Praze-VII. V. Buk, řezbář v Praze. Vdp. Karel Kmoch, kanovník a ředitel ústavu hluchoněmých na Smíchově. Dp. Petr Kurc, kaplan v Žižkově. Dp. Fr. Tauš, kaplan na Smíchově. Hraběnka Markéta Clam-Martinicová, kapitulárka ústavu šlechtičen v Praze. Dp. Josef Brož, farář v Kuřivodách. Dp. Fr. Kondelík, farář ve Mšeně. Dp. Jos. Prudič, farář v Nebovidech. Důstojný farní úřad v Milčíně. Dp. Josef Pospíšil, farář v Lužci. Dp. Jan Tichý, farář ve Veliši u Jičína. Důst. farní úřad ve Chválenicích. Dp. Jakub Duffek, farář ve Sv. Janě. Dp. Jan Záruba, farář v Gruntě. Dp. Vincenc Němeček, farář v Kněžici. Vsdp. Josef Bernát, probošt na Mělníku. Dp. Josef Lonek, farář v Praze-II. Dp. Frant. Heřman, kaplan v Praze II. Dp. Josef Ruml, duchov. správce v Praze-II. Dp. Antonín Postřihač, duchov. správce v Praze-II. Dp. Bernard Dolák, I. duch. správce ve všeob. nemoc. v Praze-II. Dp. Gustav Werich, professor nábož. v Praze. Dp. Jan Vlk, učitel v ústavu hluchoněmých na Smíchově.

K 4 64: Dp. Jar. Küttl, farář v Slatině.

K 4: Dp. Frant. Černý, kaplan u sv. Štěpána v Praze-II. Dp. Josef Jiřičný, kaplan u Nejsv. Trojice v Podskalí v Praze. Dp. Josef Kudrna, kaplan u sv. Apolináře v Praze-II. Dp. Václav Cháb, kaplan u sv. Jindřicha v Praze-II. Dp. Bohumil Opatrný, kaplan u sv. Mikuláše v Praze-III. Dp. František Marek, vikarista na Král. Vyšehradě. Dp. Otakar Vošahlík, adjunkt k. a. konsist. kanc. Praha-IV. Dp. Karel Spěšný, duch. správce v Košířích, Dp. Václav Horák, kaplan na Král. Vinohradech. Dp. Antonín Hoffmann, kaplan na Kr. Vinohradech. Dp. J. Hrabačka, ceremonář v. v. metrop. kapituly u sv. Víta na Hradčanech. Dp. Karel Němec, adjunkt konsist. kancel. v Praze IV. Důst. duchovenstvo ve Světlé pod Ještědem. Dp. Frant. Svoboda, farář v Zdislavicích. Vsdp. Vincenc Kleprlík, kanovník a děkan v Rychnově n. Kněž. Dp. Václav Mráz, farář ve Švihově. Dp. A. Wich a Svatuška v Radnici. Dp. Karel Liška, farář v Tachlovicích. Vdp. Fr. Šácha, děkan v Březnici. Dp. Jan Šindel, farář v Bochoři na Moravě. Dp. Emanuel Fiala, farář v Budňanech. Dp. Josef Janeček, farář v Klapém. Dp. Jan Paclík, farář v Kam. Újezdě. Dp. Josef Böhm, farář ve Vlňovsi. Dp. Václav Kubr, farář v Unhošti. Dp. Alois Foret, farář v Podčáplech. Dp. Josef Sobotka, farář v Bohnici. Dp. Jos. Pacák, farář v Kounicích. Dp. Jiří Minařčík, farář v Renotách. Dp. Frant. Hrachovec, farář v Dublovicích. Dp. Ludvík Toman, kaplan v Olšanech. Dp. Ant. Polánský, superior kongr. Škol. Sester v Horažďovicích.

K 3: Dp. Jaroslav Půst, farář u sv. Haštala v Praze-I. Dp. Jan Beránek, kaplan u sv. Haštala v Praze-I. Dp. Josef Vlasák, sekretář řádu kři-

žovníků v Praze-I. Dp. Jindř. Skopec, vikarista na Hradčanech. Dp. Antonín Malý, katecheta u Uršulinek v Praze-II. Dp. Frant. Bernášek, protokol. konsist. kanceláře v Praze-IV. Dp. Matěj Kozák, adjunkt kons. kancel. v Praze-IV. Dp. Frant. Dusil, farář ve Vršovicích. Dp. Jan Hnídek, sekretář konsist. kanceláře v Praze-IV. Dp. Brejla Jan, kaplan u sv. Vojtěcha v Praze-II Důstojný farní úřad v Libuni. Dp. Alois Kašpárek, děkan v Č. Brodě. Dp Karel Hrdina, farář v Chvalkovicích. Dp. Matěj Dušek, farář v Charvátcích. Dp. Bílek Frant., kaplan v Konici. Dp. Kučera Josef, farář v Seči. Dp. Smola Frant., farář v Štěpánovicích. Dp. Čaboun Ludvík, farář v Roztokách. Dp. Šanda Václav, farář v Klenči. Dp. Fr. Beránek, farář v Pohoří. Dp. Černý Jan, farář v Dejšině. Dp. Duda Josef, farář v Novosedlech. Dp. Bečvář Jan, farář v Mlečicích. Dp. Oliva Martin, farář v Pičíně. Dp. Thun Josef, farář v Nákle. Dp. Bažant Otomar, farář v Mlíkosrbech. Dp. Lužný Josef, farář v Prusinovicích na Moravě. Dp. Dumek Josef, farář v Dl. Mostech. Dp. Jedlička Ladislav, farář v Těnovicích. Dp. Čelestin Salfický, farář v Podčáplech. Dp. Musil Jan, farář v Dobřichově. Dp. Sahan Frant., farář ve Vojn. Městci. Dp Zelený Josef, exposita v Malíně. Dp Josef Hasík, farář v Smolnici. Dp. Kocábek Jakub, farář v Křemži. Důstojný farní úřad v Ronově. Dp. Kubánek Josef, farář v Kojetíně na Moravě. Dp. Weinlich Ant., farář ve Vranově. Dp. Láska Vojtěch, kaplan v Žlunicích. Vdp. Eduard Raus, děkan v Rokycanech.

K 2·78: Dp. Groh Václav, farář ve Zvoli.

K 2·50: Vdp. Frecr Antonín, děkan v Slaném.

K 2: Dp. Runza Anast., farář v Milevsku. Dp. Brůha Václav, farář v M. Chýšce. Dp Samšinák Karel, farář ve Vlastibořicích. Dp Kouba Václav, farář v Soutici. Dp. Dvořák Jan, farář v Krásném Březně. Dp. Petřík Václav, farář v Kovánici. Dp. Hyxa Vincenc, farář v Kališti. Dp. Uhlíř Josef, farář ve Skuhrově. Dp. Bláha Jan, farář v Neuraze. Dp. Náhlík Frant., farář ve Chvojně. Dp. Kotrbelec Karel, farář v Pouchově. Dp. Krčmář August., farář ve Stodůlkách. Dp. Pouč Ignác, farář ve Vel. Loukově. Dp. Kaláb Jan, farář v Hrušce. Vdp. Kloboučník Antonín, děkan v Pacově. Dp. Bouchal Josef, farář v Třebenici. Dp. Pliml František, farář v Hošticích. Dp. Šmejkal Josef, farář ve Veselíčku. Dp. Stulík Antonín, farář ve Vonšově. Dp. Melka Antonín, farář v Dlážďově. Dp. Šavel Adam, farář v Oboře. Dp. Kaplan Emilián, farář v Dolánkách. Dp. Krčmář Frant., farář v Jamné. Vdp. Brožka Frant., děkan ve Veselí n. L. Dp. Pára! Ignác, farář v Kamenici. Dp. Kollator Fr., farář v Dol. Bousově. Dp. Kohout Josef, farář v Češticích. Vdp. Myslík Jan, os. děkan ve Vl. Březí. Vdp. Pomrhonc Josef, děkan v Manetíně. Dp. Lehejček Jan, děkan v Tvrdnici. Důstojný farní úřad v Loučeni. Důstojný farní úřad v Lišanech. Dp. Příbek Václav, kaplan v Nýrsku. Dp. Kříž Antonín, kaplan v Drahno-Újezdě. Dp. Trykar Josef, farář v Černoušku. Dp. Dvořák Jan, kaplan u sv. Petra v Praze-II. Dp. Vyskočil Jan, kaplan v Bubenči. Dp. Leder Emanuel, kaplan v Olšanech. Dp. Štěpán Josef, adjunkt kons. kanceláře v Praze. Dp. Suchomel Frant., katecheta ve Vršovicích. Dp. Čurda Fr., katecheta ve Vršovicích. Dp. Tichý A., katecheta v Podolí. Dp. Tischer Fr., archivář konsist. kanceláře v Praze. Dp. Arnošt Jan, farář v Libšicích. Dp. Holý Prokop, farář v Janovicích. Dp. Mikulášek Josef, farář v Mladějově. Dp. Král Josef, farář v Křečově. Dp. Sedláček Tom., farář v Liblíně. Dp. Kaska Vít, farář v Prusinách. Dp. Stibor František, farář v Jinonicích. Dp. Dostál Arnošt, kaplan v Holici na Moravě. Dp. Klus Frant., farář v Košíci. Dp. Leška Josef farář v Lomci. Dp. Zítko Jan, farář v Trh. Kamenici. Dp. Anděl Karel, farář v Hartlikově. Dp. Pubal Frant., farář ve Sluhách. Dp. Plavec Václav, farář v Nížboru. Dp. Vintera Václav, farář v Běronici. Dp. Hraše Hynek, farář ve Zhoři. Dp. Reindl Karel, farář ve V. Popovicích. Vdp. Čermák Karel, děkan v N. Benátkách. Dp. Petřík Václav, farář ve Vel. Mlazovech. Důst. farní úřad v N. Strašecí. Dp. Novotný Josef, farář v Šemanovicích. Dp. Pilík Stanisl., kaplan v Kornouzi-Mšeci. Důst. farní úřad v Heraltici na Moravě. Dp. Lachmann Václav, farář v Borovnici. Dp. Dunda Kašpar, farář v Moravci na Moravě. Dp. Čenský Boh., farář v Kostelci Kříž. Dp. Soukup Josef, farář v Druzdově. Dp. Kašpar Josef, farář v Hlušíci. Vdp. Weinberger Max., farář v Brně. Dp. Baďura Jan, farář v Oseku

na Moravě. Dp. Špalek Frant., farář v Malenici. Dp. Bezděk Václav, farář v Običtově, Morava. Dp. Černohorský Frant., farář ve Žďáru na Moravě. Dp. Chejnovský Frant., farář v Sedražici. Dp. Tomášek Jan, farář ve Studenci na Moravě. Dp. Krátký Josef, farář v St. Ptíně na Moravě. Dp. Dítě Josef, farář v Lankově. Dp. Brabec Václav, farář v Jirnech. Dp. Stejskal Petr, farář v St. Říši na Moravě. Dp. Jelínek Václav, farář v Hořiněvsi. Dp. Blecha Ferdinand, farář v St. Solnici. Důst. farní úřad ve Vlčovicích na Moravě. Dp. Kaněra Cyrill, farář v Polici. Dp. Martilík Frant., farář v Hluku. Dp. Šťouráč Antonín, farář v Lanžhotě na Moravě. Dp. Vitásek Frant., farář ve V. Karlovicích na Moravě. Dp. Pfof Josef, farář v St. Bydžově. Dp. Mrštík Vincenc, farář v Nové Vsi n. Pop. Dp. Vaniš Karel, farář ve Sv. Magdaleně. Vdp. Trnka Karel, arcijáhen v H. Týně.

K 1·80: J. Podlaha, farář v Úněticích.

K 1·60: Dp. Fanfule Josef, farář v Stříb. Skalici. Dp. Holzmann Josef, kaplan v H. Městci.

K 1·40: Vdp. Kopal Karel, děkan v Nové Lysé.

K 1·06: Dp. Jičínský Matěj, farář v Hnátnici.

K 1: Dp. Brabec Fr., farář v Jarošově n. M. Dp. Čech Jaroslav, kaplan v Novém Rychnově. Dp. Prokeš Jan, kaplan v Štokách u Polné. Vdp. Boček Karel, rektor bisk. semináře v Č. Budějovicích. Dp. Karpfinger Jan, kaplan v Praze-II. Dp. Minařík Karel, kaplan v Praze II. Vdp. Kopal Petr, k. a. kons. rada na Vyšehradě. Dp. Vachata Fr., farář v Hudlici. Dp. Hrbek Fr., farář v Loukově. Dp. Čihař Frant., farář v Choceradech. Dp. Kříž Josef, farář v Tuchoměřicích. Dp. Šolc Štěpán v Litnici. Dp. Vincenc Rameš, farář v Radimi. Dp. Hloch Jan, farář v Pobuči. Dp. Krob Antonín, farář v Borotici. Dp. Dědeček Ant., farář v Svijanech. Dp. Škopan J., farář v Řešohlavech. Dp. Kroupa Václav, exposita v Mláce. Dp. Reisner Václ., farář v Tisnici. Dp. Kříž Jan, farář v Noutonicích. Dp. Anderlický Ferd., farář v Černikovicích. Dp. Zeman Theodor, farář v M. Hůrce. Dp. Staffa Fr., farář v Pustějově na Moravě. Dp. Matonoha Jan, farář v Šubířově. Dp. Matoušek Josef, farář v H. Dunajovicích na Moravě. Dp. Sedlák Fr., farář v Polehradicích. Dp. Dvrhon Jos., farář v Slabcích. Dp. Spisar Ferdinand, farář v Rybí na Moravě. Dp. Vévoda Antonín, farář v Radkově na Moravě. Dp. Pavelčík Ant., farář v H. Bečvě na Moravě. Vdp. Broul Al., děkan v H. Městci. Dp. Žahourek Jan, farář v Hošticích Ch. Dp. Stiba, farář v Oujezdě D. na Moravě. Dp. Pavelka J., farář v Přibyslavici na Moravě. Dp. Dušánek Fr., farář v H. Jelení. Dp. Mašíček Cyrill, farář ve Vys. Studnici. Dp. Vrbka Frant., kooperátor v Komárově, Morava. Dp. Hála Frant., kaplan v Měřině na Moravě. Dp. Růžek Jan, farář v Hradci u Stoda. Dp. Petr Jan, farář v Třeboníně. Dp. Večera August., farář v Březové. Vdp. Haláček Šimon, děkan v Římově. Dp. Harla Václav, farář v Pěčíně.

K —·50: Dp. Topinka Jan, farář v Bernardicích.

K —·40: Dp. Šindel Matěj, farář v Nicově.

Hlasy některých katolických listův o sjezdu.

„Čech“ v čísle 239. z 2. září 1908 psal po sjezdu takto:

Slavnostní dny katolického sjezdu jsou skončeny. Za krátko účastníci z blízka i z dáli stanou u prahů svých domovů, aby pokochali se radostnými vzpomínkami na velikou tuto událost v životě českém. Nebojte se, že budou sobeckými, nemyslete, že si ponechají jen pro sebe všecky ty dojmy, jež v metropoli české zažili. Ti tisícové, kteří rozjíždějí se dnes do svých domovů, i kdyby chtěli, neučiní tak. Srdce jim nedá. Naopak. Tisícerá ústa rozezvučí se po městech i vískách českých, moravských a vůbec všech, odkud do Prahy na sjezd účastníci přichvátali. Budou vyprávěti každému, s nímž se setkají, jednou, dvakrát, opět a opět, neúnavně budou vyprávěti, jak krásné dni duševních hodů zažili. Na všecko si vzpomenou, všecko povědí. Tisíce apoštolů a hlasatelů probuzení a nadšení, na sjezdu se projevivšího, rozjíždí se po vlastech českých. A všichni bez výjimky budou zajisté svědčiti, že něco podobného neočekávali.

Čtvrtý sjezd československých katolíků si také chvály zaslouží. Když jsme asi tři týdny před sjezdem na tomto místě po prvé zvláštním článkem na blížící se sjezd upozorňovali a něco ze zákulisí příprav prozradili, připojili jsme slib, že sjezd dle všech známek bude velikolepou manifestací. Nuže, dnes ať posoudí každý, jenž sjezdu byl přítomen, zdali se předpověď naše vyplnila. Najde se jen jediný ze svědků těch, který by předpověď naši mohl nazvati přehnanou a obviniti nás z nadsazování? Nevěříme tomu. Jak bychom také mohli věřit, že jsme tehdy nadsazovali, když musíme upřímně vyznati, že jsme sami průběhem a zdarem sjezdu byli nejvýš mile překvapeni. Všecky naše naděje byly překonány. Sjezd byl manifestací tak slavnou, že jest nejkrásnějším zjevem, jaký dosaváde vykazuje novodobé hnutí českých katolíků.

A čím to, že lze dnes mluviti o naprostém zdaru sjezdu? Mnohé jsou zajisté příčiny toho, ale všecky ukazují na rostoucí

probuzení naše a patrný vzrůst hnutí katolického. Kdo byl svědkem těch imposantních schůzí, kdo zejména s obdivem patřil na ten nevídaný nedělní průvod z Král. Vinohradů na Král. Hradčany, ten uzná, že hnutí katolické zasáhlo tak široké vrstvy našeho lidu, že má plný nárok slouti hnutím lidovým. Po říšských volbách roku 1907 a zemských roku letošního bylo to sice samozřejmým, ale ve dnech sjezdových byla skutečnost ta skvěle demonstrována. Při tom sluší vzpomenouti i té okolnosti, že na sjezd vypravil se jen dosti nepatrný zlomek probuzených, uvědomělých katolíků. Není v našich řadách tak mnoho pozemskými statky obdařených, aby si mohli dovoliti dalekou cestu na sjezd do Prahy, ač mnozí na to věnovali poslední groš. Jiní se spokojili, že aspoň od nich uslyší zprávy ze sjezdu, a budou se zase těšit, že přijdou příště. V tom směru lze bezpečně tvrditi, že sjezd právě uplynulý je nejlepší předzvěstí zdaru těch, jež po něm následovati budou.

Probuzení katolického lidu je důsledkem neúnavné práce buditelů, kteří slovem i tiskem na roli lidové pracovali, pilně sémě rozsévali s prosbou na rtech, aby setbě té žehnal Pán. Ale i zevnější okolnosti přispívaly. Obrat v poměrech života veřejného, politického, rostoucí útočnost tábora protikřesťanského, fanatická zášť, s jakou do katolického tábora metány jedem kalené šípy, to vše přispělo rovněž ku probuzení a obraně. Synové tupené a pronásledované matky církve nemohli dále snášeti s klidem a resignací útoky ty, rozpomenuli se na své povinnosti vůči mateři, podali si ruce a probudilo se v nich opět vědomí pospolitosti a bratrství. Pronásledování, ať již odkudkoli přicházelo, vždycky křesťanské veleobci sloužilo k pevnějšímu semknutí a bylo semeništěm, z něhož vyrůstaly veliké duše, hodné velikých dob.

Bezpečně lze za to míti, že i ovoce sjezdu bude hojné. Svorný a pevný ukázal se býti křesťanský šik. Jen tam jsou katolíci, kde lid, kněžstvo s biskupy v nerozlučném svazku trvají. Byla to zajisté radost pro vznešeného velepastýře našeho a český episkopát vůbec, pohledět na ty nadšené zástupy Bohem jim svěřených duší, nemenší byla však také radost věřících, že ve svém středu viděli ty, jež Bůh povolal na zodpovědné stolce biskupské. Při slavnostních dnech sjezdových byli všichni jednou rodinou, katolickou rodinou. Zde zmizely všecky stavovské a třídní rozdíly, a nade všemi perutě své rozprostírala jednotící idea katolicismu. Jsme všichni jedno a zůstaneme tak. Ať nás v budoucnosti očekává cokoliv, boje sebe litější, pevně semknuty najde nás každý nepřítel. Tato jednotná idea bude zajisté vzpružením všem k další práci. Nesloží ruce v klín, v nové zápasy se vrhnou, nové práci síly své posvětí, aby nové sémě zaseto a hojnější ještě žeň připravována byla pro doby příští. Ve dnech radosti byli jsme jedna mysl, jedna duše, zůstaneme jimi i ve dnech bojů a další práce. Právem poznamenal jeden ze sjezdových řečníků, že sjezd tento jest mohutným a slavnostním protestem proti zásadě:. „Náboženství jest věcí soukromou.“ Není. Veřejnou také věcí jest a zů-

stane nám i budoucím, jako bylo blahé paměti předkům. „Dvacátému století vládnouti bude Kristus“ — tato prorocká slova Brynychova počínají se plniti. Tisícové nadšených bojovníků rozjíždějí se od hrobů světců a králů českých, a všichni hoří touhou přičiniti se ze všech sil, aby se slova ta splnila do litery. Dejž to Bůh!

Týž časopis Čech“ ve feuilletonu ze dne 3. září 1908 podává „Dojmy ze žofínského sálu“ takto:

Z hostí na sjezdu československých katolíků přítomných zajímali mne především venkované. Některé Moravanky měly s sebou těžké koše, a poněvadž vysoké zánovní boty je tlačily, přešlapovaly, ale přece napiatě poslouchaly.

„Tolik panáčků jsem ještě pohromadě neviděla,“ libovala si jedna.

Kdo pozoroval obecenstvo, shledal, že lidé přítomní měli již odbytý svůj „přípravný kurs“ domácí, že už mnoho slyšeli a četli a proto zájem jejich byl upřímný a pozornost upiatá.

Zvláště zamlouvali se řečníci, kteří dovedli své vývody přišpičatiti buď ve vtip, buď v překvapující obrat, nebo ironii. Jak posluchači se smáli, jak si přikyvovali, jak chtivě čekali, až zase padne jiná slovní petarda.

„Poslouchali bychom celý den,“ říkali pak i ti, kteří musili státi.

Zvláštní podívaná byla na mnohé, sotva že vysvěcené kněze, učiněné mladíčky, u nichž břitva dojista mnoho práce nemá, a na osmdesátiletého kněžského kmeta, děkana Malce z Bubenče, který si také přišel poslechnouti. Mladí kněží samý oheň, samá horlivost — stařec klidný, usměvavý, přemítavý, vážný.

„Za mého mládí,“ mínil kněžský veterán, „nebylo potřebí takovéhle obrany, poněvadž lidé byli jiní. Ale teď tak mnohého „katolíka“ ani nepoznávám.“

Sjezdu zvláštní pestrost propůjčily rozmanitá řádová roucha a jejich barvy: bílí přemonstráti a dominikáni, kněží kapucíni a františkáni, hvězdy na rouchu maltézských a křižovníků, fialové sutany monsignorů a parádní pláště kanovníků. A hned vedle černého fraku, na němž leskla se řádová hvězda, stál venkovský pantáta se sukovkou v ruce, a prostá žena v jednoduchých šatech, šátek na hlavě. A druh hleděl mile na druha, jako by říci chtěl:

„Jsme všichni bratří, všichni katolíci!“

Zvláštní oblibě těšil se venkovský kaplan, kterého netřeba jmenovati, jenž měl hlas jako tur, byl výborně připraven a dovedl mluviti populárně a přesvědčivě. Venkovský kaplan Neznámý člověk. A on už na 15 let organisuje, potýká se, studuje politické zjevy, odebírá spoustu novin, sleduje běh událostí a sebe sama vychoval, snad ani o tom neví, na řečníka elementární síly.

A co říci o tom mladém řádovém knězi, jenž ve svém škapulíři jezdí po Čechách, hlas má lví, výmluvnost unášející, který už nejednou i zraněn byl v chumlu nepřátel? Meditaci a tichou

modlitbu doplnil voláním do boje, stal se křižákem bez zřejmého odznaku . . .

A vůbec uplynulý sjezd ukázal nám nové kněžské typy: kněze organisátora, sociologa, politika, žurnalistu a laiky — Vincenciány, vědátory, jež víra těší, učitele, kteří mají odvahu jíti s kněžími, rolnické řečníky prostých slov, upracovaných rukou, mladé poslance, kteří mandátu svého dobývali heroickou námahou . .

A co mám říci o tom jesuitovi, který doporučuje nepolitické všeodborové sdružování, jenž jako missionář má své slovní potyčky se sociálními demokraty a který i do hostince zajde, aby poučil sebe a jiné?

A jak těší člověka, když vidí, že dva kněží, jichž zásluhou je vzorné zorganisování celé diecese, kteří theologickému semináři dali časové zabarvení sociální, jsou věkem ještě mladí lidé, tmavých, hustých vlasů a bystrých očí. Co ti ještě, jak stojí v čele, vykonají! Jeden tiskem, druhý organisací! Celou duši svou vložili do této své životní práce!

A jen jedna lítost jímá srdce: biskup Brynych nedočkal se IV. sjezdu pražských katolíků. Ale to je „tragickou vinou“ všech těch, kteří se obětovali: zasadili strom, ovoce neviděli . .

Ale myšlenka nehyne: Brynych má nástupce a snaha jeho dodatky. K heslu: „proti spolku — spolek!“, „proti knize — knihu!“ přibylo nové heslo: „Není knězem, kdo neorganisuje!“

„U nás na Moravě jsme dále,“ slyšel jsem ne vychloubačnou poznámku katolického žurnalisty: „Města máme zorganisovaná všechna — nyní i poslední vesnice musí míti náš spolek. A hlavně jest to tělocvik a zpěv, který u mládeže činí nám dobrý začátek.“

„Také Králové-Hradecko bude moci brzo hlásiti: „Jsem celé hotovo!“ — padla druhá poznámka.

A za český jih pravil kollega-žurnalista: „Pracujeme tiše, ale vydatně. Jsme také dále, než vy.“

Nepřel jsem se s nimi o arcidiecesi pražskou. Ale v duchu jsem se zarmoutil, když z ústního hovoru jsem se dověděl, že jsou u nás ještě kněží, kteří nedbají založeného ohně, že jsou ještě kněží lhostejní, kterých ani sociální otázka, ani nebezpečí doby, ani varovný příklad Francie nevyrušil z jednotvárných životních kolejí.

Malou bouří připadal mi žofínský sjezd katolíků: blýskalo se, hřmělo a spadl hojný, úrodný déšť a lidé ospalí vytřeštili oči . . .

Po bouři bývá krásně . .

Brněnský „Hlas“ v čísle 203 ze dne 3. září 1908 napsal o sjezdu tato slova:

„Zájem o sjezd byl patrný po celé čtyři dni. Toť právě důkazem hlubokého významu sjezdu, a v tom je jeho důležitost. Nechceme zatím o této důležitosti sjezdu se rozepisovati, ale tolik lze říci již teď, že na sjezdě ukázala se veliká síla katolicismu, ukázalo se, že katolicismus dovede slučovati všecky strany, mírniti a případně vymýtiti třídní protivy a že může býti i tmelem,

slučujícím národy slovanské. Jsme pevně přesvědčeni, že sjezd vzpruží katolické uvědomění, že bude posílením pro ty, kdož za práva katolicismu dosud bojovali, a že v naše obranné řady vyšle bojovníky nové a nadšené. Ti, kdož bojují proti katolicismu, mohli z veliké účasti na sjezdu, ze skvělého průběhu jeho a z nadšení účastníků sjezdových poznati, že tak snadno myšlenky katolické v národě našem neutlumí, ba že svými bezdůvodnými nájezdy na církev a víru burcují liknavé a posílají je do ochranné fronty katolické."

Olomoucký „Našinec" píše v čís. 107 ze 4. září 1908 takto:

„Třetí v pravdě slavností schůzí v úterý večer ukončen byl IV. sjezd katolíků československých, který průběhem svým překonal veškero očekávání.

Ovšem toho, kdo do života katolického je zasvěcen, tolik překvapiti nemohl. Právem řečeno bylo na sjezdu, že výsledek jeho není ovocem snad agitačních lokálek nebo provolání v novinách, nýbrž dlouholeté organisační drobné práce, která koná se ve všech městech, i na venkově, a daří se i tam, kde půda zdála se pro símě křesťanské organisace už nepřístupnou skalou. Byli to členové organisací katolických, kteří přijeli do Prahy ať už z Plzně nebo Budějovic nebo Hradce Králové.

A myšlenka organisační to rovněž také byla, která na sjezdě plně byla uznána, jež tu byla vyzvednuta a zdůrazněna tak, jak toho zasluhuje. Není pochybnosti, že právě organisační práce sjezdem nejvíce bude posílena, což třeba uvítat co nejvřeleji. Až za rok sjedou se čeští katolíci v Hradci Králové, jistě už pocítí na sjezdě účinky velikolepého sjezdu pražského, a jisto je, že je bude vidět a cítit čím dále tím více.

Sjezd dokumentoval zdárný počátek katol. organisačního ruchu v Čechách, dodal nové chuti, odvahy a nadšení k práci; každý tu viděl, že není třeba pozbývat naděje, že lidové vrstvy reagující na protináboženský boj uvědoměle začínají se stavět pod prapor náboženský a pod tímto praporem že chtějí bojovat za svoje statky národní, dobro sociální a rozkvět hospodářský.

Upřímně těšíme se z toho zvláště my katolíci na Moravě a doufáme, že velké účinky sjezdu zatlačí do pozadí i malicherné spory, jež mezi katolíky v Praze dosud bují, ačkoli to, oč vznikly, je dnes už bezpodstatným a spory tyto dají se vyložit jen osobními trpkostmi zbylými z minulosti.

Sjezd posílil naše postavení v národě, ale zvýšil také naši zodpovědnost vůči veřejnosti. Nechť tedy děje se veškeren další náš postup na základech nejsolidnějších, zásadách pevných a hlavně na práci z tohoto podkladu resultující. Nejsme nějakou efemérní stranou z nahodilé politické konjunktury vzniklou a s okolnostmi opět zanikající, nýbrž velkým duševním směrem navazujícím na

velikou minulost a spějícím k ještě větší budoucnosti. Na nás, kteří prakticky provádíme a uskutečňujeme v životě národním, sociálním a hospodářském tyto velké idey, jest, abychom je prováděli v dnešních těžkých okolnostech tak, jak toho zasluhují."

„Naše Listy" přinesly dne 12. září 1908 tuto úvahu o sjezdu:

Dne 30. srpna prošly batailony katolického lidu Prahou. Výsledek dvacetileté práce katolických řečníků, agitátorů a organisátorů se objevil — a pražská veřejnost žasla. Nepřátelé se zarazili, tohle neočekávali. Oni se domnívali, že klerikalismus svým humbukářstvím, spíláním a ostouzením nadobro již v Čechách ubili — a hle! Klerikálové v ohromných proudech, kde se vzali — tu se vzali, jako ze země vydupáni objevili se v pražských ulicích! A v jakých massách se katolíci v předních ulicích pražských objevili! Přes 13.000 šlo jich v čtyřstupu z Král. Vinohrad Prahou na královský hrad. Když počátek velkolepého tohoto průvodu došel do hradního nádvoří na Hradčanech, byl konec průvodu ještě ve Ferdinandově třídě u Národního divadla! Takováto manifestace nepředcházela nikdy žádný sjezd z dříve panujících stran.

Šli jsme s průvodem a pozorovali pražskou pasáž na chodnících. Udivení bylo všeobecné. „Kdy bude těmto proudům katolických řad konec?" — slyšeli jsme často. — „K čemu přišli tito lidé do Prahy?" — tázali se jedni. — „Ke katolickému sjezdu," odpovídali druzí.

Toť výsledek dvacetileté práce katolických řečníků, agitátorů a organisátorů — jimž pomáhal tupením, potlačováním a zlehčováním všeho, co bylo katolickým, katolíkům nepřátelský tisk. Persekucí utlačovaní rostou, bojem sílí. Nevíme, podařilo-li by se nám český lid tak uvědomiti a probuditi, kdyby nebylo těch hrozných protikatolických štvanic, jaké po celých dvacet let proti nám se vedly a vedou. Takový terrorismus otvírá oči — a přijde-li pak k tomuto lidu katolický řečník, má je na své straně za čtvrt hodiny. Takhle rostlo a vzrostlo katolické hnutí. —

Před dvaceti lety sháněli jsme hloučky k hloučkům a dnes mluvíme již k massám. Katolická strana vzrostla ze set do tisíců a nelze ji více již ignorovati je činitelem v národě závažným, závažnějším činitelem nežli jsou před ní panující strany v národě! Jindy panující strany dnes klesají a posmívaná, tupená strana katolického lidu českého roste jako lavina. Otevře to také nepřátelům oči, proč strana katolického lidu vzrůstá v nepřehledný politicko-sociální národa voj? Nevíme, otevře-li to nepřátelům našim oči, proč strana katolického lidu roste, avšak věděti by to mohli. Oni jsou toho také velikou příčinou, jejich bezohlednost, zarputilost a útoky na vše, co jest katolíkům posvátným, volá katolíky z netečnosti k životu.

Právě jako u nás, bylo tomu v Německu. Když v Německu zavládli liberálové, hnali útokem na vše katolické. Napadali katolíky tiskem i ve schůzích, až vyburcovali je ze sna, až probudili

je k životu. Tato éra opakuje se u nás a povede k týmž důsledkům jako v Německu, že katolíci se probudí a setřesou se sebe potupné jho liberalismu — a liberálové budou pak se svým panstvím hotovi. Ať nespoléhají nic na sociálně-internacionální ani sociálně-národní demokratismus, ten jejich panství žádným kompromisem ani žádnou politikou neudrží — lid již chápe, že jen v křesťanství může kynouti mu budoucnost

Vystoupení katolického lidu v Praze neznamená chvilkovou jen náladu, nikoliv. Vystoupení katolického lidu v Praze znamená veliký obrat v dějinách jeho politiky a životní otázky. To není jen chvilková nálada, to je probuzení stále posmívaného a utlačovaného lidu, který počíná hlásiti se k slovu všude tam, kde jeho zájmů nebylo dbáno, kde bylo vše přecházeno, co lidu k tomuto životu bylo potřebno.

Nuže čile k práci dál, nechť kolem nás děje se cokoliv. Nic nechť nezdržuje nás v práci pro vzrůst věci naší společné a národní. Pracujme, abychom, když viděli jsme dne 30. srpna výsledek svých prací, dožili se i vítězství lidu našeho. Nebojme se, otřese-li námi nějaká bouře, vždyť bouří čistí se vzduch a je zase zdrávo — jen ku předu a k práci. Dnes lid katolický ničeho na své vítězné cestě nemusí se obávati — nejhorší doby jsou již za námi. Zdecimováni jsou liberálové — neudrží se v přerodu ani v agrárnictví, zkompromitováni jsou Adlery a Roučky v očích lidu sociální demokraté, odpornými v lidu českém učinili se s Kunty pokrokáři. A národní socialisté? Těm nezjednají průchodu do řad českého lidu ani Pokorní ani Dlouzí, zde zbývá již jen jedna národní strana česká, s kterou lid může počítati politicky, národně i sociálně, a tou jest strana katolického lidu českého. A proto také tato strana má — budoucnost. Nebude to dlouho trvat a přesvědčí se každý. Prozatím tedy pracujme — a stavme do svých řad jen muže naše, aby vítězství bylo opět naše. Tolik uvědoměme si dnes po velkolepém vystoupení katolického lidu v Praze."

V čísle 40. „Hanáckého Kraje" (Prostějov) ze dne 26. září 1908 uveřejněna následující „Vzpomínka na katolický sjezd v Praze":

Vše jako krásný sen uplynulo — — Avšak myšlenky vrací se opět nazpět, tam do Matičky Prahy, kde tisíce věrných katolíků se všech stran přijelo, aby z úst řečníků a kazatelů slavných čerpalo posilu a naději v době, kdy „vše stojí proti nám". —

Konají se různé slavnosti jubilejní i sjezdy jinde, avšak proti velkolepému IV. sjezdu katolíků československých v Praze vše mizí jako dým.

Kdo viděl ty nadšené tváře, upřímnost a sdílnost jednoho ke druhému, kdo pozoroval při schůzích a přednáškách, jak přímo ve zbožném zanícení poslouchána slova řečníků, jednajících o pravdách našeho sv. náboženství, ten dovede jistě pochopit,

že v srdci našeho lidu tkví ještě hluboko jeho katolické přesvědčení a že marnými zůstanou nástrahy našich nepřátel, by poznané pravdy lidu ze srdce vyrvali.

A ještě jedna vzpomínka utkvěla mně v srdci. — Jinak v Praze — jinak v Prostějově na Moravě. —

Praha vítá katolický lid, staví standarty, květiny sypou se na hlavy zvlášť našich bratří Slováků, ba co více, slavná městská rada vysílá své zástupce na sjezd, kteří za bouřlivého souhlasu tlumočí příznivý projev jménem města a přejí jednání mnoho zdaru.

A Prostějov? — Smutno vzpomínat! — Lid hanácký, jenž dostavil se k jubilejní slavnosti, insultován, poplván, pod koně banderistů házeny prskavky, a nebýti ozbrojené moci na ochranu katolického lidu, pak svedená luza byla by páchala pravé orgie. Jaké to přirovnání: Pod ochranou četnictva a vojska oslavoval katolický lid jubileum svého panovníka a nejvyšší hlavy církve papeže. A pokroková městská rada neuznala za vhodno vyvěsit jen jediný prapor aneb uvítat účastníky, ba mnozí radovali se z jednání svedeného davu. Praha srdcem Čech — Prostějov srdcem Hané, srdcem Moravy.

A proto lid Moravský katolický přijel do Prahy, by to srdce Moravské přitulil k srdci Českému a čerpal novou posilu v boji proti těm, kdož jsouce oslněni slavomamem rádi by nás uvedli na cestu zkázy do propasti, a žel, že mezi těmi jsou mnozí z krve naší. Přijdou jednou k poznání?

Co mám psáti ještě více? Byl to přímo triumfální průvod z nádraží, kdy nad hlavy tisícového lidu zavlály krásné prapory a hudba slovácká zahrála k pochodu. Připadalo mně to, jako by ta pestrá moravská orlice vznášela se ve vzduchu, jako by svým šumotem upozorňovala českého lva, že vůkol tolik nepřátel a on dosud tak klidný — — —

Jest nejvyšší čas promluviti slovo rozhodné, že katolický lid v Rakousku tvoří ohromnou sílu a že nestrpí déle na sobě páchaného násilí. Tak daleko nesmí sahat „moderní kultura“ našich nepřátel, která se neštítí ani vraždy.

Katolický sjezd ukázal svoji sílu, která musí býti respektována, a nyní záleží na všech účastnících, by všechny řeči uváděli ve skutek a pracovali dále pro naše zásady a myšlenky. Pod praporem Kristovým zvítězíme.

Těchto několik řádků viji v kytici, a na důkaz lásky a úcty věnuji slavnému pořadatelstvu IV. sjezdu katolíků československých v Praze.

Podobně i „Nový Věk“, „Pozorovatel“ (Kroměříž), a vůbec všechny katolické listy české vydaly sjezdu katolíků československých v Praze nejkrásnější svědectví, píšíce o něm s nadšením, láskou a nadějí na lepší budoucnost.

Dejž to Bůh!